

LODEWYK JOBERTS
K E N N I S S E
D E R
ALOUDE EN HEDENDAAGSCHE
GEDENKPENNINGEN,
Zynde hier bygevoegd veele nieuwe
O N D E K K I N G E N ;
Als mede

Eene Lyft van alle de Romeinfche -

KEIZERS EN KEIZERINNEN,

VORSTEN, VORSTINNEN EN DWINGLANDEN,

Welker Beeldeniffen op de Gedenkpenningen gevonden worden, van Julius Cæfar af tot Heraclius toe, met alle hunne Latynfche Naamen, Tytels, Geflacht-en Jaar-rekeningen; van gelyken eene aanwyzinge welke Penningen meerder of minder raar zyn.

Uit het Franscb vertaald en met Aanteekeningen verrykt door

Mr. J. A.

T E L E I D E N,
By **JOH. ARNOLD. LANGERACK,** 1728.

DE

VERTAALER

AAN DEN

LEEZER.

It Werk van den zeer geleerden Jesuit Lodewyk Jobert is de gansche Waereld door reeds zoo bekend en geacht, dat het niet noodzaaklyk is daar voor eene Lofreden op te stellen: Ik zal'er alleenlyk maar van zeggen, dat het zeer veele aanmerkelyke zaaken in zig bevat, welke iemand, geneegen zynde zig in de Penningkunde te oeffenen, of ook zelfs Gedenkpenningen te vergaderen, moet weeten, om met vrugt zyn oogmerk te bereiken. De Schryver heeft het in de Fransche Taale de eerste reize in 't jaar 1692 uitgegeeven, en is, nadeemaal het de geleerde Waereld zeer bebaagde, te Leipsig in 't Latyn, doch niet naar zyn genoegen vertaald, in 't jaar 1695 uitgekoomen, en daaraan in Engeland ook in 't Engelsch overgebracht geworden; 'twelk ten deele, zoo als uit het hier

* 2

vol-

DE VERTAALER

volgende Voorberigt van den Schryver blykt , de rede geweest is , dat hy dit voortreffelyk Werk op verscheide plaatsfen verbeterd , en ontrent eens zoo groot , op nieuws in 't jaar 1715 te Parys in 't Fransch heeft laten herdrukken. Doch nademaal in de Nederlanden zeer veete menschen gevonden worden , welke in de Fransche Taale onbedreeven zyn , en het jammer zyn zoude , dat eene zoo heerlyke , nutte , en vermaaklyke Verhandeling voor onze Landsgenooten onverstaanbaar bleef ; zoo ben ik al overlang van verscheide Penningkundigen verzogt geworden , om eene Nederduitsche overzettinge'er van te willen bezorgen , 't welk ik eindelyk dan op my genoomen , en naar myn vermoogen ook volbragt heb ; hoopende , dat gy , bescheide Leezer , deezen mynen arbeid gunstig zult ontfangen.

Ik heb , zooveel als doenlyk is , de Kunstwoorden zelfs in 't Nederduitsch vertaald ; doch byaldien daar door somwylen eenige dussterheid mogt veroorzaakt worden , heb ik die verscheide maalen onder aan 't Blad in 't Fransch , of in 't Latyn , of ook wel in beiden de Taalen , als mede agter in den Bladwyzer , volgens de Letters van het A. B. geplaatst. De Op- en Om-schriften der Penningen heb ik mede mit het Grieksch en 't Latyn in 't Nederduitsch overgebragt. En , dewyl'er in dit Werk maar elf Platen met Penningen zyn , en het ook ieder een niet gelegen komt veele Gedenkpenningen te verzaamelen , of eene groote meemigte dierbaare

Boe.

AAN DEN LEEZER.

Boeken te koopē, heb ik'er eenige aangehaald, die zeer nut, doch niet hoog van prys zyn, in welke zeer veele der in dit Boek verhandelde Penningen in Prent verbeeld gevonden worden; als de Plaa- ten der Penningen van den Hertog van Aarschot, Oudaans Roomsche Moogentheid, Spanheim, de Præstantiâ & Ufu Numismatum, Morellii Specimen Rei nummariaë, enz. Ik heb hier en daar eenige Aanteekeningen bygevoegd, welke ik oordeelde tot dit Werk noodzaaklyk te zyn; de plaatsen, die by den Schryver reeds aangehaald waren, naagezocht, en tot meerder gemak met de aanwyzingen der Bladzijden voorzien. Daaren- boven heb ik dit Werk vermeerderd met eene Lyst van alle de Keizers, Keizerinnen, Vorsten, Vor- stinnen en Dwinglanden, welker Beeldenissen op de Gedenkpenningen gevonden worden, van Julius Cæsar af tot Heraclius toe, met alle hunne La- tynsche Naamen en Tytels, welke zy op hunne Munten gebruikt hebben; benevens hunne Geslacht- reekeningen, en de Jaaren hunner Regeeringe, Leeftyd en Dood voor of naa de geboorte van Je- sus Christus; als mede de Zeldzaamheid of Raar- heid hunner Penningen afzonderlyk aangewezen. Agter deeze heb ik tot verklaringe van enkele Letters of halve Woorden, welke men gemeenlyk op de Gedenkpenningen ontmoet, en die in den be- ginne zeer moeijelyk te verstaan zyn, eene tweede Lyst van de afgebrooke Naamen en Tytels met hun- ne vertaalde Uitleggingen tot een nut gebruik hier

DE VERT. AAN DEN LEEZER.

by gevoegd. De Tweeklanken (Diphthongi) ae, of æ, en oe of œ heb ik behouden in de woorden, welke die in het Latyn hebben; gelyk als in Cæsar, Ægypte, Palæologus, Æmilius, Moesia, Oekumenisch, en andere; wordende beide deeze Tweeklanken als eene enkele e uitgesprooken. Van gelyken heb ik de y in de woorden, welke in het Grieksch met deeze Letter gespeld worden, ook niet verwarpen: gelyk als in Smyrna, Byzantium, Ægypte, enz. welke men dan als eene enkele i moet uitspreken. Vorders heb ik op alles naauwkeuriglyk acht gegeven, ten einde dat'er geene mislagen in mogten kruipen; doch zo'er eenige tegen myne gedagten in gevonden worden, verzoek ik, goedgunstige Leezer, dat gy die wilt verschoonen; nademaal niets volmaakt, en het dwaalen menschelyk is.

Vaar wel.

VOOR.

VOORBERIGT

VAN DEN

SCHRYVER.

Myn voorneemen is niet hier eene Lofreden te maaken van de Kennisse der Gedenkpenningen, noch uittebreiden de groote Voordeelen, welke men'er uit kan trekken. Het zoude niets anders als eene herhaaling zyn van den roem, welken zooveele Schryvers, zelfs van den eersten rang, haar in hunne Werken gegeven hebben. Ik zal alleenlyk zeggen, dat zy niet minder de achtinge en de aandagt der verstandige luiden verdient dan de Histori, welke geen vaster grond dan de Penningkunde heeft, om de waarheid haarer geschiedenissen te bewyzen. Zy verschaft'er haar nog eene meenigte van zeer aanmerkelyke, welker gedagtenis in de Boeken niet bewaard is geworden. Deeze oeffening heeft zelfs eene geheele anderē aantrekkelykheid. Duizende zaaken wekken hier de Liefhebberyc op, en niets is'er waarin men een tegenzin kan hebben. Zy houdt

* 4

zig

V O O R B E R I G T

zig niet op ontrent een byzonder Voorwerp, 't welk ene zeer groote neerftigheid vereifcht: zy wordt niet beflouten binnen zekere paalen, welke ons bedwingen: zy is zoo langwylig niet, dat het leeven van een mensch te kort is om'er zeer geoeffend en bekwaam in te worden. Men leert met weinig moeite: men vindt'er die doornen niet, welke de eerste beginselen altyd zeer verdrietig maaken. Alles is in de Kenniffe der Gedenkpenningen aangenaam: haare uitgestrektheid is zeer groot en wyd: de voorwerpen aller Konften en Weetenschappen zyn haar onderhoorig. Zy is evenwël kort, om dat zy niets als het voornaamfte der zaaken, al het aanmerkelykste in de Historie, en het zeldzaamste in de Schryvers, bevat. Men ondekt'er dagelyks duizende zaaken in, welke den geest vervrolyken en genoeg en geeven. Zy brengt, om zoo te spreken, de Weetenschappen en de Boeken in een klein begrip. Zy is daarenboven nog kort, om dat zy in een oogenblik onderregtinge geeft. Men heeft maar alleenlyk oogen van nooden, als men leeren wil; het is dan, om kort te gaan, minder eene Studi dan eene Verluftiging. Alles, 't welk in 't maakfel van eenen Penning wordt gevonden, brengt'er veel toe: de Verbeeldingen vermaaken het Gezigt door haare schoonheid: de Opschriften wekken den Geest op, brengen hem in verwonderinge, en treffen hem. Het zyn Schilderyen, welke tot de Oogen spreken, en die in een woord lange redenen voeren, bekwaam om alle foorten van Menschen te onderwyzen, zelfs de Vorsten, aangaande het heldhaftigste in de Historie, en het aanmerkelykste in de Natuure.

Deeze zoo vermaaklyke Kennis heeft echter haare ongemakken en moeijelykheden; zy heeft zelfs het on-

VAN DEN SCHRYVER.

ongeluk, dat bekwaame Mannen zig niet bedienen van 't licht, welk zy hen heeft verschaft, als om het goed vertrouwen der jonge Liefhebberèn te misbruiken. Deeze luiden zonder eere stellen alle voorten van Konsten in 't werk, om hen te misleiden, en zy maaken, van eenen zuiveren Handel van vermaak en van goede trouwe, eene Koopmanschap van vuil gewin en bedrog.

Ik heb niet kunnen verdraagen, dat men de edelste der Liefhebberijen dit ongelyk aandeedt. En nademaal men in de Boeken, welke over de Gedenkpenningen zyn geschreeven, weinige lessen vindt om de bedriegeryen wel te leren kennen, zoo heb ik hier in dit Werk de Weetenschappen gebragt, welke ik door ondervindinge en neerstigheid heb verkreegen. Ik deel die aan al de Waereld mede, voornaamentlyk wel aan die, welke zig eerst beginnen op de Penningkunde te leggen. Zy zullen hier het middel vinden om zig voor bedrog te bevryden, en om zonder moeite kennisse en bekwaamheid te krygen. Ik durf zelfs zeggen, dat de Bedreevenste hier veele zaaken zullen vinden, welke hunne aandagt waardig zyn. Ik heb het Werk in twaalf Hoofdstukken verdeeld, [welke ik *Onderwyzingen* noem.

Ik zoude om geene nieuwe Uitgaave van dit Boek gedacht hebben, indien de nieuwe Kennissen, welke ik door de Ondekkingen der Geleerden gekreegen heb, my niet hadden verplicht de eerste gedagten, die ik over zeer veele aanmerkelyke stukken had, te veranderen. Ik volgde de gevoelens, welke men gemeenlyk hadt ten tyde dat ik my zelfs onderwees in de Oeffenschoole, welke by den Hertog van Aumont wierdt gehouden, met onderdaanigheid luisterende naar die

Hec-

VOORBERIGT

1 Heeren , welke aldaar voor Meesters in deeze Konst aangezien en gehouden wierden.

Nademaal men zig nu niet meer op iemands zeggen verlaat , en men wil , dat een ieder blyken geeve van 't gene hy gevorderd is , zoo vereischt de goede trouw , dat ik , aangaande veele hoofdzaaken my zelve uit den dut geholpen hebbende en verlicht zynde geworden , ook die onderregte , welke my op myn eerste zeggen zouden kunnen geloofd hebben. De geleerde Twistredenen van eenige , die sedert twintig jaaren met veele hevigheid tegen malkander geschreeven hebben , zyn my zeer dienstig en nut geweest. Ik heb my onzijdig gehouden ; maar heb alleenlyk de Waarheid trachten te ontdekken , om te omhelzen 't gene my het zekerste , of ten minste het waarschylykste voorkwam ; en zonder dat ik iemand zocht te wederleggen heb ik dien gevolgd , welke my scheen de beste rede van zyn gevoelen te geeven. Wanneer ik niets vond , 't welk bekwaam was om my een vast besluit te doen neemen , heb ik de zaake onbeslist gelaten , vrezende , dat die niet meer weten dan ik , zig de vryheid mogten aanmatigten van het een of het ander gevoelen te veroordeelen , alleenlyk omdat zy dat in myn Boek gevonden hadden.

Men liet my weeten ontrent het jaar 1694, dat de Heer *Carpfow* , zoowel een geleerd als een eerlyk Man , myn Boek in het Latyn hadt doen vertaalen door de Geleerden van Leipzig , en dat men'er mynen Naam ² *cum Elogio* wilde voorzetten. Ik verzocht die Heeren deeze Vertaalinge niet te onderneemen , vooral my niet te noemen , zoowel omdat ik my verbeeldde , dat de Latynsche Taal van dat Land niet bekwaam was om

1 De Heeren *Spanheim* , *Vaillant* , en *Morell*.
2 Met eene *Lofreden*.

VAN DEN SCHRYVER.

om myne gedagten getrouwlyk en klaar genoeg uit te drukken, als omdat myn Naam zoo groot niet is, dat hy een Boek luister kan byzetten, en het Boek ook niet in staat is om den Naame, welken het zoude gedraagen hebben, eere aan te doen.

Sedert dien tyd ben ik agt jaaren lang geweest zonder te weten, of die Heeren mynen goeden raad gevolgd hadden. Doch eindelyk is hun Werk my in de handen gevallen, zynde te Leipsig gedrukt in 't jaar 1695, waarin ik my zeer van gedaante veranderd gevonden heb, gelyk ik hen had voorzien. Ik kende my zelve 'er niet in als door mynen Naam, welken ik hen uitdrukkelyk verzocht had 'er niet by te zetten. Ik heb daarenboven van 'eenen onzer geleerde Oudheidkenners, die uit Engeland wedergekeerd is, gehoord, dat hy 'er myn Boek ook in 't Engelsch vertaald hadt gevonden.

Ik zoude gelukkiger geweest zyn, by aldien de dood den geleerden Graaf *Mezzabarba* het uitgeeven der Vertaalinge van myn Boek, welke hy met veele moeite hadt gemaakt, niet verhinderd hadt, zynde my die ter hand gesteld geworden door den Heere Abt *Mizzabarba*, waardigen Zoon van zulken vermaarden Vader: De Naam alleen van den Vertaaler zoude eene goedkeuringe van myn Werk veroorzaakt hebben, door welke ik de achtinge van alle de Geleerden zoude hebben verkreegen. Men zoude evenwel noch in de eene noch in de andere vertaalinge die verbeteringen hebben kunnen ontmoeten, welke ik in deeze Uitgaave, die nu veel wydloopiger en naauwkeuriger dan de eerste is, gemaakt heb; alwaar men myne waaragtige gedagten, en de gevoelens, die ik heb aangaande de Stoffen, welke ik verhandel, zal vinden.

Men

1 Den Heer Genebriar.

VOORBERIGT

Men zal'er die, zeg ik, met meerder genoegen, dan in de eerste Uitgave, vinden; niet alleenlyk om dat ik'er de zaaken met meer nauwkeurigheid verhandeld heb; maar ook omdat de Persoon, die'er den Druk van heeft ondernoomen, niets gespaard heeft, om het Werk fraai, en met minder mislagen te doen voor den dag koomen. Hy heeft'er zelfs bygevoegd 't gene al de Waereld wenschte; te weten, de voornaamste Gedenkpenningen, van welke in dit Boek gesproken wordt. Hy heeft die doen in Koper snyden door den grootsten Meester in deeze soort van Werk, om die op het einde van elke Onderwyzinge te kunnen plaatsen, op eene wyze welke gemaklyk is om ieder Penning te brengen daar hy staan moet; 't welk niet weinig toebrengt om de zaaken, welke men leest, verstaanbaar te maaken; en ook omdat men door het gezigt veel vermaaklyker leert.

Men heeft gewenscht, dat ik my uitlaaten en een naukeurig onderzoek doen zoude ontrent twee of drie Stukken, welke men tot onderwyzinge der Liefhebber en zeer nut en hunne andagt waardig oordeelde; naamentlyk,

Voor eerst; Of de Penningen, welke wy van het ¹ hooge en van het ² laage Ryk hebben, gangbaare Munt geweest zyn; dan of zy, ten minste naa *Constantyn*, enkelyk stukken waren, geslaagen gelyk de ³ Pronkpenningen, of gelyk onze Legpenningen, om te dienen tot openbaare Gedenkteeken van de Heerlykheid der Vorsten; of om hen zekere Schattingen, welke zy het Volk hadden opgelegd, te betaalen, of die de Volken hen mildelyk uit zig zelfs aanboden als ⁴ vrywillige Giften. Ten

¹ *Imperium Superius*, in 't Latyn; en *le Haut Empire*, in 't Fransch.

² *Imperium Inferius*, in 't Latyn; en *le Bas Empire*, in 't Fransch.

³ *Medaillons* in 't Fransch. ⁴ *Dons gratuits* in 't Fransch.

VAN DEN SCHRYVER.

Ten tweede; Of het waar is, dat alles, 't geen ons van de Penningen sedert de Regeeringe van *Constantyn* overig is gebleeven, in de ¹ *Gallien* en nergens anders geslaagen is; zoodat, wanneer men'er uitdrukkelijk den Naam van zekere Steden buiten de *Gallien* op vindt; dit dan beteekenen zoude, dat zy door de zorge der *Gallische* Koopluiden, welke in die Steden handel dreeven, gemunt zyn geworden.

Ten derde; Of het zeker en klaar is, zoo als eenige voorgeeven, dat de Getalletters, welke op de Penningen van het laage Ryk, of op het ² *Ruggestuk*, of ³ onder aan, gevonden worden, de verscheide Schattingen beteekenen, welke de Koopluyden den Vorst betaalden, van den tienden, twingsten, dertigsten, of veertigsten penning: en dat de andere Letters van een ander maeksel te kennen geeven, hoedikwils deeze Schatting was opgebracht. A eene reis. B twee reizen. C drie reizen. enz.

Ik heb gedagt, dat deeze nieuwe denkbeelden, welke zoo merkelyk de voorgaande gevoelens der Oudheidkenneren veranderen, waarlyk wel verdienden met meerder yver en vlyt onderzocht te worden, en dat ik niet behoorde te weigeren om hier ontrent van de zyde, welke ik gekoozen heb, rede te geeven.

Daarenboven zal men op het einde van het Boek eene nauwkeurige Verzaameling van veele nieuwe Ondekkingen vinden, welke men in de Kennisse der Gedenkpenningen sedert onzen tyd gedaan heeft. Ik heb die niet volkoomen zoeken uittegeeven, want ik zoude daertoe een geheel boek van nooden gehad hebben. Ik heb 'er maar alleenlyk zoo veel van gezegd, als ik dagt genoeg te zyn om daar door iemand van onse Geleer-

¹ Nu Vrankryk. ² *Revers* in 't Fransch.

³ *In infimâ parte*, in 't Latyn; *dans l'Exergue*, in 't Fransch.

VOORBERIGT VAN DEN SCHRYVER.

leerden gaande te maaken tot het onderneemen van zulken schoon en noodzaaklyk Werk voor die volkooome Kennisse der Gedenkpenningen willen hebben.

Ik heb getragt de beste schikkinge, die ik my heb kunnen verbeelden, te houden, brengende elke Aanmerkinge tot zekere voornaame Hoofditukken, welke die moesten vereenigen, en gemak geeven om die by malkander te vinden. Ik heb'er zelfs op het einde eene byzondere Tafel der nieuwe Ondekkingen bygevoegd.

TA-

T A F E L

D E R

O N D E R W Y Z I N G E N .

- I. O N D E R W Y Z I N G . *Van den Ouderdom , en van den Tyd , die de Zeldzaamheid en de Waarde der Gedenkpenningen vermeerdert.* Bladz. 1
- II. O N D E R W Y Z I N G . *Van de verscheidene Metaalen , uit welke de Gedenkpenningen bestaan.* 17
- III. O N D E R W Y Z I N G . *Van de verscheidene Groottens , welke verschillende Opvolgingen in de zelve Metaalen , Goud , Zilver , en Koper , maaken.* 33
- IV. O N D E R W Y Z I N G . *Van de verscheidene Hoofden , welke men op de Penningen ontmoet , en waarvan men Opvolgingen kan maaken.* 45
- V. O N D E R W Y Z I N G . *Van de verscheidene Ruggestukken , welke de Penningen meêr of minder fraai en raar maaken.* 63
- VI. O N D E R W Y Z I N G . *Van de Omschriiften en van de Opschriiften der Penningen* 120
- VII. O N D E R W Y Z I N G . *Aangaande de verscheidene Taalen van de Opschriiften en Omschriiften der Penningen , volgens de Landen , in welke zy geslaagen zyn.* 167
- VIII. O N D E R W Y Z I N G . *Aangaande de Welgesteldheid der Gedenkpenningen , van wel-*

TAFEL DER ONDERWYZINGEN.

welke hunne Fraaiheid en Waarde byzonderlyk afhangt. 187

IX. ONDERWYZING. Van de Kennisse der Cieraaden, en der Zinnebeelden, welke op de Gedenkpenningen gevonden worden.

X. ONDERWYZING. Van de Valsche Gedenkpenningen. Van de verscheide manieren om die naa te maaken. En van de wyze om ligtlyk hunne Valschheid te ontdekken. 197

XI. ONDERWYZING. Zekere Stokrogels, welke voor ontwyfelbaar gehouden worden onder de Liefhebbers, en de Kennisse der Gedenkpenningen ook gemaklyk maaken. 252

XII. ONDERWYZING. Wegens het gedrag van iemand, die zig op de studie der Gedenkpenningen legt, en'er eenige Verzaamen wil. 267

313

DE

DE KENNISSE DER GEDENKPENNINGEN.

I. ONDERWYZINGE.

*Van den ouderdom , en van den tijd , die
de zeldzaamheid en de waarde der
Gedenkpenningen vermeerdert.*

y aldien het met de Weetenschappen gaat als met den Adeldom, die zyne voornaamste heerlykheid uit de Oudheid trekt; zoo zoude de Kennisse der Gedenkpenningen zonder tegenspreken de aanzienlykste en geachtste zyn; nademaal men moogelyk door de Heilige Schrift klaar genoeg zoude kunnen aantoonen, dat het gebruik der Metaalen tot nut van 't menschelyk geslacht byna zoo oud is als de Waereld. Het is niet wel te gelooven, dat het slaan en stempelen van het Geld door Tubal-Kain zoude uitgevonden zyn, gelyk Willapand het tragt te beweeren, als overtuigd zynde, dat men zonder dat niet genoeg bevestigt 'tgeen van hem in Genesis gezegd wordt, *qui fuit malleator & faber in cuncta opera aeris & ferri.*

Gebruik
der Me-
taalen.

Het

† Dit is in de Nederduitsche Overzettinge Genes. 4. vers. 22. aldus vertaald; Een Leermeeſter van alle werken des koper en yzer.

A

1 DE KENNISSE DER

Het is zeer natuurlyk te gelooven, dat deeze eerste Smid méer verstand gehad heeft van Ploeg- yzers en andere Werktuigen om de aarde te roeren, en tot het dagelykch gebruik te maaken, dan van Munten te slaan, welke men in dien tijd gemakkelyk konde missen.

Het is zeer waarfchynelyk, dat de Koophandel en de menschelyke gemeenschap, gedüurende veele eeuwen, door de enkele ruilinge der zaaken, welke een iegelyk van nooden hadt, onderhouden zijn geworden; en dat de moeilykheid van de Metaalen te muntén langen tyd belet heeft, dat men die als Geld gebruikte; nademaal wy nog tegenwoordig Volkeren vinden, welke ganfch geen gebruik van gemunte Metaalen maaken: en dat zy onder die, welke 'er zig van bedienden, zeer langen tyd by 't gewigt zyn uitgegeeven, voor dat men heeft goedgevonden hen de gedaante van Geld te geeven, wiens waarde alleenlyk naar 't goetvinden der menschen, en door 't gemak, 't welk men by kleine stukken vondt, is vastgesteld.

^{'t Gebruik}
^{der Munten.} Eenige hebben willen zeggen, dat Mozes de eerste geweest is, die de Konst van Geld te slaan uitgevonden, en in gebruik gebragt heeft. Andere hebben, met de eige woorden van deezen Heiligen Wetgeever, tragten te bewyzen, dat men'er zig reeds sedert Abrahams tyd van bediend heeft in het Land van Kanaan; nademaal hy, verhaalende hoe die Aartsvader eene Grafstede kocht voor zijne vrouwe, welke in dat Land stierf, van gangbaare Munte spreekt, gebruikende het woord *Sikkels*, waar van men
zig

1 Genef. 23. v. 15 en 16. zie hier van breder in de Bisschoppelyke Munten van Utrecht uitgegeeven door Frans van Mieris pag. 64.

zig sedert altyd bediend heeft, om zekere stukken Gelds, welke de Jooden bewaard hebben, uit te drukken. Dit alles dient meerder tot voldoeninge der nieuwsgierigheid, dan tot onderwyzinge van iemand die eerst begint de Penningen te beminnen, en nog niet anders zoekt als die te leeren kennen.

Het is dan genoeg om hem aangaande den ouderdom der Gedenkpenningen, van welke wy spreken, te onderregten, dat men hem leere, dat de Penningen in twee soorten moeten verdeeld worden, te weten in ¹ Aloude en in ² Hedendaagsche; want dit is de eerste kennis van de konst, van welke de achting en de waarde der Gedenkpenningen afhangt.

De Aloude zyn die, welke tot de derde, of tot de negende eeuw na de geboorte van Christus zyn geslaagen geworden. Ik ben genootzaakt my aldus uittedrukken, om den verscheide smaaks wille der Liefhebberen, van welke eenige de Aloude Penningen doen eindigen met het ³ hooge Ryk naa den tyd van Gallienus; andere met den tyd van den Grooten Constantyn; andere met Augustus bygenaamd Augustulus; sommige ook met Karel den Grooten, volgens de verschillende denkbeelden welke zy'er van hebben, en enkelyk van hunne verkiezinge afhangen.

De Hedendaagsche zyn die, welke sedert drie honderd jaaren ontrent zyn geslaagen geworden. Want wat die aangaat, welke wy van Karel den Grooten af tot dien tyd toe hebben, zy

wor-

¹ *Nummi antiqui*, in 't Latyn; in 't Fransch, *Medailles antiques*.
² In 't Latyn, *Nummi recentiores*; in 't Fransch, *Medailles modernes*.
³ In 't Latyn, *Imperium superius*; in 't Fransch, *Le haut Empire*.

4 DE KENNISSE DER

worden van de Liefhebbers niet waardig geacht om vergaaderd of in de Penningkassen bewaard te zyn, uitgenoomen die, welke de opvolginge der Griekſche Keyzeren eindigen; en waar van men met eenen onzer Liefhebbers zoude kunnen zeggen, dat zy een zeer leelyken tuſſchentyd van het Aloude tot het Hedendaagſche maaken, in welken noch de oogden, noch 't verſtand iets meer vinden, 't geen voldoende of aangenaam is: zoo dat men om zyn vermaak te voldoen het Aloude niet verder behoorde te brengen dan tot den Grooten Theodoſius, op het einde van de vierde eeuwe.

Griekſche
Penning-
gen.

Onder de Aloude verſtaa ik die, van welke men de gewoonelyke Penningkassen maakt, te weten Griekſche en Latynſche. De Griekſche zyn de eerſte en de oudſte; nademaal de Koningen en de Griekſche Steden, lang voor de bouwinge van Rome, zeer ſchoone Muntten in alle de drie Metaalen geſlaagen en met zoo veel konſt gemaakt hebben, dat men in den bloeiendſten ſtaat van het Gemeenebeſt en van 't Keizerryk veel moeite gehad heeft om die te evennaaren. Men kan'er van oordeelen door de Griekſche ¹ Pronkpenningen, welke ons overgebleven zyn. En nademaal men'er van de Koningen en van de Steden heeft, zoo zyn, volgens myn gedagten, die der Steden de alleroudſte, ſchoon dat zy niet altyd de fraaiſte of de dierbaarſte zyn. Men moet zelfs toetſtemmen, dat, wat de beeldeniffen belangt in 't algemeen ſprekende, de Griekſche Gedenkpenningen eene teekeninge,
eene

¹ In 't Latyn, *Series*; in 't Franſch, *Suite*. ² *Numismata maximi moduli*, in 't Latyn; *Médailles*, in 't Franſch.

G E D E N K P E N N I N G E N .

eene gestaltenisse , eene kracht , en eene teederheid hebben, vertoonende zelfs de spieren en zenuwen , welke door eene zeer hooge ¹ verhevenheid versterkt zynde zeer verre de Romeinsche overtreffen.

Ik zal hierna op eene andere ² plaats spreken van de vromde Penningen, welke eene nieuwe orde in de Aloude en Hedendaagsche maken, als daar zyn de Hebreuwfche, de Punische, de Arabische, en de andere, welke van verscheide Volkeren in hunne byzondere taalen geslaagen zyn; aloude zyn'er weinig, en de hedendaagsche zyn genoeg bekend.

De ³ Burgermeesterlyke zyn zekerlyk de aller-Aloude Latynsche Gedenkpenningen; om dat men ten tyde der Koningen, welke te Rome geregeerd hebben, niet geweeten heeft, wat dat Geld slaan was, voornamentlyk in goud en zilver; zoo dat de opvolging der stamhuizen de eerste plaats onder de aloude Romeinsche Gedenkpenningen heeft.

Men maakt in de Keizerlyke Munten een onderscheid tusschen die van het hooge en die van het laage ⁴ Ryk : en alhoewel, ten opzigte van 't geene men ⁵ Hedendaagsch noemt, alle de Penningen der Keizeren tot de *Palæologi* toe voor aloude gaan, schoon dat zy in de vyftiende eeuw geslaagen zyn, zoo achten de Liefhebbers wel voornamentlyk die alleen, welke tot het hooge Ryk behooren, 't welk volgens hunne Het hooftellinge ten tyde van de dertig ⁶ Dwinglanden;

¹ Relief, in 't Fransch. ² In de zevende Onderwyzinge. ³ *Numeri Consulares*. ⁴ *Imperium inferius*, in 't Latyn; *Le bas Empire*, in 't Fransch. ⁵ *Moderne*, in 't Fransch. ⁶ *Triginta Tyranni*, in 't Latyn.

onder de regeeringe van Gallienus, eindigt, en met Julius Cæsar of met Augustus begint; te weeten van ontrent het zevenhonderdste jaar van Rome, vierenvyftig jaaren voor de geboorte van Jesus Christus, tot het duizend en tiende jaar van Rome, en het tweehonderd en zestigste naa de geboorte van Jesus Christus, of daar ontrent.

Het laage Ryk.

Het laage Ryk bevat by de twaalf honderd jaaren, by aldien men tot den ondergang van 't Constantinopolitaansche Keizerryk gaan wil, zynde ontrent het jaar 1450, wanneer de Turken'er zig meester van maakten: zoo dat men in de geheele Christen waereld geen ander Keizerryk meêr erkende dan alleenlyk het Westersche. Men kan op de volgende wyze in het laage Ryk twee verscheide ouderdommen vinden; de eerste, van den Gottischen Claudius of Aurelianus af, tot aan Anastasius toe, zynde een tyd van meêr dan tweehonderd jaaren; de tweede, van Anastasius af tot Constantinus Palæologus toe, 'twelk meêr dan duizend jaaren is.

Hedendaagse Penningen.

Alles 't welk volgt, buiten de Romeinsche Penningen, in de drie laatste eeuwen, wordt by de Liefhebbers Hedendaags genaamd, van wat Volk het ook zyn mag, en hier uit bestaan de Penningkassen van die geen vermaak in het Aloude scheppen. Want sedert dat naar 's Konings voorbeeld de burgers deeze soorten van Penningen hebben begonnen te vergaaren, zoo is deeze oeffening, naar maate men'er meêr belang in heeft, des te vermaakelyker geworden, omdat zy ons nader bykomt, en ons de geschiedenissen van onsen tyd verbeeldt.

Het is in deeze soorte van Liefhebberye dat men

men het grootste getal van verscheide opvolgin-
gen maaken kan, als van Pausen, van Keizers,
van Koningen, van Vorsten¹, van Steden, en
van byzondere persoonen, welke vermaard ge-
weest zyn; nademaal, de Munten en de Leg-
penningen aldaar plaats in hebbende, 'er byna
geen sonderling voorval is, 't welk men'er niet
op kan vinden; voornaamentlyk sedert dat men
in deeze laatste tyden lust gekreegen heeft tot de
glorie der openbaare Gedenkteekenen, en men
van gedagten is geworden, dat het doen over-
gaan van de gedagtenisse der groote daaden en
aanmerkelyke voorvallen tot de naakoomeling-
schap strekte tot erkentenisse der Volkeren, zoo
wel als tot eere der Vorsten.

Om hier over eenige lessen zelfs aan de Mee-^{t Gebruik}sters te geeven, zoo zoude men de bekwaam-^{van 't He-}heid van den overleeden Bizot moeten hebben, ^{dendaag-}die geduurende zyn leeven de eenigste geweest. ^{sche.}
is, welke de volkome kennisse'er van gehad
heeft; zynde door zyne handen gegaan alles
't geen in deeze soorte het dierbaarste en fraailte
is, kunnende niemand het met meerder netheid,
gemakkelykheyd, en aangenaamheid uitleggen,
dan hy het deedt.

Ik zal evenwel niet naalaaten den nieuwe
Liefhebberen het gebruik te leeren van de he-
dendaagsche Gedenkpenningen, welke, niet
minder aangenaam, noch van minder nut zyn
dan de aloude, en welke veel ligter zyn uit te
leggen, zoo ras men eenigzins in de Historie er-
vaaren is. Nademaal zy tot vermaak, en niet
om alleenlyk voor geld te dienen, geslaagen zyn,
zoo

¹ Ook van Gemeenebesten of Republyken.

zoo zyn de verbeeldingen veel volder van werk. Men ziet'er de Land-en Zee-flagen op, de Belgeringen, de Inhaalingen, de Krooningen der Koningen, de Lykstaatsien, en de andere Plegtigheden, de Verbintenissen, de Huwelyken, de Stamhuizen, en alles wat den Godsdienst of de Staatkunde raakt. De Jaargetallen zyn'er meest altyd op uitgedrukt, en men ziet'er nooit eene valsche verdienste op, welke geëerd wordt, gelyk op de aloude. Eindelyk zoo is men het bedrog niet onderworpen als met de aloude, zynde niets ligter dan de gegooten van de geslaagen Penningen te onderscheiden; en niemand heeft tot nu toe zyne gedagten laten gaan om die naa te maaken uit hoope van gewin.

De Pauzen.

Men kan dan zeer volmaakte opvolgingen van Pauzen, in zilver en koper by malkander vergaaren, niet van den Heiligen Petrus af tot ons toe; maar alleenlyk sedert tweehonderd en vyftig jaaren, of daar ontrent, te weeten, van Martinus V, ontrent het jaar 1430. Want van dien tyd af tot den Paus toe, welke den Heiligen Stoel tegenwoordig bezit, zoo heeft men Penningen van alle, die geregeerd hebben, zoo wel gegooten als geslaagen, tot het getal van vyf of zes honderd toe; gelyk men ligtelyk kan bewyzen met het boek van Vader Du Molinet, die alle, welke hem zyn ter hand gekoomen, heeft doen in koper snyden, daar by voegende eene korte uitlegginge van elken Penning. Dit zal veel netter gedaan worden in het boek van eenen Italiaanschen Jesuit, Vader Bonanni genaamd,

1 Dit moet maar alleenlyk tot den tyd toe, dat de Schryver dit geschreeven heeft, verstaan worden; want men vindt tegenwoordig veel, zoo wel naageslaagen als naagegooten Penningen.

naamd, die ons in 't jaar 1699 komt mede te deelen eene veel grooter en volmaakter verzaameling van alle de Pauslyke Gedenkpenningen, met zeer geleerde uitleggingen, in twee groote deelen *in folio*.

Het is niet zonder rede, dat Vader du Molinet staande houdt, dat men voor den tyd, welken ik hierboven heb gezegd, geen eenen Penning vindt, die onder hunne Pauslyke regeering is geslaagen, maar dat zy alleenlyk hersteld zyn; om dat het zeker is, dat de stempels der Penningen van 't Martinus V, en van de andere tot Julius II toe, onder de regeering van Paus Alexander VII gemaakt zyn, door de zorg van den Abt Bizot, ondersteund wordende door de gunste van den Cardinaal Franciscus Barberini, die'er een veel grooter getal van zoude hebben doen herstellen, byaldien des Pauzen dood het ontwerp, 't welk men gemaakt hadt om in 't koper te doen snyden de geheele opvolginge der Pauzen, welkers hoofden men hoopte te zullen vinden door de Beelden, door de Praalgraven, door de Zegels, en door de andere Vatikaansche Gedenkteekenen, niet hadt verbroomen: daar men die nu tegenwoordig niet kan opmaaken als door de loode Zegels der Bullen, op welke men niets anders vindt als de namen der Pauzen, en geenzins hunne beeldenissen, zynde het de gewoonte van'er alleenlyk die van den Heiligen Pieter en van den Heiligen Paulus op te staan.

Sixtus IV is de eerste, die zyn borstbeeld op de Munten, welke hy liet slaan, geset heeft, met deeze woorden, *utilitati publicae*, ter gedag-

1 Zie hier Taf. II. Pen. 1. 2 Tot nut van 't gemeen.

dagtenisse van dat hy de straaten van Rome heeft be-
ginnen te laten plaveijen. Met dit behulp zou-
de men eene volkooime opvolginge kunnen be-
ginnen van de agte eeuw af.

Ten opzigte van Eugenius IV in goud, ge-
slaagen geduurende de Kerkvergaaderinge van
Florence, dat is maar een stuk Gelds, 't welk in
de Penningkaffe des Konings wordt gevonden.
Niettegenstaande het geene ik kom te zeggen,
moet men toestemmen, dat reeds iemand het
voorneemen om de Gedenkpenningen der Pau-
zen te herstellen van den Heiligen Petrus af,
gehad en zelfs uitgevoert heeft, doch alleenlyk
met gegooten Penningen: want ik heb eindelyk
van Rome de Penningen van alle de Pauzen ge-
kreegen, en wel met twee of drie soorten van
Ruggestukken; te weten, eenige met twee
grootte Sleutels naast malkander, met het Om-
schrift, ¹ *Claves regni Caelorum*; sommige met twee
Sleutels dwars over malkander, met dit Om-
schrift, ² *Sanctus Petrus & Paulus*; andere met den
Zweetdoek van Veronica, of met andere byzon-
dere Tegenzyden ³.

Pauselyke
spoorpen-
ningen.

Het is hier de regte plaats om de Liefhebbers
te waarschouwen, dat men met de waare Pausely-
ke Penningen niet moet vermengen die, wel-
ke de vyanden van den Roomschen stoel om de
Pauzen smaat aan te doen, of om hen haatelyk te
maaken, hebben geslaagen. Zoodaanig is die van
Julius III, met dit Opschrift, 't welk tot eene
Agterzyde dient, ⁴ *Gens & Regnum, quod non ser-*
vie-

¹ De Sleutels des Hemelyks; zie hier Taf. I. Pen. 1. ² De Heilige
Petrus en Paulus; zie hier Taf. I. Penn. 2. ³ Zie hier Taf. I. Pen. 3. 4.
5. 6. en Taf. II. Pen. 1. 2. en 3. ⁴ Het Volk en het Ryk 's welk u niet
zal gehoorzaam hebben, zal vergaan; zie hier Taf. II. Pen. 4.

sieris tibi, peribat. Zoo is ook de Penning van Paulus III, ¹ *ΘΕΡΝΗ ΖΗΝΟC ΕΥΠΑΙΝΗ* welke men nooit onder de waare Gedenkenningen plaatse moet geeven. Zoodaanige zyn ook eindelijk zekere spotpenningen, of in Duifchland, of in Holland, of te Geneve, naar myn gedagten, gegooten, hebbende aan de eene zyde een Pauzenhoofd gevoegd tegen eenen Duyvelskop; aan de andere zyde een Kardinaalshoofd gevoegd tegen dat van eenen gek: zynde het Omschrift ² zoo onbehoorlyk als de verboekding; op de eene zyde staat ³ *Joannes Calvinus Hærefiarcha pessimus*; en op de andere ⁴ *Et stulti aliquando sapite. Psal. xcii.* Want ik bid u, zeg my eens, wat aangenaamheid, wat zout, of wat geleerdheid steekt hier in?

Ik heb' er nog eenen van eene andere soorte die alzoo vremd en wonderlyk als de voorgaande is, op welken een Pauzenhoofd tegen een Keizershoofd, en op de tegenzyde een Kardinaalshoofd tegen dat van eenen Bisschop gevoegd is; zynde het Omschrift aan de eene zyde, ⁴ *Theodosius Imperator & Celestinus Pontifex*; het Omschrift aan de andere zyde is zoo uitgegaan, dat men er niets op kan leezen als ⁵ *Episcopus Anno cccxxiiv.* Wie kan raaden, wat men met deze boertagtige vereenigingen voorhoeft, of zeggen wil? Ik zoude dezze Penningen niet waardig geacht hebben om' er van te spreken, was het niet, dat deze zotte stukken zeer ligt, in de handen der jonge Liefhebber en koomen te vallen, welke vrugteloos veel

¹ De Gaave Gods verheugt. ² Zie hier Taf. II. Pen. 6. Jan Calvin het argste Hoofd der Ketteren. ³ En zy dwaaze, word' eensger tyd verstandig. Psalm 93. ⁴ Theodosius de Keizer en Celestinus de Paus, zie hier Taf. II. Pen. 5. ⁵ Bisschop in 't jaar 423.

veel moeite aanwenden om die te verstaan; even als of men, aan de herfenschimmen van zekere zottebollen, eenen goeden zin zoude kunnen geeven, die'er nooit geen gehad hebben.

Men kan de opvolginge der Pauzen vermeerderen met de Penningen van het geheele Kerkelyke Hof, van de Kardinaalen, van de Bisschoppen, en van zekere andere uitmuntende Kerkelyke personen, van welke men Gedenkpenningen vindt.

De Kei-
zers.

Agter de Pauzen kan men eene volkooime opvolginge der Westersche Keizeren, van Karel den Grooten af, maaken, mits dat men 'er de Munten onder vermenge. Octavianus Strada heeft 'er het ontwerp van gegeeven, hebbende zyn werk gebragt van Julius Cæsar af tot aan den Keizer Matthias toe, die regeerde, wanneer hy zyn boek eindigde. Men moet zig echter niet geheel op deezen schryver verlaaten, om dat de Penningen, welke hy bybrengt, meest alle valsche zyn; dat is te zeggen, of verzonnen om de opvolginge te vervullen, of getrokken uit die, welke Maximiliaan heeft doen maaken, om deftiger verbeeldinge der grootheid van het Oostenryksche Huis te geeven.

Aldus kan men, om eigentlyk te spreken, niet eerder beginnen dan by Frederik II, in 't Jaar 1463, die eenen Gedenkpenning liet slaan van zyne Intrede te Rome. Sedert welken men naawlyks dertig Penningen kan by malkander vergaderen, indien men daar niet byvoegt die der Spaansche Koningen, welkers opvolginge alleenlyk begint met Philippus I Koning van Spanje en Aartshertog van Oostenryk, vader van Keizer Karel V.

De

De Opvolging der Koningen van Frankryk is onder de hedendaagsche de aanmerkelykste ge-lyk het Koningryk het edelste en het oudste is. Het is waar, dat men zig ten opzichte van de twee eerste Stamhuizen, met de Munten moet vergenoegen, van welke de Heer Bouterouë een schoon boek geschreeven, en daar in een groote meenigte heeft doen in koper snyden; doch sedert het derde Koninglyke huis begint men niet alleenlyk Munten, maar ook eenige Gedenkenpenningen te vinden. Zonder al te zeer te blyven staan op dien van Karel den Grooten met dit Omschrift, *Renovatio Regni Francie*, welke zeer waarschynelyk van eenen laateren Karel is, op Lood gestempeld, tot een Zegel gediend hebbende, zoo houdt de Heer Bizot staande, dat 'er geen een voor Karel VII is geslaagen geworden met de Beeldenisse van den Vorst; en dat de eerste, op welke men een Borstbeeld gezien heeft, die is, welke de Stad Lion voor Karel VIII en Anna van Brittanje heeft laten slaan. Doch de waare glori van 't Fransche Volk is, dat het door de Munten de onafgebrooke opvolginge zyner Koningen van Clovis af, zynde een tyd van ontrent twaalfhonderd jaaren kan aantoonen; 't welk geen Koningryk in de geheele wereld doen kan. De Heer de Harlay eerste Voorzitter hadt die naauwkeuriglyk by malkander vergaderd, en heeft het zig een geluk gerekend, dat hy daar mede des Konings Penningkassie mogt vermeerderen; gewoon zynde alles wat hy was, en alles wat hy hadt, ten dienste en ter eere van

zy-

1 Vernieuwing van 't Fransche Koningryk. zie. deezen Penning by Patin in het XIII. Hoofdstuk van zyne *Historia Numismatum*.
2 In 't Fransch *Président*.

zynen Koning op te offeren. Het is alles, 't welk men in deeze foorte van Liethebberye zoude kunnen wenschen. Want die alle te willen verzaamen welke men in het boek, *la France Metallique* genaamd, vindt, zoude niet anders zyn als vergeeffche moeite te doen, zynde meest en byna alle, tot Karel den Grooten toe, tot vermaak verzonnen; en daar agter ziet men'er ook nog veele andere, welke van de uitvindingen zyn van Jacob de Bye en Du Val zynen makker.

In des Konings Penningkaffe wordt eene volmaakte opvolging van alle onze Koningen, van welke ik gesproken heb, op kleine Agaatsteen-tjes verheven uitgewerkt, gezien. Zy zyn alle van de zelve grootte en van de zelve hand zeer kunstig gewrogt; waaruit men ligtelyk kan besluiten, dat zy onder de regeeringe van Lodewyk XIII zyn gemaakt geworden.

Het leeven
van Lode-
wyk den
Grooten.

Tegenwoordig is'er een lust by de Liefhebbers, welken zy met meerder roem kunnen voldoen, te weten, om de Gedenkpenningen van Lodewyk den Grooten te verzaamen, en'er eene volkome Geschiedenisse van te maaken. Zyne Regeering is zoo uitmuntende, en men vindt'er eene zoo geduurige aaneenschaakeling van wonderwerken in, dat men'er een zeer groot getal Gedenkpenningen van gemaakt heeft, welkers verbeeldingen, die men niet als met verwonderinge zal kunnen uitleggen, den Naakoomelingen ongeloofelyk zullen voorkoomen. Vader Menestrier zeer bekend door zyne groote geleerdheid, door zyne edelmoedige goedheid van een iegelyk te spraak te staan, en door duizend fraaije werken, welke hy tot zyne dood toegestaadig heeft uitgegeeven, heett ook het leeven van

van den Koning uit deeze eeuwige Gedenkteeken van zyne heerlykheid opgemaakt ¹, met eene beknopte uitlegginge van elken Penning, van zyne wonderbaarlyke geboorte af, tot aan den hoogen top van glorie, waar toe zyne laatste overwinningen hem opgeheven hebben.

De nieuwe ² Akademie der Opschriften en Gedenkpenningen, opgerecht door de milddaadigheid van onzen grooten Koning, en door de vlyt van den Heer Abt Bignon, ³ *bono Rei Litterariae nati*; heeft aangenoomen dit groot voorneemen te volvoeren. Zy heeft eene volmaakte Historie van den Grooten Lodewyk opgemaakt, van welken opwaarts klimmende tot het begin van de Alleenheerschappye zy voorgeeft ons de geheele Geschiedenisse der Koningen van Vrankryk te geeven door Gedenkpenningen; 'tzy waare of opregte, wanneer zy die vindt; 'tzy herstelde, wanneer zy geen andere kan hebben. Dit groot en heerlyk werk, 't welk te voorschyn gekoomen is met alle cieraaden, die in koper gesneeden en gedrukt kunnen worden, zal nu voor de tweede reize met nieuweschoonheden voor den dag koomen. Op dat ondertuschen de burgers met minder kosten dit boek zouden kunnen krygen, zoo maakt men'er eene uitgaave in 't klein van, voor dewelke men de stempels van alle de Penningen gemaakt heeft, die maar alleenlyk in koper gesneeden waren geweest, waarna de Penningen geslaagen zyn, van welke men eene volkome opvolginge aller daaden van 's Konings leeven heeft opgemaakt.

Zon-

¹ *Histoire de Louis le Grand par le Pere Menestrier.* ² *Academie des Inscriptions & des Medailles.* ³ *Tot nut der Letteroeffeninge gebooren.*

Zonder dit behulp zoude men 'er maar een klein gedeelte van kunnen gehad hebben. De nayver der Vremdelingen heeft van dit boek in Holland een druk doen uitkoomen, alleenlyk om 'er vier of vyf Plaatn met Penningen bytevoegen, welke in de Landen, die de glorie van Lodewyk den Grooten benyden, geslaagen zyn geworden. Zynde eene vuile manier van zig te wreken, en niet anders als eene toestemming hunner zwakheid, ¹ *Ultio doloris confessio est.*

De Heer Abt Bizot, van wien wy reeds gesproken hebben, heeft van de zelve Penningen eene zeer fraaije en heerlyke verzaameling vergaderd, welke een gedeelte der Penningkassé van den Heere de Seignelay uitmaakte, want in 't geheel zyn 'er meêr dan drieduizend in. De Schikking, welke hy 'er in gehouden heeft, vermeerderde 'er ook de waarde van, en deedt 'er een wonderbaarlyk genoeg in vinden. Want om 'er eene verbeelding van te geeven, zoo zag men, agter de opvolginge onzer Koningen, alle de Prinsén van het Koninglyke Huis, de Vorsten der Kerke, Kardinaalen, en Bisschoppen, de Amptenaaren van de Kroone, Kancelliers, en alle de andere Overheden, en Rechters; eindelyk alle de in Konsten en Weetenschappen vermaarde mannen. Men ontmoette 'er byna in de zelve orde de vreemde Koningryken en Staaten, waarvan wy een uitneemend schoon stuk hebben in het boek, ² *Medalische Historie van Holland genaamd*, van 't welk men niet kan spree-

¹ De wraak is eene bekenenis van droefheid. ² *La Hollande Metallique*, in 't Franscht genaamd. Doch sedert is dit boek verre overstroffen door het nooit volpreeze Werk van den Heere Ma. Gerard van Loon.

1

2

3

4

5

6

1

2

3

4

5

6

spreeken zonder den Schryver te roemen, zyn-
de niets beter overlegd, noch gelukkiger uit-
gevoerd.

Hieruit kan men ligtlyk oordeelen, hoe aan-
merkelyk de opvolgingen zullen zyn, in de
welke men de vermaarde Mannen; 't zy door
hunne geboorte, 't zy door hunne bekwaam-
heid, 't zy door hunne Ampten, en door hunne
Bedieningen, zal plaats geeven; om dat'er zeer
weynige zyn, welker gedagtenisse men sedert
tweehonderd jaaren niet bewaard heeft door ee-
nige Gedenkpenningen, of ten minste door
Legpenningen, die een gedeelte der Liefhebber-
rye van die de Hedendaagsche beminnen uitmaa-
ken. De Heer de Ganière heeft eene verzaame-
linge van meêr dan drie duizend Legpenningen,
sedert Philippus VI, van Valois genaamd, die
in 't jaar 1328 begon te regeeren. Ik geloof,
dat hy in deeze soorte de rykste van alle de
Liefhebbers is; hy is ook niet minder gezien
door zyne verdiensten, en zyne schoone hoedaan-
igheden, welke hem bemind en geacht maa-
ken by alle die het geluk hebben van hem te
kennen.

De Pen-
ningen
der ver-
maarde
mannen.

II. ONDERWYZINGE.

*Van de verscheide Metaalen, uit welke
de Gedenkpenningen bestaan.*

De waarde der Penningen moet niet gereek-
kend worden juist volgens de stoffe; dit is
een der voornaamste stokregels van de Kennisse
der Gedenkpenningen: dikwils zal een en de
B. zelve

zelve Penning in goud geslaagen gemeen, en in koper zeer zeldzaam zyn; andere zullen in goud hoog geacht worden, zynde in zilver of koper van weinig waarde. By voorbeeld, een kopere Latynsche *Otho* van de eerste grootte is onwaardeerlyk, daar een goude *Otho* niet meêr dan drie of vier Pistoletten boven zyn gewigt, 't welk ontrent dertien gulden is, geschat wordt; en de zelve *Otho* van zilver geldt niet meêr dan veertig of vyftig stuivers boven het geen hy weegt, ten ware hy een buiten gewoon Ruggestuk had, 't welk de waarde'er van verhoogde. Indien men zelfs zoo gelukkig kon zyn van eenige der aller-eerste Munten, van welke de menschen zig bediend hebben, en niets anders als gestempeld leder waren, te vinden, gelyk als die, welke *Numa Pompilius* aan het Romeinsche Volk uitdeelde; en in de ¹ Historie *Affes scortei* genaamd worden, men zoude niets spaaren om die aan het hoofd van eene Penningkassé te plaatsen.

Ik heb eenige van deeze soorten van stuivers in leder gemunt, welke by tyd van Nood in de laatste eeuwé geduurende de oorlogen der Hollanderen tegen de Spanjaarden, zyn geslaagen geworden ².

Men behoort ook kennisse der aloude Metaalen te hebben, op dat men niet bedroogen worde; en te weten, wat de verscheide opvolgingen maakt, in welke de Metaalen nooit moeten vermengd worden, behalven wanneer men eene opvolginge van zilvere Penningen grooter en volkommener wil maaken, daar in plaatsende eenige

¹ Zie by *Alex. ab Alex. t. 4. c. 15.* ² Zoodanige heeft men ook van Zilver, Koper, Tin, Lood. Papier, enz. wordende Noedmunten genaamd.

goude Hoofden, welke men in 't zilver niet kan vinden : dit wordt genaamd *eene opvolginge ver-ryken*.

Men heeft Gedenkpenningen van Goud, 't zy <sup>Goude Pennin-
gen.</sup> van fyner ten minste zuiverder goud, en van be-ter oog dan het onze; 't zy van gemengd goud, dat bleeker en van flegter muntitoffe is, 't welk gangbaar was naa den tyd van Alexander Severus, die toestondt, dat men onder vier deelen gouds een vyfde deel van andere stoffe vermengde; 't zy van merkelyk veel flegter goud, gelyk wy zien in eenige Gottifche Penningen. Men moet echter aanmerken, dat deeze vryheid van 't goud te moogen mengen niet belet heeft, dat de Gedenkpenningen van Severus, en van de Vorften, welke hem gevolgd zyn, zelfs in het laage Ryk, gemeenlyk van zulken zuiver en fyn goud zyn als in den tyd van Augustus, zynde de Keur eigentlyk niet veranderd als in de Gottifche Penningen.

Het Goud van de aloude Griekfche Gedenkpenningen is zeer zuiver, men kan'er van oordeelen door die van den Macedonifchen Philip-pus, en van Alexander den Grooten, welke gaan tot drie en twintig Karaaten en zefstien Grei-nen, volgens het zeggen van den Heere Patin, eenen der geleerdite Oudheidkenneren van onze eeuw. Men zal hem altyd verpligt blyven, om dat hy op nieuws de Geleerden de liefde en de achtinge voor de Penningen als ingeblaazen, en hen de kenniffe der zelve, door duizend fchoone ontdekkingen door hem gedaan tot uitlegginge der geheimeniffen, gemaklyk gemaakt heeft.

Het Goud van 't hooge Ryk is ook zeer fyn, en van de zelve stoffe als dat der Griekfche Pen-

ningen; dat is, van de hoogste of beste Keure; handelbaar blyvende en kunnende verwerkt worden. Want de ¹ Louteraars keuren het tegenwoordig nog beter dan dat der Dukaaten en ² *Zecchini*; en ten tyde van Bodinus vonden de Goudsmeden van Parys, eenen gouden Vespasianus gesmolten hebbende, niet meêr dan een zevenhonderdachtentachtigste deel vervalsching'er in, 't welk de ³ vermenging is.

Men moet wel in zyne gedagten houden, dat de Romeinen zig niet eêr van goude Munten hebben beginnen te bedienen dan in 't vyfhonderdzesenveertigste jaar van Rome, op dat men niet bedroogen zy door Penningen, welke voordien tyd gevonden worden. By voorbeeld, indien men'er een vindt van de Romeinsche Koningen, of van de eerste ⁴ Burgermeesters in goud geslaagen, zoo heeft men niets meêr van nooden om te besluiten, dat het een valsche Penning is: ik wil daar mede zeggen, dat hy niet ten tyde deezer Koningen gemunt is geworden; want de naakoomelingen van deeze Koninglyke Stamhuizen hebben somtyds de hoofden deezer Koningen op de Gedenkpenningen doen slaan: getuige daarvan is die van ⁵ *Numa Pompilius* en *Ancus Martius*; en deeze soorten van Penningen zyn waarlyk aloude.

Zilverre
Pennin-
gen.

Het gebruik der Zilverre Gedenkpenningen heeft zyn begin genoomen met het vierhonderdvierentachtigste jaar van Rome. Men vindt'er veel meerder dan Goude, doch het Zilver is zoo fyn niet: voornamentlyk dat der aloude tot Sep-
pti-

¹ In 't Fransch, *Affineurs*. ² Een *Zecchino* is eene goude Italiaansche Munt van ontrent zes Hollandische guldens. ³ In 't Fransch, *Alliage*. ⁴ *Consules*. ⁵ Zie hier Taf. III. Pen. I.

ptimius Severus toe. Want de Liefhebbers hebben door 't smelten aangemerkt, dat de Romeinen de goude Penningen altyd voor sijn goud geslaagen hebben, daar hunne zilvere gemaakt zyn van eene veel slegter stoffe dan de Fransche Munten; nademaal de beste Romeinsche, zelfs van den tyd der Burgermeesteren, niets meêr waardig zyn dan vyf en twintig guldens het Mark, 't welk, wanneer het fyn en zuiver is, meêr dan dertig doet. Men noemt echter fyn Zilver dat der Penningen, welke gevonden worden tot Septimius Severus toe, in vergelykinge van die, welke men vindt tot den Grooten Constantyn toe, die van slegt en gemengd zilver zyn. Het wordt gemeenlyk in 't Fransch *Pottin* genaamd, en men vindt'er al van ontrent het begin van 't hooge Ryk: dit getuigen zekere Penningen van *Nero*, en diergelyke.

¹ Savot schryft, dat Alexander Severus zilvere Munte liet slaan, waarin maar alleenlyk een derde deel fyn zilver was, alschoon 't gewigt even zwaar bevonden wierdt. Men noemt hem evenwel ² *Restitutor Monetæ*, 't welk doet zien, hoe zeer de Munt in zynen tyd vervalscht was.

Men vindt'er van enkel *Billon*, waarin byna ^{Pennin- gen van Billon.} geen zilver is, gelyk naa Gallienus: niet dat sedert dien tyd'er geen meêr van goed zilver gezien worden: want het tegendeel is ligtelyk aan te toonen, tot den tyd van Theodosius en verder; maar dat'er sedert Gallienus meer van *Billon* dan van goed zilver gevonden worden.

Men ziet'er, welke maar alleenlyk ³ ingedoopt zyn,

¹ Chap. 12. ² *Hersteller der Munte*, zie hier Taf. III. Pen. 4. *Argentati* of *Inargentati*, in 't Latyn; *Medailles faucées*, in 't Fransch.

Verzilverde Penningen.

zyn, dat is te zeggen, van zuiver koper geslaagen en daarna verzilverd, zoo als 'er veele naa Postumus gevonden worden; en gelyk als die, welke men met voordagt aldus laat toemaaken, om de opvolginge van zilvere Penningen volkoomen te hebben door hoofden, die men byna nooit in zilver ontmoet.

Overtrokken Penningen.

Eindelyk heeft men 'er ook, welke ¹ overtrokken zyn, en een dun bladje zilver over het koper hebben, doch zeer behendiglyk met malkander te gelyk geslaagen, die men niet kan kennen of men moet 'er een sneedje in geeven. Het is eene soort van valsche Munte, welke haar begin nam ten tyde der Burgermeesteren, en vernieuwd wierdt gedurende het ² Driemanschap van Augustus; het is een onfeilbaar bewys van 's Pennings aloutheid, en zelfs van zyne zeldzaamheid; omdat, zoo als de Heer Morel zegt, wien wy gelegenheid zullen hebben van zeer dikwyls in dit werk te pryzen, de stempels, zoo ras als men agter het bedrog was gekoomen, verbroomen zyn, en die munt afgezet is geworden.

Kopere Penningen.

Al het koper heeft de eere van, in de onderscheidinge der opvolgingen, uit welke de Penningkasten bestaan, door de Franschen *Bronze* genaamd te worden; men laat echter niet naa van het onder de Metaalen te onderscheiden, wanneer men 'er met naauwkeurigheid van spreken wil, gelyk als ³ Savot gedaan heeft. ⁴

Penningen van rood en geel koper.

Men ziet zeer veele Gedenkpenningen van rood koper van den tyd van Augustus af, voor-

naa-
¹ *Subarati*, in 't Latyn; *Medailles fourdes*, in 't Fransch. ² *Triumviratus*. ³ *Savot* 2. p. ch. 17. ⁴ 't Koper behoudt in 't Neêrduitsch en in 't Latyn zynen naam: *Æs*, in 't Latyn; *Cuivre*, eigentlyk in 't Fransch; doch gemeentlyk *Bronze* in de Penningkunde genaamd.

naamentlyk onder die van de ¹ tweede grootte.

Ook ziet men van geel koper, sedert dien zelve tyd, zoowel onder die van de ² eerste als die van de tweede grootte zyn.

Men vindt 'er van zuiver ³ Metaal, welke veel fraaijer oog hebben.

Eenige Penningen worden 'er gevonden, welke voor Korintisch koper doorgaan, zynde eene vermenging van Goud, Zilver, en koper, welk laarste de overhand heeft. Men noemt het alzoo, omdat, by het inncomen van Korinthe, de Stad aan brand en ter plunderinge overgegeven zynde, de verscheide gesmolte Metaalen, loopende naar de laagste plaatsen, een gevallen mengelmoes maakten, 't welk den naam van deeze geplunderde Stad behouden heeft, en aan de Penningen de zelve schoonheid en waarde geeft, die de Korinthische Vaten altyd onder de gemeene kopere Vaten gehad hebben. Ik heb eene *Livia* onder de gedaante van de ⁴ Godvrugtigheid, eene *Antonia* en eenen *Hadrianus*, welke my schynen van dat koper te zyn; doch onze Meesters houden staande, dat het nooit tot de Gedenkpenningen gebruikt is geworden; en ik heb geene achtbaarheid genoeg om eene nieuwe overleveringe te maaken, alchoon 'er geene rede schynt te zyn, waarom men dat, 't welk tot Vaten versmolten en vergooten wierdt, ook niet tot het maaken van Penningen zoude hebben kunnen gebruiken, nademaal men de beeldenissen der Vorsten zelfs in dierbaare en edele gesteentens sneedt.

¹ Sa-

¹ *Secunda magnitudinis*, in 't Latyn; *Du moyen bronze*, in 't Fransch.
² *Prima magnitudinis*, in 't Latyn; *Du grand bronze*, in 't Fransch.
³ Dit is eigentlyk *Bronze*, in 't Fransch. ⁴ *Pietas*.

¹ Savot, die naawkeuriger dan alle de andere Oudheidkenners over de Muntmetaalen geschreeven heeft, maakt een byzonder Hoofdituk aangaande het Korintisch koper, van het welk hy drie soorten stelt; de eene, waar in het goud de overhand heeft; de andere, in welke het grootste gedeelte zilver is; de derde, alwaar 't goud, het zilver, en 't koper gelyklyk verdeeld zyn. Hy tragt met de woorden van Plinius te bewyzen, dat men deeze drie Metaalen onder malkander vermengende het ware Korintisch koper naamaakte; om dat hy van eene ² smeltinge spreekt, welke hy noemt ³ *Rationem fundendi aeris pretiosi*. Hy staat echter toc, 't welk de ondervinding ons geleerd heeft, dat, naa verscheide proeven genomen te hebben van de Penningen, welke men van dit koper dagt te zyn, men nooit de zelve smeltende, noch door vuur, noch door Scheidwater, een eenig greingouds'er heeft kunnen uithaalen.

Pennin-
gen van
tweeder-
ley koper.

Men heeft eindelyk ook Gedenkpenningen van tweederley koper, 't welk niet in malkander gesmolten of vermengd, maar het eene in het andere ⁴ ingelègd, en met eene en de zelve stempel gemunt is; aldus zyn eenige Pronkpenningen van *Commodus*, van *Hadrianus*, en zekere, welke zonder dat niet zouden zyn als van eerste of tweede grootte. Men kan hier ontrent aanmerken, dat de letters van het Omschrift somtyds op beiden de Metaalen staan, somtyds zyn zy op het binnenste gedrukt, aan 't welk de eerste of buitenste omtrek van Metaal alleenlyk maar dient voor eene kas. Ook

¹ Savot. 2. p. ch. 17. ² In 't Fransch, *Fonte*. ³ *Manier van dierbaar Koper te gieten*. ⁴ Men ziet somtyds penningen, welker zinnebeelden op rood, en de Omschriften op geel koper geslaagen zyn, of het tegendeel.

Ook worden'er Penningen van Lood gevonden, met welke men zorge moet draagen dat men niet bedroogen wordt; omdat de meeste van hedendaagfch maakfel en van geene waarde zyn, daar de aloude loode Penningen voor de allerezelzaamfte gehouden worden. Ik heb'er eenige te Avignon gezien by den Heer Rostagny, welke hy hoog achtte; en over eenigen tyd wierdt my een *Tigranes* vertoond, die opregt en aloud was, zynde het Lood veel witter en harder dan het onze!

Ik weet, dat verscheide van onze Oudheidkenners veel moeite hebben om toe te staan, dat ons aloude loode Gedenkpenningen zyn overgebleeven; doch by aldien zy volltrektelyk willen zeggen; dat de Romeinen zig nooit van loode Munten bediend hebben, zoo zullen zy zeer bezwaarlyk kunnen beantwoorden die Schryvers, welke'er van gesproken hebben, gelyk als ²Plautus, ³Martialis, en andere. Indien zy willen, dat de Munten, welke zy ⁴*Nummi plumbei* noemen, Penningen zyn van koper met lood vermengd, Savot zal hen andwoorden, dat deeze vermenging niet bespeurd wordt als ontrent den tyd van Septimius Severus, en dat men in het beproeven van de Penningen, welke ouder zyn, nooit een eenig grein lood heeft gevonden. Daarenboven zoo zyn de Schryvers, welke wy zoo even hebben aangehaald, en die van loode Gedenkpenningen spreken, lang voor Septimius Severus geweest. Ik

1 De Hoogleeaar Haverkamp te Leidan heeft verscheide Loode Penningen, welke zekerlyk aloud zyn. 2 Plaut. *Moffellar. Att.*
 4. Sc. 2. *Tace tu, faber, qui cadere soles plumbeos nummos;* dat is, *Zayc gy, die gewoon zyt loode Penningen te staan.* 3 Martial. *lib. 10. Epig. 74. vers. 4.* 4 Loode Penningen.

Ik zal niets zeggen van zekere kopere Penningen, welke verguld zyn, en in de Penningkassen gevonden worden, als zynde door onkundige Liefhebbers, die de waarde der zaaken niet weten, bedorven; even gelyk als die, welke een mensch om zyn kleed eeren, en een eerlyk man om zyne fortuin achten.

Yzere Penningen.

Ik zal ook niet spreken van de Yzere Penningen, van welke men 'er eenige heeft gevonden. Niet omdat ik onkundig ben wat Julius Cæsar gezegt heeft van zekere Volkeren in Groot Brittannie, die zig van Yzere Munten bedienen; ik weet zelfs wel, dat eenige Griekſche Steden het zelve gedaan hebben; daarenboven is my bekend, dat Savot zegt, dat 'er Romeinſche Penningen gevonden zyn, welke de Zeilſteen naar zig trok: het is echter gemaklyk te zien, dat het niet anders waren als overtrokke Penningen, zoo als 'er ons nog verſcheide overgebleeven zyn, zoowel van den tyd der Burgemeesteren als van den tyd der Keizeren, te weten van yzer of van koper met een dun bladje zilver overtrokken, welke de behendige Valſchemunters van die eeuwe voor goed geld wiften uittegeeven. Wy hebben 'er zoo even van geſprooken, en wy zullen 'er ſnog breeder van handelen op eene andere plaatſe, alwaar wy zullen doen zien het ' middel, dat 'er tegen in 't werk geſteld is. Deeze verſcheide Metaalen maaken in de Penningkassen maar drie ſoorten van onderſcheidene opvolgingen. De Goude, in welke de minſte Penningen zyn, naamentlyk weinig meerder dan duizend of twaalfhonderd Keizerlyke. De Zilveren, die talryker is, omdat zy verder gaat dan drieduizend, alleen-

1 Hier agter in de agtſte Onderwyzinge.

G E D E N K P E N N I N G E N .

leenlyk Keizerlyke. De Kopere , welke beiden de voorgaande verre overtreft , nademaal zy , 'er onder gerekend wordende de drie verschillende grootstens , meêr dan zes of zeven duizend Penningen bevat. Ik tel maar alleenlyk de Keizerlyke ; want als men 'er die der Koningen en die der Steden wilde byvoegen , zoo zoude men oneindig veel verder gaan. Het is bekend , dat Wolfgang Lazius een Hoogduitsch Geneesheer , die het grootste ontwerp schynt gemaakt te hebben , om ons alle de Gedenkpenningen , welke hy ooit gezien hadt , mede te deelen , het getal 'er van zoo hoog deedt klimmen , dat het ongelooftlyk voorkwam ; zoo dat men van de 700000 , van welke hy spreekt , de laatste Cyferletter wilde afnyden , meenende hem dan nog eene groote gunste te bewyfen , nademaal de eerste platen , welke hy hadt laten snyden , 'er naawlyks meêr dan 7000 beloofden.

Wat my belangt , ik twyfel niet , scheidende de Metaalen en de Grootstens , en daar onder rekenende alle de aloude en hedendaagse Penningen , die wy hebben , tot de Munten en de Legpenningen toe , of men zoude verder kunnen gaan dan men zig gemeenlyk wel verbeeldt , volgens al het geene men ontmoet in de grootste en rykste Penningkassen.

Alles , 't welk wy van de stoffe der Gedenkpenningen gezegd hebben , moet niet anders verstaan worden als van de gemeene Penningen , welke onder de Grieken en Romeinen zyn gangbaar geweest , hebbende hunne Munten gemaakt van Goud , van Zilver , of van Koper : 't welk de rede is , dat de Muntmeesters zig van de naamen deezer drie Metaalen bedienen ,

den, om de magt, welke hun Ampt hen gaf, aldus uit te drukken, III VIR A. A. A. F. F. dat is, ¹ *Triumvir Auro, Argento, Aere, Flando, Feriundo*; of enkelyk door drie Letteren, A. P. F. dat is, ² *Argento Publico Feriundo*. En by al dien men by zekere gelegenheden door nood gedreeven wierdt, om, by gebrek van Metaal, de allergeeringste zaaken 'er toe te gebruiken, gelyk als gebakke aarde, bast van boomen, bordpapier, kleine keysteentjes, en andere dingen, in welke zekere teekenen gedrukt wierden; zoo moet men die eer aanzien voor panden om voldaan te zyn, dan voor gangbaare Munten. De Liefhebbers zullen in ³ Savot genoeg vinden om zig te vrede te stellen, en zy zullen 'er leeren, ⁴ *quid distent æra lupinis*.

Zy zullen ook kunnen leeren uit een klein boekje van de Munten van Asie, dat 'er tegenwoordig nog in die Landen Hoorntjes en Amandelen zyn, welke voor Geld dienen, gelyk als te Suratte en te Cambaija; deeze Amandelen koomen van ontrent Ormus, en zyn zoo bitter, dat men niet behoeft te vreezen, dat de kinderen die zullen opeeten. Tavernier geeft 'er ons de afteekeningen van in zyne Reisbeschryvingen.

My dunkt, dat het hier de regte plaats is om op de vraag, welke men aangaande de Penningen doet, te antwoorden; te weten, of zy Munten zyn, welke in den Koophandel gangbaar waren, dan of zy alleenlyk stukken zyn gelyk

¹ Drieman om Goud, Zilver, Koper, te gieten, te slaan: zie hier Taf. III. Pen. 5. ² Om het openbaars geld te Munten, zie hier Taf. III. Pen. 6. ³ Savot p. 2. ch. 5. ⁴ Horatius Epist. lib. I. Epistola 7. versu 23. Wat onderscheid 'er sussen Knollen en Citroenen is.

lyk onze Legpenningen , of de openbare Gedenkteeken , welke nergens toe dienen als tot bewaaringe der gedagtenisse van de Vorsten en vermaarde Mannen , of van zekere zonderlinge voorvallen , of van Schattingen , die de Volkeren opgelegd wierden , of welke zy mildaadiglyk de Vorsten aanboden , als vrywillige giften . Zie hier 't geen my het redelykfte toelichynt om het gevoelen te ondersteunen van die verzekeren , dat al wat ons van de aloude Munten , uitgenoomen de Pronkpenningen alleen , overig gebleeven is , ten allen tyde , zonder onderscheid van eenige eeuwe , gangbaar Geld is geweest , of het geheele Keizerryk door , of in de Landen , in welke het geslaagen is geworden .

I. Het gebruik van gemunt Metaal is van alle tyden in het Ryk geweest , gelyk het nog tegenwoordig onder ons is : het wordt t'eenemaal in den Handel noodzaakelyk bevonden , sedert dat men de Waaren niet meêr met malkander verruult ; men moet dan zeggen , dat het ten tyde van den Grooten Constantyn , alzo weinig als in de voorgaande , is afgebrooken geworden . Men heeft ook , geduurende alle die eeuwen , zekerlyk een grooter getal van gangbaare Geldstukken , dan van Gedenk- of Legpenningen , welke in den Koophandel niet aangenoomen wierden , geslaagen . Door wat wonderwerk dan zoude het toegekoomen zyn , dat de Legpenningen alleen zyn bewaard geworden , en dat men'er eene oneindige meenigte overal van vindt ; en dat in 't tegendeel ons geen een Stuk Gelds zoude zyn overgebleeven . Wanneer men my zegt , dat wy veel minder Pronkpenningen dan gemeene Penningen hebben , zoo antwoord ik

ik daar aanstonds op, dat het is, om dat de Pronkpenningen van geen het minste gebruik in den Koophandel waren, en dat 'er veel minder dan gangbaare Munten geslaagen wierden; doch als men my vraagt, waarom men eene oneindige meenigte van aloude Penningen vindt, en ons geen Romeinsch Geld is overgebleeven, zoo zeg ik, dat by aldien ik dit toestond, men zoude moeten bekennen, dat het een wonderwerk is.

II. Het is eene zekere waarheid, dat het grootste gedeelte der Penningen, welke wy nog van de tyden der Burgermeesteren, 'tzy van zilver 'tzy van koper, hebben, gangbaare Munt geweest is. De meeste draagen 'er het ontwyfelbaare teeken van, zynde certyds de waarde van ieder Stuk; de ¹X, de ²Q, en ³II-S, doen zien, dat zy zooveel ⁴*Affes* of zooveel *Sestertien* waardig waren; en het getal van 0.00.000. of 0000. Stippen beduidt, dat zy eene, twee, drie of vier ⁵Oncen gedaan hebben; enz. Waarom zoude men dan ten tyde der Keizeren hier mede niet voortgevaaren zyn, alschoon deeze teekenen 'er niet op gevonden worden? Het gewoone gebruik deelt genoegzaam, zoo als nu tegenwoordig, de waarde van elk stuk zien. Het zoude onnoodig zyn hier alles te herhaalen, 't welk de Heer Patin

¹ De X. beduidt een *Denarius*, of zilver stuk gelds van tien *Affes*; zie Taf. III. Pen. 2. ² De Q. betoekent een *Quinarius*, of zilver stuk van vyf *Affes*. ³ De II-S ook wel L-L-S beduidt een *Sestertius*, of stukje van twee en eenen halven *As*. ⁴ *As* is een koper stuk; tien der zelve maakten een *Denarius*; vyf gingen'er in eenen *Quinarius*; en twee en een halve in eenen *Sestertius*. ⁵ Once in 't Latyn *Uncia*; een twaalfde deel van eenen koperen *As*. zie van dit alles meerder hier naa niet verre van het einde van de vyfte Onderwyzinge.

Patin zoo geleerdelyk in zyne ¹ Hiftorie der Gedenkpenningen, naa Savot en de andere Oudheidkenners, beweezen heeft; te weeten, dat alle de Penningen, welke wy hebben, de waare Munten zyn, van welke men zig in die tyden bediende. Het is genoeg, dat men tragte die van gevoelen te doen veranderen, welke het tegendeel zouden kunnen gelooven en een wonderwerk, dat altyd onbegrypelyk zal zyn, willen voorftaan; naamentlyk, dat de Gedenkpenningen alleen het geluk gehad hebben van tot onze tyden toe bewaard te worden; terwyl dat alle de gangbaare Munten volkoomentlyk en t'eenemaal verlooren gingen: zonder dat men in alle die Schatten, welke dagelyks uit de ingewanden der aarde gehaald worden, een eenig ftuk Gelds zoude kunnen ontmoeten.

Men kan met geene rede zeggen, dat de Vorft zig voor onteerd zoude gehouden hebben, indien zyne beelden op de gangbaare Munte geflaagen geworden, en aldus in de handen van 't Volk geraakt was: dit is eene inbeelding van E-rizzo, zig de nieuwe misdaad van ² gekwetfte Majesteit te binnen brengende, waar ontrent hy klaarlyk door de Schryvers, welke ik zoo even heb aangehaald, overtuigd is geworden.

Daarenboven voldoet dit ook niet, dat men tegenwoordig niets bewaart als de Gedenkpenningen, en dat men de Munten der overleedene Vorften verfmelt: Want dat belet niet, dat wy veele ftukken Gelds van onze oude Koningen³ hebben, en dat in die fchatten, welke men van tyd

¹ *Caroli Patini Historia Numismatum.* ² *Crimen lese Majestatis.*
³ Te weeten, van Frankryk.

tyd tot tyd onder de aarde vindt, niet veele waare Munten zyn, welke men laat smelten om die tot gebruik te brengen, en gangbaar te maaken.

Bestem-
pelde Pen-
ningen.

Wie heeft ooit in zyne gedagten gekreegen van Legpenningen, of andere stukken welke niet gangbaar zyn in den Koophandel, te bestempelen? Wy zien evenwel eene meenigte van deeze Stempeltjes op de Penningen van allerhande grootte; men moet dan gelooven dat deeze Penningen eertyds Geld geweest zyn. Want men heeft altyd de gedagten gehad, dat de Stempeltjes 'er niet opgezet zyn, als wanneer de waarde der Munten verhoogd of verlaagd is geworden. Men kan my tegenwerpen, dat het gevolg, 't welk daar uit kan worden getrokken, niet goed is; nademaal men eenige Pronkpenningen bestempeld vindt: doch het is gemakkelyk hier op te antwoorden, dat zulks komt van dat men onder de Pronkpenningen zekere koperè stukken, wat grooter dan de gemeene vallende, gefchikt heeft, welke waarlyk niets anders waren als de grootste gangbaare stukken gelds, gelyk de andere kopere van de eerste grootte. Dit wordt klaarlyk gezien aan de Penningen van Augustus, welke men aan het hoofd der Pronkpenningen legt, en zekerlyk niets anders zyn als Munten van de eerste grootte.

Wanneer de Penningen zelfs aantoonen, dat zy Geldstukken zyn, zoo dunkt my, dat zy, volgens hunne eige getuigenisse, geloof verdienen. En wy hebben in de eeuw van den Grootten Constantyn verscheide Penningen, op welke dit

1

2

3

4

5

6

dit Omschrift staat, ¹ *Sacra Moneta Augg. & Caess. N N.* Waarom wil men dan onder aan het Ruggestuk van eenige Penningen, uit de Beginletteren het zelve niet leezen, 't welk somtyds in 't Omschrift geheel en volkoomen gevonden wordt; liever S. M. door ² *Sacra Moneta*, dan door *Societas* ³ *Mercatorum* uitleggende? Wy hebben ook Penningen, op welke staat ⁴ *Moneta Urbis*; Wil dat Legpenningen beduiden? Neen; 't geen Munt of Geld van de Stad genaamd wordt, is buiten allen twyfel geen Gift der Gallische Koopluiden.

Voor zoo verre men dan de gemeene gedagten door beter redeneri te niet gedaan heeft, zoo dunkt my, dat men geen ander gevoelen behoorde aan te neemen, noch die in dwaalinge te brengen, welke men deeze buitengewoone gedagten zoude inprenten.

III. ONDERWYZINGE.

Van de verscheide Grootten, welke verschillende Oprovolgingen in de zelve Metaalen, Goud, Zilver, en Koper maaken.

Het blykt niet, dat de Alouden Gedenkpenningen geslaagen hebben, welke met hunne Dikte en Grootte zekere van onse Hedendaagsche Penningen, voornaamentlyk deezer eeuwe, kunnen evenaaren; zynde de omtrek en de verhe-

¹ *Sacra moneta Augustorum & Caesarum Nostorum*; dat is, Heilige Munt van onze Keizers en Vorsten. ² Heilige Munt. ³ De Maatschappij der Koopluiden. ⁴ Munt of Geld van de Stad.

hevenheid zelfs hunner Pronkpenningen gemeenlyk veel minder, byzonderlyk in Goud en Zilver: doch die van hunne Munte is veel kragtiger dan de onze, tot het laatste verval van 't Ryk toe. Aldus is de Grootte aller Penningen gemeenlyk van drie duimen ¹middelyls tot een vierde deel duims toe, 'tzy in Goud, 'tzy in Zilver, 'tzy in Koper; welke de voornaamste Metaalen zyn, aan welke het werk der Muntmeesteren bepaald was, genaamd geweest zynde om die rede III VIRI A. A. A. F. F. dat is ²*Triumviri Auro, Argento, Ære, Flando, Feriundo*, zoo als wy reeds gezegd hebben³. Julius Cæsar maakte een vierde Ampt van ⁴*Triumviri*; doch dit duurde niet langer dan tot het einde van 't ⁵Driemanschap van Augustus.

De
Pronk-
pennin-
gen.

Ik heb Pronkpenningen genaamd zoodaanige, welke geen gangbaare Munt waren, en die men floeg tot openbaare Gedenkteeken, om onder het Volk te strooijen in de plegtigheden der Speleis of der Zeegepraalingen; of om aan de Afgezanten of aan de vreemde Vorsten te vereeren. Deeze Stukken wierden door de Romeinen ⁶*Missilia* genaamd, en de Italiaanen heeten die *Medaglioni*; een naam, welken de Frantschen van hen ontleend hebben, te weten *Medallions*, om de Gedenkpenningen van eene buitengewoone Grootte te kennen te geeven. Men zoude'er zeer wel verscheide Ordens van kunnen maaken, gelyk men in het Koper doet, indien men 'er volmaakte Opvolgingen van by malkander konde krygen; doch

¹ *Diameter*, in 't Latyn. ² *Driemannen om Goud, Zilver, Koper, te gieten, te slaan.* zie hier Taf. III. Pen. 5. en by Oudaan, in zyne Roomsche Moogendh. Taf II. Pen. 2. ³ Hier boven op de 27. en 28ste bladzyden. ⁴ Zie hier Taf. IV. Pen. 1. ⁵ *Triumviratus Augusti.* ⁶ *Strooppenningen.*

doch alschoon men zelfs de Grootten en de Metaalen vermengde, zoo zoude men echter daar toe niet kunnen koomen: daarom is 't, dat men die aan 't hoofd der Penningkassen plaatst; en men weet niet, dat 'er ergens van deeze soort meer dan vier of vyf honderd by malkander gevonden worden, zelfs geen Koning of Vorst in Europa heeft 'er meerder. De Heer Morel hadt echter in het ontwerp, 't welk hy ons van zyn groote werk gegeven heeft, waarvan wy elders zullen spreken, beloofd, van 'er meerder dan duizend, welke hy uit alle de Penningkassen, door hem gezien, getrokken heeft, te doen in Koper snyden. Deeze voortreffelyke Man is in onze dagen het cieraad der Oudheidkenneren geweest, alzo minzaam door zyne Godvrugtigheid, door zyne Opreghtheid, en door zyne Onzydigheid, als verwonderingwaardig om zynen geest, om zyne schrandtheid, en om zyne naarstigheid, te boven gaande alles 't geen men zig kan verbeelden, om de Penningen wel te verstaan. Wat zoude het goed geweest zyn, indien hy hadt willen luisteren naar 't geene ik hem honderd maalen met eene opregte geneegenheid gezegd heb, *Utinam cum talis esses, noster esses!*

Men heeft eene soort van Pronkpenningen, ^{De Gerande Penningen.} welke Gerande, of in kwaad Latyn *Contorniat* genaamd worden, zynde dit woord atkomstig van *Contorno*, 't welk in 't Italiaansch eenen Omtrek of Rand beteekent, te kennen geevende hun maakiel; te weten, met eenen zekeren diepen uitgehouden rand maakende aan wederzyden

¹ *Specimen rei nummaria* genaamd: zie hier agter in de zefte Ouderwysinge, ter plaatse daar van de Spelen gehandelt wordt.
² *Och of daar gy zoo zyt, dat gy de onse waart!*

den in het rond eenen kring; hebbende de verbeeldingen, die op deeze Penningen staan, byna geene verhevenheid, in vergelykinge der waare Pronkpenningen. Het is een werk, volgens myn gevoelen, uit Griekenland afkomstig, waarvan men zig voornaamentlyk bediende om de gedagtenisse der Grooten Mannen, en van die de pryzen in de openbaare Spelen behaald hadden, te eeren¹. Zoodanige zyn die, welke ons overgebleeven zyn van *Homerus*, van *Solon*, van *Euclides*, van *Pythagoras*, van *Socrates*, van *Apollonius den Tyaner*, en van verscheidē Worstelaars of Kampvegters, welker overwinningen door Palmtakken, en Wagentjes met twee of vier paarden worden te kennen gegeven.

Men weet niet zeker wanneer deeze Penningen zyn begonnen geslaagen te worden: want alshoon geleerde Oudheidkenners zeggen, dat zy hun begin gehad hebben ten tyde van Theodosius, zoo schynt het echter te blyken uit het maakfel en de eerste Keizers, welke'er op verbeeld staan, dat men'er zelfs in het hooge Ryk geslaagen heeft; om dat'er geweest zyn van *Nero*, van *Trajanus*, van *Alexander Severus*, en van eenige andere, by welker gedagtenisse te vernieuwen men in het laage Ryk, en onder Christen Vorsten, geen het minste belang hadt: 't Welk nog veel klaarder blykt ten opzichte van de ^aKampvegters, aan het bewaaren van welker naamen door eene zoo plegtelyke herstellinge de naakoomelingschap zeer weinig gelegen lag.

Ik

¹ Zie hier Taf. IV. Pen. 35 ^a Athleten

Ik zoude dan liever overgaan tot het gevoelen van die willen , dat alle deeze Gedenkpenningen door *Gallienus* zyn hersteld geworden , in den zelveu tyd , dat hy alle de Vergodingen zyner Voorzaaten deedt herstellen. Het is eene teekening, en maakfel genoegzaam overeenkomende met het werk van dien tyd : en alle de zwaarigheden , welke ik kom voor te stellen, houden op met dit gelukkig Tydbegin. Over dit onderwerp is'er niets meerder te zeggen, dan dat zy zoo groot niet zyn als de Pronkpenningen, en dat zy de Kopere Penningen van de eerste Grootte niet overtreffen¹.

Veel gemaklyker vindt men Zilvere Pronkpenningen , van welke schoone Opvolgingen kunnen gemaakt worden , niet van Keizers, maar van Koningen en Steden², zoo als wy de Koningen van Syrie zien , welke ons de Heer Vaillant verschaft heeft; die van Ægypte, welke hy ons komt mede te deelen , met de Historie der Ptolemeën ; die van³ Macedonie, en verscheide andere , welker Penningen wy in Holland wel haast zullen zien in 't licht gegeven , door die op zig genoomen hebben zyne laatste werken over de Gedenkpenningen te doendrukken; te weeten, eene tweede Uitgaave der Grieksche Penningen veel grooter en breeder dan de eerste, eene van de Penningen der Stamhuizen , talryker en veel netter uitgelegd dan Urfinus of Patin ooit gedaan hebben ; met de verzaameling der Koningen , van welke wy spree-

¹ De Hoer Sigb. Haverkamp, Hoogleeraar te Leiden , heeft eene fraaije en geleerde Verhandeling over deeze Penningen geelchreeven , genaamd *Dissertatio de Nummis Constantiatis*. ² Zie hier Taf. IV. Pen. 3. ³ Zie hier Taf. IV. Pen. 4.

spreeken zullen, die van de zonderlingste zyn zal. Geen Burger moet echter denken die ooit volkoomen te zullen bezitten, want de grootste Vorsten zelfs kunnen zulks niet hoopen.

Wanneer de zelve Heer Vaillant de Koningen, welke uit Arfaces gesprooten zyn, zal in 't licht gegeven hebben, zoo zal 'er niets méer ontbreken aan de Opvolgingen, die men van de Koningen met Aloude Gedenkpenningen maaken kan, Hy werkt 'er aan met zyne gewoone naaukeurigheid, en hy heeft ten dien einde eene verzaameling deezer Penningen gemaakt, in welke de Liethebbers duizend fraaije zaaken zullen vinden, die tot nu toe onbekend zyn gebleeven; doch zyne dood heeft ons hier van beroofd.

Goude
Pronk-
penning-
gen.

De goude Pronkpenningen zyn zoo zeldzaam, dat het onmoogelyk is een genoegzaam getal 'er van by malkander te vergaderen. Men vergoegt zig met die aan het hoofd der goude of zilvere Penningen te leggen, om de eere van de Penningkaffe op te houden. Ik heb 'er eens in de verzaameling des Konings, wanneer die nog te 'Parys was, twee zeer heerlyke van *Commodus* gezien, welke onder andere Pronkpenningen buiten de Opvolginge van hun metaal geplaatit waren. Zy zyn tegenwoordig in de Penningkaffe te Versailles, met ontrent nog twintig andere van de zelve schoonheid; onder welke men eene *Livia*, eenen *Alexander Severus*, en eenen *Postumus* van eene wonderbaarlyke netheid ziet, die eene Opvolginge van by de tweehonderd zilvere Pronkpenningen vereieren. Want door de neerftigheid van den Heere Oudinet, wiens

1 By den Heer Casavi, die toen de Penningen bewaarde.

wiens verdienften binnen en buiten Vrankryk bekend zyn, vindt men in eene Orde, welke veel bekwaamheid en overleg doet zien, de heerlykfte verzaameling van deeze Aloude Gedenktekenen, welke in geheel Europa is. De beleefde manier van de Geleerden te ontfangen is eene be-
toovering die hen van alle kanten daarna toe trekt. Ik kan getuigen, dat niemand 'er van daan komt, of hy is evenzeer getroffen, zoowel door de ſchoonheden van de Penningkaſſe, als door de zeldzaame hoedaanigheden van dien, aan welken de Koning die heeft toevertrouwd.

Het is met de Kopere Gedenkpenningen niet aldus gelegen. Men heeft 'er eene zoo groote meenigte van, dat men die onderscheidt in drie Groottens, welke deeze drie verſcheide Opvolgingen, die de Penningkaſſen vervullen, uit-
maaken; te weten Kopere van de eerſte, twee-
de of middelbaare, en van de derde Grootte. Men oordeelt van den rang door de dikte en de uitgebreidheid van den Penning, en door de verhevenheid van het Hoofd; zoodat een Gedenkpenning, welke de dikte van de eerſte Grootte heett, om het Hoofd maar alleenlyk van de tweede grootte te hebben, zal gehouden worden van de tweede Grootte te zyn. Aldus zal een andere, welke byna geen dikte heeft, om het hoofd zeer verheven te hebben, geplaatſt worden onder die van de eerſte Grootte. Der Liefhebberen geneegenheid doet 'er veel toe; want die op de Kopere Penningen van de eerſte Grootte vallen, vernemen 'er veele onder, welke waarlyk niet meêr dan van de tweede Grootte zyn: en die de
twee-

Kopere
Penning-
gen, en
hunne ver-
ſcheide
Grootte.

1 *Tertia Magnitudinis*, in 't Latyn; *Du petit Bronze*, in 't Franſch.

tweede Grootte beminnen, laaten'er veele onderloopen, welke by die van de eerste Grootte behoorden geplaatst te zyn, voornaamentlyk om de Hoofden te hebben, die men naauwlyks als met zeer veele moeite kan vinden. Alzoo worden de *Otho*, de *Antonia*, de *Drusus*, en de *Germanicus* van de tweede Grootte gechikt onder die van de eerste Grootte; en ook die van de derde by die van de tweede Grootte gelegd: zonder dat iemand daarom ooit is genoodzaakt geworden zyne Penningkaffe te veranderen.

Ieder van deeze Groottens heeft haare fraaiheid. De eerste Grootte munt uit door de eele tederheid en kragt van de verhevenheid, en door schoone Historische Gedenkteekenen, met welke de Ruggestukken beladen zyn, en die 'er in hunne volle heerlykheid op verschynen. De tweede Grootte is aanmerkelyk om de meenigte, en om de zeldzaamheid der Agterzyden, voornaamentlyk om het oneindig getal van Grieksche en Latynsche Volkplantingspenningen, welke byna nooit van de eerste Grootte gevonden worden. De derde Grootte doet zig achten, om dat zy noodzakelyk is in het laage Ryk, in 't welk de eerste en tweede Grootte de Liefhebbers als verlaaten, en alwaar zy beide, wanneer men die vindt, voor Pronkpenningen gehouden worden.

Opvolging der
Kopere
Penningen
van de
eerste
Grootte.

Want men moet weteen, om geene vergeefsche moeite te neemen, dat eene volkooime Opvolging der kopere Penningen van de eerste Grootte niet verder gaat dan tot *Postumus* toe; om dat het uitneemend zeldzaam is in het laage Ryk Penningen van deeze Grootte te vinden; hebbende die, welke men naa *Athanasius* ontmoet,

moet , gemeenlyk noch de genoegzaame dikte noch verhevenheid van Hoofd. Men kan echter, zonder *Postumus* voorby te stappen , zoo als wy gezegd hebben , de Opvolginge tot over de twee duizend brengen.

De opvolging der Kopere Penningen van de tweede Grootte is de gemaklykste om te maaken, en ook wel de volmaakste; om dat zy niet alleenlyk tot *Postumus* toe , maar ook verder gaat tot den ondergang van het Romeinsche Ryk in het Westen , en zelfs in het Oosten tot de *Palaeologi* toe. Naa *Heraclius* is het waarlyk zeer moeijelyk die alle te vinden , sonder dat de Opvolging van tyd tot tyd afgebrooken wordt; doch ik geloof, dat het komt van de kleine zorge , welke men gedraagen heeft om die te bewaaren , nademaal zy zoo slegt van maaksel zyn , dat niets beter de verwoefing van 't Keizerryk doet zien dan het algemeen verlies van alle de fraaije konsten , 't welk blykt uit de Stempelsnydinge van dien tyd , welke niets anders als maar eenige krabbeling op het Metaal is ¹.

De Penningen van de derde Grootte behorende tot het laage Ryk kan men ligtelyk by malkander krygen , nademaal men 'er heeft van *Postumus* af tot de *Palaeologi* toe , met welke Keizers het Grieksche Ryk geëindigd is. Doch van *Julius Caesar* tot *Postumus* toe is het zeer moeijelyk deeze opvolginge volkoomen te verzamelen; en van *Theodosius* tot de *Palaeologi* toe is het volstrektelyk onmoogelyk , zonder 't behulp van het Goud en 't Zilver , en zelfs van eenige

¹ Zie hier Taf. IV. Pen. 5.

ge Kopere Penningen van de middelbaare Grootte; want het is op deeze wyze dat de Heer du Cange, de geleerdste man van onze eeuw in de Historie, ons die heerlyke Opvolginge naa Constantinus in het ¹boek, door hem aangaande de Byzantynsche Stamhuizen geschreeven, heeft naagelaaten; zynde deeze Geslachten aldus genaamd, om dat zy niet aan de Regeeringe zyn gekoomen, als naa de grondlegginge van Constantinopolen, te vooren Byzantium geheeten, waar van Constantyn een nieuw Rome maakte. Deeze Stad reekende het zig eene eer te zyn, dat zy haaren ouden Naam liet vaaren, om dien van haaren Hersteller aan te neemen.

Men moet dan niet hoopen van eenige volmaakte Opvolginge te hebben, noch van ieder byzonder Metaal, noch van elke verscheide Grootte; en men moet die ook daarom niet bederven door het vermengen van de Metaalen. Men staat echter toe tot voldoeninge van die'er eene der volmaakste begeeren te hebben, van de kleinste Kopere Penningen met die van de tweede Grootte te vermengen, om zig aldus, byna zonder aanmerkelyke afbrekinge, geleid te zien van het Romcinsche Gemeenebest af, ²t welk zyne vryheid onder Julius Cæsar verloor, tot aan de allerlaatste Grieksche Keizers toe, die door de Turken ontrent het jaar 1450 zyn van den Troon gestooten. Zoodat deeze Opvolging van Penningen ons de Geschiedenisse van zeltien eeuwen ontwerpt.

Pennin-
gen van
het laag-
ste Ryk.

Men heeft veel rede om zig te verwonderen over de geringe zorge, welke de Keizers voor de

¹ Genaamd, *Historia Byzantina*, &c.

de Gedenkpenningen gedraagen hebben, naa de drie eerste eeuwen van het Ryk; wordende sedert dien tyd geen den minsten voetstap der Romeinsche Hoogachtbaarheid'er op verbeeld gevonden. Want tot *Theodosius* toe ziet men niet als kleine Penningjes zonder dikte of verhevenheid; en sedert de verdeeling van het Keizerryk, naa de dood van *Theodosius*, zoo is de Munt niets als elende en armoede. Men ziet geen schoone Hoofdzyden, noch Ruggestukken meêr, alles is ruuw en woest, de Letters, de Taal, de Verbeelding, en het Omschrift; zoo dat men de moeite niet wil neemen van die te vergaderen, en zy hier door byna zoo zeldzaam zyn geworden, als zy leelyk zyn.

De Liefhebberij van schoone Penningen heeft, gelyk die van heerlyke Schilderyen, niet voor de vyftiende eeuw, dat is naa het jaar 1400, het hoofd weder beginnen boven te steeken, den tyd van ontrent duizend jaaren met de droevige overblyffelen van de Romeinsche Heerlykheid begraaven geweest zynde. Het was dan alleenlyk door de vlyt van zekere Schilders, als van ¹ Pifanus en van ² Boldux, dat men weder te voorschyn zag koomen Gedenkpenningen met eene fraaije teekeninge, en met eene aanmerkelijke verhevenheid. Gelyk die van *Ferdinand* Koning van Arragon, in 't jaar 1449. Die van *Joannes Paleologus* den Constantinopolitaanschen Keizer, tien jaaren vroeger. Waar naa men'er zelfs in Goud begon te slaan. Zoo is die van

¹ Zie hier Taf. IV. Pen. 5. ² Zie eenen Penning van zyn maakfel, ter gedagtenisse van Joannes VIII. Paleologus, by Bandedani, Tom. 2. fol. 777. op welken staat *Opus Pisani Pittoris &c.*
³ *Opus Bolducis.*

van de Florentynsche ¹ Kerkvergaderinge, welke in des Konings Penningkaffe gezien wordt, en die van eene openbaare ² Vergaderinge van Paus Paulus II. met zyne *Cardinaalen*, alwaar de Liefhebbers der Hedendaagsche Munten beginnen, zynde in de voorgaande eeuwen geen Gedenkpenningen geslaagen geworden.

De Koning bezit een oneindig getal van deeze Hedendaagsche Penningen, nademaal hy die zeer naauwkeuriglyk heeft doen opzoeken, voornaamentlyk sedert dat zyne Penningkaffe van Parys naar Versailles overgebracht, en gesteld is geworden in handen van de geleerdste en getrouwste Mannen, welke genoeg bekend zyn, zonder dat men die behoeft te noemen. De Aloude Gedenkpenningen, en de edele Gestentens met beeldenissen besneden, zyn'er ook van alle de gedeeltens van de waereld by gekoomen, en men mag wel zeggen, dat deeze verzaameling de heerlykheid van Lodewyk den Grooten waardig is. Doch het staat aan hem, welken hy verkoozen heeft om'er het opzigt op te hebben, en'er de eere van op te houden, van wegenszoo veele schoone en heerlyke zaaken reekenschap te geven aan het Gemeen, wien hy eenen uitmuntenden dienst doen zoude met het uitgeeven van de ³ Naamlyst, en de Beschryvingen, als ook van de Historie, welke hy van deze weergalooze Penningkaffe maakt. Daar toe behoorde men hem het leeven te kunnen geeven.

IV.

¹ *Concilium*, zie hier Taf. IV. Penn. 6, ² *Confistorium*. ³ *Catalogus*.

2

3

5

6

IV. ONDERWYZINGE.

Van de verscheide Hoofden, welke men op de Penningen ontmoet, en waarvan men Opvolgingen kan maaken.

Ieder volmaakte Penning heeft twee zyden om aan te merken, welke strekken tot schoonheid en zeldzaamheid; de eene wordt de ¹ Hoofd- of Voor-zyde, en de andere het ² Ruggestuk of Tegenzyde genaamd. De Hoofdzyde bepaalt de Opvolgingen, 't zy dat men 'er waarlyk een Menschenhoofd op ziet, als van eene Godheid, van eenen Koning, van eenen Held, van eenen Wyzen, of van eenen ³ Kampvegter; 't zy dat men 'er iets anders op vindt in de plaats van den Persoon, en 't welk men evenwel niet naalaat de Hoofdzyde te noemen, gelyk als eene Beeldenis, een Naam, of eenig openbaar Gedenkteken, waarvan het Opschrift op de andere zyde staat.

Ik heb gezegd, dat deeze twee zyden op ^{penning-} volmaakte Penningen behoorden gevonden te ^{gen son-} worden, omdat men 'er eenige ziet, welke geen ^{der Rugg-} Ruggestuk hebben: doch dit is een vast en zeker ^{gestuk-} teken, dat zy van een hedendaagsch maaksel zyn, by aldien zy niet hol of inwaars zyn geslaagen aan de eene zyde, gelyk men 'er wel eenige ontmoet. Zoodaanig is een Kopere Penning van de tweede Grootte van *Cæsario*, den

zoon

¹ *Part capitis*, in 't Latyn; *la Tête*, in 't Franfch. ² *Part aver-*
sa, in 't Latyn; *le Revers*, in 't Franfch. ³ *Athleta*.

zoon van Julius Cæsar en Cleopatra, welken ik gezien heb. Zoo is een zekere Pronkpenning van *Julius Cæsar*, dien ik ook aan 't hoofd van eene Penningkaffe gevonden heb, genoegzaam aantoonende, dat de Eigenaar ryker dan geleerd, en zeer ligtelyk door eenen inhaalende Oudheidkenner te bedriegen was. Onder de Hedendaagsche Penningen is dit zoo zeldzaam niet; men heeft veele Pauzen en Koningen zonder Tegenzyden. Men vindt 'er ook op welke geen Hoofd staat, dat is, op welke geen Perfoon verbeeld is, en evenwel goed en Aloud zyn. Zoodaanige zyn die der Muntmeesteren van Augustus, waar men niets anders op leeft als zynen naam ¹ *Augustus Tribunic. Potest.* Die van *Vitellius* op welke niets anders staat als ² *Fides Exercituum*, met twee in een geslootene Regterhanden aan de eene, en aan de andere zyde, ³ *Concordia Prætorianorum*, met eene beeldenisse voor Ruggestuk. En andere diergelyke ⁴.

Men moet zelfs den algemeenen regel, welken ik zoo even vastgesteld heb, door eenige uitzonderingen bevestigen; nademaal ik in de Penningkaffe des Konings twee Gedenkpenningen heb gezien, welke zonder twyfel Aloud zyn, en geene Tegenzyde hebben. De eene is van *Antoninus* ⁵ *Tr. pot. xxiv.* De andere is een Griek-

¹ *Augustus Tribunitia Potestatis*; dat is, Augustus van de Gemeenschappelyke magt; zie hier Taf. V. Pen. 1. ² De Trouw der Heirlegeren. ³ De Eendragt der Lysmagren. ⁴ De Hoogleeraar Sigebert Haverkamp te Leiden heeft eenen Zilveren Penning, behoorende tot de onbekende Burgermeesterlyke, hebbende aan beiden de zyden twee in een gesloote Regterhanden, zynde het Omchrift aan de eene zyde, *Fides Prætorianorum*, en aan de andere zyde, *Fides Exercituum*, in Prent verbeeld by wat in zyn Boek, genaamd *Theaurus*, pag. 43. ⁵ *Tribunitia Potestatis vigesimum quartum*; dat is, Voor de vierentwintigste maal van de Gemeenschappelyke magt.

Griekſche van *L. Verus*, op welken niets anders als zyn naam ſtaat. Men kan deeze ook om hunne Grootte voor Pronkpenningen houden.

Met deeze verſcheide Hoofden, van welke vyf Orde-^{Or-}den van Pennin-^{gen.} gemaakt, uit welke men zeer aanmerkenswaardige Opvolgingen kan te ſaamen ſchikken. In de eerſte plaatſt men de Koningen. In de tweede legt men de Stedepenningen, zoowel Griekſche als Latynſche, 't zy voor of 't zy naa de grondleggingen van het Romeinſche Gebied. In de derde ſchikt men de Romeinſche Stamhuizen, welke men ' Burgermeesterlyke Penningen noemt. In de vierde brengt men de Keizerlyke Penningen, en alle die 'er toe behooren. In de vyfde of laaſte Orde worden de Godheden, van welke men zeer vermaakelyke Opvolgingen kan hebben, geplaatſt; 't zy dat zy 'er op verbeeld ſtaan met het Hoofd alleen; als Kopſtukken, 't zy dat men die 'er op vindt in haare volkooome gedaante, voorzien met haare hoedaanigheden, tytels, en Zinnebeelden. Men vindt 'er ook de Helden, en vermaarde Mannen op, welker Gedenkpenningen bewaard zyn geworden, gelyk als die van *Homerus*, van *Pythagoras*, van zekere Griekſche en Latynſche Veldoverſtens, enz.

In de eerſte Orde, welke die der Koningen is, kunnen de Opvolgingen zeer fraay en zelfs zeer talryk zyn, indien men de Metaalen wil onder malkander leggen; want ons zyn veele Griekſche Gedenkpenningen van deeze overgebleeven. De Heer Vaillant een van de verlichtſte

gee-

1 Deeze worden *Nummi Consulares* in 't Latyn genaamd.

De Syri-
sche Ko-
ningen.

geesten in de Kennisse der Aloude Penningen ; welke in deeze eeuw geleefd hebben , heeft ons voor eenige jaaren de Koningen van Syrie , van welke hy eene Historië vol van duizend schoone zaaken gemaakt heeft , in 't licht gebragt. Hy heeft de Opvolginge volkoomen by malkander vergaard , van Seleucus I. ¹ *Nikator* bygenaamd , tot Antiochus XIII. van dien naam , ² *Epiphanes* , ³ *Philopator* , ⁴ *Kallinikus* geheeten , en door den tytel van ⁵ *Asiatikus* of ⁶ *Comagenus* bekend : dat is te zeggen , dat hy het Ryk beslooten heeft met zevententwintig Koningen , eenen tyd van tweehonderd en vyftig jaaren uitmaakenden ; nademaal Seleucus begon te regeeren ontrent het driehonderd en twaalfde jaar voor de geboorte van Jesus Christus , en de laatste Antiochus ophieldt ontrent het vyf en zeventigste jaar voor de menschwordinge van Godszoone. In dit werk vindt men eene Opvolginge van byna honderd en twintig Gedenkpenningen , gesneden en uitgelegd met veel zinnelykheid. Tegenwoordig is 'er een groote meenigte van in de Penningkassé des Konings.

De Ægypti-
sche Ko-
ningen.

Ik heb reeds gezegd ⁷ , dat hy ons de Koningen van Ægypte hadt medegedeeld , van welke hy eene zeer heerlyke verzaamelingé gemaakt heeft : Men zoude door hem eene groote meenigte van byzondere Koningshoofden , welker Gedenkpenningen hy gevonden heeft , in 't licht hebben zien koomen , indien de dood het hem niet belet hadt.

De

1 Overwinnaar. 2 De Heerlyke. 3 De Vaderminnaar. 4 Die heerlyke Overwinningen verkrygt. 5 De Asiatische. 6 De Comagener. Comagena is een gedeelte van Syrie. 7 Hier boven óp de 37ste Bladzijde.

De Koningen van Macedonie hebben Gedenkenpenningen doen slaan, welke nergens in voor de heerlykste werken der Romeinen zwingten. Men ziet 'er veele van in des Konings Penningkassé. De Koningen van Bithynie, van Kappadocie, van Thracie, de Partische, de Numidische, de Armenische, de Joodsche, enz. Deeze alle, by malkander gevoegd, zouden zekerlyk eene van de zeldzaamste en meest Historische Opvolgingen uitmaaken.

Men vindt Gothische Koningen, welke Gedenkenpenningen ons overgebleeven zyn. Eenige hebben vry veel verhevenheid en teederheyd, zoo wel in Koper als in Zilver. Zoodaanige zyn die van *Athalaricus*, van *Theodabatus*, van *Witiges*, van *Totilas*, *Baduila* genaamd, van *Theias*, van *Attila*, enz. Daar zyn 'er zelfs van Goud, doch van een zeer bleek en slecht Goud, in 't welk de Heer Patin zegt, dat maar een vierde deel zuiver is. Men heeft 'er ook, welke men Gothische noemt, en waar op de Hoofden nauwlyks eenige menschelyke gedaante hebben, en zonder Opschrift zyn: en byaldien zy 'er al een hebben, zoo is het met Letters tot nu tegenwoordig de Oudheidkenneren ten minsten zoo onbekend als die, welke Punische genaamd worden, waar van ik hier alzo weinig spreken zal als van de Spaansche, die men waarlyk *Medallas desconocidas* kan noemen, van welke niemand heeft kunnen goedvinden enige Opvolginge te maaken; alhoewel *Lastanosa* eenen grooten dienst aan de Liethebbers meende

te

1 Zie hier Taf. V. Pen. 2. 2 Of Karthagische Letters. ; Onbekende Penningen; zie hier Taf. V. Pen. 3. en 4.

te doen, met de moete te neemen van 'er één bock over te Schryven, 't welk te Huesca in 't jaar 1645 gedrukt is, waar in hy ontrent tweehonderd van deeze Penningen, die hy meest alle van Zilver in zyne Penningkassichadt, heeft doen in koper snyden. Hy houdt staande; dat zy Spaansche Munten zyn, als mede dat de Letters die 'er op staan ook Spaansche en geen Punische zyn, en dat Titus Livius ¹ van deeze stukken gesproken heeft, zeggende, dat de Romeinen onder den buit uit Spanje hadden medegebragt ² *Argentum Signatum Oscense*.

Koningen van Frankryk. Men ontmoet zelfs ook eenige van onze aloude Koningen van Frankryk, aan welke de Oosterfche Keizers toestonden geld te munten met hunne Stempels en hunne Naamen, waar op zy uit erkentemisse het Hoofd des Keizers sloegen, van wien zy of tot Bondgenooten of tot Zoonen waren aangenoomen. Deeze Gedenkpenningen zyn voornaamentlyk van *Justinus* en *Justinianus* in de zelfde eeuwe, van welke de Heer du Cange 'er eenige van *Theodebert*; van *Cilderic*, en van *Clotarius* heeft in koper doen snyden, waarover hy eene geleerde ³ Verhandeling heeft gemaakt in zyn *Joinville*.

De tweede Orde. De Steden. In de tweede Orde, te weeten die van de Steden, vindt men 'er veele waar van men merkwaardige Opvolgingen kan maaken; want van de Grieksche Steden alleen kan men 'er meerder dan tweehonderd by malkander vergaderen, ik meen alzoo, dat men maar eenen Penning van elke Stad neeme: want de verscheide Ruggestuk-

¹ Livius Lib. 34. Cap. 10.
Spaansche Stad. ³ Liffert 23.

² Gemunt Zilver van Osea, een Spaansche Stad.

G E D E N K P E N N I N G E N . 51

stukken zouden dit gezegde getal verre te boven gaan.

Goltzius schynt het met veel oplettendheid gedaan te hebben; omdat hy die niet alleen als eene vercieringe, maar ook gelyk als bewyzen van zyne Historie aanzag. Hy heeft 'er een zwaar werk van gemaakt, uit het welk men duizend fraaije zaaken leeren kan, en waar in genoeg gevonden wordt om de verscheide Zinnebeelden deezer Penningen, welke hy demoeite niet heeft willen neemen van klaarder uitleggen, te verstaan. Wy hebben die, eertyds door Goltzius zelfs gesneeden, in 'tjaar 1618 door Jacob de Bie te Antwerpen verbeterd en bedrukt in meerder dan honderd Plaaten, en geplaatst aan 't hoofd van twee Deelen der Grieksche Historie van den zelve Goltzius. Het eerste behelst Groot Griekenland en Sicilie. Het tweede bevat Griekenland zelfs, de Eilanden van Griekenland, en een gedeelte van Asie. Het grootste verdriet der Oudheidkenneren is, dat men het meeste gedeelte verlooren heeft van de Gedenkpenningen, welke Goltzius verzaameld hadt, en dat 'er van de dertig Landschappen, in welke hy de geheele Opvolginge hadt verdeeld, niets anders is overgebleeven als de vyf minste: naamentlyk *Kolchos*, *Kappadocia*, *Galatia*, *Pontus* en *Bithynia*.

In de Penningkassé des Konings is eest geheel Boek vol Penningen, alle zeer net van Goltzius geteekend; het zoude te wenschen zyn, dat men die hadt in koper doen snyden, omdat 'er zeer veele zeldzaame onder zyn. Het getal loopt tot by de zevenhuzend, alle Keizerlyke, van

Julius Caesar af tot *Justinianus* toe; behalvendie wy reeds van den zelve Schryver hebben, gesneed in de Historie, welke hy ons van de drie eerste Keizers, *Julius Caesar*, *Augustus*, en *Tiberius*, heeft naagelaaten.

Ik vind my verplicht hier iets te zeggen van de achtige, die *Goltzius* onder de Oudheidkenners heeft, by welke hy voor een slof en gansch geen opregt man te boek staat, die eene groote meenigte van Penningen, welke nooit in de Waereld zyn geweest, aanhaalt: zoodat zyn lot het zelve is als dat van *Plinius* onder de Natuurkundigen, over wien al de Waereld zig verwondert, en wien niemand wil gelooven: Om echter te gelyk den een en den ander te rechtveerdigen, zal't genoeg zyn dat ik zegge; vooreerst, dat deeze geleerde *Plaatfnyder* geen belang gehad heeft om zyne of de volgende eeuwen te bedriegen: ten tweede, dat men dagelyks van die Penningen vindt, welke men wil dat van *Goltzius* tot vermaak zyn verzonnen geworden; gelyk men ook dagelyks wonderen van de Nature ondekt, welke men aanzag voor vermaakelyke vertellingen, die *Plinius* hadt by malkander geraapt, op zyn best volgens het zeggen van luiden, welke hy te veel geloofde.

De Volkplantingen.

De Penningen der Volkplantingen zouden by eenen Liefhebber van de oude Aardryskunde eene Opvolginge kunnen uitmaaken, welke van deeze verschillende, zeer talryk, zeer vermaaklyk en zeer gemaklyk zoude zyn, door de hulpe welke wy tegenwoordig hebben om die te schikken, en wel te verstaan. Ik spreek van die Steden, waarwaarts de Romeinen burgers heen zonden;

21zy

'tzy om die te bevolken , de Stad Rome ontlastende, en de oude Krygsknegten beloonende, 'tzy die van nieuws bouwende , en haare inwoonderen het Romeinsch Burgerrecht, 't welk *Jus Civitatis*, of 't Latynsche Landrecht, dat *Jus Latii* genaamd wierdt, geevende. Deeze Steden bewaarden den naam van ¹ *Colonia* of ² *Municipium*; 'tzy dat zy in Griekenland, of 'tzy dat zy elders waren; want de Grieken hielden dit woord *Kολωνια* voor heilig, 't welk zy uit hoogachtinge hadden aangenoomen.

Het getal zoude'er nog wel grooter van zyn, by aldien men alle de Steden, welke op haaren naam Penningen geslaagen hebben, 'er byvoegde, zonder aan te zien of zy Keizerlyke zyn of niet, en of zy Grieksche zyn of Latynsche: maar dan zouden, om de naauwkeurigheid te voldoen, de Ruggestukken van de Keizerlyke Penningen in deeze Opvolginge de Voorzyden, en 's Keizers beeldemis alleenlyk voor toevallig aangemerkt worden.

Vader Hardouin kreeg'er de smaak van weg, wanneer hy Plinius onder handen hadt, welken hy ook heeft uitgegeeven. Het is een Meesterstuk, en de uitwerking van eenen geeft tot de Wetenschappen gebooren, met eene doordringendheid zoo gemaklyk als leevendig en diep; met eene gaave van de allergelukkigste giffinge; die zoo veel geleezen heeft dat het boven alle gedagten gaat; en die voorzien is met eene sterke gheugenisse, welke ten allen tyden te binnen brengt alles wat men haar vertrouwd heeft.

Dec-

¹ *Eene Volkplanting.* ² *Eene Stad welke Burgers 's Romeinsche Burgerrecht hadden.*

*'t Boek
van Vader
Hardenin.*

Deeze geleerde Vader, zeg ik, heeft een byzonder boek geschreeven van de Steden en Volken, welker gedagtenis op de Penningen is bewaard geworden. Hy heeft'er eenige duizenden vergaard, en die zoo wel behandeld, dat ik hem geenzins kan weigeren eene getuigenisse, welke de waarheid alleen my verplicht hem te geeven: naamentlyk, dat'er geen blad in zyn boek is, op't welk geene geleerdheid, noch iets dat leerens waardig is, 't geen men niet ligtlyk ergens anders ontmoet, en gelegenheid geeft tot duizend fraaije ontdekkingen, welke de Geleerden een uitneemend vermaak aandoen, gevonden wordt. Niets zoude aan zyn werk ontbreken, by aldien hy den tydt hadt kunnen vinden om zelfs alle de Gedenkpenningen, van welke hy spreekt, te zien, en zoo hy de moeite hadt willen neemen van alle de Zinnebeelden en de Ruggestukken 'er van uit te leggen, gelyk hy 'er verscheide gedaan heeft. Hy heeft die by de tweede Uitgaave gevoegd, welke onvergelyklyk veel naauwkeuriger is dan de eerste.

*De Volkplantingen
van den
Heer Vaillant.*

De Heer Vaillant heeft in zyne twee Deelen, welke hy over de Volkplantingspenningen in 't licht gegeeven heeft, niets vergeeten ontrent het geen men van een bekwaam Oudheidkennër zoude konnen vergen; hy heeft ons de verbeeldingen en de uitleggingen medegedeeld met eenen uitslag, die zyn werk heeft beandwoord. Niets is nutter om de Gedenkpenningen, van welke wy hier spreken, wel te leeren kennen, nademaal men'er alles in vindt, 't welk over de verscheide Zinnebeelden der Volkplantingen, welke hy bybrengt, kan gezegd worden; en hy die zorgvuldiglyk in koper heeft laten snyden,

den , het welk eene geheel andere zwier geeft als de enkele beschryvingen. Hy zoude zekerlyk een groot onverganklyk werk gemaakt hebben, indien hy ons met de zelve naauwkeurigheid bygezet hadt de Griekſche Stedepenningen , van welke hy maar alleenlyk eene zeer zeldzame en zeer grootte verzameling heeft gemaakt, gelyk wy reeds gezegd hebben. De Graaf Mezzabarba hadt hem die afgevraagd , voor zyn tweede Deel van den vermeerderden Occo , die naar alle gedagten nooit uitgegeeven zal worden , ten minſten niet in zyne volmaaktheid , by aldien'er geene diergelyke hulpe gevonden wordt aan eenen Man , die , zoo als hy , alle de heerlykſte Penningkaſſen van Vrankryk , Italië , en van andere Landen , alwaar men deeze koſtelyke Gedenkteekenen der Aloudheid bewaard , in de grond kent.

Men moet niet vergeeten te zeggen , dat de Hoofden op de Stedepenningen gemeenlyk niets anders zyn als de ' Geleigeelt van de Stad zelfs , of ecnige andere Godheid , welke aldaar geëerd wierdt , gelyk men ligtlyk in die van Goltzius zien kan.

De Burgermeesterlyke Gedenkpenningen maaken in de derde Orde eene grootte Opvolginge, welke zoude kunnen gaan tot twaalf of vyftienhonderd toe. Deze bevat weinig fraaije zaaken, 'tzy wat het Omschrift , 'tzy wat de Zinnebeelden belangt ; als alleenlyk op die Penningen, welke geſlaagen zyn federt het verval van de Romeinſche ' Staatsregeeringe , en die natuurlyk de Opvolginge der Keizerlyke behoorden te begin-

De derde Orde.
De Stamhuizen.

1 Geniis. 2 Republica.

ginnen. Voor deezen tyd zyn die foorten van Penningen enkelyk bestempeld op de Voorzyde met het gehelmde hoofd van Rome, of van eenige Godheid; en op de Tegenzyde met een Overwinningsbeckd van twee of vier paerden voortgetrokken.

De Hoofden op de Burgermeesterlyke Penningen.

Het is waar dat de Muntmeesters ontrent de zesde eeuw van Rome de vryheid naamen van de Hoofden der vermaarde Mannen, welke in hun Geslacht geweest waren, 'er op te slaan; 't zy met hunne eige gedaante, 't zy onder die van eenige Godheid, in wier bescherminge hun Stamhuis was; tot het verval van het Gemeenebest toe, wanneer men 'er op begon te verbeelden de Hoofden van *Julius Caesar*, van de *Saamgezworenen* welke hem doodden, van de *Driemannen* die de opperste magt overweldigden, en van alle die naa dien tyd deel in de Regearinge hadden. Want tot deeze ongelukkige tyden toe was het niemand geoorloofd zyn Hoofd op de Munte te slaan: zynde dit voorrecht aangemerkt als een gevolg van de Koninglyke waardigheit, welke by de Romeinen tot hier toe zeer haatelyk was.

Wanneer gy dan op de Burgermeesterlyke Gedenkpenningen de Hoofden zult vinden van *Romulus*, en van de eerste Koningen der Romeinen, die van *Scipio*, van *Metellus*, van *Lucullus*, van *Regulus*, van *Caldus*, of diergelyken, zoo moet gy niet denken, dat zy in hunnen tyd geslaagen zyn; om dat ten tyde der Koningen de Zilveren Munt niet in gebruik was; maar eenige hunner maakoomelingen Muntmeesters zynde hebben die tot hunne eere, als een eeuwige Gedenktecken van hunnen Adeldom, doen slaan.

3 *Respublica.*

Tot

Tot het Hoofdstuk der Burgermeesterlyke Penningen behoort het ook, dat men waar- schouwe, dat, alschoon zy byna alle van Zil- ver en van de derde Grootte zyn, om dat zy de Romeinsche ¹ *Denarii*, ² *Quinarii*, en ³ *Sestertii* waren, men'er evenwel van alle Metaalen, en onder de Koperen van de drie verschillende Groottens vindt; met dit onderscheid echter, dat'er naauwlyks vyftig of zestig Goude, en tweehonderd en vyftig Kopere gevonden wor- den; daar men wel ontrent de duizend Zilvero kent, van welke Fulvius Ursinus de eerste ver- zaameling heeft doen in koper snyden, die door den Heere Patin merkelyk vermeerderd is: Se- dert wien men'er nog veele heeft gevonden, welke wel waardig zouden zyn, dat men'er eene nieuwe Uitgaave van maakte, voor welke men aan de naarstigheit van de Heeren Vaillant en Morel verplicht zal zyn, want zy hebben'er bei- de om sryd aan gewerkt; en zonder de afbree- kinge van den Handel met Duisland en Holland, geloof ik, dat wy die twee Werken reeds vol- koomen afgedrukt zouden gehad hebben, in welke de Liefhebbers overvloedig genoeg tot hunne voldoeninge zullen vinden.

Ik kon niet anders doen als'er na raaden, wanneer ik dit voorgaande schreef: Doch te- genwoordig is myne voorzegging vervuld ge- worden door den Druk van het laatste Werk van den Heere Vaillant, in Holland uitgekoo- men, en zorgvuldiglyk door de Heeren Hugue- tans uitgevoerd in twee groote Deelen, verrykt

met

¹ Zilvere stukken, doende tien Kopere *Asser*. ² Zilvere stuk- jes doende vyf Kopere *Asser*. ³ Zilvere stukjes doende twee *Asser* en een halven.

met meer dan tweehonderd en vyftig kopero Platen, en door den Schryver geleerdelyk uitgelegd. Nademaal hy de ' Tweemannen der Volkplantingen en zeer veele andere Gedenkpenningen'er bygevoegd heeft, aan welke noch Urfinus noch Patin kennisse gehad hadden, zoo is het getal der Stamhuizen, 't welk Patin niet verder gebragt heeft dan tot honderd en tien, nu hier gereezen tot tweehonderd en twintig, en het getal der Penningen tot meerder dan agtienhonderd.

Dit alles vooronderfteld zynde, zoo kan men de Opyvolginge der Stamhuizen op twee manieren schikken. Voor eerst kan men gelyk als Urfinus gedaan heeft, de verfcheide Naamen der Geflachten, welke op de Penningen gevonden worden, in orde brengen volgens de Letters van het A B C, by malkander leggende alle die tot het zelve Huis fchynen te behooren. Deze wyze heeft weinig behaagelykheid, doch zy is zaakelyk en goed. Ten tweede, gelyk als Goltzius gedaan heeft, volgens de ² Burgermeesterlyke Naamlyften, plaatsende by malkander de Penningen der Burgermeesteren van ieder jaar. Deze tweede manier is fraay en geleerd; by ongeluk echter heeft zy niets als den uiterlyken fchyn, en inderdaad zoo is'er de uitvoering van onmoogelyk. Ten eerste, om dat wy geene Gedenkpenningen van de eerste Burgermeesters hebben, van het jaar tweehonderdvierenveertig af tot het jaar vierhonderdvierentagtig toe, 't welk Goltzius verpligt heeft de Naamen alleenlyk te ftellen, zoo als zy in de Lyften gevonden

Erste manier om de Burgermeesterlyke te schikken.

Tweede manier.

1 *Duumviri Coloniae deducendis.* 2 *Fabii Consulares.*

vonden worden. Ten tweede, zoo zyn de Gedenkpenningen, welke hy tusschen dien tyd en de Regeeringe van Augustus plaatst, nooit door de Burgermeesters noch voor de Burgermeesters, welker Naamen zy voeren, gemunt; maar alleenlyk door de Muntmeesters, welke van het zelve Geslacht zynde, hunnen Naam of dien hunner Voorouderen hebben willen verceeuwigen, geslaagen. 't Welk nootzaaklyk geweest is wel te doen opmerken, om de jonge Liefhebbers uit hunne dwaalinge te redden, zig verbeeldende, dat de Penningen, welke men Burgermeesterlyke noemt, deezen Naam draagen, om dat zy voor de Burgermeesters, welke alle jaaren wierden aangesteld, geslaagen zyn geworden; schoon dat men hen dien Naam waarlyk nergens anders om gegeven heeft, als om dat zy gemunt zyn ten tyde dat het Gemeenebest door de Burgermeesters geregeerd wierdt.

Laat ons nu spreken van de Keizerlyke Gedenkpenningen, welke de vierde Orde uitmaaken, en waer op men alle de Hoofden vindt, welke tot het schikken van eene volmaakte Opvolginge der Keizeren tot onze dagen toe van nooden zyn. Men acht byzonderlyk de Aloude, en onder de Aloude die, welke het hooge Ryk, 't geen tusschen *Julius Caesar* en de *derzig Dwinglanden* beslooten wordt, uitmaaken. Men vindt'er onder, welke zeer scherp geslaagen en zeer zeldzaam zyn, tot het huis van den Grooten Constantyn toe, alwaar al de fraaije zinnelykheid eindigt, gelyk wy elders nader zullen aanmerken. Occo een Hoogduitsch Gepeesheer te Augsburg heeft'er ons de eerste beschryvinge van gegeven, te Antwerpen gedrukt

De vierde Orde. De Keizerlyke Penningen.

't Werk van Occo.

*1° Werk
van Mez-
zarba.*

drukt in 't jaar 1580 of 1581; en het getal der Gedenkpenningen, welke hy verzaamelde, dagelyks aangroeiende, heeft hy 'er te Augsburg in 's jaar 1601 eenen nieuwen Druk van uitgegeeven, die zeer goed is. De Graaf Mezzabarba heeft 'er weder eene ¹ nieuwe Uitgaave van bezorgd, welke hy met verscheide duizenden vermeerderd heeft. Wy zouden zeer gelukkig zyn, indien hy volgens de Penningen zelfs te werk gegaan, en zig niet genoodzaakt bevonden hadt de ² Penninglysten, en de Beschryvingen, welke men hem gezonden heeft, en dikwils niet getrouw of opregt zyn, te gelooven.

Hy heeft niets doen drukken als het Deel van de Latynsche Penningen, de dood hem belettende dat der Grieksche in 't licht te geeven. Ik hoor met blydschap, dat zyn zoon die moeite op zig genoomen heeft, en dat hy 'er aantekeningen van zyn maaksel by zal voegen. Men hoopt, dat de Geleerden in zyn werk genoegen zullen neemen; want hy heeft reeds blyken van zyne bekwaamheid en van zynen geest gegeeven. Ondertusschen kan men al wagtende eene groote meenigte van Grieksche Stedepenningen zien, welke in 't koper gebragt zyn op het einde der tweede Uitgaave van 't werk van den Heere Vaillant, welke in Holland gedrukt is.

*1° Werk
van Patin.*

De Heer Patin heeft niet alleen de moeite genoomen van veele Gedenkpenningen te vergaderen, maar hy heeft ook alle zyne Kopere van de middebaare Grootte in 't koper doen sny-

¹ Te Milane gedrukt 1682 in fol. & Catalogi Numismatum.

snyden, en die breeder en gelukkiger uitgelegd dan alle die het voor hem ondernoomen hebben. Hy brengt die tot de Regeeringe van Heraclius toe, hebbende dit schoone Werk begonnen op het verfoek van den Heere Graave van Brienne, Staats Geheimschryver, wiens Penningkaffe hy in 't vervolg kocht. De Heer Colbert kocht die weder voor den Koning, die nog niets anders hadt als die, welke de Hertog van Orleans hem hadt naagelaaten. Wy hebben reeds gezegd, dat men, het overige van het laage Ryk, en de Griekfche Keizers 'er by voegende, in 't Koper eene Opvolginge kan maaken, welke gaan zal tot de Wefteriche Keizers en tot onze dagen toe, door 't middel van de Hedendaagfche Penningen, van welke wy elders zullen fpreeken.

Wy hebben eene vyfde Orde gemaakt van de Godheden, omdat men achtige begint te krygen voor haare Opvolgingen, ter oorzaake van het vermaak, 't welk men fchept in het befchouwen van de onderscheide Naamen, Zinnebeelden, Tempels, Altaaren, en Landen, in welke zy waren. Men kan 'er eene schoone Opvolginge van maaken in Koper, door 't middel der Griekfche Stedepeningen, welke ten groote meenigte uitmaaken: maar de fraaifte en vermaaklykfte is die van Zilver, welke ons de Penningen der Stamhuizen verfehaffen. In de Penningkaffe des Konings ziet men 'er eene groot getal van, en men kan het nog verder, in het eene en het andere Metaal brengen, byaldien men de Ruggestukken wil ontleenen van de Keizerlyke Penningen, op welke de Godheden nog aardiger verthoond worden dan op die der Stamhuizen, zoo omdat zy 'er haare verfehiede

Ty.

Tytels op hebben, als omdat zy'er gemeenlyk in haare volkoomenheid en in haar geheel op verbeeld staan; zoodat men'er op ziet de Kleedinge; de Wapenen, de Zinnebeelden, en de Steden, alwaar zy wel moest gecerd wierden. Aldus had ik het eertyds eens begonnen, en ik had 'er al méér dan vierhonderd vergaard; doch ik bezat 'er niet genoeg om te gelyk de Opvolginge der Keizeren; welke daar door zeer verzwakt was, te ondersteunen.

Eene zes-
de Orde.
De Door-
lugtige
Mannen.

Ik heb eene zelve Orde verzomen, welke zoude bestaan uit alle Doorlugtige Mannen; waar van wy de Gedenkenningen hebben, gelyk als van de Grondleggers der Steden en Gemeenebesten; *Bizas, Tomus, Nemausus, Taras*; enz. *Smyrna, Amastris*, enz. van Koninginnen; *Cleopatra, Zenobia*, enz. van de voornaamste Wetgeevers; *Lycurgus, Zaleucus, Pittacus, Pythagoras, Archimedes, Euclides, Hippocrates, Chrysisippus; Homerus*, en diergelyke wyze en geleerde Mannen: want men zoude zekerlyk met zeer veel genoegen de Opvolginge van deeze Helden, welke al zeer verre gaan zoude, beschouwen.

Pennin-
gen met
verscheide
Hoofden.

Laat ons eindigen, zeggende, dat wanneer men op de zelve zyde van den Penning méér dan een Hoofd ziet, hy zoo veel te fraaijer en zeldzaamer wordt, 't zy dat zy ' met de weezens naar malkander toe staan, als die van *M. Aurelius* en *Verus*; van *Macrinus* en *Diadumenianus*; van *Caracalla* en *Geta*, en andere diergelyke; 't zy dat zy ' nevens malkander geplaatst zyn, als

1 *Capita adversa*; zie hier Taf. V. Pen. 5. en 6. 2 *Capita jugata*; zie by Ondaan in zyne Roomsche Moogendheid Taf. XIII. Pen. 6. 3 zynde *Postumus* en zyn Zoon.

GEDENKPENNINGEN. 63

als Nero en *Agrippina*, *Marcus Antonius* en *Cleopatra*, enz. Nog veel zeldzaamer is hy ¹, wanneer'er drie Hoofden op eene en de zelve zyde staan, gelyk als van *Valerianus* met zyne twee zoonen *Gallienus* en den jongen *Valerianus*; van *Philippus* met *Otacilla* zyne vrouwe en den jongen *Philippus* zynen zoon enz. ²

V. ONDERWYZINGE.

Van de verscheide Ruggestukken, welke de Penningen meêr of minder fraay en raâr maaken.

Indien ik my volgens myn beroep niet verbonden had om een jong Liefhebber, voor wien alles in de Historie der Gedenkpenningen nieuw is, te onderwyzen, zoo zoude ik my niet ophouden met hem uit te leggen de verscheide staaten, in welke zig de Penningen bevonden hebben, voor dat zy tot die volmaaktheid gekoomen zyn, waar in men hen gezien heeft gedurende de eeuw van Augustus, en vorders byna tot Constantinus toe; Doch om een Jongman, die zig op de eerste Beginselen wel leggen wil, te onderwyzen, moet men hem leeren, dat de Penningen of, om beter te zeggen, de Munten by de Romeinen en door geheel Italie, want wy meenen van geen ander Land te spreken, langen tyd geweest zyn niet alleen zonder

Rug-

¹ Zie hier Taf. V. Penn. 7. ² Men ziet ook somtyds twee Hoofden met den nek naar malkander, wordende *Capita aversa* genaamd; zie onder de Penningen van den Hertog van Aribor, Taf. XVI. Pen. 3.

De eerste
Pentn-
gen hoe
die wa-
ren.

Ruggestuk, maar zelfs zonder denig het midde teeken of beeldenis; zoodat de eerste Pentn- gen, van welke men zig te Rome bediend heeft, niets anders waren als ruuwe Kopere plaatjes zonder eenige Stempel, tot den tyd van den ² Koning *Servius Tullius* die 'er de Beeldenisse van eenen Os, van een Schaap, of van een Zwyn op liet slaan: in welken tyd men die gestempelde plaatjes *Pecunia* begon te noemen van ² *Pecus*.

Ik zoek met deeze verhandeling de oude Overleeveringe niet tegon te spreken, welke zegt, dat *Janus* in Italic regeerende, zevenhonderd jaaren voor de grondlegginge van Rome, de eerste zoude geweest zyn die 't Geld gestempeld heeft, daar op een Kroone, of een Schip doende slaan, omdat hy de uitvinder dezer drie zaaken geweest was, haar gebruik in zyn Land ingevoerd hebbende. Ik weet echter wel, dat deeze Overleevering niet volkoomentlyk vast gaat, nademaal men by ³ *Eutropius* menschen vindt, welke staande houden, dat men aan *Saturnus* 't gebruik der Munte verschuldigd is, en dat hy die is welke, by *Janus* in het ⁴ Land der Latynen gevlugt zynde, hem de zelve leerde bestempelen, als ook de aarde te bouwen, en dat tot erkenenisse van deeze weldaad,

*1. Bona posteritas puppim signavit in Aere,
Hospitis adventum testificata Dei.*

Wat

¹ *Plinius* zegt: *Is primus signavit A.*, dat is: Hy heeft de eerste het Koper bestempeld. ² *Vee*. ³ *Eutropius* van *Diaconus*. ⁴ *Lat.* *rom.* ⁵ *Ovid. Fastor.* lib. 1. vers. 299. dat is: De Godvrangtes naaktoewo- tingen hebben een Schip op het geld gemunt, om de aankomst van dien vreemde God wis te drukken.

Wat 'er van zy men ziet, dat, gelyk 'er in die eerste tyden geen ander Hoofd op het Latynsche Geld stont als dat van *Janus*, of, zoo als andere zeggen, van *Janus* en *Saturnus* met den nek aan malkander, 'er ook geen ander Ruggestuk op gezien wierdt als een Voorsteve van een Schip. Het welk geduurd heeft, tot dat de Romeinen meesters van Italic geworden zynde, ontrent vyfhonderd jaaren naa de bouwinge van Rome; Goude en Zilveren Munten begonnen te slaan, toen *Cajus Fabius Piëtor* en *Quintus Ogulnius Gallus* ¹ Burgermeesters waren, vyf jaaren voor den eersten ² Punischen Oorlog, dat is in 't jaar CCCCLXXXIV; dit is het jaar van de ³ Zilveren Munte: want het Goud begon men twee en zestig jaaren laater te slaan.

¹ Jaar 484.
² Jaar 546.

Men begon in die gelukkige tyden, wanneer het ³ Gemeenebest bloeide, de Penningen te verfraaijen, en tot volmaaktheid te brengen, zoo wel aangaande de Hoofdzyden als de Ruggestukken.

Het Hoofd van Rome en van Godheden volgde op dat van *Janus*; en de eerste Ruggestukken waren of *Castor* en *Pollux* te paerd, of een Overwinningbeeld een wagen met twee of vier paerden voortdrijvende, waardoor eenige Romeinsche geld stukken den Naam kreegen van ⁴ *Victoriati*, ⁵ *Bigati*, ⁶ *Quadrigati*, volgens de Ruggestukken; gelyk zy te vooren *Ratili* genaamd wierden ter oorzaake van het Schip, zynde in het Latyn *Ratis*.

Wat 'er op gellagen wierdt ten tyde des Burgermeesters.

Kort

¹ *Consules*. ² Of met die van *Karthago*. ³ *Republica*.
⁴ Waar op een Overwinningbeeld s. ns. ⁵ Op welke een wagen met twee paerden was. ⁶ Die een wagen met vier paerden hadden.

Kort daarna begonnen de Munters, welke door hunne Ampten meesters van de Munte waren geworden, hunne Naamen'er op te doen slaan, als mede hunne Tytels, en'er de Gedenkteekenen van hunne Geslachten op te verbeelden, zoodat men de Penningen beladen zag met teekenen van Overheidsampten, van Priesterfchappen, van Zeegepraalen hunner Voorouderen, en zelfs van eenige hunner heerlykste daaden. Zoo-daanige zyn in het ¹ Geslacht der Æmilien, vooreerst de Penning op welke staat, ² *M. Lepidus Pont. Max. Tutor Regis.* alwaar men Lepidus in Burgermeesterlyk gewaait ziet, de Kroone op het hoofd van den jongen Ptolemæus zettende, welken de Koning zyn vader onder de voogdy van 't Romeinsche Volk hadt naagelaaten: en op de andere zyde ziet men het Hoofd van Alexandria, Hoofdstad van het Koningryk, in welke de plechtigheyd, ³ *Alexandrea* genaamd, ver-rigt wierdt. Ten tweede in het zelve Geslacht de Penning, op welken de jonge Lepidus te paerd vertoond wordt, draagende een ⁴ Zeegeteeken, met deeze woorden daar by, ⁵ *M. Lepidus annorum XV. Prætextatus, hostem occidit, civem servavit.* Zoodanig is in het ⁶ Geslacht der Julien die van *Julius Caesar*, op welken hy, nog buiten Regeeringe zynde en zyn Hoofd niet durvende laaten verbeelden, aan de eene zyde eenen Olifant liet slaan met dit woord, *Caesar*, zynde dubbelzinnig, om daar mede te beteekenen of den Naam

¹ *Familia Æmilia.* ² *Markus Lepidus, Opperpriester, Voogd des Konings.* ³ Zie hier Taf. VI. Pen. 1. ⁴ *Trophæum.* ⁵ *Markus Lepidus heeft Vyftien jaaren oud ende nog in den langen rok zynde eenen vyand gedood, en eenen Burger bewaard.* ⁶ *Familia Julia.* Zie by Arisbot. Taf. IV. Pen. 19. en 20.

Nzaam van dit dier in de ¹Punische taal, of zynen eigen Toenaam: en op de Tegenzyde in de hoedaanigheid van ²Wicchelaar en van ³Opperpriester. de Zinnebeelden deezer waardigheden liet zetten, te weeten het ⁴Offernapje, de ⁵Besprenging-of Wy-kwaft, de ⁶Byl om de Offerdieren te slagten, en den ⁷Opperpriesterlyken muts: gelyk op dien Penning, op welken men het Hoofd van Ceres, de ⁸Wicchel-staf en de ⁹Offerkan verbeeld ziet staan. Eindelyk zoodaanig is de Penning in het Geslacht der Aquilien, op wiens ¹⁰Ruggestuk M. Aquilius, die in Sicilie de oproerige Slaaven versloeg, in 't harnas verbeeld staat, hebbende het Schild aan zynen arm, eenen Slaaf voor zyne voeten nederwerpende, met het woord *Sicilia* onder aan; deeze Penning is geslaagen door eenen Muntmeester uit zyn geslacht.

Aldus wierden de Penningen niet alleen aanmerklyk om hunne waarde, in de hoedaanigheid van Geld, maar wierden ook de aandacht der Geleerden waardig om de ¹¹Gedenkteeken, welke 'er op verbeeld waren; tot dat, *Julius Caesar*, zig volkoomentlyk meester van 't Gemeenebest gemaakt hebbende; alsehoon alleentlyk onder den Naam van ¹²altydduurend Hooggezaghebber, men hem alle teeken van Heerlykheid en van Magt gaf, en onder andere het ¹³Voorrecht van op de Munte zyn Hoofd, zynen Naam, en zoodaanigen Ruggestuk als hy wilde, te slaan ¹⁴. Zoo dat de Gedenkpenningen in het vervolg vol waren van alles, 't welk de grootschheid aan de cene;

Hoe be-
stempeld
ten tyde
der Kei-
zers.

¹ Taal die te Karthago gesproken wierdt. ² *Aneur*. ³ *Pontifex Maximus*. ⁴ *Sympulum*. ⁵ *Aspergillum*. ⁶ *Securis* ⁷ *Apex*. ⁸ *Litrus* ⁹ *Urcens*. ¹⁰ Zie hier Taf. VI. Pen. 2. ¹¹ *Monumenta*. ¹² *Diadema perpetuo*. ¹³ *Privilegium*. ¹⁴ Zie hier Taf. VI. Pen. 5.

cene, en de vleijery aan de andere kant in staat was uit te vinden, om de heerlykheid der Vorsten en de erkentnisse hunner Onderdaanen onsterfelyk te maaken. Dit is het, 't welk hen tegenwoordig raar en de naauwkeurigheid der Geleerden waardig maakt, om dat men'er duizend fraaije voorvallen op vindt, van welke de Historie geene de minste gedagtenisse heeft, en die zy moet ontleenen van deeze onwederspreeklyke getuigen, aan welke zy op hunne beurte aangaande de geschiedenissen, die men niet, als door het licht 't welk zy verschaft, verstaan kan, getuigenisse geeft. Aldus zouden wy nooit geweeten hebben, dat de zoon, welken Antoninus by zyne vrouwe Faustina gehad heeft, *Marcus Annius Galerius Antoninus* is genaamd geweest, indien wy niet eenen 'Griekschcn Gedenkpenning van deeze Vorstinne gehad hadden, op welken stont ²ΘΕΑ ΦΑΥΣΤΕΙΝΑ, en op het Ruggestuk geen Hoofd van een kind ontrent twaalf of vyftien jaaren oud, met deeze woorden'er om, gezien wierdt, ³Μ. ΑΝΝΙΟΥ ΓΑΛΕΡΙΟΥ ΑΝΤΩΝΙΝΟΥ ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡΟΣ ΑΝΤΩΝΙΝΟΥ ΤΙΟΥ. Wie zoude weeten, dat'er een ⁴Dwingland, *Pacatianus* genaamd, geweest is, zonder den schoonen 'Penning, welken men van hem gevonden heeft? Of dat *Barbia Orbiana* de Vrouw van Alexander Severus; en *Etruscilla* de Vrouw van Decius, en niet van Volusianus was; of honderd diergelyke zaaken, welke men aan de

1 Zie hier Taf. VI. Pen. 3. deeze staat by Patin, en is Koper van de middelbaare Grootte 2 De Godin Faustina. 3 *Markus Annius Galerius Antoninus* zoon van den Keizer Antoninus. 4 *Tyranus*. 5 Zie hier Taf. VI. Pen. 4. welken Vader Chamillard medebragt, wanneer hy van zyne Pyreneesche reis wederkwam.

de naauwkeurigheid van de Oudheidkenners verschuldigd is.

Om de Liefhebbers, welke de Penningen be-
 ginnen te beminnen, de fraaiheid en de waarde
 deezes Ruggestukken te leeren kennen, moet
 men weten, dat'er veelerhande soorten zyn.
 Eenige hebben Beeldjes of Hoofden van Vor-
 sten of Vorstinnen; Andere openbaare Gedenk-
 teekenen; Sommige bestaan enkelyk uit ^{Wat de fraaiheid van het Ruggestuk maakt.} *Op-
 schriften*; ik spreek van het Veld of 't Vlak van
 den Penning, om die niet te vermengen met de
 Letters, die'er rondom binnen den gestipten
 rand loopen, welke wy onderscheiden zullen
 met den Naam van <sup>Op-schri-
 ten.</sup> *Omschriften*, waar van wy
 eene byzondere Onderwyzinge maaken zullen.
 Aldus vindt men eene meenigte van Grieksche
 en Latynsche Keizerlyke Penningen, welke
 niets op het Ruggestuk hebben als deeze Letters
 S. C. dat is ³ *Senatus Consulto.* of Δ. Ε. zynde
⁴ *Δημαρχικῆς Ἐξουσίας*, in eenen krans beslooten.
 Men vind'er, op welke eene soort van Jaarree-
 keninge staat, gelyk, ⁵ *Primi Decennales Cos. III.* <sup>Jaarreeke-
 ningen.</sup> op eenen Penning van *Markus Aurelius*. Op eenen
 van *Augustus* leest men, ⁶ *Imp. Caes. Aug.
 Ludi saeculares*. In het laage Ryk ziet men dik-
 wils, ⁷ *Votis V. X. XX* enz. Men vind'er somtyds
 teekenen van aanmerkelyke voorvallen op, ge-
 lyk op eenen van *Markus Aurelius*, ⁸ *Victoria Ger-
 mani-*

¹ *Inscriptio.* ² In 't Latyn, *Circumscriptio*; in 't Franssch, *Legende*.
³ Door een Raads Besluit. ⁴ Door de Wykmeesterlyke of Gemeenman-
 delyke magt; in 't Latyn, *Tribunitia Potestate*. ⁵ Eerste Tienjaarige
 spelen, voor de dertemaal Burgermeester. ⁶ Eenwspelen van den Ge-
 heider Caesar Augustus; zie Taf. VI. Pen. 7. ⁷ Vyfjaarige, Tienjaa-
 rige, Twintigjaarige beloften, enz. ⁸ De Duitsche Overwinning, voor
 de ziedemaal Gebieder, of Beuelhebber, voor de dertemaal Burgermes-
 ter.

Aanmer-
kelyke ge-
schiede-
nissen.

Eertyte-
len.

Byzondere
weldaa-
den.

manica. Imp. VI. Cos. III. Op eenen van *Augustus*,
 1 *Signis Parthicis receptis. S. P. Q. R.* En op
 eenen van *Severus*, 2 *Victoria Parthica maxima.*
 Op andere ziet men Eertytelen den Vorst opge-
 draagen, als op Penningen van *Trajanus* en van
Antoninus Pius, 3 *S. P. Q. R. Optimo Principi.*
 Op eenen van *Vespasianus*, 4 *Adfertori publicae*
Libertatis. Men leeft'er ook somtyds teekenen
 van erkentnisse op, als op eenen van *Vespasia-*
nus, 5 *Libertate P. R. restituta. ex S. C.* in ee-
 nen krans. Op eenen van *Galba*, 6 *S. P. Q. R.*
Ob Civis servatos. Op eenen van *Augustus*,
 7 *Salus generis humani.* enz.

Eenige Opschriften staan alleenlyk maar op
 byzondere weldaaden aan zekere plaatsen of op
 zekere tyden beweezen, met 8 Beloften, welke
 gedaan wierden tot dankzegginge, of voor de
 behoudenisse van de Gezondheid der Vorsten,
 zoo dierbaar voor den Staat: by voorbeeld deeze
 volgende Opschriften, welke men op Penningen
 van *Augustus* vindt. 9 *Jovi Optimo Maximo S. P. Q. R.*
Vota suscepta pro salute Imperatoris Caesaris Au-
gusti, quod per eum Resp. in ampliore atque tran-
quilliore statu est. en 10 *Jovi vota suscepta pro sa-*
lute Caesaris Augusti S. P. Q. R. als mede 11 *S. P. Q. R.*
 Im-

1 De Partische Kyzittekenen wedergekroegen, de Raad en 't Volk van
 Rome. 2 De allergrootste Partische Overwinning. 3 De Raad en 't
 Volk van Rome aan den allerbesten Vorst. 4 Aan den Voorstander van
 de algemeene Vryheid. 5 De Vryheid van 't Romeinsche Volk hersteld,
 volgens een Raadsbesluit. 6 De Raad en 't Volk van Rome om de behou-
 de Burgers. 7 't Heil des menschelyken geslachts; zie by Arfshot Taf.
 XIV. Pen. 8 Vota. 9 Aan Jupiter den Besten en Grootsten heeft
 de Raad en 't Romeinsche Volk Beloften gedaan voor den welsant van
 den Keizer Cesar Augustus, om dat het Gemeenebest door hem in aan-
 zienlyker en geruster staat is. 10 Aan Jupiter heeft de Raad en 't
 Volk van Rome Beloften gedaan voor den welsant van Cesar Augustus:
 11 De Raad en 't Volk van Rome aan den Gebieder Cesar, om dat de
 wegen geveestigd zyn uit dat geld, 't welk by in de Schatkist gebracht heeft.

*Imperatori Casari quod viac munitae sint ex ea pen-
sionis, quam is ad aerarium detulit.*

Sedert dat de Constantinopolitaansche Kei-
zers de Latynsche taal verlaaten hebben, om de
Grieksche tot hunne Opschriften te gebrui-
ken, zoo worden'er gevonden, welke aan een
jong Liefhebber veel moeite zouden kunnen
geeven; zoodanig een is ¹ Ic. Xc NIKA. dat is
IHCOC XPICTOC NIKA. en deeze ² ΚΤΡΙΕ ΒΟΗ-
ΘΕΙ ΑΛΕΞΙΩ ΔΕCΠΟΤΗ ΠΟΡΦΥΡΟΓΕΝΝΗΤΩ.
Men vindt'er op de Penningen van *Heraclius* al-
dus, ³*Deus adjuncta Romanis*, 't welk is 't geene zy
met ΒΟΗΘΕΙ hebben willen uitdrukken, en dat
men nauwlyks zoude hebben kunnen raaden,
wanneer het alleenlyk met de Beginletters ge-
schreeven was. Want men zoude niet geweeten
hebben, dat C. LEON PAMVLΘ op den Ge-
denkpenning van *Constantinus Kopronymus* be-
duidt ⁴*Constantinus Leoni Perpetuo Augusto Mul-
tos Annos*, indien de Heer du Cange het niet ge-
lukkiglyk had geraaden. De Allergeleerdsten
zyn lang opgehouden geweest door ΚΕΒΘΗ ΔΥ-
ΑΟ COT. dat is ⁵ΚΤΡΙΕ ΒΟΗΘΕΙ ΔΟΤΑΝ COT;
doordien zy de Opschriften, van welke wy hier
spreken, niet kenden. Deeze soort van Op-
schriften kunnen Toejuichingen of Zeegeningen
genaamd worden; welke bestaan in den Keizer
't Leeven, de Gezondheid, en de Overwinninge
toe te wenschen. Zoodanig is het Opschrift van
Con-

¹ *Jesus Christus vincit*, in 't Latyn; *Jesus Christus overwinne*, in 't
Duitsch. ² *Domine adesto Alexio Casari Porphyrogeneto*, in 't Latyn;
Her ssa den Keizer Alexius, die in 't Purper geboren is, by, in 't
Duitsch. ³ *God, ssa de Romeinen by of help de Romeinen*. ⁴ *Com-
stantinus wenscht Leo den altydduwendenden Keizer veete jaaren 100*.
⁵ *Deus adesto servo tuo*, in 't Latyn; *God ssa owen dienaar by*, in
't Duitsch.

Constantinus, ¹*Plura natalitia feliciter*. Dat van *Theophilus*, ²ΘΕΟΦΙΛΑΕ ΑΥΓΟΥΣΤΕ ΤΝΙΚΑC. en dat van *Baduela*, ³BADUELA FLUREAS ZEMPER. Dit doet my denken om eenen heerlyken Gedenkpenning van *Antoninus Pius*, die plaats kan hebben onder deeze toejuichingen; S.P.Q.R.A. N.F.F. OPTIMO PRINCIPI PIO, moettende deeze Beginletters aldus uitgelegd worden, ⁴*Senatus Populusque Romanus Annum Novum Faustum Felicem Optimo Principi Pio*.

Eindelyk heeft de Penning van *Constantyn*, op welken aan de Hoofdzyde ⁵*Imp. C. Constantinus P. F. Aug.* en op het Ruggestuk ⁶*Constantino P. Aug.* BAPNAT. gezien wordt, rede gegeven van valsche en kwaade gissingen; Want omdat men niet wel gezien hadt, dat de A een bedorven R was, heeft men gemeend, dat hy ter gedagtenisse des Doops van *Constantinus* geslaagen was, in de plaats van te leezen *Bono Rei Publicae Nato*. Niemand heeft de waarheid deezer Letteren zoo wel geraaden, als Vader Hardouin.

Ik geloof, dat men, door het weinige, 't welk wy gezegd hebben, de verschillende verkiesinge der Alouden en Hedendaagschen, wat de Opschriften belangt, genoegzaam gewaar wordt. De Alouden hebben niet geloofd, dat de Gedenkpenningen bekwaam waren om Opschriften te voeren, ten zy zeer korte en kragtige: bewaarende die, welke langer waren, voor de openbaare Gebouwen, voor de Kolommen,

voor

¹ Veele Geboortedagen worden u gelukkiglyk toegewenscht. ² Keizer *Theophilus* zyt Overwinnaar. ³ *Baduela* bloei altyd. ⁴ De Raad en 't Volk van Rome wenscht aan den besten godvrugtigen Vorst een voordelig en gelukkig nieuwejaar toe. ⁵ De Gebieder, Vorst *Constantinus* de Godvrugtige en Gelukkige Keizer. ⁶ Voor *Constantinus* den Godvrugtigen Keizer tot 't nut van 't Gemeenebest geboren.

voor de Triomfboogen, en voor de Graffteden; in de plaats dat de Hedendaagschen, voornamentlyk de Duitschers en de Hollanders, de Ruggestukken hunner Gedenkpenningen met lange Opschriften beladen, welke niets meêr noch van de Grootfchheid, noch van de Zuiverheid, noch van de Korthed der Romeinfche hebben.

Somtyds vindt men niets als den enkelen Naam der Overheden; gelyk op Penningen van *Julius Caesar* leeft men, ¹ *L. Aemilius. Q. F. Buca III Vir A. A. A. F. F.* en op dien van *M. Agrippa* staat ² *Agrippa Cos. designatus.*

De Naamen der ³ Muntmeesteren, van welke wy een zeer groot getal hebben, worden op veel Penningen gevonden; waar by men alle de ⁴ Tweemannen om de Volkplantingen te geleiden kan voegen. De andere Overheidsampten vindt men meêrmaalen op de ⁵ Burgemeesterlyke dan op de ⁶ Keizerlyke Gedenkpenningen.

Somtyds ziet men'er niets op als de Naamen Enkele
Naamen. van Steden of van Volken; als ⁷ *Segobriga*, ⁸ *Caesar Augusta Obulco.* ⁹ ΚΟΙΝΩΝ ΚΤΠΡΙΩΝ. enz.

Dikwils wordt'er de enkele Naam ¹⁰ van den Keizer op gezien; als ¹¹ *Constantinus Aug.* ¹² *Constantinus Caesar.* voor zynen zoon ¹³ *Constantinus Nob. Caesar.* enz. of zelfs het woord ¹⁴ *Augustus* alleen.

Ik.

¹ *Lucius Aemilius* Zoon van *Quintus Buca* Viermaan (*Quatuorvir*) om Goud, Zilver, en Koper te gieten en te slaan; zie Taf. VI. Pen. 5. ² *Agrippa* 108 Burgemeester verkozen. ³ *Monetarij.* ⁴ *Dumovis Coloniae deducendis.* ⁵ *Nummi Consulares;* zie hier Taf. VI. Pen. 7. ⁶ *Nummi Imperatorum,* in 't Latyn; *Medailles Imperiales,* in 't Fransch. ⁷ *Segorve;* zie hier Taf. VI. Pen. 6. ⁸ Een Stad in Spanje. ⁹ *De Gemeenschap van Cyprus.* ¹⁰ *Da Gange T. 5.* ¹¹ *Constantyn Keizer.* ¹² *De Vorst Constantinus.* ¹³ *Constantinus de Edele Vorst.* ¹⁴ *Keizer.*

Ik vind op het Ruggestak van eenen Penning van *Constantius Chlorus* deeze Letters ^{XG}_{VI} van welke de Heer du Cange alleenlyk maar de enkele 'beschryvinge geeft; gelyk als op eenen Penning van *Constantius* het ² Merkteeken van den Naam *Christus*?. Men zal'er de uitlegginge van vinden in het boek, dat Vader Hardouin over de Gedenkpenningen, welke in de eeuwe van Constantinus geslaagen zyn, heeft geschreeven; hy is zonder tegenprecken de bekwaamste om die ⁴ Beginletters uit te leggen, van welke de anderen meenden, dat men niets konde zeggen 't geen op rede steunde.

De Merk-
teekenen.

Het is gemeen, dat men in het 'laage Ryk M. I. K. vindt, welke Letters ik geloof de ⁶ Merk-of Naam-teekenen van Maria, van Jesus, en van Constantinus te zyn, 't welk men kan vermoeden door de twee kruiffen waar mede deeze Letters verzeld worden; als zynde teekenen van Godvrugtigheid der Opvolgeren van den Grooten Constantyn, die zyn nieuw Rome aan de Moeder des Heeren hadt toegeheiligd, en die zelfs door het geheele Ryk als een Heilig geëerd wierdt.

Ik verbeelde my, dat myne giffing zeer wel was uitgevallen, wanneer ik zag 't geene Vader Hardouin uitgegeeven heeft over deeze soorte van Teekenen, welke volgens zyn oordeel dienen om de verscheide Schattingen, die men den Keizer betaalde, gelyk den *tienden*, den *twintigsten*, den *dertigsten*, den *veertigsten* of den *vyf-*

1 Du Cange T. 1. 2 *Monogramma Christi*. Dit Merkteeken vindt men dikwils op Penningen van *Magnentius* en *Decentius*. Zie het by Oudaan. Taf. LXXXIII. Pen. 2. 3 Du Cange T. 10. 4 *Lettera initials*. 5 *Imperium inferius*. 6 *Monogrammata*.

vyftigften Penning , te beduiden. Het vervolg deezer Getalletteren zoude my dan doen zeggen zoo als hy zegt, dat I den tienden, K den twintigften, M den veertigften, gelyk X den tienden, XX den twintigften, XXX den dertigften, XXXX den veertigften Penning beteekent, 't welk hem zeer klaar ſchynt voortekoomen op de Gedenkpenningen van het laagſte Ryk, van welke wy hierna zullen ſpreken. Maar omdat dit een Beginſel of Stokregel onderſtelt, waarontrent men het nog niet eens, en dat dit eenige gevolgen naa zig ſleept, welke ik nog onzekerder oordeel; zoo wil ik liever zeggen, dat het de Waarde van het Geld aantoon, en dat I. of X. tien ſtukkjes *Oboligenaamd*, of diergelyke kleine Muntjes van 't Land, en K. of XX. 'er twintig, enz. beteekent; gelyk als wy zien op de Spaanſche ſtukken *Ochavo* genaamd, op welke VIII. agt *Maravedis* beduidt.

Wy hebben ook van dien zelve tyd Merkteekenen van Steden, gelyk dat van *Ravenna*, van de *Rhône*, 'en eenige andere, welke men by den Heer du Cange naa kan zien: en by *Strada* kan men ook Naamteekenen op de Hedendaagsche Penningen, ſedert den tyd van Karel den Grooten geſlaagen, vinden.

Men moet daarom niet gelooven, dat de Merkteekenen byzonderlyk het laage Ryk eigen zyn. De Aloude Gedenkpenningen der Koningen en Steden zyn ſomtyds op de zelve Ruggelstukken beladen met verſcheide diergelyke. Men vindt 'er, welke enkel en ligtelyk te

raa-

1 *Imperium inferum*, in 't Latyn; *Le plus bas Empire*, in 't Franſch.
 2 Zie hier Taf. XI. Pen. 1. en 4. 3 *Modernes*, in 't Franſch; *Nummi recentiores*, in 't Latyn. 4 *Antiques*, in 't Franſch; *Antiquae*, in 't Latyn.

raaden zyn: doch de meeste zyn nog aan de allergrootste Kenners onbekend.

Dat die, welke de rechte kennisse der Gedenkenpenningen tragten te krygen, deeze Merk- of Naam-teekenen wel verstaan, is nootzaakelyk. Het zyn Letters met verscheide beenen of takken, welke een geheel woord in zig bevatten, zynde de naam van de Stad, of van den Vorst, of van de Godheid die op den Penning verbeeld is, of de ¹ Jaarrekening van de Stad, of van het ² Ryk. Men vindt'er eene groote meenigte van, voornaamentlyk op de Grieksche Penningen.

De ³ Merken of Naamteekens zyn volkoomen, wanneer alle de Letters, welke het woord uitmaaken, 'er in gevonden worden; zoodaanig is dat van de ³ Rhône op den Gedenkenpenning van *Justinus*; dat van Ravenna en diergelyke. Zulke ziet men op de ⁴ Munten van Karel den Grooten, en zyners Naakoomelingen, alwaar CARLVS of CAROLVS als een Merkteeken gezien wordt. Zy zyn onvolmaakt, wanneer men'er alleenlyk maar een gedeelte der Letteren, welke den Naam geheel uitmaaken, in vindt; gelyk als op den Penning van de Stad Tyrus, alwaar niets meer dan TYP gevonden wordt.

Men moet zorge dragen, dat men de Naamteekenen met de Merkjies, die somtyds op de Gedenkenpenningen ingedrukt zyn, niet vermengge. Zy zyn gemaklyk te onderscheiden; om dat

¹ *Epoche.* ² *Monogrammata.* ³ Waar in alle de Letteren van den naam RHODANVS gevonden worden, zie hier Taf. XI. Pen. 1.
⁴ Zie zoodaanige in de Beschryvinge der Bisschoplyke Munten en Zegelen van Utrecht, uirgegeeven door Frans van Mieris, op Taf. I. Pen. 9. en 10.

dat de ingestempelde Merkjcs altyd diep ingeslaagen zyn , nademaal zy'er op gezet zyn naa dat de Penning gemunt was ; en dat de Naam-of Merk-teekenen te gelyk in den zelven tyd met den Penning geslaagen zynde , 'er veel eër eene verhevenheid op maken. Om uit de Merken wel te koomen heeft men veel sçhranderheid van nooden , en men moet wel letten op wat plaats en op welken tyd de Penning gemunt is ; men moet ook met aandacht gaade slaan op alle de Letters , welke men van de verscheide beenen en streepen , die'er in ontdekt worden , maaken kan ; als mede op de Lettets , welke'er in herhaald zyn , alwaar de zelve Trekken twee of drie maalen kunnen dienen. Zoodaanig is het Merk-teeken van *Justinians* op het Ruggestuk eens Grieksehen Pennings van Cæsarea , alwaar de eerste Streep , welke de I maakt , driemaal dient in het woord ΙΟΥΣΤΙΝΙΑΝΟϞ ; de Letters C en N koomen twee reizen te pas. De Letters welke alleen staan , den naam van eene Stad te kennen geevende , als Π voor Paphos , Σ voor Samos , enz. moeten niet onder de Naamteekenen , maar onder de waare 'Beginletters gerekend worden.

Wat aangaat de Ruggestuken met Beeldenissen of met Hoofden belaaden , zoo maakt het getal , of 't geen zy doen en verbeelden , de Penningen meër of minder raar en dierbaar , want wat zoodanige belangt , welke op hunne Ruggestukken maar eene enkele Beeldenisse hebben , die of eenige Deugd waar door de Persoon zig pryswaardig gemaakt heeft , of eenige God-

De Beeldenissen.

Godheid welke hy wel meest eerde, beteekent, die moeten onder de gemeene Penningon gerekend worden, om dat zy niets Historisch behelzen, 't welk waardig is om opgezocht te worden.

De Hoofden.

Men moet hier de enkele Beekdenisse, van welke wy spreken, wel onderscheiden van de Hoofden; die somtyds op de Ruggestukken gevonden worden; want gelyk het gemeenlyk de Hoofden zyn of der Kinderen, of der Vrouwen, of der Amptgenooten in het Ryk, of der Koningen, welke met de Romeinen eene Verbintenisse gemaakt hadden, zoo is het eene algemeene regel by alle de Penningkundigen, dat de Munten met twee Hoofden byna alle raar en zeldzaam zyn; gelyk als *Augustus* op het Ruggestuk van *Julius*, *Vespasianus* op de Agterzyde van *Titus*, *Antoninus* op de Rugzyde van *Fausbina*, *Marcus Aurelius* op de Tegenzyde van *Lucius Aurelius Verus*; enz. Waar uit men ligtelyk kan besluiten, dat, hoe 'er meerder Hoofden op staan, de Gedenkpenning zooveel te raarder is. Zoodaanig is die van *Nero* hebbende op het Ruggestuk de Hoofden van ¹ *Nero* en *Octavia*, die van *Severus* welke op de Agterzyde de Borststukken van ² *Caracalla* en *Geta* vertoont, die van *Philippus* met de Hoofden van zynen zoon en van zyne vrouwe, die van *Hadrianus* op de tegenzyde de Hoofden van *Trajanus* en *Plotina* hebbende, enz. Ik heb in de Penningkassé van den Heer Abt Fauvel eenen Gedenkpenning van *Hadrianus* gevonden; die aan beiden de zyden

¹ Zie hier Taf. XI. Pen. 2. ² Zie by Archet Taf. LIII. Pen. 174 en 18.

den het zelve Hoofd van dien Vorft en het zelve Omschrift heeft. Dit is de eenigfte, welken ik ooit van zoodaanigen maakfel gezien heb.

Het is dan in 't algemeen waar, dat hoe het Ruggestuk meerder Beeldeniffen heeft, hoe het méér te achten is, voornaamentlyk wanner zy eenige gedenkwaardige daad beteekenen. By voorbeeld, het Ruggestuk van eenen Penning van *Trajanus*, ¹*Regna adsignata*, op 't welk gezien worden drie Koningen aan den voet van een Tooneel, waar op de Keizer zit, die henden ²Koninglyken Hoofdband toereikt. De ³Koornuideeling van *Nerva* met vyf beedjes ⁴*Congiar*. P. R. S. C. Eene ⁵Aanspraak van *Trajanus* aan zeven beedjes. Eene van *Hadrianus*, alwaar men agt beedjes ziet, zynde eene Redenvoering tot het Volk. Eene andere tot de Krygsknegten, alwaar men 'er tien ziet, Op het Ruggestuk van *Faustina*, 't welk tot Omschrift heeft, ⁶*Puellae Faustimianae*, worden 'er twaalf of dertien geteld. enz. Eene Aanspraak van *Probus* met twaalf beedjes. Het Ruggestuk ⁷*Vota publica* van *Commodus* heeft 'er tien.

Wat de ⁸Openbaare Gedenkteecken en aangest, zy geeven waarlyk aan de Ruggestukken der Penningen eene byzondere schoonheid, voornaamentlyk wanneer zy eenig Historisch voorval behelzen. Aldus zyn de ⁹Tempel van Janus, en de ¹⁰Haven van Ostia raarder dan het

Openbaare Gedenkteecken.

Ge-

¹ Ryken aangeweken of toegedeld; zie hier Taf. VII. Pen. 10. ² *Diadema*. ³ *Congiarium*. ⁴ Koornuideeling aan 's Romeinsche Volk; door een Raadsbesluit; zie hem by Arfchof Taf. XXIII. Pen. 6. ⁵ *Allocutio*; zie by Arfchof Taf. XXIII. Pen. 19. ⁶ *De Faustimianische Meisjes*; zie by Arfchof Taf. XLIII. Pen. 17. ⁷ Openbaare hoften. ⁸ *Monumenta publica*. ⁹ *Templum Jani*; zie by Arfchof Taf. XXI. Pen. 10. en 11. ¹⁰ *Portus Ostiensis*; zie by Arfchof Taf. XX. Pen. 22.

Gebouw ¹ *Macellum* genaamd, alſchoon hiet Gebouw zoo heerlyk niet is; omdat de eerſte Penning ons den algemeenen Vrede, welken Nero aan het Ryk gaf, beteekent met deeze woorden, ² *Pax P. R. terrâ marique partâ Janum cluſit*; daar de derde ons niets leert, als dat hy tot gemak van de Gemeente eene Vleeshalle heeft doen bouwen, of mooglyk wel twee; ter oorzaake van het getal II, 't welk op eenige deezer Penningen onder aan wordt gevonden.

Onder deeze ſchoone Gedenkteekenen moet men ſtellen den ³ ronden Schouwburg van Titus, zyne ⁴ Stevenzuil, den Tempel die voor ⁵ Rome en den Keizer gebouwd is, de ⁶ Zeegeteekens van M. Aurelius en van Commodus, welke wel voornamentlyk onder de Liefhebbers bekend zyn.

De Dier-
ken.

De Dieren, welke op de Ruggestukken voorkoomen, maaken de Penningen ook dierbaar, voornamentlyk als zy vremd zyn. Zoo-daanige zyn, die men uit verre afgelege Landen naar Rome deedt koomen, tot vermaak van 't Volk; byzonderlyk in de ⁷ Euwſpelen, of wanneer de Krygſteekenen der Keurbenden, welke door deeze Dieren onderscheiden waren, ver-toond wierden. Aldus zien wy de Keurbenden van *Gallienus*, eenige met een Yzervarken, ſommige met eenen vogel Ibis, en andere met een vliegend Paerd ⁸: Als mede de Gedenkpenningen van de *Philippen* en *Otacilla* met dit Omſchrift

¹ De Vleeshal y zie Artſhot Taf. XX. Pen. 18. ² De Vrede voor 't Romeinſche Volk te water en te land verkreegen hebbende heeft by den Tempel van Janus geſlooten. ³ *Amphitheatrum*. ⁴ *Columna rostrata*. ⁵ *Romae & Augusti*. ⁶ *Trophaea*. ⁷ *Ludi ſaculares*. ⁸ *be-gio XXX Ulpia, III Isalou, II Adjustim*.

schrift ¹ *Sacculares Augustorum*, op welke verbeeld staan de Dieren, welke zy deden te voorschyn koomen in de Eeuwspelen, die zy onder hunne Regeeringe wilden doen voorvallen ², om gelegenheid te hebben van hunne Grootfchheid te toonen, en de liefde van het Volk, 't welk door de dood van Gordianus zeer verbitterd was, te herwinnen. Nooit zag men 'er zoo veelerhande soorten: Eenen ³ Neushoorn, twee en dertig Olifanten, tien Tygers, tien ⁴ Elanden, zestig getemde Leeuwen, dertig Luipaarden; twintig ⁵ Hyeenen, een ⁶ Waterpaerd, veertig wilde Paerden, twintig ⁷ witte Leeuwen, en tien ⁸ Kameelpanters enz. Men ziet de gedaante van eenige deezer Dieren op de Penningen van de *Philippen* Vader en Zoon, als mede op die van ⁹ *Otacilla Severa* de Vrouwe van den ouden Philippus; onder andere vindt men het Waterpaerd en den ¹⁰ Reebok, uit Africa gezonden, 'er ook op verbeeld.

Het is noodzaakelyk om te weeten, dat, wanneer de Schouwspelen verscheide dagen geduurd hadden, en deeze Dieren verdeeld waren om dagelyks het Feest te vernieuwen, men zorge droeg van het Dier, 't welk vertoond was, op de Penningen te verbeelden; dit dient tot uitlegginge der Getalletteren, welke men op de Penningen van de *Philippen* vindt, als II. III. IIII. waar uit wy leeren, dat zoodaanige Dieren voor de tweede, derde of vierde reize vertoond waren.

Wat de Arenden belangt, welke op de Ruggestukken der Ægyptische Koningen, en by de Ver-

¹ *Eeuwspelen der Keizeren.* ² Het duizendste jaar naa de bouwinge van Romme. ³ *Rhinoceros.* ⁴ *Alces.* ⁵ *Hyana.* ⁶ *Hippopotamus.* ⁷ *Archolion.* ⁸ *Camelopardalis.* ⁹ Andere noemen haar *Otacilla.* ¹⁰ *Strepsiteros.*

Vergodinge der Keizeren gevonden worden, zy zyn zeer gemeen, gelyk als ook de Wolvin met Romulus en Remus, die zoowel in het hooge als in het laage Ryk voorkomt. Men ziet op Penningen van *Antoninus Pius*, van *Severus* en van andere Keizers ¹ Olifanten met streepen over 't Lighaam geteekend, welke zy hadden doen koomen om hunne Schouwspelen te verfraaijen, als mede andere zeer zeldzaame Dieren, hier en daar uit vremde Landen gehaald: Dit getuigt de vogel ² Fenix op de Gedenkpenningen van *Constantinus* en van zyne Kinderen, naar het voorbeeld der Vorsten en Vorstinnen van het hooge Ryk, die door deezen onsterfelyken Vogel, of de Eeuwigheid van het Ryk, of de ³plaatfinge der Vorsten onder het getal der onsterfelyke Goden verbeeldden. Mejjuffer Patin heeft hier over eene heerlyke Latynfche verhandeling uitgegeeven, welke den Vader zoowel als de Dogter veel eere en aanzien toebrengr.

Wy hebben niet lang geleden gezien, dat 'er een volmaakte fchoone Griekfche Penning, uit *Aegypte* gebragt, in de Penningkaffe des Konings is gekoomen, op wien eene zyde het Hoofd van *Antoninus Pius*, en op het Ruggeftuk een Fenix staat, met het woord ΑΙΩΝ, ⁴*Aeternitas*, om daar mede aantetoonen, dat de gedagtenis van eenen zoo goeder Vorft nooit zoude fterven.

Men vindt 'er ook wel andere Dieren op; 't zy Viffchen, 't zy fabelagtige Wangedrogten, ja zelfs zekere buitengewoone Planten, welke

men

¹ Zie zoodaanige by Arfchor Taf. XLII. Pen. 13. en Taf. LIII. Pen. 4. ² *Phanix*; by Arfchor Taf. LXVII. Pen. 10. ³ *Consecratio* of *Apothecofis*; dat is; Vergoding. ⁴ *Eeuwigheid*.

men niet vindt als in byzondere Landschappen, gelyk men in het breede van den zeer vermaarden Heere Ezechiël Spanheim, in zyne derde Verhandeling¹ over de voortreffelykheid en het gebruik der Gedenkpenningen, kan leeren: zynde een Werk zynen Schryver waardig: in het welk men ziet de groote uitgebreidheid zyner weetenschappen, zyne doordringendheid, zyn oordeel, en een zeker² merkteecken van een man die beleefd en bescheiden is, 't welk dikwils den Geleerden van de gemeene soort ontbreekt, en klaarlyk blykt uit de eerbiedige manier, op welke hy spreekt, zelfs van die geenen, wier gevoelens hy niet kan goedkeuren; 't welk hem de liefde en achtinge van alle de Schryvers verwekt. Want de studi en de eenzaamheid maaken de Geleerden gemeenlyk schuw van Merschen, doende de geduurige gemeenschap, welke zy met de dooden hebben, hen de zagtmoedigheid en de beleefheid, die men aan de leevenden schuldig is, vergeeten.

Men moet ook aanmerken, dat dikwils de Vorst of Vorstin, welker Hoofd in 't groot op de Voorzyde van den Penning staat, ook op het Ruggestuk in 't geheel staaande, of zittende, onder de gedaante van eene Godinne, of van eenen Gelei- of Bescherm-geest gezien wordt, met zooveel konst en netheid gesneden, dat, alshoon de Beeldenis zeer klein en teeder is, men evenwel volkoomentlyk het zelve aangezigt, 't welk aan de andere zyde groot en hoog uit den Penning verbeeld is, 'er op kan kennen. Aldus komt Nero op zynen Penning³ *Decursio* voor den

¹ Werk van den Heer Spanheim.

Vorsten en Vorstinnen op de Ruggestukken.

De Prostantia & usu Numismatum. -2 *Charakter.* 3 *Renlooping.*

den dag : Als ook *Hadrianus*, *Antoninus*; *M. Aurelius*, *Severus*, *Decius*, en andere, worden onder de gedaante der Godheden, welke men hen heeft doen aanneemen, om hunne burgelyke of krygsdeugden eere aan te doen, op de Ruggestukken gevonden.

Manier
om de
Rugge-
stukken
in de Op-
volgingen
te plaat-
sen.

Nu is 'er overig de manier te beschouwen, op welke men de Penningen in orde kan schicken, volgens de verscheide Ruggestukken, om de Penningkaste te fraaijer te maaken. Men kan het op tweederley wyze doen; of gelyk eene enkele Opvolginge, welke geen andere overeenkomst heeft als dat zy tot eenen en den selven Keizer behoort; of gelyk eene Historische Opvolginge, volgens de tyden ende jaaren, die men vindt door de ¹ Burgermeesterschappen, en door de ² Gemeensmannelyke of Wykmeesterlyke Magt. Op deeze manier is het; dat Occo en Mezzabarba de moeite genoomen hebben om de Penningen, welker beschryvinge zy gemaakt hebben, te schicken. Het is waar, dat het geen hier in mishagt is, dat men zeer dikwils het zelve Ruggestuk moet leggen, omdat in de verscheide jaaren de zelve Zinnebeelden voorkoomen, voornaamentlyk de gemeenste.

's Boek
van Oijse-
lius.

Men heeft ook nog eene andere veel geleerder Manier, welke Oijselius gevolgd heeft, die, zonder zig op te houden met by malkander te schicken al het geen tot ieder Keizer behoort, elk Ruggestuk tot zekere soorten van zinnelykheid heeft te saamen gebragt, waar door men op eene welgeregelde wyze alles, wat uit de Kennisse

¹ *Consulatus*. ² *Trilunisia Potestas*.

nisse der Gedenkpenningen te haalen is, leert. Zie hier, hoe hy zyn Ontwerp in 't werk gesteld heeft, het naar myn gedagten van Goltzius ontleend en geschikt hebbende byna volgens de orde, welke hy aan de vierentwintig Tytels van zyn boek, *1 Thesaurus rei antiquariae* genaamd, heeft gegeven: of veel eer zal hy het oorspronklyk uit de *2 Saamenpraaken* van den geleerden Aartsbisschop van Tarragona getrokken hebben.

Vooreerst schikt hy eene Opvolginge van Keizerlyke Hoofden, zoo volkoomen als hem doenlyk was. Daarna heeft hy alle de Ruggestukken verzaameld, op welke iets van de *3 Aardrykskunde* verbeeld wierdt; dat is te zeggen, waarop of Volken, of Steden, of Stroomen, of Bergen, of Wingewesten verdoond waren, welke hy in agt Platen heeft doen snyden; 'tzy dat hy hier mede aan de Liefhebbers een *4 Voorbeeld* heeft willen geeven; 'tzy dat hy waarlyk de Gedenkpenningen, welke hy ons opgeeft, en aangaande welke hy zegt het geen hy weet, gehad heeft.

In 't vervolg brengt hy alles by een; 't welk tot de Manlyke en Vrouwlyke Godheden behoort, daar by voegende de Deugden, welke als Godheden van den tweeden rang zyn. Zoodaanige zyn de *5 Stantvastigheid*, de *6 Goedertierenheyd*, de *7 Gemeatigheid*; 't welk hem eene zeer talryke Opvolginge maakt.

Men

1 Gedrukt te Antwerpen 1618. *2* *Dialogi Antonii Augustini*.
3 *Geographia*. *4* *Modelle*, in 't Franck. *5* *Constantia*. *6* *Clementia*.
6 *Moderatio*.

Men vindt daarna op vier Plaatē alle de Gedenkteekenē van de Vreede, de Spelen, de ²Schouwburgen, de ³Renbaanen, de ⁴Milddadigheden, de ⁵Koornuitdeelingen, de ⁶Overheidsampten, de ⁷tot Zoon aanneemingen, de Huuwelyken, de ⁸Aankomsten in de Wingewesten, of in de Steden, enz.

Op de volgende Plaatē schikt hy alles wat tot den Oorlog behoort, de ⁹Keurbenden, de ¹⁰Heirlegers, de ¹¹Overwinningen, de ¹²Zeegeteekenē, de ¹³Aanspraaken, de Wapenen, de ¹⁴Krygsteekenē, de ¹⁵Standaarden, enz.

Op eene Plaat alleen ziet men alles wat den Godsdienst raakt, de Tempelen, de Altaaren, de Priesters, de Offerhanden, de ¹⁶Gereedschappen en Cieraaden der Wicchelaaren en Priesteren. Waar by hy ook zeer wel hadt kunnen voegen de ¹⁷Vergodingen, welke hy alleen plaatst heeft, en door Arenden, door Paauwen voor de Vorstinnen, door Altaaren, door Tempels, door Wagens van twee of vier Olifanten, of van twee of vier Muilezels getrokken, verbeeld worden ¹⁸.

Men vindt somtyds Arenden by de Vergodingen der Vorstinnen, 't welk die van *Marianiana* getuigt, doch dat is zeldzaamer.

Eindelyk plaatst hy by malkander alle de ¹⁹openbaare Gedenkteekenē, en de Gebouwen, welke gediend hebben om de gedagtenisse der Vorsten te vereeuwigen; gelyk als de ²⁰Zeegeboo-

1 *Theatra* en *Amphitheatra*. 2 *Circi*. 3 *Liberalitates*. 4 *Congiaria*.
5 *Magistratus*. 6 *Adoptiones*. 7 *Adventus*. 8 *Legiones*. 9 *Exercitus*.
10 *Viboria*. 11 *Trophæi*. 12 *Allocutiones*. 13 *Signa militaria*.
14 *Labara*. 15 *Instrumenta* of *Vasa Pontificalia*. 16 *Consecrationes*.
17 Als ook door eenen dierlyken Houtstapel; *Rogus*, in 't Latyn.
18 *Monumenta publica*. 19 *Arcus triumphales*.

boogen, de ¹Kolommen, de ²Beelden te paerd, de Havens, de groote Wegen, de Bruggen, de Paleizen, en de andere Geboutwen.

In deeze manier van Penningen te schikken is maar eene zaak die mishagt, te weeten, dat men aldus de Hoofden, de Metaalen, en de Groottens moet onder een mengen, en vervolgens ook Laaden daar toe laten maaken van een onbruikbaar maakfel.

Gelyk de Pronkpenningen niet geslaagen <sup>Rugge-
stukken
der Pronk-
penning-
gen.</sup> wierden als voor openbaare Plegtigheden, voor Spelen, of om Vereeringen te doen, 't zy aan het Volk, 't zy aan de Vremdelingen; zoo zyn de Ruggestukken veel fraaijer dan die der gemeene Penningen, om dat zy meest altyd of Zeegepraalingen, of Gebouwen, of eenig ander heerlyk Gedenkteecken vertoonen, een Historisch bedryf verbeeldende, 't welk men met meerder yver zoekt, en met grooter genoegen vindt. Erizzo heeft 'er ons eenige begonnen te doen zien, en zyne gedagten over deeze soorten van Gedenkpenningen ons mede te deelen. De Heer Trifan, een man van groote studie en veel geleerdheid, heeft 'er veele doen in koper snyden, en de Heer Patin heeft 'er ook zeer schoone in zynen ³Schat uitgegeeven. Sedert den tyd van den Heere Carcavi zyn die van des Konings Penningkaffe in 't koper gesneden geworden; en de Heer Abt de Camps heeft de zyne mede in 't licht gegeeven, beloovende ook de uitleggingen te zullen doen volgen. Niets zal heerlyker, noch de naauwkeurigheyd der Liefheb-

¹ *Columna*, gelyk die van Trajanus en die van Antoninus, ² *Statua equestres*. ³ *Theaurus Numismatum*.

hebben waardiger zyn. Tegenwoordig is het geene enkele giffing meêr, de zaak is in 't werk gesteld, en de Heer Vaillant heeft de uitleggingen gemaakt, voor welke men hem zeer verplicht is.

Op de Ruggestukken vindt men verscheide ¹ Jaarrekeningen, Teekenen van Gezag en Heerschappye, van den Raad, van 't Volk, en van den Vorst, van de Waardye der Penningen, van de Plaatsen alwaar zy geslaagen zyn, of eindelijk van de Muntmeesters en van de Steden.

Het is waar, dat men dit in de volgende Onderwyzinge, welke van de Opschriften zyn zal, waar van deeze Teekenen als gedeeltens zyn, hadt kunnen brengen; doch omdat men deeze zaaken zelden in het Omschrift, rondom den Penning binnen den gestipten rand, maar alleenlyk op het ² Veld of 't Vlak, of ook wel ³ onderaan, vindt, en omdat op het Ruggestuk dikwils niets anders staat als deeze soort van Letters, zoo meen ik, dat het best is daar van alhier, als op eene andere plaats, te spreken.

Jaarrekening der Vorsten of der Steden.

De Jaarrekeningen zyn de jaargetallen der Vorsten of der Steden, welke de Penningen eene zeer groote fraaiheid aanbrengen, teroorzaak dat zy de ⁴ Tydrekenkunde op eenen vasten voet stellen, het welk veel dient tot ophelderinge der Historische Daaden. Hierdoor is het, dat de Heer Vaillant zoo wel de gansch Geschiedenisse der Koningen van Syrie ontward heeft, in welke de gelykluidende Naamen der Vorsten eene groote moeijelykheid veroorzaaken; en hier door

¹ *Epoche.* ² *Area*, in 't Latyn; *Le Champ de la Medaille*, in 't Fransch. ³ *In imâ parte*, in 't Latyn; *Dans l'Exergue*, in 't Fransch. ⁴ *Chronologia.*

door is het ook , dat de Kardinaal Noris , te vooren Oudheidkenner van den Groot Hertog van Toscanè , duizend fraaije Geheimeniffen , ons in zyn boek *de 1 Epochis Syromacedonum* medegedeeld , ontdekt heeft.

Het is waar , dat de Grieken zorgvuldiger en gelukkiger dan de Romeinen , en de laatste eeuwen naauwkeuriger dan de eerste geweest zyn ; om dat op de Romeinfche Gedonkpenningen geene andere Jaarreekening geteekend staat als van 't Burgermeesterfchap , van de Ampten , en van de 2 Wykmeesterlyke of Gemeensmannelyke Magt. Doch het een en het ander is onzeker , om dat zy niet altyd de jaaren hunner Regeeringe vervolgen , en dat die van de Gemeensmannelyke Magt zelden over een komt met die van het Burgermeesterfchap : Nademaal die van van de Gemeensmannelyke Magt van jaar tot jaar regelmatigy gereckend wierdt , in de plaats dat de Keizer , niet altyd Burgermeester zynde , in den tuffchentyd van het eene tot het andere Burgermeesterfchap , welke dik wils van verfcheide jaaren was , altyd de reekeninge van zyn laatste behielt. By voorbeeld , *Hadrianus* heeft verfcheide jaaren naa malkander op zyne Penningen geflaagen 3 COS III. zoo dat men daar door geene de minfte vaste orde en fchikking voor alle de Gedenkpenningen kan maaken , welke sedert het agthonderd twee en zeventigfte jaar van Rome , zynde juist dat van zyn derde Burgermeesterfchap , tot zyne dood toe , die twintig

Jaaren door 't Burgermeesterfchap en de Gemeensmannelyke Magt.

1 Van de Jaarreekeningen der Syrische Koningen van Macedonifchen afkomst ; dit Boek is te Florenfè gedrukt in 't jaar 1690. 2 *Tribunaria Potestas*. 3 *Consul Tertium* ; dat is , Voor de derde vrye Burgermeester.

tig jaaren daarna voorviel, geslaagen zyn geworden.

Men vindt nog eene veel grooter moeijelykheid, welke de Tydrekenkunde, die men wilde vaststellen door 't getal van de Gemeensmannelyke Magt, verward maakt. Naamenlyk, wanneer de Vorsten met den Raad in geen goed verstant waren, en dat zy zig in staat zagen van hem te doen gevoelen dat zy meester waren, zoo lieten zy de Gemeensmannelyke Magt zonder getal op hunne Gedenkpenningen slaan, als voor altyd aan hunne Waardigheid verknogt. In de plaats dat de Raad, welke voorgaf, dat deeze Magt aan den Vorst niet was gegeven als door gunt, die zoo dikwils als hy konde van jaar tot jaar uitdrukte. Aldus zien wy by voorbeeld, veele Penningen van *Tiberius*, alleenlyk met deeze woorden ¹ *Tribun. Pot.* en andere hebbende ² *Tribun. Pot. XII. XXIII.* enz. De goede Vorsten, die altyd eenige verbeeldinge van Vryheid wilden overlaaten, lieten'er jaar aan jaar deeze Magt op uitdrukken. *Antoninus Pius* en *M. Aurelius* dedden aldus om Staatkundige redenen, en verdienden daar door groote Eernamen op de Gedenkpenningen, welke de Raad liet slaan.

Jaaren van
de Regeeringe.

De Grieken hebben in tegendeel getragt de jaaren der Regeeringe van ieder Vorst duidelyk uit te drukken, en dat tot in het laagste Ryk toe, in het welke de Ruggestukken zeer dikwils vol van deeze soorten van Jaargetallen zyn, vooral sedert *Justinianus*.

Ik

¹ *Tribunatia Potestatis*; dat is, Van de Gemeensmannelyke Magt.
² *Tribunatia Potestatis duodecimam, vigesimum quartum*; dat is, Voor de vnaalste maal, voor de virentwintigste maal van de Gemeensmannelyke Magt, enz.

Ik spreek hier niet als van de Keizerlyke Penningen; want ik weet, dat, uitgenoomen eenige zekere Stedepenningen, alle de andere, welke Goltzius heeft uitgegeeven, gansch geene Jaarreekinge hebben; en dat het dit is, 't welk de Tydrekenkunde zeer verward maakt. Wat de Koningen belangt, men vindt de jaaren van hunne Regeeringe dikwilser op de Penningen; Vader Hardouin heeft ons in zyn boek, *Antirrheticum* genaamd, de Jaarreekinge van den Koning *Juba* gegeeven; op den eenen Penning staat het twee en dertigste, op andere het zes en dertigste, veertigste, twee en veertigste en vyf- enveertigste jaar uitgedrukt.

De Volkplantingen sloegen ook haare Jaar-^{Jaaren der Volkplantingen.} reekeninge, gelyk als wy zien in die van *Viminacium*, in Moesia gelegen, welke onder de Regeeringe van Gordianus beginnende ¹ I. II. enz. onder Philippus VII enz. en onder Decius XI geslaagen heeft.

Doch deeze Jaarreekingen beginnen dan eens van den tyd, dat de Volkplanting begonnen is; dan eens van de Regeeringe van den Vorst, wien zy toea onderworpen was; somtyds van eenig ander Prins, die haar eene nieuwe gunste beweezen hadt. Waar door het dikwils gebeurd is, gelyk aan Antiochie, dat eene en de zelve Stad zig van verscheide Jaarreekingen bediend heeft: Hier op moet men wel letten, om zig niet te verwarren, by gebrek van 'er agt op te slaan.

De Heer Toinard heeft ons een nieuw geheim mee-

¹ Pag. 72. ² Het eerste en tweede, enz. Onder Philippus het zevende, enz. Onder Decius het elfde jaar.

Jaarreeke-
ning by
den Ou-
derdom
van den
Vorst.

meenen te openbaaren, waardig zyne zeer grootte neerstigheid, en de schoone onderregtinge, welke zy hem geeft aangaande alle de Stoffen, welke hy onderneemt te verhandelen. Te wooten, dat men somtyds op de Penningen, niet alleen de jaaren van de Regeeringe der Keizeren, maar zelfs ook die van hunnen Ouderdom, kan vinden; het welk nog niemand hadt aangemerkt. Hy dagt, dat zyne ontdekking wel goed gemaakt was door de Gedenkenningen van *Commodus*, gelyk men in de byzondere ¹ Verhandelinge, welke hy hier over heeft uitgegeven, zien kan.

Vader Hardouin heeft daar van ondertuffchen de ongerymdheid aangetoond, door eene zeer geleerde waarneeminge, welke deeze wiskontiglyk vernietigt: en dat meêr is, hy heeft ^{er} bygedaan eene zeer waarschynlyke Opmerkinge, welke ons de byzondere Jaarreekeningen der Geslachten, beginnende van den tyd dat zy aan de Regeeringe gekoomen waren, ondekt: hy heeft die goed gemaakt door de Jaarreekeninge van het ² Huis der *Flavien*, en van anderen, waar onder het ² Geslacht van de *Aurelien*'er een is, wiens jaaren op die Gedenkenningen van *Commodus*, van welke wy hierna zullen spreken, uitgedrukt gevonden worden ⁴.

Jaarreeke-
ning by de
Tempel-
bewaa-
ringe.

De Grieksche Steden, het Romeinsche Ryk onderhoorig zynde, waren nayverig om eene byzondere Jaarreekeninge van de eere, welke zy hadden gehad, van ³ Tempelbewaarfsters te zyn;

¹ *Dissertation de Monsieur de Toinard*, genaamd. ² *Familia Flavia*.
³ *Familia Aurelia*. ⁴ Zie hier agter in de nieuwe Ondekkingen, even voor ΕΤΟΥΧΙΑ, kwaalyk verstaan. en wat verder, alwaar van den Ouderdom van *Commodus* gehandelt wordt. ⁵ *Editio civitates; Neopolis*: zie Spanheim *de praesantia & Uso Numismatum*, in 4to pag. 492; en in Oudaans Roomsche Moogendheid, de 95. en 96. Bladzide.

zyn; dat is, van Tempels gehad te hebben, alwaar de plegtige Offerhanden van het geheele Wingewest voor de Vorsten gedaan waren; en van ronde Schouwburgen gebouwd te hebben, in welke de openbaare Spelen en Gevegten waren vertoond met toestemminge van den Vorst, of van den Raad, welke zy ernstig verzogten, zeer verheugd zynde, wanneer zy die meêr dan eens konden verkrygen, en zorgvuldig om de gedagtenisse daar van op hunne Penningen te bewaaren. ¹ΔΙC. ΤΡΙC. ΤΕΤΡΑΚΙC. ΝΕΟΚΟΡΩΝ.

De Grieken teekende nog eene byzondere Jaarrekening op de Penningen, zynde die van het ² Opperpriesterschap. Daar waren'er onder hen, die altyddurende Opperpriesters waren, wordende ³ Ἀρχιερεῖς διὰ βίου genaamd; die, welke het maar by 't jaar waren, bezorgden, dat, wanneer zy voor de tweede of derdemaal dit Ampt bekleedden, het altyd op de Penningen uitgedrukt wierdt. Men vindt bewyzen van de eerste reize in de Opschriften van Lesbos. Van de tweedemaal ziet men blyken op eenen Gedenkpenning van *Caracalla*, ⁴ ΕΠΙ. ΔΗ. ΡΟΥΤΟΥ ΑΡΧ. ΚΑΡΔΙΑΝΩΝ. En op eenen van de *Philippen*, ⁵ ΑΔΡΙΑΝΟΘΗΡΕΙΤΩΝ ΕΠΙ ΚΟΚΡΑΤΟΥC ΑΡΧ. Α.

Jaarrekening by het Opperpriesterschap.

In 't voorbygaan moet men opmerken, dat deeze Letters ΑΡΧ niet alleen de Opperpriesters beteekenen; maar oock dikwils de ⁶ *Archontes* te kennen geeven, 't welk de naam was der Griekische

¹ Voor de tweede, derde, vierdemaal Tempelbewaarders. ² Pontificatus. ³ Opperpriesters voor hun leeven lang. ⁴ Onder Demetrius Rufus Eerste Overheid van die van Sardis. ⁵ Van die van Hadrianotibera onder Socrates voor de eerstemaal Eerste Overheid. ⁶ Ἀρχων, in 't Meêrvoud Ἀρχωντες; dat is, De Eerste of Hoogste Overheid van Athene.

sche Overheden, die de Steden, volgende de wetten der Atheners, regeerden. De Heer Vaillant heeft'er eene groote optellinge van gemaakt, in welke men niet meer dan eens APXON geheel uitgeschreeven vindt.

De wyze van de Jaarrekeningen te teekenen. De Jaarrekeningen worden meest altyd op het Ruggestuk geteekent; op eene van deeze twee manieren. Somtyds de geheele woorden uitdrukkende, als ¹ΕΤΟΥΣ ΔΕΚΑΤΟΥ, enz. Meërmaalen door de enkele Getalletters, en het verkorte woord E. of ²ET. A. B. Meest altyd door de aloude *Lamda L*, welke volgens de overleveringe der Oudheidkenneren beteekent ³Αυκάβαντος, zynde een Poëtisch en ongebruiklyk woord in de gemeene taal, 't welk wil zeggen *Anno*, en waarfchynelyk in Ægypte gemeener was dan in Grickenland, omdat het altyd op de Gedenkpenningen van dat Land gevonden wordt. Wy hebben eenen schoonen ⁴*Cænopus* op het Ruggestuk van *Antoninus*. ⁵ΕΤΟΥΣ Β. gelyk wy van den zelve Keizer eene Agterzyde ⁶L. ENATΟΥ hebben, en verscheide andere met de enkele Getal letters ⁷L. Z. ⁸L H. ⁹L IR. en de Verbeeldingen van de ¹⁰Billykheid, van het Hoofd van Serapis, en van eenen Dolfyn om eene drietandige Vork geflingerd.

De Jaarrekening der Steden vindt men gemeenlyk door de enkele Getalletter uitgedrukt, zonder E. noch L. en het laagste Getal is meest altyd het eerste gesteld. Zoo ziet men op de

An-

¹ In het tiende jaar. ² In 't eerste, of in het tweede jaar. ³ *Anno* 3 dat is, in 't jaar. ⁴ Afgod der Ægyptenaaren, zie Ruff. lib xi. cap. 26. ⁵ In het tweede jaar. ⁶ In het negende jaar. ⁷ In 't zeventende jaar. ⁸ In het agtste jaar. ⁹ In het dertiende jaar. ¹⁰ *Æquitas*.

G E D E N K P E N N I N G E N . 95

Antiochische Penningen 'Δ. Μ. en niet Μ. Δ.
Op eenert van Pompejopolis, welke aan de ee-
ne zyde het hoofd van Aratus, en op de Tegen-
zyde dat van Chryfippus heeft, staat Θ. Κ. C.
in de plaats van c. K. Θ. enz.

In het laage Griekſche Ryk zyn de Jaarreke-
ningen in 't Latyn uitgedrukt, ANNO III.
IV. VI. enz. van *Justinus* af tot *Theophilus* toe,
beſtaande het geheele Veld of Vlak van den Pen-
ning, in twee regelen van boven naar onder
te leezen, gelyk op de Munten van *Justinus*.

A X
N K
N
O

en van *Justinianus*

A X
N I X
N I X
O III.

Aldus ook op andere.

Men vindt 'er evenwel, op welke *Anno* bovert
aan 't vlak van den Penning op de gewoone
wyze van ſchryven geſteld is, gelyk op eenige
van *Fokas* en *Heraklius*. Naa *Theophilus* vindt
men geen Jaarrekeningen meêr noch Griekſche
noch Latynſche.

Ik zie ook, dat men 'er zelts de 3 Aankon-
digingen op uitgedrukt heeft, nademaal'er op
eenen Penning van *Mauritius* ſtaat 4 IND. II. De Aan-
ſedert dat zy uitgevonden zyn geweest: 't Welk kondigin-
gen.
my heeft doen gelooven, dat het zelve wel op
den kleinen Penning van *Germanus* of *Sermanus*
zoude kunnen ſtaan; want INDVT III,
't geen niemand tot nog toe heeft kunnen ver-
ſtaan,

1 Vieroverveertig. 2 Tweehonderd negentwintig. 3 *Indictiones*. *Indic-
tio* is eene manier van Jaartellinge, van welke zig de Romei-
ſten bedienden, zynde een omloop van vyftien jaaren, en is on-
der den tyd van *Constantinus* begonnen. *Petav. part 1. lib. 6. cap.
1. 10. ſine.* 4 *Indictione ſecunda*; dat is, Op de tweede Aankondiginge.

staan, zoude wel kunnen zyn ¹ IND. VIII. of XIII. zynde de T. een mislag van den Muntmeester, gelyk men 'er meér ontmoet, en zelfs niet duidelyk geslaagen. Omdat evenwel onze bekwaamste Meesters willen, dat hy door het maaksel van het hooge Ryk schynt te zyn, ² t welk niet zoude overeenkoomen met myn zeggen; zoo moet men eene beter uitlegginge, zoo wel van den eenen als van den anderen Gedenkpenning, verwagten.

De Teekenen van het openbaare Gezag, welke op de Ruggestukken voorkoomen; wanneer zy 'er noch als Opschrift noch als Omschrift op staan, zyn gemeenlyk of S. C. of Δ. E. door verkortinge; eertyds las men 'er volkoomentlyk op uitgedrukt ² *Populi jussu*; ³ *Permissu Divi Augusti*; ⁴ *Indulgentia Augusti*; of diergelyke woorden, welke wy gaan uitleggen; doch het is zoop gemaklyk niet te raaden, wat zy beduiden ten opzigte van de Gedenkpenningen.

Door een
Raads-
besluit.

Om met ⁵ S. C. te beginnen, zoo zeggen sommige Schryvers, dat het was om het Metaal met Gezag te bekragtigen, en te doen zien, dat het van goede stoffe was, zoodaanig als de gangbaa-Munt behoorde te zyn ⁶. Andere meenen, dat het alleenlyk diende om de Waarde of het gewigt 'er van te bepaalen en vast te stellen. Eenige zyn van gedagten, dat deeze twee Letters te kennen geeven, dat de Raad het Ruggestuk geschikt en voorgeschreeven hadt, zyn opzigt heb-

¹ *Indictionis octava, of decima quarta*; dat is, Op de agste of veertiende Aankondiginge. ² Op 's Volks bevel. ³ Met verlof van den Godlyken Augustus. ⁴ Door de Goedheid des Keizers. ⁵ *Senatus, Consulta*, in 't Latyn; door een Raadsbesluit, in 't Duitsch. ⁶ Zie *Pantini Historiam Numismatum, Capito 5, in fine*.

hebbende op den Keizer, welken hy wilde eere bewyzen, en dat daarom S. C. altyd op de Tegenzyde staat; dit alles echter is niet zonder zwaarigheid.

Want indien het waar is, dat S. C. het Teeken van de zuivere Munte is, hoe komt het dan, dat het byna nooit op de Goude en Zilveren Munten gevonden wordt, en ook zeer dikwils op de Kopere Penningen van de kleinste soorte niet staat, zelfs in het hooge Ryk en geduurende de vrye Staatsregeeringe, een tyd in welken het Gezag van den Raad méer eerbied behoorde toegedragen te worden?

Ik zeg byna nooit, omdat 'er eenige Burgermeesterlyke Penningen zyn, op welke men S. C. ziet, gelyk in het Geslacht van de *Norbani*, *Mincii*, *Mescinii*, *Marii*, *Terentii*, enz. zonder te spreken van die, waar op ¹EX S. C. staat, 't welk eér op de Verbeeldinge dan op den Penning zelfs slaat. By voorbeeld, in het Huis van *Calpurnius* ziet men uit een Ruggestuk, op 't welk staat ²*Ad frumentum emundum ex S. C.* dat de Raad aan de ³Marktmeesteren belast heeft Koorn te koopen. Men vindt 'er eenige onder de Zilveren Keizerlyke Penningen met EX S. C. maar byna nooit met S. C. 't welk men op de Kopere ziet; waar uit ik besluit, dat dit Teeken géenzins de gangbaare Munte te kennen geeft.

De zelve rede belet, dat men zeggen kan, dat S. C. de goede Muntstofte of de Waarde be teekenen zoude; omdat daar toe andere ontwyfelbaare Teekenen zyn, van welke wy op zyne plaatse zullen spreken. Het

¹ Volgens het Raadsbesluit. ² Om Koorn te koopen volgens het Raadsbesluit. ³ Ediles.

Het is ook niet redelyker te zeggen, dat het een Teeken is van die Penningen, welke de Raad uit hoogachtinge of erkentenisse deedt slaan; want indien dit waar was, zoo zoude de Raad in het algemeen alle de Kopere Penningen tot dit oogmerk hebben moeten laten Munten, nadeemaal S. C op alle staat, zonder onderscheid van heerlyke Daaden, of van goede Vorsten. Daarenboven zoude op de Pronkpenningen, welke zekerlyk tot dit einde geslaagen zyn, altyd S. C. moeten staan, of'er nooit op gevonden worden: Altyd, indien het waar is, dat de Raad alleen alle de soorten van Kopere Munten in 't algemeen liet slaan: Nooit, indien de Keizers de Magt van Pronkpenningen te doen maaken volkoomentlyk aan zig alleen behielden. Men vindt'er evenwel byna nooit deeze twee Letters op; ten minsten heb ik, zoo veel my te binnen komt, die nergens gezien als op den Pronkpenning van *Trajanus Decius*, en op dien van *Philippus den Zoon*, welke de Heer Patin aanhaalt¹: en op drie of vier andere, welke in de Pennigkaffe des Konings gevonden worden.

Daarenboven heeft de verdeeling, welke men maakt tusschen den Keizer; en den Raad, behoorende de Goude en Zilveren Munten aan den eenen, en de Kopere aan den anderen, geen den minsten vasten grond. In tegendeel zien wy, dat de meeste Pronkpenningen in Grieksche Steden geslaagen zyn; dat zy'er den Naam van draagen, zonder dat'er gewag gemaakt wordt van de toelaatinge noch van den Keizer, noch van den Raad.

¹ In syn Boek, genaamd *Theſaurus*; pag. 127.

Raad. Dat op veele Zilveren Penningen , zoo als wy gezegd hebben, S. C. staat; en dat het op eene zeer groote meenigte van Kopere Munten niet wordt gezien.

Wat Δ. Ε. Ἐλευθερίας Ἐξουσίας, en de woorden, welke des Volks Naam of Magt uitdrukken, belangt, zoo moet een jong Liefhebber zig niet ligtlyk overgeeven aan 't gene de Heer Vaillant en Vader Hardouin 'er van gezegd hebben. Het is genoeg, dat hy weet, wanneer hy ontmoeten zal ² *Populi jussu*, of ³ S. P. Q. R. of ⁴ *Consensu Senatus & Equestris Ordinis Populique Romani*, dat deeze woorden slaan op Beelden of andere Gedenkteeken, welke ter eere der Vorsten opgereggt zyn geworden, waar van men Penningen binnen Rome heeft geslaagen. In de plaats dat, wanneer hem op de Gedenkpenningen der Steden of Volkplantingen voorkoomen zal ⁵ *Permissu Augusti*, het de Vryheid en het Recht, 't welk deeze stad gehad heeft van Munte te moogen slaan, beteekent. Eene byzondere gunste, die haar vergund was door de Keizers, en voor welke zy haare erkentnisse betoonden, gelyk het uit den schoonen Gedenkpenning van Patras, welken ons de Heer Seguin heeft medegedeeld, blykt; ⁶ *Indulgentia Augusti Moneta impetrata*.

Door de Gemeene-mannelijke Magt. Δ. Ε.

Ja dat meer is, men vindt op deeze Penningen der Volkplantingen Vryheden door enkele Overheidsperfoonen ⁷ vergund; getuige daar van is,

¹ *Per-*

¹ *Tribunitia potestate*; dat is, Door de Gemeensmanhelyke Magt. ² Op 't Volk bevel. ³ *Senatus Populique Romanus*; dat is, de Raad en 't Volk van Rome. ⁴ Met toebemminge van den Raad en de Ridderfchap en van het Romeinsche Volk, zie alhier Taf. XI. Pen. 7. ⁵ Met wils van Augustus, of des Keizers. ⁶ Door 's Keizers goedheid de Munt verkregen. ⁷ Vaillant. Tom. 1.

¹ *Permissu Dolabellæ Proconsulis*; en op eenen anderen Penning, ² *Permissu Aproni Procos. III*; 't welk de Magt beteekent of om Munte te slaan, of om den Naam van Volkplantinge aan te neemen, of om eenig Gebouw op te regten, gelyk als het Altaar, 't welk men aan de Voorzienigheid van Augustus in Spanje toegewyd heeft, en op de Ruggestukken der Penningen van deezen Keizer dikwils gevonden wordt, ³ *Municipium Italica*. ⁴ *Providentia*, ⁵ *Permissu. Augusti*. De verscheide twistredenen der Geleerden over deeze Stoffe hebben ons nu eenige onderregtingen gegeven, welke de Ouden niet gehad hebben, en men heeft bevonden, dat Δ. Ε. niet altyd de Magt van eenen Gemeens-man, zoo als men te vooren meende, maar somtyds ook het Vermoogen der Overheden van de Steden, in welke Munt geslaagen wierdt, beteekent; ⁶ *Δόγματι Ἐπαρχίας*, Op 't bevel van den Stads Raad. Deeze ontdekkinge is men aan de geleerde opmerkingen van den Heere Oudinet verschuldigd, wiens gedagten hier ontrent een ieder gevolgd heeft. Zy geeft ons het middel aan de hand om zekere Ruggestukken, op welke men te gelyk Δ. Ε. als Beginletters met *Δημαρχικῆς Ἐξουσίας* voor Omschrift vindt, uit te leggen.

Hier moet nog eene nieuwe ontdekkinge bygevoegd worden, welke men aan Vader Hardouin verpligt is, die wil, dat Δ. Ε. ook somtyds

1 Met verlos van Dolabella Stadhouder van 't Wingewest, op eenen Penning van Tiberius. 2 Met verlos van Apronus voor de derde maal Stadhouder van 's Wingewest, op eenen Penning van Drusus. 3 Italica eene Stad, welke inwoonders 't Burgerrecht te Rome hadden. 4 Aan de Voorzienigheid. 5 Met verlos van Augustus of des Keizers. 6 Decreto Urbano.

tyds ¹ *Δημόσια Ἐυχαί*, *Vota publica*, beteekent. By aldien men eenige Penningen hadt, op welke deeze woorden geheel en vol uit, of ten minften by verkorting, gevonden wierden, of dat de verbeelding ook eenigzins voordeelig was, zoo zoude de giffing niet alleenlyk gelukkig, maar zelfs ontwyfelbaar zyn.

Niets is gemeener dan den Naam der Steden, in welke de Gedenkpenningen zyn geslaagen, zoo wel in het hooge als in het laage Ryk, te vinden; doch met dit onderscheid evenwel, dat hy in het hooge Ryk dikwils als een Om- of Op-schrift, en in het laage Ryk, voornamentlyk sedert *Constantinus*, altyd onder aan het Ruggestuk gevonden wordt. Aldus ziet men P. T. ² *Percussa Treveris*. S. M. A. ³ *Signata Moneta Antiochie*. CON. ⁴ *Constantinopoli*. enz. in de plaats dat men in het hooge Ryk de Naamen geheel en vol uit op de Penningen leeft, als ⁵ LVGDVNI op dien van *M. Antonius*; ⁶ ANTIOXEON op de Grieksche; en vorders op alle de Volkplantingspenningen.

De Naamen der Steden.

Zoodaanig zyn de oude gedagten geweest wegens de Letters, welke onder aan de Penningen op het Ruggestuk gevonden worden; doch sedert men hier ontrent eene stelling, die gansch nieuw is, gemaakt heeft, zoo geeft men voor, dat alle de Penningen, welke ons met Letters onder aan zyn overgebleeven, geen Munten, maar eene soort van Legpenningen zyn, die of de Tollen of de Schattingen welke de Steden aan de Keizers betaalden, of de Geschenken welke

zy

¹ Algemeens beloften des Volks. ² Te Trier geslaagen. ³ Munt te Antiochie geslaagen. ⁴ Te Constantinopolen. ⁵ Te Lyons. ⁶ Van de Antiochiets.

zy hen toebrogen, en van ons vrywillige Giften, in 't Fransch *Dons gratuits*, en in 't Latyn *Beneficium of Voluntarium* genaamad worden, te kennen gaven. Daarenboven wil men, dat zy alle, die 'er ons van overig zyn, in ' Gallie, en nergens anders, zyn gellaagen. CON. wordt uitgelegd te zyn, ² *Civitates Omnes Narbonenses*. CONS. A. A. ³ *Civitates Omnes Narbonensis Secundae Primo of Quarto solvunt*. CONST. ⁴ *Civitatum Omnium Narbonensis Secundae Tributum*. CONOB. ⁵ *Corpus Omnium Negotiatorum Oblit*. COR. NOB. ⁶ *CORpus Negotiatorum Oblit*. enz. Men vindt de andere Letters op de zelve wyze uitgelegd. Deeze manier is nieuw, indien zy valsch is: doch indien zy waar en goed is, zoo is zy zekerlyk oud; want de Waarheid is weezentlyk voor of eerder geweest dan de Leugen, zegt ⁷ Tertullianus vernuftiglyk. Het is hier de plaats niet om te redentwisten; doch nademaal ik zeer sterk aangedrongen ben geworden om hier over myn gevoelen tenuiten, ende reden te zeggen, welke my genootzaakt hebben om de gedagten, die men tegen de oude overleveringe heeft willen smeeden, niet goet te keuren; zoo wil ik hier de voornaamste wel kortelyk mededeelen.

I. Ik ben altyd overtuigd geweest, dat de gemeene Penningen gangbaare Munten geweest zyn, en dat de Letters of Getalen, welke op de Gedenkpenningen gevonden worden, voor-

naa-

¹ Gallie, nu Frankryk. ² Alle de Steden van 't Narbonensche. ³ Alle de Steden van het tweede Narbonensche gedeelte betaalen voor de eerste of vierde maal. ⁴ De Schatting aller Steden van het tweede Narbonensche gedeelte. ⁵ Het Lighaam van alle de Handelaars heeft dit aangeboden. ⁶ Het Lighaam der Handelaars heeft dit aangeboden. ⁷ Tertullianus Apol. cap. 47.

naamentlyk onder aan op het Ruggestuk, wa-
 ren of de Naam van de Stad, alwaar zy geslaa-
 gen zyn geworden, of te kennen gaven den Tyd,
 wanneer zy gemaakt zyn, of de Waarde van
 de Munte; en dat de Beginletters niets anders
 als dat te kennen gaven: omdat de Beginletters
 niet beter en zekerder kunnen uitgelegd worden
 dan door de woorden, welke in hun geheel op
 de klaarste en scherpste Penningen worden ge-
 vonden, zynde alle andere uitleggingen wille-
 keurlyk en onzeker. Nu, men vindt niets
 volkoomen en in zyn geheel als de zaaken, van
 welke ik zoo even gesproken heb; naament-
 lyk den Naam der Steden; of de Jaaren, 'tzy
 van de Regeeringe, 'tzy van eenige byzondere
 Jaarekeningen; of de Waarde vande Munte,
 zoowel in het hooge als in het laage Ryk; en
 ik heb nooit op Penningen gezien, noch het
 woord ¹ *Tributum*, noch ² *Pensio*, noch ³ *Benefi-*
cium, noch andere, welke men verzonnen heeft
 om de nieuwe stelling te ondersteunen. Daaren-
 boven zoude men moeten voor onderstellen zon-
 der eenig goed bewys, dat alle de Letters,
 welke sedert de vierde eeuw na de geboorte
 van Christus op de Penningen gevonden wor-
 den, tot nu toe door de Oudheidkenners kwaa-
 lyk verstaan zyn, en dat zy niets anders moeten
 beteekenen als de verscheide Schattingen, wel-
 ke de Oostersche Keizers van de Koopluiden
 eischten, 't zy om hen de verkoopinge hunner
 Koopmanschappen toe te staan, 't zy tot erken-
 tenisse voor 't gene de Keizers deden tot behou-
 denisse der Vryheyd, en de veiligheid van den
 Koop-

¹ Schatting. ² Opbrenging. ³ Weldaad of vrijwillige Gift.

Koophandel, geevende Oorlogſchepen om de Koodvaardyſchepen op reis te verzellen. Zie hier reeds eene zaak, welke niet ligtlyk goed te maaken is, wanneer men eens zal vraagen, zoo als wy hier boven gedaan hebben; waar of het van daan komt, dat deeze Penningen, welke men onderſtekt van geen gebruik in den Koophandel geweest te zyn, in zoo grootē meenigte in het Ooſten en in het Weſten gevonden worden, en dat men nergens eenig ſtuk gangbaar Geld ontmoet, waar van men, zoo wel in het Ooſten als in het Weſten, eene veel grooter meenigte behoort te hebben.

Want deeze beurzen met Legpenningen moeten binnen een klein getal bepaald worden; anders zoude dit den ptyſ der Koopmanſchappen ſchrikkelyk hebben doen ryzen; om dat de Koopman noodzaakelyk Geld moet hebben om alle de onkoſten te voldoen, welke hy in zynen Handel komt te maaken.

Waar komt het ook van daan, dat 'er in het Ooſten en in het Weſten anders niets is overgebleeven als de Legpenningen der Koopliden van Gallie? Waren 'er geene andere als deeze, welke op het Ooſten handelden? De Koopliden van Italie en van andere veel nader by gelegene Landen waren die uitgeflooten? Of was geen Volk met Tollen en Schattingen belaaden als alleen dat van Gallie, zynde de Koopmanſchappen van andere Landen 'er vry van? Of hadden de Galliërs alleen de Edelmoedigheid van Legpenningen te doen ſlaan?

II. Het is zeker, dat onder de Gedenkpenning-

1 In de tweede Onderwyzinge, op de 29ſte-Bladzide.

tingen, welke ons overgebleeven zyn, het getal der Kopere onvergelyklyk grooter is dan dat der Goude en Zilveren: en volgens de nieuwe Stelling zood zoude het tegenstrydige moeten waar zyn. De rede daar van is, dat, voorondersteld zynde dat alle de Penningen gemaakt zyn, of om tot een Geschenk den Vorsten te vereeren, of om hen de Tollen en Schattingen te betaalen, zy van Goud en Zilver behooren te zyn; om dat alle de Schattingen, 't zy voor of 't zy naa den tyd van Constantyn, nooit met andere Munten voldaan wierden. Wat waarschynlykheid is'er dan, waarom men, zonder eenig klaar bewys by te brengen, ons wil doen, gelooven, dat ontrent den tyd van den Grooten Constantyn het gebruik ganschlyk is veranderd geworden.

Savot en Patin toonen klaarlyk aan met de woorden der Wetten, dat het gansche Ryk door, voornaamentlyk ontrent den tyd van Justinianus, alle de Lasten en Schattingen met Goud alleen betaald wierden. Daar van daan koomen alle deeze overeenkoomende uitdrukkingen. ¹ *Aurum Coronarium*, ² *Aurum Lustrale*, ³ *Aurum Glebale*, ⁴ *Aurum Oblatitium*, ⁵ *Aurum Largitionale*, ⁶ *Auraria Pensitatio*, ⁷ *Aurarius Canon*.

Daarenboven blykt het, dat de Vorsten ten allen tyden hebben willen met Goud en Zilver, en met geene geringer Munte, betaald worden. Nademaal Plinius getuigt, dat het hem wonderlyk voorkwam, dat de Romeinen te vreden waren, wanneer de Volken, welke hen

Schat-

¹ Kroongoud. ² Wygoud. ³ Klontgoud. ⁴ Giftgoud. ⁵ Schenk-
goud. ⁶ Goud Jaargeld. ⁷ Gulde regel.

106 DE KENNISSE DER
 Schattingen of Tollen betaalden, die met Zilver
 Geld voldeeden: *1 Miror Populum Romanum, vi-*
ctis Gentibus, in Tributo semper Argentum imperi-
tasse, non Aurum. Wy zien zelfs dat de Geld-
 straffen, welke wy Bosten noemen, en tot
 voordeel van den Staat moeten zyn, eertyds al-
 tyd met Goude Munten betaald wierden. Hoe
 is het dan moogelyk, dat'er zoo weinig van dee-
 ze Goude en Zilveren soorten van geld, in ver-
 gelykinge van zoo veel Kopere Stukken als wy
 vinden, zouden overgebleeven zyn? Waarom
 zoude de eeuw van Constantyn de eenige zyn
 geweest, in welke deeze algemeene gewoonte
 zoude opgehouden hebben?

Wat heerlyk geschenk kan voor eenen Kei-
 zer, of zyne voornaamste Amptenaaren, ge-
 weest zyn eene Beurs met honderd Stukjes zoo
 groot als de Kopere Penningen van de kleinste
 soorte, welke geen Gulden waard was? De
 zwaarigheid is even groot, 'tzy zoodanige Mun-
 tjes tot betaalinge der Schattingen, 'tzy tot Ge-
 schenken zyn gebruikt geworden.

III. Indien deeze Stelling waaragtig was,
 zoo zouden alle de Gedenkpenningen het Merk-
 teeken van eene, of opgelegde, of vrywillige
 Schattinge moeten draagen. Dat is, of T. of S.
 of P. of V. of B. ² *Tributum*, ³ *Solutio*, ⁴ *Penso*,
⁵ *Voluntarium*, ⁶ *Beneficium*. Zelfs behoorden dee-
 ze Beginletters, ten minsten in de zelve Steden,
 en geduurende de Regeeringe van de zelve Vor-
 sten, ook de zelve te zyn, op dat het Volk
 zig

¹ *Flin. lib. 33. cap. 3.* Ik verwonder my, dat het Romeinsche Volk
 aan de overwonnen Volken altyd heeft gebooden de Schattinge in Zilver
 en niet in Goud op te brengen. ² Schatting. ³ Betaaling. ⁴ Op-
 bringing. ⁵ Vrywillige Gift. ⁶ Weldaad.

zig niet zoude bedriegen, en onderscheid mogt maaken tusschen deeze Penningen en de gangbaare Munte. Men ziet'er ook eene groote meeningte van, zelfs ten tyde van Constantyn geslaagen, op welke deeze Letters niet gevonden worden; en ook andere, op welke deeze Letters niet altyd de zelve zyn: zy moeten dan noodzaakelyk iets anders als Schattingen of Geschenken beteekenen.

IV. Wy hebben veele Penningen, op welke de Naamen der Steden onder aan het Ruggestuk geheel en volkoomen uitgedrukt staan, en alwaar de Naamen, die men'er ten halven op ziet, door geene andere Beginletter verzeld worden. Het is dan natuurlyker te gelooven, dat het niets anders als de enkele Naam van de Stad is, in welke zy geslaagen zyn geworden, dien men onder aan heeft willen uitdrukken, dan de Letters van malkander te scheiden, en te zeggen, dat ieder voor een geheel woord gesteld is. Want wie is'er, die ziende, by voorbeeld, CONST. daar uit niet liever ¹ *Constantinopoli*, dan ² *Civitatum Omnium Narbonensis Secunde Tributum* zal leezen? Wie zal, ziende P. ROM. niet liever ³ *Percussa Roma* leezen, dan ⁴ *Primum Remensium Omnium Mercatorum tributum*? Wie zal, wanneer hy L V C P S ziet, niet liever ⁵ *Lucduni Pecunia Signata*, dan ⁶ *Lucdunenses Civitates Patrono Suo* leezen? Wie zal, ziende A L E. niet liever ⁷ *Alexandria*, dan ⁸ *Prima*

¹ Te Constantinopolen. ² De Schatting aller Steden van het tweede Narbonensche gedeelte. ³ Te Romo geslaagen. ⁴ De eerste Schatting van alle de Reimsche Koopluiden. ⁵ Geld te Lions gemunt. ⁶ De Steden van het Lionsche aan haaren Beschiermer. ⁷ Te Alexandria. ⁸ De Schatting vroegeraans van het eerste Lionsche gedeelte.

mæ Lugdunensis Exactores leezen? Wiezal, ziende SMANTI. niet liever ¹ *Signata Moneta Antiocbiæ*, dan ² *Societatis Mercatorum Primæ Narbonensis Tributum Decimum* leezen? Wie zal, ziende TES. of TESS. niet liever ³ *Tessalonica*, dan ⁴ *Treverorum quinque sodalitia* leezen? Waarom beteekent de E in ALE. *Exactores*, en in TES. *Quinque*? Dit alles is onbegrypelyk voor 't Volk, en al te geleerd voor de Koopluiden.

V. Op de Gedenkpenningen van andere Eeuvwen hebben de Begintletters of Verkortingen eene vaste en zekere beduidenisse, altyd even eens, en by een iegelyk ligtlyk te kennen. Niemand kan zig bedriegen met P. M. ⁵ *Pontifex Maximus*, noch met TR. POT. ⁶ *Tribunitia Potestate*, noch met COS. ⁷ *Consul*, noch met N. C. ⁸ *Nobilis Cæsar*. Maar wie zal, volgens de nieuwe Stelling, kunnen raaden, wanneer I. ⁹ *Prima*, of ¹⁰ *Indictio*, of ¹¹ *Decima* beteekent? wanneer S. ¹² *Solutio* of ¹³ *Secunda* beduidt? wanneer T. ¹⁴ *Treveris* of ¹⁵ *Tributum*, of ¹⁶ *Tertium* wil zeggen?

Deeze uitlegging, welke men naar zyn welgevallen maakt, volgens de verscheide zwaarigheden, waar in men door de Letters gebragt wordt, toont zeer duidelyk aan, dat deeze Stelling los en ongegrond is.

Gemeenlyk is het gemaklykste, het natuurlykste, het verstaanbaarste, en het minst beuzelagtige altyd het zekerste en waaragtigste.

De

1 Munt te Antiocbie geslaagen. 2 De tiende Schatting van de Maatschappye der Koopluiden van het eerste Narbonensche gedeelte. 3 Te Tessalonika. 4 De vyf Trierische Maatschappyen. 5 Opperpriester. 6 Door de Gemeensmannelyke Magt. 7 Burgemeester. 8 De Edels Vorst. 9 De Eerste. 10 Aankondiging. 11 De Tiende. 12 Bitaeling. 13 De Tweede. 14 Te Trier. 15 Schatting. 16 De Derde.

De gedagte dan der Oudheidkenneren , van dat de Letters onder aan op het Ruggestuk van deezē tyd niets als de Steden , en de verscheide Muntkamers, daar de Gedenkpenningen geslaagen zyn, beteekenen, is de gemeenste , de gemaklykste , en de verstaanbaarste ; waar uit volgen moet , dat zy ook de zekerste en beste is.

VI. Voor dat de nieuwe Stelling verzonnen was, hadt men zeer wel beweezen, dat de Letters onder aan niets beteekenden als de Naamen der Steden , en der verscheide Muntkameren, in welke de Penning in de zelve Stad geslaagen was. Zelfs was men verheugd, dat men uitgelegd hadt, waarom'er op deeze Latynsche Penningen Grieksche Letters stonden, en waarom'er maar alleen de twee groote Steden Constantinopelen en Antiochie waren, alwaar men de Grieksche Letteren tot de Iota toe op de Penningen sloeg, naamentlyk om dat'er nergens als daar alleen tien Muntkamers, of liever tien verscheide Muntmeesters geweest zyn. Waarom is men dan, zonder eenige der reden, welke dit gevoelen ondersteunden, te niet te doen, eensklaps vangedagten veranderd?

Het is ook waaragtig, dat men den Naam der Steden geheel op de Ruggestukken van sommige Penningen uitgedrukt vindt, als *Roma*, *Alexandria*, *Ravenna*, *Karthago*, *Lugduni*, *Vienne*. Dat de verscheide Muntkamers'er somtyds op aangeteekend staan; als ¹ *Officina III*, op eenen Penning van *Gratianus*; ² *Offic. Lugdunensis*, op eenen van *Julianus*; ³ *Officinina Laurenti*, op eenen van

Mau-

¹ De Derde Muntkamer. ² De Muntkamer van Lyons. ³ De Muntkamer van Laurentius.

Mauritius. Dat zekere Letters noodzaakelyk de eerste Lettergreepen van Stedenaamen zyn, als SIS. *Siscia*; KYZ. *Cyzicum*; KART. *Karthago*; SIRM. *Sirmium*; NIK. *Nicomedia*; THEVP. *Theoupoli*; enz. Waarom zal CON. dan niet *Constantinopolis*, ANT. *Antiochia*, en ALE. *Alexandria* zyn, enz.? Voorwaar het Spreekwoord, 't welk zegt, dat de tweede gedagten de besten zyn, gaat in 't algemeen zoo niet door, of het lydt dikwils veele zeer redelyke uitzonderingen, en men zoude kunnen zeggen, dat men door het sterk denken eindelyk zoo wel en zoo verstaanbaarlyk niet denkt, als men te vooren gedaan heeft: *Facis pol nimis intelligendo, nihil ut intelligam*.

Ik wenschte wel, dat ik my zoo ligtlyk kon vergenoegen aangaande de Getalletters, welke op het Vlak van de Ruggestukken der Gedenkenningen van het laagste Ryk naa *Anastasius* gevonden worden, als ik voldaan ben ontrent het gene ik kom te zeggen van de Letters, welke men naa *Aurelianus* onderaan op de Tegenzyde der Penningen ziet. Doch ik staa toe, dat, alshoon de nieuwe ontdekking van die meenen, dat het Merkteekens zyn van de verscheidene Schattingen, die de Vorsten uitschreeven, my aanstonds heeft getroffen tot zooverre, dat ik begon te denken, dat zy waar zoude kunnen zyn, en dat ik eenen volkoomen tegenzin kreeg in die gedagte, welke ik in myne eerste Uitgaave gevolgd had, de ongemakken en zwaarigheden, welke ik ontmoet heb om staande

¹ Waarlyk zy maaké door een naamlooslyk ontdekking, dat ik'er niets van verstaan kan. by *Plautus*.

de te houden, dat de I. ¹ *Tributum Decima*, XX ² *Trubutum Vicefima*, en XXX ³ *Tributum Tricefima*, enz. beteekende, my eene moeijelykheid fcheenen te zyn, welke niet was te boven te koomen.

I. Want waar toe dient het invoeren van de mengeling der Getalletteren, dan eens Griekfche dan eens Latynfche? Waarom zal I, genoomen voor eene Griekfche Getalletter, *Tien* beteekenen, daar de andere Getalletters, welke'er by staan, wel duidelyk Latynfche zyn, en te kennen geeven, dat deeze I. niet meêr dan *Een* beduidt? Waarom zal M. voor eene Griekfche Letter genoomen *Veertig* beteekenen, daar de andere Getalletters, Latynfche zynde, willen, dat zy *Duizend* moet beduiden? Het is nooit geoorloofd geweest 1235 aldus Mccxv te fchryven.

II. Het is zeker en gewis, dat'er in het Ryk ten allen tyden Tollen en Schattingen van de Vremdelingen niet alleen, maar ook van de Onderdaanen gebilcht zyn geworden; doch ik zoude niet wel kunnen gelooven, dat de Vorften ooit bevoelen of toegestaan hebben, dat men'er de gedagteniffe van op de Gedenkpenningen zoude bewaaren; omdat zy'er geene de minfte eere door konden genieten. Want alhier wordt niet gefprooken van overwonne Volken, of onder'ryk gebragte Wingeweften, over welke het lofzyk zoude zyn Schattingen uittefchryven, en daar van openbaare Gedenkteeken te bewaaren; maar het raakt de Onderdaanen van het Ryk, en de Koopluiden, welke den Handel doen bloeijen. Wy

¹ *Eene Schatting van den Tienden Penning.* ² *Eene Schatting van den Twintigften Penning.* ³ *Eene Schatting van den Dertigften Penning.*

Wy zien in der daad, dat de Vorsten groote zorge gedraagen hebben, dat alle de Milddaadigheden, welke zy of aan de Krygsknegten of aan het Volk beweezen hadden, op de Penningen uitgedrukt zyn geworden; en dat zy yverig geweest zyn om haar getal 'er by aan te teekenen: Getuigen hier van zyn alle de Gedenkpenningen, op welke men leest ¹*Liberalitas Aug.* en ²*Liberalitas Aug. II. III. IIII.* enz. ³*Congiarium Populo datum*; ⁴*Alimenta Italiae*; ⁵*Puelle Faustinae*; enz. om dat dit zoo veele doorlugtige Gedenkteenen hunner Milddaadigheid waren. Wy zien ook nog het vermaak, 't welk zy schepten in het vereeuwigen der gedagtenisse van de verminderinge of kwyttscheldinge der Tollen of Schattingen. Dit getuigen de Gedenkpenningen, op welke men leest ⁶*XL Remissa*; *CCR.* ⁷*Ducen-tesima Remissa*; ⁸*Vehiculatione Italiae remissa*; ⁹*Fisci Judaici Calumnia Sublata*. Dit was een zeer groot Teeken van hunne Heerlykheid, en van de Geneegenheid, welke zy hunne Onderdaanen toedroegen. Maar dat zy zouden hebben verdraagen, dat men Gedenkpenningen sloeg om de gedagtenisse te bewaaren der lasten, die zy op hunne Onderdaanen bragten, van welke zy zeer gaarne Vaders wilden genaamd worden, strydt volkoomentlyk tegen het gemeene gevoelen van alle de eeuwen. Want hoe kon men die Pennin-

gen

¹ De Milddaadigheid des Keizers. ² De tweede, derde, vierde Milddaadigheid des Keizers enz. ⁴ Koornwildeedinge aan het Volk gegeven, zie zoodaanige by Oudaan Taf. LXXVII. Pen. 4, 5, 6. ⁴ Voedsel aan Italie verschaft. Zie by Oudaan Taf. LXXVIII. Pen. 5. en 6. ⁵ De Faustinaansche Meisjes, zie by Arschot Taf. XLIII. Pen. 17 en 18. ⁶ De Veertigste Penning kwytgescholden. ⁷ De Tweehonderste Penning kwytgescholden. ⁸ Het Wagenrecht Italie kwytgescholden, zie Oudaan Taf. I. Pen. 3. ⁹ De Lastering van de Joodsche Schatkist wegevoeren; zie by Oudaan Taf. XIX. Pen. 12.

gen aanmerken anders als droevige getuigenissen van 's Volks elende, gedrukt wordende door verscheide Schattingen; en als openbaare verwytingen van de gierigheid en strengheid der Vorsten?

Vorders waarom vindt men'er nooit eene R. op, welke de Schattingen beteekent waar van de Volken zyn bevryd geworden? Zoude het wel moogelyk zyn, dat'er nooit een Vorst mild genoeg gevonden was om eene diergelyke gunste te bewyzen; of dat die, wanneer hy het hadt gedaan, daar van de gedagtenisse niet zoude hebben willen bewaaren?

III. Deeze verscheide Schattingen of Tollen op de Gedenkpenningen van eenen en den zelve Vorst aangeteekend, waren of algemeenlyk gelegd op alle soorten van Koopmanschappen, of wel elke Koopmanschap hadt haare onderscheide Schattinge. By voorbeeld, onder zoodaanigen Keizer moesten alle de Koopluiden den *Tienden* Penning van alle hunne Waaren betaalen; of wel het Graan betaalde den *Tienden*, de Wyn den *Dertigsten*, de Olie den *Veertigsten* Penning, enz. In hoe groote verwarringen zouden wy daar doer niet gebragt worden?

Laat ons eens stellen, dat alle de Koopmanschappen even hoog geschat stonden: zoo vraag ik, I. Is het wel te gelooven, dat onder den zelve Vorst, in zoo weinig tyds, de Schattingen zoo dikwils zouden veranderen, en dat men in de plaatse van den *Tienden*, den *Twintigsten* of *Dertigsten* Penning zoude betaalen? enz.

II. Kan men zig wel verbeelden, dat deeze Schatting meêr dan eens betaald wierdt, en dat men dan nieuwe Penningen daar toe van nooden

H

hadt;

hadt, welke geen gangbaare Munten waren, gelyk men onderfelt, zeggende; dat zy voor de eerste, tweede, derde, ja voor de zesde maal zelfs opgebracht is geworden?

III. Waren het altyd de zelve Koopluiden die betaalden, en dedden zy alle niet evenveel reizen of togten? Of hadden sommige al voor de zesde maal Schattinge betaald, daar de andere die nog maar eerst voor de derde reize opbragten? Begon men weder op nieuws onder ieder Keizer het getal der betaalingen? Of, hebben de reeds tweemaal onder eenen Keizer betaald, reekende men dan onder zynen Opvolger de derdemaal? Men moest dan ieder oogenblik, om zoo te spreken, nieuwe Penningen slaan.

Genoomen eens dat elke Koopmanschap eene andere Schattinge onderheevig was: by voorbeeld, dat de *Twintigste Penning* van de Graanen, de *Dertigste* van het Vee, en de *Veertigste* van de Wynen moest betaald worden; waarom zoude dan ieder Koopman zyne Waare niet op zyne Penningen uitdrukken?

Wy zien op de Gedenkpenningen, dat de verscheide Milddadigheden, welke aan het Volk geoeffend wierden, in de Omschriften uitgedrukt staan. Wanneer 'er Koorn was uitgedeeld, stelde men 'er op, *1 Frumentum Populo datum*. Als de oude Schulden den Volke kwytgescholden wierden, sloeg men 'er op, *2 Reliqua Vetera abolita*. Wanneer de Koopluiden eene *Vrywillige Gifte* den Vorst hadden toegebracht, waren zy naauwkeurig om hunnen by-

ZON-

1 Koorn aan 's Volk gegeven. *2* De overige oude Schulden kwytgescholden; zie diergelyken Penning by Oudaan Taf. XVIII. Pen. 90

G E D E N K P E N N I N G E N. 115

zonderen Handel aan te toonen. Aldus ziet men in de Opschriften; ¹ *Negiatores Vinarii*, ² *Mortatores Olearii*, ³ *Mercatores Frumentarii*, enz. Waarom staat 'er dan nooit eene van deeze onderscheidingen op de gewaande Legpenningen?

Gy zult moogelyk zeggen, dat men tegenwoordig deeze verscheide onderscheidingen niet op het Geld ⁴, 't welk de Koopluiden aan de Vorsten geeven, ziet. Hier op andwoorde ik; dat het is, omdat alle soorten van Schattingen met de zelve Munte betaald worden, gelyk ik meen, dat men ten allen tyden gedaan heeft. Wanneer evenwel de verscheide Genootschappen of Gildens der Koopluiden Legpenningen doen slaan, zorgt ieder dat 'er zyn Handel op uitgedrukt wordt. Aldus heeft men in Vrankryk de Legpenningen van het Gilde der Lakenbereiders, de Legpenningen van het Wynkoopers Gilde, die van de Koornhandelaars, enz. Waarom heeft men in oude tyden niet eveneens gedaan? De gemeene en natuurlyke denkbeelden veranderen niet veel. Laat ons nu weder tot ons onderwerp keeren.

De Ruggestukken hebben ook dikwils byzondere Teekenen der Muntmeesteren, welke zy 'er op lieten slaan, om hunne Munte, en de plaats zelfs alwaar zy werkten, te onderscheiden. Hier door is 't, dat eene oneindige meeningte van Letters, of kleine verbeeldingen, welke men niet alleen naa *Gallus* en *Volusianus*, maar ook op eenige Burgermeesterlyke Penningen ontmoet, uitgelegd wordt.

De Heer Morel heeft my onderregt, dat hy

¹ De Wynkoopers. ² De Oliekoopers. ³ De Koornkoopers.

op de Gedenkpenningen meêr dan tweehonderd van deeze verscheide Teekenen der Muntmeesteren, welke onmoogelyk anders kunnen verklaard worden, gevonden hadt; indien men nu die van het laagste Ryk hier by wil voegen, zoo zal het getal nog zoo veel te grooter zyn. Ik wenschte evenwel, dat dit geen toevlugt wierdt voor de onweetendheid en de luiheid van die, om de moeite van het onderzoeken te ontgaan, zig behelpen met te zeggen, dat zy alle Teekens van Muntmeesters zyn. Want wy zien, dat de Heer Vaillant ons het geheim van ik weet niet hoe veele kleine Zinnebeeldjes ondekt heeft; en dat Vader Hardouin heeft uitgevonden, dat de Letters A. B. Γ. Δ. welke op de Keizerlyke Penningen gezien worden, de Teekens der verscheide Muntmeesteren van eene en de zelve Stad zyn, welke wy op ouder Penningen met haare Naamen uitgedrukt vinden; als op eenen van den afvalligen Julianus, ¹*Officina Lugdunensis*; op eenen van Mauritius, ²*Vienna De Officina Laurenti*; op eenen van Valentinianus ³*Officina III. Constantinopolitana*.

Dit is zoo klaarlyk aangetoond, dat men'er geenzins over kan twisten. Zie hier eene van die gelukkige ontdekkingen, welke wy aan dien geleerden Man verschuldigd zyn, waar door men ligtlyk kan verklaaren de Letters, welke men niet konde uitleggen als met die te noemen Teekens naar 't goeddunken der Muntmeesteren op de Penningen geslaagen. By voorbeeld B.S.L.C. ⁴*Signata Lugduni*, alwaar de B, welke niet

uit-

¹ De Lionsche Muntkamer. ² Vienna de Tiende Muntkamer van Laurentum, zynde hier De voor Decima. ³ De Derde Constantinopelitaansche Muntkamer. ⁴ Te Lions geslaagen.

uitgelegd wordt, ¹ in *Officina Secunda* beteekent. Op eenen Penning van Valens SISCYZ. ² *Siscie Percussa*, beduidt de Z, die onbekend was, ³ in *Officina Septima*. Aldus is het ook in een oneindige meenigte van andere, alwaar de Getalletters dan eens Griekſche, dan eens Latynſche zyn.

Wat zekere Letteren aangaat, welke naa *Aurelianus* op het Veld of Vlak van den Penning gevonden worden, die men zeer gelukkiglyk heeft uitgelegd, federt men'er zig op gelegd heeft, gelyk als zyn S. of T. aan de eene, en F. aan de andere zyde, ⁴ *Seculi* of *Tempurum Felicitas*; C. R. ⁵ *Claritas Reipublicæ*; S. A. ⁶ *Spes Augusta*; enz. men is verzekerd, dat dit Beginletters zyn; nademaal men die op zekere Penningen aldus I^E in de plaats van FEL. vindt ſtaan, en men dit woord op andere volkomen en in zyn geheel leeft.

Nu is'er nog overig, dat men moet leeren verſtaan zekere Teekens, welke duidelyk de Waarde der Munten te kennen geeven, en niet gevonden worden als alleen op de Burgermeesterlyke; doch dit gaat nog niet in 't algemeen door. Deeze Teekens zyn X. V. Q. S. L-L-S. de X. beteekent *Denarius*, zynde een zilver Stuk gelds, doende *Denos Aeris*, dat is, tien Kopere Stukken, *Affes* genaamd. De V. beduidt *Quinarius*, zynde vyf *Affes* waardig, of *Quinos Aeris*. De S. is *Semissis* te zeggen, dat is, een halven *As*. De L-L-S. beteekent *Sestertius*, zynde een Stuk gelds van twee *Affes* en een halven.

¹ In de tweede Muntkamer. ² Te Siscia geſlaagen. ³ In de tweede Muntkamer. ⁴ De Gelukkigheid van de Eeuwe, of der Tyden. ⁵ De Doortugtigheid van 's Gemeeneſts. ⁶ De Keizerlyke Hoop.

ven. De *Q.* is ook het Teeken van *Quinarius*.

Geen van deeze Teekens wordt op het Koperen Geld gevonden, ais alleen de *S.* welke men op eenige Burgermeesterlyke Penningen ziet. Het is veel gemeener, dat men'er een zeker getal Stippen op vindt, 't welk aan beide de zyden geplaatst wierdt, en nooit het getal van vier, zynde het derdedeel van eenen *As*, te boven gaat; wordende een ¹ *As* in twaalf deelen verdeeld, zoo dar *Uncia* een twaalfde deel, *Sextans* een zesde deel, *Dodrans* drie vierde deelen, *Quadrans* een vierde deel, *Triens* een derde deel van eenen *As* beteekent. De *Sextans* wierdt aangetoond aldus 00, de *Triens* aldus 0000, en de *Quadrans* op deeze manier 000, enz. *Libra* zynde een Pond gewigts wierdt door *O* of *L* beteekend.

Veranderingen der Waarde.

De veranderingen van de Waarde, welke op zekere tyden voorvielen, waren op de Zilveren Geldstukken met nieuwe Getalletters uitgedrukt. Want wy zien, by voorbeeld, dat, wanneer de *Denarius* in de plaats van tien tot zefstien *Affes* gereezen was, men'er *XVI.* op sloeg; en dat men volgens de evenredenheid op de *Quinarius VIII.* en op de *Sestertius III.* zette. Wy vinden in het Geslacht van *Titinius* en in dat van *Valerius* de *XVI.* duidelyk op de *Denariën* staan. *Antonius Augustinus* zegt, dat hy *Quinariën* met *VIII.* gezien, doch dat hy nooit *Sestertien* met *III.* ontmoet heeft.

Ik

¹ Zie hier de verdeeling van eenen *As*, uit twaalf Onzen bestaande; *Deunx* bestaat uit elf; *Dextans* uit tien; *Dodrans* uit negen; *Ses* uit agt; *Septunx* uit zeven; *Semis* uit zes; *Quincunx* uit vyf; *Triens* uit vier; *Quadrans* uit drie; *Sextans* uit twee Onzen; en *Uncia* is eene Once.

GEDENKPENNINGEN. VII

Ik zoude ook wel wenschen met zekerheid te kunnen bepaalen, wat de Getalleters, welke op de Penningen van het Stadhuis van *Tarquinius* gevonden worden, zeggen willen; naamentlyk XXXI. als mede die op Penningen van het Geslacht van *Marius* staan, van welke de eene op het Ruggestuk eenen Ploeger met twee Offen, en daar boven XXVIII. S. C. en de andere boven de zelve verbeeldinge XXXXIII. heeft. Dit zoude moogelyk veel helpen tot verklaringe der Penningen van *M. Antonius*, op welke men eenen gaanden Leeuw ziet met *Lugdum* A. XL. A. XLI. enz. als ook der Penningen van het laagste Ryk, op welke staat XXIII. XXX. XXXX. XXXXIII. XXXXV. welke getalen geen Jaarrekeningen zyn, nademaal zy gevoegd zyn by *Anno I. II. III.* enz. Doch om dat de grootste Meesters bekenen, dat zy het nog niet hebben kunnen raaden, zoo mag een Leerling zig wel vertroosten, dat hy'er niet meerder van weet dan zy.

Ik ben blyde, dat men aangaande deze laatste Getalleters eene gedagte gemaakt heeft, welke ik reeds had; naamentlyk dat de X een Teeken van eenige Schattinge was, als ¹ *Decima*, ² *Vingesima*, enz. Ik heb al over langen tyd geloofd, dat deeze uitlegging de waare was, om dat zy door de Gedenkpenningen van het hooge en van het laage Ryk bevestigd wordt. Wy zien'er op ³ *Quadragesima Remissa*, ten tyde van *Galba*: ⁴ *Ducentesima Remissa*, onder de Regeeringe van *Claudius*: enz. Waarom zullen wy dan niet

zeg-

¹ De Tiende Penning. ² De Twintigste Penning. ³ De Veertigste Penning. ⁴ De Tweehonderste Penning.

zeggen, dat X. beduidt *Decima*, XX. *Vigesima*, XXX. ¹*Trigesima*, XXXX. ²*Quadragesima* of ³*Indicta* of ⁴*Remissa*? want het eene kan zoo wel als het andere waar zyn. Dit zelve vinden wy ook door Griekfche Getalletters beteekend, wordende naamentlyk door I. *Decima*, door K. *Vigesima*, door Λ. *Trigesima*, door M. *Quadragesima*, en door N. ⁵*Quinquagesima* te kennen gegeven; 't welk ons redt uit eene groote zwaa-
righeid over het uitleggen van deeze Letters, die op de Ruggestukken der Gedenkpenningen staan, en van niemand tot nog toe zyn uitge-
legd geworden. Ik hoop echter op eene andere plaats iets meerder en natuurlyker voor den dag te brengen, om deeze Getalletters te verklaaren, waar van ik nu reeds iets kortelyk en als in 't voorbygaan gezegd heb.

VI. ONDERWYZINGE.

*Van de ⁶Omschriften en van de ⁷Op-
schriften der Penningen.*

Het schynt, dat de Gedenkpenningen der Alouden zoo wel tot ⁸Beelden als tot ²Zinnebeelden gediend hebben; zynde de eerste voor het Volk en onbeschaafde Geesten, de andere voor Luiden van aanzien en fcherpzinniger Ver-
standen. De Beelden dienden om het aangezigt der

¹ De Dertigste Penning. ² De Veertigste Penning. ³ Aange-
kondigd. ⁴ Kwytgescholden. ⁵ De Vyftigste Penning. ⁶ *Circum-*
scriptio, in 't Latyn; *Legende*, in 't Fransch. ⁷ *Inscriptio*, in 't La-
tyn; *Inscription*, in 't Fransch. ⁸ *Imagins*. ⁹ *Emblemata*.

1

2

3

5

6

der Vorsten te doen zien; De Zinnebeelden om hunne Deugden en grootc Daaden te vertoonen. Aldus moet men het Omschrift gelyk als de Ziel, en de Beeldenissen gelyk als het Lighaam van den Penning aanmerken; eveneens als in een Zinnebeeld, alwaar de ²Spreuk, de plaats van de Ziel bekleedt, zonder welke men geene kennisse zoude hebben van het geen de Verbeeldingen ons moeten leeren. By voorbeeld, wy zien op eenen Penning van *Augustus* twee te saamen gevoegde Handen, houdende eenen ²Slangenstaf tusschen ³twee Hoornen van Overvloed; zie hier het Lighaam: Het woord PAX, 't welk'er op gezien wordt, beteekent den Vreede, dien deeze Prins den Staat weder hadt toegebracht, zig met Marcus Antonius verzoenende; waar uit de Voorspoed en de Overvloed gesprooten was; en dit is de Ziel. Doch deeze twee zelve Handen, hebbende op de Penningen van *Balbinus* en *Pu- pienus* tot Omschrift, ⁴*Amor mutuus Augustorum*, geeven het goed verstant der twee Amptgenooten in 't bestieren van het Ryk te kennen. En op eenen Penning van *Nerva* beduiden deeze zelve Handen door de woorden, ⁵*Concordia Exercituum*, de Getrouwheid der Krygsknegten voor hunnen nieuwen Vorst.

Om van dit geheim eene volmaakter kennisse te geeven, geloof ik niet onnoodig te zyn, dat men den Leezer weder in gedagten brenge het onderscheid, 't welk wy gemaakt hebben tusschen *Omschrift* en *Opschrift*; noemende eigent-
lyk

¹ *Devise*, in 't Fransch. ² *Caduceus*, ³ Zie alhier Taf. VII. Pen. 1. en onder de Penningen van *Arschot* Taf. XV. Pen. 7. ⁴ *De onderlinge Liefde der Ksizeren*, zie alhier Taf. VII. Pen. 4. *De Eerdrag van de Heirlegers*, zie hier Taf. VII. Pen. 2.

lyk niets anders *Opschrift* als de woorden, welke voor *Ruggestuk* dienen, ¹ staande midden op het Veld van den Penning, in de plaats van Beeldenissen. Want aldus noemen wy ook alleenlyk *Omschrift* de woorden, welke in 't rond op den Penning geleezen worden tot uitlegginge der Verbeeldingen, welke midden op den Penning staan ².

Jeder Penning heeft twee *Omschriften*.

In deezen zin moet men zeggen, dat ieder Penning twee *Omschriften* heeft, zynde dat van de Hoofdzyde, en dat van het *Ruggestuk*. Het eerste dient gemeenlyk om den Perfoon te doen kennen door zynen eigen Naam, door zyne Ampten, of door zekere Bynaamen, welke hy door zyne Deugden of dappere Daaden verkreegen heeft. Het tweede is geschikt om zyne goede Hoedaanigheden, heerlyke Daaden, de prachtige Gedcnkteekenen, welke dienen om zynen Naam te vereeuwigen, en de Weldaaden, die het Ryk door zyn toedoen genooten heeft, uit te leggen. Aldus heeft een Penning van *Antoninus* aan de Hoofdzyde ³ *Antoninus Augustus Pius Pater Patriae Tribunitiae Potestatis Consul IIII.* zie hier zynen Naam, en zyne Tytels. Op het ⁴ *Ruggestuk* zyn drie Beeldjes, het eerste dat van den Keizer zittende op een Tooneel; het tweede is van eene Vrouwe by den Keizer op het zelve Tooneel staande, houdende eenen Hoorn van Overvloed en een ⁵ vierkantig Plankje, waar op een zeker getal van stippen

¹ Zie hier Taf. VII. Pen. 11. en Taf. VIII. Pen. 7. ook Taf. X. Pen. 6. ² Zie alhier Taf. VII. Pen. 2, 3, 4, 5, 6, 7, en 8. ³ *Antoninus, Keizer, de Godvrugtige, Vader des Vaderlands, van de Gemeensmannelyke Magt, voor de vierde reizge Burgermeester.* ⁴ Zie alhier Taf. VII. Pen. 5. ⁵ *Tessera.*

pen is; het derde staat beneden voor het Tooneel, zynen rok als om iets te ontfangen ophoudende: 't welk ons uitgelegd is door het Omschrift, LIB. III. dat is, ¹ *Liberalitas quarta*, ons leerende, dat deeze Keizer eene vierde Milddadigheid aan 't Volk beweezen heeft, doende een zeker getal van maaten met Koorn, volgens der huisgezinnen nood, uitdeelen.

Dit is zoo algemeen niet of 't gebeurt wel eens, dat de Hoedaanigheden en de Tytels van den Persoon, of alle, of ten deele op het Ruggestuk gevonden worden, zoo wel als op de Hoofdzyde; men ziet die somtyds op het Ruggestuk alleen, op 't welk men ook wel, doch zoo dikwils niet, zynen Naam ziet staan. Zoo vindt men Penningen van *Augustus*, van *Constantinus* en van zyne Zoonen. Wy hebben duizend voorbeelden van de verdeeling der Hoedaanigheden, der Ampten, en der Eertytelen. Op eenen Penning van *Julius Caesar* leeft men aan de Hoofdzyde ² *Caesar Imperator quartum*; en op het Ruggestuk ³ *Augur Pontifex Maximus Consul quartum, Dictator quartum*. Op eenen Penning van *Antoninus* staat aan de Hoofdzyde, ⁴ *Antoninus Augustus Pius Pater Patriae Tribunitiae Potestatis XV*; en op het Ruggestuk ⁵ *Consul IIII*, en niets meer: en op een ander Ruggestuk ⁶ *Trib. Pot. XXI. Cos. IIII*. Op de Hoofdzyde van eenen anderen Penning ziet men ⁷ *Hadrianus*
Aug.

¹ De vierde Milddadigheid. ² Caesar voor de vierdemaal Gebieder of Baveelhebbor. ³ Wiechelaar, Opperpriester, voor de vierdemaal Burgemeester, voor de vierdemaal Hooggezaghebbor. ⁴ Antoninus, Keizer, de Godvreesige, Vader des Vaderlands, voor de vyftiende reizje van de Gemeenmannelyke Magt. ⁵ Voor de vierde reizje Burgemeester. ⁶ Voor de eenenwintigste reizje van de Gemeenmannelyke Magt, voor de vierdemaal Burgemeester. ⁷ Hadrianus, Keizer, Vader des Va.

Aug. P. P. Trib. Pot. Cos. II. De Eernaam van ¹ *Pater Patriae* staat gemeenlyk aan de Hoofdyde, zoo als ook die van ² *Censor*. Die van ³ *Pontifex*, ⁴ *Augur*, en andere diergelyke vindt men altyd op de Ruggestukken, wanneer de Zinnebeelden deezer Waardigheden'er op verтоond worden: By voorbeeld, de ⁵ Priesterlyke gereedschappen op een Ruggestuk van *Vespasianus*: Op een van *Vitellius* de ⁶ Driehoet, de Dolfin, en de Kraay, met dit Omfchrift ⁷ XV VIR SACR. FAC. 't welk beduidt, dat hy een Lid was van het Genootschap der Vyftienmannen, die de Offerhanden moesten verrigten.

De Amp-
ten.

De Ampten, welke op de Penningen der Geslachten uitgedrukt staan, verschillen veel van die, welke op de Keizerlyke Penningen gevonden worden. Want op de eerste soort vindt men byzondere Ampten, gelyk onder *Julius Caesar* dat der ⁸ Driemannen, en ⁹ Viermannen die Muntmeesters waren, met den Tytel van ¹⁰ III VIR of IIII VIR. A. A. A. F. F. Dat der Driemannen, die op de Gezondheid pasten, met den Tytel van ¹¹ III VIR VALETIV. dat is *Triumvir Valetudinarius*. Dat der ¹² Twee-en Drie-mannen voor de Volkplantingen. Dat der Tweemannen voor de Feesten. ¹³ *Curator Denariorum Flandorum*. Dat van de ¹⁴ Opzienders der Ge-

Vaderlands, van de Gemeensmannelyke Magt, voor de tweedemaal Bur-
germeester. 1 Vader des Vaderlands. 2 Inzameester. 3 Opperpriester.
4 Wicbelaar. 5 Instrumenta of Vasa Pontificalia. 6 Tripus. 7 Quin-
decimvir sacris faciundis; dat is, Vyftienman om de Heilige dien-
sten te doen. zie hier Taf. VII. Pen. 3. 8 Triumviri. 9 Quatuor-
viri. 10 Triumvir of Quatuorvir, Auro, Argento, Aere, Stando,
feriunda; dat is, Drieman of Vierman om Goud, Zilver, Koper, te
gieten, te slaan. 11 Drieman der Gezondheid. zie hier Taf. VII.
Pen. 6. 12 Duumviri, en Triumviri Colonis deducendis, 13 Bezor-
ger van de Munten. 14 Edilen.

Gebouwen. Dat van de ¹ Ontfangers enz. Maar op de tweede soort, zynde de Keizerlyke, staan geen andere als de aanzienelykste Ampten uitgedrukt, gelyk dat van Wicchelaar, en Opperpriester, die zig meester maakten van alle de heilige zaa-ken, en welke de Keizers voor zig behielden van *Augustus* af tot *Gratianus* toe, dat is, tot den tyd dat de Heidensche Godsdienst afgeschafft wierdt. Vader Hardouin houdt ter eere van de Christen Keizers staande, dat men sedert de bekeeringe van *Constantyn* nooit meêr op de Penningen den Tytel van ² *Pontifex Maximus* vindt, ja zelfs niet op die van *Juliaan* den ³ Afvalligen. Deeze Opmerking is zeer voordeelig voor den Godsdienst. Men ziet'er ook op het ⁴ Ampt van Gemeensman, van ⁵ Burgermeester, en somtyds ook dat van ⁶ Stadhouder van een Wingewest; een Tytel die niet aangenoomen wierdt, als wanneer de Keizer buiten Rome was, en geoordeeld wierdt begreepen te zyn onder den naam van ⁷ *Imperator*, ten tyde van het hooge Ryk; want sedert *Trajanus* vindt men den Tytel van *Proconsul* nooit als op de Penningen van *Diocletianus*, *Maximianus*, en *Constantinus*. Het is niet kwaad hier aantemerken dat de Keizers zeer getragt hebben den Naam en de Waardigheid van *Consul* te bewaaren, als een overblyffel van Vryheid, alschoon het niet meêr dan een heerlyke Naam zonder eenige waare Magt of Heerichappye was, behalven wanneer de Keizer dien Tytel zelf aannam, 'tzy voor zig alleen, 'tzy met eenen Amptgenoor. Eindelyk ging deeze Tytel ongevoelig te niet

ten

1, *Quaestores*. 2 Opperpriester. 3 *Apostata*. 4 *Tribunitia Potestas*.
5 *Consul*. 6 *Proconsul*. 7 Bevelhebber, Gebieder, Ygldkoor.

ten tyde van *Justinianus*, die deeze waardigheid met de Keizerlyke vereenigde; zoodat geen Keizer naa hem jaarlyks meêr Burgermeesters (*Consules*) heeft aangesteld, noch 'er den Naam van voor zig zelfs heeft willen aanneemen, of aan iemand mededeelen, zoo als te vooren gemeenlyk geschiedde.

De heerlyke Daaden.

Het is waar, dat wanneer 'er geen Hoofd op de Penningen gevonden wordt, men 'er heerlyke Daaden op verbeeld ziet, en dan is het Omschrift van het Ruggestuk een soort van Opschrift. By voorbeeld, op eenen Penning van *Tiberius*, geslaagen tot erkentnisse van de zorge, welke hy op zig nam van de Steden van *Asie*, die door eene Aarbeevinge verwoest waren, te doen herbouwen, ziet men hem zittende op eenen ¹ Stoel van Staat of Rechterstoel, met dit Omschrift, ² *Civitatibus Asiae restitutis*; en op het Ruggestuk staat maar alleen dit Omschrift, ³ *Tiberius Caesar Divi Augusti Filius Augustus. Pont. Max. Tr. pot. XXI.* in 't midden ⁴ S. C.

Ik spreek; zob als men klaar ziet, alleenlyk van de Keizerlyke Penningen of van die der Koningen. Want wat de Penningen der Steden en der Overwonne Landschappen aangaat, gelyk het Hoofd gemeenlyk is dat van den ⁵ Geleigeeft of Beschermgeest der Stad of des Lands, of van eenige andere Godheid aldaar wordende aanbeden, zoo is het Omschrift ook

¹ *Sella Curulis.* ² De Steden van *Asie* herbouwd zynde; zie hier Taf. VII. Pca. 7. ³ *Tiberius Caesar*, Zoon van den vergoden *Augustus*, Keizer, Opperpriester, voor de eenentwintigste maal van de Gemeenstemmelyke Magt. ⁴ *Genatus Consul*; dat is, Door een Raadbesluit. ⁵ *Genius*.

bok de Naam van de Stad, van 't Land, of van de Godheid, of van beiden te saamen; ¹ Ἀντιοχείαν, ² Συρακοσίαν, enz. ³ Ζεὺς Φίλιος Συρακοσίαν, ⁴ Ἡρακλῆς Θασίων, enz. 't zy dat de Naam der Stad op het Ruggestuk komt te staan, en dat de Naam van de Godheid op de Hoofdzyde gevonden wordt; 't zy dat de Naam van de Stad tot Omschrift voor de Godheid dient, gelyk als ⁵ Καταναίων voor Jupiter Hammon, ⁶ Μεσσανίων voor Hercules, enz.

Op deeze zelve Penningen zyn de Ruggestukken altyd eenige Zinnebeelden dier Steden; dikwils zonder Omschrift, doch dikwils met den Stads Naam, somtyds met dien van eenige Overheid, als ⁷ Ἀγυριναίων ἐπὶ Σοπάτρῃ, enz. Zoo dat het waar is, dat het Omschrift op deeze soorten van Penningen niets als de beduiding of beteekening van het Land is.

Over al anders zyn de heerlyke Daaden op de Ruggestukken uitgedrukt, 't zy natuurlyk; 't zy door Zinnebeelden, van welke het Omschrift de uitlegging is. Natuurlyk, gelyk wanneer *Trajanus* den Koning der Parthen eene Kroone op 't hoofd zettende vertoond wordt, met dit Omschrift, ⁸ *Rex Partibus datus*. en ⁹ *Regna adsignata*. Door een Zinnebeeld, gelyk wanneer de Overwinning van Julius Cæsar en van Augustus, door een Krokodil aan eenen Palmboom geketend, verbeeldt wordt, met deeze woor-

¹ Van de Antiochiens. ² Van die van Syrakus. ³ Jupiter God der Vriendschap van die van Syrakus. ⁴ Van Herkules der Thasiens. ⁵ Van die van Catania. ⁶ Van die van Messina. ⁷ Van die van Agira onder Sopater. ⁸ Den Parthers een Koning gegeven; zie by Ondaan Taf. XXIII. Pen. 11. ⁹ Ryken aangewezen of toegedeeld; zie Mez Taf. VII. Pen. 10.

woorden 'er by, ¹ *Aegypto capta*. Menziet ook op Penningen van *Hadrianus* alle de ² Winge-
westen, welke hem voor hunnen Hersteller er-
kennen; en die 'er de Zinnebeelden niet van
zoude kunnen verstaan, leeren dat door de Om-
schriften, ³ *Restitutori Gallie*; ⁴ *Restitutori Hispania*;
enz. Aldus zyn verscheide Overwinningen,
verbeeld door Kroonen, door Palmtakken, door
Zeegeteekenen, en door diergelyke zaaken,
welke van zig zelve onverschillende zyn, door
de Omschriften kennelyk, als ⁵ *Asia Subacta*,
van Augustus; ⁶ *Alamannia devicta*, van Con-
stantinus den jongen; ⁷ *Judaea capta*, van Vef-
pasianus; ⁸ *Armenia & Mesopotamia in Potesta-
tem Populi Romani redactae*, van Trajanus; of
enkelyk ⁹ *de Germanis*, ¹⁰ *de Sarmatis*, van Mar-
kus Aurelius. Want de eenvoudigste Omschrif-
ten hebben dikwils de meeste Grootshcheyd.

Weezent-
lyke over-
eenkomst
van het
Omschrift
met de
Verbeel-
dinge.

Ter zyde stellende dan de Omschriften der
Hoofdzyde, geschikt om den Naam aan te too-
nen, 't zy alleen, als ¹¹ *Brutus*, ¹² *Abala*, ¹³ *Cæ-
sar*, enz. 't zy met de Eertytelen, gelyk wy
zoo eeven gezegd hebben, zoo moeten de andere
Omschriften niets anders zyn als uitleggingen der
Zinnebeelden, welke op de Penningen gevon-
den worden, door welke men wil doen kennen
de Deugden der Vorsten, zekere byzonderē
Voor-

1 *Aegypte ingenoomen*. 2 *Provincia*. 3 *Aan den Hersteller van Gallie*; zie by Oudaan Taf. XXIX. Pen. 7 en 9. 4 *Aan den Hersteller van Spanje*; zie by Oudaan Taf. XXXIII. Pen. 12. 5 *Asie v'oudergebragt*. 6 *Alamannie overwonnen*. 7 *Judaea ingenoomen*; zie by Oudaan Taf. XI. Pen. 6, 7, 8 en 9. 8 *Armenie en Mesopotamie in de Magt van het Romeinsche Volk gebragt*; zie by Oudaan Taf. XXI. Pen. 8. 9 *Van de Dwirfchers*; zie by Oudaan Taf. XXVIII. Pen. 1, 2, 3, 5 en 6. 10 *Van de Sarmaten*; zie by Oudaan Taf. XXVII. Pen. 2. 11 Zie by Oudaan Taf. I. Pen. 10. 12 Zie by Oudaan Taf. I. Pen. 11. 13 Zie by Aschet Taf. III. Pen. 3 en 5.

Voorvallen by hun leeven gebeurd , de Eere die men hen beweezen heeft, de groote Wedaaden , welke zy den Staat beweezen hebben, de Gedenkteeken hunner Heerlykheid, de Godheden die zy meest geëerd hebben, en van welke zy dagten zeer beschermd geweest te zyn; om dat de Ruggestukken , zoo als wy gezegd hebben , met deeze soorten van zaaken belaa- den zynde, de Omschriften daar mede eene wezentlyke overeenkomst hebben, zynde als de Sleutel der Verbeeldingen , om welke te raaden men zonder hunne hulpe zeer veel mocite zoude hebben, voornaamentlyk in deeze laater ceuwen, en in Landen alwaar de gewoontens t'eenemaal verschillend zyn.

En hier in munten de Gedenkpenningen van het hooge Ryk uit, welker Zinnebeelden altyd om eene goede rede wel toegépast zyn : daar in het laage Ryk het eene en het andere Zinnebeeld door malkander aan alle de Keizeren, eér door gewoonte dan door hunne verdiensten , is ge- geeven : by voorbeeld , ¹ *Gloria Exercitus*. ² *Felix temporum reparatio*. enz.

Gelyk de Deugden , welke de Vorsten by ^{De Deugden.} hun Volk zeer behaagelyk en zeer geacht ge- maakt hebben, de gewoonlykste Ruggestukken zyn , zoo zyn ook de Omschriften, welke haar doen kennen, de gemeenste; dan eens door haaren enkelen Naam, gelyk op Penningen van *Tiberius* , ³ *Moderationi* , ⁴ *Clementiae* , ⁵ *Iustitia* : dan

¹ Heerlykheid des Heers. zie by Oudaan Taf. LXX. Pen. 1 2. ² Ge- lakkige Herstelling der tyden. zie by Oudaan Taf. LXI. Pen. 2, 3, 4. 5 en 6. ³ Aan de Gemeensdigheid. zie by Oudaan Taf. LXVI. Pen. 1. ⁴ Aan de Goedertierenheid. zie hier Taf. VII. Pen. 8. en by Oudaan Taf. LXVI. Pen. 2 en 3. ⁵ De Gerechtigheid. zie by Oudaan Taf. LXY. Pen. 6. en 7.

dan eens die toepassende op de Vorsten, of door het ¹ Noemend, of door het ² Baarend geval, ³ *Spes Augusta*, of ⁴ *Spes Augusti*, ⁵ *Constantia Augusta* of ⁶ *Constantia Augusti*. ook ziet men zonder onderscheid zoo wel ⁷ *Virtus Aug.* als ⁸ *Virtuti Aug.* ⁹ *Clementia Aug.* ¹⁰ *Clementiae Aug.* enz.

Ik weet niet of men wel vast kan gaan op een scherpzinnigheid van eenige Geleerden, die willen, dat, wanneer het woord *Augustus* of *Augusta* in het Noemend geval is, het dan op de Godheid zelve slaat; in de plaats dat, wanneer het in het Baarend geval is, het dan zyn opzigt heeft op den Vorst, wiens Hoofd men op den Penning ziet: by voorbeeld, *Clementia Augusta*, in deezen zin zoude het, volgens hun zeggen, niets anders beteekenen, als, *quae in se est Sancta*, dat is, *welke in zig zelve Heilig is*: en *Clementia Augusti* zoude zoo veel zyn, als *quae eminent in Augusto Principe*, dat is, *welke in onzen Keizerlyken Vorst uitmunt*.

Ovidius zoude deeze giffingen kunnen voortaan met deeze woorden, *Sancta vocant Augusta Patres*. En 't is moogelyk in deezen zin, dat men, om voor den jongen Caesar eenen Naam te vinden, dien men sedert aan de Keizers gegeeven heeft, den Tytel van *Augustus*, welke

¹ *Nominations casus.* ² *Genitiuus casus.* ³ *De Keizerlyke Hoop.* zie Oudaan Taf. LVII. Pen. 7. ⁴ *De Hoop des Keizers.* ⁵ *De Keizerlyke Stantvastigheid.* ⁶ *De Stantvastigheid des Keizers.* zie by Oudaan Taf. LXVI. Pen. 12. en Taf. LXVII. Pen. 1. ⁷ *De Manhaftigheid des Keizers.* zie by Oudaan Taf. LXVIII. Pen. 3, 7, 8, 11, en 12. ⁸ *Aan de Manhaftigheid des Keizers.* zie by Oudaan Taf. LXVII. Pen. 10. en Taf. LXVIII. Pen. 6, en 10. ⁹ *De Goederstierenheid des Keizers.* zie by Oudaan Taf. LXVI. Pen. 9. ¹⁰ *Aan de Goedertierenheid des Keizers.* zie by Oudaan Taf. LXVI. Pen. 4. ¹¹ *Ovid. Fastorum lib. 1. vers. 609. Al wat Heilig is noemen de Vaders Augustum.*

welke *Heilig* beteekent , heeft uitverkoozen. Sedert heeft dit woord geheel andere beteekenissen gekreegen.

De Eer den Vorsten beweezen bestaat voornamentlyk in heerlyke Bynaaamen , met welke men hen vereerd heeft, om daar door te kennen te geeven hunne merkwaardigste Daaden, of iets 't welk zy boven anderen by uitneemendheid bezeten hebben ; want men moet die aldus onderscheiden van de openbaare Gedenktreenen , welke overgebleeven zyn als getuigen hunner Heerlykheid. In deezen zin kan die niet uitgedrukt worden als door het Omschrift , 't zy op de Hoofdzyde , 't zy op het Ruggestuk. By voorbeeld , den schoonen Tytel op de Penningen van *Trajanus* , *Optimo Principi* , vindt men somtyds op de eene, somtyds op de andere zyde. De Tytel van *Felix* , welken de Keizer *Commodus* de eerste voegt by *Pius* , en die van zyne Opvolgers is bewaard geworden, komt altyd op de Hoofdzyde der Penningen voor. De Tytels, welke overwonne Landen te kennen geeven, als *Britannicus* , *Armeniacus* , *Dacicus* , *Parthicus Maximus* , *Germanicus* , *Adiabenicus* , enz. worden somtyds op de Hoofdzyde, somtyds op het Ruggestuk gevonden ; wordende de Tytels, welke hunne Grootheid of Magt beteekenen , altyd op het Ruggestuk geleezen, als *Genio Senatus* , *Genio Exercitus* ; *Pa-*

De Eer den Vorsten beweezen.

1 Aan den besten Vorst. 2 De Gelukkigste. 3 De Godvruchtigste.
4 De Britanische. 5 De Armenier. 6 De Dacier. 7 De grootste Partier.
8 De Duitscher. 9 De Adiabensche. 10 Aan den Geleide van den Raad. zie by Oudaan Taf. XLV. Pen. 7. 11 Aan den Geleide van het Heerleger. 12 Aan den Geleide van het Romeinsche Volk. zie by Oudaan Taf. XLV. Pen. 6.

Populi Romani; ¹ *Restitutori orbis terrarum*, ² *Debellatori Gentium barbararum*; ³ *Locupletatori Orbis terrarum*; enz. Ondertuffchen ziet men de Tytels ⁴ *Genetrix orbis*, ⁵ *Mater castrorum*, ⁶ *Mater Senatus*, ⁷ *Mater Patriae*, fomtyds ook wel op de Hoofdzyde van de Penningen der Vorftinnen, gelyk als ⁸ *Pater Patrie* op die der Vorften.

De Vergodingen.

Wat de Eere, hen naa de dood gegeven, belangt; welke beftont in hen onder de Goden te plaatsén, die wordt beteekend door het woord ⁹ *Consecratio*, door ¹⁰ *Pater*, ¹¹ *Divus*, ¹² *Deus*, ¹³ *Divo Pio*, ¹⁴ *Divus Augustus Pater*, ¹⁵ *Deo & Domino Caro*; Somtyds zet men rondom eenen Tempel of Altaar ¹⁶ *Memoria felix*, of ¹⁷ *Memoriae aeternae*; Somtyds voor Vorftinnen ¹⁸ *Aeternitas*, of ¹⁹ *Sideribus recepta*; en op de Hoofdzyde ²⁰ *Divæ*, en in 't Grieks Θεά.

Vader Hardouin maakt eene zeer byzondere aanmerkinge over het woord *Deus*, ²¹ *Οεός*: hy wil dat het niets anders beduidt, als dat die deezen Tytel voert de Zoon is van eenen Vader, welke in 't getal der Goden is geplaatst geworden. Hy tragt het te bewyzen door de Griekfche

1 *Aan den Helfteller des Aardvloots.* zie by Oudaan Taf. XVIII. Pen. 1. 2 *Aan den Overwinnaar van vremde Volkeren.* 3 *Aan den Rykmaaker van de Waereld.* zie by Oudaan Taf. XVIII. Pen. 8. 4 *De Morder van de Waereld.* 5 *De Moeder der Heitgeeren.* 6 *De Moeder van den Raad.* 7 *Moeder van 's Vaderland.* 8 *Vader des Vaderlands.* 9 *Vergodig.* 10 *Vader.* 11 *De Godlyke of Vergode.* 12 *De God.* 13 *Aan den Verreoden Pius.* zynde Pius hier de Bynaam van den Keizer Antoninus. zie by Oudaan Taf. CVI. Pen. 9. 14 *De Vergode V. aer Augustus.* zie alhier Taf. XI. Pen. 8. 15 *Aan den God en Heere Carus.* 16 *De Gelukkige Gedagtenis.* zie by Oudaan Taf. CV. Pen. 9. 17 *Ter eeuwige Gelagtenisse.* by Oudaan Taf. CV. Pen. 8. 18 *De Eeuwigheid.* by Oudaan Taf. CIV. Pen. 9, 10, 11. en 12. en Taf. CV. Pen. 1, 3, 4, 5, en 6. 19 *Onder het Gefternte ontfangen.* by Oudaan Taf. CII. Pen. 11, en 12. 20 *De Vergode of Godin.* 21 *De God.*

ſche en Latynſche Gedenkpenningen. Dit is eene van die gedagten, welke door een of twee tegenſtrydige Voorbeelden verydeld, en gemeenlyk voortgebragt worden zonder eenig ander bewys als 't getal der Voorbeelden, met welke men die zoekt te verdedigen.

De Omschriſten, welke de Gunſten en Wel-^{Algemeene Gun-} daaden aan de Steden, aan de Wingewesten, en aan het Ryk beweezen uitdrukken, zyn gemeenlyk zeer kort, en eenvoudig, doch zy laaten daarom niet naa zeer grootſch en heerlyk te zyn: by voorbeeld, ¹ *Conſervator urbis ſuae*; ² *Ampliator civium*; ³ *Fundator pacis*; ⁴ *Reſtor Orbis*; ⁵ *Reſtitutor Urbis, Hispaniae, Galliae, enz.* ⁶ *Pacator orbis*; ⁷ *Salus generis humani*; ⁸ *Gaudium Reipublicae*; ⁹ *Gloria Romanorum*; ¹⁰ *Hilaritas Populi Romani*; ¹¹ *Laetitia fundata*; ¹² *Tellus ſtabilita*; ¹³ *Exuperator omnium Gentium*; ¹⁴ *Gloria orbis terrae*, ¹⁵ *Bono Reipublicae nati*; ¹⁶ *Gloria novi ſaeculi.*

Somtyds is de manier nog leevendiger, als ¹⁷ *Roma renaſcens*; ¹⁸ *Roma refurges*, ¹⁹ *Libertas reſtituta.*

Een

1 De Bewaarder van zyne Stad. zie Oudaan Taf. XXXII. Pen. 12. 2 Vermeerderaar der Burgeren. zie hier Taf. VII. Pen. 11. 3 De Veſtiger des Vreedes. zie Oudaan Taf. LXXV. Pen. 4. 4 De Regeerder van de Waereld. zie Oudaan Taf. XVIII. Pen. 4. 5 De Herſteller van de Stad, van Spanje, van Gallie. 6 Bevreediger der Waereld. 7 Heer des Menſchelyken Geſlachts. Oudaan Taf. LXXXI. Pen. 6, 7, 8, 9, en 10. 8 Vreugd van den Staat. 9 De Heerlykheid der Romeinen. Oudaan Taf. LXX. Pen. 6, 7, 8, 9, en 10. 10 De Vrolykheid van 't Romeinſche Volk. Oudaan Taf. LVIII. Pen. 6. 11 Geveſtigde Blydſchap. Oudaan Taf. LVIII. Pen. 12. 12 De ſtantbuare Aarde. Oudaan Taf. XLVIII. Pen. 8, 9, en 10. 13 Overwinnaar aller Volkeren. 14 De Heerlykheid des Aardbodems. 15 Tot nut van 't Gemeenebeſt gobooren. 16 De Heerlykheid van de nieuwe Eeuwe. Oudaan Taf. LXX. Pen. 4. 17 Het herbooren of bergroeiend Rome. zie hier Taf. VII. Pen. 9. 18 Rome zy zult weder op ſtaan. Oudaan Taf. XXXII. Pen. 7. 19 De beſteldé Vrijheid. Oudaan Taf. XC. Pen. 1.

Een van de hoogmoedigste en vleijenste Op-
 schriftten, die ik ooit gezien heb, staat op eenen
 Griekschen Gedenkpenning van den Keizer
Commodus, zynde aldus, ΚΟΜΜΟΔΟΥ ΒΑΣΙ-
 ΛΕΥΤΟΝΤΟΣ Ο ΚΟΣΜΟΣ ΕΤΤΙΧΕΙ. *Regnante*
*Commodo Mundus Beatus est*¹.

Byzondere
 gunsten.

De byzondere Gunsten en Wedkaaden zyn 'er
 duidelyker op uitgedrukt; gelyk, ² *Rescriptor*
Monetae; ³ *Remissa ducentesima*; ⁴ *Quadragesima*
remissa; ⁵ *Vebiculatione Italiae remissa*; ⁶ *Fisci Ju-*
daici calumnia Sublata; ⁷ *Congiarum Pop. Rom.*
datum; ⁸ *Puella Faustianae*; ⁹ *Via Trajana*;
¹⁰ *Indulgentia Augustorum in Carthaginienses*; ¹¹ *Re-*
liqua vetera HS Novies millies abolita, dat is
 22000000. ¹² *Plebei Urbanae frumento constituto*.

Byzonde-
 re Ge-
 schieden-
 issen.

Men verstaat ook door de Omschriften zekere
 byzonde Geschiedenissen van ieder Wingewelt,
 welke niet als door gemeene Zinnebeelden kunnen
 uitgedrukt worden: by voorbeeld een Overwin-
 ningbeeld met een Zeegetceken, of een Palmtak,
 of eene Kroon, kan niet wel uitgelegd en toegepast
 worden als door zoodaanige woorden, ¹³ *Victoria*
Germanica; ¹⁴ *Victoria Navalis*; ¹⁵ *Victoria Parthica*;
¹⁶ *Prae-*

1 Onder de Regeeringe van *Commodus* is de Waereld gelukkig geworden.
 2 Hersteller van de Munts. Oudaan Taf. II. Pen. 8. 3 Te Tweehon-
 derdste Penning kwytgescholden. 4 De Veertigste Penning kwytgescholden.
 5 Het Wagenrecht Italiae kwytgescholden. Oudaan Taf. I. Pen. 3. 6 De
 lastering van de Joodsche Schatkist weggenomen. Oudaan Taf. XII.
 Pen. 12. 7 Eene Koornuitdeeling aan 't Romeinsche Volk gegeven. zie
 voodaanige Penningen by Oudaan Taf. LXXVII. Pen. 4, 5, en 6.
 8 De Faustinaansche jonge Dogters. by Arschot Taf. XLIII. Pen. 17,
 en 18. 9 De Weg van Trajanus. Oudaan Taf. CVIII. Pen. 2 10 De
 Goedheid der Keizeren voor die van Karthago. by Arschot Taf. LIII.
 Pen. 18. 11 De overige oude negentiaalhonderd duizend *Sestien*
vernietigd. by Oudaan Taf. XVII. Pen. 9. maakende de Somme van
 67500000 Hollandtche Guildens. 12 Aan het Stads gemeene Volk
 Koorn toegeschikt. Oudaan Taf. LXXVII. Pen. 9. 13 De Duitse
 Overwinning. by Arschot Taf. XXXIII. Pen. 7. 14 De Scheeps Over-
 winning. Oudaan Taf. LXXIV. Pen. 5. 15 De Parthische Overwin-
 ning. Oudaan Taf. XXII. Pen. 10.

¹ *Prætoriani recepti*; en ² *Imperatore recepto*. Welk laatste Omschrift te kennen geeft de wyze hoe dat *Claudius* door de Krygsknegten is ontfangen. De Gunste, welke men aan *Nero* bewees van hem in alle de Priesterlyke Genootschappen aan te neemen, toont dit volgende Omschrift, ³ *Sacerdos cooptatus in omnibus Collegiis supra numerum ex S. C.* en op de dood van *Gordianus* staat dit Omschrift ⁴, *Pax fundata cum Persis*. Het Wonderwerk ⁵ welk te *Tarragona* voorviel, wanneer men uit het Altaar van *Augustus* een Palmboom zag voortkoomen, heeft men op eenen Penning verbeeld met deeze vier Letters 'er by, *C. V. T. T. Colonia Victrix Togata*, of beter *Turrità Tarraco* ⁶. De Keizer *Tiberius* spottede daar aardig mede, volgens het zeggen van *Suetonius*.

De Openbaare ⁶ Gedenkteeken worden ook door het Omschrift gekend en onderscheiden: Openbaare Gedenkteeken. zoo dat die, welke door den Vorst zelfs zyn gebouwd, in het Noemend of Baarend geval gesteld, of door een ⁷ Werkwoord uitgedrukt zyn; in de plaats dat die, welke men voor de Vorsten gebouwd, of hen toegeheiligd heeft, in het ⁸ Geevend geval gevonden worden: als ⁹ *Macellum Augusti*; ¹⁰ *Basilica Ulpia*; ¹¹ *Aqua Martia*; ¹² *Portus Ostiensis*; ¹³ *Forum Trajani*; ¹ *Tem-*

¹ De Lyfswagt aangenoemen. Oudaan Taf. XCIII. Pen. 2. ² De Keizer ontfangen zynde. Oudaan Taf. XCIII. Pen. 1. ³ Priester in alle Genootschappen aangenoemen boven 't getal, volgens 't Raadsbesluit. Oudaan Taf. CXLIII. Pen. 2. ⁴ De Vrede met de Perſiaanen gevestigd. ⁵ De Overwinnende Getabbaarde Volkplanting, of beter, De Getoornde Volkplanting *Taracco*. ⁶ Monumenta publica. ⁷ Verbum. ⁸ Dativus casus. ⁹ Het Vleeschhuis des Keizers. zie by Oudaan Taf. CI. Pen. 1. ¹⁰ Het Paleis van *Vipius* (*Trajanus*) Oudaan Taf. CVII. Pen. 3. ¹¹ 't Water van *Martius*. Oudaan Taf. CVII. Pen. 9. ¹² De Haven van *Ostia*. Oudaan Taf. CVIII. Pen. 3. en 4. ¹³ De Markt van *Trajanus*. Oudaan Taf. CVII. Pen. 1.

² *Templum Divi Augusti restitutum*; om dat deeze Gebouwen door Nero, door Trajanus, en Antoninus gestigt zyn: daar wy anders zien, ² *Romae & Augusto*; ³ *Jovi Deo*; ⁴ *Divo Pio*; ⁵ *Optimo Principi*; om alsoo de Tempels ter eere van Augustus, en de Zuilen voor Trajanus en Antoninus opgeregt, aan te toonen.

Godheden
door de
Vorsten
geëerd.

De byzondere drift, welke de Vorsten voor zekere Godheden gehad hebben, en de Tytels, onder welke zy die geëerd hebben, tot erkentnisse van haare Bescherminge in het algemeen, of van eenige byzondere Weldaaden van haar genooten, is ons bekend door de verscheide Omschriften. Wy weten, dat *Numerianus* groote achtinge voor *Mercurius* hadt, om dat hy op het Ruggestuk van eenen zyner Penningen gevonden wordt met ⁶ *Pietas Aug.* Wy zien dat *Diocletianus* voor zynen beschermcr *Jupiter* eerde, dewyl wy op zyne Penningen vinden staan ⁷ *Jovi Conservatori*; ⁸ *Jovi Propugnatori*; dit ging zelfs zoo verre, dat deeze Keizer den Naam van *Jovius* aangendoomen heeft. Dat *Gordianus* hem de goede uitkomst van eenen Veldslag, in welken zyn Volk wel pal gestaan hadt, toegeschreeven heeft, ziet men uit deeze woorden ⁹, *Jovi Statori*.

Op

1 De Tempel van den Vergoden Augustus vernieuwd. Oudaan Taf. CVI. Pen. 3. 2 Aan Rome en Augustus. Oudaan Taf. LV. Pen. 8, 9, en 11. 3 Aan den God Jupiter. 4 Aan den Vergoden Pius. zynde Pius de bynaam van den Keizer Antoninus. Oudaan Taf. CVI. Pen. 9. 5 Aan den besten Vorst. Oudaan Taf. CVI. Pen. 8. wordende deeze Tytel zeet dikwils op de Penningen van Trajanus gevonden. 6 De Godvrugtheit van den Keizer. Oudaan Taf. LXXXI. Pen. 1, en 2. zie ook Taf. LXXX. en LXXXI. 7 Aan Jupiter den Bewaarder. by Arfchof Taf. LVII. Pen. 19. 8 Aan Jupiter den Voorreter. Oudaan Taf. XXXIX. Pen. 3. 9 Aan Jupiter den Stander. Oudaan Taf. XXXIX. Pen. 4.

Op de Gedenkpenningen der Vorstinnen sloeg men het Beeld en den Naam der Godheden van haare Kunne, als van *Ceres, Juno, Vesta, Venus, Diana*. Het geluk van haar Huuwelyk wierdt door ¹ *Venus Felix* beteekend. De erkenfisse, welke zy betoonden voor haare goede Verlossinge, wanneer zy gebaart hadden, blykt door ² *Junoni Lucinae*. Die voor haare Vrugbaarheid door ³ *Veneri Genetrici*. De goede Fortuin der Vorsten, welke altyd hunne voornaamste Godheid is geweest, wordt ook zeer dikwils op de Penningen der Vorstinnen op allerley wyze gevonden: als ⁴ *Fortuna Augusta*; ⁵ *Fortuna perpetua*, ⁶ *Fortuna Felici*; ⁷ *Fortunae Muliebri*; ⁸ *Fortuna manenti*; ⁹ *Fortuna obsequens*; ¹⁰ *Fortuna redux*; den Naam zonder onderscheid of door het Noemend, of door het Geevend, of door het Beschuldigend geval uitdrukkende: Want wy zien eenpaariglyk, ¹¹ *Mars Victor*; ¹² *Marti Ultori*; ¹³ *Martem Propugnatorem*; en zelfs ¹⁴ *Martis Ultoris*; maar dit is voor den Tempel, gebouwd om de dood van Julius Cæsar te wreken, 't welk eene merckelyke veranderinge maakt. Hier

Godheden door de Vorstinnen geerd.

¹ De Gelukkige Venus. Oudaan Taf. LII. Pen. 11. ² Aan Juno, die in 't Woud geerd wordt; en dan komt de Naam Lucina van Lucus, dat is, een Woud; of Aan Juno, die de Kinderen in 't licht brengt; en dan heeft de Naam zynen oorspronk van Lux, dat is, het Licht. Ovidius lib. Fastorum 2, versu 449 & 450.

Gratia Lucinae t dedit hac tibi nomina luens;

Aus quia principium tu, Dea, lucis habes.

dat is, Goddankt zy Lucina: dien naam kreeg gy van 't Woud; of om dat gy de eerstgebooren Kindertjes in 't licht helpt. Oudaan Taf. LI. Pen. 3. ³ Aan Venus de Teelster. Oudaan Taf. LI. Pen. 10, 11, en 12. ⁴ De Keizerlyke Fortuin. Oudaan Taf. LVI. Pen. 1. ⁵ De altydsuurende Fortuin. ⁶ Aan de gelukkige Fortuin. Oudaan Taf. LVI. Pen. 5. ⁷ Aan de Vrouwelyke Fortuin. ⁸ Aan de blyvende Fortuin. Oudaan Taf. LVI. Pen. 4. ⁹ De gediensige Fortuin. Oudaan Taf. LVI. Pen. 3. ¹⁰ De wedergekeerde Fortuin. Oudaan Taf. LVI. Pen. 8. ¹¹ Mars de Overwinnaar. Oudaan Taf. XLII. Pen. 7, en 8. ¹² Aan Mars den Wreker. ¹³ Mars den Voorvegter. Oudaan Taf. XLII. Pen. 4. ¹⁴ Van Mars den Wreker. Oudaan Taf. XLIII. Pen. 6.

via, Augusta Caesarensis; 2 Municipium Ilorda, Aelianum Municipium, Coillutanum Antoninianum.

De Griekſche Steden zetten'er haare Voorrechten by, als IEPAC , ACTAOT , ATTONOMOT , EAEIΘEPAC , NATAPXIAOT , KOΛONIAC . Om aan te toonen, dat zy de Eere hadden van onſchendbaar te zyn, dat is, dat men'er geen misdadigers, welke hun toevlugt aldaar genoomen hadden, mogt van daan haalen, zoo dienden de woorden IEPAC , ACTAOT . Om te doenzien, dat zy het Recht hadden van zig van haare eige Wetten te bedienen, en dat zy de Romeinſche Wetten niet onderworpen waren, sloegen zy ATTONOMOT . Het 2 Latynſche of 3 Romeinſche Burgerrecht wierdt beteekend door KOΛONIAC . Het Recht van een Haven, in welke Schepen lagen, wierdt aangetoond door NATAPXIAOC . Vryheid van Tollen en Schattingen te hebben lieten zy zien door EAEIΘEPAC . Zoo wierden ook de andere byzondere Voorrechten, welke de Volkplantingen verkreegen hadden aangetoond. Zy waren zorgvuldig om aan te toonen het Voorrecht, 't welk zy hadden van 4 *Neokoren* te zyn, op deeze wyze, 5 $\text{ΔΙC. TPIC. TETPAKIC NEOKOPON}$. Eindelyk wierden de Verbinteniffen of Bondgenootſchappen, welke zy met andere Steden hadden aangegaan, uitgedrukt door OMONOA .

Aangaande deeze Tytels moet men naazien de ſchoone Aanmerkingen van den Heere Vailant,

1 *Ilorda* een Stad, wier Inwoonders het Romeinſch Burgerrecht hadden.
2 *Jus Latii*. 3 *Jus civitatis*. 4 *Tempelbewaarders*; Νεμεδοί , in 't Griekſch;
Editio civitatis, in 't Latyn. zie Spanheim *de praef. num. in*
40. pag. 492. en by Oudaan in zyne Roomſche Moogenheid, de
95 en 96 bladzijden. 5 *Voor de tweede, derde, vierde reizt Tempel-*
bewarders.

lant, in het Boek 't welk hy over de Griekſche Penningen heeft uitgegeeven, waar by men niets méér voegen kan.

Krygſtee- II. ¹ De Krygſteeken, en de geheele Le-
kenen, gens, welker Naamen ons het Omſchrift leert,
Keurben- als mede die der byzondere ² Keurbenden, uit
den, enz. welke zy beſtonden. Wy leeren, dat *M. Anto-*
nius dertig Keurbenden gehad heeft, door de
Getalen, welke op de Penningen gezien worden,

De Keur- als ³ *Legio I. II. III.* enz. tot *XXX* toe, indien
benden van *M. An* wy Goltzius moogen gelooven; want ik heb'er
tonius. nergens méér dan vierentwintig gezien. Wy
leeren de byzondere Naamen deezer Keurben-
den, en het onderscheid tuſſchen die te Land,
of die te Water dienden; om dat wy vinden,

⁴ *Legionis primae antiquae*; ⁵ *Legionis XVII. Glaf-*
sicae; ⁶ *Leg. XX. Hispanicae*; ⁷ *Legionis XXII.*
Primigeniae; enz. De Eertytels, welke zy door
haare Dapperheid en Getrouwheid verdiend heb-
ben, ſtaan met deeze woorden uitgedrukt,

Die van ⁸ *Legio I. Augusta sextum Pia Sextum Fidelis*;
Gallienu- ⁹ *Legio II. Adjutrix VII. Pia VII. Fidelis*; ¹⁰ *Legio*
Aug. X. Gemella Pia Vitrix. Wy vinden'er
ook zelfs de Benden, eertyds *Cohortes* genaamd;
gelyk op Penningen van *Antonius*, ¹¹ *Cohors spe-*
culatorum. ¹² *Cohortes Praetorianorum septem*, op
eenige van *Gallienuſ*. ¹³ *Coh. Praetorianae Philippi*,
pis, op ſommige van *Augustus*. Men

¹ *Signa militaria*. ² *Legiones*. ³ De eerste, tweede, derde Keurbende
denz. tot de dertigste toe. ⁴ Van de eerste oude Keurbende. ⁵ Van
de zeventiende Keurbende der ter Zee dienende Krygsknechten. ⁶ Van de
twintigste Spaansche Keurbende. ⁷ Van de twee en twintigste Eerst-
geboorene Keurbende. ⁸ De eerste Keizerlyke Keurbende, voor de zesde
reize Godvruchtig, voor de zeide reize Getrouw. ⁹ De tweede Behulp-
zaame Keurbende, voor de zevende reize Godvruchtig, voor de zevende
reize Getrouw. ¹⁰ De tiende Keizerlyke Keurbende, de Godvruchtige
Overwinnende Tweeling. ¹¹ Eene Bende Verspieters. ¹² Zeven Benden
van Lyfwagten. ¹³ De Benden der Lyfwagten te Philippi.

Men vindt den Naam der Legers en der Landen in welke zy gestreeden hebben : by voorbeeld , ¹ *Exercitus Dacicus* , ² *Exerc. Raeticus* ; ³ *Exercitus Syriacus* ; ⁴ *Exercitus Britannicus* : dit wordt ook getuigt door ⁵ *Expeditio Judaica ; Parthica* , enz. Wy vinden ook den Optogt of Uitreis der Keizeren , wanneer zy zig gingen stellen aan 't Hoofd van hunne Legers , uitgedrukt door ⁶ *Profectio Augusti* ; en door ⁷ *Adventus Aug.* als zy in eenige Stad aankwamen ; door ⁸ *Trajectus Augusti* , naa dat zy eene groote Rivier of eenen arm van de Zee waren overgetrokken. Men ziet eenen zeer schoonen Pronkpenning van den jongen *Gordianus* 'scheep zynde , op wiens Ruggestuk tien Beeldjes zyn. De zorg , welke zy droegen , dat de Krygsknegten zig wel oeffenden , wierdt door ⁹ *Disciplina* of *Disciplina Aug.* beteekend. De Redenvoeringen , welke zy tot het Volk deden , door ¹⁰ *Adlocutio Cōbortium*. De Eed van Getrouwheid , welken men het Krygsvolk deedt doen , door ¹¹ *Fides Exercitus*. Ik heb eenen Pronkpenning van *Commodus* gezien met dertien Beeldjes 'er op.

III. De openbaare Speelen , welke meest al- De Spelen.
tyd door Kruiken waar uit Palmtakken koomen , of door Kroonen beteekend worden , kan men niet onderscheiden als door het Omschrift , 't welk gemeenlyk of den Naam van die de Spe-
len

1 Het Dacisch Heir , of Leger. Oudaan Taf. XCII. Pen. 8.
2 Het Raetisch Leger. 3 Het Syrisch Leger. 4 Het Britsche Leger.
5 De Joodsche Kreigstogt ; De Parthische ; enz. 6 Des Keizers Uitreis. Oudaan Taf. XCI. Pen. 1 en 2. 7 Des Keizers Aankomst. Oudaan Taf. XCIII. Pen. 4, 5 en 7. 8 Des Keizers Overtogt. Oudaan Taf. XCI. Pen. 9 en 11. en hier agter Taf. VIII. Pen. 2. 9 De Toeg des Keizers. 10 Aanspraak des Benden. Oudaan Taf. XCII. Pen. 5 en 6. 11 De Trouw des Heirs. Oudaan Taf. LXXXIX. Pen. 2, 3, 4, en 5.

len heeft ingesteld, of van dien, tot wiens Eere zy aangeregt wierden, behelst. Aldus leert men, dat *Nero* de insteller van die Spelen is geweest, welke ieder vyfde jaar gehouden wierden, uit den Penning op wiens Ruggestuk staat, ¹ *Cer-tamen Quinquennale Romae constitutum*. Het Om-schrift staande op de Agterzyde van den Penning van *Caracalla*, ² ΜΗΤΡΟΠΟΛ. ΑΝΚΥΡΑΣ. ΑΣΚΛΗ-ΠΙΑ. ΣΩΤΗΡΙΑ. ΙΕΘ. ΠΤΘΙΑ. toont aan, dat men de zelve Spelen, welke in de ³ Landengte van Korinthe ter eere van Apollo gevierd wierden, te Ancyra in Galatie ter eere van *Æsculapius* den Behouder aanregtte. Men heeft daar over maar naa te zien 't geen de Heer Morel zegt in het Ontwerp, 't welk hy ons gegeven heeft van het allerfraaiste voorneemen dat ooit iemand ge-had kan hebben tot voldoeninge der Liefheb-beren.

Gy zult in dit ⁴ Ontwerp vinden het Om-schrift van de voornaamste Spelen der Alouden, als mede den zeer geleerden Brief van den Heere Spanheim over deeze Stoffe: *KABEPIA* waren de Spelen, welke te Thessalonika ter eere van de ⁵ Cabiri aangeregt wierden: *ΘΕΟΓΑΜΙΑ* wa-ren die, welke gevierd wierden, in Sicilie wel voornaamentlyk, ter eere van het Huuwelyk van Pluto en Proserpina. *ΣΕΘΥΗΡΕΙΑ* die, welke door Sept. Severus ingesteld waren. *ΚΟΜ-ΜΟΔΕΙΑ* die men hielt volgens het bevel van Com-

¹ Een Vyfjaarig Serydspel te Rome ingesteld. Ondaan de ICVIIJ. Pen. 1. ² De *Æsculapische* spelen., *Rebondspelen*, *Isthmische*, en *Py-rische* Spelen van de Hoofdstad Ancyra zie hier agter Taf. VIII. Pen. 5. ³ *Isthmus Corinthiscus*. ⁴ *Specimen univ. res. nummatis* genaamd. ⁵ *Cabiri* zyn Prieters der Goden, of volgende gedagren van anderen, Goden zelfs geweest. zie in 't *Pantheon Mythicum* van Pomey, gedrukt 1701. pag. 148.

Commodus. enz. Men vindt de Spelen ook op de Latynsche Penningen aangeteekend met den tyd wanneer zy gevierd zyn: Wy hebben op den Gedenkpenning van Memmius ¹ *Ed. Cerealia primus fecit*. Voornaamentlyk zien wy de ² Eeuwspelen, op het einde van elke Eeuwe vertoond; met groote zorg op de Munten bewaard, ³ *Ludos saeculares fecit*. Op de Penningen van Domitianus staat, ⁴ *Saeculares Aug.* en op die van Philippus leest men ⁵ *Saeculares Augg.* enz. doch de Verbeeldingen en de Stempels zyn zeer verschillende: Somtyds worden de Offerhanden, dan eens de Gevegten, dikwils ook wel de buitengewoone Dieren, welke aan het Volk vertoond wierden, op de Penningen verbeeld gezien.

IV. De ⁶Openbaare of Algemeene Beloften, De Algemeene of Openbaare Beloften. welke alle vyf of tien jaaren door de Keizers gedaan en vernieuwd wierden, kunnen zoo wel onder de Omschriften als onder de Opschriften geplaatst worden, door dien zy meërmaalen rondom den Penning dan op het Veld, voornaamentlyk in het hooge Ryk, gevondert worden; want in het laage Ryk is het geheel anders. Zoo als men ziet op den Penning van *Markus Aurelius*, zynde op het Ruggestuk de Beloften; welke men deedt ten tyde van zyn Huwelyk; verbeeld met deeze woorden, ⁷ *Vota publica*; en op de Grieksche Gedenkpenningen staat ΔΗΜΟΤ ΕΥΧΑΙ.

¹ Zie deezen Penning, wiens Omschrift is *Memmius Aedilis Cerealia primus facit*; dat is De Bouwmeester Memmius heeft de eerste de Spelen van Ceres vertoond. zie hier agter Taf. VIII. Pen. 3 en by Oudaan Taf. XCVII. Pen. 10. ² *Ludi Saeculares*. zie hier van Penningen by Oudaan Taf. XCVIII. en XCIX. ³ Heeft de Eeuwspelen vertoond. ⁴ Eeuwspelen des Keizers. ⁵ Eeuwspelen der Keizers. Oudaan Taf. XGIX. Pen. 6, 7, 8, 9, 10, en 11. ⁶ *Vota publica*. ⁷ *Algemeene Beloften*. Oudaan Taf. LXXXVII. Pen. 3.

ΕΥΧΑΙ. wordende dikwils door de Beginletters berekend, aldus Δ. Ε. Dit is eenē van die gelukkige Ondekkingen, welke wy aanden Geest van Vader Hardouin verschuldigd zyn, en die de Geleerden met erkentenisse behooren aan te nemen, ten opzigte van eenige Penningen, op welke ΔΗΜ. ΕΓ. niet behoorlyk kan goedge maakt worden. Zie den Penning van *Antoninus*, op welken staat ¹ *Vota suscepta decennialia*; en op den ander tien jaaren daarna ² *Vota decennialium*. In het laage Ryk vindt men zeer veele van deeze soorten van Beloften, welke men altyd eens zoo verre als den bepaalden tyd wenschte voort te zetten, 't welk men door het woord *Multis* uitdrukte; by voorbeeld, ³ *Votis V. Multis X.* of door het woord *Sic*; by voorbeeld, ⁴ *Sic X. sic XX.* Het is waar, dat ik die nooit verder dan tot XXXX. gevonden heb; 't welk doet zien, dat niemand van alle die Vorsten veertig jaaren geregeerd heeft; hebbende ieder van hen willen waarmaaken het Orakel van den Wyzen, ⁵ *Omnis potentatus vita brevis.*

De Heer du Cange heeft wonderbaarlyk wel alles, dat deeze ⁶ Beloftepenningen raakt, uitgelegd. Hy leert ons, dat, sedert dat Augustus, veinzende afltant van het Ryk te willen doen, tweemaal en op het verzoek van den Raad toegestaan heeft het nog tien jaaren te bestieren, inen alle tien jaaren openbaare Gebeden, Offerhanden, en Spelen voor de Behoudenisse der Kei-

¹ Tienjarige Beloften gedaan. ² Tienjarige Beloften. by Gevartius tab. 45. ³ Tienjarige Beloften vermoenigvuldigd tot Twintigjarige. Oudaan Taf. CXI. Pen. 5. en 6. ⁴ Zoo tien, zoo twintig. ⁵ Het lazen aller Vorsten is kort. ⁶ *Numeri votivi*, in 't Latyn; *Medailles votives*, in 't Fransch.

Keizeren heeft beginnen aan te regten. Dat men in het laage Ryk zulks deedt van vyf tot vyf jaaren, en dat het hier van daan komt, dat men ferdert *Diocletianus* op de Penningen vindt *Votis V. X.XV.* enz. dat deeze gewoonte duurde tot *Theodosius* toe, waarna men nooit meêr deeze foort van ¹Jaarrekening ziet. Het fchynt, dat, het Chriſtendom volkoomentlyk de overhand hebbende, men deeze plegtigheden, in welke nog eenige overblyfielen van het Heidendom konden zyn, niet langer heeft willen dulden. Zoodat deeze woorden ²*Votis multis*, welke ſtaan op eenen Gedenkpenning van *Majorianus*, dit zelve ganschelyk niet beduiden, maar eene Soort van 't'oējuichinge zyn, gelyk als deeze, ³*Plura natalitia feliciter.*

V. Eene van de fraaiſte zaaken, welke de Penningen ons leeren door de Omschriften; dat zyn de verſchide Tytels, die de Keizers hebben aangenoomen, naar mate dat zy hunne Magt vermeerderd of verminderd zagen. *Julius Cæſar* heeft nooit den Tytel van Koning of van Heer willen voeren, hy vergenoegde zig met dien van ⁴*Imperator*; ⁵*Dictator perpetuo*; en van ⁶*Pater Patriæ*. Zyne Opvolgers hebben de Magt van alle de Ampten aan zig getrokken. Men heeft hen gezien ⁷Opperprieſters, ⁸Gemeentſmannen, ⁹Burgermeesters, ¹⁰Stadhouders van Wingewelten, ¹¹Tugtmesters, en

Tytels den Vorſt gegeven.

Imperator. Dictator. Pater Patriæ.

¹ *Epocha.* ² Door veele (of vermeenigvuldigde) Beloften. ³ Eên wenſch, dat de Vorſt dikwils gelukkiglyk verjaare. ⁴ Veltlooverſte, Gebieder, of Bevelhebber. ⁵ Altoosdurend Hooggezaghebber of Oppervoogd. Oudaan Taf. IV Pen. 2. ⁶ Vader des Vaderlands. ⁷ *Pontifices Maximi.* ⁸ *Tribuni Plebis,* ⁹ *Conſules.* ¹⁰ *Proconſules.* ¹¹ *Ceſtarii.*

en ²Wicchelaars. Ik Spreek niet als van Overheidsampten; want wat de Tytels aangaat, die wierden ²onverschillig; en het Volk, zig langzaamhand aan de slaavernye gewennende, liet den Oppervorst zoodaamigen Naam aannemen, als hem behaagde; zelfs de Naamen der Goden. Zoo ziet men, dat *Commodus* gedaan heeft, die ³*Hercules Romanus*, en *Aurelianus*, die ⁴*Sol Dominus Imperii* genaamd wierdt; byaldien deeze Naam, welken men zoo dikwils op de Penningen vindt, altyd aan den Vorst en niet aan de Zonne zelfs gegeven is, ⁵*Soli invicto Comiti*.

Augustus wierdt in 't begin alleen ⁶*Cæsar Dicitur filius*, en daar naa *Imperator*, in het vervolg van tyd ⁷*Triumvir Reipublicæ constituendæ*, en vorders ⁸*Augustus* genaamd. Eindelyk voegde hy ⁹er de ⁹Gemeensmannelyke Magt by, die hem ¹⁰onafhangelijk maakte. *Caligula* behield de drie naamen *Imp. Caes.* en *Aug.* Het woord *Cæsar* moet in het hooge Ryk voor een Geslachtsnaam en niet voor eene Waardigheid gehouden worden. Alle die waarlyk *Cæsares* geweest zyn, of door geboorte of door ¹¹aanneeminge tot Zoonen, hebben deezen Tytel rechtveerdiglyk bezeten; de andere hebben zig deezen Naam aangemaatigd om voor zig de liefde en de achtinge der Volkeren te verkrygen. In het laage Ryk

¹ *Augures*. ² *Arbitraires*, in 't Fransch. ³ *De Romeinsche Hercules*. Oudaan Taf. XLVII. Pen. 6, 7, 8, en 9. ⁴ *De Zon, Heer des Ryks*. ⁵ *Aan de Zonne, den onverwinnelyken geleider*. Oudaan Taf. XLII. Pen. 1 en 2. ⁶ *Cæsar zoon van den Vergoden (Julius)*. Oudaan Taf. IV. Pen. 8. ⁷ *Drieman om den Staat vast te stellen*. Oudaan Taf. IV. Pen. 10, 11, en 12. ⁸ *Heilig, geheiligd, boogaanbaar, ontzaggeelyk; de Toenaam van deezen Keizer; en naa deezen de Keizerlyke Tytel van alle de volgende*. ⁹ *Tribunus Potestatis*. ¹⁰ *Sonverram*, in 't Fransch. ¹¹ *Adoptie*.

gaf *Caesar*, of *Nobilis Caesar* te kennen die genen, welke of tot Medeamptgenooten in de Regeeringe, of tot Erfgenaamen van het Ryk verklaard waren. Deeze Tytel wierdt dan agter den Naam gezet. *Aelius*, zynde de eerste, die hem gevoerd heeft by het leeven van eenen Keizer, wierdt aangezien voor verkoozen Opvolger van *Hadrianus*, ¹AELIVS CAESAR.

Claudius voegde ²*Censor*'er by. *Vitellius* wilde ^{Censor} nooit den Naam van *Caesar* aanneemen, en vergenoegd zynde met den Tytel van *Imperator* liet zig op het laast maar alleenlyk *Augustus* noemen. *Domitianus* maakte zig ³*Censor perpetuus*, zonder dat men ooit naa hem dien Eernaam op de Penningen heeft kunnen gewaar worden. Men vindt in het laage Ryk ⁴*Perpetuus Augustus*, doch het is naa *Leo* en *Zeno*. De Heer du Cange brengt eenen Penning van *Julianus* by, op welken staat, ⁵D. N. IVLIANVS SEMPER AVG. Hy haalt'er ook eenen van *Constantius* aan, die dit Omschrift heeft, ⁶FL. IVL. CONSTANTIVS PERP. AVG. Dit was echter op alle hunne Penningen niet eveneens, zoo als men het, op die naa *Anastasius* volgen, ziet. Deeze gelykvormigheid eigen ik niet alleen het laage Ryk toe; want ik zal my wel wagten te zeggen, dat deeze Tytel in het hooge Ryk onbekend was, om dat'er Penningen van *Nerva* zyn met *Perpetuus Augustus*. Ik weet nie-

¹ Zie hem by Oudaan Taf. VII. Pen. 9. ² Tugtmeeſter. ³ Altoosduerend Tugtmeeſter Oudaan Taf. VII. Pen. 4. ⁴ Altoosduerend Keizer, of zoo als eenige willen, Vermeerder des Ryks. ⁵ Onze Heer Julianus altyd Augustus, Keizer, of Vermeerder des Ryks. lees hier van by Oudaan in zyne Roomſche Mogendheid; Bladz. 45. ⁶ Flavius Julius Constantius altoosduerend Keizer.

Dominus. niemand, die den Eernaam van ¹ *Dominus* heeft durven aanneemen voor *Æmilianus*, van wien Goltzius eenen Penning aanhaalt met dit Om-schrift: ² D. N. C. AEMILIANO FOR-TISSIMO PRINCIPI.

Ik heb van den Heer Morel geleerd, dat deeze Penning valsch is, en dat het een Maximianus is, vermomd als of het *Æmilianus* was: zoodat deeze Tytel van *Aurelianus* afkomstig is, tot wiens eere deeze Penning geslaagen is, ³ *Deo & Domino nato Aureliano.*

Caligula heeft deezen Eernaam zoeken aante-neemen: *Domitianus* onderwondt op nieuws zig dien Tytel te doen geeven: De Wingewes-ten gaven dien aan *Septimius Severus* en aan zy-ne kinderen, zoo als het uit eenen Penning van het Pisidische Antiochie blykt: ⁴ *Victoria DD. NN.* De *Philippen* hebben ook den zelve Tytel gehad: doch de Romeinen hebben dien nooit willen verdraagen noch toestaan voor den tyd van *Aurelianus*.

Men vindt 'er naa hem geen met dien Eer-naam tot *Carus* toe, ⁵ *Deo & Domino Caro.* In 't vervolg is deeze Tytel aan alle de Keizers gemeen geworden, tot het einde van het Ryk toe, wanneer de Oostersche Keizers zig Konin-gen der Romeinen, ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΡΩΜΑΙΩΝ, lie-ten noemen: uitgenoomen die, welke uit God-vrugtigheid noch hun Hoofd noch hunnen Naam op de Gedenkpenningen wilden zetten; maar daar

¹ Heer. ² De Letters D. N. C. sijn de Beginletters van *Domi-no Nostro Casari.* dat is, *Aan onsen Heere Casar Aemilianus den daj-persten Vorst.* ³ *Aan den geboorten God en Heere Aurelianus.* ⁴ *Vi-ctoria Dominorum nostrorum;* dat is. *De Overwinning van onze Hee-ren.* ⁵ *Aan den God en Heere Carus.*

daar op dat van *Jesus Christus* floegen, met dit Omschrift, 'ΙΗCΟΥC ΧΡΙCΤΟC ΒΑCΙΑΕΥC ΒΑCΙΛΕΩΝ. *Zemifces* is de eerfte. Eenige van zyne Opvolgers hebben hem nagebootst, en veele hebben niets anders op de Ruggestukken willen hebben als de Beeldenisse van de Heilige Maagd Maria, van den H: Joris, of van eenen anderen Heiligen.

Ik moet den Tytel van ΔΕCΠΟΤΗC, welken de *Despotas* laatste Keizers van Constantinopolen hebben willen voeren, niet vergeeten. Het is een Grieksch woord, 't welk in zynen eersten oorspronk het zelve beteekent als *Herus* in 't Latyn, en *Meeſter* in het Nederduitsch, ten opzichte der Slaaven of Dienaaren. Men maakte byna het zelve'er af, 't welk de Romeinen van den Tytel van *Cæſar* gemaakt hadden, vergeleeken zynde by dien van *Augustus*. ΒΑCΙΑΕΥC *Rafleus*. overeenkomende met *Augustus*, en ΔΕCΠΟΤΗC met *Cæſar*. Aldus wilde *Stauracius*, welken zyn Vader *Nicephorus* hadt doen kroonen, geen anderen Tytel als dien van ΔΕCΠΟΤΗC aannemen, latende uit hoogachtinge dien van ²ΒΑCΙΑΕΥC voor zynen Vader. Dit was juist ten tyde dat de Griekſche Keizers ophielden met Latynſche Opſchriften te maaken. Deeze Zinnelykheid echter duurde niet lang, hebbende de volgende Keizers den Tytel van ΔΕCΠΟΤΗC meêr geacht dan dien van ΒΑCΙΑΕΥC, gelyk als *Constantinus* en *Michaël Ducas*, *Nicephorus Botaniates*, *Romanus Diogenes*, de *Comneni* en eenige andere. In navolginge der Vorſten namen de Vorſtinnen ook den Tytel van ΔΕCΠΟΙΝΑ *Defpoina*

1 *Jesus Christus Koning der Koningen.* 2 *Koning.*

poina aan, gelyk als *Theodora* de Vrouw van *Theophilus* gedaan heeft.

Men moet over het woord *Despotes* en *Basileus* de gedagten van Vader Hardouin ¹ naalezen: zy zyn aardig en verftandig, dienende wonderbaarlyk tot verklaaringe der Gefchiedeniffen van het Oofterfche laage Ryk.

Porphyro-
genetus.

Terwyl dat wy van de Constantinopolitaanfche Keizers fpreeken, moet de Tytel, welke dikwils op de Penningen van dien tyd gevonden wordt in het Geflacht der *Comneni*, en van die hen opgevolgd zyn, niet vergeeten worden; te weeten ΠΟΡΦΥΡΟΓΕΝΗΤΟΣ. Dit woord komt van een vertrek in het Paleis 'twelk Conftantyn hadt doen bouwen, bevloed en bekleed met een zeer kostelyk marmer, hebbende eenen rooden grond met witte fpikkels ², en 't welk voor de Keizerinnen gefchikt was om'er in de kraam te leggen; om welke rede de Kinderen in 't vervolg genaamd wierden in 't Purper of Porphyr gebooren, *Porphyrogeneti*.

Rex.

Men zal wel vergenoegd zyn hier te leeren, dat de Grieken fomtyds aan eenen ³ Kroonprins den Tytel van *Basileus* gegeven hebben, fchoon dat niemand in het Latyn dien van *Rex* gehad heeft. Dit getuigt de Penning van den jongen *Caracalla* ⁴ ΑΝΤΩΝΙΝΟΣ ΒΑΣΙΛΕΥΣ. Doch alle de Gelcerden zyn het niet eens, dat deeze Antoninus de jonge *Caracalla* is. Wy hebben ondertuffchen eenen *Hanniballianus*, welken Conftantinus ⁵ *Rex* deedt noemen. De Heer Spanheim haalt Gedenkpenningen der Griekfche Konin-

¹ Zie zyn Boek, genaamd, *Medailles du Siecle de Constantin*. pag. 255. ² *Porphyreticum Marmor*. in 't Latyn; *Porphyrfteen* in 't Duitfch. ³ *Caesar*. ⁴ De Heer Vaillant heeft deezen Penning gehad. ⁵ *Konrog*.

ningen aan, waar op by malkander staat, ΒΑΣΙΛΕΥΣ Ἰ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΟC. Eenen van *Triphon*, eenen van *Tigranes*; en eenen Keizerlyken van *Caesars*, met Ἰ ΑΓΙΟC ΚΑΙCΑΡ ΘΕΟC ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡ. 't welk eene schandelyke vleyery is. Goltzius brengt twee Penningen by, op welke *Nero* genaamd wordt Heer of Beschermmer; ΝΕΡΩΝ ΠΑΤΡΩΝ, ΝΕΡΩΝΙ ΠΑΤΡΩΝΙ. Die van Samos hebben de twee Zoonen van Severus met den Naam van Nieuwe Zonnen vereerd, ΝΕΟΙ ΗΑΙΟΙ, hen aanzieude als twee godgunstige Sterren, welke het Ryk eenen nieuwen luister beloofden. Dit is de Penning dien men *Occo* zoo kwaalyk hadt opgegeeven, dat hy'er ΝΕΟΘΗΑΕΟC van gemaakt heeft.

Men vindt in het laage Ryk het woord *Se-Senior*; *nior* by dat van *Dominus*, zoo als wy in 't Nederduitsch zeggen Heer en Meester, zynde gelyk in 't Fransch *Seigneur & Maitre*. Doch zonder de Vraage aan te raaken, te weeten of het Fransche woord *Seigneur* van het Latynsche *Senior* komt, ben ik verplicht te zeggen, dat het op de Penningen van *Diocletianus* en van *Maximianus*, welke de eenigste zyn waar op ik dit geleezen heb, naar allen schyn het zelve betee-kent als het woord *Pater*, en dat deeze eerbiedige uitdrukking door de Kroonprinsen, welke van hen om 't Ryk te bestieren en tot Opvolgers gekoozen waren, gebruikt is geworden, te meêr om dat wy die nooit vinden als in het Geevende geval, aldus, *D. N. Diocletiano Felicif-*

1 't Woord ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡ wordt op de Penningen gebruikt als 't Latynsche woord *Imperator*. 2 *De Heilige Caesar, God, Keizer*. 3 is eigentlyk een *Oudman* te zeggen. 4 *Vader*. 5 *Caesares*, 6 *Aan onzen Heere Diocletianus den Gelukkigsten Ouden Keizer*. zie hier agter, onder de nieuwe Ondekkingen, 't gene van den afstand van *Diocletianus* gezegd wordt.

licissimo Seniori Augusto; zynde een Eertytel, welken zy behouden hebben zelfs naa dat zy afstant van het Ryk gedaan hadden. Dit getuigt ² de tweede Wet van het Theodosiaansche Wetboek van de Schattinge, in welke Constantinus en Licinius, spreekende van Diocletianus, hem noemen ² *Dominum & Parentem nostrum Seniores Augustum*.

Vader Hardouin heeft het beter begreepen, en ons geleerd, dat de woorden *Senior Augustus* den Afstant van deeze Keizers beteekenen, en dat deeze Tytel hen niet gegeven is, als naa dat zy de Regeeringe hadden nedergelegd; volmaaktlyk door deeze gedagte uitdrukkende de beteekenisse van ³ *Quies Augustorum*.

*Nobilis
Caesar.*

De jonge *Philippus* hadt, voor dat hy ⁴ *Augustus* genaamd wierdt, den Tytel van ¹ *Nobilis Caesar*, welke in gebruik gebleeven is sedert deezen tyd voor de Zoonen der Vorsten, die nog tot geene Amptgenooten in de Regeeringe waren aangenoomen, of voor die, aan welke de Keizers de bestiering van het Ryk toevertrouwen; zulke vier *Caesares* heeft Diocletianus gemaakt, te weten, *Constantius*, *Maximinus*, *Severus*, en *Maximianus*, welker Penningen den Tytel van *Nobilis Caesar* draagen. Want wat ⁶ *Princeps Juventutis* aangaat, het is een Eernaam, welken men sedert den tyd van Augustus aan de Zoonen der Keizeren gaf; ⁷ *Cajus Lucius Caesares*, *Principes Juventutis*. Wat den Tytel van *Caes*

*Princeps
Juventu-
tis.*

¹ Lex 2. Codicis Theodosiani de Censu. ² Onzen Heer en Vader den Onden Keizer. ³ De Rust der Keizeren. Oudaan Taf. LXIII. Pen. 9. ⁴ Keizer. ⁵ Edels Vorst of Kroonprins. ⁶ Vorst der Jengd. Oudaan Taf. VII. Pen. 12. ⁷ *Cajus Lucius Caesares*, Verhan der Jengd. Oudaan Taf. VII. Pen. 10.

Caesar alleen belangt, zynde onderscheiden van *Caesar*, dien van *Augustus*, men vindt dien sedert den tyd van *Geta* en *Caracalla* zoonen van *Severus*, en op de Penningen der ¹ tot Zoonen aangenoomen Vorsten *Aelius* en *Aurelius*. Het schynt, dat *Aelius* ² de allereerste is geweest, die den Naam van *Caesar* alleen, zonder dien van *Augustus* gehad heeft. Aldus is de Tytel van *Caesar* en van *Augustus* in het hooge Ryk eenige eeuwen lang voor de Keizers in gebruik geweest, om hunne Grootfchheid te vleijen, als of zy erfgenaamen van de Heerlykheid en de goede Hoedaanigheden der twee eerste Keyzeren, zoowel als van hunnen Naam waren geweest. In het Constantinopolitaansche Ryk hebben alle de Vorsten, sedert den Grooten Constantyn, ³ *Flavius* *Flavius*, willen genaamd worden, en men konde hen geen grooter vermaak aandoen dan met hen Nieuwe Constantynen te noemen, *Novus Constantinus*. Om deezen Naam beroemder en doorlugtiger te maaken heeft men altyd onderfeld, dat de Vorst van *Vespasianus* door Constantyn in eene rechte linie afkomstig was; aldus de gelukkige voorspelling van den Tempel, door *Domitianus* aan de ⁴ Eeuwigheid der *Flavien* toegeheiligd, waarmaakende.

Het is niet te min waar, dat de Naam van *Flavius*, welke sedert dien tyd schcen vergeeten te zyn, niet heeft begonnen weder voor den dag te koomen als in het Geslacht van Constantyn; 't welk uitgestorven zynde liet *Jovianus* niet naa den

¹ *Adoptivi*. ² Oudaan Taf. VII. Pen. 9. ³ Voornaam van den Grooten Constantyn. ⁴ *Aeternitati Flaviorum*. Deezen Tempel vindt men op eenen Penning van *Titus*, by Oudaan Taf. CIII. Pen. 12.

den Naam'er van te bewaaren, gelyk zyne Opvolgers ook naar zyn voorbeeld gedaan hebben. Ja zelfs hebben de Lombardifche Koningen'er eere in gefield, als *Antharitus*, en ook eenige Gottifche Koningen, gelyk *Reccaredus*: 't welk niet langer fchynt geduurd te hebben dan tot *Heraclius* of tot zynen Zoon *Constantinus*; ten minften zoo vindt men naa dien tyd deezen Naam op de Penningen niet meêr. Ik fpreek hier van opregte en onvervalfchte Penningen, en niet van die, welke Strada voor zyn vermaak gemaakt en verzonnen heeft, op welke hy deezen Naam zelfs aan de *Commeni* en aan de *Angeli* geeft.

De Grootfchheid der Griekfche Vorften, en de Vleijery hunner Onderdaanen verfchaffen ons op hunne Penningen eene groote menigte van Tytels, welke aan de Latynfche Keizers nooit gegeven zyn, als ¹ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΒΑΣΙΛΕΩΝ, ²*Nicator*, ³*Nicephorus*, ⁴*Evergetes*, ⁵*Eupator*, ⁶*Soter*, ⁷*Epiphanes*, ⁸*Ceraunus*, ⁹*Callinicus*, ¹⁰*Dionysius*, ¹¹*Theopator*. Zy zyn al zoo min befchreumd geweest als de Latynen om zig den Naam van God te doen geeven. *Demetrius* zig hebbende doen noemen, ¹²ΘΕΟΣ ΝΙΚΑΤΩΡ; *Antiochus*; ¹³ΘΕΟΣ ΕΠΙΦΑΝΗΣ ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ; Een andere *Demetrius*, ¹⁴ΘΕΟΣ ΦΙΛΟΠΑΤΩΡ ΣΩΤΗΡ. Zy maakten zelfs geene zwaarigheid om der Goden Zinnebeelden zig aan te maanen, als den Blixem, en de Hoornen van Jupiter Hammon,

met

¹ Koning der Koningen. ² Overwinnaar. ³ Overwinningdraager. ⁴ Weldoende. ⁵ Welgebooren. ⁶ Behouder of Verlaffer. ⁷ De Heerlyke. ⁸ De Blixem. ⁹ Die heerlyke Overwinningen verkrygt. ¹⁰ Een mans Naam eigen aan Bacchus. ¹¹ Uit eenen God gebooren. ¹² God de Overwinnaar. ¹³ Edele God die overwinningen woogdraagt. ¹⁴ De God, de Vaderminnaar, de Behouder.

G E D E N K P E N N I N G E N . 155

met den Leeuwenhuid van Hercules. Alle de Opvolgers van Alexander hebben het voor eene Eere gehouden.

Ik heb wel achtinge voor hem , die als eene waarheid vastgesteld heeft , dat de Tytel van ¹ Θεός , onder de Griekſche Vorſten , nooit ge-^{oudr.}geeven is als aan de Zoonen der Vergode Koningen , maar ik ben niet leerzaam genoeg om het te kunnen gelooven. Het komt my voor , dat dit woord natuurlyker den Vergoden Vorſt dan zynen naakoomelingen toebehoort ; en de zelve rede , die maakt , dat onder de Latynen de Zoon van eenen Vergoden Vader niet ² Divus maar ³ Divi filius genaamd wordt , overtuigt my , dat onder de Grieken de Zoon van eenen Vader Θεός geen en anderen Tytel toekomt als ⁴ Θεῷ Ὑιός.

De Grieken dan Onderdaanen der Romeinen geworden zynde gaaven hen deezen zelve Tytel ; en daar komt het van daan , dat men hem byna nooit vindt als op hunne Penningen ; want op zeer weinige Latynſche ſtaat het woord ⁵ Deus , by vergelykinge der Griekſche , op welke men leeft ⁶ ΘΕΑ ΡΩΜΑ. ⁷ Θεία Σύγκλητος. ⁸ Θεός Νέρων. ⁹ Θεός Καίſαρ Σεβαςός. ¹⁰ Γάιος Κάιſαρ Θεός. Zy hebben *Adrianus* zelfs ¹¹ ΑΔΡΙΑΝΟΣ Ο'λύμπιος genaamd , hebbende te Athene eenen Tempel voor beiden gemeen gebouwd. *Commodus* heeft den zelve Eernaam ὀλύμπιος Κόμμοδος gehad ; en de Keizerinnen zyn met de zelve Tytels gevleid , en *Juno* , *Venus* , enz. genaamd geworden ;

¹ God. ² God of Godlyk. ³ Zoon van den Godlyken. ⁴ Een Gods Zoon. ⁵ God. ⁶ De Godin Rome. ⁷ De Heilige Raad. ⁸ De God Nero. ⁹ De God Caesar Augustus. ¹⁰ De God Cajus Caesar. ¹¹ De Olympiſche Adrianus.

den; haar gemeenlyk niet gelykende als door haare Minneryen.

Pius.
Felix.

Onze Roomsche Vorsten, alschoon veel zeediger, hebben zig evenwel de Grootte, de Godvrugtige, de Onverwinnelyke, de Rechtveerdige, de Wyze, de Voorzienige, enz. laten noemen. *Trajanus* was de eerste, die ¹ *Optimus* en *Optimus Princeps*, en door de Grieken ² *Αριστος* genaamd is geworden. *Antoninus* nam de eerste den Naam van ³ *Pius* aan. *Commodus* hadt de verwaandheid van'er ⁴ *Felix* by te voegen. *Septimius Severus* zig den Naam van ⁵ *Pertinax* aangemaatigd hebbende, welken *Helvius* gebruikt hadt om zyne Standvastigheid te beteekenen, kwam weder tot *Soverus Pius*. *Pescennius* wierdt ⁶ *Justus* genaamd. *Diocletianus* noemde men, ⁷ *Beatissimus* en ⁸ *Felicissimus*, en zynen Amptgenoot *Maximianus* gaf men ook deeze nieuwe Tytelen, welke de kinderen van Constantyn uit Grootfchheid niet hebben laten verlooren gaan, zoo als de ⁹ Pronkpenning van *Constantius*, op welken staat ¹⁰ *Victoria Beatissimorum Caesarum*, getuigt. De Heer Patin haalt eenen gouden *Probus* aan met dit Omschrift, ¹¹ *Victorioso semper*. Men ziet den Tytel ¹² *Maximus* gevoegd by Toenaamen door 't overheeren van Landen verkreegen, als ¹³ *Armeniacus Maximus*, ¹⁴ *Parthicus Maximus*. *Victorinus* neemt dien van ¹⁵ *Invictus* aan. Ik geloof zekerlyk, dat zy niet als met moeite toefonden, dat men

1 De Beste en Bestē Vorst. 2 Godvrugtige, 3 Gelukkige. 4 De Standvastige. 5 De Rechtveerdige. 6 en 7 De Gelukkigste. 8 Medaillon, in 't Fransch. 9 De Overwinning der Gelukkigste Vorsten. 10 Aan den altyd overwinnende. 11 De Grootste. 12 De Grootste Armenier. 13 De grootste Parthier. by Arschot Taf. LIII. Pen. 1. 14 De Unverwinnelyke.

'G E D E N K P E N N I N G E N . 157

hien de Naamen der Goden gaf, als ¹ *Jovi crescenti*, ² *Jovi juveni*, ³ *Jovi fulguratori*, enz. en dat zy die aanzaagen voor uitdrukkingen van Hoogachtinge en van Geneegenheid hunner Onderdaanen, om niet te zeggen van hunne Vleijerye.

Ik geloof, dat Vader Hardouin zeer klaar en duidelyk heeft aangetoond, dat het woord *Maximus* op de Gedenkenningen van *Constantyn* een Geslachtsnaam is, en niet een Tytel van Grootfchheid, zoo als deeze voor *Lodewyk den Grooten* onzen Keizerlyken Alleenheerscher is. Het is geene ydele gedagte te zeggen, dat'er in het Geslacht van *Constantinus* een tak is geweest van *Maximus*, gelyk'er een der *Claudii* en een der *Julii* was; van welke de *Flavii* de gemeene Stam waren. Zy zyn alle *Flavii*, maar niet alle *Julii*, of *Claudii*, of *Maximi* geweest: deeze drie Naamen zyn nooit op eenen en den zelve Penning gevonden.

De buitengewoone verdiensten van *Balbinus* en *Pupienus*, gevoegd by de zagtheid hunner Regeeringe, hebben hen ⁴ *Patres Senatus* doen *Patres Senatus.* genaamd worden; zynde een Tytel, welken men sedert door vleijerye aan eenige Keizerinnen gegeven heeft, zoo als wy het hiertaa zullen zeggen. Deeze twee Vorsten scheenen altyd zoo eendragtig en van zulken goed verstand te zyn, dat men zig niet vergenoegde het met een Ruggestuk, gemeen aan hunne Voorzaaten, uit te drukken, ⁵ *Concordia Augg.* maar men voegde de twee

¹ Aan den groeienden Jupiter. Oudaan Taf. XXXVIII. Pen. 1.
² Aan den jongen Jupiter. ³ Aan den Bliksemenden Jupiter. Oudaan Taf. XXXVIII. 7. ⁴ Vaders van den Raad. ⁵ Eendragt der Keizeren.

twee Handen te saamen, tot een Teeken van een naauwe Vriendschap, door deeze Omshiften te kennen gegeven, ¹ *Amor mutuus Augg.* ² *Caritas mutua Augg.* ³ *Fides mutua.* en ⁴ *Pietas mutua.*

De Vorstinnen kreegen sedert het begin van 't hooge Ryk den Tytel van *Augusta*, als *Julia Augusta*, *Antonia*, *Agrippina*, enz. zelfs die, welke nooit Keizers Vrouwen geweest zyn, als *Julia Titi*, *Marciana*, *Mattidia* enz. De andere dedden'er Eernamen by, welke men haar door Vleijerye gegeven had; gelyk als *Julia* of *Livia* de Vrouw van Augustus nam den Tytel van ⁵ *Genetrix orbis* aan; *Faustina* wordt zomtyds genaamd ⁶ *Mater castrorum*; *Julia* heeft somtyds den zelve Tytel, en ook dikwils deeze volgende, ⁷ *Mater Senatus*, *mater Patriae*, *Julia* ⁸ *Domna*. Zynde de eenigste aller Vrouwen, die zig ⁹ *Pia Felix Augusta* heeft laten noemen. Hebbende de Romeinen zoo mildelyk niet als wy aan de Vrouwen den Tytel van ¹⁰ *Sexe Devot* gegeven.

Wy leeren van den Heere du Cange, dat in het laage Ryk de Moeders der Keizeren den Eernaam gehad hebben van ¹¹ *Venerabilis*, 't welk hy bewyft door dit fraaije Opschrift, 't welk hy aanhaalt, ¹² *Piissimae & Venerabili Do-*

1 De Onderlinge Liefde der Keizeren. zie hier agter Taf. VII. Pen. 4. 2 De Onderlinge Geneegenheid der Keizeren. by Arschot Taf. LVII. Pen. 7. 3 De onderlinge Trouw. by Arschot Taf. LVII. Pen. 8. 4 De Onderlinge Eerbiedigheid. 5 Moeder van de Waereld. 6 Moeder van de Heiligers. by Arschot XLVIII. Pen. 20. 7 Moeder van den Raad, Moeder des Vaderlands. 8 *Domna* is een eigen Naam; zie Spanheim de Praesantia & usu Numism. in 416 pag. 626 & 627. 9 De Godvrugtige, Gelukkige Keizerin. 10 Godvrugtige Kynne. 11 Eerwaardig. 12 Aan onze zeer Godvrugtige en Eerwaarde Vrouwe Helena Keizerinne, Moeder van onzen Overwinnenden Heere, altoosdaurenden Keizer Constantinus, en Grootmoeder van onze zeer Godzalige Heeren Kzoonprinsen, de Raad en 't Volk van Napels.

Dominae nostrae Helenae Augustae, Matri Domini nostri Victoris semper Augusti Constantini, & Aviae Beatissimorum Dominorum nostrorum Caesarum, Ordo & Populus Neopolitanus. Waar door men zeer natuurlyk het Ruggestuk van den Penning der Vergodinge van den Grooten Constantyn, door de Heidenen gedaan, kan uitleggen: de Beeldenis, welke'er op staat, is die van Helena; en de Letters V. N. MR. beduiden ¹*Venerabilis Nostra Mater.*

Dit is het gevoelen van Vader Hardouin niet, die deeze Beeldnisse niet erkent voor Helena, maar voor eene enkele Godheid; en wil, dat men deeze Letters aldus uitlegge, ²*Urbis Narbonensis Mercatum restituit.* Dit onderstelt zyne byzondere gedagten over de Penningen van die Eeuwe, waar in ik my niet wil inlaaten.

Men vindt in het Omschrift der Naamen ook ^{De Maagschappen.} de Maagschappen, niet alleen der tot ³Zoon aaneemingen, welke den Naam van Zoon deden voeren; maar ook zelfs die van Kleinzoons ^{Tot Zoon aaneeming.} en Kleindogter. Waar toe men moet brengen alle de Bloedverwantschappen, om'er de verscheidene Tytels niet van op te haalen; zonder zelfs die te vergeeten, welke uit zuivere ^{De Vriendschappen.} Vriendschap en groote Eerbiedigheid bestaan. Zoodaanig is de Tytel op den Penning van *Ariobarzanes* Koning van Kappadocie, ⁴*Φιλορωμαϊος*, om de Verbintenisse, welke hy met de Romeinen hadt, aan te toonen. Zoo ook die, welken men op de Penningen der Naakoomelingen van Arfaces vindt, zig noemende ⁵*Φιλέλληνας.* Aldus wordt

He-

¹ Onze Eerwaardige Moeder. ² Hy heeft de Markt van de Stad Narbona hersteld. ³ Adeptiones. ⁴ Vriend der Romeinen. ⁵ Der Grieken Vriend.

Herodes Agrippa op eenen Penning ¹ Φιλοκλαύδιος genaamd; om te doen zien, dat hy den Keizer Claudius zeer aankleefde. De *Ptolemæi* hadden deeze Tytels; ² *Philopator*; ³ *Philometor*; ⁴ *Philadelphus*. Sedert dat de Keizers Christenen zyn geweest, nam *Nicephorus*, bygenaamd *Botanistes*, uit Godvrugtigheid deezen Tytel aan ⁵ Φιλοχριστός.

Wy vinden dan op de Gedenkpenningen de Eernaamen van Vader, van Moeder, van Ouders, van Zoon, van Dogter, van Kleinzoon, van Nancef of Zoon van een Kindskind, van Broeder, van Zuster; van Neef, van Huisvrouw, van Zwager, en Schoonvader. Als, ⁶ *Divo Maximiano Patri*; ⁷ *Agrippina Mater Caji Cæsaris Augusti*; ⁸ *Agrippina Augusta Divi Claudii Cæsaris Neronis Mater*, ⁹ ΙΟΥΛΙΑ ΚΟΑΙΜΗΝΕ ΚΕΒ. ΜΗΤΗΡ ΚΕΒ. op eenen Penning van *Hadrianus* staat, ¹⁰ *Divis Parentibus*. ¹¹ *Cajus Cæsar Divi Julii Filius*, ¹² *Cajus & Lucius Cæsares Augusti Filii*; ¹³ *Drusus Cæsar Tiberii Augusti Filius*; ¹⁴ *Divo Romulo Filio*; ¹⁵ *Divia Domitilla Divi Vespasiani Augusti Filia*; ¹⁶ *Germanicus Cæsar Tiberii Augusti Filius Divi Augusti Nepos*; ¹⁷ *Cajus Cæsar Divi Augusti Pronepos*; ¹⁸ ΘΕΩΝ ΑΔΕΛΦΩΝ. ¹⁹ *Marciana Aug. soror Imp. Trajani*; ¹ *Di-*

¹ Vriend van Claudius. ² Vaders vriend. ³ Moeders vriend. ⁴ Broeders vriend. ⁵ Vriend van Christus. ⁶ Aan den Vergoden Vader Maximianus. ⁷ Agrippina Moeder van den Keizer Cajus Cæsar. ⁸ Agrippina Augusta Moeder van den Godlyken Claudius Nero Cæsar. ⁹ Julia Soaemias Keizerin, Moeder des Keizers. ¹⁰ Aan de Vergode Ouders. ¹¹ Cajus Cæsar zoon van den Vergoden Julius. ¹² Cajus en Lucius Cæsares zoonen van Augustus. ¹³ Drusus Cæsar zoon van den Keizer Tiberius. ¹⁴ Aan den Vergoden Zoon Romulus. ¹⁵ De Vergode Domitilla dogter van den Vergoden Keizer Vespasianus. ¹⁶ Germanicus Cæsar zoon van den Keizer Tiberius, Dogterszoon van den Vergoden Augustus. ¹⁷ Cajus Cæsar Nancef van den Vergoden Augustus. ¹⁸ Van de Godlyke Broeders. ¹⁹ Marciana Keizerin Zuster van den Keizer Trajanus.

¹ *Divo Constantino Cognato*; ² *Sabina Hadriani Augusti Uxor*; ³ *Imp. Maxentius Divo Constantino Adfini*; ⁴ *Divo Maximiano Socero*.

Deeze zelve Omschriften ontdekken ook den korten duur, welken gehad heeft de erkenenis van die, welke tot Zoonen ¹ verkoozen of hunnen Vader of Moeder voor 't Ryk verpligt zynde, aanstonds de Hoedaanigheid van Zoon aangenoomen hebben, en die welkort daarna, zowel als den Naam, verlieten. *Trajanus* nam aanstonds den Naam aan van *Nerva*, die hem voor Zoon hadt aangenoomen, welke weinig tyds daarna verdween, om den Naam van *Trajanus* alleen te behouden. Terstond was het *Nerva Trajanus Hadrianus*, kort daarna wierdt het *Hadrianus* alleen. En de goede *Antoninus*, die *Titus Aelius Hadrianus Antoninus* genaamd wierdt, hadt weinig tyds daarna den Naam van *Antoninus Augustus Pius*. De Ydelheid en Grootfchheid deedt verscheide Keizers Naamen behouden en aanneemen, tot welke zy noch door het bloed, noch door de verdiensten geen het minste recht hadden. Aldus hebben zes Keizers, tot *Caracalla* en *Elagabalus* toe, den Naam van *Antoninus* gevoerd: *Decius* nam dien van *Trajanus* aan: enz.

De eige Naamen, aan veelen gemeen geworden, hebben de Latynsche Hiltorie der Oudheidkenneren zeer verward; omdat op de Latynsche Gedenkpenningen geen Jaarrekening uitgedrukt staat, in plaatse dat de Gricksche Penningen, veel

¹ Aan den Vergoeden Neef *Constantinus*. ² *Sabina* Vrouw van Keizer *Hadrianus*. ³ De Keizer *Maxentius* aan zynen Godlyken Zwager *Constantinus*. ⁴ Aan den Vergoeden Schoonvader *Maximianus*.
1 Adoptati.

L

veel netter de Toenaamen en de Jaaren hebben de, zeer gemaklyk zekere Koningen hebben doen kennen, welke men nooit zonder dat wel zoude hebben kunnen onderscheiden; gelyk de *Antiochi*, de *Ptolemæi*, en de andere.

Laat ons niet vergeeten aan te merken, dat men in de Omschriften der Gedenkpenningen dikwils den Naam van den Heere, onder wiens Regeeringe zy geslaagen zyn, vindt. Op de Griekische wordt dit uitgedrukt door ¹ΕΠΙ ΣΤΡΑΤΗΓΟΤ; ofenkelyk ²Βάλβος Ἀνθύπατος; of wel ³Ἀρχαίος Στρατοπέδης Ἀλικαρνασσέων; ⁴Ἐπὶ Θέωνος Ἀρχαίος Ἀναφλυσιῶν; ⁵Ἐπὶ Παίτη Γραμματέως Ἐφεσίων. Men vindt ook den Tytel van ⁶ΗΓΕΜΩΝ en van ⁷ΠΡΕΣΒΕΤΤΗΣ, en veele andere, welke de Heer Vaillant de moeite genoomen heeft van uittegeeven in den laatsten Druk der Griekische Penningen, tot het getal van vyfentwintig toe, welker Ampten en Bedieningen hy geleerdlyk uitlegt. Op de Latynsche Penningen der Volkplantingen ziet men de Naamen der ⁸Tweemannen in het ⁹Afneemende geval.

De Plaatzinge van het Omschrift.

Aan deeze Onderwyzinge zoude iets ontbreken; indien ik niets zeide van de Plaatzinge van het ¹⁰Omschrift. De natuurlyke schikking, door welke het onderscheiden wordt van het ¹¹Opschrift, is, dat het op den rand van den Penning binnen den ¹²gestipten kring staat; begimende van de linker

¹ Sub Praetore; dat is, Toen Hoofdschout was. ² Balbus Praefectus Pontificis Maximo Halicarnassensium; dat is, Toen Statokles Opperpriester van Halicarnassus was. ³ Sub Theone Praefecto Anaphlysiorum; dat is, Toen Theon Land- of Stad-voegd van Anaphlysus was. ⁴ Sub Paeto Ephesiorum scriba; dat is, Toen Patas Gebeemtschryver van Ephesus was. ⁵ Reçtor Urbis; dat is, Regeerder. ⁶ Legatus; dat is, Afgezant. ⁷ Duumvirj. ⁸ Ablativus casus. ⁹ In 't Franfch, Legendæ. ¹⁰ In 't Franfch, Inscription. ¹² Grensis. in 't Franfch.

ker en gaande naar de regterhand toe, en dat in 't algemeen op alle Gedenkpenningen sedert *Nerva*. Maar op die der twaalf eerste Keizeren is het zeer gemeen, dat het Omschrift van de regter-naar de linkerhand loopt, of ook wel ten deele linksom en ten deele regtsom gaat.

Daar zyn dikwils woorden ¹ onder aan het Ruggestuk, en als buiten het werk, te leezen, gelyk ² *de Germanis*; *de Sarmatis*, enz. Somtyds staan zy in twee regels, de eene boven en de andere onder de Beeldenisse, als op eenen ³ Penning van *Julius Caesar*. Men vindt'er op Munten van deezen zelve Keizer, welke ⁴ kruisling over het Ruggestuk en dwars door malkander loopen. Op eenige van den zelve *Julius* staan de woorden ⁵ op-of neerwaars. Somtyds staan'er woorden op 't Veld van den Penning, doch door de Beeldenisse van malkander getcheiden, als een ⁶ Ruggestuk van *M. Antonius*, op 't welk een Zeegeteeken verbeeld is: en nog een ander van den zelve *Antonius*, op 't welk een ⁷ Palmboom, in eene Kroone van Klimop staande, de woorden ALEXANDR. AEGYPT. doorfnydt. Eindelyk vindt men somtyds woorden van de linker-naar de regterhand schuins oplopende, gelyk als op eenen ⁸ Penning van *Julius Caesar*, 't welk doet zien, dat deeze zaak altyd van de eigenzinnigheid van den Werkman heeft afgehangen ⁹.

't is wel voornaamentlyk op de groote Grieksche

¹ *In ima parte*, in 't Latyn; *Dans l'Exergue*, in 't Fransch. ² Zie by Oudaan Taf. XXVII. Pen. 2. en Taf. XXVIII. Pen. 5. en 6. ³ Zie alhier Taf. VIII. Pen. 6. ⁴ Zie hier Taf. VIII. Pen. 7. ⁵ Zie hier Taf. VIII. Pen. 10. zie ook by Arschot Taf. II. Pen. 17. en 18. ⁶ Zie by Arschot Taf. VIII. Pen. 7. ⁷ Zie alhier Taf. VIII. Pen. 8. ⁸ Zie alhier Taf. VIII. Pen. 11. ⁹ Zie alhier Taf. VIII. Pen. 9.

sche Gedenkpenningen, dat men de vreemdste plaatsinge van woorden vindt; voor al wanneer 'er mêer dan eene kring op staat. Alle de manieren van woorden te plaatsen, door te snyden, te verdeelen, en de Letters van malkander te scheiden, ziet men 'er op: 't welk veel moeite geeft aan die geen kennisse genoeg hebben om de woorden wel te ontwarren.¹

Men zoude kunnen bedroogen worden door zekere Penningen, op welke het Omschrift op de Hebreeuwſche wyze gevonden wordt, met verkeerde Letters, moettende van de regter-naar de linkerhand toe geleezen worden. Die van den *Koning Gelas is van die soort, zyn Omschrift is $\Sigma\Delta\Lambda\Gamma$. Aldus vindt men eenige Penningen van Palermo met deeze Letters $\text{NATIMQONAN}\Pi$. en eenen van Cæsarea, 't welk heeft doen gelooven, dat men deeze Stad eertyds $\Lambda\Delta\Phi\alpha\alpha$ in de plaats van *Flavia* noemde, zynde de Letters aldus verbeeld $\Lambda\Delta\Phi$. Gelyk ook eenen van Lipara, die onbekend gebleeven was, om dat 'er $\Pi\Lambda$ voor $\Delta\Pi$ op staat.

De Herfelde Penningen.

Men moet niet vergeten de jonge Liefhebbers te onderregten, dat de Letters *REST. welke zy op veele Penningen zullen vinden, beteekenen, dat de volgende Keizers deeze hermunt of hersteld hebben, om de gedagtenisse hunner Voorzaaten te vernieuwen. *Claudius* is de eerste die zekere Penningen van *Augustus* hersteld heeft. *Nero* heeft het zelve gedaan. *Titus* herstelde naar zyn vaders voorbeeld veele Penningen van alle zyne Voorzaaten. Maar *Gallienus* liet

¹ Zie alhier Taf. VIII. Pen. 1. en 5. ² Zie alhier Taf. VIII. Pen. 12. ³ *Refirmus*; dat is, hersteld.

liet op nieuws, zonder het woord REST'er by te voegen, de ¹ Vergodinge van alle de voorgaande Keizers slaan met tweederley Stempels, staande op de eene een Altaar en op de andere een Arend. Men ken die door hunne Grootte en Dikte, als mede door het Metaal, 't welk ² niet zuiver en zeer slegt is.

Laat ons deeze Onderwyzinge eindigen, aanmerkende, dat men geen vasten Regel kan geeven om de Omschriften op de Penningen te plaatsen. Want alshoon het waar is, dat het Omschrift de Ziel van den Penning is, zoo vindt men echter eenige Lighaamen zonder Ziel; dat is te zeggen, Penningen zonder Omschrift; niet alleen onder de Burgermeesterlyke, maar ook onder de Keizerlyke. By voorbeeld, in het Geslacht van *Julius* vindt men zyn ³ Hoofd dikwils zonder Omschrift. Men ziet ook wel Ruggestukken zonder Omschriften; en voornaamentlyk in dit zelve Huis. Eenen Penning, die aan de eene zyde ⁴ het Hoofd van de Godvrugtigheid met eenen Oijevaar, en aan de andere zyde eenen Lauwerkroone heeft, waar in een Wicche-laars Staf en een Offervat is, ziet men volkoomen zonder het minste Omschrift.

Men vindt'er, welke, om zoo te spreken, maar half bezield zyn; om dat eene van beide zyden zonder Omschrift is, dan eens de Hoofdzyde, dan eens het Ruggestuk. Wy hebben veele Hoofden van *Augustus* zonder Omschrift, gelyk dat, 't welk op de Agterzyde de Beeldenisse te paerd heeft, welke de Raad voor hem liet op-

reg-

¹ *Consecratio*, of *Apotheosis*. ² *Billon*, in 't Franfch. ³ By *Arfchot* Taf. III, Pen. 1, 7, 9. en 21. ⁴ By *Arfchot* Taf. IV. Pen. 13, en 14.

regten, met deeze woorden ¹*Cesar Divi filius*. Wy hebben ook eene groote meenigte van Ruggestukken zonder Omschrift, dikwils zelfs aanmerkelyk om de fraaije Stempel, en om het getal der Beeldjes, onder welke ik geloof dat men die plaatsen kan, welke alleen den Naam van den Muntmeester of maar enkelyk S. C. hebben, omdat noch het een noch het ander iets tot uitlegginge van 't gene 'er op verbeeld staat doet. Zoodaanige zyn drie of vier fraaije Penningen van *Pompejus* met zeer heerlyke Ruggestukken, op welke niets anders te leezen is als de naam van ²*M. Minatius Sabinus Proquaestor*. Twee schoone van *Julius Caesar*, de eene heeft op de Agterzyde eenen Bol, de ³Bondels, eene Byl, eenen Slangestaf, en twee te saamen gevoegde Regterhanden, met deezen Naam alleen ⁴*L. BVCA*. de andere heeft eenen ⁵Krygsarend, eene zittende Beeldenisse houdende in de regterhand eenen Lauwer-of Olyftak, gekroond wordende door een agter haar staande Overwinningbeeld, met deeze Letters alleen, ⁶*EX SC*. Een van *Galba*, wiens Ruggestuk zes Beeldenissen heeft, zynde eene ⁷Aanpraak; eenige gelooven, dat het de tot ⁸Zoonaanneeming van Piso is, ⁹mede zonder Omschrift: De Geleerden zeggen, dat deeze Stempel van een hedendaagsch maaksel is, en dat de opregte Penning het woord *Adlocutio* heeft. Wat die aangaat, welke gevonden worden met Omschriften alleen zonder Hoofd, zy wor-

¹ By Arschot Taf. IX. Pen. 17. en 18. *Cesar* zoon van den ver-gooden (Julius). ² *M. Minatius Sabinus* des Onsfanzers plaats waare-nemende. by Arschot Taf. I. Pen. 24. ³ *Falces*. ⁴ By Arschot Taf. II. Pen. 18. ⁵ *Aquila militaris*. ⁶ By Arschot Taf. II. Pen. 16. ⁷ *Adlocutio*. ⁸ *Adoptio*. ⁹ By Arschot Taf. XXI. Pen. 22.

worden onder de onbekende Penningen geplaaft, en men geeft die over aan de giffingen der Geleerden. Zoodaanig is die, op welke een Overwinningbeeld op eenen bol staande verbeeld wordt, met dit Omschrift ' *Salus Generis Humani* ; hebbende op 't Ruggestuk S. P. Q. R. in eene Eikenkroone. Sommige geeven hem aan Augustus, andere schryven hem den Moordenaaren van Julius Caesar toe. By zoodaanige gevallen is het beter niets te verzekeren, dan iets voor waarheid vast te stellen.

VII. ONDERWYZINGE.

Aangaande de verscheide Taalen van de Omschriften en Omschriften der Penningen, volgens de Landen, in welke zy geslaagen zyn.

Indien wy aan deze Onderwyzinge de geheele uitleidinge, welke de Kennisse der Aloude en Hedendaagse Gedenkpenningen kan hebben, wilden geeven, zoude men moeten zeggen, dat men'er zoo veel verscheide Taalen in vindt, als'er Landen zyn, in welke Gedenkpenningen of Munten geslaagen zyn. Men zoude het Hoogduitsch, het Fransch, het Nederduitsch, het Italiaansch, en alle de andere Taalen der Staaten, alwaar men Munte slaat, 'er in moeten brengen, om dat'er zoowel Liefhebbers van allerhande Munten als van Gedenkpenningen.

ningen gevonden worden, die zeer groote en aanzienlyke Verzaamelingen hebben van alle de verscheide soorten, welke gangbaar geweest zyn in de Landen, niet alleen van Europa, maar ook zelfs van Asia en Africa.

Doch dewyl wy niets anders zoeken als alleenlyk die Stukken, welke in de Penningkassen Gedenkpenningen genaamd worden, het zy zy certyds gangbaare Munten geweest zyn of niet; zoo zullen wy ons houden aan de voornaamste Taalen, welke ons bekend zyn, en waar uit de Omschriften bestaan.

De Latynsche
Taal.

Laat ons aanstonds onderstellen, dat de Taal niet altyd het Land volgt; nademaal wy eene meenigte van Penningen zien onder de Keizerlyke, in Griekenland of in 't Gaulen geslaagen, welker Omschriften in 't Latyn zyn: want het Latyn is altyd de heerschende Taal geweest in alle de Landen daar de Romeinen meester geweest zyn; en zelfs sedert dat het Latyn eene doode Taal is geworden, door den ondergang der Romeinsche Alleenschappye, wordt het echter nog bewaard en gebruikt op alle de openbaare Gedenkteekens, en op alle de merkwaardigste Munten, in alle de Staaten van het Christenryk.

Men zoude kunnen zeggen, dat hier iets ontbreekt, indien ik niet sprak van dat men in de Grieksche Steden, welke het Recht van Geld te munten gekreegen hadden, Penningen sloeg van tweederley maakfel. Die alleenlyk voor hun Land geslaagen wierden, hadden Grieksche Op- of Omschriften; en die men wilde dat gangbaar zou-

• 1. Gallia, nu Frankryk genaamd.

zouden zyn door het geheele Keizerryk, waren met Latynsche Letters voorzien. De eerste soort hadt deeze twee Letters S. C. ¹ *Senatus Consulto*; de tweede hadt Δ. Ε. dat is, ² Δόγματι Ἐπαρχίας ³: Aldus zyn de Latynsche Penningen van den Romeinschen Keizer *Otho* te Antiochie geslaagen, gelyk mēer andere Keizerlyke Penningen, welke niets anders als S. C. op het Ruggestuk hebben.

Men zy ook bedagt, dat'er Gedenkpenningen gevonden worden, welker Hoofdzyde een Latynsch, en het Ruggestuk een Grieksch Omschrift heeft, zynde deeze in de Volkplantingen geslaagen. Ik heb eenen Koperen *Hosfilianus* van de middelbaare Grootte, welke op de eene zyde heeft ⁴ ΓΑΙΟΣ ΟΥΑΛΕΝΣ ΟΣΤΙΑΙΑΝΟΣ ΚΟΙΝΤΟΣ, met het Hoofd van den Vorst zonder Kroone; en op de andere zyde ⁵ COL. P. FL. AVG. CAE. METR. met het Hoofd van den ⁶ Geleigeest der Stad, gehuld, niet met eenen Toorn, maar met een klein Kasteeltje volkoomen in zyn geheel: Het is Cæsarea in Palæstina. Ik heb'er mēer diergelyke gezien met deeze twee Taalen.

Het Grieksch is de andere geleerde Taal, van welke men zig wel het meest op de Gedenkpenningen bediend heeft. Hebbende de Romci- De Griek-
sche Taal nen'er altyd veele achtinge voor gehad, het zig eene Eere reekenende Grieksch te verstaan en het wel te spreken. Daarom hebben zy goed ge-

VON-

¹ Door 't Raadsbesluit. ² *Decreto Urbano*; dat is, Op 't bevel van den Stads Raad. ³ De Antiochische Volkplantingspenningen, zynde alle Grieksche, hebben te gelyk zoo wel Δ. Ε. als S. C. ⁴ *Cajus Valens Hosfilianus Quintus*. zie hier agter Taf. IX, Pen. 1. ⁵ De Hoofdstad Cæsarea de Godvrugtige Flaviaanische Keizerlyke Volkplanting. ⁶ *Genius*.

vonden, dat niet alleenlyk de Steden in het Oosten, maar dat zelfs die alle, in welke Grieken gewoond hadden, de Taale op hunne Gedenkenpenningen zouden bewaaren. Aldus hebben de Penningen van Sicilie, en van veele Italiaansche Steden, die van Provence, en van het geheele Land, 't welk ' Groot Griekenland genaamd wierdt, de Grieksche Taale bewaard. Welke zulk een groot gedeelte van de Weetenschap der Oudheidkenneren uitmaakt, dat het onmoogelyk is ooit een volmaakt Liefhebber en Kenner te zyn, ten zy men het Grieksch zoo wel als het Latyn, en de oude Aardrykskunde zoo wel als de nieuwe verstaat.

Om ondertusschen de Aloudheid Eere aan te doen, zoo wil ik, eer dat ik van de Grieksche en Latynsche Taalen spreek, van de Hebreuwsche en Arabische iets voor af laten gaan; om dat wy Penningen vinden in deeze twee Taalen, met welke een jong Liethaber zonder rede veel zoude kunnen ophebben, by aldien men hem hier ontrent geene noodzaaklyke onderregtinge gaf.

De Hebreuwsche Taal.

Zoo ras iemand zyne gedagten laat gaan over den Godsdienst der Jooden, die, om alle gelegenheid van Afgoderye weg te neemen, geene gehakte of gesnedene Beelden wilden dulden, zeer strenglyk de Wet der Tien Geboden bewaarende en onderhoudende, zal hy zeer ligtlyk kunnen oordeelen, dat alle de Hebreuwsche Penningen, op welke het hoofd van Mozes of van eenig ander mensch gevonden wordt, of Valsch of van een hedendaagsch maaksel zyn.

Daar-

z *Gracia Magna.*

Daarenboven zal hy aanstonds met eenen opslag van 't oog zien, dat zy byna alle gegooten zyn.

Ik zoude zelfs wel ronduit durven zeggen, dat 'er geen een geslaagen is geworden, indien ik niet wist, dat men 'er veele in Duitschland, sedert eenigen tyd, heeft geslaagen. Men heeft maar eene middelmaatige kennisse van nooden om te kunnen zien, dat de Stempel van deezen tyd is. Aldus is de Penning van *'Jesus Christus*, schoon dat hy door eenen Christen geworden Jood heeft kunnen gemaakt zyn, een van die Penningen, welke in de laatste ceuwen voor vermaak zyn verzonnen, en op welke de Liefhebbers geen den minsten staat moeten maaken. Wanneer de Jooden nu genoodzaakt zyn geworden om zig te bedienen van de Romeinliche Munten, op welke de beeldenissen der Keizeren en Vorsten stonden, zoo is hunne Munt niet veranderd, en zy hebben nooit Penningen geslaagen met de Keizerlyke Stempel.

Dit belet niet dat ons opregte Zilvere en Ko-<sup>De Sama-
ritaansche
Taal.</sup> pere Penningen overgebleeven zyn, die waarlyk certyds in Judæa gangbaar waren, en welker Om-of Opschriften in het Hebreewsch of Samaritaansch zyn uitgedrukt. Ik zeg Zilvere en Kopere, om dat ik nooit Goude gezien heb, en dat de Geleerden zeggen, dat de Jooden 'er nooit geslaagen hebben.

Zoodaanige zyn de Sikkels, halve, dubbeldē Sikkels, vierdedeelen van Sikkels; of andere soorten van stukken, welke men den onweetende doet gelooven van de dertig Zilverlingen te zyn, welke *Judas* van de Jooden ontfong, wanneer hy

1 Zie alhier Taf. IX. Pen. 2.

hy onzen Heer *Jesus Christus* verriedt en verkogt. Want ik zie niet waarom de Hebreeuwſche Munten niet zoo gelukkiglyk zouden kunnen bewaard zyn geworden als de Romeinſche, welke de Penningkaſſen vervullen. Het Omschrift zoowel van de groote als kleine Penningen is eveneens. Op de eene zyde ſtaat ¹ *Schekel Iſraël*, dat is, *De Sikkell van Iſraël*; en op de andere zyde *Jerouſchalaim Hakedouſcha*, dat is, *Het heilige Jeruſalem*. De Verbeelding is niet altyd de zelve, gemeenlyk ſtaat 'er evenwel op de Voorzyde een tak met bladen, welke de Staf van Aaron genaamd wordt; op de Agterzyde een Vat om Reukwerken in te branden, waar uit rook opgaat, 't welk eenige, die ontrent deeze ſtoffe kwaalyk onderregt zyn, voor het Vat houden, in 't welk eertyds het Manna in de 'heilige Tente bewaard wierdt, tegen de getuigeniſſe, zoowel der oogen als van de rede: Dit is zeker en gewis ten opzichte van die, waar uit men den rook ziet koomen; doch wat die aangaat, welke Samaritaanſche Letters hebben, gelyk byna alle de Kopere, van deeze kan men niet oordeelen als volgens de meeſte gelykvormigheid, omdat het Vat niet altyd van de zelve gedaante is, en 'er niet altyd rook uitkomt. Maar om Gods Naam te beteekenen zyn'er eenige Letters boven gezet, volgens het gevoelen van Villalpand, die deeze Stoffe in het breede verhandeld heeft, en ſtaande houdt, dat 'er op de Munten der Hebreuwen nooit verbeeldingen van Menſchen of beeſten, maar alleenlyk boompjes, palmtakken, of druiventroffen geſtaan hebben.

¹ Zie alhier Taf. IX. Pen. 3. ² *Tabernaculum*.

bén. Hy haaldt 'er zelfs eenige aan, op welke eene soort van Jaarrekeninge of Tydstip gevonden wordt; te weteen ¹*Tempus Circumcisionis*, of diergelyke: het welk hem giffingen doet maaken, in welke meerder inbeelding dan zaaklykheid is. De Letters van deeze alle zyn Samaritaansche, of gelyk andere zeggen, Asyrische of Chaldeeusche. De Heer Morel zegt, dat hy 'er heeft van den tyd der *Machabeen*, zelfs met den Naam van *Simon*. Vader *Hardouin* heeft die geleerdlyk in zyne ²Tydrekenkunde van het Oude ³Verbond uitgelegd, en den tyd en de gelegenheid zeer net aangetoond.

Men moet met deeze opregte aloude Gedenkpenningen niet vermengen zekere *Talismans* of Tooverpenningen, en andere Stempels met Hebreuwsche Letters, zynde alle Getalleters, welke *Sigilla Planetarum* genaamd worden, waar van zig de Waarzeggers en diergelyke menschen, zoowel als van ⁴Toovergestaltens, welker verbeeldingen by Agrippa gevonden worden, bedienen; en die, om hunne geheimen te doen gelden, Hebreuwsche Naamen en Letters gebruiken. Dit alles, om eigentlyk te spreken, moet niet onder de Gedenkpenningen, maar alleenlyk onder de zeldzaame aardigheden geplaatst worden, van welke in de ⁵Handelingen der Apostelen gesproken wordt. De Heidenen, welke het Christen Geloove omhelsden, kenden 'er aantonds de bygeloovigheid van, en kwamen die aan de voeten der Apostelen verbranden. Het zy dan genoeg, dat ik 'er eene

Talis-
mans of
Toover-
penning-
gen.

ruuwe

¹ Tyd der Besnydenisse. ² Chronologia. ³ Gemeenlyk Testament genaamd. ⁴ *Figures magiques*, in't Fransch. ⁵ Het 19 Hoofdstuk het 19 Vers.

ruuwe kennisse van gegeven heb, opdat men zig 'er niet mede zoude laten bedriegen.

De Ara-
bische
Taal.

Om de vremde Taalen niet van malkander te scheiden, geef ik de tweede plaats aan de Arabische Penningen. Men vindt 'er eene groote meenigte genoeg van, doch weinig menichen zyn 'er, welke die vergaderen, oudat zy alle van hedendaagsch maaksel zyn; om dat zy slegt gemunt zyn; om dat zeer weinig Liefhebbers de Taal verstaan, of de Letters kennen; en om dat zy nergens toe kunnen dienen in de Opvolgingen, wordende op deeze Penningen maar eenige weinige Hoofden van Mahomaansche Vorsten gevonden. Die ondertusschen de bekwaamheid van den Heere de Court hadt, zoude het vermaak kunnen genieten, gelyk als hy, van eene byna volle Opvolginge van Arabische Vorsten te hebben, welke hy niet alleenlyk heeft weeten te vergaderen, maar ook zelfs volkoomentlyk uit te leggen. Vader du Molinet, welken alle de jonge Oudheidkenners moeijelyk vallen, ter oorzaake van zyne goedheid, en van zyne natuurlyke beleefdheid voor al de Waereld, niets anders zoekende als een iegelyk dienst te doen, hadt 'er ook ontrent zestig vergaderd. Ik heb 'er ook een goed getal gezien by den overleeden Heer Carcavi, zynde door zynen Zoon den Abt beschreeven, en door eenen Arabier uitgelegd geworden. Deeze Penningen zoo wel de eene als de andere zyn tegenwoordig in de Penningkassé des Konings geraakt. De Heer Morel heeft den fraaisten van die, welke ons in deeze soorte overgebleeven zyn, doen uitteekenen en etsen, zynde van *Salabodin*, of zoo als men hem noemt *Salabodden*, den

den grooten vyand der Christenen. Op de eene zyde ziet men zyn Hoofd met dat van eenen jongen *Almek Ismabel*, Zoon van Nurodin, die op het einde van de twaalfde Eeuwe geleefd heeft; het Omschrift is in het Arabisch, ¹ *Joseph filius Job*, zynde de Naam van *Saladin*, en op de andere zyde staat, ² *Rex, Imperator, Princeps fidelium*.

Sedert eenigen tyd zyn my Penningen van den *Mogol* ter hand gekoomen, ontrent zoo groot als de Kopere Romeinsche van de middelbaare Grootte, doch wat dikker, die my aardig voorkwamen; Voor eerst zyn zy van zeer fyn goud en zilver; ten tweede is'er op ieder een der twaalf Heemelsteekenen van den ³ *Dierreniem* verbeeld, en de Agterzyde is vol Arabische Letters; ten derde is het maaksel gansch niet lomp, maar gelykt zeer dat der aloude Grieksche Stedepeningen, doch met minder verhevenheid. Het zyn *Roepies* aan Goud waardig zynde twee Fransche *Livres*, en aan Zilver dertig Fransche Stuivers. Men heeft deeze Stukken met alle de gangbaare Munten van Asie in Koper gesneden, als mede de Uitleggingen, welke de Heer *Tavernier* in zyne Reizen'er van gegeven heeft, daar by gevoegd.

Ik stel in den derden rang de Gedenkpenningen, welker Omschriften zyn in de ^{De Punische Taal.} ⁴ *Punische* Taale, en van welke de meeste in Spanje en in Africa door de *Sarrazeenen* schynen geslaagen te zyn, de Letters gelyken ten minsten zeer de *Sarrazeensche*. Ik ben niet bekwaam genoeg om

te

¹ *Joseph Zoon van Job*. zie alhier Taf. IX. Pen. 4. ² *Koning, Keizer, Vorst der Geloovigen*. ³ *Zodiacus*. ⁴ Welke te *Karthago* gesproken wierdt.

te oordeelen of deeze Letters, welke wy Punifche noemen, niet zuivere oude Spaanfche Letters zyn, zoo als Antonius Auguftinus gelooft, die wil, dat het niets anders is als Latyn, door de Letters, die in dat Land gebruikelijk waren, uitgedrukt.

Ik heb 'er eenige, op welke de Naamen der Tweemannen waarlyk met zeer flegte Latynfche, doch evenwel leesbaare Letters, uitgedrukt ftaan.

Men vindt 'er waar op alles in de aloude Spaanfche Taale uitgedrukt is, zoo als 'er ook gevonden worden, welke in Africa, met de Landtaal 'er op, ten tyde der Koningen van Syrie, en federt Julius Cæfar, geflaagen zyn. De Penning van den Koning *Juba* heest aan de eene zyde het hoofd des Konings met dit Latynfch Omschrift, *Rex Juba*, en aan de andere zyde eenige onbekende Letters. Men ziet 'er ook, welke ganfch geen Omschrift hebben; andere hebben alleenlyk aan de eene zyde eenige Punifche Letters, gelyk de Penning, op welken men zegt, dat het hoofd van *Dido* ftaat, en op het Ruggestuk een Paerd, of ten minfte een Paerdenkop, of ook fomtyds een Palmboom gezien wordt. Het maakfel deezer Penningen is fraaijer dan dat der Arabifche; doch zy zyn kleiner en minder verheven dan de Spaanfche. Het is jammer dat wy de kennisfe der Punifche Letteren verlooren hebben; en het zoude een groot geluk zyn, indien wy die wederom konden ontdekken, zoo als de Heer Abt de Camps ons het doet hoopen. Wat my
aan-

1 *Dnumviri*. 2 Zie alhier Taf. IX. Pen. 5.

aangaat, ik heb, onderzoekende de Penningen, welke Jan Baptist Palatin in 't jaar 1545 heeft doen drukken, bevonden, dat die Letters, welke hy Sarraceensche noemt, veele overeenkomste hebben met die van onze Penningen; en ik heb 'er eenige woorden uit opgemaakt, eenen zin hebbende genoegzaam overeenkomende met de Opschriften, welke deeze Gedenkpenningen zouden kunnen hebben, geslaagen zynde in Landen, van welke de Sarraceenen lang genoeg meester geweest zyn.

't Gene my doet zeggen, dat deeze Letters de regte waare Punische niet zyn, is, dat zy de overeenkomste met het oude Hebreeuwisch niet hebben, die zy behoorden te hebben: zynde de Punische Taal niets anders als bedorven Hebreeuwisch, gelyk de Heer Bochart zeer wel bewezen heeft in zyn *Phaleg*, alwaar hy gelcerdlyk de rol van den ¹ *Poenulus* by Plautus heeft uitgelegd en ontcyfferd, welke den Geleerden zoo veel werks hadt gegeven.

Ik ben ook byna overtuigd, dat de aloude Gallische (of ² Fransche) Letters gevonden worden op Gedenkpenningen ten tyde van *Postumus* en zynen Zoon, van *Tetricus* en andere ³ Dwinglanden, welke in dit ⁴ Land geheerscht hebben. De onbekende Letters, welke op veele hunner Penningen gezien worden, kunnen niets anders zyn; en het voorbeeld der Spaansche Penningen, op welke wy Romeinsche Naamen vinden met onbekende Letters geschreeven, is my een genoegzaam bewys, dat de aloude *Galli* even eens

¹ Een van *Karthago*. ² *Le Caractere Gaulois*, in 't Fransch. ³ Tydscini. ⁴ Te weeten in Frankryk, eertyds *Gallia*.

Vremde
Taaln.

eens als de Spanjaarden hebben kunnen doen.

Het is op deeze plaats dat men van de overige Taalen moet spreken, die op de Gedenkpenningen gevonden worden, welker maakfel zeer lomp is, zoowel wat de Verbeeldingen als wat de Letters aangaat. Verscheide Liefhebbers noemen deeze Penningen Gotthische, doch zy misbruiken den Naam, en doen de Gotthische Koningen ongelyk aan, ten minsten eenige, van welke ons Gedenkpenningen zyn overgebleeven, die iets van de Romeinsche Taale en ¹ Hoogachtbaarheid bewaard hebben. Zoodaanige zynde van *Theodoric*, van *Athalaric*, van *Theodabat*, van *Baduella*, van *Witices*, en van *Tejas*, welker maakfel fraay en hoog verheeven is, hebbende Romeinsche Letters. ² Zoodaanige schynen ook te zyn die van eenige Wandaalsche en Gotthische Koningen, welke ³ Antonius Augustinus aanhaalt, als van *Cunthamundus* derden Koning der Wandaalen in Africa, van *Cbindaswindus* Koning der Gotthen in het ⁴ Narboneesche Gallie, van *Egica*, van *Ervigius*, van *Witisanes*. Zulke zyn ook die van *Reccarede*, van *Witeric*, van *Suinthila*, van *Recessuintbus*, van *Wamba*, die in Spanje geregeerd hebben, en van welke de zelve Schryver de Gedenkpenningen bybrengt. Zynde die Penningen, welke wy Gotthische noemen, 'tzy in Goud, 'tzy in Zilver, 'tzy in Koper, zeer elendig gesteld, en de meeste Omschriften volkoomentlyk onbekend, hebbende de Hoofden naauwlyks eenige menschelyke gedaante. Zoodaanig is de Penning op welken de Naam *Atey-*

¹ *Majestas*, in 't Latyn. ² Zie alhier Taf. IX. Pen. 6. ³ In zyne 6e en 7e Saamspraak. ⁴ *Gallia Narbonensis*.

Ateyla staat, en eenige andere, welke naar alle waarschijnlijkheid zyn van de Gallen, Hunnen, of Sarrafeenen.

Laat ons dan nu van de twee Hoofdtalen ^{Griekſche en Latynſche Taalen.} ſpreken, welke de Om- en Opſchriften der Gedenkpenningen maaken, te weten de Griekſche en Latynſche Taalen, in haaren vollen liuſter'er op voorkoomende, zoo wel wat de zuiverheid der uitdrukkinge, als wat de netheid van de Letters aangaat: wel te verſtaan in de eerſte Ecuwen; want men ziet in het verval van 't Ryk ook langzaamerhand het verval der Taalen en der Letteren.

Ik begin met de Griekſche Gedenkpenningen, ^{'tGriekſch.} niet alleen om dat het gene ons van de Keizerlyke overgebleeven is byna de Latynſche evenaart, en die zelfs by eenige Keizers in fraaiheid overtreft; maar ook omdat, in 't algemeen ſprekende, de Koningen en de Steden van Griekenland, reeds voor de bouwinge van Rome en voor dat men'er ooit geld gemunt heeft, de konſt van Penningen te ſlaan tot dién top hebben doen ſtygen, tot welken de Romeinen veel moeite gehad hebben om, zelfs in hunne gelukkigſte tyden, te kunnen koomen.

De Griekſche Letters, zynde alle zoodaanige die wy ¹ Hoofdletters noemen, worden eveneens op alle de Penningen bewaard gevonden, zonder dat men byna eenige veranderinge, om zoo te ſpreken, ziet, ſchoon'er evenwel in het gebruik en in de uitſpraake veel verandering geweest is. De Letter *Σ* heeft maar alleenlyk tot den tyd van *Demitianus* ſtant gehouden; want

¹ *Littera Capitales, of Majuscula.*

sedert dien tyd ziet men haar in C of in Ξ , 't zy in 't begin, 't zy in 't midden, of in 't einde van een woord, volkoomentlyk veranderd. Men vindt ook de Z en Ξ geteekend door Ξ ; de Π door Γ ; en de Γ door C; de Ω door \mathcal{W} , ω , Π . Men vindt'er ook van gelyken een mengelmoes van Griekfche en Latynfche Letters, niet alleenlyk in het laage Ryk, waar in een ¹ Wanspraak heerfchte, maar zelfs in de Volkplantingen van het hooge Ryk vindt men de Latynfche Letters S. R. F. voor de Griekfche C. P. Φ . De Heer Spanheim geeft'er Voorbeelden van ².

Men lette dan wel, dat men niet te fchielyk kwaad keure eenige Letters in de plaats van andere gefield; want men toont een Nieuwling in deeze Weetenfchap te zyn, als men niet weet dat E dikwils voor H gebruikt is geworden, gelyk in ³ $\Theta\text{ENAI}\Omega\text{N}$. O voor Ω , als in ⁴ $\text{H}\rho\text{OC}$. H voor eene zuivere ⁵ uitademende uitfpraak in ⁶ $\text{HIMEPAI}\Omega\text{N}$. Z voor Σ in ⁷ $\text{ZMTPNAI}\Omega\text{N}$, en Σ voor Z in ⁸ ΣETC , of zelfs $\Sigma\Delta\text{ETC}$ voor ZETC . A voor Ω op het einde van de Naamen der Volkeren, gelyk $\text{A}\Pi\text{O}\Lambda\Lambda\text{O}\text{NIATAN}$, $\text{KAT}\Lambda\text{O}\text{NIATAN}$, voor ⁹ $\text{A}\Pi\text{O}\Lambda\Lambda\text{O}\text{NIATON}$, ¹⁰ $\text{KAT}\Lambda\text{O}\text{NIATON}$, en eenige andere diergelyke, volgens de Dorifche Taaluitfpraak.

De Letters zyn in hare volmaaktheid bewaard tot *Gallienus* toe, sedert welken tyd zy minder rond en langwerpiger voorkoomen, byzonderlyk op de Penningen in *Ægypte* geflaagen, alwaar het Griekfch minder in gebruik was. Van
Con-

¹ Barbarismus. ² De usu & praesantia Numismatum, Dissertat. 2.
³ Van die van Athene ⁴ Een Held. ⁵ Aspiratio. ⁶ Van die van Himera. ⁷ Van die van Smyrna. ⁸ Jupiter. ⁹ Van die van Apollonia. ¹⁰ Van die van Kaulonia.

Constantyn den Grooten af tot *Michael Rhangabe* toe , dat is te zeggen by de vyfhonderd jaaren lang , vind ik de Latynsche Taal alleen op de Penningen , schoon dat zy meest alle te Constantinopolen zyn geslaagen , volgens 't gevoelen van die de Stelling van Vader Hardouin niet goedkeuren , uitgenoomen eenige Grieksche Letters , welke op de Ruggestukken gevonden worden , of omt de verscheide Muntmeesters aan te toonen , zoo als wy elders gezegd hebben , of om tot ¹ Naamteekens te dienen , gelyk wy voor *Focas* Φ K , en voor *Leo Isauricus* AK zien .

Michaël dan is de eerste , by wien het Om-schrift wederom Grieksch begint te zyn , en by wien men het woord ² *Βασιλεύς* vindt , 't welk de Keizers nooit te vooren wilden gebruiken . By deezen Vorst beginnen de Letters zoo wel als de Taal te veranderen , welke tot de *Paleo-logi* toe niets anders is als eene vermenging van Grieksch met Latyn ; gelyk men zien kan in de Byzantynsche Geslachten van den Heere du ^{De Heer} *Cange* , aan wien wy het allerfraaiste , 't welk ^{du Cange.} wy aangaande de Penningen van het laage Ryk weten , verschuldigd zyn . Ik zoude kwaalyk doen van hem in 't voorbygaan den lof te weigeren , welken zyne groote Geleerdheid en duizend goede Hoedaanigheden , welke hy bezat , van alle de Geleerden verdienen ; nademaal hy niemand , wie het ook mogt zyn die hem kwam spreken , geweigerd heeft met eene onbegrypelyke goedheid al de Weetenschap , welke hy door zyne neerstigheid verkreegen hadt , mede te deelen , zynde zyn grootste vermaak , die te hel-

¹ *Monogrammata.* ² *Koning.*

helpen, welke hy tot eenige zaak bekwaam oordeelde.

^t Latyn.

De Latynsche Gedenkpenningen zyn de bekendste, en hebben hunne Taal en Letters beter bewaard, tot de Constantinopolitaansche woestheid toe, van welke wy zoo even gesproken hebben. ²Het is nochtans waar, dat men ontrent den tyd van Keizer *Decius* eenige veranderinge begint te bemerken in de Letters, welke haare rondheid en netheid verliezen, tot zooverredat zy moeijelyk te leezen worden, zynde de N gemaakt gelyk de M, zoo als men zien kan op het Ruggestuk PANNONIAE, en diergelyke. Het gene wonderlyk voorkomt is, dat eenigen tyd daar naa de Letters weder beter en hersteld worden, en redelyk fraay blyven tot den tyd van *Justinianus* toe, wanneer die weder beginnen te veranderen, om eindelyk tot de uiterste woestheid en mismaaktheid te vervallen, in welke zy zig bevinden onder den Keizer *Michaël*, van wien wy reeds gesproken hebben. Men moet ook de nieuwe Liefhebbers

Aloude Speikonst. waarfchouwen, dat zy de aloude manier van schryven niet moeten voor mislagen in de ¹ Spelkonst aanzien, en zig niet behooren te stooren, wanneer zy op de Gedenkpenningen eene V voor eene B zien, als in ² DANVVIVS; eene O voor eene V als in ³ VOLCANVS, en ⁴ DIVOS; in de plaats van eene lange E twee, gelyk in ⁵ FEELIX; of voor eene I twee, als ⁶ VIIRTVS; de S en M op het einde van een woord

ag-

¹ *Orthographia*. ² Oudaan Taf. XXVII. Pen. 3. ³ Oudaan Taf. XLVI. Pen. 10. ⁴ By Artichot Taf. XI. Pen. 24. ⁵ By Oudaan Taf. XLVI. Pen. 11, en 12. ⁶ *Manhaftigheid*.

G E D E N K P E N N I N G E N . 183

agtergelaaten , als ALBINV , CAPTV ; XS voor X gelyk MAXSVMVS ; eene F in de plaats van PH , als TRIVMFVS ; en diergelyke zaaken meêr , aangaande welke de aloude ¹ Letterkonstenaaren hen zullen kunnen onderregten.

Het wordt tyd dat men ook eens spreekte van ^{Heden- daagfche Pennin- gen en Munten.} de Hedendaagfche Gedenkpenningen , en van de Munten , welke ieder Volk heeft beginnen te slaan , sedert het verval van het Romeinfche Ryk , en op welke men ook ziet de Letters en de verscheide Taalen van ieder Land. De Franschen , de Engelschen , de Duitfchers , de Hôllanders , de Zweeden , de Poolen enz. hebben tegenwoordig niet alleenlyk hunne gangbaare Munten , maar zelfs ook Gedenkpenningen , welke veel dienst aan de Historie doen kunnen. De Heer Abt Bizot , die eene volmaakte kennisse van de hedendaagfche Penningen hadt , heeft ons het voordeel doen zien , 't welk de Gelcerden 'er uit kunnen trekken tot hunne eige eere , en tot het algemeene nut , door de fraaije en heerlyke Hollandfche ² Historie , welke hy uitgegeeven heeft , zynde een der volmaakfte Werken van dit slag , zoowel wat de vindinge , als wat de uitvoeringe aangaat. Wy hebben 'er reeds op eene andere plaatse ³ van gesproken ; ik kan my echter niet wederhouden van hier te zeggen , dat het wonderlyk is , dat hy van zulken schoonen werk niet als eere genooten heeft , en dat men hem de toejuichingen , welke hy binnen en buiten Vrankryk heeft ontfangen als toe heeft willen reekenen.

Op

³ *Grammatici.* ² Genaamd Medalfche Historie der Republyk van Holland. ³ Hier boven op de zestiende Bladzjde.

Heden-
daagſche
Latynſche
Letters.

Op alle deeze ſoorten van Gedenkpenningen, van Munten en van Legpenningen ziet men alle de verſcheide Taalen deezer Landen, met hunne eige Letters, voornaamentlyk op de Hoogduitſche en de Hollandſche, alwaar de Omichriften dikwils zyn van eene lengte, welke de Aloudheid opbekend was. Men moet echter aanmerken, dat het meeste gedeelte de Latynſche Taal en Letters behouden heeft, de geheele Waereld ſtilzwygende het eens zynde, dat deeze Taal wel het meest aan openbaare Gedenkteekens eigen is. Men ziet met den eerſten opſlag van 't oog, dat de Latynſche Letters op verſcheide Penningen veranderd, en in Gotthiſche verbasterd zyn, alzoowel als in de Opſchriften en in de met de hand 'geſchreve Boeken. Het is genoeg hier te waarichouwen, dat, verre van een Teeken van Aloudheid te zyn, het in het eene zoowel als in het andere een zeer klaar bewys is van de laaſte Eeuwen, omdat, hoe men naader komt aan de Gulde Eeuwe, zynde die van *Augustus*, in welke de Romeinſche Taal van de uiterſte volmaaktheid was, hoe de Letters onder en beter gemaakt zyn. Ik zal'er niet meerder van zeggen, omdat, indien men'er grondig van onderregt wil zyn, men alleenlyk heeft naa te zien den alleraangenaamſten van onze Geleerden, den Heer Jan Mabillon, die'er een Werk over geſchreeven heeft, wiens Tytel is *De re Diplomatica*; aan het welk niets ontbreekt om een Meesterſtuk te zyn, gelyk de Schryver ook niets van nooden heeft om den grooten Naam, welchen hy by de Vremdelingen

De Heer
Jan Ma-
billon.

1 *Manuſcripti.*

gen zoowel als by ons verkreegen heeft, staande te houden. Wy hebben den Schryver verlooren, doch hy wordt in zyne Werken wedergevonden.

Ik kan niet naalaaten hier eenen inval te plaatsen, die my is ingeschooten, en naar myne gedagten eene groote fraaiheid aan de Penningkassen, en ook veel gemak zoude geeven om'er de Penningen, welke men zoekt, in te vinden. Ik zoude de Grieksche Gedenkpenningen van de Latynsche volkoomentlyk afzonderen, en hen ieder hunne ¹ Penningkasse en hunne Opvolgingen geeven.

Tot nu toe heeft men die onder malkander gemengd, en agter de Latynsche Penningen heeft men de Grieksche van de zelve Grootte geplaatst. Zoude het niet gevoeglyker zyn de ² Boekbewaarders naa te volgen, welke de Romeinsche Geschiedenisse van de Grieksche afscheiden, geevende aan elke haare byzondere plankjes? Men zoude die buiten twyfel veel gemaklyker kunnen uit malkander vinden, zonder zulken groot getal van Laadjes, dikwils zeer onnoodig, uit te trekken.

Ik geloof, dat ik de eerste ben die het heeft durven doen, sedert dat ik ontrent twaalf honderd Grieksche Kopere Penningen van de middelbaare en kleinste soorte vergaderd heb. Ik heb bevonden, dat my dit groot gemak heeft aangebragt. Dit heeft zelfs myne Penningkasse ook veel luister bygezet. De Geleerden die my de eere gegeeven hebben van die te koomen zien, scheenen in dit geval myn gevoelen goed te keuren:

¹ Cabinet, in 't Fransch. ² Bibliothecarii.

ren: ik wenschte wel, dat ik die, welke meerder Griekſche Penningen hebben dan ik, van deeze gedagten kon doen worden, hun voorbeeld zoude de andere ongevoelig aanzetten om hen te volgen.

Ik hoor met veel vermaak, dat de Heer de Boze Geheimschryver van de *Akademie* der Gedenkpenningen, en sedert eenigen tyd ook met veele achtinge in de Franſche *Akademie* aangenoomen, van de zelve gedagten is geworden. Hy heeft myne uitvindinge reeds zeer heerlyk begonnen in 't werk te ſtellen. Hy heeft Opvolgingen gemaakt, welke afgezonderd zyn, beſtaande uit méer dan zeshonderd Penningen van Koningen, zynde voor het meeste gedeelte zeer raar, onder welke veele ¹ enkele Penningen gevonden worden. Hy heeft eene andere Opvolginge van Griekſche Stedepenningen, het getal van vyftienhonderd te bovengaande. Wat zal dat heerlyk zyn, wanneer hy dit voorneemen zal volbragt hebben met'er een gelyk getal van Keizerlyke Penningen by te voegen! Ik weet geen eene Penningkaſſe van een ² Burger, hoe fraay die zoude moogen zyn, welke de zyne evenaart. Men ſtaa my toe, dat ik by deeze gelegenheid zegge, zonder bevreemd te zyn van voor een vleiſer gehouden te worden, dat het geluk, 't welk hy gehad heeft van zoo veel fraaije zaaken te vinden, hem door zyne uitnemende verdienſten is toegevallen. Veel verſtand door groote naarſtigheid geoeffend, eene zeer groote gediensſtigheid onderſteund door eenen

ge-

¹ Van welke maar een eenige Penning bekend is, *Unique*, in 't Franſch; *Unicus*, in 't Latyn. ² *Particulier*, in 't Franſch.

1

2

3

4

5

6

geduurigen arbeid , en onvermoeide vlyt , wordende geregeld door een zeer goed oordeel , begunftigd met alle welgemanierdheid , aardigheid en bevalligheid , welke een goede inborst kan geeven , is eene foort van bekoorlykheid , die hem de allrongemeenfte Gedenkpenningen doet in de handen vallen , fchynende te vlugten en zig uit het oog van de gemeene foort van Oudheidkenners als weg te pakken.

VIII. O N D E R W Y Z I N G E .

Aangaande de ¹ Welgesteldheid der Gedenkpenningen , van welke hunne Fraaiheid en Waarde byzonderlyk afhangt.

Wy hebben weinig zaaken over deeze Stoffe te zeggen , welke niet zeer noodzaaklyk zyn tot onderwyzinge van eenen eerst beginnenden Liefhebber , opdat hy niet bedroogen worde door de Penninghandelaars , die hem tragten wys te maaken , dat , hoe de Penningen ouder en meêr gefchonden zyn , zy te aanmerkelyker gehouden worden . Deeze foort van menfchen , alleenlyk op haar voordeel ziende , zoude wel willen doen gelooven , dat het met de Gedenkpenningen eveneens gelegen is als met de oude Vaandels en Krygsteekens , onder welke de meêft gefcheurde en oudste de aanzienlykfte zyn . ² *Quanto lacera più , tanto più bella* , zegt de Zinspreuk , welke men aan het Hoofd van een boek , dat met veel

¹ *Conservation* , in 't Fransch. ² *Hoe gefcheurder hoe fraaijer.*

veel verftand gefchreeven is , ziet , wordende
 ' *La povertà contenta* genaamd.

Aldus is het met de Penningen niet gelegen.
 De oudfte zyn de fraaifte noch de dierbaarfte
 niet , als alleen wanneer zy volmaaktlyk wel be-
 waard zyn ; zoodaanig dat de Beeldeniffen , op
 beiden de zyden gedrukt , kenbaar zyn , en dat
 men het Omfchrift kan leezen.

Verdachte
 Welge-
 feldheid.

Het is waar , dat deeze volmaakte Welgefeld-
 heid dikwils eene groote rede is om eenen Pen-
 ning voor verdagt te houden ; en hier door heb-
 ben de Padouaan en Parmefaan beide hunne ach-
 tinge verlooren. Het is echter geen ontfeilbaar
 bewys dat zy van een hedendaagfch maakfel zyn ,
 want men heeft eene groote meenigte van zoo-
 daanige Penningen , die buiten allen twyfel op-
 regte aloude zyn , van alle Metaalen en Groot-
 tens , welke men ' *de Bloem van de Stempel* noe-
 men kan ; omdat zy zoo fraay , zoo fcherp , en
 zoo geheel zyn , als of zy zoo even uit de Stem-
 pel kwamen.

Vernis
 van ver-
 fcheide
 foorten.

De Waarde van eenen Penning wordt door
 eene andere Fraaiheid , welke de Natuur alleen
 geeft , en die de Konft tot nog toe niet heeft
 kunnen naamaaken vergroot. Deeze Fraaiheid is
 een Vernis , 't welk zekere aarde het Metaal doet
 aanneemen , fommige Penningen bedekkende
 met eene blaauwe kleur byna zoo fraay als die
 van het Turkois ; andere met een zeker rood ,
 't welk ontwyfelbaar is , omdat het niet kan naa-
 gemaakt worden ; en andere met een zeker glim-
 mend en glad bruin , veel fraaijer dan dat , 't welk
 op onze Metaale Beelden is , en waar door het
 oog ,

1 *De Vergesagde Armesde.* 2 *Fleur de Coin* , in 't Fransch.

oog , zelfs van middelmaatige Kenners , nooit bedroogen wordt ; overtreffende in schoonheid alles , 't gene het Zout van Ammoniak met Azyn gemengd kan geeven . Het gewoone Vernis is een zeer fyn Groen , 't welk zelfs op de eelste trekken , zonder die uittedoen of te verduisteren , veel netter vat dan de schoonste ¹Brandverwe op de Metaalen . Het Koper alleen heeft dit Vernis ; want , wat het Zilver belangt , zoo dient de groene Roest die 'er op zit nergens toe als om het te bederven , en men moet hem 'er met Azyn of Citroensap afdoen , indien men wil dat de Penning geacht zy .

Wanneer men dan eenen ²geschonden Penning vindt , dat is , waar aan iets van 't gene wy koomen te zeggen ontbreekt , het zy dat het Metaal afgebrooken of opgevrecten , de gestipte rand afgesleeten , de Beeldenissen verdweenen , het Omschrift niet te leezen , of het Hoofd onkenbaar is , zoo geef hem nooit eene plaats in uwe Penningkassè : maar , beklagende het ongelukkig lot der menschelyk Grootheid , laat die Vorsten , welke certyds de Waereld hebben doen sidden en beeven , op het aanbeeld eenes Zilverfmid's , of onder den hamer van eenen Koperflaager vermurwd worden .

Indien men evenwel zekere geschonde Penningen vindt , welke zoo raar zyn , dat zy voor enkele , waar van 'er maar een bekend is , kunnen doorgaan , of dat eene van beiden de zyden nog volkoomentlyk in haar geheel is ; of dat het Omschrift zonderling en leesbaar is , zoo behoort

¹ Email , in het Fransch . ² Fresse , in 't Fransch .

hooren die bewaard te worden, en zyn ook van Waarde.

Want men heeft weinig Penningkassen in welke men'er geene zoodaanige vindt; en men is zelfs zeer gelukkig, wanneer men zekere zeldzaame Hoofden kan bekoomen, mits dat zy oenigzins kenbaar zyn; voor al moet men zig niet stooren aan een uitgesleeten Omschrift, als de Verbeelding, die'er op staat, wel bewaard is, omdat'er geleerde Mannen zyn, welke die wonderlyk wel weeten uit te leggen; gelyk de Heeren Vaillant en Morel gedaan hebben, welke naa eene aandagtige opmerkinge de alleronzigtbaarste woorden lazen, en de alleruitgesleetenste Letters weder als te voorschyn deden koomen.

Geborste
Pennin-
gen.

Men moet ook weeten, dat de Randen der Penningen, door de kracht van de Stempel geborsten, geen gebrek zyn, 't welk den prys van den Penning vermindert, wanneer de Beeldenissen niet beschaadigd zyn; in tegendeel zoo is het een der allerzekerste Teekenen, dat de Penning niet gegooten, en buiten alle twyffel aloud is. Dit Teeken echter is somtyds dubbeltzinnig, ten opzichte van die, welke op het Metaal van eenen alouden Penning geslaagen zyn, zoo als wy het in de tiende Onderwyzinge naader zullen zeggen; want dit zoude niet kunnen aantoonen, dat de Hoofdzyde, of het Ruggestuk, of ook moogelyk wel beide, niet is of zyn naagemaakt, en van eene nieuwe Stempel.

Gerande
Pennin-
gen.

Gy moet u ook niet stooren aan eenige Penningen, welkers Kanten getand en gelyk eene zaag zyn, wordende *Numismata Serrata* genaamd; omdat het ook een zeker bewys is dat een Penning goed en aloud is. Zy zyn gemeen
on-

onder de Burgermeesterlyke tot den tyd van *Augustus* toe , sedert welken ik 'er geene meêr gezien heb. Onder de Koningen van Syrie vindt men 'er van Koper , doch het schynt dat het alleenlyk is tot cieraad , en niet uit noodzaaklykheid , gelyk het onder de Zilveren Penningen bespeurd wordt te zyn , aan welken men , door de arglistigheid der valsche Munters , is genoodzaakt geworden , sedert den tyd van het Gemeenebest , deeze voorzorge te gebruiken. Zy namen de moeite van de Stempels der Muntmeesteren naatemaaken , zy versmolten de Munte , en het Koper met een dun plaatje Zilver bedekkende hersloegen zy zeer konstiglyk de Penningen , wordende zoodaanige door de Penningkundigen *Nummi Suberati* genaamd , van welke wy elders gesproken hebben².

Om dit ongemak voortekoomen en het bedrog te ontdekken , verzon men de manier van de Kanten der Penningen uittekerven , alle de met Zilver overdekte Kopere Munten afzetten en haare Stempels te verbreeken : waar uit tegenwoordig twee zaaken volgen.

De eerste is , dat de Kopere Penningen met een dun zilver plaatje overdekt buiten twyfel aloud en geslaagen zyn ; omdat niemand eenig voordeel kon trekken uit het naaflaan van afzet en ongangbaar geld. De tweede is , dat wanneer deeze Penningen aan de eene zyde een ongemeen Hoofd , en aan de andere een raar Ruggestuk hebben , zy gemeenlyk zeldzaamer en van grooter Waarde zyn dan die , welke van goede Muntstoffe zyn ; omdat , de Stempels

aan

1 *Respublica.* 2° Op de 22e Bladzjde.

aan stukken geslaagen en het geld afgezet geworden zynde, het noodzaaklyk moet volgen, dat 'er van deeze soorte een veel kleiner getal gevonden wordt. Gelyk de hoogte der Beeldenissen en de dikte der Penningen gelegenheid verschaft heeft tot het maaken van deeze valsche Munte, zoo heeft men in het laage Ryk de Penningen zoo dun gemaakt, dat men onmoogelyk die kon met Zilver overdekken; en deeze tweede manier schein beter dan de eerste om het bedrog der valsche Munteren tegen te gaan.

Verfchei-
de soorten
van Ges-
chonde
Pennin-
gen.

Men vindt nog eenige andere gebreken, waar door de Penningen ¹ Geschonden kunnen genaamd worden, en welke veroorzaakt zyn door de onachtzaamheid der Muntmeesteren: by voorbeeld, wanneer, door het verschuiven van de Stempel, twee Hoofden voor een, twee gestipte Randen, of twee Omschriften op eenen Penning gezien worden. Wanneer de Letters van het Omschrift onder malkander vermengd, of uitgegaan, of niet wel geplaatst zyn, gelyk men dikwils ziet op de Penningen van Claudius den Goth, en van de ²dertig Dwinglanden. Zoodaanige Penningen zyn mildragten, van welke men niet veel werks moet maaken: want, alschoon het niet belet, dat de Penning aloud zy, zo vermindert het zeer merkelyk de Waarde. Wat aangaat eenige zekere Penningen, welke aan de eene zyde een Keizers hoofd, en daar tegen aan zekere ³wonderlyke of vremde Ruggestukken hebben, behoorende aan eenen anderen Vorst als dien, wiens Hoofd 'er op verbeeld staat, deeze moet men ganschelyk niet ach-

¹ *Frazer*, in 't Fransch. ² *Triginta Tyranni*. ³ *Bizarro*, in 't Fransch.

achten, als zynde een uitwerksel of van de onkunde, of van de arglistigheid des valschen Munters.

Eindelyk gebeurt het somtyds, dat de Munter vergeet beiden de Stempels te slaan, en aldus den Penning zonder Ruggestuk laat; het welk zeer gemeen is aan de hedendaagsche Munten, sedert Otho en Hendrik den Vogelaar. Men vindt 'er onder de aloude Burgermeesterlyke, en eenige onder de Kopere Keizerlyke Penningen. Zy worden van ons *Nummi incusi* genaamd. De Gesteldheid deezer Penningen zoude eenen nieuwen Liethegger kunnen verwonderd maaken, om dat zy, in de plaats van een Ruggestuk, de zelve verbeeldingen van de Hoofdzyde hebben, doch inwaarts gelyk als een Vorm of Stempel geslagen. Ik stemme toe, dat ik altyd veel mochte gehad heb om te begrypen, dat, zulks geschiedde by verzuim van de tweede Stempel 'er by te voegen, en dat ik my iets anders daar ontrént verbeeld heb, tot den tyd toe, dat ik van 'eenen der voornaamste Penningkundigen van Vrankryk onderregt ben geworden, dat dit veroorzaakt wierdt door de haastigheid van den Munter, die, voor dat hy den gestempelden Penning van de de Onderstempel hadt af-geschooven, een nieuw plaatje 'er somtyds opgelegd heeft, 't welk, aan de eene zyde de Stempel en aan de andere den voorgaanden Penning vindende, aan beiden de zyden het zelve Hoofd kreeg, op de eene zyde uitwaarts, en op de andere inwaarts; doch altyd onvolmaakter, zynde de kragt van de peisinge veel zwakker aan de zyde van den Penning, dan aan die van de Stempel.

Men

1 Den Abt Bizot.

N

Men moet niet vergeeten alhier van de ¹bestempelde Penningen te spreken, 't welk de jonge Liefhebbers voor een gebrek zouden kunnen aanzien, omdat het ongelukken schynen den Penningen overgekoomen, welker ²Veldzybederven, somtyds aan de Hoofdzyde, somtyds op het Ruggelstuk; voornaamentlyk onder de Kopere Gedenkpenningen van de eerste en tweede Grootte. Ondertusschen zyn deeze Stempeltjes voor fraaiheeden geacht door de Geleerden, welke hen daarom laten opzoeken, en daar door weeten te kennen, de veranderinge van de Waarde, welke door deeze Stempelteekentjes aangetoond wordt, gelyk wy zien op onze Franche Stuivers, door het Volk *Tappes* genaamd, ter oorzaake van den slag of 't klyn Stempeltje, 't welk 'er altyd op blyft. Het is ongelukkig, dat de Oudheidkenners ontrent de Letters, welke 'er op gevonden worden, het niet eens zyn. Op sommige staat N. PROB. Op andere N. CAPR. Het Stempeltje, 't welk ik op eenen middelmaatigen Koperen Penning van *Augustus* gezien heb, zoude wel een ³Naamtecken CAESR kunen zyn. Ik heb eenen Penning van *Tiberius* bestempeld met MR, 't welk men zoude kunnen uitleggen *Monetae pretium restitutum*. Ik weet echter niet wat te gissen aangaande eenen kleinen Koperen Penning, op twee plaatsen bestempeld met NT. De Heer Abt Fauvel heeft eenen *Tiberius* bestempeld met AVG. *Augustus*.⁴

Men

¹ *Centmarquées*, in 't Franich; *Nummi Signati*, of *impressi*, in 't Latyn; op de manier van onze Agtentwintigen. ² *Le Champ de la Médaille*, in 't Franich; *Area nummi*, in 't Latyn. ³ *Monogramma*, Oudaan in zyne Roomsche Mogentheid, Taf. II. Pen. 4. ⁴ By Oudaan op de voorsz. Tafel kan men nog twee andere Penningen op verscheide wyze bestempeld zien.

Men vindt Penningen, welke met een Keizers hoofd bestempeld zyn; ik heb'er eenen van Bithynie, op welken'er drie staan; ik heb'er ook gezien met eenen Hoorn van Overvloed. Wat die aangaat, op welke men S. C. vindt, zy zyn zeer ligtlyk uit te leggen.

De Verhevenheid der Gedenkpenningen is een fraaiheid, doch zy is geen ontwyfelbaar Teeken van Aloudheid. Zy is weezendlyk eige aan de Penningen van het hooge Ryk; maar in het laage Ryk vindt men'er, die weinig meêr Verhevenheid hebben dan onze Munten. De tyd, welken men moet besteeden tot het dieper uitsnyden der Stempelen, en tot het slaan van ieder Stuk, heeft ons deeze Fraaiheid op onze Munten en Legpenningen doen verzuimen. Hier door hebben wy het voordeel verlooren van die zoo lang te kunnen bewaaren, als de Romeinsche zyn bewaard geworden. Hunne Penningen, welke, naa agtienhonderd jaaren begraven geweest te zyn, in de aarde gevonden worden, zyn nog zoo kenbaar als of zy nu eerst uit de Stempel kwamen: In plaats dat onze Munten, naa veertig of vyftig jaaren gangbaar en in de handen geweest te zyn, zoodaanig zyn afgesleeten, dat men nauwlyks de Verbeeldenisse of het Omschrift bekennen kan. Aldus gaan ons de Alouden hier in te boven: Doch op onze groote Gedenkpenningen evenaaren wy niet alleen de verhevenheid der Grieken en Romeinen; maar ik durf wel zeggen, dat wy die dikwils overtreffen. Sedert dat men de manier van Pen-

nin-

1 Relief, in 't Fransch.

196 DE KENNISSE DER
ningen te schroeven heeft uitgevonden , hebben
wy de Verhevenheid zoo hoog gebragt als het
doenlyk is.

De Alouden , welke zig alleenlyk van den
Hamer bedienden om Penningen te munten,
waren gehouden de kleine zoo wel als de groote
te gieten , voor dat zy die sloegen. Men heeft
op verscheide plaatsen eenige van hunne Vor-
men gevonden , in welke een meenigte Stukken
in eens gegooten , en daarna in 't vervolg on-
der den Hamer vorders opgemaakt wierden. Het
werk was lang en verdrictig. Het is onnoodig,
dat ik my hier over breeder uitlaate. 't Gene wy
dan aangaande deeze Onderwyzinge moeten be-
sluiten , is , dat men de Penningen juist niet
moet verwerpen omdat zy gegooten zyn , na-
demaal'er zeer veele gevonden worden , voor-
naamentlyk Ægyptische , welke echter niet na-
laaten opregte aloude te zyn. De noodzaaklyk-
heid vereischte zomtyds , om tyd te winnen,
dat men die gangbaar verklaarde , zonder die
met genoegzaame oplettendheid geslaagen te heb-
ben. Volgens dit beginsel heeft wylen de Heer
Oudinet zekere Grieksche Penningen verfoeid,
welke men uit de Penningkassé des Konings
wilde verwerpen , alleenlyk omdat zy gegooten
schenen te zyn , schoon dat zy alle andere Tec-
kens van Aloudheid hadden.

IX. ONDERWYZINGE.

*Van de Kennisse der Cieraaden, en der
Zinnebeelden, welke op de Penning-
gen gevonden worden.*

Niets is bekwaamer om iemand, die eerst begint Gedenkpenningen te vergaderen, den moed te doen verliezen, dan de moeijelykheid welke hy vindt, niet alleenlyk om uit te leggen, maar zelfs ook om te kennen en te verstaan 't gene'er op verbeeld staat. De Hoofden worden aanstonds door het Omfchrift gekend, maar de Cieraaden welke hen verzellen, en de Zinnebeelden welke op de Ruggestukken gevonden worden, zyn evenals Raadzels, bekwaam om door hunne duisterheid veel zwaarigheid te baaren, indien men ten minsten de eerste Kennisse niet heeft van 't gene ons voor oogen gesteld wordt. Dit is het, waar toe ik deeze Onderwyzinge geschikt heb.

Om haar des te geregelder te maaken, zoo zullen wy beginnen met aan te toonen 't gene het gemeenlykst op de Hoofdzyde wordt gevonden, en daarnaa zullen wy van de Ruggestukken handelen.

De Hoofden, welke men op de Penningen ziet, zyn, somtyds enkele ¹ Hoofden met den hals eindigende; somtyds zyn het ² Borststukken met de schouders en de armen; somtyds ³ Verbeel-

¹ Zie hier Taf. X. Pen. 1. ² Zie hier Taf. X. Pen. 4. ³ Zie hier Taf. X. Pen. 9.

beeldingen met het halve Lighaam. Ieder van deeze Stellingen heeft verscheide Cieraaden.

Verschei-
de Hoofd-
deksels.
Vrouwe
hulfels.

De enkele Hoofden zyn somtyds ¹ geheel bloot, somtyds op verscheide manieren gedekt.

Ik spreek niet van de Hoofden der Vorstinnen, om dat geen eige Naamen aan hunne verscheide hulfels kunnen gegeven worden. Men kan die beter op het oog kennen, en in het vervolg uitdrukken door Naamen, welke eenige overeenkomst hebben met de hedendaagsche hulfels.

Bloote
Hoofden.

Wanneer men onder de Keizerlyke Gedenkenningen een geheel bloot Hoofd vindt, zoo is het gemeenlyk een Teeken, dat dit Hoofd van geen Keizer, maar van eenen zyner Kinderen, of waare, of aangenoome, of ook wel van eenen vermoedelyken erfgenaam des Ryks is. Zoodaanig is de jonge *Nero*, *Ælius* door *Adrianus* tot Zoon aangenoomen, *Aurelius* door *Antoninus*, enz. Of ² zyn ook wel Persoonen welke nooit geregeerd hebben, gelyk als *Drujus*, *Germanicus*, *Antinous*, enz. Men kan'er echter geen vasten en algemeenen regel van maaken; want indien men wilde zeggen, dat niemand de Kroone op het Hoofd heeft voor dat hy heeft beginnen te regeeren, zoo zoude men doen zien ² Kroonprinzen met Lauwriren gekroond, of met den Koninglyken Hoofdband vercierd; gelyk als den jongen *Constantinus*, en *Constantius*, in het Huis van den Grooten *Constantinus*. En indien men zoude willen zeggen, dat ten minsten alle de regeerende Keizers de Kroone of den Koninglyken Hoofdband op het

Hoofd

¹ Zie hier Taf. II. Pen. 2. ² *Cæsares*.

Hoofd hebben, zoo zal men zeer veel Penningen van *Augustus* reeds Keizer, van *Nero*, van *Galba*, van *Otbo*, van *Hadrianus* enz. voor den dag brengen, op welke hunne Hoofden geheel bloot gevonden worden.

De Hoofden worden gedekt of met den Koninglyken Hoofdband, of met eene Kroone, of met een Helmet, of met enig vremd Hoofdedksel, of ook wel met eenen Sluier.

Cieraaden der Hoofden.

De Koninglyke Hoofdband is veel ouder dan de Kroon. Hy is het Cieraad de Koningeigen, zynde alleenlyk in het laage Ryk van de Keizers gebruikt geworden ^{De Koninglyke Hoofdband.} 2. Ik weet dat een zeker geleerd Man staande heeft willen houden, dat de Koninglyke Hoofdband een Voorrecht, aan de Keizerlyke hoedaanigheid gehegt, was. *Jornandès* zegt, dat *Aurelianus* de eerste der Romeinsche Keizeren is, welke den Koninglyken Hoofdband gebruikt heeft. Het is een Lint of Band somtyds breeder somtyds smaller, wiens uiterste einden, agter het Hoofd aan malkander geknoot zynde, in den nek nederhangen. Het is alleenlyk sedert den tyd van *Constantyn* dat de Romeinsche Keizers'er zig van bediend hebben, hem meerder luister geevende en vercierende met Paerlen of met Diamanten, 't zy in eene enkele, 't zy in eene dubbele rye, de Keizerinnen ook toelaatende den zelve te draagen; het welk in het hooge Ryk nooit was gezien, alwaar nimmermeer een Vrouwehoofd is gekroond geworden.

1 *Diadema.* 2 Zie hier Taf. X. Pen. 1.

den. Ik zeg in het Ryk, en wel het hooge Ryk, om dat wy Koninginnen op de Griekſche Penningen, en Keizerinnen in het laage Ryk vinden, welke den Koninglyken Hoofdband of de Kroone draagen, gelyk als *Jotapa*, *Theodora*, *Galeria Valeria*. enz.

De Kroonen.

De Kroonen der Keizeren ſedert *Julius Caeſar* zyn gemeenlyk ¹Laurierkroonengeweeſt, zynde hem het Recht van die te draagen door den Raad toegeſtaan, en ſedert op zyne Naavolgers overgegaan.

Juſtinianus is de ²eerſte, die eene ſoort van geſloote Kroone gebruikt heeft; welke ſomtyds dieper is gelyk eene Muts, en ſomtyds platter, zeer gelykende het Hoofdſekſel onzer ³Raads-
hoofden, genaamd *Mortier*; uitgenoomen dat zy een Kruis op haaren top heeft ſtaan, en dikwils met eene dubbele rye van Paerlen geboord is ⁴. De Heer du Cange noemt dit Hoofdcierraad *Camclaucium*, 't welk men gemeenlyk voor iets, in 't Franſch *Mantelet* of ook wel *Camail* genaamd, heeft aangezien, en dat om de gelykenis en overeenkomſte van het woord, alſchoon het eene is om de Schouders, en het andere om het Hoofd te dekken.

De Straalkroonen. De ⁴Straalkroonen worden aan de Vorſten gegeven, wannecr zy in den rang der Goden gebragt zyn, 't zy voor, of 't zy naa hunne dood: *Caſaubonus* zegt, dat deeze ſoort van Kroonen alleenlyk de Goden eigen was.

Hier van zoek ik echter goen vaſten regel te maaken; want ik weet hoe veele uitzonderingen

¹ *Corona Laurca*. zie hier Taf. IV. Pen. 1. en 2. ² *Preſidens*, in 't Franſch. ³ Zie hier Taf. X. Pen. 4. ⁴ *Corona radiata*. zie hier Taf. XI. Pen. 7 en 8.

gen men vinden zoude voornaamentlyk naa de twaalf eerste Romeinsche Keizers. Wy zien niet, dat eenig Keizer by zyn leeven die genoomen heeft voor *Nero*, welke haar de minste van allen verdiende: *Augustus* heeft zelfs die eere niet genooten als naa zyne dood.

Men vindt op de Gedenkpenningen verscheide andere maaktiels van Kroonen, welke men kennen moet. Sommige worden ^{Scheeps-} 'Scheepskroonen kroonen. genaamd, bestaande uit Voorstevens van Schepen aan malkander gereegen, welke naa de Zeeflagen gegeven wierden. *Agrippa* ontfoog haar van *Augustus*, naa de Overwinningen op de Vloot van *Sextus Pompejus* en van *Marcus Antonius* behaald.

Andere worden ^{Muur-} *Muurkroonen kroonen. genaamd, en bestaan uit Toorens; deeze waren de Vergeldingen van die Steden ingenoomen hadden, als ook de Cieraaden van de Geleigeeften en Beschermgoden der Steden. Daarom heeft *Cybele* de Godinne der Aarde en alle de byzondere Godheden, welke Landschappen en Steden beschermden Muurkroonen of Toorenkroonen op haare Hoofden.

Daar zyn ook ^{Eiken-} †Eikenkranfen of kroonen, kroonen. welke aan die het leeven van eenen Burger be- waard hadden gegeven wierden: Zoodaanige kroon is die, in welke men op de Penningen keeft ⁴ *ob Cives servatos*, en welke ook somtyds op het Hoofd van den Vorst gezien wordt.

Daar waren 'er ook geschikt tot de kroonin-
ge

1 *Corona Rostrales*. zie hier Taf. X. Pen. 2. en by Oudaan Taf. XXX. Pen. 12. 2 *Corona Murales of Turrita*. zie hier Taf. X. Pen. 5. 3 *Corona Querna of Quercea of Civica*. 4 Om de behoude Burgers. zie by Oudaan Taf. III. Pen. 2.

Worste-
jaars-
kroonen.

ge van die in de openbaare Spelen de pryzen be-
haalden. Aldus wierden in de Spelen van de
1 Korinthische Landengte (genaamd *Isthmia*) de
Overwinnaars met 2 Eppe gekroond, zynde
eene soort van Pieterseelie, wat grooter en ster-
ker dan de onze: men ziet het maaksel van zoo-
daanige Kroone op eenen Penning van *Nero*.

Hadrianus liet 'er eene maaken voor *Antinous*
van het loof des Lotusbooms, welke Kroone
hy den Naam gaf van 3 *Antinoeia*, wordende op
zyne Gedenkpenningen gevonden.

Priester-
lyke Kroo-
nen.

De Priesters om hun Priesterdom te toonen
maakten 'er van Bekkeneelen der Offen, met
Schoteltjes 'er tusschen gereegen, in welke de
ingewanden der slagtofferen gelegd wierden, en
met de Linten, waar mede zy vercierd waren
wordende naar de Altaaaren geleid: men vindt
haar op eenen 4 Gedenkpenning van *Augustus*.
De Kroon, welke de Heer Patin aanhaalt, met
het woord 5 APXIEPATIKON, is van eene
my onbekende Stoffe; doch het is zichtbaar,
dat het een Opperpriesterlyke 6 Kroon is: zonder
dat het echter noodzaaklyk is van dit woord
een 7 Byvoegelyk Naamwoord te maaken en 'er
onder te verstaan 8 CTEΦANON; omdat het een
9 Selfstandig Naamwoord zynde de Waardigheid
van eenen Opper-of Hoogenpriester te kennen
geeft, welke zy aan Augustus opdroegen.

De Steden meenden, dat zy den Vorst eere
aandeeden, wanneer zy hem haar Opperprie-
sterschap opdroegen, en hem dien Tytel op
haa-

1 *Isthmus Corinthiacum*. 2 *Apium*, in 't Latyn; *Acbe*, in 't Franck.
3 Zie hier Taf. X. Pen. 3. 4 By Arschot Taf. XIV. Pen. 9. 5 Op-
perpriesterlyk; in 't Latyn. *Pontificius*. 6 Zie hier Taf. X. Pen. 6.
7 Nomen *Adjectivum*. 8 *Eene Kroon*. 9 Nomen *Substantivum*.

haare Penningen gaven. Die van Byzantium deden aldus ten opzigte van *Caracalla*, hem eenen Penning slaande met deeze woorden *Βυζαντιον εν Αρχεις Μ. ΑΥ. ΑΥΤΟΥΣ*.

De Godheden hebben haare byzondere Kroonen. *Bacchus* is dan eens met Wyngaardranken, en dan eens met Klimop gekroond. *Hercules* draagt 'er eene van loof zeer het Klimop gelykende. *Ceres* heeft 'er eene van Koornairen. *Flora* draagt eene Kroone van Bloemen.

Men kan ligtlyk op het oog de verscheide ^{De Hel-} maakfels der ^{metten.} Helmetten, op de Grieksche en op de Romeinsche wyze gemaakt, kennen. Zy zyn het oudste en algemeenste Hoofddekfel, 't welk op de Penningen gezien wordt. De Koningen, de Keizers, en de Goden zelfs hebben 'er zig van bediend. Dat, 't welk het Hoofd van Rome dekt, heeft gemeenlyk twee Vleugels, gelyk als de ⁴ Hoed van Mercurius. Dat van eenige Koningen is verciert met de ³ Hoorns van Jupiter Ammon, of enkelyk met die van eenen Stier, of Ram, om daar mede eene ongemeene kragt te beteekenen.

De vremde Hoofddekfels zyn de ⁴ Myter der ^{Vremde} Armenische en Syrische Koningen byna gelyk ^{Hoofd-} die van onze Bisschoppen, uitgenoomen, dat ^{dekfels,} zy somtyds vierkantig en van boven met spitse punten is. Aldus wordt ⁵ *Abgarus* Koning van Edessa op de Penningen verbeeld.

De ⁶ *Tiara*, zeer de Pauskroone gelykende, diende voor de Koningen van Perzie en Parthie.

De

¹ Van die van Byzantium (nu Constantinopelen) onder den Opperpriester *M. Aurelius Antoninus*. ² *Pelasus*. ³ Zie hier Taf. X. Pen. 12. ⁴ *Mitra*. zie hier Taf. 4. Pen. 10. ⁵ Zie hier Taf. X. Pen. 7. ⁶ Zie dit Hoofddekfel by Oulsen Taf. XXIII. Pen. 5, 6, en 7.

De Phrygische of Armenische ¹ Muts wierdt van eenige Koningen gebruikt; want men vindt haar op de Penningen van *Midas*, van *Atys* en op dien van *Zemifces*, wiens Ruggestuk, de aanbiddinge der Wyzen vertoonende, deeze drie Prinzen met de zelve Muts verbeeldt. Dit is het gevoelen van den Heere du Cange, het welke ik niet goedkeur: doch het is hier de plaats niet om dit Verschil te besliffen.

Veele Griekfche Koningen hebben dikwils hunne Hoofden bedekt met eene ² Lecuwenhuid, Hercules daarin volgende, gelyk *Philippus* de Vader van den Grooten Alexander. Volgens hun voorbeeld hebben zig eenige Romeinſche Keizers ook aldus vercierd, gelyk *Commodus Alexander Severus*, enz.

De ³ Huive. De ³ Huive, welke dikwils het Hoofd der Vorſten en Vorſtinnen dekt, beteekent de Prieſterlyke Ampten, welke zy bedienden, als het doen van Offerhanden enz.; of dat zy in den rang der Goden geplaaſt zyn, eene cere welke hen door de Heidenen, tot den grooten *Conſtantyn* toe, gegeven is, wiens Vergodinge, men op de Munte gedoogd heeft, de Chriſten Keizers zig nog geen meeſter genoeg oordeelende om alle de Heidenſche plegtigheeden geheel en al te verbannen. Maar korten tyd hier naa maatigden zig de Vorſtinnen uit Godsdienſtigheid aan, op haare Gedenkpenningen eene hand uit den Heemel te voorſchyn te doen koomen, welke haar de Kroone op het hoofd zettede, aldus

er-

¹ Zie hier Taf. X. Pen. 8. en by Oudaan Taf. XXIIV. Pen. 12.

² Zie hier voor Taf. IV. Pen. 7. ³ *Velum*. zie hier Taf. X. Pen. 11. by Oudaan Taf. IV. Pen. 2. de Taf. LXXXVII. Pen. 1, 10, 11, en 12. de Taf. XCIX. Pen. 4. en de Taf. CIII. Pen. 3.

De Kroon van Koornairen is het kenteekend van *Ceres*.

De Kroon van Klimop, of van Wyngaardranken, beteekent *Bacchus* en de *Bacchanten*.

De Kroon van Bloemen doct *Flora* kennelyk zyn.

De ¹ Kroon van Straalen is het kenteeken der *Zonne*, wanneer die uit het hoofdschieten, zonder door eenen band aan malkander gehegt te zyn.

Het Helmet is aan *Mars* en *Minerva* eigen; doch wanneer 'er een Nagtuil op zit, zoo is het zekerlyk *Minerva*.

De ² Hoed met twee Vleugels is die van *Mercurius*, door de Latynen *Petafus* genaamd.

Eene ³ Muts zonder rand, gelyk onze Nagtmutsen, beteekent *Vulkanus*, de *Cyclopen*, of de *Cabri* en *Smits*.

Eene ⁴ Muts zeer de voorgaande gelykende, met eene starre op den top, beteekent *Castor* en *Pollux*. Men wil dat het de Eyerfchaalen zyn, uit welke zy gezegd worden voortgekobmen te zyn.

De Phrygische ⁵ Muts, spits met eene bogt opgaande, wordt aan den God *Lanus* gogeeven.

De ⁶ Korenmaat, welke men op het hoofd van *Serapis* ziet, als ook op dat der ⁷ Bescherm- of Gelei-geesten, beduidt de *Voorzicnigheid*, welke niets doet als maatiglyk, en de menschen en dieren voedt en onderhoudt

Tē-

¹ Zie hier Taf. X. Pen. 12. zie ook by Oudaan Taf. XLV. Pen. 9, en 11. en Taf. XLII. Pen. 1, en 2. ² Oudaan Taf. XLVI. Pen. 6, 7, en 8. ³ Oudaan Taf. XLVI. Pen. 9. alwaar Vulcanus gemutst en gelauwerd vertoond wordt. ⁴ Oudaan Taf. XLIV. Pen. 10, en 12. ⁵ Zie hier Taf. X. Pen. 8. en by Oudaan Taf. XXIV. Pen. 12. ⁶ Zie hier Taf. X. Pen. 12. en by Oudaan Taf. XLV. Pen. 6, 8, 9, 10, 11, en 12. en Taf. XLVI. Pen. 1, en 2. ⁷ *Gemini*.

Telephorus, de God der Gezondheid, draagt eene Vrouwe-kap op het hoofd, eveneens als die van onze Bootsgezellen of Krygsknegten, welke 's Winters dienst doen.

Juno heeft dikwils eene Huive op haar hoofd; doch die, welke het oprigt over de huwelyken heeft, onder den naam van *Juno Promuba*, is byna tot haar halve lighaam omhangen met eene groote Huive of Sluier ¹ *Flammeum* genaamd. *Juno*, met den naam van ² *Sospita*, is gehuld met een Geitevel, hebbende de twee Hoorns op 't Hoofd.

Daar zyn andere Godheden, welke niets op het Hoofd hebben, als alleen haar Merkteeken, voornaamentlyk by de Egyptenaaren. *Apis* is een Stier, welke een Lotusbloem tusschen de twee Hoorns, een witte Kol voor 't Hoofd, en eene witte halve Maan op den kop heeft. *Osiris* heeft het zelve Zinnebeeld. ³ *Isis* en de *Canopus* heeft voor op het hoofd eene soorte van bloem breeder en meer open dan eene Lelie. Men zegt dat het de bloem Averoone in het Duitsch, en 'Αβέρων in het Grieksch genaamd, is. Zy is aan de twee Canopen, voor de eene en de andere Sexe, gemeen, gelyk men haar ziet op eenige Gedenkpenpenningen; De God den naam van *Canopus* behoudende, en de Godin dien van *Eumemythis* aanneemende. ⁴ De *Hoop* houdt de-zelve bloem meer de Lelie gelykende.

Ik kan my niet onthouden van te spreken aangaande de *Pantbeons*, zynde Hoofden

De Pan-
theons.

ver-

¹ Zie hier Taf. X. Pen. 11. ² *Behouder*. Oudaan Taf. LI. Pen. 7.
³ Zie by Oudaan Taf. L. Pen. 1, en 5. zie ook by Spanheim de
Ufu & prstantia Numismarum, in 4to. pag. 258, en 259. ⁴ Oudaan
Taf. LVII. Pen. 3, 4, 6, 7, en 8.

verciert met de Zinnebeelden van veelerhande Godheden; zbodanig is het Hoofd, 't welk op eenen ¹ Penning van *Antoninus Pius* gezien wordt, verbeeldende te gelyk *Serapis* door de Maat, de *Zon* door de Straalen, *Jupiter Hammon* door de Ramshoornen, *Pluto* door den dikken Baard, *Neptunus* door de drietandige Vork, *Æsculapius* door de Slang om de Steel geslingerd.

De Heer Baudelot wil in de geleerde Verhandeling, welke hy aangaande de ² Huisgoden geschreeven, en in welke hy duizend fraaije zaaken gebragt heeft, staande houden, dat de *Pantheons* hunnen oorsprong hebben uit de bygeloovigheid der genen, welke, tot hunne Beschermgoden verscheide Godheden neemende, die alle in eene en de zelve Beeldenisse vereenigd hebben, welke zy vercierten met de verscheide Zinnebeelden die aan elke van deeze Godheden eigen waren. Hy heeft'er eene meenigte van laten in koper snyden, om tot een voorbeeld en een bewys te dienen.

Cieraaden der Borfstukken.

De Borfstukken, welke op de Penningen zyn, worden verzeld van hunne byzondere Zinnebeelden, wanneer de twee armen, gelyk gemeenlyk op de Pronkpenningen en op de kleinste Penningen van het laage Ryk, gezien worden. Want dan geeft men hen eenen ³ Ryksappel in de hand, om aan te toonen, dat zy de Meesters van de Waereld zyn: Op deeze
Ryks-

De Ryks-
appel.

¹ Zie hier Taf. 10. Pen. 12. ² *Lares*. ³ Zie hier Taf. X. Pen. 9

Ryksappel of ronde Bol staat dikwils een ge-
 vleugeld Overwinningbeeld; 't welk eene Kroo-
 ne in de hand houdt, om te kennen te geeven,
 dat de Vorst aan haare gunst het Ryk verschul-
 dig is. Somtyds een ¹ Kruis, sedert *Constantyn*,
 door 't welk de Christen Vorsten hebben willen
 erkennen, dat zy het Ryk van Jesus Christus
 hadden, welken zy daarom den Koning der Ko-
 ningen noemen.

Op den ² Schepter welken zy in de hand hou-
 den, wanneer zy in hun Burgermeesterlyk ge-
 waad zyn, gelyk als men de Constantinopoli-
 taansche Keizers meest altyd ziet, staat een ron-
 de Bol met eenen Arend daar op, welke, door
 zyne Teekenen van de hoogste Magt, doet
 zien, dat de Vorst door zig zelve het Ryk be-
 siert. Men ziet sedert den tyd van *Augustus*
 den Burgermeesterlyken Schepter of Staf, van
 welken wy spreken.

Focas is de eerste, welke een Kruis op den
 Schepter heeft doen zetten; naar zyn voorbeeld
 hebben de andere den Schepter laten vaaren,
 om niets anders in de hand te houden als Krui-
 sen van verscheide maakfels en van verschillende
 grootte.

Wanneer zy met ³ Helmet en Schild gewa-
 pend zyn, hebben zy gemeenlyk eene Werp-
 spiets in de hand of op de Schouder.

Wanneer zy in het laage Ryk den Tabbaard
 aanhebben, zoo is de Schepter eene soort van
 een plak, *ΝΑΡΘΗ* genaamd, zynde een lange
 Steel, wiens bovenste einde vierkantig en plat is.

Hier

¹ Zie hier Taf. X. Penning. 4. ² Oudaan Taf. XIV. Pen. 14.
³ By Arsehoi Taf. LXXV. Pen. 1, en 21.

Het gebruik is zeer oud onder de Grieken, welke hunne Vorsten *Narticophoros* of Plakdraagers noemden ¹.

In het Huis van *Constantyn*, en in eenige andere, ziet men de Vorsten dikwils eene soort van een Standaard, *Labarum* genaamd, draagen. Dit is een Vierkant op het welk het ² Naamteeken van Christus stondt, 't welk de Grootte *Constantyn* voor zyn Vaandel gebruikt heeft, sedert hy het Christelyk Geloof omhelsd hadt, stellende aan de eene zyde van het Merkteeken eene A en aan de andere zyde eene Ω , om daar mede de Godheid van Jesus Christus te beteekenen, die in de Openbaaringe van zig zelve zegt, *Ego sum A & Ω , Principium & Finis*, dat is, *Ik ben de Alpha en de Omega, het Begin en het Einde*.

De Blixem.

De Blixem, welke somtyds by het Hoofd der Vorsten gezien wordt, gelyk by dat van *Augustus*, beteekent het opperste en onafhangelijke Gezag, en eene Magt evengelyk die der Goden.

De Aca-
cia.

Naa *Anastafius* ziet men in de hand der Keizeren eene soort van een Zakje of lang en dun Rolletje, zynde het niet ligtlyk te raaden wat dit is. Sommige zeggen, dat het een gevourwen Neusdoek is, welken de Voorzitter in de Spelen uit zyne Zitplaats wierp, om te doen beginnen: en daarom is het, dat de Burgemeesters, welker Beeldenissen wy hebben, eenen zoodaanigen in de hand houden. Andere willen, dat het dat Zakje met stof en asche is, 't welk men aan den

¹ Zie hier Taf. XI. Pen. 6. zynde een Penning van *Romanus*. *Monogramma Christi*. Oudaan Taf. LXI, Pen. 4, 6, 7, en 10.

den Keizer gaf by de plegtigheid van zyne Kroon-
ninge, AKAKIA genaamd, zooveel beduidende
als een middel om zig buiten zonden te houden
door het gedenken aan de dood, 't welk door
dit stof vernieuwd wierdt. Moogelyk spreekende
die, welke enkelyk staande houden, dat dit niets
anders is als een rolletje Papier en geschriften,
't welk men den Vorsten en Burgermeesteren
aanboodt, en 't welk zy in de hand hielden om 'er
op te antwoorden, met meerder grond dan de
andere aangaande hunne giffingen; zooveel te
meer nog, omdat men, wanneer de Beelden ge-
heel zyn, gemeenlyk aan den voet een klyn Kis-
tje ziet, gemaakt, zoo als het schynt, om
deze papieren in te sluiten.

De 'Halve Maan wordt dikwils gebruikt tot De Halve
Maan.
een Voet voor de Borstbeelden der Vorstinnen;
Zy hebben in het Ryk, van 't welk de Vorst de
Zon is, den rang, welken men in den Hee-
mel aan de Maan geeft. De God *Lunus* draagt
eene halve Maan op zyne Schouders tot zyn
natuurlyk Zinnebeeld, door de bygeloovige ge-
dagten van eenige, welke vaststelden, dat de
Maan eene Mannelyke Godheid was, en dat die,
welke haar als eene Godinne aanbaden, altyd in
hun Huwelyk ongelukkig, en nooit Meester
van het Huis waren.

Het Borstbeeld der *Amazonen* is gemeenlyk De wa-
penca.
met een klyn Bytje gewapend; 't welk zy op
de Schouder draagen, met een Schildje halve-
maanswyze gemaakt, 't welk de Latynen *Pelta*
noemen.

De

1 By Arschot Taf. LVIII. Pen. 17. en Taf. LXI. Pen. 9. als ook
Taf. LXXIII. Pen. 9.

De ¹ *Cabiren* droegen eenen grooten dubbelden Hamer; en *Vulkanus* eene Nyptang met eenen Hamer, welke men dikwils op de Ruggestukken stelt met het Aanbeeld'er by.

² *Anubis* is bekend door zynen Hondekop, en door het *Sistrum* van *Isis*, 't welk men hem in de hand geeft.

De ³ *Knodze* en de Leeuwenhuid is het Zinnebeeld van *Hercules*, en van die Vorsten, welke vermeenden van zyne naakoomelingen of naa-bootzers zyner dapperheid te zyn, gelyk de Macedonische.

Ik eindige met eene soort van Borstbeelden, welke tot het halve Lighaam gaan, zoo als men 'er vindt op de ⁴ Pronkpenningen, of op de Koperen Penningen van de eerste Grootte, op welke men het Helmet, het Schild, en het Paerd, 't welk by den Toom wordt gehouden, ziet, om de Overwinningen, of in weezentlyke Veldslagen, of in de Spelen behaald, aan te toonen.

Men vindt ook op de Hoofdzyde der Penningen, voornaamentlyk der Grieksche, duizend kleine Zinnebeelden, welke het Teeken zyn, of van de Ampten, welke die'er op verbeeld worden bezeeten, of van de Overwinningen, welke zy behaald hebben; of de Naamteekens der Steden, of de Zinnebeelden der Godheden door de Vorsten of de Steden byzonderlyk geëerd, of ook wel de Merken der verschillende Waarde van de Munten.

Cie-

¹ *Cabiri*. van welke hierboven op Bladz. 142. en 206. reeds gesproken is. ² Oudaan Taf. XLVI. Pen. 3. ³ Oudaan Taf. XLVII. Pen. 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, en 12. ⁴ *Numismata maximi modali*, in 't Latyn; *Medailles*, in 't Fransch.

*Cieraaden van de Ruggestukken
der Penningen.*

Nademaal de Zinnebeelden wel voornaament-
lyk op de Ruggestukken geplaatst worden, De Rug-
gestuk-
ken. zonder welker kennisse men geenzins in de Pen-
ningen, noch het vermaak, noch de Onderwy-
zinge, welke de Liefhebbers en Kenners voor-
geeven, vinden kan, zoo dient'er wel met wat
meerder naauwkeurigheid en regelmaatigheid
van gehandeld te worden.

Ik merk dan aan, dat'er Zinnebeelden gevon-
den worden, welke aan de Beeldenissen ver-
knogt zyn; en andere alwaar de Beeldenissen
zelfs voor Zinnebeelden dienen; 't zy dat het
verbeeldingen zyn van Menschen, of Beesten,
of ook wel van leevenlooze zaaken.

De aan de Beeldenissen verknogte Zinnebeelden
zyn of aan veele gemeen, kunnende niet als door
de Omschriften onderscheiden worden; of aan eene
Beeldenisse alleen eigen, en dienen voor Om-
schrift, wanneer'er geen op gevonden wordt.
Want men heeft geen Omschrift van nooden
om te raaden, by voorbeeld, dat eene Beelde-
nis, welke de Blixem in de hand en eenen Arend
aan haare voeten heeft, *Jupiter* is: of dat eene
andere, houdende eene Lier (of Harp) en een
Lauwertak, *Apollo* is.

De *Piek*, welke een Werpspiets zonder Yze- De Piek.
re punt, of om beter te zeggen een aloude
Schepter is, langer dan de gewoone, past alle
de

1 *Hasta pura.* Ondaan Taf. XXXIX. Pen. 3, 4, 5, en 6. en Taf.
XLVIII. Pen. 1, 11 en 12.

de Godheden, beteekenende haare Goedheid, en de bestiering van haare Voorzienigheid, zynde zagtmoedig en kragtdaartig. Justinus teekent duidelyk aan, dat de gewoonte van aan alle Godheden eene Piek te geeven spruit uit de bygeloovigheid der Alouden, welke van 's waaerelds begin af den Schepter als eene Godheid zelfs gecerd hebben; buiten twyfel omdat de Beelden in dien tyd raar en niet ligt te bekoomen waren: Want ik kan my niet verbeelden, alshoon de woorden het medebrengeu, dat zy die voor waare Godheden aangebeden hebben.

De Offer-
schaal.

¹ De Offerschaal of schotel, van welke men zig in de Offerhanden bediende, vindt men van gelyken in de hand van alle de Godheden, en dikwils ook in die der Vorsten, om de vereeniging van de Keizerlyke en Priesterlyke magt, door de hoedaanigheid van Opper-of Hoogenpriester, te beteekenen. Wanneer men die ziet in de hand der Godheden, zoowel van den eersten als tweeden rang, zoo is het om aan te toonen, dat men haar Godlyke eere bewees, zynde de Offerhande de voornaamste. En dit is de rede waarom zeer dikwils een Altaar op de Penningen staat, op het welk de Offerschaal schynt uitgestort te worden.

De Hoorn
van Over-
bloed.

De ² Hoorn van Overvloed wordt aan alle de Godheden, ³ Geleigeeften, en ⁴ Helden gegeven, om de Rykdommen, het Geluk, en den Overvloed van alles goeds te beteekenen, door de godheid van de eene, of door de zorge en dap-

¹ *Patera*. Oudaan Taf. XLIV. Pen. 6. en 8. Taf. XLV. Pen. 5, 6. en 8. en Taf. XLVIII Pen. 11. ² *Cornucopia*. Oudaan Taf. XXXVII. Pen. 7. en 9. Taf. XLV. Pen. 3, 5. en 8. Taf. XLVIII. Pen. 7. en Taf. LVI. Pen. 1, 2, 3. enz. ³ *Genii*. ⁴ *Heroes*.

dapperheid der andere te wege gebragt. Soms tyds ziet men twee Overvloedshoornen by mal- kander , om daar door eenen buitengewoonen Overvloed te kennen te geeven.

De ¹ Slangestaf is ook eengemeen Zinnebeeld, De Slangestaf. doch *Mercurius* meest toegeeigend. Hy betee- kent de Voorzigtigheid, den Vreede, en het Geluk. Hy bestaat uit eenen Staf of Stok de Magt verbeeldende , uit twee Slangen de Voorzigtig- heid te kennen geevende, en uit twee Vleugels de Veerdigheid beduidende , zynde alle Hoed- daanigheden , welke vereischt worden om de Menschen gelukkig in hunne onderneemingen te maaken.

De Zinnebeelden , alleenlyk maar aan eene Godheid eigen , zyn onnoemelyk in getal; het zal genoeg zyn alhier de gewoonlykste aantee- toonen.

De ² Thyr , welke een Spiets is met Klim- De Thyr. op of Wyngaardranken omvlogten, wordt voor 't Zinnebeeld van *Bacchus*, en van die zyn gevolg zyn, gehouden, beteekenende de Raazernye, wel- ke door den Wyn veroorzaakt wordt.

De Blixem in de hand van een Borstbeeld of De Blixem. Borststuk , of ter zyde, of onderaan, beduidt het hoofd van den *Ve-Jovis*, zynde een vergram- de en blixemende *Jupiter*, wanneer het geen Keizers hoofd is ; want daar zyn 'er eenige , welke men , zoowel als de Goden, uit Vleije- ry den Blixem gegeeven heeft.

Een Lauriertak in de hand eens Keizers De Lauriertak. toont zyne Overwinningen , zyne Veroverin- gen, en zyne Zeegepraal aan; gelyk de Olyftak De olyf- tak. den

1 *Cadmoens*. Oudaan Taf. XLVI. Pcp. 6. en 7. 2 *Thyrfus*.

den Vreede, welken hy zyne Staaten gegeven of bewaard heeft, beduidt. De andere Planten beteekenen de Landen in welke zy groeijen; gelyk als de Roos het Eiland Rhodus, enz.

In een gesloote handen.

Twee in een gesloote Handen geeven de Eendragt, de Verbintenissen, of de Vriendschap te kennen.

Het Krygsvaandel.

Het Krygsvaandel op een Altaar geplaaft beduidt eene nieuwe Volkplantinge, welker geluk en voorspoed van de beïcherminge der Goden moet afhangen; ik versta hier door eene Volkplantinge van oude Krygsknegten, want dit is de beteekenis van het Krygsvaandel: en wanneer 'er meêr dan een op eenen Penning gevonden worden, zoo is het zeker dat de Krygsknegten uit verscheide Keurbenden gehaald zyn. De Naam van de Keurbende staat 'er dikwils by, als LEG. XXII. op Penningen van *Septimius Severus* en andere.

Een Roer van een Schip.

Een Roer van een Schip op eenen ronden bol, verzeld van de Romeiniche Bondels, beteekent de onafhangelijke opperste Magt. En op den Gedenkpenning van *Julius Cæsar*, op welken men ook den Slangestat, den Hoom van Overvloed, en de Opperprielterlyke Muts gevoegd heeft, wil men te kennen geeven, dat toen Cæsar Gemeenebest bestierde, de Vreede, 't Geluk, en de Godsdienst bloeiden.

De Schilden.

Het Schild beduit, of Algemeene Beloften den Goden gedaan, tot behoudenisse der Vorsten; of dat men erkent, dat de Prins de bescherming zynêr Onderdaanen is. Zoodaanige Schilden

¹ *Lætionis*. ² *Temo navis*, of *Gubernaculum*. ³ *Fascis*. ⁴ *Ondaan Taf. XVII. Pen. 2.* ⁵ *Vesp.*

den worden ¹ *Clypei votivi* genaamd. Men hong die aan de Altaaren, of aan de Pilaaren der Tempelen. Men ziet 'er twee van eene buitengewoone gedaante op eenen ² Penning van *Antoninus Pius* met dit woord ³ ANCILIA. Het is door Zinspeeling op 't Schild door het Noodlot uit den Heemel gezonden, en onder twaalf andere Schilden van 't zelve maakzel gemengd, beteekenende, dat deeze goede Vorst de Meester van het Noodlot des Ryks was. Deeze Schilden wierden in de Eeuwspelen, en in zekere openbaare Omgangen, welke geschiedden by noodzaaklykheid van Staat, gedraagen en vertoond.

Doozen of Doodbuffen ⁴ op een Tafel gezet, ^{De Spelen.} uit de welke Palmtakken koomen, of ook wel kranfen aan de zyden geplaaft, met het Offerkannetje, 't welk een klyne Kruik of Kan is; gebruykelyk by de Offerhanden der Romeinen, beteekenden de Spelen, by welke men gemeenlyk Offerhanden voegde.

⁵ Een Schip in zyn volke vaart beduidt de ^{Schepen.} Vrolykheid, 't Geluk, den goeden Uitslag, de Stoutmoedigheid. Wanneer men Schepen ziet aan de voeten van Beeldenissen met ⁶ Toornkroonen op haare hoofden, beteekenen zy eene Zeeftad, welke eene Haven en Koophandel heeft. En wanneer zy aan de voeten van gevleugelde Overwinningen gevonden worden, zoo beduiden zy Zeellagen, in welke men de Vloot der Vyanden heeft geslaagen.

Een

¹ *Belofschilden.* ² Oudaan Taf. CXIV. Pen. 10. Op deezen Penning staan geen twee maar zes schilden. ³ *Haemelschilden.* welke zoo als men voorgaf, uit den Heemel gevallen waren. ⁴ Zie hier Taf. VIII. Pen. 5. ⁵ Oudaan Taf. LIX. Pen. 1, en 22. ⁶ *Corona turrisq. of muralis.*

Druiven. Een Tros Druiven is een teeken van Overvloed, Vreugd, en van een Land 't welk goeden Wyn geeft.

Harpén. Een of twee Harpen of Lieren toonen de Steden aan, in welke *Apoko* als Hoofd der Zanggodinnen wierdt aangebeden.

De Koornmaat. ¹ De Koornmaat, uit welke Koornairen en Slaapbollen koomen, is het Zinnebeeld van den Overvloed, en van het Koorn, 't welk men tot 's Volks verligtinge in eenen hongernood heeft doen haalen.

De Krygsteecken. De ² Krygsteecken, welke somtyds tot vier toe gevonden worden, beduiden of de Overwinningen der Keurbenden, of den Eed van getrouwheid welke zy aan den Keizer doen, of de Volkplantingen welke zy opgeregt hebben; of somtyds de Vaandels door de vyanden genoomen, en wedergezonden, of met geweld hernoomen. De Arend is het voornaamste Krygsteecken van ieder ³ Keurbende. De andere zyn de Krygsteecken van de ⁴ Hoopen Voetvolk; De Standaard is dat van de Ruiterye.

De Wicchelstaf. Een ⁵ Stok boven aan wat omgekromd, byna gelyk een Bisschopsstaf, is het teeken der Wicchelaaren, in het Latyn *Lituus* genaamd. Zy bedienden 'er zig van om den Heemel te verdeelen en hunne ⁶ Aanmerkingen te maaken. Men voegt 'er somtyds Kuikens by, aan welke men te eeten geeft; of Vogels in de lugt welker vlugt men waarneemt. De Wicchelaars meenden

¹ Oudaan Taf. LXXVII. Pen. 9. 10. en 11, en by Arschot Taf. XLI. Pen. 16. ² Zie alhier Taf. VIII. Pen. 4. en by Oudaan Taf. V. Pen. 5. Taf. XXIII. Pen. 3. Taf. XXXVII. Pen. 12, Taf. LXXXIV. Pen. 9. Taf. CIX. Pen. 6, 7, en 11. en Taf. CX. Pen. 5. ³ *Legio*. ⁴ *Cohortes*. ⁵ Zie hem by Oudaan op verscheide Penningen van Taf. CXIII. en Taf. CXIII. Pen. 6. ⁶ *Observations*.

den door het eene en het andere toekomende dingen te kunnen voorzeggen.

Eene ¹ Muts hebbende boven op den top eene gekruiste punt, met twee linten of banden onderaan, door de Romeinen *Apex* en *Filamina* genaamd, 't zy alleen, 't zy gevoegd by de ² Ge-
 reedschappen welke men tot de Offerhanden gebruikte, te weeten, een Offervat, een platte Schotel, een Besprengkwast, een Byl, een Hoofd van een dier, Mes, een Offernap of Druppelvat, beteekent de Opperpriesterlyke of Priesterlyke Magt. Het Hoofd beduidt het Slagtoffer: De ³ Slagtbyl is om het Dier te dooden: De ⁴ Schotel om de ingewanden en het vlees voor de Offerhande in te leggen: Het ⁵ Mes om het te Snyder: De ⁶ Kan om het Wywater in te doen: De ⁷ Bespreng-of Wykwast diende om de Omstaanders daar mede te besprengen, en te zuiveren. De ⁸ Offernap om den Wyn of andere Vogten op de Altaaren en op de Hoofden der Slagtofferen uittestorten.

De ⁹ Rechterszetel of Stoel van Staat beteekent het Overheidsampt, 't zy der ¹⁰ Bouwmeesteren, 't zy van den ¹¹ Schout, of 't zy van eenen ¹² Bur-
 germeester: want zy alle hadden het Recht tot deezen Ivooren Zetel, gemaakt als een Stoel welke kan toegevouwen worden. Wanneer 'er eene Piek schuins tegen aan staat, zoo is 't het

Zin-

¹ Oudaan Taf. IV. Pen. 3. Taf. CXIII. Pen. 8. en Taf. CXIV. Pen. 11. ² *Instrumenta of Vasa Pontificalia.* ³ *Securis.* Oudaan Taf. CXIII. Pen. 8. ⁴ *Patera.* Oudaan Taf. CXIII. Pen. 1. ⁵ *Secospora.* Oudaan Taf. CXIII. Pen. 9. ⁶ *Vicrus.* Oudaan Taf. CXIII. Pen. 9. ⁷ *Aspergillum.* Oudaan Taf. CXIII. Pen. 8 en 9. ⁸ *Sympulum.* Oudaan Taf. CXIII. Pen. 2, 6, 8, 9, en 10. ⁹ *Sella curulis.* Oudaan Taf. XXII. Pen. 10. Taf. XXXI. Pen. 8. Taf. LXXV. Pen. 5. Taf. LXXVI. Pen. 12. en Taf. CXII. Pen. 7, 9, 10, 11 en 12. ¹⁰ *Aediles.* ¹¹ *Prator.* ¹² *Consul.*

Zinnebeeld van *Juno*, van 'twelk men zig bedient om de Vergodinge der Vorstinnen te be teekenen.

Somtyds stont de Raad iemand eenen gouden Zetel toe, welken men zoowel moet weten te onderscheiden als de Beelden van dit Metaal.

Een 'gekromd Scheepscieraad, 't welk de Grieken *Ἀκρωτήριον* of *Ἀκροπόλιον* noemden, be duit de Scheepsoverwinningen, en de genoome of in den grond geboorde Schepen, somtyds de Zeefteden, gelyk als Sidon enz. Deeze cieraaden wierden van de vyandelyke Schepen, welke men genoomen hadt, afgerukt, en men maakte als ² Zeegeteekens 'er van.

Een Wa-
gen.

Een ³ Wagen, of van Paerden, of van Leeuwen, of van Olifanten getrokken, beteekent eene Overwinninge, of Vergodinge der Vorsten. Wat de ⁴ overdekte Wagen belangt door Muilezels getrokken, die is alleenlyk voor de Vorstinnen, en beduidt haare Vergodinge, en de eere welke men haar aandeedt met haare Beeldenis se in de 'Renbaanspelen te brengen.

Een Toorn

Eene soort van eene Stadspoort of toorn, welke naa Constantinus den Grooten gevonden wordt, met deeze woorden *Providentiae Augusti*, betee kent de ⁷ Voorraadhuizen tot verligtinge van 't Volk opgeregt, of, zoo als andere willen, de Stad Constantinopolen, welker Zinnebeeld zoo wel de Star, die 'er booven gezien wordt, als de halve Maan is. Een

¹ Zie zoodaanigen cieraad by Arshet Taf. V. Pen. 22. ² *Trophaea*. Oudaan Taf. CVII. Pen. 5. en 6. en Taf. CXI. Pen. 12. ³ Oudaan Taf. XCIV. Pen. 7, 8, 9, 10, 11 en 12. Taf. XCV. Pen. 1, 2, 3, 4, 5, 6, en 9. Taf. XCVI. Pen. 10, 11 en 12. Taf. XCVII. Pen. 1, 2, 3 en Taf. CIII. Pen. 1, 2, 3, 4, 6 en 7. ⁴ *Thensa*. Oudaan Taf. XCVII. Pen. 4, 5. en 6. ⁵ *Ludi Carthensis*. ⁶ *Aan de Voorzienigheid des Keizers*, zie by Oudaan Taf. LIIIV. Pen. 7. ⁷ *Mogefus*, in 't Franfch.

Een ¹ Mandje met Bloemen en Vrughten toont de Schoonheid en Vrughtbaarheid van het Land aan. Een Mandje met bloemen.

Eene soort van een Friesch Paerd met paalen 'er tusschen, gelyk als op den Penning van *Li-cinius*, beduidt een Veld versterkt en met paalen bezet, tot beveiliginge der Krygsbenden. Een Friesch Paerd.

De ² Driehoek (of Altaar met drie voeten) gedekt of niet, met eene Kraai en een Dolfyn, is het Zinnebeeld der ³ Vyftienmannen welke de Godspraaken der Sibyllen bewaarden, en die by gelegenheid raadvraagden. Zy wierden bewaard aan den voet van het Beeld vanden Palatynschen Apollo, wien de Kraai istoegeheiligd, en wien de Dolfyn tot een Merkteeken diende in de plegtigheden der Vyftienmannen. De Driehoek.

De Dierenriem ⁴ met alle zyne Teekenen, de Zon en de Maan in het midden, gelyk op eenen Penning van *Alexander Severus*, beteekent de gelukkige Star der Vorsten, en de behoudnisse van alle de Leden van den Staat, welke de Vorst ondersteunt, gelyk als de Dierenriem de Gestarntens. De Dierenriem.

Een Schepter aan beide de einden rond gemaakt, gelyk een Staf van Gebied, is gemeenlyk door de Oudheidkenners *Parazonium* genaamd, het welk eene Pook of eenen korten Degen, dien men aan den Gordel draagt, beteekent. Het maaksel echter en de manier van dit *Parazonium* te houden toonen niets minder aan dan het gezegde. Men heeft alleenlyk maar den Penning ⁵ Ho-

¹ Oudaan Taf. XLVIII. Pen. 9. ² *Tripus cum Delphino & Cor.* Oudaan Taf. CXIII. Pen. 4. Lees hier ook van by Spanheim *de usu & praef. Numismatarum* in 4to pag. 197. & 198. ³ *Quinde-*
simviri sacris faciundis. ⁴ *Zodiacus.* Oudaan Taf. XXXIX. Pen. 1.

¹ *Honos & Virtus* van *Galba* te beschouwen , op welken de Eer dit zoogenaamde *Parazonium* opwaars houdt met het onderste einde op de knie rustende. Op den ² Penning van *Titus* en *Domitianus* wordt het van beiden ghotiden tegen de zyde en geenzins aan den Gordel gehegt. Ik vind eenen Penning van *Antoninus Pius* by den Heer ³ Pafin , op welken het *Parazonium* , 't welk hy daar ter plaatse *Scipio* noemt , dwars over de Schoulers hangt op de manier van een Pylkoker. Op het Ruggestuk van eenen ⁴ Penning van *Vespasianus* , alwaar Rome het *Parazonium* houdt , is het aan den Gordel geenzins gehegt , noch van maakfel dat het'er aan vast kan zyn. Men ziet ook zelfs niet , dat het ligtlyk te behandelen is , noch ook niet dat'er een geveft aan is , 't welk in het Latyn *Capulus* genaamdt wordt.

Daarenboven weet ik niet van welk gebruik zulk eene soort van geweer zoude kunnen geweest zyn , indien het waar is , zoo als men zegt , dat het een kleine Degen zonder punt was. Want tegen de schoone Zede les aan , welke men'er uit zoekt te trekken ; te weeten , dat een Vorst in zyne kastydingen gemaatigd zyn moet , en met de uiterfte gestrengheid nooit moet straffen , zoo is de Degen alleenlyk om te steeken en te dooden. Vorders vervalt dit schoon gevoelen , indien men de Vorsten eene Werpspiets met eene scherpe punt , en somtyds
aan

¹ De Eer en Dapperheid (of Manhaftigheid) Oudaan Taf. LXVII. Pen. 7. ² Zie hem by Arichot Taf. XXVI, Pen. 20. ³ Pag. 228. ⁴ Zie by Arichot Taf. XXV. Pen. 13. en 14. Zie ook vorders by Oudaan Taf. XXI. Pen. 8. de Taf. LXVII. Pen. 9. en Taf. LXVIII. Pen. 6. en 10.

aan de twee einden met eene punt , ziet in de hand houden , gelyk op den Gedenkpenning van *Antoninus Pius* , en op dien van *Elagabalus* ¹.

Ik wenschte wel eens te wooten , waarom men , noch aan de Keizers , nochaan de Krygsknegten , schoon zy een Oorlogsgewaad aan hebben , nooit eenen Degen gegeven heeft. Want men kan niet zeggen , dat deeze soort van Wapenen hen onbekend geweest is. Hier op zoude ik wel kunnen antwoorden , dat het om de zelve rede is , dat zy eene Beeldnisse te paerd nooit Spooren aangedaan hebben. Doch dit is maar alleenlyk met de moeijelykheid wat Spotten. Het is zeker en klaarblykelyk , tegen het vooroordeel aan , dat het *Parazonium* een ware ² Staf van Gebied is , eveneens gelyk onder ons de Staf der Maarschalken van Vrankryk.

Zinnebeelden, welke op de Ruggestukken der Penningen gevonden worden, voornamentlyk die der Godbeden.

Het Anker , 't welk men op veele Penningen der Koningen van Syrie vindt , was een teeken , 't welk alle de Naakoomelingen van *Seleucus* op hunne Dye droegen , sedert dat *Laodice* de Moeder van *Seleucus* zig inbeelde door *Apollo* bezwangerd te zyn , van wien zy eenen ring hadt ontfangen , op welken een Anker gesneden was. Het beteekent in zynen natuur-

¹ Oudaan Taf. LXIX. Pen. 12. en Taf. XCIII. Pen. 7. ² *Bâton de commandement* , in 't Franssch.

tuurlyken Zin de Schoepsoverwinningen.

Een Boschje ¹ Koornairen is het Zinnebeeld van de Zorge, welke de Vorst op zig genoo- men hadt om Graanen voor het Volk te doen koomen, of enkelyk van de Vrugtbaarheid des Lands, gelyk op den Penning van Alexandrie.

De Pilaar beteekent somtyds de ²Gerustheid, somtyds de Standvastigheid van Gemoed.

De Wagen van twee, vier, of zes Paerden getrokken bedaidt niet altyd eene Overwin- ninge of Zeegepraal: Men bediende zig ook van de Wagens by andere Plegtigheden. Men voerde de Beeldenissen der Goden ³er mede om op de Dankdagen. Men zetten ³er de Beelden der vermaarde Mannen en Geslachten op by de Lykstaatsien, als ook die der Vorsten welke in den rang der Goden gesteld wierden. Einde- lyk wierden de Burgermeesters ³er ook mede gevoerd, wanneer zy hun Ampt aanvaardden, gelyk als wy uit de Penningen van *Maxentius* en van eenen der *Constantynen* leeren. Zy heb- ben beide dit Omschrift, ³*Felix Processus Consu- lis Augusti nostri.*

De Starren beteekenen somtyds de Kinderen der regeerende Vorsten, somtyds in tegendeel de afgestorve Kinderen, in den Heemel in den rang der Goden geplaat.

⁴De Harp is het natuurlyk Zinnebeeld van *Apol-*

¹ Oudaan Taf. XXXVII. Pen. 7. en 8. en Taf. LXXVII. Pen. 12.
² *Securitas* of *Tranquillitas*. Oudaan Taf. LXII. Pen. 7. en 9. en Taf. LXIII. Pen. 3. en 5. De Voorzienigheid rust ook wel op eene Ko- lom, zie by Oudaan Taf. LXV. Pen. 3. en 4. Beteekent ook som- tyds, verzeld met het Schild, Helmet, de Spiers en den Oil van *Minerva*, de Voorzicnige Wysheid. zie by Oudaan Taf. LXV. Pen. 5.
³ De *Gelukkige Intrede van den Burgermeester onzen Keizer*. Deze In- stede geschiedde zoo dikwils als hy op nieuws Burgermeester wierdt.
⁴ Oudaan Taf. XI. Pen. 3, 4, 5, 9. en 12. en Taf. XXI. Pen. 1. en 2.

Apollo; Wanneer zy in de hand van een Paerdmensch ¹ is, zoo is het *Chiron* de Meester van Achilles. Men weet, dat *Mercurius* 'er de Vinder van is geweest, en dat hy die aan *Apollo* verceerde. Indien men de Harp by eenen Laurierkrans en by een Mes gevoegd ziet, beteekent zy de ²Spelen van *Apollo*.

Het Momaangezigt is het Zinnebeeld der ³Tooneelspelen, welke men aanregtte om het Volk te vermaaken, en in welke de Vertooners gemeenlyk een Momaangezigt voor hadden. Men vindt'er onder de Penningen van het Geslacht van *Hirtius*.

Palmtakken beteekenen, volgens *Artemidorus*, de Kinderen der Vorsten.

Een gedekt Mandje, met Klimop'er rondom, en een Rheevelletje, beduidt de Geheimnissen der Feesten van *Bacchus*, 't welk blykt uit zyne Beeldenisse, welke men'er dikwils boven vindt. *Semele* van *Bacchus* zwanger wordt gezegd door *Cadmus* in eene Mand gedaan en in het Water geworpe te zyn.

Een Rad of Wiel beteekent de gemeene Wegen op 't bevel van den Vorst hersteld en vermaakt tot gemak der Rytuigen; gelyk den ⁴Weg van Trajanus. Een ⁵Rad aan de voeten van de Fortuin beduidt de Onstandvastigheid: en aan die van *Nemesis* geeft het de straffen der boosdoenderen te kennen.

Eene soort van eenen Zetel op welken *Apollo* zit,

¹ Centaurus. ² Ludi Apollinares. ³ Ludi Scenici. ⁴ Via Trajana. zie by Ondaan Taf. CVIII. Pen. 2. ⁵ By Arschot Taf. LIV. Pen. 6. alwaar de leggende Fortuin met haaren regter arm op een Rad of Wiel leunt. en by Ondaan Taf. LVI. Pen. 8. zit zy op eenen Stoel, onder welken een Rad is:

zit, zoo als men op de Ruggestukken van de Penningen der Syrische Koningen ziet, en welken men voor een klein Bergje met verscheide gaten doorboord zoude aanzien, is het deksel, dat men op de openinge gewoon was te leggen, alwaar de Priesters van Apollo de Godspraaken gingen ontfangen of zig vervullen met de geheiligde razernye, welke hen als door Goddelijke inblaazinge deedt antwoord geeven aan die hen kwamen raad vraagen.

De ¹ Roede op ieder voet afgeteekend beteekent eene nieuwe Volkplantinge, welker Omteek en de Velden daar toe geschikt men daar mede hadt afgemeeten. Zy wordt dikwils vermeld gevonden van eene Koornmaat, welke de Graanen beduidt, die men tot bezaaijinge der Landen hadt gegeeven.

De Godheden.

De Godheden worden meest alle door byzondere Zinnebeelden gekend, welker voornaamste ik alleenlyk zal aantoonen.

Jupiter ² is kennelyk door den Blixem, en door den Arend. *Neptunus* door de ³drietandige Vork, en den Dolfyn. Men wil, dat daar door de derde plaats, welke het Water in de Waereld naa het Vuur en de Lugt heeft, te kennen wordt gegeeven.

De Zeegoden *Melicerta*, *Palemon*, en *Portunus* ⁴, 't zy dat het de zelve Godheid is onder drie verscheide benaamingen, 't zy dat het drie byzondere Godheden zyn, hebben een en het zelve Zinnebeeld; want zy worden door een Kind op een Dolfyn verbeeld, en beteekenen de Spe-

¹ Oudaan Taf. XXXVII. Pen. 12. ² Oudaan Taf. XXXVIII. en XXXIX. ³ *Tridens*. Oudaan Taf. XXXIX. Pen. 8, 9, 10, 11, 12. en Taf. XL. Pen. 1. ⁴ Of *Portunus*.

len ¹ van de Corinthifche Landengte, welke ingesteld zyn door *Sisyphus* ter eere van den eerften deezer Goden.

Juno ² wordt gekend door de Paauw, naa dat zy haaren getrouwen *Argus* in deezen Vogel veranderd hadt.

Æsculapius, *Hygiea*, en *Salus* ³ zyn bekend door de Slange, de eerste Uitvindster van't gene de Artsenykunde te vergeefs zoekt, te weeten het middel om zig weder jong te maaken.

Bacchus is met Wyngaardranken gekroond, zynde het Teeken van de Vreugde, welke de Wyn verwekt, De Kan in de hand beduidt, dat hy altyd gereed is om te drinken, en om ook eenen ander te doen drinken. De Luipaard aan zyne voeten beteekent, dat de Wyn den Mensch verwoed maakt. Hy heeft eenen Thyrs in de hand, en zyn Wagen wordt van Tigers getrokken. Somtyds heeft hy eenen Baard; somtyds niet, om dat de jonge Menschen uit overdaad en de oude uit noodzaaklykheid Wyn drinken. Dan is hy eens Naakt en dan eens Gekleed, om dat te veel Wyn de Dronkaards bederft, en dat de Wyn maatiglyk gebruikt, de Gezondheid onderhoudt, en veel toebrengt tot de ⁴ natuurlyke warmte.

⁵ De Ægyptifche God *Canopus* wordt vertoond door eene aarde Pot, uit welke eene Beeldenis, de bloem van Isis op het hoofd hebbende, komt.

Dee-

¹ *Ludi Isthmici*, of *Isthmia*. ² Oudaan Taf. L. Pen. 9. en 10. ³ Oudaan Taf. LXXXII. de drie laatste Penningen, en Taf. LXXXIII. ⁴ *Malar naturalis*. ⁵ *Ruff. lib. XI. cap. 26.* zie hem verbeeld in de Ovidius van Valentyn vertaald, en door L. Snijds met Verklaaringen verrykt, het eerste Deel de 157te Bladzide; en in 't *Pantheon Mythicum* van Pomey van 't Jaar 1701, op de Printverbeeldinge, in welke *Neptunus* vertoond wordt.

Deeze Pot vol water , in welke aan alle zyden gaatjes , met wasch gestopt , waren , bluste het vuur der Perfiaanen uit , ¹ welk alle de andere Godheden verteerde. Alzoo wierden de Priesters van *Mithra* , welke zig beroemden , dat hun God de grootste van alle was , en de andere Goden verteeren kon , beschaamd gemaakt.

De God *Lunus* is onderscheiden door de halve Maan , welke hy op zyne Schouders heeft ; door de Armenische Muts , die hy op zyn Hoofd draagt ; en door eenen Haan , welken men by hem zet ; om dat *Latona* de Moeder van *Diana* hem tot haaren geliefden Vogel verkoozen hadt , zeggende , dat hy haar zeer behulpzaam was geweest in haar kinderbaaren ².

Astarte de Godin van de Sidoniers is op eenen Wagen met twee wielen geplaatst ; en aldus wierdt zy door 't gansche Land gevoerd , om Geld by een te schraapen : men is het wegens haaren Naam en Gedaante niet eens. Men gelooft met veel waarfchynlykheid , dat zy *Astaroth* is , van welke in de Heilige Schrift gewag gemaakt wordt. Men ziet haar ³ fomtyds op eenen Leeuw in de hand eenen Blixem houdende , voornamentlyk op de Penningen van Karthago.

Cybele ⁴ heeft eene Toornkroon op het Hoofd , om dat de Aarde Steden draagt. Zy heeft aan haare voeten Leeuwen , welke haare zeer hevige liefde voor *Atys* beteekenen. De ⁵ Bom , zynde een soort van Speeltuig gelyk dat 't welk in 't Fransch *Tambour de Basque* genaamd wordt ,
is

¹ *Aliani Hist. Anim.* ² Oudaan Taf. LI. Pen. 5. ³ Oudaan Taf. XLVIII. Pen. 1, 2, 3, 4, 5, en 7. ⁴ *Tympanum*, in 't Latyn; *Crotale*, in 't Fransch.

is van haare Priesters gebruikt, gelyk als die van *Isis* zig van het ¹ *Sistrum* bedienden.

Isis heeft tot een Zinnebeeld eene Starre, zyn-
de de ² Hondstar; een *Sistrum* beteekenende de
³ Eenstemmigheid der Heemelen in hunne ge-
staadige beweeginge; eene Bloem op het Hoofd,
om dat de onterfelyke Goden nooit oud wor-
den⁴.

Ceres ⁵ wordt gekend door de Kroone van
Koornairen; door haaren Wagen van twee
Slangen voortgetrokken; en door de brandende
Fakkels, aan den Berg *Ætna* ontstookten, om
Proserpina te zoeken.

Proserpina heeft tot Zinnebeeld een Granaat-
appel; omdat, *Ceres* zeer sterk by *Jupiter* heb-
bende aangehouden om haare Dogter weder te
hebben, hy haar de zelve toezeide, by aldien
zy nog niets by *Pluto* gegeten hadt; Doch
daarna bevondt men, dat zy eenige Korrelen
van eenen Granaatappel hadt genuttigd.

Diana ⁶ is kennelyk door de Halvemaan,
door den Boog, en door den Pylkoker; door
haar Jagtgewaad, en door den Wagen van Har-
ten voortgetrokken.

Wat *Diana* ⁷ van Ephesen aangaat, haare
Verbeelding is t'eenemaal zonderling; zy heeft
oneindig veel Borsten, om dat men haar aanziet
als de Moeder van alle dingen; Zy wordt on-
dersteund met twee Krukken, hebbende som-
tyds

¹ Zie dit Speeltuig by Oudaan beschreeven op de 162ste Blad-
zyde, en daar nevens in Print verbeeld; en ook op de Penningen
by Oudaan Taf. XXXVI. Pen. 10 Taf. XXXVII. Pen. 1. en 6. ² *As-
nicula.* ³ *Harmonia.* ⁴ *Plutarchus in Iside.* zie haar verbeeld by
Oudaan Taf. L Pen. 5. ⁵ Oudaan Taf. LIV. de zeven eerste Pen-
ningen. ⁶ Oudaan Taf. LIII. Pen. 1, 6, 8, 11, en 12. ⁷ Oudaan
Taf. LIII. Pen. 5.

tyds aan haare voeten dan eens twee Harten, dan eens twee Ossen, en op haar Hoofd een Mandje met vrugten. Dit alles is vol geheimnisse, en wordt uitgelegd gevonden in het geleerde Boek van den Heere Menetier, *De Diana Ephesia*.

Men geeft ¹ *Minerva* gemeenlyk den Nagtuil en de Slange, beiden Zinnebeelden der Wysheid: den een, om dat hy in duisternisse klaar ziet; de andere, om dat zy behendiglyk haar Hoofd weet te bewaaren, en haar ganfche Lighaam bloot te stellen om den Kop te dekken. Zy kan zig van haaren ouden Huit ontdoen, om eenen nieuwen aan te trekken: eindelyk zy weet zig voor betooveringen te wapenen, haare ooren stoppende.

*Venus*² kan men kennen door den Appel, welken *Paris* haar toeweest; door haaren Zoon *Cupido*, die dikwils by haar is; en door een Roer van een Schip, 't welk men haar geeft, om de magt der Liefde aan te toonen; somtyds door een Schild en een Helmet om haare kragt te be teekenen. Dio zegt, dat Julius Cæsar in zaaken van aangelegenheid zig van een Zegel bediende, op 't welk de overwinnende *Venus* gesneeden was: en dat hy in den Pharfalischen Slag ³ *Venus Victrix*, gelyk Pompejus ⁴ *Hercules Inviçtus* voor 't Woord gaf aan de Krygsknegten.

De *Venus*, te Paphos aanbedden, hadt geen andere gedaante als een Steen, gehakt gelyk een Scheipaal, zoo als men haar ziet op cenige Pen-

¹ Oudaan Taf. LIV. Pen. 12. en Taf. LV. Pen. 4, 5, en 6. ² Oudaan Taf. LI. Pen. 6, 8, 9, 10, 12. en Taf. LII. Pen. 1, 2, 3, 4, 6, 7, 10, en 11. ³ De Overwinnende *Venus*. ⁴ De Onverwinnelyke *Hercules*.

Penningen van deeze Stad, en op eenen van *Hadrianus*, met deeze woorden, ¹ ΠΑΘΗ ΣΑΡΔΙΑΝΩΝ.

Jupiter wierdt ook fomtyds verbeeld door eenen grooten ronden Steen, in het midden doorgefneeden, zoo als men hem ziet op de Gedenkpenningen met het Opschrift ² ΖΕΥΣ ΚΑΚΙΟΣ. Het Hoofd is van *Trajanus*, en het Ruggestuk heeft ³ ΣΕΛΕΥΚΕΩΝ ΠΙΕΡΙΑΣ ΤΥΡΙΑΣ, alwaar de Godheid, van Cicero ⁴ *Jupiter Lapis* genaamd, wierdt aangebeden.

Den ⁵ *Vreede* ken men door den Olyftak, of door de Brandende Fakkels, waar mede hy eenen hoop Wapenen in brand steekt.

De ⁶ *Voorzienigheid* draagt eenen Staf, met welken zy fchynt eenen ronden Bol aan te raaken, om daar mede te kennen te geeven, dat zy de Waereld bestiert.

De ⁷ *Overvloed* houdt Koornairen in haare hand; zy heeft aan haare voeten een Koornmaat, uit welke Koornairen en een Slaapbol koomen, om daar door de Zorge te beteekenen, die de Vorst op zig hadt genoomen, om Eetwaaren voor 't Volk te doen overkoomen. Somtyds ziet men'er een Schip by, 't welk het Koorn verbeeldt, dat men uit verre Landen gehaald heeft.

De

¹ De Pappische Venus van die van Sardis. zie Morellii Specimen Rei Numm. tab. 16. n. 9. ² Jupiter die op den Berg Kasius geëerd wordt. ³ Van de Selenciers in het Piensche Syë. ⁴ Jupiter de Steen. Cicero lib. 7. Epist. 12. ⁵ Pan. Oudaan Taf. LXXIV. Pen. 10, en 11 Taf. LXXV. Pen. 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, en 11. en Taf. LXXVI. Pen. 1, en 2. ⁶ Providentia. Oudaan Taf. LXIV. Pen. 11, en 12. en Taf. LXV. Pen. 3. en 4. ⁷ De Abundantia, dat is, Overvloed; en de Anna, dat is, Voorraad, hebben gemeenlyk ook eenen Hoorn van Overvloed by zig; Oudaan Taf. LXXVI. Pen. 5, 6, en 7. Taf. LXXVIII. Pen. 1. en 3. en by Aschot Taf. XXXIV. Pen. 13. en Taf. XXXVIII. Pen. 3.

De ¹*Godvrugtigheid* heeft gemeenlyk het Hoofd met eene ²Huive of Sluijer bedekt; of houdt ook wel haare armen uitgestrekt gelyk een smeekend Mensch; zy heeft ook fomtyds een Tempeltje of een ³Wierookvatje in de hand; fomtyds staat'er een Ojevaar aan haare voeten, om dat de Godvrugtigheid in de Openbaare gebeden, zoowel als in de byzondere, uitblinkt, als mede in den pligt, dien men aan de Ouders verschuldigd is, welke door de Ojevaars gevoed worden, en om die rede door de Hebreen en Latynen *Aves piæ*, dat is Godvrugtige Vogels, genaamd zyn.

De ⁴*Vryheid* heeft in de eene hand de Muts, omdat de Slaaven altyd blootshoofds gingen, en, wanneer zy vrygemaakt wierden, eene Muts kreegen. In de andere hand den Staf, *Vindicta* genaamd, met welken de ⁵Schout hen aanraakte, tot een teeken, dat hy hen uit de slaavernye en uit de magt van hunnen Heer trok.

De ⁶*Milddaadigheid* houdt in de hand een ⁷vierkantig Plankje met eenen Steel, in het welk een zeker getal gatjes geboord is, beteekenende dat de Vorst Koorn of Geld hadt uitgedeeld. Zy zit voor by alle ⁸Uitdeelingen.

De ⁹*Goedertierenheid* heeft gemeenlyk eenen Olyftak, welke de Zoetheid en Zagtheid beteekent; fomtyds eenen Lauriertak, omdat men ⁹er

¹ *Pietas*. zy slaat ook dikwils voor eenen Altaar. Oudaan Taf. LXXIX. Pen. 1, 4, 6, 7, en 8. Taf. LXXX. Pen. 2, en 10. en Taf. LXXXI. Pen. 2, 3, en 4. ² *Velum*. ³ *Thuribulum* of *Aceris*. ⁴ *Libertas*. zie die verbeeld by Oudaan Taf. LXXXIX. Pen. 12. en Taf. XC. Pen. 4, 5, 6, en 9. ⁵ *Prator*. ⁶ *Liberalitas*. Oudaan Taf. LXXVII. Pen. 2, 4, 6, 7, en 8. en Taf. LXXVIII. Pen. 4. ⁷ *Tessera*. ⁸ *Congiarium*, dat is, Eene Verdeling van Koorn of Voorraad. ⁹ *Clementia*. zie by Oudaan Taf. LXVI. Pen. 3, 4, en 5.

er zig van bediende om de Misdaadigers of Zondaaren te reinigen. ¹.

De ² *Edelheid* houdt eene Piek in de eene hand, omdat zy ons de Goden eenigzins gelyk maakt, en een klein Beeldje in de andere, omdat men de Beeldenissen zyner Voorouderen heiligde, en dat het getal deezer Beelden het bewys der Oudheid van 't Geslacht was ³.

De ⁴ *Kuischheid* of *Eerbaarheid* is met eenen grooten Sluijer bedekt, en houdt ook zomtyds den vinger op den mond, om de geschiktheid der kleederen, de nederigheid der oogen, en de zeedigheid der woorden te beteekenen.

De ⁵ *Gerustheid* zit onachtzaamlyk op eenen Zetel, het hoofd op haare hand rustende, om aantoonen dat zy niets te vreezen heeft.

Het ⁶ *Geval* of de *Fortuin* is somtyds zittende en somtyds staande, houdende een Roer van een Schip, omdat de Heidenen geloofden, dat het Geval alles bestierde. Een Rad of Wiel aan zyne zyde beduidt zyne Onstandvastigheid. Het draagt eenen Hoorn van Overvloed, om dat het blindeling alles goeds uitstort.

Men vindt op de Gedenkpenningen somtyds Beeldenissen zonder armen of beenen, welke wy ⁷ *Paal-Goden* noemen, en byaldien wy Polybius gelooven, zoo is deeze bygeloovigheid gelprootten uit oneenigheeden, welke de Volken wagens hunne Landscheidingen hadden; deeze nu byge-

¹ Plin. lib. 15. cap. ult. ² Nobilitas. Oudaan Taf. LXXIV. Pen. 6.
³ Tête d'Adonis. tom. 1. 8. ⁴ Pudicitia. Oudaan Taf. LXXXVII.
 Pen. 10, 11, en 12. en Taf. LXXXVIII. Pen. 1, 2, en 3. ⁵ Securitas.
 Oudaan Taf. LXI. Pen. 4, 5, en 8. ⁶ Fortuna. Oudaan Taf. LVI.
 en by Arschot Taf. LIV. Pen. 6. ⁷ Termini. Oudaan Taf. XLIV.
 Pen. 4, en 5.

bygelegd zynde, zoo stelden zy op de plaatsē der scheidinge Beeldenissen van die Goden , welke zy meenden de Voorzittinge by hun Verdrag gehad te hebben. Hier van daan komt de *Jovis terminalis* , by die van Croton en Sybaris aangebeeden.

De *Billykheid* en de *Muntgodin* draagen beide eene Weegschaal in de hand. Somtyds ziet men, om de *Munte* te verbeelden , drie Beeldenissen, hebbende ieder een Stookoventje aan haare voeten , om daar mede de drie Metaalen , Goud , Zilver , en Koper , van welke men het Geld slaat , te beteekenen. Doch men ziet dikwils , dat 'er drie hoopjes Geld aan haare voeten leggen.

Twee Beeldenissen, tusschen welke het woord *OMONIA* slaat , beteekenen de *Verbintnisse* , welke zekere Steden met malkander maakten , en van welke zy wilden dat haare Goden de getuigen en borgen zyn zouden.

Twee Beeldenissen, welke aan haare voeten een Rad of Wiel hebben , en den vinger op den mond houden , zyn de Godinnen , welke de misdaden wreekten , genaamd *Nemesis*. Het Rad beduidt de Gestrengheid ; en de Vinger op den Mond leert , dat men over Gods Gerechtigheid niet moet klaagen , als of zy de Schuldigen spaarde , en de Vroomen alleen kwelde. *Lento enim gradu ad sui vindictam divina procedit ira : sed tarditatem supplicii gravitate compensat.* zegt Valerius Maximus.

Drie

1 *Jupiter de Landsheider.* 2 *Aequitas.* Oudaan Taf. LXV. Pen. 9. 10. 11. en 12. 3 *Moneta.* by Arschot Taf. LIII. Pen. 5. en Taf. LXIV. Pen. 8. 4 *Concordia*, dat is, Eendragt. 5 *Valer. Maximus lib. 1. Cap. 1. in Externis num. 3.* Want de Godlyke gramscap gaat voort tot de wraake van zig zelve met eenen langzaam sreed ; doch vereffent den mistel der straffe door de zwaarte.

Drie Beeldeniffen malkander by de hand houdende , gelyk als of zy wilden dansen , zyn de drie ¹ *Bevalligheden*.

Drie Beeldeniffen , welke eenen grooten Sluier als eenen boog boven haar hoofd houden , beteekenen de ² *Eeuwigheid* , waar in de voorleede , de tegenwoordige , en de toekomstige tyd vermengd zyn in een oogenblik , 't welk onbegrypelyk voor 't menschelyk verstand is . De *Eeuwigheid* wordt ook verтоond door eene ³ Beeldenisse houdende in de eene hand het hoofd van de Zonne , en in de andere dat van de Maane , zynde twee Godheden , welke de *Ægyptenaars* geloofden eeuwig te zyn .

Drie andere Beeldeniffen met Fakkels , Pookken , en Slangen gewapend zyn de ⁴ *Helsche Raazernyen* , *Eumenides* en *Erinneis* genaamd , welke overal de Tweedragt , het Vuur , en het Zwaard brengen .

Vier kleine Beeldeniffen ⁵ toonen de vier *getyden des jaars* aan ; Die , welke alleen gekleed is , beteekent de Winter , in welken tyd men zig tegens de Koude wapent ; De Herfst houdt een Korfje met vrugten , en een Haas , als de Jagt tyd zynde ; De Lente draagt een Mandje met bloemen ; De Zomer houdt eene kleine Sikkel of Seiffen in de hand om den Oegst te maaijen .

Eene soort van eenen grooten Steen ⁶ gelyk een

¹ *Tres Gratia* . zie *Morellii Specimen Rei nummaria* , Tab. 19. n. 2.
² *Aeternitas* , ³ Oudaan Taf. CIV. Pen. 7. en ⁸ *Furia infernalis* .
⁵ Zie deezen Penning by Morellius in zyn *Specimen Rei nummaria* , Tab. 12. n. 7. zie ook by Oudaan , alwaar de Lente geen mandje met Bloemen op 't Hoofd heeft , Taf. LXI. Pen. 1. ⁶ Oudaan Taf. XLI. Pen. 5. doch zonder Starre gelyk ook by *Archot* Taf. LV. Pen. 20.

een Berg, op eenen wagen gevoerd, verbeeldt de Zon, zoo als zy van *Elagabalus* wierdt aangebedden, volgens 't gevoelen van die meenen, dat de Zon een gloeiende Steen is. De Star, welke'er boven gezien wordt, is de ¹ Morgen-Star, welke de Zon voorgaat, en dient ook om de Gedenkpenningen van *Elagabalus* te onderscheiden van die van *Caracalla*.

Wat de ² Opgaande Zon aangaat, zy wordt verbeeld door eene naakte Beeldenisse, met Straalen om het Hoofd, eene Zweep in de hand houdende, om de Snelheid van haaren loop te be- teekenen.

De Stroom-
men.

De leggende ³ Beeldenissen, op eene Krui- leunende, beduiden de *Stroomen* of *Rivieren*. Somtyds ziet men hen verbeeld ⁴ met het halve lighaam boven 't water zwemmende.

De Heer Vaillant verzekert, dat de *Stroomen* nooit leggende verbeeld worden, als alleen wan- neer zy andere Stroomen, welke hen vergroo- ten in zig ontfangen; en dat de in eenen anderen vallende Stroom staande verbeeld wordt. Ik weet niet of men geen tegestrydig Voorbeeld zoude kunnen vinden. Men kan met meerder zekerheid zeggen, dat die, welke een Roer van een Schip in de hand houden, te kennen geeven, dat zy bevaarbaar zyn. Zoodaanig is de ⁵ ΡΟΔΙΟC ΔΑΡΔΑΝΙΩΝ.

De Beeldenissen op bedden leggende beteek- nen eene byzondere Plegtigheid der oude Hei- de-

¹ *Phosphorus*. ² *Oriens (Sol)* Oudaan Taf. XLI, Pen. 6. ³ Oudaan Taf. XXI, Pen. 8. Taf. XXVII, Pen. 3, 4, 5, 6, 7. en Taf. XXXIII, Pen. 5. ⁴ Zie *Morellii specimen Rei Numm. Tab. IV, n. 2. & Tab. XVII, n. 1.* ⁵ *Morellii specimen Rei Numm. Tab. XI'III, n. 1. De Rodus van die van Dardanus.*

denen, *Letisternium* genaamd, welke in groote noodzaaklykheid, gelyk om besmettelyke ziek- tens te doen ophouden, de Beelden van zekere Godheden op heerlyke Bedden nederleiden ; als die van *Apollo*, *Diana*, *Latona*, *Ceres*, de *Fortuin*, *Neptunus*, *Hercules* en *Mercurius*. Titus Livius ¹ wil, dat deeze bygeloovigheid, welke Arnobius hen verwyf, haar begin genoomen heeft in 't driehonderd en zesenvyftigfte jaar naa de bouwinge van Rome.

Zinnebeelden der Wingewesten, en der Steden.

De Wingewesten hebben van alle tyden af ^{De winge- wecten.} Teekens gehad om zig te doen onderscheiden, 'tzy in haare Kleedingen, 't zy inde Zinnebeel- den welke haar verzellen.

² *Africa* is met eenen Olifantskop gehuld. Zy heeft by zig een Schorpioen of eene Slange, of eenen Leeuw, zynde dieren, welke aan dit Land eigen zyn. Men voegt'er somtyds Ber- gen by, uit oorzaake van de zeven bergen, welke in het Tingitanische Mauritania gevon- den worden.

³ *Asia* wordt door de Slange en door het Roer van een Schip verbeeld, 't welk doct zien, dat het een Land is, waar naar toe men te wa- ter gaan moest. Ik weet niet, of de twee Slangen op den Penning van Augustus, *Asia sub- aëta*,

¹ Titus Livius lib. 5. cap. 13. NB. Alle deeze voornoemde God- heden worden ook nog op andere manieren, als hier boven gezegd is, verbeeld; gelyk te zien is by Oudaan, en by andere, welke Penningen in Print uitgegeeven hebben. ² Oudaan Taf. XXXIV. Pen. 11. en 12. Taf. XXXV. Pen. 1, 2, 3, en 4. Taf. LXIV. Pen. 4. en Taf. XCIII. Pen. 9. ³ Oudaan Taf. XVIII. Pen. 14. en 12. en Taf. XIX. Pen. 1, 2, en 3.

acta, niet met meerder rede te kennen geëven, dat Afie, tuffchen Augustus en Antonius verdeeld, naa den Slag by Actium in de Magt van den eerften geraakt is.

Europa heeft geen Zinnebeeld 't welk haar eigen is; want de Gedenkpenningen, op welke men ¹*Europa* door *Jupiter* in Stiersgedaante gefchaakt ziet, zyn te Sidon geflaagen.

Het ²*Ooffen* is door een Jongelings hoofd, met Straalen gekroond, verbeeld. Het woord *Oriens* vindt men 'er dikwils by uitgedrukt.

³*Macedonie* is gelyk als een Voerman gekleed, de Zweep in de hand houdende; of om dat zy uitneemende Paerden om vragt te voeren voortbragt; of omdat zy de Zonne byzondere eere bewees. De Knods van Hercules wordt ook op de Macedonifche Penningen gevonden, omdat haare Koningen zig beroemden uit zyn bloed te zyn gefprooten.

⁴*Mauritania* wordt door een Paerd en een Rysje of Stokje verbeeld, om de Snelheid haarer Postpaerden, welken men nooit de Sporen gaf, gelyk men die ook nooit een Gebit in den mond deedt.

⁵*Egypte* wierdt gekend door het *Siftrum*, door den vogel Ibis, en door den Krokodil.

⁶*Alexandrie* houdt een boschje Korenairen, en den Stam van eenen Wyngaard.

⁷*Achaje* is kennelyk door een Bloempot.

⁸*Spanje* heeft een Konyn, waar van zy eene groo-

¹ Zie by Spanheim *de usu & praesantia Numism. in 4to. pag. 780.*
² *Oriens.* Oudaan Taf. XLI. Pen. 8. ³ Oudaan Taf. XXV. Pen. 1.
⁴ Oudaan Taf. XXXVI. Pen. 2, 3, 4, 5. ⁵ Oudaan Taf. XXXVI. Pen. 10, en 11.
⁶ Oudaan Taf. XXXVII. Pen. 7, en 8. ⁷ Oudaan Taf. XXV. Pen. 7.
⁸ Oudaan Taf. XXXIII. Pen. 7, 8, 9, 10, en 12.

groote meenigte voortbrengt , wordende daarom *Cuniculosa* door Catullus genaamd. Men ziet haar in Krygsgewaat , met een klein Schild , en twee Werppietfen , om de Dapperheid haarer Landzaaten. En zy houdt ook Koornairen om haare vrugtbearheids wille.

¹ *Vrankryk* of *Gallie* heeft eene soorte van Werpspietse , welke van Virgilius *Gesum* genaamd wordt. Zy heeft eenen Krygsrok aan , zynde een kleed , gelyk de Mannen nog tegenwoordig draagen , in het Fransch *Justaucorps* genaamd.

² *Judea* draagt eenen langen Tabbard , en is kennelyk door den Palmboom , die daar wast ; omdat zy een gedeelte van Phoenicie is , welke eigentlyk de Palmboom toekomt , van wien zy den naam *QOINIZ* ontleend heeft.

³ *Arabie* ken men door den Kameel , die in dit Land sneller is dan een Paerd , volgens het zeggen van Aristoteles ; ook door den welriekenden Staf , en door den Boom welke de Wierook voortbrengt.

⁴ *Dacie* is in Vrouwekleederen , draagende eenen Staf met eenen Ezelskop 'er op , tot een teeken van haare Magt en Strydbaarheid ; hebbende de Alouden dit dier de eere gegeven van het *ζῷον ἀήττητον* te noemen ; het zelve verkiezende voor de Vorsten om op te ryden. Somtyds is het een Paerde-of Osfiekop , ter oorzaake der Paphlagonische Trompetten , welker geschal zeer het ge-

1 Oudaan Taf. XXIX. Pen. 5. 2 Oudaan Taf. XIX. Pen. 6, 7, 8, 10, en 12. 3 Oudaan Taf. XX. Pen. 7, 8, 9, en 11. 4 Oudaan Taf. XXVI. Pen. 9. Sommige meenen , dat het een Paerde-of Osfiekop , andere , dat het een Bokskop is. 5 Een Onverwinnelyk Dier.

geluid deezzer dieren geleeck. Zy zit fomtyds op eenen Wapenrok ¹ of Harnas, houdende eenen Palmtak en een Vaandeltje, om daar mede de Dapperheid van haar Volk te toonen.

Sicilie ² word verbeeld door een Hoofd in het midden tusschen drie Knieschenkels, welke de drie Uithoeken van dit Eiland beteekenen. Zy heeft ook fomtyds een klein Seiffentje en Koornairen, om haare Vrugtbaarheid aantetoonen.

Pannonie ³ is gemeenlyk door twee gekleede Vrouwelyke Beeldenissen kennelyk, om daar door de Koude van het Land te beteekenen; en door Krygsteekens welke zy in de hand houden, om de Strydbaarheid harer Inwoonderen te doen zien.

Italie ⁴ als de Koningin der Waereld is verbeeld zittende op eenen Heemelkloot, houdende eenen Schepter in de eene, en eenen Overvloedshoorn in de andere hand, om haare vrugtbaarheid aan te toonen, en op het hoofd eene Toornkroon hebbende, ter oorzaake der groote meenigte van Steden, welke zy bevat.

Germania ⁵ of *Alamannia* is als eene groote Vrouw, met eene Werpspiets en een Schild, wat langer en smaller dan die der Romeinen. De *Grisons* en de Stad ⁶ *Augsburg* of *Augusta Vindelicorum* hebben tot Zinnebeeld den Pynappel, om de groote meenigte der Pynboomen, welke op het nabuurig Alpische gebergte gevonden worden, volgens het zeggen van Ortelius.

Arme-

¹ Oudaan Taf. XXVI. Pen. 8. ² Taf. XXX. Pen. 12. Taf. XXXI. Pen. 1. ³ Oudaan Taf. XXV. Pen. 12. en Taf. XXVI. Pen. 1.
⁴ Oudaan Taf. XXXI. Pen. 5. ⁵ Oudaan Taf. XX/III. Pen. 4.
⁶ Oudaan Taf. XXIX. Pen. 1, 2, en 3.

¹ *Armenie* draagt eene Muts, wat de Poolfche Muts gelykende, met Boog en Pylen.

Het Koningryk der Parthers of *Parthia* wordt vertoon d door eene Vrouwe naar de manier van het Land gekleed, met den Boog, en Pylkoeker, omdat de Parthen zeer handig weeten te fchieten, zelfs al vlugtende.

Bithynie heeft in de hand een vierkantig plankje, waar in gatjes geboord zyn, met eenen zeer langen Steel'er aan, gelyk als dat, 't welk men gemeenlyk in de hand van de ² *Milddadigheid* ziet. Dit Zinnebeeld zoude wel eigen kunnen zyn aan de Penningen van *Hadrianus*, op welke staat, ³ *Refitutori Bithyniæ*, en beteekenen de Milddadigheden, die deeze Vorft geoeffend heeft om de Steden van dat Land te heritellen, welke door Aardbeevingen waren omgekeerd, voornaamentlyk *Nicomédie* en *Nicæe*.

Kappadocie ⁴ draagt eene Toornkroone en eenen Ruitcry-Standaard, welke aantoon t wat foort van Krygsvolk de Romeinen uit dat Land kreegen. Zy is gemeenlyk van den Berg *Argæus* verzeld, 'tzy dat zy hem op haare hand draagt, 'tzy dat hy aan haare voeten staat. Men weet dat de *Kappadociers* dien als eene Godheid aanbaden.

Mefopotamie wordt tuffchen twee Stroomen of Rivieren, de *Tigris* en d' *Euphrates*, met eene foort van Myter op het hoofd verbeeld, zoo als *Antonius Auguftinus* zegt: Doch indien de Penning van *Trajanus*, welken hy aanhaalt, deeze

ze

¹ Oudaan Taf. XXII. Pen. 1, 5, 7, 8, en 9. ² *Liberalitas*:

³ Aan den Herfteller van *Bithynie*. Oudaan Taf. XXIV. Pen. 7:

⁴ Oudaan Taf. XXIV. Pen. 6.

Q

ze is waar op staat ¹ *Armenia & Mesopotamia in potestatem P. R. redactae*, zoo is 'er ook groote waarfchynelykheid, dat hy den eenen van de twee Stroomen, welke *Mesopotamie* verbeelden, voor het Wingewest zelfs genoomen heeft.

Groot Britanje ² of *Engeland*, zynde een Eiland, wordt gekend door het Roer van een Schip op het welk zy leunt, en door een Scheepsvoorsteve welken men aan haare voeten ziet; door het maakfel van het Schild, en van de Werpfiets, welke langer is dan de Romeinsche.

De byzondere Steden hebben ook Zinnebeelden gehad, in welke ik my niet zal uitlaaten, omdat zy gemeenlyk door de Omschriften gekend worden, en om dat men uit de Verhandeling van de Dieren, met welke ik deeze Onderwyzinge wil eindigen, de voornaamste Zinnebeelden zal kunnen leeren kennen.

Van de Dieren, welke op de Gedenkenningen gevonden worden.

De Bye is het algemeene Zinnebeeld der Volkplantingen, omdat zy van korf verandert, wanneer haar werk volbragt is³. In het byzonder betekent zy de Stad *Ephese*; omdat de Zanggodinnen in de gedaante van Byen de Vloot daar heenen geleid hebben, wanneer die van Athene, volgens 't Orakel van Delphos, in eenen en den zelve tyd dertien Volkplantingen maakten ⁴.

De

¹ *Armenia en Mesopotamie in de Magt van 's Romeinsche Volk gebragt*. Oudaan Taf. XXI. Pen. 8. ² Oudaan Taf. XXIX. Pen. 12. Taf. XXX. Pen. 5. NB. Alle de voorgenoemde Landen worden ook nog anders verbeeld, zoo als men by Oudaan en andere kan zien. ³ *Vitruvius, lib. 4. cap. 22*. ⁴ *Vellejus Hist. lib. 1.*

De Arend is het natuurlyk Zinnebeeld der ¹Keurbenden, welker voornaamste Krygsteecken hy was. Hy beteekent de onafhangelijke Magt, omdat *Jupiter* zig van hem bedient om zynen Blixem te draagen. Door hem worden ook de goede Hoedaanigheden van de Staatsdienaars der Vorsten verbeeld, omdat ²Ælianus gezegd heeft, dat deeze Vogels geen Vlees eeten, nooit op buit gaan, en niet leeven als van zekere kruiden, ³t welk de rede is dat men ⁴er fraaije Zedelessen uittrekt.

De Os of Stier beduidt honderd verscheide zaaken. Op de Ægyptische Penningen is hy de ⁵God *Apis*; van welken men zig ook be- diend heeft om de ⁶Vergodinge van *Antinous* te beteekenen, zynde door de Ægyptenaars in den rang der Goden geplaatst geworden, gelyk als een tweede *Apis*. Dit Dier wordt ook op andere Penningen gevonden, om daar door de Kragt, de Lydzaamheid, en den Vreede den Land- man zoo voordeelig, te vertoonen. Door den ⁷Stier of Os zyn somtyds ook de Offerhanden verbeeld, omdat zy geslagt wierden; doch dan hebben zy linten aan de hoornen, en zyn *Vit- tati*, *Infulati*, of *Mitrati* genaamd.

Wanneer zy in de gestalte van ⁸met de hoor- nen te stooten gezien worden, beduiden zy of den Oorlog, of enkelyk Stieregevegten, welke aan het Volk vertoond zyn. Wanneer zy ⁹gaan- de, of een alleen, of twee naast malkander, en door

¹ *Legiones*. Oudaan Taf. CIX. Pen. 6, 7, 8, 9, en 11. Taf. CX. Pen. 2, en 5. ² In het 9de Boek van de Historie der dieren . het 10de Hoofdstuk. ³ Oudaan Taf. XLVI. Pen. 4, en 5. ⁴ By Archet Taf. XL. Pen. 11. ⁵ Oudaan Taf. CXIV. Pen. 4. ⁶ By Archet Taf. LX. 23. ⁷ Oudaan Taf. XXXVII. Pen. 11.

door een man met eenen Sluijer gedekt geleid , gezien worden , beteekenen zy Volkplantingen , welker omtrek men aldus met eenen ploeg afteekende.

Men dient ook wel de plegtigheid te wecten ontrent het inspannen van deeze Dieren gebruike-lyk , wanneer men eene Stad zoude beginnen aanteleggen. Men spande nooit een paar Offen te saamen ; maar altyd eenen Os en eene Koe ; den Os naar de buitenzyde , en de Koe naar de binnenzide. Het geheim hier van is , dat de Os de Mannen beteekent , welke moeten gaan en koomen om de zaaken waarteneemen , en dat de Koe de Vrouwen beduit , welke het huis moeten bewaaren en de huislyke zaaken waarneemen.

De Krabbe of Kreeft beteekent de Zeefteden. Hy is ook het Zinnebeeld van de Voorzigtigheid en daarom aan *Minerva* de Godinne der Wysheid toegeheilgd , ter oorzaake der vernuftigheid , welke hy heeft van zig te ondoen van zynen harden bait , wanneer die hem verveelt. Men vindt hem ook by een Kapelletje gevoegd , om daar mede het zeggen van den Keizer Augustus , ¹ *Festina lente* , te beduiden.

De ² Steenbok , of enkel of dubbeld , is het Zinnebeeld van *Augustus*. Men geloofte dat hy het Heemelsteeken was , onder welk deeze Keizer gebooren is , en dat hy zyn ³ Geboortepunt aantoonde , 't welk voor hem te Apollonie naagespeurd was door Theogenes , die hem het Keizerryk voor-

¹ *Haest u langzaam.* Oudaan Taf. LXIV. Pen. 10. ² *Capricornus.* Oudaan Taf. XXII. Pen. 4 en 12. en by Arschot. XIV. Pen. 23. en Taf. XXVIII, Pen. 3. ³ *Horoscopus.*

voorzegt hadt. Dit gevoelen wordt tegenwoordig zeer bestreeden door de Geleerden, welke staande houden, dat *Augustus* niet gebooren is onder *Capricornus*.

Het ¹Hart beteekent Ephese, van gelyken de andere Steden, in welke *Diana* byzonderlyk geeerd wierd.

De ²Kameel is het Zinnebeeld van Arabic.

Het ³Paerd op de Penningen van Karthago is het Zinnebeeld van deeze Stad, gebouwd volgens ⁴t Orakel op de plaats alwaar men eenen Paerdekop vondt. De weidende Paerden be teekenen den Vrede, en de Vryheid; of enke lyk een Land vol schoone Weiden. Het rennend of springend ⁴Paerd beduidt Spanje, al waar men zeer schoone Paerden vindt: of ook wel somtyds Overwinningen in de openbaare Spelen behaald, gelyk als op de Penningen van den Koning *Hiero*: somtyds ook wel het Paerd van Alexander, *Bucephalus* genaamd: het is ook likwils eenvoudiglyk het Zinnebeeld der Mace donische Koningen, omdat men in Macedonie heerlyke Paerden vindt.

De Hond is het gewoone Zinnebeeld van de Getrouwheid. Hy is op den ⁵Penning van *Ulysses*, omdat hy hem bekend maakte op zyne wederkomst te Ithaca. Men geeft hem ook an *Mercurius* ter oorzaake zynער Wakkerheid, en van zyn Vernuft om te ontdekken ⁶t gene hy zoekt. *Diana* ⁶ heeft haare Jagthonden by
zig

¹ By Archot Taf. LXI. Pen. 6. zie ook Spanheim *de praef.* & *de Numism.* in 4to. pag. 613. ² Oudaan Taf. XX. Pen. 7, 8, 9, en 11. Oudaan Taf. XXXV. 3, en 9. ⁴ Oudaan Taf. XXXIV. Pen. en 4. ⁵ Zie hier Taf. III. Pen. 3. ⁶ Oudaan Taf. LIII. en, 12.

zig. Wanneer hy by eenen Zeehoorn staat, zyn muil met rood bemorft zynde, beteekent hy de Stad Tyrus, alwaar de Hond van Hercules, den *Murex* gekraakt hebbende, zynen geheel en neus bepurperd hadt, en alzoo deeze schoone Verwe ondede en bekend maakte.

De ¹Ojevaar, welke zynen Vader en zyne Moeder in hunnen ouderdom voedt, is het Zinnebeeld der Godvrugtigheid, en staat gemeenlyk aan de zyde van deeze Godinne; of van Kinderen, welke hunnen Ouderen zonderlinge eere beweezen hebben.

De Haan verbeeldt de Wakkerheid. Hy wordt den God *Lunus* en ook *Mercurius* toegevoegd. Somtyds heeft *Bacchus* den Haan by zig, omdat hy hem tot behoudenisfe der Wyngaarden opgeofferd wierdt. Hy beteekent ook de Veldflagen en Overwinningen.

De ²Kraay is het Zinnebeeld van *Apollo*, den God der Waarzeggeren. Wanneer zy zit beteekent zy den Huuwelykenstaat ³.

De ⁴Krokodil verbeeldt den Nyl, en *Ægypte*, 't welk hy bevogtigt; omdat dit dier indeezen Stroom gebooren wordt. Somtyds beteekent hy de Spelen of Vertooningen, in welke men het Volk deeze buitengewoone Dieren tot vermaak had laten zien.

De ⁵Dolfyn, rondom eene drietandige Vork of een Anker gellingerd, beteekent de Vryheid van den Koophandel, en ook wel het Opperfte Gebied ter Zee. Wanneer hy by eenen Drievoet

¹ Oudaan Taf. LXXIX. Pen. 6, 7, en 8. ² Oudaan Taf. CXIII. Pen. 4, en 6. ³ *Politian. in Miscell. cap. 67.* ⁴ Oudaan Taf. XXXVI. Pen. 12. ⁵ By Aischot Taf. V. Pen. 8.

voet ¹ van Apollo gevoegd is , beduidt hy het Prieftersamt ² der Vyftienmannen, welke, om hunne plegtige Offerhanden aantekondigen , daags te voeren eenen Dolfyn aan het einde van eene lange roede door de Stad omdroegen , en deezen Viſch aanzaagen als aan *Apollo* toegeheiligt, zoowel als de Kraay onder de Vogelen.

De Olifant ³ beteekent de Eeuwigheid, omdat hy zeer lang leeft. Dikwilser echter toont hy de ⁴ openbaare Spelen aan, in welke men ⁵ er aan het Volk tot vermaak liet zien.

Op de Gedenkpenningen van *Julius Caesar*, ten tyde van 't ⁶ Gemeenebest, wanneer het ongeoorlofd was zyn Hoofd op de Penningen te slaan, ziet men, in de plaatſe van een Hoofd, eenen Olifant, ⁷ omdat *Caesar* in de Punische ⁸ Taale eenen Olifant beteekent. In het vervolg van tyd wierdt dit dier met eene Slange onder zyn voet op de Penningen verbeeld, om daar door de Overwinninge, welke hy in Africa op *Juba* bevogten hadt, aantetoonen.

De Harpyc is het Zinnebeeld van de Dapperheid.

De Nagtuil, ⁹ welke gelyk als een Kat in de duifterniffe ziet, is het Zinnebeeld der Wysheid, *Minerva* toegeheiligt, en fomtyds op haar Helmét, fomtyds aan haare voeten zittende. Op eenen ⁹ Penning van *Nero* ziet men hem op een Altaar zitten: hy beduidt dat deeze Vorst de Spelen van *Minerva*, *Quinquatria* genaamd,

¹ *Tripus Apollinis.* ² Oudaan Taf. CXIII. Pen. 4. ³ Oudaan Taf. CIV. Pen. 5. ⁴ Oudaan Taf. LXXXVII. Pen. 3. ⁵ *Respublica.* ⁶ Oudaan Taf. IV. Pen. 4, 5, en 6. ⁷ *De Taal van Kgrthago.* ⁸ Oudaan Taf. LIV. Pen. 12 Taf. LV. Pen. 4. ⁹ Oudaan Taf. LV. Pen. 6.

naamd, gevierd heeft.

Het Water-of Zee-paerd ¹ is het Zinnebeeld van den Nyl en van Ægypte, 'twelk hy bevoogtigt, omdat dit Dier in deezen Stroom gebooren wordt.

De Haas of het Konyn ² is het Zinnebeeld van Spanje, alwaar men eene groote meenigte van deeze Dieren vindt. Zy worden ook op Siciliaanſche Penningen gevonden, beteekenende in het algemeen den Overvloed, ter oorzaake van de vrugtbaarheid deezer Dieren.

De Wolf en de Wolvin ³ geeven te kennen of den oorsprong van de Stad Rome, gebouwd door de twee broeders *Remulus* en *Remus*, welke men zegt aan eene Wolvinne gezoogen te hebben; of enkelyk de Romeinſche Heerſchappye, welke de Volken onderdaanig waren; of moogelyk het Land, in welk veel Wolven gevonden wierden, gelyk door eenen ⁴ Penning van de Stad Lerida aangetoond wordt. Zeer dikwils ziet men de twee boven genoemde broeders aan de uijers der Wolvinne zuigende.

De ⁵ Paauw beteekent de Vergodinge der Vorſtinnen, gelyk als de Arend die der Vorſten beduit. Men geloofde, dat deeze Vogels, zynde de eene van *Juno* en de andere van *Jupiter* bemind, de Zielen ten Heemmel voerden; en daarom ziet men die ſomtyds bovenden ⁶ Lykhoutſtapel.

Het Vliegend ⁷ Paerd is het Zinnebeeld van Corinthe, alwaar *Minerva* het aan *Bellerophon* gaf

¹ *Hippopotamus*. Oudaan Taf. XXXVII. Pen. 9, en 10. ² Oudaan Taf. XXXIII. Pen. 11, en 12. ³ Oudaan Taf. XXXIII. Pen. 2. ⁴ Oudaan Taf. XXXIV. Pen. 7. ⁵ Oudaan Taf. CII. 1, 2, 3, 4, 5. ⁶ *Rogus*. zie den Lykhoutſtapel verbeeld by Oudaan Taf. I. Pen. 4, 5, en 6. ⁷ *Pegasus*. by *Atichot* Taf. XIII. Pen. 9.

gaf om het schrikdier *Chimera* te bestryden. Het wordt ook op ¹ Afrikaansche en Siciliaansche Stedepenningen gevonden, sedert dat die van Karthago zig van deeze Steden meester gemaakt hebben; omdat men voor waarheid gehouden heeft, dat dit wonderbaarlyk Paerd uit het bloed van *Medusa*, eene Afrikaansche vrouwe, was gesprooten. De Stad Syrakuse voornaamentlyk, welke met Corinthe eene zeer naauwe Verbintenisse gemaakt hadt, sloeg op haare Gedenkenpenningen dit Vliegend Paerd.

De Vogel ² *Phœnix*, welchen men zegt uit zyne eige affche weder herbooren te worden, beteekent dan eens de Hoope van een gelukkiger Tyd, dan eens de Eeuwigheid zelfs, en de Geduurzaamheid van het Ryk. Men ziet hem somtyds alleen zittende op eenen ronden Bol, of Heemelskloot; doch wel meest op de Hand van den Vorst.

De Duiven ³ zyn *Venus* toegeheilgd, en worden dikwils voor haaren en voor haar Zoons Wagen gespannen gezien; gemeenlyk boven op haare Tempels, en ter zyde van haare Altaaren.

De Visschen beteekenen de Zeefteden; de Thonynen ⁴ zyn het byzondere Zinnebeeld van Byzantium ⁵, omdat men 'er aldaar een groote meenigte van vangt.

Het ⁶ Varken beduit Judæa in Slavernye, omdat *Vespasianus* en *Hadrianus*, om de Jooden te

tem-

¹ By Arschot Taf. XIII. Pen. 2. Taf. XVII. Pen. 4. Oudaan Taf. XXXV. Pen. 5. ² Oudaan Taf. LXI. Pen. 5, en 6. Taf. CIV. Pen. 10. ³ Men ziet haar somtyds met eene Duive op de hand. Oudaan Taf. LI. Pen. 7. ⁴ *Pelamides*. ⁵ Tegenwoordig Constantinopolen genaamd. ⁶ Oudaan Taf. XIX. Pen. 11. en by Spanheim *de praef. & n/s Numismatum. in 4to. pag. 337.*

temmen, hen dwongen de Beeldenisse van een Varken, waar van zy een afschrik hadden, op de Poort van Jerusaleem te dulden.

Op de Gedenkpenningen van *Antoninus*, beteekent het Varken de eerste beginzelen van Rome, en de plaats daar Lavinium is gebouwd geweest, volgens 't Orakel, 't welk gebooden hadt, dat men het moest bouwen ter plaats daar de Zog zoude blyven leggen, beloovende, dat, naa zoovcele jaaren als zy jongen zoude voortbrengen, men zig in staat zoude bevinden van eene veel aanzienlyker Stad te bouwen.

Het ¹ Wildzwyn is het Zinnebeeld der Eeuwspelen, welke vertoond wierden ter eere van *Diana*, aan wie dit dier toegeheilgd is, of van zekere Jagten, welke tot vermaak van 't Volk aangeregt wierden.

De Slang ² alleen wordt voor *Æsculapius*, of voor *Glycon* den tweeden *Æsculapius* genoomen; en wanneer zy of by ³ een Altaar of in de hand van eene Godinne is, wordt zy altyd voor het Zinnebeeld van *Hygiea* of de Gezondheid ⁴ gehouden. De dubbelde ⁵ Slang is het teeken van Afie. Somtyds beduidt zy den Oorlog en de Tweedragt, wanneer zy ⁶ aan de voeten van den Vrede legt; en als zy aan de voeten van ⁷ *Minerva*, aan wie zy, volgens het zeggen van Plutarchus, toegeheilgd is, gezien wordt, zoo beteekent zy de Zorge welke men voor de jonge Dogters draagen moet, die, zoo het mooge-

¹ Oudaan Taf. C. Pen. 4, 5, en 6. ² Spanheim *de praesf. & usu Numismatum in 4to. pag. 177. 181. 184. 186.* Oudaan Taf. LXXXII. Pen. 11, en 12. ³ Oudaan Taf. LXXXIII. Pen. 1, 2, 3, 4. enz. ⁴ *Salus.* ⁵ Oudaan Taf. XVIII. Pen. 11, en 12. Taf. XIX. Pen. 1, en 2. ⁶ Oudaan Taf. LXXIV. Pen. 8, en 9. ⁷ Oudaan Taf. LV. Pen. 5.

gelyk was, doot den Draak der Dogteren ¹ van Hesperus behoorden bewaard te worden. Wanneer zy uyt een Mandje komt, of dat zy *Bacchus* verzelt, beteekent zy ² Fceften van deezen God. Wanneer zy op eenen ³ Driervoet gezien wordt, beduidt zy het Orakel van Delphos, ⁴ t welk door eene Slange wierdt uitgesproken.

De ⁴ *Siren* of Sireen, welker verbeeldinge men op de Penningen van de Stad Cumæ vindt, is *Parthenope* die daar begraven legt.

De *Sphynx* ⁵ beteekent de Voorzigtigheid, en wordt *Apollo* en de Zonne toegheiligd, voor welke niets verborgen is. Men plaatste dit Monsterdier in den ingang der Tempelen, om de Heiligheid der geheimenissen te kennen te geeven.

⁶ Op de Penningen van *Augustus* vertoont ons de *Sphynx* het Zegelmerk van dien Vorst, die daar mede wilde zeggen, dat de geheimen der Vorsten ondoorgrondelyk zyn moeten.

De Schildpadde is een der Zinnebeelden van *Venus*, beduidende, dat de getrouwde Vrouwen zig moeten t' huis houden.

De ⁷ Tortelduif is het Zinnebeeld van de Eendragt tusschen Man en Vrouw.

Zekere buitengewoone Dieren, welke men op de Ruggestukken der Penningen vindt met deeze woorden ⁸ *Munificentia Aug.* of wel met ⁹ *Saeculares Augg.* beduiden niets anders als alleen, dat de Vorsten, welker Penning het is, tot 's Volks ver-

¹ *Hesperiden.* ² *Orgia.* ³ *Lucianus* spreekt'er van. zie ook by Oudaan Taf. LXXXII. Pen. 10. ⁴ By *Archeot* Taf. XIII. Pen. 8. ⁵ Oudaan Taf. XXXVI. Pen. 12. Taf. XXXVII. Pen. 1. ⁶ *Plutarchus in Isido.* ⁷ Oudaan Taf. LXXXV. Pen. 7. ⁸ De *Milddaadigheid des Keizers.* Oudaan Taf. LXXVII. Pen. 3. ⁹ De *Eeuwspelen der Keizeren.* zie hier Taf. XI. Pen. 3. en by Oudaan Taf. XCIX. Pen. 6, 7, 8, 9.

vermaak die uit vremde Landen hebben doorkoomen, om hunne Vertooningen zooveel te aangenaamer te maaken.

Men heeft fomtyds op de Penningen aange-teekend, hoe mecnigmaal een zoodaanig Dier den Volke vertoon'd was: het welk dient tot uitlegginge van zekere Getalleters, welke men op de Penningen der *Philippen* vindt, I. II. III. en diete kennen geeven, dat het Dier voor de eerste, tweede of derdemaal enz. gezien is geworden. Een Voorbeeld hier van ziet men op onze twee bygebragte Penningen, staande op den eenen VI en op den anderen X.

Met deeze algemeene Regels kan een ieder zig met veel vermaak leggen op 'tverzamenen der Gedenkpenningen, wagtende ondertusschen, tot dat het leezen en de oeffening hem de verborgenste geheimen van zekere byzondere Ruggestukken ontdekken, welke, voor die in de Kennisse der Gedenkpenningen volleerd zyn, bewaard worden.

X. ONDERWYZINGE.

Van de Valsche Gedenkpenningen.

Van de verscheide manieren om die naa te maaken.

En van de wyze om ligtlyk hunne Valschheid te ontdekken.

Van alle de Onderwyzingen, welke wy geeven hebben, is'er geene noodzaaklyker voor de nieuww Liefhebbers dan deeze; want
by

3

2

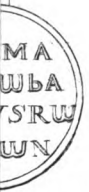

5

7

8

by gebrek van zig met aandacht geoeffend te hebben, zoo zyn zy zeer gemaklyk te bedriegen; voornaamentlyk wanneer zy nog in het eerste vuur van hunne drift tot de Penningen zyn, en gelds genoeg hebben om de onkosten niet te ontzien. Men ziet hen dagelyks aan de kwaade trouwe en de gierigheid der Verkoo- pers overgeleeverd worden, om dat zy van hunne konstjes en strecken geene de minste kennis hebben: Men noemt deeze trouwloo- ze Penningverkoopers by verachtinge ¹ *Smouf- sen*. Zy worden nog te meêr bedroogen, de- wyl de grootste Kenners zig dikwils aangaan- de eenige zekere Penningen verdeeld vinden, welke van sommige voor Aloude, van andere voor Hedendaagsche en Naagemaakte, van eeni- ge voor Gegooten, en van andere voor Geslaagen aangezien worden; gaande het hier mede ont- trent gelyk als met de Schilderyen, alwaar de geoeffendste oogen niet naalaaten van somtyds een ² Oorspronkelyk voor een ³ Naageschilderd, en somtyds een Naageschilderd voor een Oor- spronkelyk Stuk aan te zien. Het gevaar is groo- ter geworden, sedert dat onder de ⁴ Penning- handelaars een ⁵ Padoüaan en een ⁶ Parmezaan in Italie, als ook een *Carteron* in Holland gevon- den zyn, die volkoomentlyk de Aloude Ge- denkpenningen hebben weeten naa te maaken; gelyk als onder de Schilders een *Antonius de la Corne* te Rome, en een *Cany* te Parys gevon- den zyn, die zoo net weeten naa te schilderen, dat men'er byna alle dagen mede bedroogen is.

Om

¹ *Broquanteurs*, in 't Fransch. ² *Original*, in 't Fransch. ³ *Co- pie*, in 't Fransch. ⁴ *Medaillistes*, in 't Fransch. ⁵ *Giovanni Can- vinci*, ⁶ *Lorenzo Parmegiani*.

Verfoei-
de Wyzen
van Pen-
ningen te
verval-
schen.

Om dan van het geheele geheim kennisse te geeven, moet men beginnen aan te toonen de verscheide manieren van de Penningen te vervalschen, en het middel, om zig voor zoodanige te wagten, aan de hand te geeven, op dat het kwaad niet zonder hulpmiddel blyve.

Pennin-
gen tot
vermaak
Verzon-
nen, en
die'er
nooit
geweest
zyn.

De eerste en lompste Manier is, dat men Penningen Maakt en Verzint; welke'er nooit geweest zyn, gelyk die van *Priamus*, *Aeneas*, *Cicero*, *Virgilius*, van de Grieksche Wyzen, en van zekere andere vermaarde Menschen, voor welke de Parmezaan en eenige andere heden-daagsche Konstenaars Stempels gemaakt hebben, om voorbedagtyk de Liefhebbers, wanneer zy met groote drift eenige zonderlinge Penningen willen hebben, te bedriegen.

Om de zelve rede heeft men ter kwaader trouwe eenige buitengewoone Ruggestukken, welke bekwaam zyn om de nieuwsgierigheid en yver der Liefhebbers aan te zetten, verzonnen; by voorbeeld, eenen *Julius Caesar*, hebbende op de Agterzyde *Veni, Vidi, Vici*; eenen *Augustus*, met *Festina lente* op het Ruggestuk, 't welk waarlyk eene zyner Spreuken was, maar welker geheugenisse men niet heeft goedgevonden op eenen Penning te bewaaren.

Het is gemaklyk voor die geen Nieuwe'ingen in de Penningkunde zyn om het Bedrog te ontdekken. Want het onseilbaare Teeken'er van is, dat alle deeze Penningen gegooten of geslaagen zyn in eene en de zelve Vorm of Stempel, en uit het zelve Metaal bestaan, 't welk aanstonds doet

1 Ik ben gekomen, ik heb gezien, ik heb overwonnen. 2 Haast is langzaam.

doet zien, dat de Penning van een hedendaagſch maakſel is; hebbende noch de Stouthed noch de Teederheid van het aloude.

Het tweede Bedrog is, dat men de aloude Penningen Naagiet, en die daarnaa zoo konſtig Opmaakt, dat zy geſlaagen ſchynen. De ge-^{Naage-}goote Penningen kan men kennen door de ^{goote}ge-^{Pennin-}gen. De Zandkorreltjes, welke altyd op het Vlak, of het Veld van den Penning op zoodanige wyze ingedrukt worden, dat men die kan gewaar worden; of door zekere kleine Holligheeden; of door de Kanten, die niet glad, noch rond genoeg, noch zoo niet zyn als die der geſlaagen Penningen; of door de Letters, welke niet ſcherp, maar grof en plat zyn; of door de Trekken van de Weezens, die noch zoo leevendig, noch zoo diep niet zyn als anders. Men ken de gegoote Penningen ook door 't Gewicht, 't welk altyd minder is, om dat het Metaal gegooten wordende door het vuur ylen bol wordt, in de plaats dat het geſlaagen wordende digt en vaſt, en aldus by gevolg zwaarder wordt. Eindelijk wanneer een Penning in eenen Vorm gegooten is, zoo blyft gemeenlyk het Teeken van 't gieten overig, en de Kanten, welke noodzaaklyk moeten gerond worden, laaten ook de Krasjes van de Vyl zien, zynde een weezentlyk Teeken van de Valfchheid.

Ik heb eenen Vremdeling gekend, die zeer ervaren was in de Penningkunde, en zig te Parrys nedergezet hadt om'er eenige jaaren te blyven, ten einde hy op zyn gemak alle de Penningkaſſen zien zoude: Decze heeft my meêr dan eens gezegd, dat hy het geheim hadt om Vormen te maaken van eene zekere gemengde ſtoffe,

stoffe, in welke de Penningen zoo net, scherp en duidelyk konden gegooten worden, dat het onmoogelyk was die van opregte Aloude Penningen te onderscheiden. Hy bood zig aan om by iemand, die eene van de rykste Penningkassen van Parys onder zyn opzigt hadt, de proef 'er van te neemen. Men was alreeds aan 't werk geraakt, wanneer de Vrouw, beter bedagt dan haar Man, dit werk kwam stooren, zeggende, dat hy met zyne Eere en Leeven speelde; dat eene zoodaanige Konst, als men 'er agter kwam, zoude maaken, dat hy voor een Vallche Munter aangezien wierdt; en dat de Eigenaar van de Penningkassen zig ligtlyk zoude inbeelden, dat alle zyne raarste Penningen op deeze manier afgegooten waren; dat men de Opregte en waare Aloude weggenoomen en in hunne plaatsen andere van dit nieuwe maakfel gelegd hadt. Zy maakte, dat naar haar geluisterd wierdt, en de proef, welke men meende te neemen, agterbleef.

Vernis 'er
op gelegd.

Gelyk men dagelyks doorsleepener wordt, de eene om te bedriegen, de andere om zig voor het Bedrog te wagten, zoo heeft men een middel gevonden om te beletten, dat men op het Veld van den Penning de Putjes merke, welke de Korreltjes van het Zand 'er in maaken door de ongelykheid die onvermydelyk is. Men legt 'er een donker of bruin Vernis op, 't welk deeze kleine Putjes vult, en men prikt de Kantten, om die wat ruuw en ongelyk te maaken. Indien men het Veld van den Penning met een Steekyzer glad kan maaken, zonder het behulp van 't Vernis, zoo is het Bedrog nog fynder. Men moet dan, om 'er zig voor te wagten, in
het

het Vernis, indien 'er oplegt, prikken, en men zal het veel zagter bevinden dan het aloude; en indien 'er geen Vernis oplegt, zoo moet men met aandacht den Penning beichouwen, en men zal het Veld zekerlyk eenigzins hol en gelyk als ingedrukt zien; en byaldien men wat fyn van gevoel is, zoo zal men het Metaal al te glad vinden, in de plaats dat het aloude veel harder, vreedder, en scherper is. Die deeze Konst en dit onderscheid van Zwaarte, waar van wy hier boven gesproken hebben, niet wecten, verwonderen zig, wanneer zy zien, dat men somtyds de Valsche Penningen alleenlyk by 't gevoel weet te kennen.

Men moet echter niet bedroogen worden met eenige Penningen, welke gezet zynde geweest in klyne lystjes, of van Metaal, of van Hoorn, of ook wel van Hout, de Kanten wat afgevyld hebben, omdat zy gerond moesten worden; want dit belet niet dat zy goed en aloud zyn. En daarom is het dat de Kenners gemeenlyk zeggen, dat somtyds de Kanten het Veld der Penningen rechtveerdigen, en dat somtyds ook het Veld als getuigen is voor de Kanten, welke by ongeluk eenigzins bedorven waren.

Het derde Bedrog is het Vermaaken der alou- ^{Vermaak-}
 Gedenkpenningen, zoodat zy, mislaagen of ^{te Pennin-}
 uitgesleeten zynde geweest, scherp en leesbaar
 schynen. Ik ken Menichen, die dat volmaaktlyk weten te doen, en die met het Steckyzer den Rocst 'er aflagten, de Letters herstellen, het Veld gladmaaken, en de Beeldenissen weder voor den dag doen koomen, welke bynaa niet mêer konden gezien worden.

Wanneer de Beeldenissen ten deelen zyn op-
 R ge-

gevreeten, zoo is 'er eene manier van Maffik of Ciment op het Metaal te leggen, 'twelk men dan in 'tvervolg zeer net met een Steekzyzer overfnydt, en met een Vernis bedekt, waar door de Beeldeniffen als volmaakt en wel bewaard voorkoomen. Om zig dan voor dit Bedrog te wagten, zoo moet men het Steekzyzer gebruiken en eigens een weinig affchrappen; indien men merkt, dat het 'er gemaklyker op de eene dan op de andere plaats ingaat, zoo is het een vast en zeker teeken, dat het zagstte stukkje 'er aangelapt is.

Ondertuffchen, wanneer het oog het beschouwen der Penningen wat gewoon is, zoo vindt men zekere Steeken van het Steekzyzer die wat te diep zyn, de Randen wat te hoog, en de Trekken ruuw en onaangenaam, waar door men raadt, dat zy opgemaakt zyn.

Naag-
flaagPen-
ningen.

Het vierde Bedrog is, dat, nademaal de Ge-goote Penningen te ligt kunnen gekend worden, men naar eenige van de raarste en ongemeenste Aloude Penningen met voordagt Stempels maakt, en aldus die naaslaat, doende die voor opregte en waare Aloude doorgaan; met zooveel te meerder schyn, dewyl het zichtbaar is, dat zy noch gegooten, noch weder opgehelderd of opgemaakt zyn.

Hier in zyn de ¹Padouaan, de ²Parmesaan, en de ³Hollander zoo groote Meesters geweest, dat hunne valiche Penningen een gedeelte van de Liefhebberye zyn geworden. De Padouaan heeft meêr kragt, en de Parmesaan meêr zagtheid. De Stempels van den eersten zyn meest alle

1 Giovanni Camvino. 2 Lorenzo Parmegiano. 3 Cartegrop.

alle in de handen van Vader du Molinet gevallen, en worden in de Konstkamer van de Heilige Genevieve te Parys bewaard : het is waar, dat men de Aloude Penningen niet beter kan naamaaken dan deeze twee. Konstenaars het gedaan hebben : hunne zeer fraaije en volmaakte manier kan echter niet haalen by de edele zwier der Aloude Penningen, in welke meerder deftigheid en grootfchheid uitblinkt. Deeze Naageslaage Penningen worden ook gekend door al te wel bewaard en niet gefchonden te zyn, 't welk maakt, dat zy verdagt worden, zoowel door 't befchouwen van het Metaal, als ook voornaamentlyk door het Gewigt, 't welk minder is dan dat van het aloude Metaal.

Het vyfde Bedrog bestaat in het Slaan op aloud ^{Pennin-} Metaal zelfs, dat is te zeggen, in zig te bedie- ^{gen op} nen van nieuwe Stempels, en Aloude Penningen ^{aloud Me-} ^{taal ge-} ^{munt.} teneemen, welke men met den hamer wat plat klopt en hervormd, om die op nieuws te herftempelen, byna zoo als men met alle onze Franfche Munten nu tegenwoordig doet.

Alhoewel dit Bedrog zeer bezwaarlyk voor een Liefhebber, die eerst begint, te ontdekken is, om dat'er geen het minfte der gewoone Kenteekenen op befpeurdt wordt, zoo zal hy, 'er wel acht op geevende, de Verhevenheid gemeenlyk of te fcherp of te flauw, de Snee- de te net en te nieuw, als mede de Kanten te ruuw en niet genoeg bewaard vinden, naar maate van het Veld en de Beeldeniffen.

Het zesde Bedrog wordt aan de Ruggestuk- ^{Naage-} ^{maakte} ^{Rugg-} ^{stukken.} ken begaan, een gemeen uitdoende om'er een veel raader en ongemeender op te zetten, 't welk den prys van den Penning doet ryzen.

R 2 By

By voorbeeld , als men eene *Otacilla* op het Ruggestuk van *Philippus* , of eenen *Titus* op 't Ruggestuk van *Vespasianus* zet. Volgens deeze manier heb ik eenen Penning van *Helvius Pertinax* van Groot Koper die bedurven is , zynde op zyn Ruggestuk een *Milo* van Croton, met zynen Os beladen, gezet: Ook eenen van *Domitianus* op wiens agterzyde eene ¹ Aanspraak des Keizers aan agt Krygsknegten verbeeld is geworden: Als mede eenen ² Pronkpenning van *Decius*, agter welken dit Opschrift, ³ *Deciana Caesarum*, *Decennalia feliciter*, geplaatst is.

Ingelegde
of tegen-
aange-
voegde
Rugges-
tukken.

Men doet nog meêr, want, om niets veranderd of vermaakt te doen schynen , zaagt men twee Penningen door , en daarna soudeert men tegen de Hoofzyde van den eenen het Ruggestuk van den anderen, om alzo Penningen te maaken die nooit gezien zyn: men heeft zelfs de behendigheid van de Kanten zoo wel te vermaaken, dat die'er de grootste kennisse niet van hebben, gemeenlyk bedroogen worden.

Ik heb in de Penningkassé van den Heer de Seves iets gezien , 't welk nog behendiger en konstiger was, waar door men zeer veel Liefhebbers bedroogen heeft: naamentlyk, eenen Penning van *Domitianus* van Groot Koper wonderlyk wel bewaard, wiens Ruggestuk was afgeligt, om'er den schoonen ⁴ ronden Schouwborg in de plaats te zetten, welken men ook van eenen Penning van *Titus* hadt genoomen; het welk zoo behendiglyk binnen den ⁵ gestipten

¹ *Adlocutio*. ² *Medaillen*, in 't Fransch. ³ *De Deciaansche Festen*, *De Tienjaarige Spelen* moogen gelukkiglyk volsindigd worden. ⁴ *Amphitheastrum*. ⁵ *Grenetis*, in 't Fransch.

ten Rand uitgewerkt was, dat men het niet konde merken; tot dat eindelyk een Liefhebber, de vryheid bekoomen hebbende om'er de punt van het Steekzyser in te steeken, hem'er deedt uitspringen.

Men kan deeze Valsche Ruggestukken kennen, of door het verschil, 't welk men onfeilbaarlyk vindt in de trekken van een aloud Hoofd en in een hedendaagsch Ruggestuk, hoe konstig het zoude moogen gewerkt zyn; of wanneer zy tegen malkander gehegt zyn, kan men dat ontdekken de kanten wel onderzoekende, welke nooit zoo volkoomentlyk vereenigd zyn, dat men niet het minste zoude kunnen merken, en dat de twee Teekens de zaamenvoeginge niet zouden doen zien, of dat men het onderscheid van Metaal niet zoude gewaar worden. Aldus was een *Verus* waar tegen eene *Lucilla* gehegt was, zonder gelet te hebben, dat de *Verus* van rood en dat *Lucilla* van geel Koper was.

Het zevende Bedrog wordt begaan in de Omschriften, 't zy op de Hoofdzyde, 't zy op 't Ruggestuk. Het is gemeener dit te onderneemen aan de Hoofdzyde, om het voordeel 't welk men heeft, wanneer men op eenen Penning een raar en ongemeen Keizers Hoofd vindt, 't welk in eene Opvolginge ontbreekt. Dit geschiet dan stellende met behendigheid den eenen Naam in de plaats van den anderen, voornaamentlyk wanneer'er weinig Letters te veranderen of by te voegen zyn. Ik heb eene *Lucilla* aldus in eene *Domitia* veranderd; en eenen *Gordianus Pius* vermomd als eenen *Gordianus Africanus*, zynde hem een weinig baards

Veranderde of naagemaakte Omschriften.

gemaakt, en de Letters PF. in AFR. veranderd.

Hier op moeten zy met zeer groote aandagt letten, die meenen, dat de Gedenkpenningen ontwyfelbaar goed zyn, wanneer zy te Rome gekogt of ons uit dat Land toegekoomen zyn, anders zullen zy zig zeer ligtlyk laten bedriegen, voornaaientlyk indien zy nog geen leevendigen indruk der Weezens hebben, welke op de Penningen verbeeld worden; ik verftaa'er die door, welke in Italie geflaagen zyn, en 't beft gelyken; want hier mede moet men zig tegens deeze Valfchheid wapenen. De gelykenis der Weezens is nooit volkoomen, en de veranderde Letters zyn altyd of minder fcharp, of dieper, of ongelyk.

Naage-
maakt
Vernis.

Het agtste Bedrog is het aloude Vernis naa te maaken, 't welk dient om te beletten, dat men de Naagegoote Penningen kenne, en om de gebreken der Kanten en der Letteren te verbergen, zoo als wy hier boven gezegd hebben¹. Daar zyn'er, die de Penningen in de aarde leggen, om hen te doen bekleed worden, zoo niet met een Vernis, ten minften met eenen Roest, waar door de Kenners, welke niet van de allerbedreevenfte zyn, bedroogen worden. Andere gebruiken'er ² Zout van Ammoniak toe, met Azyn gemengd. Andere gebrand Papier aileenlyk, zynde dit de gemaklykfte manier.

Men wagt zig ligtlyker voor deeze Bedriegerye, om dat men aan het hedendaagfche Vernis noch de Kleur, noch den Luifter, noch de Gladheid van het aloude Vernis³ kan geeven, als af-

¹ Op Bladz. 256 ² *Sal Ammoniacum*. hier boven Bladz. 189.
³ Van 't welk hier boven gefprooken is, Bladz. 188. en 189.

afhngende van de aarde. Daarenboven heeft men geen geduld om een Penning lang genoeg in de aarde te laten leggen , om hem'er deezen schoonen Roest te doen aanneemen , welken men meerder acht dan het kostelykste Metaal. Men zoude moeten verzekerd zyn lang genoeg te zullen leeven , en te kunnen staat maaken op eenen Vorst , zoo nauwkeurig ontrent de aloude zeldzaamheden als Paus Paulus III geweest is , om te onderneemen 't geen eenen Italiaan wel gelukte. Hy stempelde in Lood een Borstbeeld van den Heiligen Petrus , met deeze woorden ¹ *Petrus Apostolus Jesu Christi*. Op het Ruggestuk twee Sleutels naast malkander , met ² *Tibi dabo Claves Regni Celorum*. Dit stuk begroef hy diep in de aarde , en liet het'er verscheide jaaren leggen ; daarna op deeze plaatse , als by geval , doende graaven , wierdt hier deeze Penning gevonden , welken hy zorgvuldiglyk liet schoon maaken , en aan al de Waereld als een Gedenkteeken van de Godvrugtigheid der eerste Christenen deedt zien. Het gerugt verspreide zig wel haast : de Paus wilde hem hebben , en verzogt 'er om , doende den Bedrieger duizend Ryksdalers 'er voor geeven. Indien men kennisse hadt gehad van 't gene ik aangaande de aloude Looode Penningen gezegd heb ³ , men zoude'er niet mede bedroogen zyn geworden. Eindelyk zoo is het hedendaagsche Vernis zagt , en men kan'er gemaklyk in prikken ; in de plaats dat het aloude zoo hard is als het Metaal zelfs.

Het negende Bedrog geschiet by gelegenheid

R 4 van

¹ Petrus Apostel van Jesus Christus. ² Ik zal u de Sleutels des Ryks geeven. ³ Hier boven Bladz. 25.

Geborfte
Pennin-
gen.

van een toeval , 't welk fomtyds de Penningen overkomt wanneer zy geslaagen worden , en 't welk de Oudheidkenners heeft doen zeggen , dat alle Penningen , welker Kanten geborften zyn , ontwyfelbaar voor geslaagen moeten aanzien worden : want om uit dit vooroordeel winst te trekken , tragten de Valsche Penningmaakers die waarlyk door het Slaan of Stempe-len te doen bersten ; of zelfs met voorbedagten raade , wanneer zy wel gegooten zyn , 'er eenige Berstjes in te maaken.

Om daar door niet bedroogen te worden zoo moet men deeze Bersten met aandacht onderzoeken ; want wanneer zy niet diep genoeg of niet los zyn , of dat zy niet met bynaa onzichtbaare scheurtjes eindigen en te niet loopen , zoo is het een bewys , dat de Berstjes niet door de kracht van het Stempelen , maar door Konst , veroorzaakt zyn.

Of alle de
Pennin-
gen geen
verscheide
Stempel
hebben.

Laat ons eindigen met twee Stokregels , welke men geeft , om de Valsche Pennigen te kennen. De eerste is bynaa algemeen by alle de Oudheidkenners , die eendragtlyk zeggen , dat zoo ras als men twee Penningen net van de zelve Stempel zonder eenig onderscheidt vindt , het een zekere en vaste proef is , dat een van de twee Valsch is , indien zy het niet alle beide zyn.

Ik beken , dat dit zeggen niet volkoomentlyk doorgaat en vry wat stuit , om dat men hier mede staande houdt , dat elke Penning eenen byzondere Vorm en eene andere Stempel gehad heeft , het welk niet waarschynelyk en ondoenlyk voorkomt. Ik ben zeer verheugd , dat de Heer Baudelot zigt heeft beginnen te uiten tegen dit gevoelen , 't welk niet steunt als op eene ge-

gewaande ondervindinge, waar ontrent men gansch niet overeenkomt, en het welk hy in het Werk, dat hy 'aangaande de Nuttigheid van het Reizen geschreeven heeft, met goede rede bestrydt, alwaar hy op het einde eene Verhandeling, raakende de Gedenkpenningen, bygevoegd heeft. Hy doet groote geleerdheid blyken in alle de Stoffen, die hy in dit Boek verhandelt, met veel vuur en netheid zynde het merkteeken van zynen styl; gelyk de zagzinnigheid, eerbaarheid, en de vlugheid dat van zynen gemeenzaamen ommevang is; dat vuur en deeze netheid zeg ik zetten zyn werk een groot cieraad by: het schynt niettemin, dat hy zig zoodanig aan zynen gelukkigen Geest en Verstant heeft overgegeeven, dat hy niet gemerkt heeft, dat hy door zyne drift te niet deedt 't gene hy in het begin van zyn Werk wil staande houden en bewyzen: Want ondernoomen hebbende te doen zien in zyne eerste Verhandeling de Nuttigheid der groote Reizen, ja zelfs tot de doen gelooven, dat men nooit volkoomentlyk bekwaam is zonder veel gereift te hebben, zoo toont hy hier aan door zyne geleerdheid, dat men zonder uit zyne Kamer te koomen alles kan weeten, 't geen men met zoo veel ongemak in vremde Landen gaat zoeken; en dat aldus het Reizen voor een Man van verstant niet volkoomentlyk noodzaaklyk is, kunnende, zoo als hy, in zyne Boekkamer alles leeren, 't welk Mannen van minder oordeel nooit, al hadden zy al hun Leeven de eene en de andere Waereld doorgerceisd, zouden ondervinden.

R 5 De

Of alle de
Pennin-
gen van
slegt Goud
Heden-
daagſche
zyn.

De tweede Stokregel is door den Heere Patin vaſtgeſteld, wiens achtbaarheid onder de Penningkenners voor een genoegzaam bewys doorgaat. Hy zegt, dat alle de Romeinſche Penningen van ſlegt Goud Valfche en Naagemaakte zyn¹. Indien hy meent, dat alle de Keizerlyke Gedenkpenningen, welke van ſletter Goud dan het fijne zyn, van Valfchheid moeten verdagt gehouden worden, zoo ben ik van zyn gevoelen, om dat het, zelfs in het laage Ryk, zelden gebeurt, dat men Penningen vindt welker Goud vervalſcht is, ſchoon dat na den tyd van *Alexander Severus* de vermenging der Metaalen geoorlofd was. Het zoude echter te weniſchen zyn, dat de Heer Patin zig wat klaarder en duidelyker hadt uitgedrukt, want het komt my voor, dat dit moet verſtaan worden van de Griekſche zoo wel als van de Romeinſche, welke alle waarlyk van Dukaatogoud zyn. Wat de Gothiſche en Karthaagiſche Penningen belangt, ik heb'er gezien, die zekerlyk Aloude waren, en welker Goud evenwel zeer ſlegt en met veel ander Metaal gemengd is.

Men kan zelfs niet lochenen, dat ſedert *Alexander Severus* niet eenige Penningen van ſlegt Goud gevonden worden, welke waarlyk Aloude zyn; zoo dat deeze Stokregel, voor een algemeene bygbragt zynde, inderdaad veele uitzonderingen lydt.

XI.

¹ Zie het Boekje van Patin, gehaamd *Historia Numismatum*, te Amſterdam in duodecimo gedrukt 1683; pag. 45.

XI. ONDERWYZINGE.

*Zekere Stokregels, welke voor ontwifelbaar
gehouden worden onder de Liefhebbers,
en de Kennisse der Gedenkpenning-
gen ook gemaklyk maaken.*

Het beschouwen van verscheide Penningkassen heeft in de Penningkunde gedaan dat gene, 't welk de ondervinding in andere Konsten en Weetenschappen te wege brengt. De Konsten zyn niet tot volmaaktheid gebragt, als door verscheide Aanmerkingen van die uit eene dagelyksche oeffeninge hun voordeel hebben weeten te trekken. En de Opmerkingen der Liethebberen hebben zekere zaaken vastgesteld, welke men noch aan de rede, noch aan de gelyk-vormigheid kan onderwerpen; maar met geloove en onderdaanigheid moet aanneemen. Ik spreek hier van een zoodaanig geloof, 't welk alle redelyke Menschen aan de Geleerden verschuldigd zyn, en 't welk Theodoretus den ingang tot alle de Menschelyke Weetenschappen noemt, moettende het woord der Leeraaren aanspionds voor eenen Regel dienen, en zonder onderzoek geloofd worden.

Niet dat 'er ontrent de Verhandeling der Gedenkpenningen eene blinde onderwerping vereischt wordt; het is aan een iegelyk geoorloft in deeze Weetenschap zyne eige ondeckkingen, zelfs tegen die der Geleerden, voor den dag te brengen. Want men is tot nog toe
niet

niet overeengekoomen wegens eenen onfeilbaaren Rechter van de twistredenen, welke onder de Liefhebbers ontstaan. De allerbedreevenste zyn dagelyks genoodzaakt te bekennen, dat zy gedwaald hebben, op het zien van zekere Penningen, welke zy niet gekend hadden, en die in eenen opslag van 't oog de Beginfelen, van hen als ontwyfelbaare voorgesteld, te niet doen. Aldus is het geloof van de voorgaande eeuw, dat 'er geen waare Kopere Penning van *Otho* te vinden was, tegenwoordig volkoomentlyk verrydeld door de meenigte, welke 'er van in de Penningkassen gevonden, en ons uit het Oosten toegebracht is, welker Aloudheid men niet zoude durven betwisten.

De gedagte van die heeft durven zeggen, als eene zekere waarheid, dat 'er sedert het zestiende jaar van *Diocletianus* geen Griekfche Penning meêr gezien wierdt, daar men te vooren een oneindige meenigte van geslaagen hadt, voornaamentlyk in *Ægypte*, is zeer twyfelagtig bevonden door de Penningen der Keizeren, welke naa zyn afftant het Ryk bestierd hebben, en zelfs, dat meêr is, door eenen Gedenkpenning van *Justinianus*, welken wy hebben, zynde tot zyne eere te *Cæsarea* geslaagen.

Daarom moet men staat maaken, dat niets gevaarlyker is, dan in 't Stuk van de Penningen eenige algemeene Voorstellingen te borde te brengen, en Stokregels vast te stellen, welke de geringste Kenners in eenen oogenblik kunnen onder den voet werpen door het zien alleen van eenige Penningen, die in hunne handen by geval zouden kunnen geraakt zyn.

Aldus, om naar hem niet te luisteren die gezegd

zegt heeft , dat de Lauwerkroon nooit aan de ¹ Kroonprinsen, maar alleen aan de ² Keizers wierdt gegeven , zoo heeft men maar te zien den Pronkpenning van *Maximus* , ³ Γ. ΙΟΥ. ΟΥΗ. ΜΑΞΙΜΟC ΚΑΙCΑΡ. op welken hy den Lauwerkroon draagt, hebbende alleenlyk den Tytel van *Cæsar*; zonder te spreken van het laage Ryk, alwaar dat *Crispus Cæsar* gelauwerd is.

Om de gedagten van eenen zekeren Geleerden te verydelen, die staande wil houden, dat geen Keizer eenige Volkplantinge in Ægypte gemaakt heeft, zoo is maar alleenlyk van nooden de Penning ⁴ *Col. Pharos*, cenvoudiglyk ⁵ *Colonia Julia* genaamd, met het hoofd van Augustus'er op, van welke Volkplantinge Plinius niet verzuimd heeft aldus te spreken; ⁶ *Colonia Cæsaris dicta Pharos ponte juncta Alexandria*. Hy is Koper van de Middelmaatige Grootte in de Penningkassé van den Heere Foucault.

Ik heb 'er de weërgaa van; doch ik heb hem liever de eere willen geeven van hem aantehaalen in de schoonste Penningkassé, welke ooit van eenig burger is bezeten geweest, zoolwel ten opzigte van de Meenigte, als van de ⁷ Bewaaringe der Penningen. Men weet, dat 'er alleen van de gedeeltens deezer grootte Penningkassé zeer ryke Opvolgingen gemaakt zyn: gelyk men ook genoeg zoude hebben om met de groote Hoedaanigheden, welke in den Eigenaar vereenigd zyn, verscheide Staatsperfoonen te

¹ *Cæsares*. ² *Augusti*. ³ *Cajus Julius Verus Maximus Cæsar*.
⁴ De Volkplanting *Pharos*. ⁵ De Volkplanting *Julia*. ⁶ De Volkplanting van *Cæsar Pharos* genaamd met eené Brug aan *Alexandria* vast gemaakt. Plinius lib. 5. Sect. 34. ⁷ Of Welbewaardheid; *conservatio*, in 't Fransch.

te voorzien, die zig daar door onder de vermaarde Mannen nog zouden kunnen doen uitmunten.

Om te niet te doen het gene men heeft bygebragt, naamentlyk, dat op de Spaansche Penningen nooit twee verscheidē Steden, gelyk op die der andere Landschappen, uitgedrukt gevonden worden, ten einde men zoude kunnen bewyzen, dat *Bilbilis* en *Italica* de zelve Stad is, zoo is het genoeg, dat aangetoond werde, gelyk als Vader Hardouin het gedaan heeft, dat men nooit *Urbes Italicae* gezegd heeft, om die Steden, welke het *Jus Latii* hadden, te kennen te geeven; en dat men doe zien, dat'er in *Bætica* eene Stad geweest is, genaamd *Italica*, welke Plinius *Municipium Italicense* noemt.

En om te wederleggen het gene men gezegd heeft, dat het alleen de Volkplantingen zyn geweest, welke de Gunst genooten hebben van Tempelbewaarsters te kunnen zyn: zoo moet men maar alleenlyk aantoonen, dat Smyrna noch Ephese nooit Volkplantingen zyn genaamd geworden, en dat zy echter verscheidemaalē *Neokoren* of Tempelbewaarsters zyn geweest.

Door zoodaanige Ondekkingen heb ik tweederley gedagten, welke een geleerd Oudheidkenner my hadt voor ontwyfelbaare doen vast stellen aangaande de Stroomen, zeer dikwils op de Ruggeltukken der Penningen verbeeld, laaten vaaren. De eerste was, dat de Stroomen gemeenlyk door leggende Godheden verbeeld wordende, men nooit eenige overcinde en

staan-

¹ *Νεωκόρος*, in 't Grieksch; *Æditus Civitates*, in 't Latyn; zie Spanheim, in 4to pag. 492; en Oudaans Roomsche Moogendheid, pag. 95 en 96.

staande vertoonde als alleen die , welke zig in den leggenden kwamen te ontlasten. De tweede was , dat by aldien men eenen Stroom zonder baard verbeeld zag , daar uit beslooten moest worden , dat het maar een kleine en onbevaarbare Stroom was. Ik verbeeldde my iets buitengemeens te wesen , wanneer ik deeze twee beginselen vaststelde. Zie hier het gene my op den regten weg gebragt heeft: Vooreerst, een Penning van den derden *Gordianus* , welke op de agterzyde den *Meander* en den *Marsyas* twee leggende Stroomgoden heeft, alshoorn de *Marsyas* in den *Meander* vloeit. Ten tweede, een Penning van de *Philippi*, op welken deeze twee zelve Stroomen zonder baard verbeeld zyn, schoon dat de *Meander*, volgens de getuigenisse van Strabo , waarlyk zeer bevaarbaar is. Ten derde , een Penning van *Antoninus Pius* ΤΙΑΝΝΩΝ; op welken men den *Billeus* en den *Sardo* beide staande ziet, schoon dat de tweede zig in den eersten ontlast. En meêr diergelyke.

Wanneer ik hier dan spreek van vaste en ontwyfelbaare Stokregels, versta ik'er niet door eene onfeilbaare Waarheid, maar alleenlyk eene gemeene Zekerheid, welke door de Achtigheid der Geleerden kan staande gehouden worden, en welke men op hun woord mag gelooven en aan een ander mededeelen, zonder beschuldigd te kunnen worden, noch van Laatlundkendheid, noch van Onweetendheid. Zoo-daanige Grondregels zyn'er verscheide in dit Boek verspreid, by welke men de volgende moet voegen, die in hunne natuurlyke orde
igee-

1 Van die van *Tyana*.

272 DE KENNISSE DER
geene plaatse konden vinden, en welker kennisse
echter noodzaaklyk is tot voldoeninge van die de
Penningkunde beminnen, en daar in willen uit-
munten.

*Aangaande de Gedenkpenningen in
het algemeen.*

I. Het is het Metaal, noch de Grootheid of
Dikte niet, welke de Penningen van Waarde
maakt, maar de Zeldzaamheid of van de Hoofd-
zyde, of van het Ruggestuk, of van het Om-
schrift. Een Gedenkpenning kan Gemeen zyn
in Goud, en zeer Raar in Koper. Een andere
zal zeer Raar in Zilver, en Gemeen in Koper
en in Goud zyn. Een Ruggestuk van eenen Pen-
ning zal Gemeen zyn, en de Voorzyde de ee-
nigste bekend. Zomtyds is de Hoofdzyde Ge-
meen, doch het Ruggestuk, zeer Raar zynde,
zal hem veel Gelds waerdig maaken. Voor-
beelden hier by te brengen zal onnoodig zyn.
De Heer Vaillant heeft in zyn laatste 'Werk' er
zoo wydloopig en wel van geschreeven, dat 'er
niets meerder tot de volmaakte Onderwyzinge
der Liefhebberen kan vereischt worden.

II. Daar zyn Penningen, welke niet als in
zekere Opvolgingen Raar, en in de andere zeer
Gemeen zyn. Eenige zyn Zeldzaam in alle de
Opvolgingen: Andere zyn 'er zeer Gemeen. Som-
mige worden niet als in zekere Opvolgingen
en nooit in de andere gevonden. By voorbeeld,
in de Opvolginge der Kopere Penningen van de
Eerste Grootte heeft men 'er geenen van *Anto-
nia*, derhalven moet men zig bedienen van eenen
Penning van de Tweede Grootte. In tegendeel
heeft

x *Numismata Imperatorum Romanorum praestantiora* &c. geraamd.

heeft men geest Kopere Penningen van *Agrippina*, Vrouwe van Germanicus, van de Tweede, maar alleenlyk van de Eerste Grootte. De *Otho* is raar in alle Opvolgingen der Kopere Penningen, doch hy is Gemeen in die der Zilvere. *Augustus* is Gemeen in alle Opvolgingen. Men vindt nooit geen Gouden Penning van *Orbiana*, noch van *Paulina*, noch van *Tranquillina*, noch van *Mariniana*, noch van *Cornelia Supera*, doch men vindt die alle in Zilver en in Koper. De Volkplantingen zyn Gemeen in Koper van de Middellaatige, en zeer Raar van de Eerste Grootte. Dit alles leert men ook by den Heer *Vallant*, die de moeite genoomen heeft van het by de Raar Penningen aanteteekenen.

III. Het gaat met de Penningen als met de Schilderyen, de Diamanten, en diergelyke Liefhebberijen; wanneer die boven eenen zekeren prys zyn, dan hebben zy 'er geen meêr dan dien, welken haar door de begoerte en 't vermoogen van de Koopers gegeven wordt. Aldus wanneer een Penning hooger dan tien of twaalf Pistoletten loopt, heeft hy geen prys meêr, en is zooveel waardig, als men 'er voor geeven wil. Hier door doet men de Kopere *Othoos* van de Eerste Grootte tot eenen zeer buitengewoonen prys steigeren, en men geloof, dat de Kopere van de Middellaatige Grootte niet te dier zyn, als zy niet meêr dan dertig of veertig Pistoletten gelden. De Grieksche Penningen van *Gordianus Africanus* zet men byna op den zelve prys, alshoon zy van een *Ægyptisch* maakfel zyn, omdat men 'er in Koper geene van deeze heeft als van de Tweede Grootte.

IV. De Gedenkpenningen, van welke 'er
S maar

maar een eenige bekend is, hebben geen prys: Men zoude deeze Penningen wel *Enkele* kunnen noemen, als zynde zoodaanige, van welke de Oudheidkenners nooit een weergaa gezien hebben, noch in de Penningkassen der Vorsten, noch in die der Liefhebberen van den eersten rang; alshoon zy moogelyk gevonden worden in onbekende of weinig vermaarde Penningkassen, in welke zy by geval geraakt zyn. Aldus is de Kopere *Orho* van de Eerste Grootte, welken de Heer Vaillant in Italie gezien heeft, een Enkele Penning. De Grieksche Silvere Pronkpenning van *Pescennius*, welken de zelve Heer Vaillant in Engeland ondeckte in de handen van den Heere Falcner, en die tegenwoordig in de Penningkasse des Konings is. De *Herodes Antipas* in de handen van den Heere Rigord gevallen, over welke hy geleerdlyk geschreeven heeft; En de *Agrippa Caesar*, derde Zoon van M. Agrippa en Julia, van Augustus tot Zoon aangenomen met Tiberius, zynde in de Penningkasse van den Heere van Seignelay, is een Enkele, en by gevolg zoo veel waardig als men 'er voor wil geeven. Men ziet 'er eenen Griekschen Penning van in de Penningkasse des Konings.

V. Schoondat men van tyd tot tyd Penningen vindt, welke te vooren onbekend waren, en aanstonds voor Enkele doorgaan, zoo kunnen, om ordentelyk te spreken, die Penningen, van welke de Oudheidkenners nooit gesprooken hebben, en wier Stempel ongemeen is, wel voor verdagte gehouden worden; dewyl het niet te vermoeden is, dat zy zoolang heb-

1 *Orho*; in 't *Fransch*; *Unio*, in 't *Latyn*.

hebben kunnen verhoolen blyven voor de Oudheidkenners, en voor zooveele menschen, welke aan deeze soorten van ontdekkingen gelegen is. Zoodat men zorgvuldiglyk het Metaal en het Maaksel moet onderzoeken en beschouwen, om niet in den Strik te loopen, welchen de Penninghandelaars voor de nieuwe Liefhebbers wecten te spannen.

VI. De wyze van eene Penningkassie in orde te schikken hangt af, en van de neiginge, en van het getal der Penningen, 't welk iemand bezit. Buiten de Vorsten kan iemand bezwaarlyk volmaakte Penningkassien hebben; dat is te zeggen, in welke men alle de verscheide Opvolgingen ziet, daar wy in de Eerste en Derde Onderwyzinge van gesproken hebben: Zoodat men zig moet bepalen aan de eene of de andere, en vooral zorge draagen van de Metaalen en de verscheide Grootens niet onder malkanderte vermengen. De bekooring is groot; maar als men zyne Penningkassie niet wil bederven, moet men het hart hebben om die te wederstaan.

Aangaande de ¹ Pronkpenningen.

I. Men is het eens, dat de Pronkpenningen nooit voor gangbaare Munt gediend hebben, zynde het Werk al te keurlyk, en de ² Grootte en Dikte te ongemaklyk: Het is van deeze soorte van Penningen dat men verstaan moet, het gene Suetonius van Augustus zegt, dat hy ten tyde der ³ Spelen van Saturnus het vermaak nam van

¹ Medaillons, in 't Fransch; *Numismata Maximi Moduli*, in 't Latyn. ² Volume, in 't Fransch. ³ *Saturnalia*.

van zynen Gunstelingen vereeringen te doen , en hen onder andere zaaken ¹ *Nummos omnis nota, etiam veteres, Regios & peregrinos* te geeven. Hier door komt het, dat zy, nooit voor Geld uitgegeeven zynde, gemeenlyk beter bewaard zyn dan de gewoone Penningen.

II. Men geeft voor, dat de Romeinsche Raad, tot den tyd van *Hadrianus* toe, de Magt gehad heeft van de Kopere Gedenkpenningen, alzoowel als het Geld te munten, en dat men ²er daarom S. C. op ziet. Men wil, dat *Hadrianus* zeer op deeze foorten van ² Gedenkteeckens gesteld zynde, om die nog waardiger te maaken, de Magt van de zelve te slaan aan zig alleen getrokken heeft; en om dit gevoelen staande te houden, ³t welk door verscheide Pronkpenningen, welke sedert *Hadrianus* het S. C. hebben, befreeden wordt, gelyk door dien van *M. Aurelius* door den Heere Vaillant pag. 204. aangehaald, en doordien van *Decius* welken al de Waereld ken, zoo moet men zeggen, dat het eigentlyk niet anders zyn als Kopere Penningen van de Eerste Grootte, wat kragtiger en verhevener gemunt dan de gemeene; en dat *Decius* de goedheid gehad hebbende van aan den Raad de Magt van ³ Gemeensman, van ⁴ Tugtmeeester, van ⁵ Stadhouder van een Wingewest, en cenige andere Waardigheden, welke de Keizers aan zig getrokken hadden, weder te geeven, aan den zelve moogelyk ook de Magt van Pronkpenningen te munten, welke *Hadrianus* hem hadt ontnoomen, weder vergund heeft. Dit alles vooronder-

¹ Penningen van allerhande Munte, ook Oude, Keninglyke, en Yronde, ² Monumeta, ³ Tribunor, ⁴ Censur, & Procurator.

derftelt echter by ongeluk, als eenen onweder-
spreekelyken Stokregel, dat de Keizers de Magt
van al de Kopere Munt te slaan aan den Raad
gelaaten en voor zig het munten alleen van
Goud en Zilver gehouden hadden. De zwa-
righeden dan, welke opgelost moeten worden
om dit Beginsel staande te houden, doen zien
hoe gevaarlyk het is, zoo als wy gezegd hebben¹;
algemeene Voorftellingen ontrent deeze Stoffe
voor den dag te brengen. Want boven 't gene
wy in de vyfde Onderwyzinge² gezegd hebben,
't welk ik hier niet zal herhaalen, indien het
waar was, dat de Raad al de Kopere Munt en
daar op S. C. hadt doen slaan, waarom vindt
men dan op de Kopere Penningen van de Der-
de Grootte, of Kleinste Soort, ook niet altyd
dit teeken? Men kan'er geene goede rede van
geeven; want zy zal altyd te veel of te weinig
besluiten: Te veel, indien men wil zeggen,
dat S. C. op alle Kopere Penningen behoorde
de slaan; Te weinig, indien men wil beslui-
ten, dat het op geen eenen zoude moeten ge-
zien worden. En wat zal men zeggen van den
Tytel, welken de Muntmeesters zonder onder-
scheid zig op de Penningen geeven, ³ *Auro, Ar-
gento, Aere, Flando Feriundo*? Die van den
Raad zouden zig dien niet hebben durven aan-
maatigen ontrent het Goud en Zilver; die der
Keizeren zouden dien niet hebben durven aan-
neemen ontrent het Koper. Men zoude moe-
ten bewyzen, dat zy waarlyk van Tytel veran-
derd zyn, en den tyd en de rede zeer duidelyk
aantoonen, het welk zeer moeiljelyk te doen is.

III.

1 Bladz. 268. 2 Bladz. 96. 97. 98. 3 Om Goud, Zilver, Koper, te giffen, te slaan

S 3

III. Men ken de Pronkpenningen door hunne ' Grootte , dat is door de Dikte , door den Omtrek , door de Verhevenheid , en door de Hoogte van het Hoofd buiten den Penning uit ; zoo dat , by aldien'er eene van deeze hoedaanigheden ontbreekt , de Penning alleenlyk onder de Kopere van de Eerste Grootte kan gesteld worden : dit wordt verstaan de Penningen van het hooge Ryk alleen te raaken ; Want wanneer in het laage Ryk een Penning wat grooter en dikker is dan eenen van de gewoonlyke Tweede Grootte , reekent men dien voor eenen Pronkpenning. Ik zonder uit , om de Hoogte en de Dikte , de Penningen met randen , *Comornians* genaamd , welke noch hoog noch dik zyn , en evenwel meest alle voor Pronkpenningen gerekend worden.

IV. Men vindt zeer weinig Zilverre Pronkpenningen in Italië geslaagen , welke de zwaarte van ontrent vier *Dragmen* hebben. 't Zyn de Grieken alleen , die ons Pronkpenningen gemeenlyk van deeze Grootte hebben nagelaaten , 'tzy van hunne Steden , 'tzy van hunne Koningen , 'tzy van de Keizers. De Heer Vaillant haalt in zyn laatste Werk eenen *Hadrianus* aan van dit zelve gewigt. Wy hebben de *Vespasianen* met de Jaarrekeninge 't *1786* N° 1er *1786*. En de Heer Patin brengt Pronkpenningen van *Constantius* en *Constans* by , zynde van een veel grooter Omtrek , doch van eene mindere Dikte. In de Penningkassé des Konings is een Zilverre *Verus* volkoomen heerlyk en fraai.

V.

(1 *Verus*. in 't Fransch. 2 In 't jaer van den nieuwen Tempel.

V. Men vindt niet, dat de Volkplantingen ooit Pronkpenningen geslaagen hebben. Zy worden zelfs zeer zelden in Koper van de Eerste Grootte, tot aan de Regeeringe van *Septimius Severus* toe, gevonden; maar men vindt een oneindige meenigte in Koper van de Tweede en Derde Grootte, welke het cieraad zyn van deeze Opvolgingen.

Aangaande de Gedenkpenningen der Volkplantingen.

I. Alle de Gedenkpenningen der Volkplantingen zyn Raar in vergelykinge van de Gewoone Penningen, schoon dat de eene Raarder is dan de andere, zoowel onder de Grieksche als onder de Latynsche. Hunne schoonheid hangt af, of van de Stempel, wanneer die Historisch en buitengewoon is; of van het Land, wanneer het weinig bekende Steden zyn, door welke men eenige schets van de oude Aardrykskunde leert; of ook wel van de byzondere Ampten en Waardigheden van die de zelve hebben doen munten.

II. Wanneer'er maar een Os, of twee Ossen met den Priester, welke den Ploeg ment, of alleenlyk 2 Krygsteekens, op de Ruggelstukken gevonden worden, zoo is de Penning onder de Gemeene gerekend. Men leert'er niettemin uit, door wat soorte van Menschen de Volkplanting is opgeregt; want indien men'er alleenlyk den Ploeg opziet, is het een Teeken, dat het maar gemeen Volk is geweest, 't welk daarnaar toe gezonden is. Zoo d'er alleenlyk Krygsteekens op staan,

1 *Colonia.* 2 *Signa Militaria.*

staan, beduiden die, dat zy van Oude Krygsknegten bevolkt is. By aldien men alles, zoo wel de Offen als de Krygsteekens, 'er op vindt, zoo wil dit zeggen, dat men 'er gemeen Volk en ook Krygsknegten naar toe gezonden heeft. Men leert 'er ook uit, of het Voetvolk of Ruitery geweest is, te weten door de verscheidenheid der Standaarden; en somtyds kan men uit den Naam, die 'er op gevonden wordt, zien van wat 'Keurbende zelfs het Volk geweest is. De Voorbeelden zal men 'er van vinden, wanneer men het Boek van den Heere Vaillant over de Volkplantingen maar open slaat.

III. De Volkplantingen draagen gemeenlyk den Naam van die haar opgeregt, en van die haar of versterkt of hersteldt heeft. Alle welke *Julia* genaamd worden zyn door *Julius Caesar*, opgeregt, als *Colonia Julia Berytus*. Die welke *Augusta* heeten door *Augustus*, als *Municipium Augusta Bilbilis*. Wanneer zy de twee Naamen te gelyk hebben, zyn zy door *Julius Caesar* opgeregt en door *Augustus* of versterkt of hersteld met nieuw Krygsvolk, gelyk als *Colonia Julia Augusta Dertosa*. Wanneer de Naam *Augusta* staat voor *Julia* is het een teeken, dat, de Volkplanting in eenen slegten staat en zeer vervalde zynde, *Augustus* haar volkoomentlyk vernieuwd heeft: dit moet echter alleenlyk verstaan worden, als de twee Naamen onmiddellyk malkander volgen. Want wanneer 'er een woord tusschen beiden komt is het iets anders te beduiden. Zie hier éene der ²scherpzinnigheden van de Konst, welke wy leeren van den Heere Vaillant,

¹ *Legio*. ² *Fineffis*, in 't Fransch.

lant¹, uitleggende *Colonia Julia Concordia Augusta Apamea*. Wy leeren nog van hem, dat de Volkplantingen, welke ten tyde der Burgermeestersen, voor dat de Opperste Magt in de handen der Keizeren was gevallen, opgeregt zyn, Romeinsche genaamd wierden; getuige daar van is *Sinope* eene Stad aan den Pontus Euxinus in Asia, welke eenen Penning sloeg voor den jongen *Gordianus*, met deeze Letters, C. R. I. F. S. *Colonia Romana, Julia, Felix, Sinope*. an. 308. De Jaarrekening toont den tyd aan, wanneer *Lucullus*, naa dat hy *Mitbridates* geplunderd hadt, de Vryheid aan de Stad gaf, en 'er eene Volkplantinge van maakte, welke *Julius Caesar* merkelyk vermeerderd heeft.

IV. Alſchoon 'er in Italic Volkplantingen zyn geweest, zoo heeft 'er gene ooit het Hoofd van den Vorst op de Gedenkpenningen geslaagen. Ik heb wel hooren spreekken van den Penning van *Beneventum* met het Hoofd des Keizers 'er op, doch ik heb hem nooit gezien. Daarenboven schynt het eene eer geweest te zyn, aan de Steden, welke het Recht van Geld te munten hadden, vergund, en welke de Keizers nooit aan eenige Stad van dit Land hebben willen toestaan. Deeze Magt van Geld te munten wierdt door eene toelaatinge of van den Raad alleen, of van den Raad en het Volk te zamen, of van den Keizer vergund. Wanneer die van den Keizer verkreegen was, zettede men op de Penningen *Permissu Caesaris*. Aldus geeven *Sevilia* en *Corduba* de gunst, haar van Augustus beweezen, te kennen, *Colonia Romulea Permissu divi*

¹ Tom. 2. pag. 24.

divi Augusti, en *Colonia Patricia Permissu Augusti*. Verscheide andere hebben het zelve gedaan. Wanneer die Magt alleen van den Raad kwam, zettede men op de Penningen; zelfs op de Grieksche, S. C. en wanneer zy ook van het Volk verkreegen was, wierdt 'er ook Δ. E. op geslaagen. Dit is het gevoelen van den Heere Vaillant, aangaande het welk ik in 't breede gezegd heb, wat men daar van denken moet, deeze twee Letters in de vyfde Onderwyzinge uitleggende. Hy voegt 'er by, dat de S. R. welke op eenige Penningen van Antiochie in Pisidie staan; het zelve als S. C. beduiden. Inderdaad *Sen. Rescripto* zoude de zelve zaake te kennen geeven, of enkelyk *Senatus Romanus*. Het ware te wenschen, dat wy enige Voorbeelden tot eene volkooome zekerheid hadden: Want het gene Vader Hardouin, om dit gevoelen te bestryden, in zyn *Antirrheticum* gezegd heeft, komt my voor van eene groote kragt te zyn; deeze soorten van byzonderheden zyn niet zonder Voorbeelden. Zonder van Antiochie aftegaan, daar is 'er maar eene eenige van alle de Steden van den zelven Naam, welke tot zestien in getal zyn, die altyd het Omfchrift in het Latyn gesteld heeft, als *Colonia Caesarea Antiochensis*.

V. Het is gemeen op de Grieksche Penningen Steden te vinden, welke niet malkander in Verbond getreden waren; en welke haare Verbintenisse door het woord ΟΜΟΝΟΙΑ beteekenden, gelyk als *Sardes* en *Ephese*, *Smyrna* en *Pergamus*, *Perga* en *Syda* in Pamphylic; men vindt

vindt dit niet in de andere Volken, men ziet 'er ten minften geen Penningen van: Vader Hardouin geeft voor een Voorbeeld 'er van gevonden te hebben in *Italica* en *Bilbilis*.

VI. Onder de Volkplantingen kan men onderscheiden, die het ¹Recht van Romeinsche burgers, en die maar alleenlyk het ²Latynsche Recht, gelyk geheel Italie, hadden. Het Burgerrecht bestondt onder andere in de Magt om naar de Ampten van Staat te moogen staan, en die te bezitten gelyk als de Romeinsche Burgers. Het Latynsche Recht bestondt in eenen Vrydom van Schattingen, en in te moogen dienen onder de Romeinsche Keurbenden. De Steden, welke op haare Penningen *Remus* en *Romulus* aan de Wolvinne zuigende sloegen, hadden zekerlyk het Romeinsche Burgerrecht, en wierden Romeinsche Volkplantingen genaamd. Die, welke maar alleenlyk het Latynsche Recht hadden, zouden zig van die Stempel niet hebben durven bedienen. Vader Hardouin, aan wien men deeze geleerde Aanmerkinge verschuldigd is, wil, dat zy de Zog met de dertig Biggetjes op haare Penningen geslaagen hebben, waar van ³Virgilius heeft gesprooken, en welke inderdaad voor Merkteeken van de Latynen diende; ik weet echter niet, of men 'er wel Voorbeelden van op de Penningen zoude kunnen vinden.

VII. Sedert *Caligula* ziet men geen eenen Penning meer in de Spaansche Volkplantingen geslaagen, van welke wy eene groote meening-

¹ *Jus Civitath.* ² *Jus Latii.* ³ *Virgil. lib. 3. Aeneidos, vers. 389.-390. etc.*

nigte onder *Augustus* en *Tiberius* hebben. Men zegt, dat deeze Keizer haar dat Voorrecht ont-
nam, door misnoegdheid, omdat zy 'er ter ee-
re van *M. Agrippa*, zynen Grootvader, geslaa-
gen hadden; 'tgeen hy zeer kwaalyk nam,
was, dat men in gedagten hieldt, dat hy een kinds-
kind was, geloovende dat dit voor hem smaade-
lyk was; volgens 't verhaal van *Suetonius*.

VIII. Naa *Gallienus* vindt men byna geen
Penningen meêr van de Keizers, noch in de Griek-
sche Steden, noch in de Volkplantingen geslaa-
gen. Men kan gelooven, dat zy in de Omkeer-
ringe van het Ryk, byna niet meêr weetende
aan welke Heeren zy onderhoorig waren, zig
niet voel bemoeid hebben met Gedenkpenning-
gen te munten; of dat het Recht haar door
Gallienus zelfs, of door ' *Claudius* den Goth, of
door *Aurelianus* is ontnoomen geworden. Ten
minsten het is zeker, dat men 'er naa *Aurelia-
nus* geen eenen ken.

IX. Het zyn niet alleenlyk de byzondere Ste-
den, welke uit haaren Naam Gedenkpenningen
ter eere der Keizeren geslaagen hebben; de
* *Wingewesten* dedden het zelve. Aldus zien
wy dat *Syrie* 'er gemunt heeft voor *Trajanus*,
Dacie voor de *Philippen*, aan welke zy haare
Vryheid erkende verschuldigd te zyn, ³ *Provin-
cia Dacia Anno I. A. II.* voerende eenen Stan-
daard met *D. F. Dacia Felix* ⁴,

Aan-

¹ *Claudius Gothicus.* ² *Provincia.* ³ *'Wingewest Dacie, het eerste,
bis tweede jaar.* ⁴ *'s Gelukkig Dacie.*

*Aangaande eenige byzondere
Gedenkpenningen.*

I. Men moet voor geen vasten Regelaanncmen, dat 'er geen Penningen naagemaakt worden als alleen de Raare en welke van groote Waarde zyn, gelyk als die van welke de Padoüaan de moeite genoomen heeft van Stempels te maaken. Daar zyn zelfs Gemeene, welke valsch zyn, voornaamentlyk gegootene.

II. De Hoedaanigheid van het Metaal of de Grootte alleen is fomtyds genoeg voor de Geleerden om de Penningen Raar en Zeldzaam te oordeelen. Aldus zal men nooit de *Africaansche Gordian*., noch *Pescennius*, noch *Maximus* in Goud zien, omdat men weet, dat 'er geen waare aloude Penningen van dit Metaal zyn; zynde die 'er gevonden worden gemaakt door eenen Carteron, van wien wy, elders (in de tiende Onderwyzinge) gesproken hebben. Een Kopere Penning van *Plotina* van de Middelmaatige Grootte zal verworpen worden, zoowel als *Martiana*, *Matidia*, en *Didia Clara*, nademaal men weet, dat 'er geen van die Grootte gezien worden. De Kopere Penningen der Muntmeesteren van de Tweede Grootte zyn gemeen; daar die van de Eerste Grootte raar zyn.

III. Eenige Gedenkpenningen zyn in het een Land Raar, en in het andere Gemeen. Zoo zyn de *Postumi*, van welke men 'er in Vrankryk veel en in Italic zeer weinig vindt. Aldus zyn de Kopere van *Aelius* van de Eerste Grootte, welke in Italic voor Raare gaan, en van welke men in Vrankryk een meenigte heeft.

Dit

Dit dient men wel te weeten om voordeelige ruilingen te doen.

IV. *Julius Caesar* is zekerlyk de eerste geweest, aan wien men het Voorrecht gaf van op de Munte zyn Hoofd te slaan, waar over hy by gevolg zeer na-yverig moet geweest zyn; op geen eenen Koperen Penning van de Eerste Grootte wordt zyn Hoofd evenwel ooit alleen gevonden. Die, op welke zyn Hoofd, met dat van Augustus op de Agterzyde, gevonden wordt, zyn naa zyne dood geslaagen. Hier uit kan men opmaaken, dat alle die van dit maakfel voorkoomen, naagebootst zyn.

V. Men zal enkel en alleen vinden den Penning van *M. Agrippa*, by zyn leeven op 't bevel van den Raad geslaagen, gelyk door S. C. uitgedrukt is, alschoon hy den Tytel noch van ¹ Keizer noch van ² Kroonprins had. Want die van *Drusus Nero*, Zoon van Tiberius, is nooit als naa zyne dood, op bevel van Claudius, geslaagen, en vervolgens van Titus ³ hersteld.

VI. Men moet zig niet laten bedriegen door zekere Penningen van *Nero* van de Tweede Grootte, vermomd zomtyds in de gedaante van *Otho*, waar door verscheide Liefhebbers bedrogen zyn. Men moet ook niet te veel naar het Pa-ruikje zien, 't welk zoo fraai op de Zilveren en Goude verbeeld is, en veroordeelen alle de Penningen, op welke men het zelve niet ziet: Want alhoewel het, op de Penningen, welke buiten Italia geslaagen zyn, niet gevonden wordt, zoo zyn zy echter niet minder opregt en onvervalst. En schoon dat de Padouaan het zelve zeer keurlyk

1 Augustus. 2 Caesar. 3 Resitutus.

lyk op Kopere Penningen van de Berste Grootte gemaakt heeft, zoo zyn zy daarom niet minder valsch.

VII. De daer Vaillant houdt staande, dat *Lucilla*, de Vrouw van *Ælius*, nooit Penningen gehad heeft, en nooit *Augusta* is genaamd geworden. Angeloni en eenige andere zyn anders van gevoelen: Zy onderscheunen hunne gedagten daar mede, naammentlyk dat *Lucilla*, de Vrouw van *Verus* nooit Kinderen gehad heeft, daar men'er tot drie toe vindt op de Penningen van *Lucilla*, welke Vrouw van *Ælius* geweest is, en dat op haare Penningen staat *Fecunditas Aug.* Daarenboven blykt het, dat deeze tweede *Lucilla*, om haar van de eerste te onderscheiden, den Tytel voert van *Lucilla Aug. Antonini Aug. F.* 't welk nooit gevonden wordt op Penningen van eene Vorstinne, welke Kinderen heeft. Om dit Geschil by te leggen zoude men een goed Schryver van nooden hebben, die zeide, dat *Lucilla* de Vrouw van *Ælius* nooit den Naam van *Augusta* gehad, of dat *Lucilla* de Vrouw van *Verus* drie Kinderen gebaart heeft, want de ontkennde bewysreden beslegt niets omtrent deeze Stoffe. Tot dien tyd toe dan zal de meening van Angeloni my de redelykste voorkoomen, en *Mezzabarba* heeft rede gehad van die te volgen.

VIII. Men moet de *Antoninen*, door de meeninge van die den zelve Naam gevoerd hebben, niet door malkander mengen; de twee moeilykste

¹ *Fecunditas Augusta*, dat is, De Vruchtbaarheid der Keizerinne. Oudaan Taf. LXXXVII. Pen. 5. ² *Lucilla Augusta Antonini Augusti Filia*, dat is, *Lucilla Keizerin*; Doster van den Keizer *Antoninus*.

lykste om te onderscheiden zyn *Caracalla* en *Elagabalus*, welke beide *M. Aur. Antoninus* geheeten worden. De Ervaarenen kunnen in der daad gemaklyk het onderscheid van het Aangezigt merken, en de dikke Lip van *Elagabalus* en het stuurs Weezen van *Caracalla* gewaar worden; maar de minder bedreevenen moeten hunne toevlugt neemen tot het Starretje, 't welk de Penningen van *Elagabalus* aantoot, en tot den Tytel van *Germanicus*, welchen men niet vindt als op die van *Caracalla*: schoon dat noch het een, noch het ander 'er niet altyd op gevonden wordt. Wat de Grieksche Penningen aangaat, op welke de Hoofden zoowel niet gelyken als op de Latynsche; zoo zyn de Geleerden dagelyks verlegen, omdat zy beide het zelve Omschrift *M. AYP. ANTONINOC* hebben.

IX. Men heeft een middel gevonden om eenige Penningen van den derden *Gordianus* in de gedaante van die van *Gordianus Africanus* te vermommen, veranderende het Omschrift aan de Hoofdzyde, *AFR.* van *PIVS F.* maakende, en hem een weinig baards aan de kin geevende; zoodaanig dat eenige hier door hebben willen staande houden, dat het een derde *Africanus*, zoon of neef van de twee voorgaande, was. Men zal zig ligtlyk uit den dut helpen, wanneer men zig te binnen brengt, dat meest alle de Ruggestukken, op welke men vindt *AVG.* byna nooit op de twee *Africanen* passen; omdat zy altyd *AVGG.* met twee *GG* hebben geschreeven. Men vindt echter ook Penningen van de *Africanen* met eene *G* in het woord *AVG*, als *Providentia Aug. Virtus Aug.* doch het woord *AFR.*, 't welk op des Pennings Hoofdzyde

zyde gevonden wordt , maakt dan , dat men zig niet kan bedriegen.

Aangaande den nieuwen Redentwift over den vierden *Gordianus*, gegrond op de Penningen alwaar men een zeer jong Hoofd, en den enkelen Tytel van *Gordianus Cæsar*, of in 't Grieksch of in 't Latyn vindt , zoo oordeel ik alle de reden zeer ligt om te wederleggen. Balbinus en Pupienus , wel wetende dat het Volk hen voor onrechtveerdige Bezitters vanden Troon aanzag , hadden aan den jongen *Gordianus* den Tytel van *Cæsar* doen geeven, op den zelve tyd , dat de Raad hen voor Keizers verklaard hadt, en tragteden het Volk te overreden , dat zy het Ryk maar alleenlyk als Voogden over *Gordianus* beftierden. Daarenboven een weinig meerder of minder gelykenis van Weezen is een zwak steunfel voor eene nieuwe ' Stelling. Wat nu den Penning van den jongen *Gordianus* aangaat , die toont klaar aan 't gene wy van de wysheid der twee Keizers koomen te zeggen, welke hem *Cæsar* deden noemen, om het Volk te bevreedigen.

X. Men twyfelt niet meêr of *Etruscilla* is waarlyk de Vrouw van Trajanus Decius , en niet van Volufianus, zoo als men het gemeend hadt, tot den tyd toe van den Heere Seguin, die het klaarblykelyk door de Gedenkpenningen heeft aangetoond.

XI. Men moet de Penningen der twee *Valerianen* weten te onderscheiden , te weten des Zoons van Gallienus en Salonina, genaamd *Cornelius Saloninus Valerianus* , en des Zoons van Val-

Valerianus en Mariniana, Broeder van Gallienus, doch van eene andere Moeder, genaamd *Licinius Valerianus*. Wanneer 'er alleenlyk de Naam van *Valerianus* gevonden wordt, is het zeer moeijelyk 'er wel van te oordeelen: maar als 'er *Cor.* of *Sal.* of *Divus*, of eene ' Vergoding op staat, zoo is het zekerlyk de Zoon van *Salonina*, omdat de Zoon van *Mariniana* nooit onder de Goden gesteld is geworden; integendeel wanneer 'er *Lic.* op staat, zoo is het buiten twyfel en gewis de zoon van *Valerianus*.

XII. Nademaal de Kopere *Æmilianen* van de eerste Grootte zeer hoog geacht zyn, zoo heeft men een middel uitgevonden om Penningen van *Philippus* den Vader, wiens aangezicht vry wel dat van *Æmilianus* gelykt, te vermommen, en 'er Penningen van *Æmilianus* af te maaken, aldus den prys veertig of vyftig guldens verhoogende.

XIII. Men moet zekere Penningen niet verwerpen, welker Ruggestuk in het minst niet tot de Hoofdzyde behoort, gelyk als het in 't laagte Ryk dikwils gebeurt; ik verftaa hier door den tyd van *Trebonianus Gallus* en *Volusianus*, als mede van de dertig Dwinglanden, welke het Ryk onder de Regeeringe van *Gallienus* verdeelden. Alles was toen in eene zoo groote verwarring, dat men, zonder de moeite te neemen van nieuwe Stempels te maaken, zoo ras als men hoorde, dat men van Heer veranderd was, het Hoofd van den nieuwen Keizer tegen een oud Ruggestuk aan sloeg: zonder twyfel is het by zoodaanigen geval, dat men op de Agter-

terzyde van eenen Penning van *Æmilianus* vindt *Concordia Augg.* of *Aeternitas Augg.* welk Omschrift voor *Hosilianus*, *Gallus* en *Volusianus* gediend hadt; indien het niet een van de *Philippen* is, door konst in eenen *Æmilianus* veranderd, zoo als hier boven gezegd is dat somtyds geschied. Men moet niet denken, dat de Muntmeesters sedert het Ryk van *Gallienus* zoo geleerd zyn geweest, dat zy geene zeer grove Mislagen in de Omschriften der Penningen begaan hebben. Wy hebben 'er al te klaarblykelyke op zekere Penningen van *Tetricus*, en van andere, welke buiten Italie zyn geslaagen geworden; 'tzy dat de Stempelsnyders geen Latyn genoeg konden, of dat die genen, welke hen de Omschriften gaven, die niet duidelyk genoeg schreeven; dit bragt hen tot deeze misgreepen. Ik heb 'er veele gezien, waar over men niet zoude kunnen twiften: ik twyfel niet of de Penning van *Aulenaus* is 'er een van.

Aangaande de ' Beginletters der Omschriften.

Zie hier de plaats om my te uiten over het laatste Stuk van belang, alwaar ik genoodzaakt word rede te geeven van de zyde, welke ik gekoozen heb, aangaande de Beginletters, welke op de Penningen gevonden worden, sedert den tyd van *Gallienus* tot zeer verre in het laage Ryk. Om het te doen met eene goede orde, geloof ik voor eerst, dat men moet toestaan, dat de Beginletters zoodanige zyn, welke alleen staande

1 *Littera initialis.*

de een volkoomē woord beteekenen. Wanneer men 'er meêr Letters byvoegt zyn het ¹ Verkortingen, en geen Beginletters. P. P. beteekent ² *Pater Patriæ* door Beginletters. PP. AVG. beduidt ³ *Perpetuus Augustus* door Verkortinge. T. P. is met Beginletters ⁴ *Tribunitia Potestate*. TR. POT. is het zelve by Verkortinge. V. P. moet door Beginletters ⁵ *Vota Populi* geleezen worden. VOT. PO. zegt het zelve door Verkortinge. In een groot getal van Letters is het moeijelyk te raaden, welke by malkander gevoegd, en welke alleen moeten blyven: en ik geloof niet, dat men aangaande dit Stuk eenen vasten Regel zoude kunnen geeven.

II. Het gebruik der Beginletteren is van alle Tyden, en aan alle Volken eigen geweest, sedert men heeft beginnen te schryven. De Latynen, de Grieken, de Hebreuwen hebben 'er zig van bediend; dit wordt bevestigd door het Doodvonnis, 't welk tegen den Koning Belfazar door drie Beginletters geveld wierdt, zynde Mem, Thau, Phe: *Mene, Themel, Pheres* ⁶, welke drie Beginletters Daniel alleen kon uitleggen. Het gebruik der zelve was op de Gedenkpenningen wel 't gemēnte: De kleine plaats, welke 'er is, om de ⁷ Omschriften op te zetten, de veelheid der Voornaamen, Toenaamen, Tytels, en Eerampften, zyn de rede, dat meest alles op de Penningen of door Beginletters, of door Verkortingen uitgedrukt is, zelfs op

¹ *Abbreviationes*. ² *Vater des Vaderlands*. ³ *Altydduwend Keizer*. ⁴ *Door de Wykmeesterlyke Magt*; of ook wel *Tribunitia Potestas* dat is *Van de Wykmeesterlyke of Gemeensmannelyke Magt*. ⁵ *Beloften des Volks*. ⁶ Zie Daniel V. 25. ⁷ *Circumscriptioes*, in 't Latyn; of *Legendes*, in 't Franſch.

op de Kopere van de eerste Grootte. De noodzaaklykheid is nog grooter geweest ontrent de lange ¹Opfchriften. Aangaande dit Stuk is het onmoogelyk eenige zekere en vastgaande Onderwyzinge te geeven: het beschouwen alleen van veele Penningen, en Opfchriften, op welke de woorden volkoomen en geheel uitgedrukt staan, kan veel helpen tot die Wetenschap. Aldus twyfelt niemand of S. C. betoekent ²*Senatus Consulto*: en S. P. Q. R. beduidt ³*Senatus Populus Que Romanus*: en I. O. M. is ⁴*Jovi Optimo Maximo*. Doch men is het niet eens, wanneer Δ. Ε. ⁵Διμαρχικῆς Ἐξουσίας, of ⁶Δόγματι Ἐπαρχίας, of ⁷Δίμῳ Ἐνχαῖ, dat is *Tribunitia Potestate*, of *Decreto Urbana*, of *Vota Publica*, beteekent.

III. Indien men altyd de Beginletters duidelyk hadt afgestipt, zoo zoude men die zeer gemaklyk kennen, en onderscheiden wanneer'er eenige by malkander moeten gevoegd worden voor een en het zelve woord: doch omdat men dikwils de Stippen heeft agtergelaaten, voornamentlyk in het laage Ryk, en op de kleine Gedenkpenningen, zoo vindt men'er dat gemak niet. Men leeft zonder zig te bedriegen D. N. V. L. ⁸*Dominus Noster Valerianus Licinius*. Maar men moet van elders weeten, dat DDNNIOVLICINV AVG ET CAES beduidt. ⁹*Dominorum Nostorum Jovii Licinii Invicti Augusti & Caesaris*. dit staat op den Penning.

¹ Inscriptions. ² Door het Raadsbesluit. ³ De Raad en 's Volk van Rome. ⁴ Aan den Besten Grootsten Jupiter. ⁵ Door de Wykmesseryke of Gemeensmannelyke Magt. ⁶ Op 's bevel van den Stads Raad. ⁷ Beloften des Volke. ⁸ Onze Heer Valerianus Licinianus Licinius. ⁹ Van onze Heeren Jovius Licinius den onverwinnelyken Keizer, en den Vysk.

ning, op welken de twee Hoofden met de aangezichten naar malkander staan. Hier van daan heeft men de vryheid aan zig genoomen van voor Beginletters te houden zoodaanige, welke het niet zyn, en van een enkel woord 'er verscheide te maaken. In CON. zynde *Constantinopoli* wil men vinden *Civitates Omnes Narbonenses.* enz.

IV. Ik geloof, 't welk men voor zeker kan aanneemen, dat, zoodikwils als verscheide Letters by malkander gevoegd goen verstaanbaar woord uitmaaken, men besluiten moet, dat het Beginletters zyn; en dat, wanneer de woorden eenigen zin hebben, men zig niet moet verbeelden, dat de Letters gescheiden moeten worden, om 'er verscheide woorden van te maaken. Ik 'ben dan geenzins van die, welke op 't naauwste het gebruik der Beginletteren uitpluizen, en welke voorgoeven, dat, om 'er zig met meerder verstant van te bedienen, men 'er geheele woorden van heeft tragten te maaken, om met meêr aangenaamheid de Menschen te misleiden. Wanneer my de Penning van *Gallus* vertoond wordt, op wiens Ruggestuk staat ARNAZI naast eenen Apollo, in de eene hand eenen Lauwriertak, en in de andere eene Slang houdende, zoo zal ik zekerlyk zeggen, dat het Beginletters zyn, welke ik niet weet uitteleggen; maar ik zal my niet verbeelden 'er op te leezen *ARte Narbonensium Apollo Servat Imperium*: want ik vraag, waarom men maar een enkel woord vande twee eerste Letters AR maakt, daar alle de andere

Let-

¹ *Alle de Narbonensische Steden.* Zie hierboven, Bladz. 102. en 107.

² *Door konst der Narbonensers behoort Apollo 's Keizerryk.*

Letters ieder een geheel woord uitmaaken. Ik moet het nog meer uitschreeuwen, wanneer ik op de Agterzyde van eenen Penning van *Claudius* den Goth eene Smids Beeldenisse zie den Hamer en de Nyptang houdende, met deezze Letters REGIARTIS, dat men my wil verzeeken, dat het Beginletters zyn, dit Opschrift uitmaakende: ¹ *Reduci Ex Gothia Imperatori Arcum Triumphis Insignem Straxit*. Omdat het my voorkomt *Vulcanus* of een van de *Cyclopen* te zyn, die hier de Grootte Meester of Vorst vant zyn Handwerk genaamd wordt; ² *Regi Artis*, zoo als men meer maalen den Naam van Koning of Prins geeft aan die in eenige Konst of Weetenschap uitmunt, ³ *Oratorum Principi*.

Want om een gevoelen, zoo zonderling als dit is, staande te houden, zoude men ten minsten een of twee Voorbeelden moeten hebben van die woorden, welke eene natuurlyke beduidnisse hebben, en niet te min om eene klare rede door de Beginletters moeten uitgelegd worden: Ik weet wel, dat men het tragt te bewyzen door eenen kleinen Penning, op welken staat ⁴ *Genio Antiocheni, Apollini Sancto*. Men wil, dat *Antiocheni* niet zy een woord zoo als het schynt, maar dat het alle Beginletters zyn. De Gedenkpenning heeft aan de eene zyde een Stad, verbeeld door eene zittende Godheid, met den Sluizer van de ⁵ *Toorenkroone* afhange; aan de andere zyde eenen staanden *Apollo*,

¹ Hy heeft voor den Keizer uit Gothland wederkerende eene Ererous met Zeegeteekens verciard gebouwd. ² Aan den Koning van de Konst. ³ Aan den Prins der Redenaaren. ⁴ De Antiochiens voor den Geleigeeff (of Beschermers), den Heiligen Apollo. ⁵ Corona turris of muralis.

lo, met eene Offerschaal in de eene, en zyne Lier in de andere hand: om regtuit te spreken, dit Zinnebeeld geeft geene de minste gelegenheid van te gelooven, dat het Omschrift uit Beginletters, zoowel aan de eene, als aan de andere zyde, bestaat. Om de Verbeeldinge van *Apollo* itaat *Apollini Sancto*; waarom zoekt men hier Beginletters? is't niet het natuurlyk woord, 't welk'er moet zyn? men is het dan volkoomentlyk eens, dat 'er in dit Omschrift geen Beginletters zyn: De getoornde Beeldenis aan de andere zyde is de Stad Antiochie, zoo als men haar duizendmaalen op Grieksche en Latynsche Penningen verbeeld ziet; Wat past 'er dan beter dan het woord, 't welk men 'er leeft, *Genia Antiocheni*? en is het ook niet behooryk, dat *Antiocheni* zonder Beginletters is, zoowel als het Omschrift van de andere zyde? Maar zal men zeggen, 't zoude dan *Antiocheno* moeten zyn, om eenen ¹ misflag tegen de Letterkonst te ontgaan; Ja het zoude zoo behooren te zyn, indien *Antiocheni* het ² Byvoeglyk Naamwoord van *Genio* was; Doch indien 't het ³ Noemend Geval is van 't ⁴ Werkwoord ⁵ *posuere*, 't welk'er onder verstaan wordt, zoo is *Antiocheni* zeer goed; en by aldien het in 't ⁶ Baarend geval is; wordende het ⁷ Zelfstandig Naamwoord ⁸ *Populi* 'er onder verstaan, zoo is ⁹ *Genio Populi Antiocheni* ook zeer goed. Op de Penningen is niets gemeener dan dat het Geval van 't Omschrift door Werkwoorden of Naamwoorden 'er onder verstaan geregeerd wordt.

¹ Solocismus. ² Nomen Adjectivum. ³ Nominativus Casus. ⁴ Verbum. ⁵ Hebben het gesteld, gemaakt, of opgeregt. ⁶ Genitivus Casus. ⁷ Nomen Substantivum. ⁸ Van 't Volk. ⁹ Voor den Geslachte van 't Antiochische Volk.

wordt. Alle de ¹Baarende, ²Geevende, en ³Beschuldigende Gevallen, welke men op de Penningen vindt, worden niet anders uitgedrukt. Het zy hoe 't zy, het zal altyd zeer redelyk zyn te zeggen, dat, wanneer de woorden verstaanbaar zyn, men nooit zonder eenige klaarblykelyke rede moct onderstellen, dat een woord uit Beginletters bestaat; en dat men niet ligtlyk zal kunnen bewyzen, dat onder de vier woorden, welke het Omschrift maaken, waar van hier gesproken wordt, het woord *Antiochens* alleen van Beginletters zoude te saamen gesteld zyn, om te doen raaden, dat men daar door ⁴*Genio Primæ Narbonensis, Tutori Imperii, Odio Christianorum Etiam Nobis Irato* wil zeggen.

V. Wanneer verscheide Letters geen woord kunnen uitmaaken, en dat die zichtbaarlyk Beginletters zyn, zoo staat het alleenlyk aan de Verstande van den eersten rang om de waarheid te raaden; vooral indien zy in groot getal zyn, bekwaam om'er een lang Opschrift van te maaken. Zoodaanig een Omschrift ziet men op eenen Penning van *Decentius* zonder Kroone op 't Hoofd; aan de eene zyde staat D. N. DECENTIVS NOB. GAES. ⁵*Dominus Noster Decentius Nobilis Caesar.* Op het Ruggestuk staat het gewoone ⁶Naamteeken van Christus, met eene A aan de eene, en eene Ω aan de andere zyde; het Omschrift is CΩNΩTVNNOT CNEΩ; onder aan ziet men CLPC. Vader
Har-

¹ Genitivy. ² Dativi. ³ Accusativi. ⁴ Aan den Geleigeef van het eerste Narbonensche gedeelte, den Beschermer van 's Ryk, door haat van de Christenen zelfs op ons vergramd. ⁵ Onze Heer Decentius de Edelyk. ⁶ MonogrammaChristi, zie het by Oudaan Taf. LXXXII. Pen. 2.

Hårdouin houdt staande, dat het een gebed aan Jesus Christus is om den voorspoed der Wapenen van den Vorst; aldus, *Christe Deus Cæsari Favere Nobilissimo Contra Tyrannum Urbium Nostrarum Nobilissimam Oppugnantem Tutela Cæsaris Nostra Erit Salus. Commune Lugdunensis Primæ Civitatum.* Niets kan beter verzonnen zyn, en indien de uitlegging de waare niet is, zoo verdient zy het te zyn. Het is natuurlyk te gelooven, dat het Naamteeken beduidt, dat Jesus Christus, tot wiens eere het hier gesteld is, waarlyk God is; want de Λ en Ω toonen aan, dat hy het eerste begin en het laatste einde aller dingen is: de omgekeerde F wil, dat men die niet neemte voor *Filius*, waar voor zy gemeenlyk genoomen wordt: de C is ook niet wel op haare plaats, 't welk beduidt, dat zy *Contra* en geen ander woord beteekent. Lions wordt met rede de Edelste der Steden; *Urbium Nobilissima*, genaamd: en de andere Steden van dat Landschap legt'er aan geleege, dat zy voor haare Hoofdstad bidden. Dit is 't gene de Letters onder aan beduiden.

Naa deeze algemeene Aanboringen, welke veldoende schynen om de rede aan te toonen, die ik gehad heb van dit gevoelen, aangaande de uitlegginge der Beginletteren, te omhelzen, zoo is my niets méer overig dan in 't kort te doen zien 't gene ik van deeze Letters, op de Penningen van het laage Ryk gevonden wordende, gevoel.

Ik

1 Christus God, begunstig den alleredelsten Vorst tegen den Dwingland de alleredelste onzer Steden belagerende, de bescherming van den Vorst zal onze behoudenis zyn. De Gemenfchap der Steden van het oerfste Lionsfche godelike. 2 Zoen.

Ik onderstel enkelyk als eene bekende waarheid, dat, om de Beginletters en de Verkortingen, welke men op de Gedenkpenningen vindt, uitteleggen, 'er geen zekerer weg is, dan alleenlyk die woorden te gebruiken, welke volkoomen op andere Penningen uitgedrukt gevonden worden: By voorbeeld, men kan niet twyfelden of F. T. R. beduidt ¹ *Felix Temporum Reparatio*; omdat men het op andere Penningen, of by Verkortinge FEL. TEMP. REP. of ook wel volkoomen met alle de Letters geschreeven vindt. Niemand zal over P. F. AVG. twisten, om dat men op de groote Penningen ² *Pius Felix Augustus* leeft. In tegendeel wanneer men'er woorden onder wilde verstaan, welke nooit geheel op andere Penningen van dien tyd gevonden worden, zoo zoude ik altyd het recht hebben van die te verwerpen, en andere bekende woorden in de plaats te eiffchen. Wanneer ik dan zeg, dat R. onder aan eenen Penning van Maxentius *Roma* beteekent, zoo ben ik geloofwaardiger dan die zal zeggen, dat zy *Rhemi* beduidt; omdat ik andere Penningen van dien Keizer voor den dag breng, op welke in 't breede *Roma* wordt geleezen, en omdat'er geene gevonden worden, waarop *Rhemi* staat. En als ik A. L. E. ³ vind, zal ik stoutmoediglyk zeggen, dat dit *Alexandria* is, omdat ik op andere Penningen somtyds ALEX. somtyds ALEXANA. en somtyds ALEXANDREA. heb gevonden.

Ik onderstel in de tweede plaats, gelyk alle die in deeze Weetenschap ervaaren zyn hier in met

¹ *Gedachte Herstelling der Tyden.* ² *De Oedbruytste, Gedachte Keizer.* ³ Zie hier boven Bladz. 107. en 108.

met malkander overeenkoomen , dat men fomtyds op de Ruggestukken der Gedenkpenningen heeft geslaagen , voor eerst , de Jaaren van de Regeeringe des Keizers¹. Ten tweede , de Naamen der Steden² , in welke de Penningen geslaagen waren. Ten derde , de verscheide Muntkamers³ , daar Geld gemunt wierdt *Officine Monetarie* genaamd. Ten vierde , de Waarde van het Geld⁴. Ik zeg niet , dat'er nooit anders dan dit op geteekend wierdt ; want men vindt'er veele andere zaaken op. Hier in zullen alle de Oudheidkenners ligtlyk overeenkoomen. Ik zeg ook niet , dat men'er altyd deeze vier zaaken op gezet heeft , want dat zoude klaarblykelyk een misflag zyn ; maar alleenlyk , dat zy iomtyds alle vier , somtyds eene alleen , en somtyds meerder zaaken'er op gevonden worden , wanneer de Ruggestukken alleenlyk vol Letters , zonder eenige verbeeldinge , zyn , gelyk op 't laatste van het laage Ryk.

Ik onderstel in de derde plaats , dat men in deeze soort van Penningen onder aan het Ruggestuk gemeenlyk altyd de Naamen der Steden , en der verscheide Muntkameren , in welke de Penningen geslaagen zyn , gesteld heeft : en dat het Veld van den Penning meest diende om'er de Jaaren van de Regeeringe , en de Waarde van de Munte op te zetten. Tot getuigenisse van 't gene ik hier zeg wil ik niets als het gezigst alleen hebben.

In de vierde plaats onderstel ik , dat , gelyk
wy

¹ Zie hier boven , Bladz. 24. en 95. ² Zie hier boven , Bladz. 201. en 102. ³ Zie hier boven , Bladz. 115. en 116. ⁴ Zie hier boven , Bladz. 117. en 118.

wy ons tegenwoordig , dan van Arabifche , en dan van Romeinifche Cyferletters bedienen , men ook alzoo in die tyden , dan eens Griekfche , en dan eens Latynfche Getalletters gebruikte . Dit kan niet tegengefproken worden .

Deeze Stokregels vooronderfteld zynde , zoo zeg ik , dat , zondet zyn toevlugt te neemen tot eene nieuwe Stellinge , en zonder de gemeene Kenniffe onder den voet te werpen , men zeer gemaklyk alle de Penningen van het laage Ryk kan uitleggen , welke waarlyk gangbaare Munten zyn geweest , van welke het Volk zig bediende , en niet zoodaanige , die van geen het minfte gebruik in den Koophandel waren , niets anders dan eene betaalinge van verfcheide Schattingen te kennen geevende . Tot rechtveerdiging van myne gedagte heeft men maar alleenlyk deeze volgende Letters in 't byzonder te onderzoeken .

{	AN.	}	ANTHIOCHÆ,
	ANT.		of
	ANTH.		SANTIOCHÆ. .
	ANTI.		
{	ANB. ANTIOCHÆ SECVNDA <i>Officina</i> . Men vindt'er tot tien toe ; het was eene van de grootfte Steden , in welke tien Muntkamers of tien Muntmeesters waren .		
	SM. ANT. is SACRA MONETA ANTIOCHÆ.		
{	SM. ANT. S. is SACRA MONETA ANTIOCHÆ SIGNATA.		

AQ.

- { AQ. is AQVILEIÆ.
 { AQ. P. S. is AQVILEIÆ PECVNIA SI-
 GNATA.
 { AQ. O. B. F. is AQVILEIÆ OFFICI-
 NA SECVNDA FE-
 RIT. of OFFICINÆ
 SECVNDAE FABRICA.
 { S. M. AQ. P. is SACRA MONETA A-
 QVILEIÆ PERCVSSA.

- { A. } is ARELATE. door de Beginletter
 { AR. } en door eene Verkorting.
 { ARL. }
 { PARL. is PERCVSSA ARELATE. of
 PECVNIA ARELATE *Signata.* of
 enkelyk PECVNIA ARELATEN-
 SIS.
 { T. AR. is TERTIA ARELATENSIS of
ficina.
 { Q. AR. is QVINTA ARELATENSIS
Officina.

- { CON. }
 { CONS. } is CONSTANTINOPOLI.
 { CONST. }
 { CONOB. is CONSTANTINOPOLI OF-
 FICINA SECVNDA.
 { COMOB. is CONSTANTINOPOLI MO-
 NETA OFFICINÆ SECVN-
 DÆ. of MONETARIA OFFI-
 CINA SECVNDA.
 { CORNOB. is CONSTANTINOPOLI
 ROMÆ NOVÆ OFFICI-
 NA SECVNDA.

- { L. LC. }
 { L.VG. } is LVGDVNI of LVCDVNI.
 { LVC. }
 L.P. is LVGDVNI PERCVSSA, of LVGDV-
 NVNENSIS PECVNIA.
 M. L. is MONETA LVGDVNENSIS.
 { LVC. P. S. } is LVCDVNI PECVNIA SI-
 GNATA.
 MLL. is MONETA LVGDVNENSIVM,
 slaande dit op de Landen ontrent Lions.
 PLON. is PERCVSSA LVGDVNI in OF-
 FICINA NOVA. of PECVNIA
 LVGDVNENSIS OFFICINÆ
 NOVÆ.
 { T. }
 { TR. } is TREVERIS of TREVERORVM.
 { TT. }
 TRP. is TREVERENSIS PECVNIA, of
 TREVERIS PERCVSSA.
 TROBS. is TREVERIS OFFICINA
 SECVNDA SIGNAVIT.
 MOSTT. is MONETA OFFICINÆ SE-
 CVNDÆ TREVERORVM.
 SMTSB is SACRA MONETA TREVE-
 RIS SIGNATA SECVNDÆ Of-
 ficinæ.
 { R. }
 { RO. } is ROMÆ.
 { ROM. }
 SMR. is SIGNATA MONETA ROMÆ.
 SMRP. is SACRA MONETA ROMÆ
 PERCVSSA.
 { SMRQ. } is SIGNATA MONETA RO-
 MÆ in QVARTA Officina.
 { RVPS. } is ROMÆ in QVINTA Officina
 PECVNIA SIGNATA. THEV.

THEV.
 { THEVP. } is THEOVPOLI of THEO-
 { THEOPO. } POLI. Antiochie, die deezen
 Naam kreeg onder de Regeeringe van *Justinianus*, wordende nooit op Penningen van zyne Voorzaaten, alzoó weinig als de Naam van Antiochie, door ANT, noch onder zyne Regeeringe, noch onder die zyner Naavolgeren, gevonden. Want men ziet hem nergens als op eenen Penning van den jongen *Justinianus*, welke wel van den ouden *Justinianus* zoude kunnen zyn.

Zie hier meerder dan van nooden is om de gemeene Kennisse, wegens het ¹ onderste gedeelte van deeze soort van Penningen, staande te houden, zonder eene nieuwe ² Stellinge te gebruiken. Laat ons nu spreken van de Letters, welke op 't Midden of 't ³ Veld van de Penningen staan, en welke ik oordeel niets anders te moeten beteekenen als de Jaaren der Regeeringe, en de Waarde van het Geld, of afzonderlyk, of beide te saamen; ik meen wann'er geen plaats is om een Opschrift te stellen, als deeze S. F. ⁴ *Sæculi Felicitas*. T. F. ⁵ *Temporum Felicitas*. C. R. ⁶ *Claritas Reipublicæ*.

Het is zeker, dat men niet als in het laage Ryk de Jaaren der Regeeringe, ⁷ ANNO II. III. IIII. enz. op de Ruggestukken der Penningen uitgedrukt vindt. Men ziet'er geen van deeze soort voor het Ryk van *Justinus*, ontrent

¹ *Ima pars nummi*, in 't Latyn; *l'Exergue*, in 't Fransch. ² *Système*. ³ *Area nummi*, in 't Latyn; *le Champ de la Medaille*, in 't Fransch. ⁴ *De Gelukkigheid van de Eeuw*. ⁵ *De Gelukkigheid der Tyden*. ⁶ *De Doortugsigheid van den Staat*. ⁷ *In het tweede, derde, vierde jaar, enz.*

GEDENKPENNINGEN. 309

trent het jaar onzes Zaligmaakers 518, en ook geen naa de Regeeringe van *Michael Rangabe*, die in 't jaar 811 't Gebied in handen hadt. Men kan zig niet bedriegen, omdat men 'er ANNO II. III. IIII. enz. op leest, en dat de andere Letters, welke tusschen beiden gevonden worden, van eene andere gedaante en van eene verschillende grootte zyn.

Nu moet bewezen worden, dat de Letters I. K. X. XX. XXX. XXXX. staande op het midden of 't Veld van het Ruggestuk, de Waarde van het Geld aantoonen: Het volgt noodzaaklyk uit het Beginfel 't welk ik heb vastgesteld; want indien de Letters der Ruggestukken niets anders kunnen beduiden als 't Jaar der Regeeringe, of den Naam der Stad, of de Waarde van het Geld; zoo is 'er, wanneer de Naam van de Stad reeds aangetoond, en het Jaar der Regeeringe uitgedrukt is, niets meer overig dan de Prys of Waarde van het Geld.

Indien men nooit de Waarde op de Penningen geslaagen hadt, zoo zoude men het my kunnen betwisten: maar sedert dat de Munt in gebruik is geweest, en men malkander de Metaalen niet meer by 't gewigt toewoeg, zoo heeft men 'er de Waarde op uitgedrukt, voornamentlyk op de Kopere Penningen. Wy hebben verscheide zulke stukken, eertyds genaamd *Triens*, *Quadrans*, *Semis*, *Sextans*, en met o. oo. 000. 0000. en S geteekend. Onder de Zilveren Munten hebben wy Stukken eertyds *Denarius* en *Quinarus* geheeten, en met X en Q geteekend¹. Wy vinden 'er ook de vermeer-

¹ Zie hier boven Bladz. 30. 117. en 118.

meerderinge van de Waarde op uitgedrukt ¹.
 Waarom zullen wy dan niet zeggen , dat men
 ook op de zelve wyze in het laage Ryk de
 regte Waarde op de Penningen uitgedrukt
 heeft?

Moogelyk zal men my tegenwerpen , dat
 men in het hooge Ryk dit teeken , 't welk men
 'er zeer naauwkeuriglyk ten tyde van de Staats-
 regeeringe op floeg, niet meêr vindt Hier op
 antwoord ik , dat het niet meêr noodig was ,
 nademaal de Grootte en Zwaarte der Penningen
 in dien tyd met de Waarde overeenkwam. Een
 Kopere van de Eerste Grootte was een geheele
As. Een Kopere van de tweede Grootte was
 een *Semis* of de Helft van eenen *As*. De Ko-
 pere Stukjes van de Derde Grootte maakten de
 andere mindere gedeeltens van eenen *As* uit ;
 en dat is de rede, dat wy de kleine Kopere Pen-
 ningen van zooveele verscheide Groottens vin-
 den. In het vervolg van tyd het ongemak ge-
 zien hebbende van deeze zeer kleinen Muntjes,
 van welke ons eenige zyn overgebleeven , die
 geteld wordende door de vingeren droopen ,
 zoo heeft men zig toegelegd om veel grooter
 stukken, 20, 30 of 40 van deeze kleine Munt-
 jes waardig, te slaan; gelyk men nu in onzen
 tyd ², om dat de *Deniers* al te ongemaklyk te
 tellen waren de *Liards* gemunt heeft, welke
 drie *Deniers* waardig zyn ; de *Carolus*, welke
 tien *Deniers*; en de *sols marquez*, welke vyftien
Deniers doen, enz. Zoo hebben wy ook stuk-
 ken van vyf Stuivers of *Pieces de cinq sols*, wel-
 ke een twaalfde deel van een *Ecu*, gelyk de
Sols

¹ Zie hier boven Bladz. 118. ² Te weeten in Vrankryk.

Sols of *Stuivers* een zefftigfte , en de *Liards* een tweehonderd en veertigfte deel zyn.

Men zoude my alhier kunnen tegenwerpen de verſcheide Grootte der Penningen , door een zeker teeken van de zelve Waarde gemaakt , of de verſcheide Waarde op Penningen , van de zelve Grootte geteekend . Doch hier op kan men ligtlyk andwoorden , dat zulks geſchied is by het verhoogen of verlaagen van het Geld ; want wanneer de noodzaaklykheid van Staat , of 't gemeen belang het een of het ander vereiſchte , dan wierden Penningen van de zelve Grootte verſcheidentlyk geteekend , en 't geen maar een dertigfte deel van eenen *As* was , wierdt een twintigfte of tiende deel waardig ; of in 't tegendeel 't geen een tiende deel was , wierdt maar een twintigfte of dertigfte deel waardig .

Dit vooronderſteld zynde , zoo zie hier , hoe deeze Penningen moeten uitgelegd worden , door een Voorbeeld van elken Penning . Men vindt *Kopere Muntjes* ten tyde van *Theodoſius* geſlaagen , veel kleiner dan de *Silvere Quinariën* , zoodaanig een Stukje zoude minder dan een *Franché Denier* of *Maille* moeten waardig zyn . Men kan niet twyſelen , of de *As* was meêr dan veertig of vyftig van deeze kleine Stukjes waardig . Wanneer men nu op eenen *Koperen Penning* van de *Middelmaatige Grootte* eene *X* vindt , beduidt dit *Cyfer* , dat het Stuk Gelds tien van deeze kleine Stukjes , en twee *XX* geeven te kennen , dat het'er twintig waardig is . enz . En Wanneer een Penning van de zelve Grootte verſcheidentlyk geteekend is , te weeten met een meerder of minder getal , zoo moet men zeggen , dat de *Munt* in dien tyd verhoogd of verlaagd is geworden .

M. Dit staat op eenen Penning van *Anastafius*. Zyne Waarde was veertig van
 E. *CON.* die kleine Stukjes. Hy was te Constantinopolen in de vyfde Muntkamer geflaagen.

KN†I. 'Zonder eenige Letters onder aan. Deeze Penning is van twintig kleine Stukjes. Daar staat niets onder aan, en waarfchynelyk heeft'er een A geftaan, die uitgegaan is, het eerfte jaar der Regeeringe aantoonende. AN. van welke twee Letters de N alleen maar gezien wordt.

A ✠
 N K I. Een Penning van den ouden *Justinus* twintig kleine Stukjes waardig, te Theffalonika geflaagen, het eerfte jaar zyner Regeeringe.
 O. TEC.

I. in eene Kroone van groente tuffchen twee Starretjes, zonder iets onder aan, beduidt dat deeze Penning tien van de kleine Stukjes waardig is.

A ✠ X
 N I X
 N I X
 O. XI. Een Penning van *Justinianus* tien kleine Stukjes waardig, te Antiochie *Theupolis* geflaagen, in het eenender-tigfte jaar van zyne Regeeringe.
 THEV.

D Een Penning te Alexandrie, in de tweede Muntkamer, geflaagen; tien kleine
 ITB Stukjes waardig.
 AAEE.

A

1 *Sans Energie*, in 't Franfch.

A M Een Penning van den jongen *Justi-*
N M *mus*, veertig kleine Stukjes waar-
N B dig, te Nicomedie geslaagen, in de
O. tweede Muntkamer, het vyfde jaar
NIKO. zyner Regeeringe.

✠✠ Een Penning van *Mauritius*, twintig
 XX kleine Stukjes waardig, te Rome ge-
ROM. slaagen.

ANNO Een Penning van *Phocas*, veertig
XXXXIII. kleine Stukjes waardig, te Cyzi-
KYZ. A. cum, in de eerste Muntkamer ge-
 slaagen, het vierde jaar van zync
 Regeeringe.

Zonder twyfel zal men my te gemoet voeren, dat ik de gemaklykste Voorbeelden voor den dag breng, en dat'er Penningen zyn, welke men zoo ligtlyk niet kan uitleggen. Hier op antwoord ik, dat het een ongemak is gemeen aan alle de ¹Stellingen: en dat de nieuwe Aankoomelingen verpligt zyn toe te stemmen, dat wegens de meeste Penningen, welke my zouden kunnen worden tegengeworpen, de Stad Narbona, en de Koopluiden van *Gallia* of het oude Vrankryk, geene betere uitlegginge'er van kunnen geeven. Getuigen hier van zyn **AMB.** op den Penning van *Magnentius*: **MDPS.** op dien van *Arcadius*. **TESOB.** op dien van den jongen *Theodosius*: en meerder andere diergelyke: het zy dat dit komt of door eenen misslag der onweetende en onervaarene Muntmceelsteren, zoo als de Heer Gallant voorgeeft, in zyne Verhan-

¹ *Systema.*

handeling over de Penningen van *Tetricus*, aange-
toond te hebben : of moogelyk wel door de
verscheidenheid der Letteren van dien tyd, wel-
ke ons nu niet meêr bekend zyn. Want waa-
rom zoude in die voorgaande Eeuwen niet heb-
ben kunnen gebeuren, 't gene wy nu ook in de
onze zien? Men ziet het vrede onderscheid
van Hebreuwfch, gedrukt met vierkante, en
met Rabbynfche Letters. En men vindt nu
nog te Rome in verscheide 'Rechtplaatfen eene
zoo' verschillende manier van het Latyn te fchry-
ven, dat men zyn toevlugt moet neemen tot de
Bankhouders om de Letters uitteleggen.

Ik redeneer niet volkoomentlyk op de zelve
wyze over het ³ onderfte der Penningen, welke
ouder zyn, waar op men XXI, of alleen, of
met eenige andere Letters verzeeld, vindt : maar
alleenlyk kan ik niemand raaden van de nieuwe
Stellinge aanteneemen, naamentlyk dat die Cy-
ferletters eenige Schattingen en vrywillige Gif-
ten beteekenen, hoeveel waarschynelykheid men
²er aan wil geeven. Het denkbeeld van deeze
Schattingen, getoekend op Penningen, welke
voor geen Geld dienden, zoo als men voorgeeft,
moet niemand meêr treffen, nu ik deeze myne
gedagten gezegd heb. Deeze breeking van het
getal in XXI moet mishaagen, omdat zy tegen
de manier van alle de Schattingen is, welke ge-
reekend wierden by ronde getallen, als van
Tiende, Twintigfte, Dertigfte, en Veertigfte,
zonder dat wy ooit iets vinden in de Oude
Schryvers van een Elfde, Eenentwintigfte,
Eenendertigfte, of Eenenvceertigfte. Ik

1 *Tribunalia*. 2 *Banquiers*, in 't Franfch. 3 *l' Exergue*, in
't Franfch.

Ik zoude dan veel liever willen zeggen, 't gene ik aangaande den laaten tyd van 't laage Ryk gezegd heb, dat het de Waarde van de Munte is, welke men op de Penningen geslaagen heeft; zoo als wy zien, dat nog tegenwoordig op de kleine Duitsche, Spaansche, Zweedsche en Engelsche stukken Gelds gedaan wordt. Men zoude ook daarenboven met veel rede kunnen zeggen, dat de Letters, welke by de Cyfers staan, eigen zyn aan iedere Stad, daar men Geld munte, of aan elke verscheide Muntkamer, wanneer 'er in de zelve Stad meer dan eene waren. Byna gelyk in Vrankryk, daar elke Stad, die Geld munt, eene byzondere Letter op de Stukken slaat. Waarom zouden het ook niet de Beginletters van de Naamen der Muntmeesteren kunnen zyn? nademaal de aloude Romeinsche Penningen de Naamen van de Muntmeesters droegen, en op onze oude Fransche Munten, gelyk als op de Engelsche, en op die van eenige andere Landen, de Naam of van den Muntmeester, of van den Stempelsnyder, gevonden wordt.

Dit ondersteld zynde zoude men kunnen zeggen, dat ten tyde dat men onder aan den Penning deeze Letters gezet heeft, naamentlyk van *Aurelianus* af tot *Diocletianus* toe, men heeft willen doen zien, dat deeze kleine Munten het twintigste deel van eenen *As* waardig waren. Ik ben verzekerd, dat de Geleerden meerder genoeg in dit gevoelen zullen vinden. Laat ons nu eenige Voorbeelden van zoodaanige Penningen bybrengen.

Een Penning van *Aurelianus* is 'er, op wiens

Ruggeftuk staat ¹*Oriens Aug. XX. I. VI.* deeze Cyferletters beduiden, dat hy het twintigfte deel van eenen *As* waardig is; dat hy in eene Stad welke de I op het geld zettede, en in de zesde Muntkamer, geslaagen is.

Op eenen van den zelve Keizer staat ²*Providentia Deorum. P. XX. V.* de Waarde is als die van den voorgaanden; de P is de Letter van de Stad; de V beduidt de vyfde Muntkamer.

Op eenen Penning van *Severina* ziet men *Providentia Deorum. N. XX. T.* de Waarde is gelyk die van den voorgaanden; de N is de Letter van de Stad; de T beteekent de derde Muntkamer, *Tertia Officina*, of den Naam des Muntmeesters.

Op eenen van *Florianus* met ³*Concordia Militum. T.* deeze Letter is het Merk van de Stad.

Een Penning van *Probus* heeft ⁴*Virtus Invisi Aug. VI. XX. T.* de Waarde is mede een twintigste deel van eenen *As*; de Cyferletters VI beduiden de zesde Muntkamer; de T is de Letter van de Stad.

Zie hier eenen Godenkenning van *Carus*, hebbende ⁵*Consecratio. SIS. XX. II.* de Letters SIS. beteekenen den Naam van de Stad *Siscia*; en II. beduidt de tweede Muntkamer van de zelve.

Het zal volgens deezen Grondregel ligt vallen alle de andere Gedenkpenningen uitteleggen, zonder in de oude uitleggingen, welke natuurlyker

¹ De Opgaande Zon des Keizers. ² De Voorzienigheid der Goden.
³ De Eendragt der Krygsknechten. ⁴ De Manhaftigheid (of Dapperheid) van den onverwunnelyken Keizer. ⁵ Vergodding.

lyker zouden kunnen schynen, eenige veranderinge te maaken.

XII. O N D E R W Y Z I N G E .

Wegens het gedrag van iemand, die zig op de Studie der Gedenkpenningen legt, en 'er eenige Verzaamelen wil.

Om te beletten dat dit werk niet te groot werde, en den moed doe verliezen den nieuwe Liefhebber, welke dikwils meerder lust hebben om zig bezig te houden en te vermaaken, dan om zig ernstig te oefenen; zal ik in deeze laatste Onderwyzinge alles besluiten 't geen my nog overig is te zeggen aangaande myn Onderwerp, van het welk ik gemaklyk nog drie of vier verscheide Onderwyzingen had kunnen maaken. Te weten, welke de Zeldzame Penningen zyn: Welke de Boeken zyn, waar in men met voordeel leezen, en de uitlegginge der Penningen vinden kan, als mede het middel om zig te gewennen zonder hulpe de Omschriften te leezen, welke gemeenlyk verkorte woorden zyn, of door de Beginletters moeten verstaan worden: Dit is het, waarentrent noodzaaklyk eenige onderregting moet gegeven worden, gelyk ook aangaande het gedrag, 't welk iemand, die zig op deeze soorte van oefeninge legt, moet houden.

Hy behoort eene middelmaatige Kennisse van de Grieksche en Latynsche Geschiedenissen te hebben, en de zelve uit de oorspronkelyke

Wat een Liefhebber moet weten van de Historien.

V 5

Schry-

Schryvers , en niet alleenlyk maar uit de Kortbegrippen te trekken , welke nooit een Man genoegzaam onderregten , die duizend kleinigheden , haar opzigt hebbende op de Penningen , en welke men gansch niet acht , wanneer men in de Liefhebberye niet geoeffend is , van nooden heeft. Hoe meêr men in deeze leeringe gevorderd is , hoe meêr gemaklykheid en vermaak men vinden zal in de Gedenkpenningen , welke men zelfs zal beginnen uitteleggen , en waar in men dagelyks nieuwe Ondekkingen doen zal. Men zoude , wanneer men aanstonds door de Penningen begon zonder te vooren Geschiedenissen gelezen te hebben , echter niet naalaaten de zelve hulpe voor de Historie te vinden , welke men zoude hebben , leezende het Leeven en de Gedenkschriften van eenen Vorst , welken men reeds gezien en gekend hadt.

De Aardrykskunde.

Men moet daarenboven zig wel gelegd hebben op de Oude en Nieuwe ¹ Aardrykskunde , om de zelve over een te kunnen brengen. Zonder deeze zoude men nooit Kennisse kunnen krygen van de beste Penningen , zynde die der Steden en Volkplantingen , welker Verbeeldingen moest alle vol geleerdheid zyn.

De Tydrekenkunde.

Men moet meêr dan middelmaatiglyk ervaren zyn in de ² Tydrekenkunde: niet alleenlyk Kennisse hebbende van de algemeene en gewoonlyke , maar ook , indien ³ t zyn kan , van de byzondere Jaarrekeningen der Volken en Sreden , welke men in het vervolg tot genoeg en op de Penningen zal bewyzen.

De Fabelagtige Historie.

Ik zwyge van de ³ Fabelagtige Historie en van

¹ *Geographia.* ² *Chronologia.* ³ *Mythologia.*

van den Heidenschen Godsdienst , volkooment-lyk noodzaaklyk om de Ruggestukken der Penningen te verstaan, welke daar mede gemeen-lyk belaadn zyn. In het begin zoude een Lief-hebber , by gebrek van deeze Weetenschap , zig gestaadig verlegen vinden door de Zinne-beelden , welke hem de Kennisse der Verbeel-dingen moesten gemaklyk maaken.

Zoo wanneer een Liefhebber nog niets in deeze Weetenschappen gevorderd is, zoude hy moeten beginnen met de Tydreekenkundige Tafels van Vader *Pesau* , welke de gemaklyk-^{Nood-zaaklyke Boeken.}ste zyn : ter zelve tyd leezen de Aardrykskun-^{de}de van Vader *Briet* , die volgens een goede orde de beste overeenkomste van de Oude met de Nieuwe gemaakt heeft : zig de Gedenkpenning-^{gen} van *Goltzius* gemeen maaken, en het Boek van Vader *Hardouin* doorbladen , genaamd *Nummi Populorum & Urbium* , waar induizen-^{den}den van fraaije zaaken te leeren zyn, zelfs in de plaatser in welke hy de waarheid niet heeft kun-^{nen}nen naavorschen. De Grieksche Penningen van den Heere *Kaillant* zullen ook tot een groot be-^{hulp}hulp dienen door de geleverde Aanmerkingen , welke hy op het einde van het Boek geplaatst heeft.

De Histori dan moet , zoo als wy gezegd hebben, de voornaamste oeffening zyn; ten op-^{zichte}zichte der Gedenkpenningen. *Herodotus* , *Dion* , *Dionysius* van *Halicarnassus* , *Polybius* , *Titus Li-^{vius}* , *Tacitus* , *Vellejus Paterculus* , enz. moeten met aandacht geleezen en herleezen worden.

Naar maate dat hy in het vergaderen der Pen-

3 Gedenkpenningen van Volken en Steden.

Penningen vordert, zal hy de Griekſche en Latynſche Oudheidkenners leezen, als *Suidas*, *Pausanias*, *Rofinus*, *Philoſtratus*, *Rhodiginus*, *Gyraldus*, en diergelyke, welke duizend fraaije ontdekkingen aan de hand geeven tot uitlegginge der Zinnebeelden.

Indien hy van zig zelve geen trek genoeg heeft tot de Studie, of dat zyne beezigheden hem geenen tyd vergunnen, moet hy, om zig aante-moedigen en in korten tyd te vorderen, het ſchoone Werk van den Heere *Spanheim*, *De Praeſtantia & Uſu Numiſmatorum*, leezen, uit het welk hy de naauwkeurigheid zal leeren be-minnen, en zig doen achten, wanneer 'er gelegenheid gegeeven wordt om van de Penningen in gezelfchap te ſpreken. Aldaar zal hy de Konſt leeren van de gevoelens zyner tegenpar-tyen met beleefdheid te beſtryden, en zig niet over te geeven aan het vuur van eene alte driftige inbeeldinge, zynde niets onbehoorlyker dan van een geſchil van zuiver vernuft, 't welk vol zoetigheid en aangenaamheid moet zyn, eenen bloedigen oorlog te maaken, gaande tot kyven en ſlaan.

*Natis in uſum letitiae joci,
Pugnare, Thracum eſt: ponite Barbarum
Morem, verecundasque Muſas
Sanguineis prohibete rixis.*

In-

1 Van de Voortreffelykheid en het gebruik der Gedenkpenningen.
2 Daar men gewtjes aanrogt in vrolykheid te willen vergen is het doen van de Thraciers, weg met die vromde manier, en met de oerbaare Zanggodinnen bevyden van bloedige geſchillen. Dit zyn de woorden van Horatius, *Carminum Lib. 1. Ode 27.* doch een weinig verandert.

Indien hy deeze moeite zelfs niet wil neemen , en de Taalen niet verstaat , zal hy zig kunnen vergenoegen met aanstonds de Lessen , welke wy hem in dit Werk gegeven hebben , te leezen , om met weinig moeite of kosten ervaaren voor den dag te koomen ; en daarna zal hy de Boeken zoeken , in welke Penningen gesneden en uitgelegd zyn , 't welk hem deeze Weetenschap gemaklyk zal maaken , zonder veel tyd 'er aan te besteeden . Ik zal 'er eenige , welke van de noodzaaklykste zyn , aan de hand geeven .

Om de Grieksche Stedepenningen te kennen moet men *Goltzius* leezen in zyn Sicilia , in zyn ^{voor de Grieksche} Steden . Griekenland , en in de Eilanden : men zal 'er de noodigste en weetenswaardigste zaaken , deeze soorte van Penningen raakende , vinden .

Indien wy niet kunnen hoopen ooit een volvoerd Werk van de Grieksche Steden te zien , gelyk wy 'er een van de Latynsche hebben , zoo zullen wy ten minste den troost genieten van eene naauwkeurige beschryvinge 'er van te hebben in het laatste Werk van den Heere *Vaillant* , ^{Vaillant} in 't jaar 1698 te Parys gedrukt , en nu even op nieuws in Holland van de Pers gekoomen , met eene merkelyke vermeerderinge . Men zal 'er alle de Grieksche Stedepenningen vinden met de Hoofden der Keizeren 'er op geslaagen . Daar is eene breede Uitlegging bygevoegd van alle de Jaarrekeningen , van de Spelen op de Feestdagen , van de Verbintenissen , en van alles 't geen moeite baart aan zulke , welke zig op deeze Studie beginnen te leggen , zynde dit een groot behulp voor de Penningen , welker Omschriften kwaalyk of dubbeld gedrukt , en zeer moeijelyk uit te leggen zyn .

De

*Fulvius
Ursinus*
voor de
Burger-
meester-
lyke.

De Burgermeesterlyke Penningen (of die der Romeinsche Huizen) zal men leeren kennen in het Boek van *Fulvius Ursinus*, door den Heer *Patin* vermeerderd. Over dit Onderwerp heeft men niets beter gemaakt, tot dat wy het Werk van den Heere *Vaillants* gekreegen hebben, van 't welk ik elders heb gesproken. Wy hebben het sedert het jaar 1703 in twee groote Deelen, doch in Vrankryk is het zeer kwaalyk te bekoomen en dier. De dood van den Heere *Morell* heeft ons alle hoop doen verliezen van ooit het zyne, 't welk hy meende uit te geeven, te hebben.

*Occo en
Mezzabarba*
voor
de Kei-
zerlyke.

Tot de Keizerlyke Penningen moet men zeer noodzaaklyk den laatsten druk van *Occo* hebben, omdat *Mezzabarba* onvolmaakt is, hebbende de Grieksche Penningen agtergehouden voor een tweede Deel, 't welk tot nog toe nooit het licht gezien heeft. Men zal dan in de Beschryvingen, welke hy maakt, de eerste Kennisse der Penningen krygen, en in den zelve tyd zal men die leeren in Orde schikken volgens de Tydreekkunde.

Patin.

Alfchoon de Heer *Patin*, in zyn groot Werk van de Keizerlyke Penningen, geene heeft laten snyden als de Kopere van de Middelbaare Grootte, zoo is'er echter veel in te leeren voor alle Penningen van wat Metaal of Grootte zy moogen zyn, om de overeenkomst van de Verbeeldnissen, welke men'er op vindt.

Gevartius.

By gebrek van de voorgaande moet men zien te krygen de Penningkaffe des Hertogs van Aarschot, welke *Gevartius* heeft doen Drukken met de uitleggingen; men vindt'er byna alle de gemeene Penningen. Indien men'er *Oiselius* wil by.

Oiselius.

1 Hier boven Bladz. 77 en 81.

byvoegen, zal men bevinden, dat zyne uitleggingen nog beter zyn.

Het is waar, dat deeze Schryvers eigentlyk maar van de Kopere Penningen gesproken hebben; daar zyn'er ook die van de Goude gehandeld hebben, gelyk *Hemelarius*, Kanonik van Antwerpen, welke een byzonder Deel'er van heeft geschreeven. De Heer *Patin* heeft in zynen ¹ Schat eene fraaije Verzaameling van Zilvergebragt; hy heeft'er ook eenige groote Pronkpenningen en andere Kopere Penningen van de Eerste Grootte bygevoegd. Maar men zal'er veel meerder vinden in de laatste uitgaave van den Heere *Vaillant*, welke niet lang is afgedrukt geweest, en van een zeer grooten dienst zal zyn om zoo wel de Goude als de Zilverpenningen uit te leggen; want hy heeft zig niet vergenoegd met'er de enkele Beschryvinge van te maaken, zoo als hy gedaan hadt van de Kopere, maar hy heeft'er eene beknopte uitlegginge bygevoegd.

De Heer *du Cange* heeft in zyne ² Byzantynsche Huizen zeer net doen snyden het geheele laage Ryk, en hy maakt'er de uitlegginge gemaklyk van, door de geleerde Verhandeling, welke hy agter zyn ³ Latynsche Woordenboek heeft laten drukken.

De zeldzaame Penningen zyn in 't breede uitgelegd door *Tristan* van St. Amand, in drie Deelen, welke doen zien de vlyt, die deeze geleerde Man gehad heeft voor een Werk, waar in niemand hem tot Leidsman konde dienen.

De Heer *Vaillant* heeft vergaderd het gene

we-

¹ *Theaurus.* ² *Familia Byzantina.* ³ *Glossarium Latinum.*

wegens de Volkplantingen konde gezegd worden; en by aldien men zyn Boek met aandacht wil leezen, zoo zyn 'er weinig ¹ Verbeeldingen, welke men niet gelukkiglyk zoude kunnen uitleggen.

Veele zaaken baaren eenen nieuwen Liefhebber groote moeite, en houden hem tegen, indien hy nooit eenige algemeene Kennisse van de Gedenkenningen gehad heeft. Hy zal dan beginnen met de ² Saamspraakken van *Antonius Augustinus*, welke zyn als zooveel lessen bekwaam tot goede Onderwyzinge. Hy zal ook groote hulpe vinden in den ³ Schat van *Goltzius*, in welken de zaaken tot zekere Hoofdpunten gebragt zyn, waar uit hy de eerste Beginfelen van deeze Weetenfchap zal leeren.

Antonius Augustinus.
Goltzii Thesaurus.

Hy zal 'er de gemeenfte ⁴ Verkortingen vinden, zonder welke men van de Omfchriften niets verftaan kan; hy zal 'er zien de Naamen en Voornaamen van alle de Keizers, welke gemeenlyk niet als met Beginletters uitgedrukt worden; de Naamen der Ampten en Regeeringen, nooit anders als verkort gevonden wordende. Dit zal genoeg zyn om hem op den weg te helpen tot dat hy het Boek zal kunnen krygen, 't welk *Urfatus* gefchreeven heeft, zynde het groot ⁵ Register der Latynfche Verkortingen.

Urfatus.

Hy moet leeren kennen welke de Raare Penningen zyn, om zig die niet te laten ontgaan, wanneer zy voorkoomen, en die te achten welke het verdienen. De Heer *Vaillant* heeft 'er een

Vaillant.

¹ Typi. ² *Augustini Dialogi.* ³ *Goltzii Thesaurus.* ⁴ *Abbreviationes.* ⁵ *Repertorium.*

eenschoon Werk van gemaakt in twee Deelen, 't welk de Raare Penningen in zig bevat. De Heer *Baudet* heeft ook de moeite genoomen van de Raare aanteteekenen, ten opzigte van de Hoofden.

Wat de prys der Gedenkpenningen aangaat, die moet men, om eigentlyk te spreken, zeggen dat alleenyk afhangt van de Gesteldheid van den Kooper en Verkooper: want gelyk deeze Liefhebbery gansch edel en eene drift van eerlyke luiden is, zoo ziet een greetig Kooper niet naar den hoogen prys van eenen Penning, welken hy raar, fraay, wel bewaard, en noodzaaklyk voor eene van zyne Opvolgingen vindt; de prys hangt ook af van de eerlykheid van den Verkooper, die dikwils de voldoeninge van een braaf Man stelt boven zyn voordeel, verheugd zynde hem met eenen Penning, in welken hy grooten zin heeft, te kunnen dienst doen, zonder al de winst, die hy 'er van hebben kon, te genieten.

De Liehebbers der Hedendaagsche Gedenkpenningen zouden zig kunnen beklagen, dat ik 'er in de Eerfte Onderwyzinge weinig van gezegd heb; het is niet om dat ik de Oeffeninge van de Hedendaagsche minder acht dan ik moet, want men kan 'er gemaklyk van oordeelen ziene de manier, op welke ik my heb uitgedrukt. Alschoon ik van de Grootfchheid en de Majesteit der Aloude Gedenkpenningen heb gesproken, zoo zal ik altyd Recht doen aan de Hedendaagsche, wanneer zy het zullen verdienen, of door de Schoonheid van de Stempel of door de Zeldzaamheid der Geschiedenissen, welke zy uitdrukkelyker aantoonen, of door de Fraaiheid

van

In het tweede Deel van zyn Werk, genaamd *De l'Utilité des Voyages*.

van de Teekeninge, of door zekere wel uitgedagte 'Zinspreuken, welke wy, door eene van ons uitgevonde Konst, op de Penningen weeten te pas te brengen, 'tzy op eene ernstige, 'tzy op eene spottende wyze, van welke ik op de Aloude Penningen geene de minste schetsooit gevonden heb, als alleen op eenen Penning van *Gallienus*: ² *Galliena Augusta Pax ubique*, ten tyde dat het Ryk door zyne lafhertigheid en toegeevendheid van malkander gescheurd was door de dertig Dwinglanden. Ik weet echter niet, of men op dezen eenigen Penning wel zoude durven een gevoelén vestigen, waar ontrent veele Geleerden niet willen overeenkoomen. De Heer Abt van ³ *Vallemont* is de eenigste niet, die ontrent de Romeinsche Penningen geen jok kan verstaan. Veele andere houden zeer ernstig staande, dat nooit iets van dezen trant op de Keizerlyke Gedenkpenningen gezien is: Al dat de Heer *Baudelot* ons zoo vernuftiglyk heeft uitgelegd aangaande de Penningen, welke tot vermaak voor de ⁴ Spelen van *Saturnus* geslagen wierden, bestrydt geenzijs dit gevoelen. De zwaarigheid van den Naam eener Vorstinne rondom het Hoofd eenes Keizers te plaatfen is waarlyk groot; doch men kan de zelve wegneemen zonder te zeggen, dat zulks schimpende geschiet is: Tot bewys dient al het gene aangaande dezen Penning, van welken wy spreken, geschreeven is.

• Een Goude Penning den Koning toebehoorende.

• Orde voor de Hedendaagliche Penningen.

De Orde in de Opvolgingen der Hedendaag-
sche Penningen is onverichillig. Naa die der
Pa-

¹ *Dewise*, in 't Fransch. ² Voor de Keizerinne *Galliena* overal Vrede. ³ Zie zyne Verhandeling, welke by over dezen Penning heeft uitgegeven. ⁴ *Saturnalia*.

Pauzen, der Keizeren en andere Duitſche Vorſten, der Koningen van Vrankryk, aangaande welke wy geſprooken hebben, ende der andere Vermaarde mannen van dit Koningryk, plaatſten die van Spanje, Portugal, en van de Spaanſche Nederlanden. Dan volgen die der Noordſche Kroonen, als van Engeland, Zweeden, Deenmarken, en Poolen, welker meeſte Gedenkpenningen in onze Eeuwe geſlaagen zyn. De Italiaanſche hebben de zesde plaatſe. De alleroudſte zyn die van Sicilie, van Milane, en van Florence, welke men altyd gegooten vindt: Zoodaanige zyn de Penningen van *Renatus* en *Alphonſus* Koningen van Sicilie, van *Franciſcus Sfortia* Hertog van Milane, en van den Grootten *Cofmus de Medicis*. Daar zyn 'er ook van Venetie, Genua, en van andere Staaten. Eindelyk heeft Holland, door de meenigte der Gedenkpenningen, welke het heeft doen munten, eene van de zeven Verdeelingen uit welke de Penningkaſſen beſtaan, verdiend voor zig alleen te hebben. Zy begint met den vermaarden Penning in het jaar 1566 geſlaagen, op welchen de Hoofden der Hervormden, die het oproer verwekten¹, enen Beedelzak lieten munten, omdat men hen den Naam van ²Beedelaars uit verachtinge gegeven hadt, welchen zy als eenen Eernaam wilden behouden.

Tot nog toe zyn 'er weinig Boeken, welke van de Hedendaagſche Penningen handelen, men heeft die ook minder van nooden dan voor de Aloude; en als men maar een weinig Kenniſſe van de Geſchiedeniſſe heeft, verſtaat men de Hedendaag-

Boeken
voor de
Heden-
daagſche
Pennin-
gen.

¹ Zy verzogten alleconlyk verzagtinge det Plakkaaten. ² *GREIN*, in 't Franſch.

daagfche zeer gemaklyk. Men kan zig, om die te leeren kennen, bedienen van *Lactius*, van *Typotius*, van een Boek genaamd *la France Metallique*, doch met de voorzorg van welke wy gesproken hebben, omdat er zeer veele tot vermaak geslaagen zyn, door *Vader du Molinet* en door *Vader Bonafini*, raakende de Pauzen; endoor den Heere *Abt Bizot* aangaande Holland.

Zie hier de Onderwyzingen, welke de noodzaaklykste schynen om in weinig tyds de Kennisse der Gedenkpenningen te krygen, om de konstjes der Penninghandelaaren te leeren, en om in staat te zyn van een Penningkaffe te verzamelen. Niet dat deeze Weetenschap van die uitgebreidheid niet is om nog Stoffe tot meerder andere Aanmerkingen te verschaffen; maar ik heb alleenlyk voorgehad de Beginfelen der zelve uittegeeven, welke, indien zy niet kort en gemaklyk waten, de nieuwe Liefhebbers moedeloos zouden maaken. De Uitslag moet zekerlyk gelukkig zyn, omdat zy, noch het verstant noch de geheugenisse te veel belaadende, (indien zy de achtunge, welke groote Werken hebben, niet kunnen verdienen) ten minste zonder tegenzin zullen gelezen worden. Ik durf zelf hoopen, dat men my zal dankweeten, dat ik deeze eerste Beginfelen met eenige orde en klaarheid in 't licht gegeven, en niets voortgebracht heb; 't welk niet volkoomentlyk met de gevoelens der geleerdste Kenneren van de Aloude en Hedendaagfche Gedenkpenningen overeenkomt.

EINDE DER ONDERWYZINGEN.

1 Deet *Jacques de Bis*. 2 In de eerste Onderwyzinge. 3 Voor de Hollandfche Gedenkpenningen is het overheerlyk Werk van den Heere *Mr. Gerard van Loon* voor al noodzaaklyk.

NIEU-

N I E U W E
ONDEKKINGEN
I N D E
K E N N I S S E
D E R
GEDENKPENNINGEN;

Welke men verschuldigd is aan de groote Geleerdheid en het gelukkig Oordeel van eenige Mannen van onze Ecuwe, die zig met meerder opmerkinge tot deeze schoone en aangename Oeffeninge hebben overgegeeven.

N I E U W E
O N D E K K I N G E N
I N D E
K E N N I S S E
D E R
G E D E N K P E N N I N G E N .

De fraaije Kennissen, van welke men Konsten en Weetenschappen heeft gemaakt, zyn aan het Menschelyk Verstant niet alle te gelyk, noch aan eenen en den zelveu Persoon, noch klaar genoeg ontvouwen voorgekoomen, om zig aanstonds in haare uiterste volmaaktheid te bevinden.

De oeffening, de arbeid, de aanmerking, de ondervinding van verscheide Persoonen, zig gelegd hebbende op de kennis der zaaken, hebben haar met den tyd tot volmaaktheid gebragt, en 't geen het oog van eenen alleen niet aanstonds heeft kunnen gewaar worden, is eindelijk door de oogen van veelen, die zig hebben overgegeeven om het met stantvastiger opmerkinge te beschouwen, ondekt geworden.

Het is niet om onze Eeuw te vleyen, noch om haar eenen blinden Voorrang voor de voorleede Eeuwen te geeven, dat ik zegge, 't gene men toestemmen moet, dat de Konsten en Weetenschappen nu op eenen trap van

volmaaktheid gekoomen zyn, waar toe zy te vooren nooit zyn te brengen geweest. Ik erken de verbodigheid, welke men schuldig is aan de groote Veritanden, die de eerste Uitvinders daarvan geweest, en die zonder Leidsman de wegen voorgewandeld zyn, welke hunne Naavolgers alleenlyk maar gelyk en reisbaarder gemaakt hebben. Met veel moeite kan ik de haatelyke vergelykinge verdraagen, welke men tusschen de ¹ Ouden en ² Hedendaagschen maakt; en met vermaak ga ik over tot het gevoelen van den geleerden Italiaan, die ondernoomen heeft te bestryden den Hoogmoed en de Waanwysheid der gene, die zonder onderscheid den Voorrang aan onze Eeuwe geeven boven alle die haar voorgedaan zyn. Het is een klein werkje, *Hog-gidi, disinganno* genaamd.

Maar zonder in eenen redentwist te koomen, welke het gevoelen der Geleerden niet behoort te verdeelen, zoo is het my genoeg, dat ik zegge, dat de Konsten en Weetenschappen, in onze Eeuwe met meerder vlyt dan in de voorgaande voortgezet, gelukkig tot dat hooge toppunt gekoomen zyn, waar toe zy nooit te vooren hebben kunnen gebragt worden. Tot rechtveerdiging van myne gedagten wil ik my alleenlyk houden aan de Kennisse der Gedenkenningen, welke, gelyk alle de andere, haare beginsels en voorgang gehad heeft geduurende de twee laafte Eeuwen, en die sedert vyftig jaaren wonderbaarlyk tot volmaaktheid gebragt is. Het is gemaklyk, door 't leezen van de Werken, die
over

¹ *Antiqui*, in 't Latyn; *Anciens*, in 't Fransch. ² *Modernes*, in 't Fransch; *Hederns*, in 't Latyn.

over deeze stoffe alleenlyk zyn uitgegeeven, te doen aanmerken, hoe verre de laatste Schryvers boven hunne Voorgangers te stellen zyn, en hoeveel Geheimenissen men ondeckt heeft, van welke de Ouder Schryvers zelfs de eerste denkbeelden niet gehad hebben.

Ik zoek de Eere niet te verkorten van die de eerste ondernoomen hebben de Aloude Gedenkpenningen uit te leggen, welke zy zelfs of in hunne Penningkassen hadden verzaameld, of getragt te verklaren tot voldoeninge van die'er Opvolgingen van gemaakt hadden. Ik wil, dat men hen verpligt zy zelfs voor die, welke zy niet gelukkig genoeg hebben uitgelegd; mits dat men daar in overeenkooome, dat'er geene vergelykinge te maaken is tusschen de Weetenschap, die ons *Nomnius*, *Hulsius*, *Strada*, *Erizzo*, *Occo*, *Hemelarius*, *Vico*, *Paruta*, en diergelyke hebben bygezet, en tusschen het geen ons geleerd is van *Patin*, *Mezzabarba*, *Vaillant*, *Morell*, *Spanheim*, en andere, welke sedert de laatste dertig jaaren geschreeven hebben, waar in men zig gelegd heeft niet alleen om grooter en fraaijer Penningkassen te maaken dan men ooit te vooren gehad hadt; maar ook om alle de Gedenkpenningen uit te leggen met onvergelykelyk meerder Geleerdheid en Naauwkeurigheid.

Het zoude eene al te groote onderneeming zyn van zulks te bewyzen met eene algemeene optellinge van alle de Gedenkpenningen, die de Ouden of zonder of met verkeerde Uitleggingen hebben naagelaaten: Ik wil my liever bepaalen aan een zeker getal van nieuwe Uitleggingen, welke de Geleerden meest behaagd hebben, en met eene algemeene toejuichinge

X 5

zyn

330 DE KENNISSE DER
zyn aangenoomen. Ik had de zelve wel in eene
nette Orde willen schikken, om het gebruik
daar van gemaklyker te maaken; ik weet niet of
men met de Orde, die ik gevolgd heb, zal te
vreedden zyn. Ik stel de zelve met eene volkoo-
me onderwerpinge aan het oordeel der Geleer-
den.

NIEUWE ONDEKKINGEN

*Tot Uitlegginge van eenige ¹ Beginletters,
welke tot nu toe waren onbekend
gebleeven.*

MKIA. MK.

I. Niemand hadt ooit uitgelegd, wat dat dee-
ze Letters MKIA, op eenen Penning van *A-*
riarathes Koning van Kappadocia, wilden zeg-
gen. Hier uit leert men, dat het is een Ge-
denkpenning te Cæsarea geslaagen, in het elfde
jaar van dien Koning. Aldus moeten zy gelee-
zen worden ² *Μαζακα Καππαδοκίας (An.) XI.* want
Cæsarea hadt nog haaren ouden Naam. Hier
door zelfs heeft men ondekt, dat het Lettertee-
ken van eenen Penning van *Mithridates Eupator*
MK is MAZAKA.

F. C.

II. Men verstont de beduidenisse niet van dee-
ze Letters F. C. op eenen Penning van de twee
Driemannen, *Antonius* en *Octavius Caesar*. Men
heeft die natuurlyk uitgelegd ten opzigte van
het

¹ *Lettera initiales*, of *Eerste Letters van woorden*. ² *Mazaka* van
Kappadocia, in 't elfde jaar. Dit was eertyds de naam van Cæsarea.

het Schip, 't welk 'er op gemunt is, en van het Merkteeken van Sicilie, 't welk 'er mede gevonden wordt, ¹ *M. Oppius Capito Proprator Classis Frumento Convobendo*. Men weet, dat Rome uit Sicilie veel Koorn haalde, en dat men het in dien tyd zeer van nooden hadt, als mede dat 'er eene Vloot vereischt wierdt om de Vragtschepen te geleiden, op dat zy niet door de vyanden mogten genoomen worden. Zie hier twee Beginletters volmaaktlyk uitgelegd.

P S S C.

III. Daar is een Gedenkpenning van *Augustus*, wiens Ruggestuk een schoon Stantbeeld van deezen Prins is, aan de voeten staan deeze vier Letters PSSC. rondom zyn de Naamen der Tweemannen *Lollius* en *Domitius*, een verzekerd teeken van eene Volkplantinge, alshoon 'er de Naam niet by staat, De Heer Vaillant meent, dat het een Penning van Karthago is, ² *Posuere Suffetes Carthaginis*, geloovende, dat de Naam van de Stad in deeze Beginletters gevonden wordt. Men heeft echter vastgesteld, dat deeze Penning van Utica is, en men legt de Letters aldus uit, ³ *II VIRI Poni Suo Sumptu Curavere*. door overeenkomste met zulke diergelyke Penningen, voor *Tiberius* in deeze stad geslaagen. Indien 'er twee P. P. waren, zoude ik het gevoelen van Vaillant omhelzen.

C.

¹ *M. Oppius Capito* in plaats van den Opperbevelhebber Zeevoogd over de Koornvloot. ² De Overheden van Karthago (*Suffetes* genaamd) hebben dit gesield of opgezt. ³ De Tweemannen hebben dit op hunne eige kosten doen opzetten.

C. A. A. P.

IV.. Geen Oudheidkenner twyfelde, of men hadt deeze Letters, welke op eenen Gedenkpenning van *Augustus* gezien worden, C. A. A. P. *Colonia Aroë Augusta Patrensis*, zeer natuurlyk uitgelegd. Men dagt, dat men het zeer wel aan 't regte einde hadt, doordien de Schryvers aanteekenen, dat *Patras* oudstydts *Aroë* genaamd wierdt. Doch men heeft dat gevoelen herroepen, omdat men den Ouden Naam der Steden nooit met den Hedendaagschen te gelyk op de Penningen gezien heeft. Nooit *Mazaka* met *Cesarea*. nooit *Salduba* met *Cesar Augusta*. enz. waar uit men besluit, dat de eerste A een Getalletter is, en *Prima Augusta Patrensis* be- duidt. Zoo als wy zien, dat *Cesarea* in Palesti- na *A. Flavia*, dat is *Prima Flavia* genaamd wordt. Niemand heeft deeze gissinge te niet ge- daan, noch de rede betwist.

E N D.

V. Men ziet op eenen Gedenkpenning van *Septimius Severus* ENTIΘMΩΔA. Men leest'er nu op, de Beginletters affchtidende van den Naam der Overheid, die'er geheel gevonden wordt, ¹ ΕΦΕΛΩΝ ΝΕΟΜΑΡΤΩΝ ΠΕΥΚΑΝΩ, ΑΘΜΩΔΑ. Dit is eene waare Ondekking voor de Gelcerden, die ge- noodzaakt waren te zeggen, dat zy'er niets van konden verstaan. Aldus is *Athmodas* de Naam van de Overigheid, en niet van het Eiland *Pathmos*. f.

¹ Van die van Ephese, Tempelbewaarders, onder Publius, Admodas.

F. B. A M K.

F. T.

VI! Op eenen Gedenkpenning van *Julia Cornelia Paula*, geslaagen te Anazarbus in Cilicie, vindt men F. B. A M K. op andere F. T. Deeze Letters hebben de Oudheidkenneren veel te doen gegeven, te méer om dat zy op verscheidene Penningen gevonden worden; dan eens naast malkander, dan eens de eene boven de andere, dan eens de A boven en M K onder. Men heeft zeer slegte Uitleggingen daar van gemaakt, tot dat men heeft doen zien, dat Cilicie verdeeld was geweest in twee Deelen. Van het eene was Tarsus de Hoofdstad of Moederstad; wordende in 't Boek *Notitia Ecclesiastica Eparchia* A genaamd. Van het andere, 't welk *Eparchia B* genaamd wordt, was Anazarbus de Hoofdstad. Het eerste wierdt door eenen Oudburgermeester van Rome, het tweede door eene Overheid, *Hyemus* genaamd, bestierd. Men heeft daarenboven doen zien, dat volgens de gewisheit der Keizeren deeze Hoofdsteden veranderd wierden. Voorders heeft men door andere Gedenkpenningen aangetoond, dat A niet altyd een Getalletter is, want somtyds moet A M K aldus uitgelegd worden, ⁴ Πρωτη Μητρόπολις Κιλικίας, en somtyds aldus, ⁵ Μητρόπολις Αμφιτέρας Κιλικίας. Men heeft het zeer klaar door den Penning van *Valerianus* beweezen, op welken staat

ANA-

1. Eparchia genaamd. 2. Metropolis. 3. Vir Consularis. 4. De eerste Hoofdstad van Cilicie. 5. De Hoofdstad van beide de Cilicien.

² ANAZARBOT ENΔΟΘΟΤ ΜΗΤΡΟΠόλεως Αμφο-
 τέρως Κιλικίας. Γ. Γ. ³ Γράμματι Γερυσίας. Γ. Β.
³ Γράμματι Βελής, in plaate van dat op dien van
Hadrianus, welke heeft ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΩΣ Α. Κ.,
 noodzaaklyk moet gelezen worden Πρώτης
 en niet Αμφοτέρως. Men heeft deeze ontdekkinge
 niet kunnen tegenspreken.

C E S.

VII. Wy hebben eenen Gedenkpenning van
Gallienus, wiens Ruggestuk een Beeld van Ju-
 piter op zyn ⁴ Voetstuk staande vertoont. Het
 Omschrift is ⁵ *Imperator Gallienus Jovi Victori*. CES.
 Door een zeker Vooroordeel heeft men niet ge-
 merkt, dat deeze drie Letters Beginletters van
 drie byzondere woorden waren; men las zon-
 der twyfelden CESar, en men stelde vast, dat E
 voor A E; gelyk in verscheide andere woorden,
 welke men op de Penningen vindt, gesteld was.
 Daar op nader en met meerder aandagt gelet
 hebbende heeft men geoordeeld ⁶ *Cum Exercitu*
Suo te moeten leezen. Het is de Prins, die een
 byzonder Leger onder zig hebbende, terwyl
Valerianus een ander bestierde, na het behaa-
 len van eene Overwinninge, een Staatbeeld
 voor Jupiter den Overwinnaar doet opregten.
 Aldus maakt men, voegende de Omschriften van
 de Voor-en Agter-zyde van den Penning te sa-
 men, een volkoomen Opschrift, ⁷ *Imperator*
Gal-

¹ Van het voortreffelyk *Anazarbus*, Hoofdstad van beide de Cilicien.
² Uit last van den Raad. ³ Uit last van den Raad. ⁴ Piedestal,
 in't Franisch. ⁵ De Keizer *Gallienus* aan Jupiter den Overwinnaar.
⁶ Met zyn Heir. ⁷ De Keizer *Gallienus* tegs met zyn Heir voor Ju-
 piter den Overwinnaar een Beeld op.

Gallienus Cum Exercitu Suo Jovi Victori statuam ponit. Alle de Geleerden hebben dit gevoelen omhelst, zynde onwederfpreekelyk geworden door eenen Penning zeer na de voorgaande gelykende, welke *Valerianus* op den zelve tyd liet slaan, om de glorie van zynen Amptgenoot deelagtig te zyn, zynde het Omschrift, *Gallienus Cum Exercitu Suo*, aldus volkoomen.

VCRIMOR.

VIII. De Penning van *Aurelianus*, met *Vabalathus* op het Ruggestuk, heeft aan de Oudheidkenners te vergeefs veel moeite gebaart, hebbende niets goeds'er van weeten te maaken. Men ziet'er op staan VCRIMOR en VCRIMPR. Een Hedendaagsch Historischryver, zig niet op de Penningen verstaande, meende, dat het een enkel woord was, en heeft *Vabalathus* Koning gemaakt van een verducht Volk, 't welk hy met stoutmoedigheid den Naam van *Ucrimorij* geeft. O schoone ontdekking voor Aardryksbeschryvers! Men heeft veel gelukkiger gemerkt, dat het Beginletters waren, en uit den staat waar in het Ryk zig toen beyondt geoordeeld, dat *Aurelianus*, niet magtig genoeg zynde om zig van *Vabalathus* te ontdoen, hem voor Amptgenoot aangenoomen, en naar het Oosten gezonden hadt met den Tytel van ¹ *Vice Caesaris Rector Imperii Orientalis*, of ² *R. IMP. Romani*. Men heeft zoo geleerdlyk de Tytels van de Waardigheid, welke men hem geeft, gerechtveer-

¹ In 's Keizers plaats Bestierder van het Oostersche Ryk, ² Bestierder van het Romeinsche Ryk.

336 DE KENNISSE DER
veerdigd, en daar aan zülken goeden zin gegeven,
dat het allen de Geleerden voorgekoomen
is, dat men de Waarheid gevonden hadt.

XC. VI.

IX. Men zlet Penningen van de Keizers
Diocletianus en *Maximianus*; als ook eenen van
*Constantius Caesar*¹, met deeze Letters XC. VI.
Men heeft eindelyk geraaden, dat zy wilden
zeggen ²*Decennialibus Constantii, Vota Imperii.*
Door den zelve heeft men den mislag derigene,
welke naa Occo XC. VII. voor XC. VI. ge-
schreeven hebben, verbeterd.

X. Naa veel Overleggingen heeft men de
nitlegginge van zekere Beginletters, die midden
op de Penningen van het Laage Ryk gezien
worden, en welke niemand hadt verklaard, ge-
vonden. De Giffing is zooveel te vast, na-
demaal deeze soorten van Opschriften in haar
geheel gevonden worden op verscheide Pen-
ningen, welker Omtrek zy vervullen. Het
schynt zelfs, dat men, het Omschrift op het
Ruggestuk te groot zynde, de woorden aldus
verkort op het Midden of Veld van den Pen-
ning heeft moeten plaatsen. Lees voor.

B. T. ³*Beata Tranquillitas.*

CI. H. S. ⁴*Cives Hospiti. Suo.*

C. R. ⁵*Claritas Reipublice.*

C. S. ⁶*Claritas Seculi.*

F. B.

¹ Du Cange stelt in zyne tiende Tafel deezen Penning onder die
van *Constantius Chlorus*, zie hier boven Bladz. 74. ² Op de tienjaar-
rige Spelen van *Constantius* (zyn) de Beloften van het Ryk. ³ Ge-
lukke Geraffigheid. ⁴ De Burgers ter eere van hunnen Gast. ⁵ De
Doortlichtigheid van den Staat. ⁶ De Doortlichtigheid van de Eeuwe.

F. B.	¹ <i>Felicitas Beata.</i>
F. T.	² <i>Felicitas Temporum.</i>
P. A.	³ <i>Pietas Augusta.</i>
S. F.	⁴ <i>Saeculi Felicitas.</i>
S. A.	⁵ <i>Securitas Augusta of Augusti.</i>
S. P.	⁶ <i>Securitas Publica of Populi.</i>
T. F.	⁷ <i>Temporum Felicitas.</i>
V. I.	⁸ <i>Vota Imperii.</i>
V. P.	⁹ <i>Vota Publica of Populi.</i>

C. V. T. T.

XI. Men heeft zig lang opgehouden met het Opschrift van de Penningen van Tarragona ; volgens het gevoelen van Antonius Augustinus beduiden de Letters C. V. T. T. ¹⁰ *Colonia Vetus Togata Tarraco.* Doch met meerder rede leeft men ¹¹ *Colonia Victrix Turrita Tarraco* ; men steunt daar op , dat men nooit op eenige Penningen ¹² *Colonia Vetus* noch *Nova* vindt , en dat, Tarragona , ¹³ *Scipionum opus* genaamd, en ook by gevolg op hún gebod versterkt geweest zyn- de , men meerder acht moet geeven op de too-rens, welke zy daar hebben doen bouwen, dan op de Romeiniche kleedinge , welke men wil dat die van Tarragona zouden aangenoomen hebben, om zig naar hunne Overwinnaars , ¹⁴ *Gens Togata* genaamd, te schikken. Men heeft deeze ge- dagte goed gekeurd. A Σ.

¹ Zalige Gelukkigheid. ² Gelukkigheid der Tyden. ³ Keizerlyke Godvrugtigheid. ⁴ Gelukkigheid der Eeuwe. ⁵ Keizerlyke Gerustheid of van den Keizer. ⁶ Algemeene Gerustheid of des Volks. ⁷ Geluk- kigheid der Tyden. ⁸ Beloften van 't Ryk. ⁹ Algemeene Beloften of van 't Volk. ¹⁰ De Oude Getabbaarde Volkplanting Tarraco. ¹¹ De Overwinners , Getoernde Volkplanting Tarraco. ¹² De Oude Volk- planting , noch de Nieuwe. ¹³ 't Werk van de Scipio's. ¹⁴ Getab- baard Volk.

ΑΣ.

XII. Men vindt op eenen Gedenkpenning van *Antiochus*, te Tyrus geslaagen, ΑΣ, 't welk men tot nog toe niet uitgelegd hadt. Men toont aan, dat het geen Jaarreekening kan zyn, omdat zy'er reeds door L. ΕΣ. 205 is aangeteekend; maar dat deze Letters Α Σ beduyden ' Πρώτη Σύ-
πιας. Willende de Stad Tyrus de eerste en voor-
 naamste Hoofdstad van Syrie zyn. Deeze zoo
 redelyke giffing is niet in 't minste tegensproken.

; CAI. CAR. CVTT.

XIII. Daar zyn drie Gedenkpenningen van *Tiberius* eveneens van maakfel, met deeze woorden ² *Aeternitati Augustae*. De eerste heeft deeze drie Letters C. A. I. de tweede C. A. R. de derde CVTT. Zoo als alle Kenners overeen-
 koomen, dat op de laatste moet geleezen worden *Colonia Victrix Togata* of *Turrita Tarraco*³, besluyt men; dat de twee andere, van het zelve maakfel, uit een en het zelve Land zyn moeten; zoodat C.A.R. beduydt *Colonia Asta Regia*, welke Stad in Baetica ⁴ legt, en tegenwoordig *Xeres de la Frontera* genaamd wordt; en niet *Augusta Rauracorum*, 'twelk dicht by Bazelis, zynde niets meerder dan een Dorp, *Augst* genaamd: en C. A. I. is *Colonia Augusta Julia*, zynde het tegenwoordige *Gadix* of *Cadix*.

Σ.

¹ De eerste van Syrie. ² Aan de Keizerlyke Eeuwigheid. ³ De Overwinnende Getabbaarde of Geteeyende Volkplanting Tarraco. ⁴ Begie en een gedeelte van Spanje.

Σ.

XIV. Men heeft niet kunnen raaden wat de Σ op den Gedenkpenning van *Amyntas*, den oudsten Macedonischen Koning, van welken men Penningen vindt, en die ontrent het tweehondert en dertigste jaar naa de bouwinge van Rome geheercht heeft, zeggen wil. Men heeft deeze Σ uitgelegd te zyn ¹ *Σαπλον*, om den Naams wil van Polycrates, welke 'er op gevonden wordt, en te *Samos* het gebied voerde.

Om de Verkorte Woorden te vervullen.

S A L.

I. Men konde niet overeenkoomen wegens de beduidenisse van deeze drie Letters S A L. welke op eenen Penning van *Sextus Pompejus* gevonden worden; zynde al de Waereld gewoon te gelooven, dat zy ² *Salus* of *Saluti* beduiden. De Oudheidkenners heeft men alle van eene en de zelve gedagte gemaakt, hen leerende, dat men *Salduba* moest leezen, zynde de Stad *Sarragossa*, omdat zy in dien tyd haaren eersten Naam hadt, en nog geen *Cæsar Augusta* genaamd wierdt. ³ PIETAS COS. *Consulis* maakt zinspeeling op den Naam van Pompejus, die ⁴ *Magnus Pius* genoemd wierdt, en geeft ter zelve tyd de zorge, welke hy voor 't Gemeenebest droeg, gedurende de beroertens en
Bur-

¹ Van die van *Samos*. ² Heil, Gezondheid. ³ De Godvrugtigheid van den Burgermeester. ⁴ De Groot, de Godvrugtize.

Burgerlyke Oorlogen tusschen Julius Cæsar en Pompejus, te kennen.

Κ Α Τ Α Δ Ο Υ Τ Α Ω Σ.

II. Daar is een Silvere Gedenkpenning van *Marcus Antonius* met deeze woorden, M. ANT. ARMENIAN. ΚΑΤΑΔΟΥΤΑΩΣ. Niemand hadt ooit ingevuld 't geen aan 't laatste woordt ontbreekt; men heeft het nu gedaan, lezende ¹ *Μαρκὸς Ἀντωνίου Ἀρμενίαν Καταδούτας. Armenia Subacta.* Hier over heeft men niet kunnen oneens zyn, en men is verwonderd, dat men zoolang heeft gezogt naar eene zaak, welke zoo gemaklyk te raaden was, nademaal men op Latynsche Penningen de zelve vindt, ² *Armenia devicta.*

Ε Κ Ο Ρ Α Υ.

III. Men ziet twee Penningen, den eenen van *Augustus* en den anderen van *Tiberius*, waar op men ΕΚΟΡΑΥ leeft. Nooit hadt men kunnen raaden, wat dit wilde zeggen; doch door eene gelukkige Ondekkinge, andere Penningen waar op men duidelyk leeft ΕΠΙΚΟΡΑΥ zig in gedagten brengende, heeft men gevonden, dat van deeze zes Letters drie verscheide woorden moeten gemaakt worden, naamentlyk van Ε. ΕΠΙ. van ΚΟΡ. ΚΟΡΝΗΛΙΟΥ. van ΑΥ. ΑΥΡΟΥ. ³ *Sub Cornelio Lupo.* Men stemt dit toe zonder tegenspreken.

M A C.

¹ *M. Antonius Armenia Subacta*; dat is, *Markus Antonius Armenia s'ondergebragt.* ² *Armenie overwonnen.* ³ *Onder Cornelius Lupus*; dat is, *onder de Regeeringe van Cornelius Lupus.*

M A C. A V G.

IV. Ik stel hier, tegen het oude gevoelen der Oudheidkenneren, eenen Gedenkpenning van *Nero*, wiens Ruggestuk een zeer schoon gebouw vertoont met deeze Letters M A C. A V G. Tot nu toe, de een het den ander naaschryvende, heeft men M A C. A V G. uitgelegd ¹ *Macellum Augusti*. Tegenwoordig lacht men met deeze oude Verklaaringe, als of men eene volkooome zekerheid van de nieuwe hadt, welke is ² *Mausoleum Augusti Caesaris*. Men wil zig wel op Suetonius zelfs beroepen, die 't Graf van Augustus stelt tusschen de ³ Straat van Flaminius en den oever van den Tiber. Men steunt op de overblyfzelen van dit Praalgraf, welke men tegenwoordig nog te Rome zien kan, schynende eenig blyk te geeven van een Gebouw gelykende na dat, 't welk op den Penning verbeeld staat. Met medelyden dan ziet men die gene aan, welke gelooven, voor eerst, dat *Nero* bekwaam is geweest te denken om Rome te verciereu; Ten tweede, dat hy zig bepaald heeft om tot haare vercieringe aldaar een Vleeschhuis te bouwen. Ten derde, dat hy, willende deeze Veelschhai stigten, een zeer grootseh Gebouw met verscheide verdiepingen, die geenzins geschikt schynen tot het gemak noch van de Vleeschhouwers, noch van het Volk, heeft doen opregten. Ten vierde, dat hy zulk eene slegte plaats, te weeten den in-

gang,

¹ Het Vleeschhuis des Keizers. ² 't Praalgraf van Caesar Augustus.
³ Inter Flaminiam viam, ripamque Tibiris. zegt Sueton. in *Augusto*, cap. 100, in fine.

gang , die niet te ruim kan gemaakt worden , heeft verkoozen om eene fraaije beeldenisse van Augustus , of van zig zelfs , te laten opregten. Naã dit alles heeft men zeer goede rede , en het zal voor de Oudheidkenners niet schandelyk zyn , om tot deeze gissinge overtekoomen , en een gevoelen te verlaaten , 't welk niets heeft , dat waar-schynelyker is.

ΑΝΔΙΚΤΡΕΑ.

V. Zeer natuurlyk heeft men eenen Penning van *Nerva* , en eenen anderen van *Hadrianus* , waar ontrent alle de Oudheidkenners gewanhoopt hadden , uitgelegd. Die van *Nerva* heeft op het Ruggestuk eenen Tempel met zes Kolommen ¹ ΑΝΔΙΚΤΡΕ. ΔΙΟΣΚΥΡΙΟΣ *Σαραπίδος* ΑΝΚΥΡΑΝΩΝ. Het is de heerlyke Tempel van Serapis , welke te Ancyra in Galatia was. Die van *Hadrianus* heeft op de Agterzyde ΘΕΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΚΥΡΣΑΟΔΗ. De Heer Vaillant , overtuigd , dat het eene Grieksche Stad was , welke deezen Penning hadt geslaagen , heeft naa veele ydele poogingen , wel gelet hebbende op de verbeeldinge van dit Ruggestuk , welke een staande Jupiter was , ondekt , dat men ² ΘΕΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΚΥΡΙΟΥ ΣΑΡΑΠΙΔΟΣ ΟΔΗΚΕΙΤΩΝ moest leezen ; waar over de Heer Vaillant uitriep , dat de ontdekking onwedersprekelyk was. De Stad is in Thracie , of , zoo als Baudrand zegt , in ³ Neder-Moesie , van welke

¹ Van den Andikursischen Heere Jupiter Serapis van die van Ancyra.

² Van den grooten God den Heere Serapis van die van Odessea.

³ *Moesia inferior*.

ke men veele andere Penningen heeft, voor verscheide Keizers geslaagen.

MET. NOR.

VI. Men heeft zig overgegeeven aan eene klaare en wel bekrachtigde Uitlegginge van de Gedenkpenningen, op welke men leeft MET. of METAL. Door den Penning van *Trajanus*, waaf op men zonder Verkortinge leeft ¹ METALLI VLPIANI PANNONICI, heeft men aangetoond te moeten besluiten, dat MET. NOR. beduidt ² *Metalli Norici*. en METAL. DELM. ³ *Metalli Delmatici*. Dat ter eere van Trajanus de Pannonische Mynen de Ulpiaansche zyn genaamd geworden: Dat de Norische en Dalmatische, alle dric dicht by malkander gelegen, het Ampt van ⁴ *Comes Metallorum per Illyricum*, het welk in 't boek *Notitia Imperii* gevonden wordt, veroorzaakt hebben. Aldus is deeze Verklaaring tegenwoordig ontwyfelbaar.

NAT. VRB. P. CIR. CON.

VII. Men hadt tot nog toe niet verstaan het Opschrift van eenen Penning van *Hadrianus*, op wiens agterzyde ANNO DCCCLXXIII. NAT. VRB. P. CIRC. CON. gezien wordt. Men heeft beweezen, dat in 't agthonderd vier en zeventigste jaar van Rome, en het vyfde van Hadrianus, de Keizer, tot des volks vermaak, Spelen

¹ Van het Ulpiaansch Pannonisch Metaal. ² Van het Norisch Metaal. ³ Van het Dalmatisch Metaal. ⁴ Graaf van de Bergwerken in Illyrie.

len in de groote Renbaan heeft doen vertoonen, ¹ *Anno 874 Natali Urbis Plebei Circenses Constituti*. Hier mede heeft men de giffinge ondersteunt, die men gemaakt heeft over eenen Gedenkpenning van *Augustus* CC. AVGVSTI. ² *Circenses Augusti*: en over eenen van *Caligula* R. CC. ³ *Restituti Circenses*. Tot nu toe hadt men geloofd, dat deeze twee CC. R. *Ducentissima Remissa* ⁴ beduiden, zonder daar van eenig bewys te kunnen geeven, 't welk niet door den Penning van *Augustus*, van welken wy hier spreken, te niet gedaan is: in plaatse dat men, deeze Spelen onder *Augustus* aan het Volk gegeven vindende, de zelve onder *Tiberius* niet gewaar wordende, en die onder *Caligula* hersteld ziende, zeer gemaklyk en natuurlyk konde zeggen, dat *Hadrianus* gebooden heeft deeze Spelen te vertoonen op den dag van de Bouwinge der Stad Rome, welke gevierd wierdt op den XI der Kalenden van May, zynde den 21 April, zoo als men in eenen ouden Romeinschen Almanak ⁵ *XI. Kal. Maji Natalis Urbis: Circenses Missus XXIII*. aangeteckend vindt.

H. LEG. H.

VIII. Men was het niet eens wegens eenen Gedenkpenning van *Hadrianus*, COL. H. LEG. H. men las ⁶ *Colonia Helvia*, andere lazen ⁷ *Colonia Heliopolis*

¹ In 't jaar 874, Op den Verjaardag van de Stad zyn de gemeene Renbaanspelen vastgesteld. ² De Renbaanspelen van *Augustus*. ³ De Renbaanspelen hersteld. ⁴ De Tweehonderdste Penning kwysgescholden. zie hier boven Blaaz. 112. en 134. ⁵ Op den 21 April, de Verjaaringe van de Stad, zyn vierentwintig Renloopen gegeven. ⁶ De Volkplanting *Helvia*. ⁷ De Volkplanting *Heliopolis*, de Kurbende *Heliopolis*.

polis, *Legio Heliopolis*, willende, dat de twee Beeldjes, die 'er op gezien worden, de Geleigeest van de Stad en die van de Krygsbende, welke daar naar toe gezonden was, zyn zouden. Men bewyft klaarblykelyk, dat 'er *Colonia Heliopolis, Legionis Octavae*, moet geleezen worden; kunnende de H alhier niet anders zyn als een Getalletter, omdat men daar in over een komt, dat de Krygsknegten van de agtste Keurbende naar deeze Volkplantinge, welke *Heliopolis* in Syrie is, gezonden zyn geworden.

O K N I K O M .

IX. Patin haalt eenen ²bedorven of geschonden Gedenkpenning van *Hadrianus* aan, op welken men ziet O K N I K O M . Daar is een andere in het ³Genootschap van den Grooten Lodewyk, welke niet veel beter bewaard is. Ondertusschen heeft men geraaden, dat 'er op staan moet, ⁴ΠΑΡΟΧΟΥ ΝΙΚΟΜΑΧΟΥ. De Heeren, welke *Parochi* genaamd wierden, moesten de Afgezanten van den Staat ⁵ kostvryhouden of onthaalen. Nicomachus hadt dit Ampt bekleed.

A. N. F. F.

X. Op eenen Penning van *Hadrianus* ⁶ staat S. P. Q. R. A. N. F. F. OPTIMO PRINCIPI PIO. Dit heeft men uitgelegd ⁷ *Senatus Populus-*

¹ De Volkplanting *Heliopolis*, van de agtste Keurbende. ² Medaille sruite, in 't Fransch. ³ Collegium. ⁴ Van *Nikomachus den Parochus*. ⁵ *Desfrayer*, in 't Fransch. ⁶ Dit is een Misflag, want het staat op eenen Pronkpenning van *Antoninus Pius*. zie hier boven Bladz. 72. ⁷ De Raad en 's Volk van Rome wenscht den Besten en Godvrootigen Vorst een voorspoedig en gelukkig nieuwjaar toe.

Y 5

346 DE KENNISSE DER
*lusque Romanus Annum Novum Faustum Felicem
Optimo Principi Pio apprecatur.* Hier in is men
overeengekoomen.

Hier in zoude men het ook zeer ligtlyk kunnen eens zyn, naamentlyk, dat *Hadrianus* op de Gedenkpenningen niet gekroond is, gelyk als de andere Keizers zyn, omdat hy nooit eenige Overwinninge behaald hadt; want deeze rede is beter dan die van *Spartianus*, welke zegt, dat hy zoo gehard was tegen de koude, dat hy altyd bloodshoofds ging: Eene Lauwerkroon zoude hem niet te warm geweest zyn.

K. ΓΑ. ΦΙΝ. ΓΑΑ. ΟΤΕΝΑ.

XI. Daar is een Gedenkpenning van *Volusianus* met deeze woorden, ΑΤΤ. Κ. ΓΑ. ΦΙΝ. ΓΑΑ. ΟΤΕΝΑ. ΟΤΟΑΤΙΑΝΟC. Dit heeft men uitgelegd *Gandalicus*, *Finnicus*, *Galendicus*, *Vendemicus*. Deeze woorden zyn, by gebrek van beter kennisse, tot vermaak verzonnen.

Men moet dan, in de plaats van deeze zoo kwaalyk uitgevondene woorden, de Naamen leezen, die *Volusianus* waarlyk gehad heeft, te weeten, *Cajus*, *Finnius*, *Gallus*, *Vindex*. Zoo als geleerdlyk uit de Geslachttrekkinge van dien Vorst beweezen wordt.

P. B. M. V. N. R. P.

XII. Men hadt nog niet uitgelegd eenen Penning van *Constantyn*, van den ^t Claudiaanschen tak, op welken men leest, CONSTANTINO

1 De la branche Claudia, in 't Franck.

NO P. AVG. B. M. V. N. R. P. op
't Veld van den Penning CI^M_g. en onder aan P.

L.C. Eindelyk heeft men hem aldus verklaard ,
¹ *Constantino Patri Augusto Bonæ Memoriae Ur-
bis Nostræ Rectori Perpetuo , Civis Municipi suo
Primæ Lugdunensis Civitatis*. De P alleen be-
duidt *Patri*, gelyk op den Penning van Caligu-
la, voor Germanicus geslaagen, P. C. CAES.
² *Pater Caji Cæsaris* wil zeggen. Men doet
ook wyslyk aanmerken , dat Constantinus,
wiens hoofd op den Penning staat, een ander is
als die Constantinus, aan welken het Ruggestuk
is toegeheiligd , te weten de Keizer , wiens
Vader hy genaamd wordt : kunnende een en de
zelve persoon niet te gelyk Vader en Zoon zyn.

SAC. PER. IS.

XIII. Men heeft veel geschreeven aangaande
de Spelen en Gevegten, die op de Gedenkpen-
ningen zyn aangeteekend. Hunne verscheide
Naamen , gemeenlyk door halve woorden
uitgedrukt , hebben veel Redentwist veroor-
zaakt onder de Geleerden. Men is overeen-
gekoomen , dat SAC. is voor ³ *Sacra*. O E-
CVM. voor ⁴ *Oecumenica*. IS. en ISEL.
voor ⁵ *Iselastica*. Nu is de vraag of PER. *Per-
petua* beduidt , en wat dit woord wil zeggen ?
Tegenwoordig weet men , dat het niets anders
beteekent , als dat deeze Spelen alle jaaren ver-
toond

¹ Ter oere van Vader Constantyn den Keizer van goeder gebeugnisse
altesdurende Regeerder van onze Stad, de burgers van de eerste Lion-
sche Stad voor hunnen Stedeling. ² Vader van Cajus Casar. ³ Heilige
Spelen. ⁴ Oekumensische Spelen. ⁵ Iselastische Spelen.

toond wierden, in de plaats dat andere alle drie, of vyf, en sommige alle honderd jaaren, daarom *Secularia* genaamd, aangeregt wierden.

NVBIS CONS.

XIV. Op de Gedenkpenningen van den jongen *Romulus* zoon van *Maxentius*, leeft men **DIVO ROMVLO NV. FILIO**, en **NVBIS CONS.** Wegens het tweede Omschrift heeft men niet kunnen overeenkoomen, zeggende alleenlyk, dat'er een Misflag door den Muntmeester begaan was, die eene R, welke ¹ *Nostræ Urbis Consuli* moest maaken, agtergelaaten hadt. Men heeft geen vermaak in het hooren dat de Muntmeesters gelasterd worden, voornaamentlyk als het Maaksel goed is, en de Letters scherp zyn, gelyk als op den Penning, van welken alhier gesproken wordt. Men heeft dan, zonder iemand te beschuldigen, het middel gevonden om deeze Letters uitteleggen, de woorden van malkander scheidende, en ² *Nostræ Urbis Bis Consuli* leezende. Daar wordt voorgegeeven, dat *Romulus* te Reims in Vrankryk, terwyl zyn Vader aldaar het gebied voerde, gebooren is; dat die van Reims, uit eerbied voor den Vader, den Zoon schoon zeer jong tot eenen der Burgermeesteren van de Stad verkoozen, hem deeze Eere tweemaal aangedaan, en de gedagtenisse daar van op hunne Munte bewaard hadden. Daarin is men het eens, dat N. V. *Nostræ Urbis* beduidt: het overige wordt door gelykvormige Op-

¹ Burgermeester van onze Stad. ² Voor de tweedemaal Burgermeester van onze Stad.

Opschriften, in welke men *Bis Consul* vindt, be-
weezen. Men houdt ook staande, voor eerst, dat
de R op 't Ruggestuk onder aan ¹ *Remis* en niet
² *Romæ* beduidt. Ten tweede, dat *Romulus*, die
nooit in zynen tyd te Rome geweest is, geen
Romeinsch Burgermeester heeft kunnen geweest
zyn. Ten derde, dat de Naam van *Consul* aan
Overheden der Steden, welke men alhier Sche-
penen³, en in andere Landen *Consuls* noemt,
wierdt gegeven. Ten vierde, dat de Vorsten
het zig eene Eere reekenden, wanneer zy tot
die Ampten benoemd wierden, gelyk tot het
⁴ Tweemanschap in de Volkplantingen, 't welk
met die Ampten wel overeenkwam. Ten vyfde,
dat in het Laage Ryk de Tytel van *Consul*,
welke men op de Penningen door COS uit-
drukte, door CONS. of CONSVL is uitge-
drukt geworden; tot bewys dient de Penning
van *Maxentius*, op welken staat CONS. voor de
eerste, en CONS. II. voor de tweedemaal dat
hy *Consul* was. Tot getuige kan ook de Penning
van *Romulus*, door Occo aangehaald, dienen,
alwaar N. V. COS. zeer klaarlyk *Nostræ Urbis*
Consul beduidt.

Van de Stedepenningen.

I. Op de Gedenkpenningen van de *Ptoleinæi*
en *Seleuci* vindt men zekere Letters, die nie-
mand heeft uitgelegd Π. ΠΑ. ΠΗ. ΚΙ. Σ. ΣΑ.
 $\frac{0}{\text{III}}$ ΔΙ. ΜΕ. van welke men, doch zeer kwaa-
lyk, Jaarrekeningen heeft willen maaken.

Men

¹ *Te Reims.* ² *Te Rome.* ³ *Te wesen in Frankryk, Echevin.*
⁴ *Duomviratus Coloniae deducendis.*

Men heeft zeer klaar aangetoond, dat het Naamen zyn der Steden van dat Land, alwaar de Penningen geslaagen zyn geworden.

ΑΒ. Dat beduidt de Stad *Abydos*, niet in Thracie, maar in *Ægypte*; en men moet leezen *Αβυδίων*.

ΑΔΕΔΗ. Op eenen Penning van *Seleucus* zyn twee woorden. Ἰ Αλεξανδρίων Δῆμος.

ΔΙ. Dat is de Stad *Diospolis*. Διοσπολίτων.

ΚΙ. Dat is *Citium*, op 't Eiland *Cyprus*. Κιτίων.

ΜΕ. Dat is de Stad *Menelaïs*. Μενελαίων.

Π. ΠΑ. Dat is de Stad *Parhos*. Παφίων.

Π. ΠΗ. Dat is de Stad *Pelufium*. Πηλυσιώτων.

ΠΙ. Dat is de Stad *Ptolemäis*. Πτολεμαΐδος.

Σ. ΣΑ. Dat is de Stad *Salamis*. Σαλαμινίων.

Ε Τ Μ Ε.

II. Daar is een Penning van den jongen *Juba*, die op het Ruggestuk eene Knotse heeft tusschen deeze vier Letters Ε Τ Μ Ε. in eene Lauwerkroone. Het zoude natuurlyk zyn, dat men las Ἰ Ἐτς Τεσσαρακόσς Πιμυῖ. An. 45. Maar by ongeluk pafst deeze Jaarrekening noch op den Prins, noch op zyn Ryk, noch op wat het zoude kunnen zyn. Naa met aandacht overwoogen te hebben, dat de Knots van *Herkules* het Laage *Mauritanie*, alwaar *Plinius* de *Pylaaren* van *Herkules* plaatst, beduidt, en dat *Juba* de eerste Koning van het Hooge en Laage *Mauritanie* was; zoo als de zelve *Schryver* het verze-
kert,

1 's *Alexandrynsche* Volk, 2 In 's vyfenvertigste Jaar.

kert, heeft men geloofd, dat deeze vier Letters de hereeniging van deeze twee Koningryken te kennen gaven, en dat men met verzekeringe ¹Ενωσις ΜΑΥΡΙΤΑΝΙΑΣ ΤΗΣ ΕΞΑΡΤΕΡΑΣ, *Unio utriusque Mauritaniae* konde leezen. Het staat in de Waagschaal tusschen ΤΗΣ ΕΞΑΡΤΕΡΑΣ of ²ΤΗΣ ΕΞΩΘΕΝ, om dat *Mauritania Caesariensis*, ook *Extima*, genaamd wierdt. Niemand heeft iets beters gezegd, noch deeze nieuwe gedagte tegengesproken.

ΣΤΑΣΙΟC.

III. Onder de Gedenkpenningen, welke de Hoofdsteden van Phrygie geslaagen hebben, vindt men'er eenen van *Elagabalus*, waar op ΔΗΜΟC ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΩC ΣΤΑΣΙΟC wordt geleezen. Dit heeft den Naauwkeurigen groote moeite gebaart, om eene Moederstad of Hoofdstad, welke ΣΤΑΣΙC genaamt wordt, te vinden. Men heeft hen geleerd, dat'er nooit eene van deezen Naam is geweest: Dat ΣΤΑΣΙΟC geen Naam van eene Stad in het Baarend geval, maar de Naam van de eerste ³Overheid, welke toen het gebied over de Stad voerde, in het Noemend geval was, zoo als men hem vindt in een onzijdig getal van andere Penningen. De Bewooners neemen den Naam van hunne Hoofdstad, die in Phrygie is, aan. Die, welke in *Jonia* is, heeft om zig te onderscheiden ⁴ΜΗΤΡ. ΤΩΝ ΕΝ ΙΩΝΙΑΙ.

Antiochie.

Π Ρ Ι Π.

IV. Men is niet weinig verschuldigd aan hem die

¹ De Vereeniging van beiden de Mauritanien. ² Het buitenste.
³ Ἀρχή, Ἀρχή. ⁴ Moederstad van de Joniers.

die het Omschrift van eenen Penning van Antiochie voor den Keizer *Marcus Aurelius*, welken Trifan en Patin niet konden leezen, hersteld heeft; zy konden niet wel bepaalen aan welke Stad, van die men Antiochie noemt, hy behoorde toegeschreeven te worden. Trifan las ΑΝΑΘΗ ΠΡΙΠΙ. τῆς ἱερ. καὶ Ἀσύλα. Patin, die eenen wat beter bewaarden Penning getroffen hadt, las ΑΝΤΙΟΧ. ΠΡΙΠΙ. ΙΕΡ. ΑΣΤ. De eerste dagt, dat dit de Stad *Natbo*, waar van Herodotus spreekt, aantoonde, welke *Προσωπίτις* genaamd wierdt. Hy die geraaden hadt, dat men moest leezen ἌΝΤΙΟΧΕΩΝ ΗΡΟΔΙΠΠΩ τῆς ΙΕΡΑΣ ΚΑΙ ΑΣΤΑΟΥ, heeft gezien, dat hy de waarheid ondekt hadt door eenen Penning, die wel bewaard en weinig geschonden was, welke in den zelve tyd hem de Jaarrekening net aantoonde ΘΚC. 229, en niet ΘΚE. 't welk niets kan beteekenen. Hier door heeft hy ook gevonden, dat het een Antiochische Penning is, geslaagen op de grenzen van Cælefyrie en van Arabie, digt by den berg *Hippus*.

Verscheide Jaarrekeningen van Antiochie.

V. Niemand tot nu toe heeft kunnen rede geeven van verscheide soorten van Penningen, welke te Antiochie in Syrie gevonden worden. Voor eerst, waarom eenige den Naam van de Overheid draagen, en andere niet? Tentweede, waarom somtyds het Hoofd des Keizers, somtyds alleenlyk dat van Jupiter of van den Geleigeest der Stad? Ten derde waarom een Schaaop op het hoofd

z Van die van Antiochie de Heilige Vrystad aan den Hippus.

hoofd van dien Geleigeest of op het Veld van het Ruggestuk? Ten vierde, waarom zyn de Omfchriften, dan geheel Griesch, dan geheel Latynsch; somtyds op de Voorzyde Grieksch, en op de Agterzyde Latynsch? Ten Vyfde waarom somtyds S. C. alleen, en somtyds met Δ. Ε? Ten Zesde, waarom dan eens de Jaarrekening der Grieken, dat is die der Koningen van Syrie; en dan eens de Romeinſche Jaarrekening van Augustus? Ten zevende, waarom vindt men geen Penningen van Antiochie lederd *Antoninus Pius* tot *Caracalla* toe? Ten agtſte, waarom worden 'er geene naa *Volysianus* gevonden? Ten negende, waarom vindt men in zekere tyden het woord *ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡ* niet, en maar alleenlyk *Σεβαςός*; daar het in andere tyden gevonden wordt? Ten tiende, waarom zyn alle de Naamen der Overheden Romeinſche, en waarom zonder eenigen Tytel van hun Overheidsſampt, noch *ἡγεμῶν* noch *στρατηγός*, noch eenigen anderen Eernaam? Ten Elfde, waarom ziet men 'er niet altyd den Naam van Volkplantinge op, indien zy eene Romeinſche Volkplanting is? Men heeft de moeite genoomen van alle deeze geheimeniffen te ontdekken, verſtandiglyk beweezen hebbende, dat de Romeinen nooit meester van Antiochie geweest zyn; dat zy altyd, volgens de getuigeniffe van Plinius, is gebleeven vry, een ² Moeder- of Hoofdstad, ³ van niemand ahangende, en beſtierd door haare eige Overheden. Dat zy waarlyk een Verbond met de Romeinen, na de dood van Julius Cæſar, en de veranderinge

V 11

1 *Magistratus*, in 't Franſch. 2 *Metropolis*. 3 *Αὐτοκρατορ*.

Z

van de Staats Regeeringe, heeft gemaakt; maar dat zy hen nooit onderdaanig, noch door hunne wapenen overwonnen is geweest. Dat zy, door de Parthen verwoest zynde, door de Romeinen weder is bevolkt en hersteld geworden, tot dat zy naa de Regeeringe van *Volusianus* voor de tweedemaal volkoomentlyk door de Parthen en de Arabieren verdelgd, en nooit weder opgebouwd is, als naa het einde van het Hooge Ryk. Dat zy, zig daarnaa met de Romeinen verbonden hebbende, haare Verbintenisse alle jaaren vernieuwden; en dat 'er ten dien einde eenest Afgezant van den Raad en den Keizer naar toe gezonden wierdt, om van wegens hen deeze plegtigheid bytewoonen. Door deeze vastgestelde Beginfelen kan men met groote reden zyn oordeel stryken over de elf tot nu toe onbesliste vraagstukken. Men moet onderstellen, dat het Grieksche 'Tydbeginfel niet begonnen heeft als met het vierhonderdtwee-veertigste jaar van Rome met de Regeeringe van *Seleucus*: en dat het Tydbegin van *Augustus* naa den slag by Actium en de overwinninge van Asie, met het zevenhonderdendrie-of vierentwintigste jaar van Rome, voor haar Verbond met *Augustus*, is begonnen. Zy sloeg haare Gedenkpenningen of zonder 'Jaarreekeninge of met de Jaarreekeninge der Grieken. Sedert haare Verbintenisse teekende zy, om haare vriendschap en achtinge te betoonen, de Jaarreekeninge van *Augustus*, zy maakte hem zelfs haaren Opperpriester, en in deeze hoedaanigheid zettede zy zyn Hoofd op haare Penningen, gelyk daarnaa dat

dat van *Tiberius*, aan welken zy de zelve Waar- digheid opdroeg.

Veele Latynen kwamen zig om deeze verbin- tenisse te Antiochie nederzetten, en maakten daar als eene kleine Latynsche Stad, altyd den Keizeren onderworpen. Zy sloegen 'er Munt tot hun gebruik, en om met het Ryk gemeen- schap te houden; zy maakten de Penningen Latynsche door het Hoofd der Keizeren en S. C. het welk op de Ryks Munte tot den tyd van *Trajanus* toe geslaagen is geworden. Sedert *Trajanus* sloegen zy Grieksche Penningen zynde met de Antiochiers als een Volk geworden, doch dat was alleenlyk op de Voorzyde, op welke het Hoofd des Keizers stont; want om te too- nen, dat zy oorspronklyk Latynen en Onder- daanen van het Ryk waren, stelden zy altyd op de agterzyde S. C.

Naa het vyfentwintigste jaar van de Verbin- tenisse begon men op de Penningen te zetten de Naamen der Keizerlyke Afgezanten tot de ver- nieuwinge van het Verbond, welke alle jaaren geschiede; en men sloeg 'er op ἘΠΙ ΟΥΑΡΟΤ, ἘΠΙ ΣΙΛΩΝΙ, enz. Men ging voort met Pen- ningen te munten, op welke de Hoofden der Keizeren verbeeld wierden tot den tyd van *Aut- ominus Pius* toe.

Antiochie toen door de Parthen verwoest zyn- de hieldt men 'er op met Penningen te slaan tot *Caracalla* toe, welke de Stad herstelde, en, de zelve weder bevolkt hebbende, eene waare Volkplantinge maakte. Zy nam met veel ver- maak den Naam aan, en nergens meerder om den-

1 Onder Varns, 2 Onder Silenus

denkende dan om haaren Herfteller gebruikte zy nooit meêr de Jaarrekening van *Augustus*; doch weder gemeenschap met het Ryk beginnende te hebben zoo heeft zy voor alle de Keizers Penningen geflaagen tot *Volufianus* toe, en 'er op gezet de Toeltemminge van den Raad met S. C. en de Geneegenheyd des volks met Δ. E. maar met eene kleiner Letter, gelyk de betaamelykheyd het vereifchte.

Om dit alles uitteleggen, en de Verftanden af te trekken van hunne voorige gedagten aangaande den Ram, welke op de Penningen van Antiochie gevonden wordt, was een bekwaam man van nooden. Hy is hier niet gefeld, zoo als men voorgeeft, voor het Heemelsteeken van den ¹ Ram, onder wiens befcherminge men onderftelt dat Syrie was, 't welk waarlyk geen meerder deel aan hem heeft dan de andere Wingewesten; maar hy wordt op de Antiochifche Penningen gevonden voor een teeken van de befte en fynfte Wolle, waarin deeze Stad grooten handel dreef. Het is ook niet omdat het jaar te Antiochie onder het teeken van den Ram zyn begin nam, daar alle de Griekfche Steden in het Ooften haar jaar begonnen in den Herfft: en zy hebben dit niet aangemerkt als een groot Voorrecht; maar wy zien, dat Steden, welke eenige Dieren of fraaijer of in grooter getal dan andere hadden, de zelve op haare Penningen floegen.

Jaar-

¹ *Arjii.*

*Jaarrekeningen van Keyzerlyke Stambuizen
op de Gedenkpenningen.*

VI. Men moet verheugd zyn om eene zeer gelukkige Ondekkinge , die men van zekere Jaarrekeningen gedaan heeft, welke op de Penningen gevonden worden, en al de weetenschap der Oudheidkenneren tot het uiterste gebragt hadden. Men heeft gevonden , dat eenige Steden , om de gunst der Keizeren te verdienen, getragt hebben eene Jaarrekeninge te maaken van den tyd af dat hun Huys aan de Regeeringe gekoomen was. Zoodanige zyn *Julius Caesar* , *Augustus* , *Claudius* , *Flavius Vespasianus* , *Marcus Aurelius*; Huizen , welker Naakoomelingen de een langer de ander korter tyd overheerscht, en malkander vervolgens vernield hebben. Door dit middel heeft men eene meerigte van Jaarrekeningen , welke op de Penningen staan , en die men niet heeft kunnen overeenbrengen, noch met de Regeeringe van den Prins, noch met de Bouwinge van Rome , uitgelegd. Hier door heeft men rede gegeven van vericheide Jaarrekeningen, welke in de zelve Steden gevonden worden, en de Oudheidkenners, denkende dat de eene de andere te niet deedt, mistroostig maakten. Aldus heeft men de Antiochische bewaardheid, welke dan eens zeer den tyd verhaaiten, dan eens weder agteruit gaan. By voorbeeld, Antiochie aan den Hippus heeft voor *Commodus* eenen Penning met deeze Jaarrekeninge C M H. 248 geslaagen; zynde het negenhonderdenagtendertigste jaar van Rome; het honderdenvyftentagtigste jaar van Jesus Christus;

en het zesde jaar van *Commodus*. Antiochie aan de Sarus heeft 'er eenen voor *M. Aurelius* gemunt met POB. 172; zynde het negenhonderdenzeventiende jaar van Rome; tellende de jaaren van Rome sedert het zevenhonderdenzesenveertigste, om op het vierde jaar van *Marcus Aurelius* te komen. Antiochie in Syrie heeft 'er eenen voor *Augustus* geslaagen, op welken staat ΖΚ, zynde het zeevenentwintigste jaar van het ¹ Tydbegin van *Augustus*. Een en voor *Tiberius* met ΔΝ. het vierenvyftigste jaar. Een en voor *Nero* met ΡΘ, het honderdennegende. Het is het Tydbegin van hunne Stad, 't welk overeenkomt met het agthonderdendertiende jaar van Rome. Niets is beter beleid dan het gene over deeze Stoffe gezegd is.

Apamea.

VII. De Oudheidkenners hebben zig bedroogen wegens eenen Penning van Apamea, op welken zy gevonden hebben ΠΑ. . . . ΤΡΑΤΟΝΙΚΙΑΝΟΥ ΠΑΜΗΓΗΡ ΑΠΑΜΕΩΝ. Men heeft den zelven verstandiglyk hersteld door andere beter bewaarde Penningen, en men heeft aangetoond, dat men moest leezen ² ΕΠΙ ΑΤΡΗΛΙΣ ΤΡΑΤΟΝΙΚΙΑΝΟΥ ΠΑΝΗΓΥΡΗΤΟΥ ΑΠΑΜΕΩΝ. Het is, volgens het zeggen van Vaillant, een Overheids Naam; doch omdat men nooit den Naam geheel uitgeschreeven, maar alleenlyk verkort, of door eene Π, of door ΠΑΝΗΓ, vindt, wil men, dat ³ ΠΑΝΗΓΥΡΙΣ, 't welk *Conventus* beteekent, geleezen worde.

¹ Era Augusti. ² Onder Aurelius Stratonicianus Lofredenaar van die van Apamea. ³ Vergadering.

Seleucia

VIII. Onder de Stedepenningen konde men niet raaden, wat deeze woorden ΑΘΗ. ΑΘΗ. Σ. Α. op eenen van de Penningen van Seleucia beteekenden. Deeze zaak is gansch niet gemaklyk; doch naa wel aangemerkt te hebben, dat 'er het Hoofd van *Minerva*, de groote Godinne van die van Athene, opstont, en dat Seleucia in Cilicie met Athene in een verbond was, heeft men zeer gelukkiglyk geraaden, dat de twee Letters Σ. Α. de Verbinteniſſe van Seleucia en Athene beteekenden: als mede dat de twee ΑΘΗ. Ἐλευθερία Ἀθηναίων beduiden, 't welk *Minerva de Beſchermgodin van Athene* te zeggen is. Aan deeze uitvindinge heeft men zig moeten overgegeeven niets tegen de zelve weetende te zeggen.

Athene.

IX. Men heeft vebetert den misflag der gone, welke, volgens het zeggen van Nonnius, op eenen Penning van Athene ΙΩΝΑΘΗΝΑ gelezen, en vervolgens geloofd hebben, dat hy sloeg op ΙΩΝ den zoon van Xuthus. Het geheim is ondekt, met te zeggen, dat men maar alleen van de andere zyde moest beginnen te leezen, en dat men vinden zoude, dat 'er op deezen Penning niets anders ſtaat, dan 't geen men wel op andere leeft, naamentlyk, Ἀθηναίων.
Bab-

1 *Minerva van die van Athene.* 2 *Van die van Athene.*

Babba.

X. Men leeft op eenen Penning van *Nero DD. EX. CONS. C. C. I. B.* Sommige hebben dit uitgelegd ¹ *Ex Consensu Civitatum Campanie Duarum*: Andere ² *Ex Consensu Coloniae Cibyritanae Decuriones*. Geene van beiden hebben het wel geraaden. Men moet leezen, of ³ *Decreto Decurionum*; of, om dat'er geen stip agter de eerste D staat, ⁴ *Decuriones Ex Consensu Coloniae Campestris Juliae Babbae*. Men heeft zig aan dit gevoelen overgegeven. *Babba* is in *Mauritania Tingitana*.

Berytus.

XI. Op eenen Penning van *Gallienus*, Zoon van *Valerianus*, staat *COL. IVL. AVG. FEL. HEL.* voor zoo veel twee vermaarde Oudheidkenners zig hebben ingebeeld, hebbende de een den anderen naa geschreeven, en vastgesteld, dat men ⁵ *Colonia Julia Augusta Felix Helvia* of *Heliopolis* moest leezen. Doch gezien hebbende, dat de Naam van *Julia Augusta* nooit aan de Stad *Heliopolis* gegeven is, en vier zeer scherpe Penningen in de Penningkassé des Konings gevonden zynde, heeft men met zekerheid gezien, dat ⁶ *Colonia Julia Augusta Felix Berytus* gelezen moet worden. *Bar-*

¹ Volgens toetsenninge der twee Steden van *Campanie*. ² De *Decuriones* (eene Overheid in de Volkplantingen) volgens toetsenninge van de *Cibyritanische* Volkplantinge. zie *Vaillant* I. Deel. 153. blad. ³ Volgens besluit van de *Decuriones*. ⁴ De *Decuriones* volgens de toetsenninge van de *Landwaarts* in leggende Volkplantinge *Julia Babbae*. ⁵ De Volkplanting *Julia Augusta* 't gelukkig *Helvia* of *Heliopolis*. ⁶ De Volkplanting *Julia Augusta* 't gelukkig *Berytus*.

Barcelona.

XII. Men leest op eenen Penning van *Galba*, of om beter te zeggen in een Opschrift van Gruterus, COL. FIA. P. BARCIN. Men zeide, dat het *Colonia Flavia Paterna Felix* wilde zeggen. Doch volgens Plinius, die *Colonia Barcino cognomine Faventia* heeft, wil men dat men leeze ¹ *Colonia Faventia Julia Augusta Pia Barcino.*

Byzantium.

XIII. Op het Ruggestuk van eenen Penning der Keizerinne *Lucilla* leest men ² ΕΠΙ ΑΙ. ΠΟΡΤΙ-
 ΞΣ. Η. ΒΥΖΑΝΤΙΩΝ. Deeze Η, welke men voor een Getalletter aanzag, is uitgelegd. Men heeft aldus leeren leezen ² ΕΠΙ 'Ηγεμόνος, de eerste Letter voor het geheele woord houdende, zoo als men dikwils vindt ΕΠΙC. voor ⁴ ΕΠΙ CΤΡΑΤΗΓΟΤ.

Carvaillon.

XIV. De uitlegging van 't woord CABE, 't welk men op een klein Fransch Penninkje, 't welk in Vrankryk zeer gemeen is, vindt, heeft de Oudheidkenneren veel moeite gebaart. Zy verbeeldden zig, dat het was of TACAPE, eene Stad in Africa; of de oude Naam van Karkthago, welke gezegd wordt KAKKABH geweest te zyn. Het maakfel van deezen Penning vergeleeken zynde met dat van eenige andere Gal-

¹ De Volkplanting Faventia Julia Augusta 't Godvrugtig Barcino. ² onder *Elinus Pontikus* Oversten van die van Byzantium. ³ Onder den Regerder. ⁴ Onder den Oversten.

Gallifche Steden, niet verre van Cavailon, voornaamentlyk met dat der Penningen van Nismes, en weetende, dat men veel Munt in Gallie op den Naam der Driemannen hadt geslaagen, zoo heeft men geoordeeld, dat de Naam van LEPIDVS, welke op deezen gevonden wordt, leerde, dat men behoorde te leezen *Colonia Cabelliv*, alzoowel als *Colonia Avenio*, *Colonia Nemausus*, *Colonia Arelate*. enz. Ptolemæus haar uitdrukkelyk onder de Volkplantingen aantekenende.

Cæsarea.

XV. Op eenen Penning, te Cæsarea ter eere van *Titus* geslaagen, leest men COL. *Cæsarea* L. IB. ΦΑΑ. Dit heeft de Geleerden veel Oeffeninge gegeven. Eenige hebben de L by IB willen voegen, om alzoo ¹ *Libera* te leezen. Men heeft zeer wel aangetoond, dat Cæsarea nooit vry en van ² niemand afhingende is geweest, en dat L. IB. een twaalfde jaar betekent. Vorders legt men uit wat de Flaviaansche jaaren zyn, toonende dat het een Tydbegin is, ²t welk zyn aanvang nam van den tyd dat het Flaviaansche Huis, in den persoon van *Vespasianus*, was op den Troon geklommen. Men moet het Boek *Antirrheticum* naazien, alwaar deeze zaak geleerdlyk verhandeld is, en erkennen, dat deeze Penning, van welke alhier wordt gesproken, het twaalfde jaar dat *Vespasianus* was Keizer geweest, geslaagen is geworden.

Ca.

¹ Vry. ² A'antropus.

Cæsarea in Kappadocia.

XVI. Men hadt geene gedagten van eenen misgeslaagen of bedorven Penning, op welken men niets las als deeze woorden ΕΥΚΕΒΙΑC.... ΑΡΕΙΑC, te kunnen invullen; en alschoon men 'er den Arend op den top van den berg Argæus verbeeld zag, zynde het gemeene Zinnebeeld van Cæsarea, zoo hielt het eerste woord, 't welk een Naam van eene onbekende Stad scheen, alle de gissingen der Geleerden tegen. Men heeft het geheim ondekt door Strabo en door Stephanus, welke beide wel duidelyk aanteekenen, dat *Cæsarea* in Kappadocia eertyds *Ευρέσια* en *Μαζανα* genaamd was, zoodat men *Ευρέσιας Καρραπίας* moet leezen.

Colloure.

XVII. Op verscheide Penningen van *Antoninus*, *Verus*, en *Commodus* ziet men AEL. MVNICIP. COEL. en COIL. en ANT. Hier moest men raaden, wat Stad dit konde zyn. Men dagt dan, dat het Collou in Numidie was: Doch dewyl de Latynen nooit eene V noch door OE noch door OI uitdrukken, heeft men geoordeeld, dat de Letters niet wel verdeeld wierden, en dat men CO. EL. of CO. IL. moest leezen, 't welk dan dusdanigen zinn uitmaakt, ² *AELium MVNICIPium CONsuaranorum ELiberis* of *ILliberis ANTONiniana*. Het is *Collou-*
re

¹ *Medaille frañse*, in 't Fransch. ² *Het met Romeinsch Burgerrechts begiftigde Stedje der Consuaranen het Antoniniaansch Eliberis of Illiberis*

364 DE KENNISSE DER
re in Rouffillon. Plinius stelt deeze kleine Land-
 streek ¹ *in ultimo limite Provinciae Narbonensis*.
 Hier door legt men verstandiglyk eenen Penning
 van *Tetricus* uit, waar op staat PLIIVC. ² *Præ-*
fidiaria Legionis Illiberi Imposita, Urbis Conser-
vator.

Edeffa.

XVIII. Men heeft voordeel getrokken uit
 verscheide Verbeteringen, met verstand gemaakt,
 wegens Penningen van de Stad *Edeffa* in Me-
 sopotamia. Vooreerst, op den Penning van
Alexander Severus moet ΩΑΕΔΕCCHNON zyn
³ ΚΟΛωνία ΕΔΕCCHΝΩΝ. Ten tweede, ⁴ ΜΗΤΡΟΠ.
 ΔΕCCHΝΩ. moet de verlore E wederom heb-
 ben tot volmaakinge van het woord ΕΔΕCCHΝΩΝ.
 Ten derde, A. O. M. ΕΔΕCCA op den Penning
 van *Macrinus* moet geleezen worden ⁵ Οπελιάνη
 Μακρυνιάνη Αντωνιανή. Ten vierde, ΜΑΡ. ΕΔΕCCA
 is ⁶ ΜΑΡκο-Αυρήλια. Dit alles is onwederspreekelyk.

Pella.

XIX. De Oudheidkenners meenden op ee-
 nen Gedenkpenning van *Macrinus*, die in de
 Penningkassé des Konings is, te leezen. COL.
 IVL. AVG. HISPELIA; zeggende, dat het
 de Italiaansche kleine Stad *Spello* in Umbria was.
 Men heeft hen onderregt, en aangetoond, dat
 het *Colonia Julia Augusta Pella* in Macedonie
 moet zyn. *Tin-*

¹ Op de uiterste Grenzen van het Narboneesche Wingewest. ² De
 Bewaarder der Stad door de in bezettinge leggende Keurbende te Illibe-
 ris geplaatst. ³ Volkplanting van die van *Edeffa*. ⁴ De Moederstad
 van die van *Edeffa*. ⁵ *Opeliana Macriniana Antoniniana*. ⁶ *Marco-*
Antelia.

Tingis in Mauritania.

XX. Onder de Geleerden is 'er een groote twist aangaande eenen Penning van *Claudius*, op welchen men leeft *Col. Julia Traducta*. De zwaarigheid komt uit het gene *Plinius* heeft geschreeven, te weteen, ³*Tingi a Claudio Cesare, cum Coloniam faceret, appellatum Traducta Julia*: Ondertusschen blykt het, dat *Julia Traducta* ten tyde van *Augustus* reeds in weezen was. Men heeft wyslyk deeze zwaarigheid wegge- noomen, en de eer van *Plinius* bewaard. Men heeft doen zien, dat men zig bedroog, onder- stellende, dat 'er nooit een ander *Julia Traducta* als *Tingis* in *Mauritania* geweest was. Daar zyn 'er twee, het ene van 't welk *Strabo* in zyn *Bætica* spreekt, alwaar ten tyde van *Augustus* de bewoonders van *Tingis*, 't welk geen Romein- sche Volkplanting geweest is, zig ter neder stelden: het andere in *Mauritania*, zynde het zelve *Tingis*, werwaarts men de oude bewoon- ders, welke in *Bætica* gekoomen waren, enaan welke de Keizer *Claudius* het recht van Volk- plantinge gegeven hadt, weder te rug zondt. Dit wordt klaar beweezen.

Laodicea.

XXI. Verscheide Gedenkpenningen van *Tra- janus*, *Antoninus*, *Severus*, en andere hebben IOTAIEQN KAI ΛΑΟΔΙΚΕΩΝ. De Oudheid- ken-

1 *Tingis* is van *Claudius Cesar*, wanneer hy 'er eene Volkplantinge van maakte, *Traducta Julia* genaamd. *Plin.* I. Deel. Bladz. 240. van de njeuwe uitgave van *Hardouin*.

kenners waren overtuigd, dat dit eene Verbintenisse van *Laodicea* met *Julia* in Phrygie beteekende. Men vindt 'er geene rede toe; maar men hadt een vooroordeel door het voorbeeld van de andere verbonde Steden, alwaar men zeer dikwils het woord ΟΜΟΝΟΙΑ moet invullen. De Menschen zyn uit den dat geholpen, hen latende acht slaan, voor eerst, op ΤΩΝ ΚΑΙ, 't welk *Julienfes qui etiam Laodiceni dicuntur* beteekent. Ten tweede, op de Penningen, op welke niets anders staat als ΙΟΥΛΙΕΩΝ ΛΑΟΔΙΚΕΩΝ zonder ² Koppel woord. Ten derde, op het enkele Hoofd van den Geleigeest der Stad, 't welke maar eene Stad alleen beteekent, in de plaats dat alle de Verbintenissen, door zoovele beeldenissen als 'er Steden zyn, aangetoond worden. Ten vierde daar op, dat Julius Cæsar zynen Naam aan *Laodicea*, sedert dien tyd zig altyd van zyne Jaarreekinge bedienen- de, gegeven hadt; zoo als het blykt uit drie Penningen van *Antoninus Pius*, welke zeer net, door de Juliaansche Jaarreekinge, op het eerste, tweede, en vierde jaar van *Antoninus* uitkoomen. Eindelyk op het ΤΩΝ ΚΑΙ, 't welk aldys ΕΑΕΝΙΤΩΝ ΤΩΝ ΚΑΙ ΚΡΑΝΑΑΤΩΝ gevonden wordt op eenen Penning, geslaagen te *Kranæ*, zynde een Eiland by Attica, het welk ook *Helene* genaamd wordt, omdat, volgens Pausanias en Strabo, Paris, die Helena geschaakt hadt, haar derwaars geleidde: de woorden ΤΩΝ ΚΑΙ beduiden alhier, dat die gene, welke *Cranæates* genaamd wierden, ook den Naam van *Helonites* voerden.

Mag-

¹ Die van Julia welke ook *Laodiceis* genaamd worden. ² Con-
junctio.

Magnesia voor Maionia.

XXII. Trifan haalt eenen Gedenkpenning aan van die van *Magnesia* by den Berg Sipylus, welke den Geleerden veel werks verschaft heeft. Hy las'er op ΕΠ. ΣΤΡ. ΑΦΦΙΑΝΟΥ ΒΑΡΑΤΟΥ ΣΤΕΦΑΝΗ: Hier van niets weetende te maaken heeft hy het aldus verbeterd ¹ ΕΠΙ ΣΤΡΑΤΗΓῆ ΒΑΧΑΡΑΤῆ. Men stondt hem deeze giffinge toe, omdat men nog niets beters bevonden hadt. Tegenwoordig, nu men zig niet vergenoegt met weinig, dagt men, dat het aldus behoorde hersteld te worden, ΑΡΧΟΝΤΟΣ Α. ΤΟΥ ΣΤΕΦΑΝΗΦΟΡΟΥ; en sedert dat men deezen Penning veel beter bewaard in de Penningkassé des Konings heeft gevonden, leest men duidelyk ² ΕΠΙ ΑΥΓΗΛΙΣ ΑΠΦΙΑΝΟΥ ΤΟΥ ΑΘΗΝΑΙΟΥ ΑΡΧΟΝΤΟΣ Α. ΤΟ Β. ΣΤΕΦΑΝΗΦΟΡΟΥ. Men heeft beslooten, dat de Penning van Trifan aldus behoorde hersteld te worden, en dat hy meende ΜΑΓΝΗΣΙΩΝ te zien in de plaats van ΜΑΙΩΝΩΝ in Lydie, gelyk op den Penning des Konings staat.

M O K A.

XXIII. Om dat men in Ptolemæus eene Stad gevonden heeft, genaamd *Moka*, welke hy in het ³ Petræisch Arabie by Esbuta plaatst, hebben de Oudheidkenners niet getwyfeld, of de Penning van *Septimius Severus*, op welken ¹ ΜΟ-

¹ Onder den Oversten *Bacharatus*. ² Onder *Aurelius Appianus* den Atheenschen Oppervoogd, die de eerste voor de tweede maal Kroon- draager geweest is. ³ *Arabia Petraea*, in 't Latyn. wordende van vele, doch kwaalyk, Steenagtig Arabie genaamd.

Ἰ ΜΟΚΑΙΕΡΑ ΑΣΤΑΟC ΑΥΤΟΝΟΜΟC staat, was alhier geslaagen. Men toont aan, dat zy zig bedroogen hebben, omdat'er nooit eene Stad in Arabie geweest is, welke met die schoone Tytels is vereerd geworden, zelfs niet *Petra* noch *Bosfra*, welke de Hoofdsteden waren; dat buiten Klein Asie, Syrie, en Palæstina geene Stad deezze Tytels gevoerd heeft. Waar uit men dan besluit, dat de twee Lettergreepen ΜΟ. ΚΑ. welke in twee woorden Ἰ ΜΟΝΩΝ ΚΑΠΙΤΟΛΙΩΝ beteekenen, zeer kwaalyk by malkander gevoegd zyn. Aldus dedden de Steden, welke de eerite of alleen een zeker Voorrecht genooten, 't welk zy zig eene eere reekenden op haare Penningen uitdrukken. Daarenboven vindt men het zelve afbeeldzel van *Astarte* op verscheide andere Penningen van de *Capitolii*, welker Stad ΙΕΡΑ ΑΣΤΑΟC ΑΥΤΟΝΟΜΟC genaamd wordt, zynde het nieuw Jerusaleem door Hadrianus gebouwd.

Affum en Pionia.

XXIV. Occo heeft den Geleerden veel werks gegeven met eenen Penning van *Julia Domna*, welken hy bybrengt met deezze woorden 'er οΥΡΑΥΡΑΟΕΩΝ ΠΙΔΟΝΙΤΩΝ. Men heeft het uitgeschreeuwd, dat hy zoo kwaalyk hadt gelezen: Ondertusschen heeft niemand kunnen raaden hoe het behoorde verbeterd te worden. Doch eindelyk heeft men gezien, dat deezze verwerde Letters in vier woorden moesten verdecld worden, aldus, ΟΥΡΑΥΡΗΥΣ ΑΥΡΗΛΙΣ ΑΟΕΩΝ ΠΙΟΝΙ-

1 Het Heilig Moks, eene Vryplaats, van niemand afhangende.
2 De eenigste, welke den Naam van Jupiter Capitolinus droegen.

NITΩΝ, 'sub Prætoræ Aurelio, Assensium & Pionitarum concordia; om dat deeze twee Steden Assum en Pionia, by malkander gelegen in Æolis, te saamen een verbond gemaakt hadden.

Prymnesia.

XXV. Men heeft het Omschrift van eenen Penning, door *Midas* Koning van Phrygie geslaagen, gelukkiglyk ingevuld, zynde op zyne Agterzyde niets meêr overig dan deeze Letters ΗCCEΩΝ, welke ΠΡΥΜΝΗCCEΩΝ beteekenen. Het is eene Stad in Phrygie, *Salutaris* bygenaamd, welker geheele Naam op de Penningen van *Titus*, *Severus*, en van *Geta* wordt gevonden.

Sagalassus en Lacedæmon.

XXVI. Trifan heeft eenen Penning van *Marcus Aurelius*, op welken hy meende ΑΑΚΕΔΑΙΜΩΝ CΑΓΑΛΑCCEC te zien, willen uitleggen, en nam veel moeite om een Volk, 't welk *Alcidae* genaamd wierdt, te vinden. Men heeft met meerder bewys geoordeeld, dat Trifan kwaalyk hadt geleezen, en dat'er ΑΑΚΕΔΑΙΜΩΝ CΑΓΑΛΑCCEC stont; twee Steden, volgens de gewoonte der Grieken, met malkander een verbond aangegaan hebbende; *Lacedæmon* in Lacedonia, en *Sagalassus* in Pisidia.

Seleucia.

XXVII. Op eenen Penning van *Trajanus*, te

Sa-

1 Onder den Oversten Aurelius, de Eendragt van die van Assum en Pionia.

Seleucia in Syrie geslaagen, staat Π. ΤΡΙΑC, 't welk die gene bedroogen heeft, welke geloofd hebben, dat men het door ¹ Πρωίτη moest uitleggen; Doch die Eertytel komt deeze Stad niet toe, en daarom heeft men het wyslyk door Πιστίας ΤΡΙΑC uitgelegd, 't welk de Naam is, die op veele andere Penningen van de zelve Stad wordt gevonden, en die Plinius haar gegeven heeft, om haar van *Seleucia* in Cilicie, digt by de rivier Calycadnus, te onderscheiden.

Saide of Sidon.

XXVIII. Men is aan de wyze opmerkingen, welke gemaakt zyn, verschuldigd, dat men tegenwoordig gered is uit de gemeene dwaalinge der Oudheidkenneren, welke niet getwyfeld hebben of de Gedenkpenningen, waar op ΣΙΔΩΝΟΣ ΘΕΑΣ staat, hadden hun opzigt tot de Godinne *Europa*, welke door *Jupiter* in eene Stiers gedaante schynt geschaakt te worden. Een ieder heeft het aldus gezegd, om der Fabels wille, en ² *Sidoniorum Dea* uitgelegd. Men houdt met rede staande, dat het woord ΘΕΑΣ slaat op de Stad, en alleenlyk haaren ouden Aelddom beduidt: zynde dit woord alzoowel een ³ Bynaam als ⁴ ΝΑΤΑΡΧΙΑΟC, ⁵ ΙΕΡΑC, ⁶ ΑCΤΑΟΤ. Men meent zelfs, dat de Beeldenis van deeze jonge Dogter, op eenen Stier zittende, niet is *Europa* door *Jupiter* geroofd, maar eene Dogter van Sidon, zynde een Zinnebeeld van de Schoonheid en de Magt der Inwoonderen des Lands.

Dee-

¹ De eerste, de voornaamste. ² Van de Godinne der Sidoniërs.
³ Epitheton. ⁴ Eene Stad die de Opperkasvoegdye heeft. ⁵ De Heilige.
⁶ Eene Vryplaats.

Deeze giffing steunt hier op , naamentlyk , dat dit zelve Zinnebeeld op Penningen van meerder andere Steden gevonden wordt , welke geen het minste opzigt hebben tot *Europa* , gelyk *Amphipolis* in Macedonie , *Byzantium* in Thracie. enz. Daarenboven zeker zynde , dat de Godinne der Sidoniers *Astarte* was , welke de H. Schrift *Astaroth* noemt , zoo is de Fabel van *Europa* hier zeer kwaalyk bygehaald , want *Astarte* is *Europa* niet , en de Penningen zelfs vertoon den Stier niet op de Zee ; maar *Astarte* , zoo als aangetoond wordt , is de *Maan* : en de *Maan* , zoowel als de *Zon* , is een zeer gemeen Zinnebeeld op de Penningen.

Tiberias.

XXIX. Uitleggende eenen Penning van *Antoninus Pius* te *Tiberias* geslaagen , op welken staat TIBEPION MHN , houdt men staande , dat men zig wegens het een en het ander woord heeft bedroogen. Men wil , dat dit *Tiberias* dat van *Asie* , en niet dat van *Galilæa* is ; als mede dat MHN de Naam van den God *Lunus* , die op 't midden van den Penning verbeeld wordt , en geenzins een woord is , 't welk de Jaarreekening of 't Tydbegin beteekent , zoo als men het geloofde te zyn. Het is zeker , dat de God *Lunus* in *Galilæa* niet geëerd wierdt , en dat hy in een Phrygisch gewaad is.

Wegens verscheide Historische Stukken, geleerd en opgehelderd door de Penningen.

De Joodsche Jaarrekening.

I. Niemand hadt de Samaritaansche Gedenpenningen, welke de jaaren aantoonen, ¹ *Liber-tatis Jerusalem*, ² *Redemptionis Israël*, ³ *Redemptionis Sion*, wel uitgelegd. Men weet nu (in de Boeken der Machabeen geleezen hebbende, dat de Hoogepriester Simon van den Koning Demetrius de Vryheid, en ook den Vrydom van alle soorten van Schattingen hadt ontfangen) dat de Jooden deeze woorden voor eene Jaarrekeninge hebben beginnen te teekenen, ⁴ *Anno primo sub Simone summo Sacerdote magno Duce & Principe Judaeorum*. Dit is het gene men op deeze Penningen leeft, op welke maar alleenlyk vier verscheide jaaren gevonden worden, zynde alle te *Samaria* en niet in *Judea* geslaagen.

Jaarrekeningen van twee Boeken der Machabeen.

II. Men heeft door de Penningen duidelyk aangetoond de Jaarrekeningen van de Boeken der Machabeen; van het Grieksche Tydbegin, ¹ welk alhier gebruikt is; en de Onderscheidinge van verscheide Koningen, *Antiochus* genaamd, door het natuurlyk vervolg der tyden;

ZON-

¹ Van *Jerusalem's Vryheid*. ² Van *Israël's Verlossinge*. ³ Van *Sion's Verlossinge*. ⁴ In 's eerste Jaar, onder *Simon*, Hoogepriester, groot Veldheer, en Vorst der Jooden.

zonder genoodzaakt te zyn de Nummers van de ¹gemeene Overzettinge deezer Boeken van misflagen te beschuldigen, 't zy door misrekeninge van den Historischryver, 't zy door de schuld der Uitschryveren begaan, het welk van groote aangelegenheid is om 't Gezag van een ²Regelmatig Boek, door de Ketteren betwist, staande te houden.

De Huizen van de Herodes.

III. Door de Gedenkpenningen heeft men opgehelderd het gene 't Huis van *Herodes* betreft, en het onderscheid dat gemaakt moet worden tusschen den ³Vorst, den ⁴Viervorst, en den ¹Koning; het welk alleen bevestigt 't gene de Evangelisten 'er van gezegd hebben, en noodzaakt af te gaan van 't gene *Josephus* en zyne Voorstanders 'er van hebben geschreeven. Men heeft den Koning *Agrippa*, van wien de *H. Lucas* in de *Handelingen der Apostelen* spreekt, ook doen bekend worden. Men moet maar alleenlyk de moeite neemen van het Boek, 't welk by onzen tyd is uitgegeeven, te doorlezen.

COSSVRA, *Koningin van Spagne.*

IV. Men heeft eene onbekende Koninginne ondekt door eenen Penning by *Paruta* aangehaald, op welken verbeeld is een Vrouwehoofd en een Overwinningbeeld, 't welk het zelve kroont, met deeze Letters REC. Op het Rug-

ge-
¹ *Vulgata.* ² *Liber Canonicus.* by de Roomsgezinden onder de Kanonike Boeken der *H. Schrift* gesteld. ³ *Etnarcha.* ⁴ *Tetrarcha.* ⁵ *Ken.*

374 DE KENNISSE DER
 gestuk staat COSSVRA in eenen Lauwerkrans.
 Nademaal de Penning volkoomen van een
 Spaansch maaksel is ; en dat het Latynsch Op-
 schrift genoegzaam aantoot , dat dit het klein
 Eiland *Cosyra* digt by Malta niet kan zyn ; en
 dat de verandering van *Cosyra* in *Cossura* niet
 natuurlyk is ; dat'er daarenboven een Naam by
 het Hoofd, 't welk'er op gezien wordt, behoort
 te staan ; zoo geloof men met zeer groote rede,
 dat *Cossura* de Naam is der Koninginne, en dat
 REC ' *Regina Contestania* beduidt. Het is een
 klein Landschap , van 't welk Plinius gesproo-
 ken heeft , zig uitbreidende van Karthagena af
 tot aan Valencia toe.

*Waarom de Koningen Evergetes zyn genaamd
 geworden.*

V. De Uitlegging die men geeft aan het woord
 ΕΥΕΡΓΕΤΗΣ , 't welk op zeer veele Penningen
 van Koningen en Prinzen gevonden wordt , is
 voortreffelyk , en eene groote opmerkinge waar-
 dig , als zynde een woord van 't Evangelium
 door den H: Lucas geschreeven, het welk men
 tot nu toe niet regt verstaan hadt : Het is in
 't XXIIe Hoofdstuk , het 25^e Vers. Dit woord
 wordt een *Weldaadige* , of *Weldoender* vertaald ,
 en men maakt'er eenen Eernaam voor de Vor-
 sten af , hen noemende *Goed* en *Weldoende* aan
 hunne Onderdaanen. In 't tegendeel toont men
 aan , dat het een Tytel van Magt en Heerschap-
 pye is , en dat uit den Bybel zelfs. Vooreerst ,
 omdat de H: Mattheus het zelve zeggende in
 het

1 Koningin van Contestania.

het XXe Hoofdstuk het 25^e Vers, in de plaats van *welddaadige (Heeren) zyn*, zegt *Heerschappye voeren* het welk de zelve zin moet zyn zoo als H: Lucas het ook gemeend heeft. Tentweede, door 't vervolg van de reden van onzen Heere Jesus, 't welk tegenstrydig aan zyn oogmerk zoude zyn; want de grootschheid zyner Apostelen tegensprekende, en hen de nederigheid aanprijzende, zoude hy, in de plaats van tot hen te zeggen in het 26^e Vers, *Alzoo en zal 't onder u niet zyn*, het tegendeel hebben moeten zeggen, en hen alzoo verboden hebben welddaadig te zyn: het welk hy nooit in den zin gehad heeft.

Keurbenden en Steden genaamd Gemelle.

VI. Men wist tot nog toe de beduidenisse niet van het woord GEMELLA, 't welk op de Gedenkpenningen gevonden wordt. Op eenen Penning van *Claudius* staat *Colonia Aug. Gemella Leg. 25.* op eenen anderen *Gemelle Tuccitane* in Bætica enz. Men houdt staande, dat deeze Naam niet in zig zelve op de Stad, maar op de Keurbenden, welke om de Volkplantinge te bevolken gekoomen waren, ziet; en dat de Volkplanting *Gemella* genoemd wierdt, wanneer zy bevolkt was geworden door de Krygsknegten, genoomen uit eene Bende *Gemella* genaamd; en dat deeze Tytel aan zoodaanige gegeeven wierdt, welke ' versterkt waren, eene andere Bende, die verminderd was, 'er ingelyfd zynde; wordende aldus van twee eene volle Krygsbende gemaakt. Zoodaanige waren de Zevende, de Tiende, de Dertiende, en de Veertiende.

Li-

1 *Recrutés*, in 't Franck.

Livia is Julia niet.

VII. Men heeft zeer klaar doen zien door de getuigenisse der Grieksche en Latynsche Penningen, dat *Livia* de Vrouw van Augustus, en *Julia* zyne Dogter, Vrouw van Tiberius, twee verscheide Princeessen zyn: en dat het eene zuivere Inbeelding is te willen staande houden, dat *Augustus* van zyne Vrouwe zyne Dogter door ¹ Aanceminge gemaakt, en dat zy in haare oude dagen den Naam van *Livia*, om dien van *Julia* aantencemen, verlaaten hadt. Is het niet zeer roemwaardig, door de zekere getuigenisse der Penningen de Verstande deezze dwaalinge te hebben doen verlaaten? zoodat geen Historischryvers, welke van nu voortaan zullen schryven, meêr genoodzaakt zyn zullen eenen Prins, zoowys als Augustus was, te beschuldigen van eene Dwaasheid, onwaardig door eenen Historischryver, by gebrek van onderregtinge, met de zagtste bewoordinge van de Waereld, eene buitengewoone Eigenzinnigheid genaamd te worden; het is eenen Vorst smaad aandoen, welke hy nooit verdiend heeft! Een weinig kennis der Gedenkpenningen zoude dien Historischryver, in deezze gelegenheid zoowel als in andere, tot een groot behulp gediend hebben: Hy zoude ten minste door den Penning van de ² Vergodinge deczer Vorstinne geleerd hebben, dat zy zelfs naa haare dood den Naam van *Livia* en niet van *Julia* behouden hadt; na dien de Penning op de Voorzyde ³ *Di-*

46

¹ *Adoptio*, ² *Consecratio*. ³ *De Vergode Livia van den Vergoden Augustus.*

va *Livia Divi Augusti*, en op de Agterzyde een Prauw met *Consecratio* en S. C. heeft; en op de Griekſche Penningen ΘΕΑ ΛΙΒΙΑ¹ ſtaat.

Cleopatra.

VIII. Men is aan het vernuft van een Geleerd Man verſchuldigd, dat men geraaden heeft, door welke dwaalinge de Oudheidkenners onuitgelegd gelaaten hadden de Penningen van *Cleopatra*, op welke zy lazen ΟΣΑΝ, zonder dat zy'er iets van wiften te maaken. Hy heeft hen laaten zien, dat de ingebeelde Ο, in welke zy geen ſtip gewaar wierden, een waare Θ (*Theta*) is; en dat zy van eene kwaalyk gemaakte Ε een Σ gemaakt hadden; en dat de Ν op het einde een Beginletter van een ander woord was: Dat men aldus moeft leezen, ²ΚΛΕΟΠΑΤΡΑ ΘΕΑ ΝΕΩΤΕΡΑ ΒΑΣΙΛΙΣΣΑ, om dat zy waarlyk de jonge is, welke ΘΕΑ is genaamd geworden, ten opzigte van de oude *Cleopatra* Moeder van *Antiochus* Koning van Syrie, welke deezen Naam ontfangen hadt van Ptolemæus Philometor, bygenaamd ΘΕΟΣ. Men heeft deezen verſtandigen Man niet durven betwiften, dat het woord Νεός of Νεώτερος te kennen geeft, dat'er een ander is voorgegaan, 't zy dat hy nog leeft of 't zy dat hy geſtorven is, die den zelve Naam gedraagen heeft: het woord *Jonge* zyne betrekkinge hebbende op eenen ouder.

Julia de Moeder van Caligula.

IX. Men heeft den mislag der Oudheidkennere-

¹ De Godin of Vergode *Livia*. ² De Godin *Cleopatra*, de jonge Koningin.

378 DE KENNISSE DER
 neren, aangaande eenen Penning in de Penning-
 kasse van den Heere Foucalt, hebbende op de
 eene zyde ¹ ΜΗΤΗΡ ΙΟΥΔΙΑ ΣΕΒΑΣΤΗ, en op de
 andere zyde ² ΚΑΙΣΑΡΟΣ ΣΕΒΑΣΤΟΥ, verbeterd:
 Men schryft hem *Livia* toe, in dien tyd den
 Naam van *Julia* draagende. Doch men doet
 zien, dat hy van *Julia Agrippina*, Vrouwe van
 Germanicus Cæsar, is; en dat'er het Hoofd van
 Caligula, *Cajus Cæsar Germanicus Augustus* ge-
 naamd, op verbeeld staat; ten ware men, om
 gevolgelyk te dwaalen, zeggende, dat de Penning
 van *Livia* is, haar te gelyk en Vrouwe, en Dog-
 ter, en Moeder van Augustus wilde maaken.

*Een Penning van Nero met de Jaarrekeninge
 van Claudius.*

X. De Heer Vaillant heeft ons eenen Griek-
 schen Penning van *Nero* gegeven, met de
 Jaarrekeninge van het agtiende jaar, ΕΤΟΥΣ ΙΗ.
 Nademaal het onmoogelyk is de Jaarrekeninge
 der Regeeringe van *Nero*, welke maar veertien
 jaaren geduurt heeft, 'er van te maaken, zoo
 heeft de Heer Vaillant den zelve aan den Ko-
 ning *Polemon*, wiens Hoofd op de Agterzyde van
 deezen Penning staat, toegeschreeven. Deeze
 zaak heeft veele moeijelykheid in zig, omdat
 de Jaarrekening by het Hoofd van *Nero*, en
 niet by dat van *Polemon* staat, by gevolg moet
 zy aan *Nero* en geensins aan *Polemon* behooren.
 Deeze Zwaarigheid wordt opgelost, zeggende,
 dat de Oosteriche Volken Stantvastiglyk de ge-
 woonte behouden hebben van op de Penningen
 de

¹ De Keizerin Julia Moeder. ² Van Cæsar den Keizer.

de Jaarrekeninge der Huizen te slaan , sedert den tyd dat zy den Troon hebben beginnen te beklimmen. Dat het Claudiaanfche huis , wiens naam *Nero* droeg , door den Keizer *Claudius* op den Troon was geraakt , hebbende geregeerd van het eenenveertigste jaar van Jesus Christus tot het vierenvyftigste toe , zoodat het agttiende jaar sedert zyne verheffinge net het vyfde is van *Nero*.

Het voornaamste in de Aanmerkinge is , dat men staande houdt , dat deeze gewoonte der Oosterfche Volkeren , van de jaaren der Vorsten te tellen sedert de Regeeringe des Eerften van elk Huis tot dat de Schepter in een ander overgegaan was , in gebruik geweest is van den tyd der Koningen van Israël en van Juda af. Men vindt 'er het voorbeeld van in de jaaren van den Koning *Afa* , wiens zeventiende jaar in de H. Schrift het vyfendertigste genaamd wordt , 'tgeen men niet waar kan maaken , of men moet beginnen van het eerste jaar dat het huis van *Afa* op den Troon van Juda , door *Roboam* , geklommen is , naa de Scheidinge der Stammen , welke het Ryk van Israël opregteden.

Een ander bewys van deeze Jaarrekeninge.

XI. Men vindt eenen Penning , wiens Jaarrekening onmoogelyk schein uitgelegd te kunnen worden. Het is die Penning , welken de Koning *Polemon* ter eere van *Nero* heeft laten slaan , ΕΤΟΤΕ ΚΓ. niemand ooit aan *Nero* een driecentwintigjaarig Ryk hebbende kunnen toeschry-

1 Het drie en twintigste jaar.

schryven. Dit is een bewys voor het gevoelen, 't welk men heeft voortgebragt, dat de Jaarreekening op de Penningen moet begonnen worden van den tyd, dat het Hoofd van 't Keizerlyk Geslacht heeft beginnen te regeeren, en niet van den gebied voerenden Vorst. Aldus, *Nero* in het *Claudiaansche* Huis door den Keizer *Claudius* aangenoomen zynde, begint de Jaarreekening niet met het eerste jaar van 't Ryk van *Nero*, maar met het eerste jaar van *Claudius*, het welk daar door zeer net op deezen Penning wordt gevonden. Deeze manier van tellinge heeft maar alleenlyk plaats ontrent de Gedenkpenningen in het Oosten geslaagen, en niet in andere Landen, in welke deeze manier niet in gebruik is geweest. Hier door maakt men de plaats in het XVe Hoofdstuk het 19^e Vers, en in het XVIe Hoofdstuk het 1^e Vers van het tweede Boek der Chronyken goed, alwaar het zestiende jaar van den Koning *Afa* het vyfendertigste, en het zeventiende het zesendertigste genaamd wordt. Hier mede toont men ook, waarom op de Penningen van *Commodus*, in *Ægypte* geslaagen, het eerste jaar van zyn Ryk, het twintigste, en waarom zyn laatste jaar, zynde het dertiende van zyne Regeeringe, het twee en dertigste geteekend staat; naamentlyk sedert het Ryk van het *Aureliaansche* Huis, 't welk met *Marcus Aurelius* hadt beginnen te heerschen.

ΕΤΟΥΡΙΑ *kwaalyk verstaan.*

XII. Men heeft veel moeite genoomen, en zelfs te vergeefs, om te raaden wat het woord

ΕΤΟΥ-

ΕΤΟΤΙΑ , op eenen Penning van den Koning *Polemon* voor Keizer *Claudius* , wilde zeggen. Men heeft doen zien , dat zonder eenige andere geheimenisse het woord in tweeën moet gedeeld worden , en dat men leezen moet ΕΤΟΤΙ Α , ¹ *Anno XI* ; het welk zeer klaar blykt uit den Penning door den zelve Koning onder *Nero* geslaagen , waar op staat ΕΤΟΤΙ Η , het welk ² *Anno XVIII* beteekent.

Numantia door Galba hersteld

XIII. De Geleerden hebben malkander niet kunnen verstaan wegens eenen Gedenkpenning van *Galba* , op welken staat REST. NVM. Sommige hebben het uitgelegd ³ *Restituta Numidia* ; andere ⁴ *Restituto Nummo* ; ⁵ *Restituto Numine*. Zy hebben malkanders gevoelen tegengesproken , doch niemand heeft het zyne kunnen staande houden. Men heeft nu een nieuw gevoelen bygebragt , 't welk van niemand bestreeden is , te wecten ⁶ *Restituta Numantia*. Deeze Stad certyds vermaard in Spanje is by den Oorspronk van den *Durius* , en by de Stad welke heden *Soria* genaamd word , gelegen. *Florus* verhaalt , hoe zy certyds is verwoest geworden. De Penning geeft te kennen , dat *Galba* de zelve hersteld heeft , ten tyde dat hy aan 't hoofd van de Romeinsche Heirlegers in die Gewesten was. Op den Penning staat een Vrouwehoofd verbeeld , 't welk doet zien , dat het eene Stad is , van welke

¹ Het elfde jaar. ² Het agttiende jaar. ³ *Numidia* hersteld zynde
⁴ De Penning hersteld zynde. ⁵ De Godheid hersteld zynde, ⁶ *Numantia* hersteld zynde.

382 DE KENNISSE DER
ke hier gesproken wordt ; omdat'er verscheide
zulke van andere Spaansche Steden gezien wor-
den. als van *Obulco*. enz.

*Getalen der jaaren van de Regeeringo
met voordagt agtergelaaten.*

XIV. Daar zyn drie Grieksche Penningen, op welke gezien wordt , dat men het jaar heeft willen teekenen, om dat de L 'er zeer klaar op staat , alshoon het getal 'er niet op uitgedrukt is. De eerste is van *Claudius* , op 't Ruggestuk *Octavia* ; de tweede is van *Domitianus* , op de Agterzyde *Domitia* ; en de derde is van *Aurelianus*. Men was vergenoegd met te zeggen, of dat het een Misflag was van den Muntmeester , dié het getal vergeeten hadt'er op te zetten ; of dat de Getalletter door den Roest was opgevreeten. Nu houdt men staande , dat het noch het een noch het ander is ; maar dat zulks is toegekoomen , doordien deeze Penningen ten tyde van het overleiden van den voorgaanden Vorst zyn geslaagen geworden , en de Grieken nog niet wetende, hoe de Opvolger wilde dat men het begin zyns Ryks zoude teekenen , of van zyn Voorzaats sterfdag , of van den volgenden Nieuwjaarsdag , daarom niets hebben willen besluiten. Niets is'er ontrent dit geschil beter gezegd, noch ook niets redelyker bedagt.

*De Krygstogt tegen de Joden door
Hadrianus.*

XV. Occo hadt alle de Liefhebbers zeer gaande gemaakt wegens eenen Penning van *Hadria-*

drianus, op welken men leeft, ¹ IVDAICA EXPEDITIO; doch zy zyn tot rust gebragt, hen vertoond wordende met alle reden, die bekwaam waren om hen te overtuigen, dat, nademaal men deezen Penning nooit gezien heeft, hy zichtbaarlyk valsch en van een hedendaagsch maaksel is; gelyk eenige zekere, van welke wy, handelende van de Penningen tot vermaak verzonnen², gesproken hebben.

Antinous.
HPOC.

XVI. Men ziet op de Penningen van *Antinous*, dat hy genaamd wordt, dan eens ³HPΩC, dan eens ⁴HPΩOC; men meende, dat het woord *HPΩOC* kon aangezien worden als een misflag van den Muntmeester, of als een byvoeglyk Naamwoord: Doch men heeft eindelyk geleerd, dat dit woord te kennen geeft, dat *Antinous*, Speelkind van Hadrianus, genaamd wierd *Held* en *Heldenzoon*, dat is te zeggen, van den Keizer. Dit moet niemand wonderlyk voorkoomen, dewyl hy op eenen anderen Penning ⁵ΘEOC genaamd wordt; maar men dagt hier niet op.

De Ouderdom van Commodus.

XVII. Daar zyn Penningen van *Commodus*, met de Letters L. K. KA. KB, welke veel moeite baaren, om dat zy gansch niet overeenkoo-

¹ De Joodsche Kragtstogt. ² Hier boven Bladz. 254. ³ Een Held. ⁴ Zoon van eenen Held. ⁵ God. dit woordt beduidt ook somtyds Zoon van eenen God, of Vergoden Keizer. zie hier boven Bladz. 132 en 155.

koomen met de jaaren der Regeeringe van dien Vorst. Men dagt eene zeer fraaije Ondekkinge gedaan te hebben, zeggende, dat zy den Ouderdom van dien Keizer¹ te kennen gaven. Men zoude deeze gedagten gevolgd hebben, indien men niet hadt doen zien, dat het maar ongegronde inbeeldingen waren; niet alleenlyk omdat 'er geen Voorbeeld is, dat de Ouderdom van eenen Vorst op Penningen is uitgedrukt geworden; maar ook omdat men, 't welk een zeer klaar bewys is, Penningen van *Faustina* de Moeder van *Commodus* vindt, welke de zelve Jaargetallen hebben, kunnende een Moeder onmogelyk eeven oud zyn als haar zoon. Daarenboven is 'er een Penning van *L. Verus*, geteekend *Anno 19*; en een andere mede van *Faustina*, welke de jaaren noch van den eenen noch van de andere aantoonen: Zoodat men moet besluiten, dat het de Jaarrekening van het Ryk der *Aurelien* is, zeerwel overeenkoomende met den tyd dat *Commodus* regeerde.

De Jaaren der Kroonprinsfen op de Gedenkpenningen uitgedrukt.

XVIII. Niemand was van gedagten, dat men, in de manier om de jaaren van de Regeeringe der Vorsten uittedrukken, een onderscheid gemaakt hadt tusschen de ²Kroonprinsfen en de ³Keizers; 't welk hier in bestaat, naamentlyk, dat de Penningen der Kroonprinsfen nooit de Regeeringsjaaren van den Kroonprins, maar die van den regeerenden Keizer aantoonen. De bewyzen zyn

1 Waaz van hier boven op de 92e Bladz. 2 *Casares*. 3 *Augusti*.

zyn zeer klaar door den Penning van *Alexander Severus*, die maar Kroonprins zynde echter ¹L. E. zynde de Jaarrekening van de Regeeringe van *Elagabalus*, toen ter tyd Keizer, op den zelve heeft laten slaan. Door den Penning van *Titus Caesar*, met ²ETUS H, zynde het agste jaar van de Regeeringe van *Vespasianus* zynen Vader. Door dien van *M: Aurelius Caesar* met L. H. zynde van gelyken het agste jaar der Regeeringe van *Antoninus Pius*. Door eenen anderen Penning van den zelve, waar op staat L. ΔΔΔΕΚΑΤΟΤ, zynde het twaalfde jaar van *Antoninus*. Door nog twee Penningen van *Cara-calla* ²ET. IE. en ³ET. IS. welke jaaren niet kunnen overeenkoomen als met zynen vader *Septimius Severus*. Welk alles de Oudheidkenners uit eene groote moeijelykheid redt, in welke deeze Jaarrekeningen hen gebragt hadden.

Jaarrekening van Decius.

XIX. Men hadt een bekwaam Man van nooden om op de Penningen van *Decius* en *Etruscilla* eene Jaarrekening te verbeteren, zekerlyk zeer kwaalyk geschreeven, IIP. Deeze twee Letters geen getal met malkander kunnende uitmaaken, heeft men deeze Jaarrekening zeer gelukkiglyk uitgelegd, herstellende de Getalletters aldus H I P, uitmaakende 118. Dit is de Jaarrekening van *Rhesaina* in *Mesopotamia*, welke begonnen zynde onder *Hadrianus*, in 'tjaar van Rome 885, nu in haar honderd en agtiende jaar wel uitkomt met het eerste jaar van *Decius*; en het duizendentweede jaar van Rome; als ook
met

¹ Het vyfde jaar. ² Het vyftiende jaar. ³ Het aeftiende jaar.

De Aftant van Diocletianus.

XX. Niets is gemeener, dan het Omschrift der Penningen van *Diocletianus* en *Maximianus*, **QUIES AVGG.** *Quies Augustorum*, met eenen Tytel, dan eens door eene S alleen, dan eens door SEN. uitgedrukt; niemamd had 'er den natuurlyken zin van gevonden. Niettemin, naa wel acht geslaagen te hebben op deeze twee Vorsten, welke het Keizerryk, naa eene meêr dan twintigjarige Regeeringe, afgeftaan hebben voor de Kroonprinzen of *Cæsares*, welke zy zelfs tot Deelgenooten van 't Ryk hadden aangenoomen, heeft men zeer gelukkiglyk ondekt, dat de Tytel van *Seniores Augusti* hen gegeven is geduurende het overige van hun leeven: en hun aftant wierdt genaamd *Quies*, om aantetoonen, dat zy zig het bewind der zaaken, voornaamentlyk der Krygszaaken, hadden onttrokken, om de Kroonprinzen of *Cæsares*, op welke zy hun vertrouwen stelden, te laten regeeren, en alzoo een stiller en gerufter leeven te leiden. Deeze daad zonder Voorbeeld verwekte hen de verwonderinge en de liefde der Volkeren, welke hunne erkentnisse hier over wilden bctoonen, en dit werk aanzagen voor de uitwerkinge van eene byzondere zorge, welke de Goden voor het Ryk droegen. Dit is 't geen deeze Omschriften te kennen geeven, welke alleenlyk aan deeze twee Vorsten toegepast ge-

vond-

G E D E N K P E N N I N G E N. 387

vonden worden: ¹ *Providentia Deorum Quies Augustorum*, met den Tytel van ² *Senior Augustus*: ³ *Felicissimus Senior Augustus*: ⁴ *Beatissimus Senior Augustus*.

De drie Maximiani

XXI. De drie *Maximiani*, van welke wy Penningen vinden, hebben de Oudheidkenneren zeer veel moeite gebaart. Deeze zwaarigheid is gelukkiglyk opgelost, onderscheidende *Maximianus* den Ryksgenoot van Diocletianus, die aanstonds Keizer of *Augustus* wierdt, zonder ooit den Tytel van Kroonprins of *Cæsar* gehad te hebben, van *Maximianus*, die eerst *Cæsar* was, en door den afdant van den eersten *Augustus* wierdt, en van den derden *Maximianus*, die *Junior* wierdt genaamd, terwyl de andere *Augustus* was. De eerste wierdt *Valerius Maximianus Hercules* genaamd. De tweede *Galerius Valerius Maximianus*. En de derde *Maximianus Junior*, zoon van *Gal: Val: Maximianus*, die by 'tleeven van zynen Vader *Augustus* geweest is. Want het is onwederspreekelyk, dat het woord *Junior* alleen gegeven wordt zoolang een ander Vorst, den zelve Naam draagende, in 't leeven is; om door dit onderscheid de verwerringe, welke noodzaaklyk tusschen twee menschen van eenen Naam zoude ontstaan, wegteneemen. Gelyk de Tytel van Oudbisschop zoodaanigen Heer beteekent die, naa een Bisdom nedergelegd te heb-

¹ Voorzienigheid der Goden, Rust der Keizaren. ² De Oude Keizer. ³ De allergelukkigste oude Keizer. zie hier van boven Bladz. 151. en 152. ⁴ De Gelukkigste oude Keizer.

hebben, niet ophoudt den Tytel 'er van te voeren zoolang als hy leeft. Doe hier by, dat de trekken in het weezen van deezen jongen *Maximianus* reeds Keizer of *Augustus*, alſchoon hy niet ouder dan vyfentwintig jaaren ſchynt te zyn, noodzaaklyk doen zien, dat het de zelve *Maximianus* niet zyn kan, die in eenen hooger ouderdom alleenlyk maar Kroonprins of *Cesar* was.

Het Huis van Conſtatinus.

XXII. De voornaamſte Ondekking; welke men gedaan heeft door de Studie der Penningen, is, dat men de waare Geſlachttreekeninge der *Conſtantini* heeft gevonden, en dat men, ik zeg niet beweezen, maar aangetoond heeft zooveel als een hiſtorische waarheid kan gedaan worden, de veelheid der verſcheide takken van het Flaviaanſche Huis, zeer net onderſcheiden door de *Flavii Valerii*, *Flavii Claudii*, of *Flavii Maximi* en *Flavii Julii*. Alle, welke deeze ſtellinge hebben willen onder den voet werpen, hebben of niet verſtaan of geveint niet te verſtaan de kragt van de ¹ Aantooninge, welke in deeze Stoffe onverwinnelyk is; zie haar hier. Zoodikwils als men op de openbaare ² Gedenktekens, gelyk de Penningen zyn, verſcheide Aangezigten, verſcheide Naamen en Tytels, welke niet te gelyk by malkander eenen en den zelve perſoon kunnen toegevoegd worden, verſchillenden Ouderdom, met eenen gemeenen Naam, welke aan allen gegeven wordt, ontmoet; zoo moeten het noodzaaklyk zyn verſcheide Perſoonen

¹ *Demonſtratio.* ² *Monumenta publica.*

nen, en uit verscheide takken van het zelve Huis gesproten. Dit nu is het gene men duidelyk vindt op de Gedenkpenningen van de *Constantini*, op welke, onder den gemeenen Naam van *Flavius* en van *Constantinus*, Aangezigten gansch en gaar verscheiden; zeer verschillende Jaaren, Naamen, en Tytels, nooit op den zelve tyd in den zelve persoon vereenigd, gezien worden. Het moeten dan noodzaaklyk verscheide takken en verscheide personen in het zelve Huis zyn: Want het is zoo onmoogelyk eenen en den zelve *Constantyn* te maaken met alle deeze verscheide Naamen en Tytels, als eenen en den zelve Persoon te maaken van alle, welke op de Gedenkpenningen den Naam van *Bourbon* voeren. Hendrik van Bourbon Koning van Vrankryk: Hendrik eerste Prins van den bloede: Gaston van Bourbon, broeder des Konings: Lodewyk van Bourbon Condé: Armand Van Bourbon Conti: Philips van Bourbon, Hertog van Anjou: Philips van Bourbon, Hertog van Orleans: Want deeze Aantooninge te willen vernietigen, welke bestaat in het geheel, en niet in ieder gedeelte op zig zelfs, zeggende, dat men zeer dikwils den zelve Prins met zeer verschillende Aangezigten op de Penningen vindt, volgens de vericheidenheid van plaats en tyd, waar en wanneer zy zyn geslaagen; dat men hem dikwils met drie of vier Naamen ziet; dat men hem somtyds van verscheiden Ouderdom ontmoet; dat men hem niet weinig met den Tytel van *Princeps Juventutis*, en dan van *Cæsar*, en eindelyk van *Augustus* vindt; dit alles is een zoo elendig redeneeren als of men wilde zeggen, dat alle de *Bourbons*, van welke wy hebben ge-

sprouken, niet zyn als alleen een en de zelve Man, omdat Philips, die Konings broeder was, Hertog van Anjou geweest, en daarna, Hertog van Orleans geworden is: En dat Lodewyk van Bourbon, enkel en alleen Hertog van Enguien, daarna Prins van Condé en eerste Prins van den bloede geweest is: en dat de Koning op de Gedenkpenningen met zeer verschillende Aangezigten gevonden wordt, in 't jaar 1643, 1660, en 1710.

De Doop van Constantinus

XXIII. De Oudheidkenners beeldden zig in een voornaam Gedenkteeken van den Doop van *Constantinus* op de Penningen ondeckt te hebben. De yver, welken zy hadden, hoopende dat de ontdekking mogt waar zyn, heeft hen belet op het nauwkeurigste de Letters, en de beteeknisse welke zy konden hebben, te onderzoeken. Zy lazen CONSTANTINO P. AVG. BAP. NAT. en beslooten, dat zy klaarlyk ' *Baptismi Natalis dies* of *Natalitia* beteekenden. Men heeft deeze Letters van wat nader bezien, ende Penningen zelfs willen beschouwen. Drie of vier zyn 'er gevonden, op welke de zelve Letters stonden. Men heeft 'er op gezien, niet zoo als men zig verbeeld hadt BAP. maar BRP. Hier door heeft men wyslyk beslooten, dat de ingebeelde A, op den Penning waar over hier het geschil is, een kwaalyk gemaakte of half uitgegaane R was, welke zeer klaar op andere gezien wierdt, en dat zy niets anders beteekende als

3 De Verjaaring van den Doop.

als eenen ¹Loftytel, welken men meer dan eens aan de goede Vorsten vereerd heeft, hen noemende ²*Bono Rei Publicæ Nati*. Deeze ontdekking is geen enkele giffing; zy steunt op zeer goede reden. Voor eerst, De plaats daar deeze Penning is geslaagen, is geene van de twee Steden, in welke *Constantyn* zoude hebben kunnen gedoopt zyn. Ten tweede, De *Constantyn*, welken hy vertoont, is niet die Christen geworden is, de Penning is van *Flavius Claudius*, en de Christen is *Flavius Julius*, zynde van eenen anderen tak. Ten derde, De verbeelding, welke men op den Penning ziet, heeft geen de minste overeenkomst, noch met den Doop, noch met den Godsdienst: De Vorst heeft een Werp spies in de eene, en den Ryksappel in de andere hand, aanhebbende een Wapenkleed. Ten vierde, Hy wordt ³*Pater Augusti* genaamd, het welk met *Constantyn* voor zynen Doop niet overeenkwam.

Het Ryk van Gratianus.

XXIV. Men moet aan de Uitlegginge van het Ruggestuk ³*Gloria novi seculi* de eere geeven, welke haar toekomt, omdat, hebbende doen zien, dat'er geene rede kan gevonden worden van te zeggen, dat men ten tyde van *Gratianus* eene nieuwe Eeuw begon, ten opzigte van eenige andere Jaarrekeninge, niets redelyker zoude kunnen worden uitgevonden, dan te zeggen, dat het is het begin van de tweede Eeuw,

we,

¹ *Elogium*, in 't Latyn. ² *Tot nut van het Gemeene Best gbooren*. Dezen Tytel vindt men geheel uitgedrukt op Penningen van *Flavius Victor*, by Banduri Tom. 2. fol. 522. ³ *Vader des Keizers*.
⁴ *De Hoerlyheid der nieuwe Eeuw.*

we, in welke men het geluk gehad heeft van Christen Vorsten te hebben, ter eere van welke men Penningen konde slaan met den Naam van Christus'er op, dewyl *Gratianus* een Christen Keizer zynde in 't jaar 401 regeerde¹.

Ik eindige deeze Verzaameling met te zeggen, dat, om aan de waare Verdienste recht te doen, wanneer een Oudheidkenner bekwaam genoeg is om alleen alle deeze schoone ontdekkingen gedaan te hebben, aan welke zoo veel groote Geesten zig te vergeefs afgesloofd hadden, men zekerlyk moet toestemmen, dat hy een geleerd man van den dersten rang, en een der grootste Geesten is, aan wien men alle teekenen van achtinge en erkentenisse geeven moet, welke hem toegebracht worden door zoo veel schoone Uitvindingen, voor welke men hem altyd zal verichuldigd blyven.

¹ De Schryver van deeze nieuwe Ondekkinge begaat hier een groot Misflag, nademaal *Gratianus*, in 't jaar 383 naa de geboorte van Christus vermoord is. De nieuwe Eeuw, zynde de eerste in welke men Christen Keizers hadt, beginnende met den Grooten Constaantyn, was nog niet geëindigt, zoodat de Vleijers den Keizer hier de Heerlykheid der nieuwe Eeuw noemden, in tegenstellinge van de oude, welke eene Heidensche Eeuw was. Zie hier van by *Reget in Thesauru Brandenburgico.*

E I N D E.

T A

T A F E L

Der Nieuwe Ondekkingen.

	Bladz.
AB.	350
Α Δ Ε Δ Η.	350
Α Ν Δ Ι Κ Τ Ρ Σ Α.	342
A. N. F. F.	345
<i>Antinous</i> Η Ρ Ο C.	383
<i>Antiochie</i> Π Τ Ρ Ι Π.	351
<i>Apamea.</i>	358
A. Σ.	338
<i>Affum en Pionia.</i>	368
<i>Athene.</i>	359
<i>Babba.</i>	360
<i>Barcelona.</i>	361
<i>Berytus.</i>	360
B. T.	336
<i>Byzantium.</i>	361
C. A. A. P.	332
<i>Cæsarea.</i>	362
<i>Cæsarea van Kappadocia.</i>	363
CAI. CAR. CVTT.	338
<i>Cavaillon.</i>	361
CES.	334
CI. H. S.	336
<i>Cleopatra.</i>	377
<i>Collioure.</i>	363
<i>Commodus (Ouderdom van)</i>	383
<i>Constantyn (?t Huis, of Stamhuis van)</i>	388
<i>Constantyn (de Doop van)</i>	390
COSSVRA, Koningin van Spanje.	373
C. R.	336
	C.

Bb f

	Bladz.
C. V. T. T.	337
ΔΙ.	350
<i>Diocletianus</i> (Afstant van)	386
<i>Edeffa.</i>	364
ΕΚΟΡΑΤ.	340
ΕΝΠ.	332
ΕΤΜΕ.	350
ΕΤΟΥΣΙΑ kwaalyk verstaan.	380
<i>Evergetes.</i> Waarom de Koningen <i>Evergetes</i> zyn genaamd geworden.	374
FB.	337
FC.	330
FT.	337
Γ. Β. ΑΜΚ. Γ. Γ.	333
<i>Gemella.</i> Keurbenden en Steden <i>Gemella</i> ge- naamd.	375
<i>Gratianus</i> (?t Ryk van)	391
<i>Herodes</i> (de Huizen van de)	373
H. LEG. H.	344
Jaarrekeningen (verscheide) van Antiochie.	352
Jaarrekeningen van Keizerlyke Stamhuizen op de Penningen.	357
Jaarrekening der Jooden.	372
Jaarrekening van twee Boeken der <i>Machabeen.</i>	372
Jaarrekening. Gedenkpenning van <i>Nero</i> met de Jaarrekening van <i>Claudius.</i>	378
Jaarrekening van <i>Decius.</i>	385
Jaaren der Regeeringe met voordagt agtergelaaten.	382
Jaaren der Kroonprinsen op de Penningen uitge- drukt.	384
<i>Julia</i> moeder van <i>Caligula.</i>	377
ΚΑΤΑΔΟΥΔΩΣ.	340
	K.

K. ΓΑ. ΦΙΝ. ΓΑΑ. ΟΥΕΝΑ.	346
KI.	350
Krygstogt tegen de Jooden door <i>Hadrianus</i> .	382
<i>Laodicea</i> .	365
<i>Livia</i> is <i>Julia</i> niet.	376
MAC. AVG.	341
<i>Magnesia</i> voor <i>Maionia</i> .	367
<i>Maximiani</i> (de drie)	387
ME.	350
MET. NOR.	343
MKIA. MK.	330
MGKA.	367
NAT. VRB. P. CIRC. CON.	343
NVBIS CONS.	348
<i>Numantia</i> door <i>Galba</i> hersteld.	381
OKNIKOM.	345
P. A.	337
Π. ΠΑ.	350
P. B. M. V. N. R. P.	346
<i>Pella</i> .	364
Π. ΠΗ.	350
<i>Prymnesia</i> .	369
PSSC.	331
°	
ΠΠ	350
Σ.	339
Σ. ΣΑ.	350
S. A.	337
SAC. PER. IS.	347
<i>Sagalassus</i> en <i>Lacedaemon</i> .	369
SAL.	339
<i>Seleucia</i> in <i>Cilicie</i> .	359
<i>Seleucia</i> in <i>Syrie</i> .	369
S. F.	337
	ΣΙ

396 TAFEL DER NIEUWE ONDEKKINGEN.

	Bladz.
<i>Sidon of Saide.</i>	370
S. P.	337
CTACIQC.	351
T. F.	337
<i>Tiberias.</i>	371
<i>Tingis in Mauritania.</i>	365
V. I.	337
V. P.	337
VCRIMOR.	335
XC. VI.	336

B y.

BYVOEGSEL.

Zie hier eene Lyft van alle de Romeinfche Keizers, Keizerinnen, Vorften, Vorftinnen en Dwinglanden, welker Beeldeniffen op de Gedenkpenningen gevonden worden van *Julius Cæfar* af tot *Heraclius* toe, met alle hunne Latynfche Naamen en Tytels; met hunne Geflachtrekening; met de Jaaren hunner Regeeringe, Leeftyd en Dood, voor of naa de Geboorte van *Jefus Chriftus*; als mede de Zeldzaamheid, of Raarheid hunner Penningen afzonderlyk aangewezen. Men zal hier Naamen vinden, welke nooit op de Penningen uitgedrukt zyn; by voorbeeld *Augustus* wierdt *Octavius* of *Octavianus*, *Marcus Agrippa* wierdt *Vipsanius* genaamd, enz. doch zulke Naamen zal men tuffchen twee haakjes zien ftaan, en die door dat middel aanftonds kennen. Alle de Naamen en Tytels van eenen Vorft of van eene Vorftinne worden zelden of nooit op eenen en den zelve Gedenkpenning by malkander gevonden, en, die men 'er op leeft, ftaan gemeenlyk door Beginletters of Verkortingen uitgedrukt, welke moeijelyk te ontcyferen zyn, ten zy men 'er aan gewoon is; daarom volgt 'er agter deeze Lyft eene andere, in welke de Beginletters en Verkortingen der Naamen en Tytelen uitgelegd en vertaald zyn. De Jaarrekening is volgens *Occo*, door den Graave *Mezzabarba* (of *Medio-barbus*) vermeerderd en uitgegeeven. Niemand verwondere zig, dat de jaaren van de Regeeringe der Keizeren en Vorften dikwils in malkander loopen, nademaal 'er fomtydstwee, drie,
ja

ja zelfs vier op eenen en den zelveu tyd , als Ryksgenooten , geheercht hebben. De Raarheid der Gedenkpenningen , 'tzy om de Hoofdyde 'tzy om 't Metaal , is uitgedrukt door twee RR voor de Allerraarste ; door eene R voor die minder Raar zyn ; de Gemeene worden door eene G beteekend. Men merke aan , dat 'er in 't Hooge Ryk zeer veel Kopere Penningen van de Eerste Grootte gevonden worden , en dat men 'er naa *Postumus* in 't Laage Ryk zeer weinig ontmoet ; in het tegendeel , dat in 't Laage Ryk de grootste meenigte der Kopere Penningen van de Derde Grootte is , en dat 'er in 't Hooge Ryk weinig van die soort voorkoomen. Daarenboven , dat 'er van de meeste Keizers en Keizerinnen Pronkpenningen (*Medaillons*) welke veel grooter en zwaarder zyn dan de Kopere Penningen van de Eerste Grootte , in de Penningkassen bewaard worden , zynde alle Raar.

Het Hooge Ryk.

- 1 CAIVS IVLIVS CAESAR. Caji Filius. Imperator VI. Consul V. Dictator Perpetuo. Augur. Pontifex Maximus. Parens Patriae. Divus. *Hy was Broeder van Julia de Grootmoeder van Augustus. Regeerde 5. Leefde 56 jaaren. Vermoord het 43^e jaar voor de Geboorte van Jesus Christus. G. in Koper van de eerste Grootte ; R R. in Goud ; R. in Zilver , en Koper van de tweede en derde Grootte.*
- 2 CAIVS (IVLIVS) CÆSAR (OCTAVIVS of OCTAVIANVS) AVGVSTVS. Divi Julii Filius. Imperator XXI. Consul XIII. Tribunitiæ Potestatis XXXVII. Pontifex Maximus. Augur. Pater Patriæ. Triumvir Reipublicæ Con-
sti-

1.
BEVW.

stituendæ. Divus Pater. Zoon van Cajus Octavius en Attia de Zustersdogter van Julius Cæsar. Regeerde alleen 44. Leefde 76 jaaren. Stierf het 14^e. jaar naa de Geboorte van Jesus Christus. R. in Koper van de eeerste Grootte; vorders G.

LIVIA of IVLIA Augusta. DIVA LIVIA. Divi Augusti Filia. Genetrix Orbis. Vrouw van Augustus, Livia genaamd, doch door hem in 't Huis der Julien aangenoomen zynde heeft zy den Naam van Julia gekreegen¹. RR. in Koper van de eerste, tweede en derde Grootte; vorders Onbekend.

MARCUS (VIPSANIVS) AGRIPPA. Lucii Filius. Tribunitiæ Potestatis VII. Consul. III. Imperator IIII. Præfectus Orae Maritimæ & Classis. Zyne Vrouw was Julia de Dogter van Augustus en Scribonia. RR. in Goud en Zilver; G. in Koper, alle van de tweede Grootte zynde.

CAIVS CAESAR. Augusti Filius. Pontifex. Consul Designatus. Princeps Iuventutis. Zoon van M. Agrippa en Julia de Dogter van Augustus, door wien hy tot Zoon is aangenoomen geworden. RR. in 't geheel.

LVCIVS CAESAR. Augusti Filius. Augur. Consul Designatus. Princeps Iuventutis. Broeder van Cajus Cæsar, mede door Augustus tot Zoon aangenoomen. RR. in 't geheel.

3 TIBERIUS CLAVDIVS NERO CAESAR. Tiberii Filius. Divi Augusti Filius. Augustus. Germanicus. Imperator IX. Pontifex Maximus, Tribunitiæ Potestatis XXXIIX. Con-

¹ Dat Livia ook Julia genaamd is geweest wordt tegenspreeken in de nieuwe Ondekkingen, hier boven Bladz. 376.

Consul V. Augur. Voorzoon van *Livia de vierde Vrouw van Augustus*, door wien hy tot Zoon is aangenoemem. Reg. ontrent 23. L. 78 jaaren. St. het 37^e jaar van J. C. RR. in Koper van de eerste Grootte; vorders G.

IVLIA Augusta. Dogter van *Augustus*; Weduwe van *M. Agrippa*; en tweede Vrouw van *Tiberius*. RR. zy zyn alle in Koper van de derde Grootte; en nooit anders als in 't Grieksch.

DRVSVS CAESAR. *Tiberii Augusti Filius. Divi Augusti Nepos. Pontifex. Tribunitiæ Potestatis II. Consul Iterum.* Zoon van *Tiberius* en zyne eerste Vrouw *Vipsania Agrippina de Dogter van M. Agrippa en Pomponia*. G. in Koper, zynde alle van de tweede Grootte; RR. in Zilver; Onbekend in Goud.

NERO CLAVDIVS DRVSVS GERMANICVS. Imperator. Broeder van *Tiberius*; Vader van *Germanicus Caesar* en van den Keizer *Claudius*; Grootvader van *Caligula*; en Overgrootvader van *Nero*. G. in Koper, zynde alle van de eerste Grootte; R. in Goud en Zilver.

ANTONIA Augusta. Dogter van *M. Antonius den Drieman*; Vrouw van *Drusus Germanicus*; Moeder van *Germanicus Caesar* en van Keizer *Claudius*; Grootmoeder van *Caligula*; en Overgrootmoeder van *Nero*. G. in Koper zynde alle van de tweede Grootte; R. in Goud en Zilver.

GERMANICVS CAESAR. *Tiberii Augusti Filius. Divi Augusti Nepos. Consul II. Tribunitiæ Potestatis II. Pontifex. Pater Caji Cæsaris Augusti Germanici.* Zoon van *Drusus Germanicus* en *Antonia*; door *Tiberius* tot Zoon aangenoemen; Ouder Broeder van Keizer *Claudius*;

dius; Vader van Caligula en Agrippina de Moeder van Nero. R. in Zilver; Raarer in Goud; RR. in Koper van de eerste Grootte; vorders G.

AGRIPPINA. Marci Filia. Germanici Caesaris. Mater Caji Caesaris Augusti Germanici. Dogter van Marcus Agrippa en Julia; Vrouw van Germanicus Caesar; Moeder van Caligula en van Agrippina de Moeder van Nero. R. in Goud en Zilver, als ook in 't Grieksch; G. in Koper, zynde alle van de eerste Grootte.

TIBERIUS CAESAR. Divi Augusti Filius. Augusti Nepos. Zoon van Drusus en Livilla; van natuure Zoonszoon, doch door aanneeminge Zoon van Tiberius. RR. in 't geheel.

4 **CAIUS CAESAR AUGUSTUS GERMANICUS.** Divi Augusti Pronepos. Pontifex Maximus. Tribunitiae Potestatis IIII. Consul IIII. Imperator II. Augur. Pater Patriae. Hy vierdt Caligula bygenaamd; was Zoon van Germanicus en Agrippina; Oom van Nero. Reg. ontrent 4. L. 28 jaaren en 4 maanden. Verm. bet 41^e jaar van J. C. R. in Goud en Zilver; als ook in Koper van de eerste Grootte; Vorders G.

DRUSILLA. Diva. Soror Caesaris Augusti. Zuster en Byzit van Caligula. RR. in 't geheel.

5 **TIBERIUS CLAUDIUS CAESAR.** Augustus. Germanicus Pontifex Maximus. Tribunitiae Potestatis XIII. Consul V. Imperator XXVII. Pater Patriae. Censor. Zoon van Drusus Germanicus en Antonia; Broeder van Germanicus Caesar; Oom van Caligula; Stiefvader van Nero. Reg. ontrent 14. L. 63 jaaren. Vergeeven bet 54^e jaar van J. C. G. in Koper; doch in Goud en Zilver veel zeldzaamer.

Cc

Va-

VALERIA MESSALINA Augusta. *Vyfde Vrouw van Claudius. R.R. in't geheel.*

AGRIPPINA Augusta. Germanici Filia. Divi Claudii Neronis Caesaris Mater. Mater Augusti. *Dogter van Germanicus en Agrippina; Zuster van Caligula; Zesde Vrouw van Claudius baaren Oom; haar eerste Man was Domitius, by wien zy Nero gebaart heeft; haar tweede Man Passienus; en haar derde Man was Claudius de Vader van Britannicus en Octavia. R.R. in Koper; R. in Gouden Zilver, als ook in't Grieksch.*

CLAUDIUS BRITANNICUS CAESAR. *Zoon van Claudius en Valeria Messalina. R.R. in Koper van de de tweede Grootte alleen bekend, niet als in't Grieksch. De Hoogleeraar Sigebert Haverkamp te Leiden heeft den eenigsten, die van de derde Grootte tot nog toe gezien is.*

6 NERO CLAUDIUS CAESAR DRUSUS GERMANICUS. Divi Claudii Filius. Augustus. Imperator. Princeps Iuventutis. Sacerdos cooptatus in omnibus Conlegiis supra numerum. Pontifex Maximus. Tribunitiae Potestatis XIII. Consul V. Pater Patriae. *De laatste Keizer van 't Geslacht der Julien. Zoon van Domitius Aenobarbus en Agrippina de Zesde Vrouw van Claudius en Zuster van Caligula. Reg. ontrent 14; L. by de 31 jaaren; Doodt zig zelven het 68^e jaar van J. C. G. in 't geheel.*

OCTAVIA Augusta. Augusti Filia. *Dogter van Claudius en Valeria Messalina; Eerste Vrouw van Nero. R.R. alleen in Koper van de tweede Grootte bekend.*

(SABINA) POPPAEA. *Tweede Vrouw van Nero. R.R. Alleen in 't Grieksch, in Zilver, en Ke-*

Koper van de tweede Grootte bekend.

LVCIVS CLODIUS MACER. *Dwingland in Africa. Verm. het 68^e jaar van J. C. RR. in Goud, en Zilver; in Koper Onbekend.*

7 SERGIUS SVLPICIUS GALBA. Imperator. Caesar. Augustus. Pontifex Maximus. Tribunitiæ Potestatis. Consul II. Pater Patriæ. *Een Romeinsch Edelman. Reg. 7 Maanden. L. 73 jaaren. Verm. het 69^e jaar van J. C. G. in Koper en Zilver; R. in Goud.*

8 MARCUS (SALVIUS) OTHO. Caesar. Augustus. Imperator. Pontifex Maximus. Tribunitiæ Potestatis. Pater Patriæ. Consul II. *Een Romeinsch Edelman. Reg. 3 Maanden. L. 37 jaaren. Doodt zig zelven het 69^e jaar van J. C. G. in Zilver; R. in Goud; RR. in Koper.*

9 AVLVS VITELLIVS. Lucii Filius. Germanicus. Imperator. Augustus. Pontifex Maximus. Tribunitiæ Potestatis. Pater Patriæ. *Een Romeinsch Edelman. Reg. 8 Maanden. L. 57 jaaren. Verm. het 69^e jaar van J. C. G. in Zilver; vorders R. De eenige Grieksche Stedenpenning van deezen Keizer, die bekend is, wordt van den voorgenoemden Heer Haverkamp bezeeten, zijnde Koper van de tweede Grootte.*

10 (TITVS FLAVIVS) VESPASIANVS. Imperator. Caesar. Augustus. Augur. Pontifex Maximus. Tribunitiæ Potestatis X. Imperator XX. Consul IX. Pater Patriæ. Censor. Divus. *Een Romeinsch Edelman. Vader van Titus en Domitianus. Reg. 10. L. 69 jaaren. St. het 79^e jaar van J. C. G. in 't gebeel.*

(FLAVIA) DOMITILLA. Augusta. Mater Titi Caesaris Vespasiani Augusti. Mater Caesaris Domitiani Augusti. *Vrouw van Vespasianus;*

nus; Moeder van Titus en Domitianus. R. in Zilver; RR. in Goud en Koper.

11 TITVS (FLAVIVS) VESPASIANVS. Imperator. Caesar. Augustus. Divi Vespasiani Filius. Pontifex Maximus. Tribunitiæ Potestatis XI. Consul VIII. Imperator XVII. Censor. Pater Patriæ. *Zoon van Vespasianus; Broeder van Domitianus. Reg. 2. L. 42 jaaren. St. bet 81^e jaar van J. C. G. in 't geheel.*

IVLIA Augusta. Titi Augusti Filia. Divi Titi Filia. Diva. *Dogter van Titus. RR. in Goud; R. in Zilver; niet Gemeen in Koper.*

12 (TITVS FLAVIVS) DOMITIANVS. Imperator Caesar. Augusti Filius. Princeps Iuventutis. Augustus. Germanicus. Augur. Pontifex Maximus. Tribunitiæ Potestatis XVI. Imperator XXII. Consul XVII. Censor Perpetuus. Pater Patriæ. *Zoon van Vespasianus; Broeder van Titus. Reg. 15. L. 45 jaaren. Verm. bet 96^e jaar van J. C. G. in 't geheel.*

DOMITIA. Augusta. Imperatoris Domitiani. Imperatoris Caesaris Divi Filii Domitiani Augusti. Divi Caesaris Mater. *Dogter van Domitius Corbulo; Vrouw van Domitianus; Zy heeft by Domitianus eenen Zoon geteeld, die jong gestorven en vergood is. RR. in 't geheel.*

13 (MARCVS COCCEIVS) NERVA Imperator. Caesar. Augustus. Germanicus. Pontifex Maximus. Tribunitiæ Potestatis II. Consul IIII. Imperator II. Pater Patriæ. Divus. *Een Romeinsch Edelman; Reg. ruim een. L. 65 jaaren. St. bet 98^e jaar van J. C. R. in Goud. Vorders G.*

14 (MARCVS VLPIVS) NERVA TRAIANVS.

IANVS. Imperator. Caesar. Augustus. Germanicus. Dacicus. Parthicus. Nervæ Augusti Filius. Pontifex Maximus. Tribunitiæ Potestatis XX. Imperator X. Consul VI. Pater Patriæ. Augustus Perpetuus. Pius. Felix. Optimus. Divus Pater. *Een Spanjaard, door Nerva tot Zoon aangenoomen. Reg. ruim 19. L. 64 jaaren. St. het 117^e jaar van J. C. G. in 't geheel.*

II.
EEUW.

PLOTINA. Augusta. Imperatoris Trajani. Diva. *Vrouw van Trajanus. RR. in 't geheel; in 't Koper zijn zy altyd van de eerste Grootte.*

MARCIANA. Augusta. Soror Imperatoris Trajani. Diva. *Zuster van Trajanus. RR. in 't geheel; in Koper zyn zy alle van de eerste Grootte.*

MATIDIA. Augusta. Divæ Marcianæ Filia. Diva. *Dogter van Marciana; Moeder van Sabina de Vrouwe van Hadrianus. RR. in 't geheel. De Kopere zyn alle van de eerste Grootte.*

15 (PVBLIVS AELIVS) TRAIANVS HADRIANVS. Imperator. Caesar. Augustus. Germanicus. Dacicus. Parthicus. Optimus. Pontifex Maximus. Tribunitiæ Potestatis XXI. Consul III. Imperator II. Divi Trajani Filius. Divi Nervæ Nepos. Pater Patriæ. Divus. *Een Spanjaard. Zyne Vrouw was Sabina de Dogter van Matidia. Reg. ontrent 21. L. 62 jaaren. St. het 138^e jaar van J. C. G. in 't geheel.*

(IVLIA) SABINA. Augusta. Hadriani Augusti Patris Patriæ. Diva. *Vrouw van Hadrianus; Dogter van Matidia; Trajanus was haar Oudoom. G. in 't geheel.*

Cc 3

AN-

ANTINOVS. *Een schoon Jongeling van Hadrianus zeer bemind. RR in 't geheel. niet als in 't Grieksch, in Koper van de eerste en tweede Grootte bekend.*

LVCIVS AELIVS (VERVS) Cæsar. Tribunitiæ Potestatis, Consul II. *Een Edelman. Voor dat by door Hadrianus tot Zoon wierdt aangenoomen was zyn Naam Lucius Cejonius Commodus Verus. Vader van den Keizer Lucius Verus. RR. in Goud; vorders G. doch in Koper van de derde Grootte Onbekend.*

LVCILLA. *Alle de Penningen, welke van Occo en andere aan Lucilla de Vrouw van Ælius Cæsar toegeschreeven worden, behooren tot Lucilla de Vrouw van den Keizer Verus.*

16 TITVS AELIVS HADRIANVS ANTONINVS PIVS. Hadriani Augusti Filius. Imperator. Cæsar. Augustus. Pater Patriæ. Tribunitiæ Potestatis XXIII. Consul III. Imperator II. *Een Edelman. Hy wierdt, voor dat by door Hadrianus tot Zoon was aangenoomen, Titus Aurelius. Fulvus genaamd. Neef en ook Zwager van Ælius Cæsar; Vader van Faustina de Vrouw van Marcus Aurelius. Reg. ontrent 23. L. 74 jaaren en 6 Maanden. St. het 161^e jaar van J. C. G. in 't geheel.*

(ANNIA) FAVSTINA Augusta. Antonini Augusti Pii. Patris Patriæ. *Zuster van Lucius Ælius; Vrouw van Antoninus Pius; Moeder van Faustina de Vrouw van Marcus Aurelius. G. in 't geheel.*

17 MARCVS (AELIVS) AVRELIVS (VERVS) ANTONINVS. (PHILOSOPHVS) Imperator. Cæsar. Augustus. Antonini Augusti Pii Filius. Armeniacus. Germanicus. Par-

Parthicus Maximus. Sarmaticus. Pontifex Maximus. Tribunitiæ Potestatis XXXIII. Imperator X. Consul III. Divus. *Een Edelman.* Hy wierdt, voordat hy van Antoninus Pius tot Zoon was aangenoomen, Marcus Annius Verus genaamd. Vader van Commodus, en van Lucilla de Vrouw van Lucius Verus. Zyne Vrouw was Faustina de Dogter van Antoninus Pius en Faustina. Reg. 19. L. ontrent 59 jaaren St. het 180^e jaar van J. C. G. in 't geheel.

(ANNIA) FAVSTINA. Dogter van Antoninus Pius en Faustina; Vrouw van Marcus Aurelius Antoninus; Moeder van Commodus en van Lucilla de vrouw van Lucius Verus. G. in 't geheel.

ANNIVS VERVS. Cæsar. Antonini Augusti Filius. Zoon van Marcus Aurelius Antoninus en de jonge Faustina; Broeder van Commodus. R. R. in 't geheel.

18. LVCIVS AVRELIVS VERVS. Imperator. Cæsar. Augustus. Armeniacus. Parthicus Maximus. Tribunitiæ Potestatis IX. Consul III. Imperator V. Hy wierdt ook wel Lucius Cejonius Commodus genaamd; Was de Zoon van Lucius Ælius Cæsar; door Antoninus Pius, te gelyk met Marcus Aurelius Antoninus, tot Zoon aangenoomen; zyne Vrouw is Lucilla de dogter van den voornoemden Marcus Aurelius en de jonge Faustina. Reg. 9. L. 42. jaaren. St. het 169^e jaar van J. C. G. in 't geheel.

LVCILLA. Augusta. Marci Antonini Augusti Filia. Dogter van Marcus Aurelius Antoninus en de jonge Faustina; Zuster van Commodus; Vrouw van Lucius Verus. G. in 't geheel.

19. LVCIVS AELIVS MARCVS AVRELIVS COMMODVS. Imperator. Cæsar.

Augustus. Pius. Felix. Antonini Augusti Filius. Germanicus. Sarmaticus. Britannicus. Pontifex Maximus. Tribunitiæ Potestatis XVIII. Consul II. Imperator VIII. Pater Patriæ. Divus. Zoon van Marcus Aurelius Antoninus, en de jonge Faustina; Broeder van Lucilla de Vrouwe van Lucius Verus. Reg. 13. L. 32 jaaren. Verm. het 192^e jaar van J. C. R. in Goud; vorders G.

CRISPINA Augusta. Imperatoris Commodi Augusti. Germanici. Sarmatici. Vrouw van Commodus. R. in Goud; vorders G.

20. PVBLIVS HELVIVS PERTINAX. Imperator. Cæsar. Augustus. Divus. Pius Pater. Zoon van eenen vrygemaakten slaaf. Reg. 3 maanden. L. 67 jaaren. Verm. het 193^e jaar van J. C. RR. in Goud, Zilver en Koper van de eerste en tweede Grootte; van de derde Grootte Onbekend. De voorgenoemde Haverkamp heeft den esnigsten Pronkpenning (Medaillon) welken men van deezen Keizer weet.

FLAVIA TITIANA Augusta. Vrouw van Pertinax. RR. in't geheel. alleen in't Grieksch bekend.

21 MARCUS DIDIVS (SALVIUS) COMMODUS SEVERUS IVLIANUS. Imperator. Cæsar. Augustus. Pontifex Maximus. Tribunitiæ Potestatis. Consul II. Een Edelman. Reg. 2 Maanden. L. 56 jaaren. Verm. het 193^e jaar van J. C. R. in Koper van de eerste Grootte; vorders R. R. doch van de derde Grootte in Koper Onbekend.

MANLIA SCANTILLA Augusta. Vrouw van Didius Julianus. R. in Koper van de eerste Grootte. vorders R. R. doch in Koper van de derde Grootte Onbekend.

DIDIA CLARA Augusta. Dogter van *Didius Julianus* en *Manlia Scantilla*. R. in *Koper van de eerste Grootte*. RR. in *Goud en Zilver*; *Onbekend in Koper van de tweede en derde Grootte*.

22 **CAIVS PESCENNIVS NIGER IVS-TVS**. Imperator. Caesar. Augustus. Consul II. Een *Edelman*. Reg. 2 Maanden. L. 58 jaaren. Verm. het 193^e jaar van *J. C.* RR. in 't *gebeel*. zynde alle de *Kopere* in 't *Grieksch*.

23 **DECIMVS CLODIVS (CEIONIVS) SEPTIMIVS ALBINVS**. Imperator. Caesar. Augustus. Pontifex Maximus. Tribunitiæ Potestatis II. Consul II. Een *Edelman*. Reg. 4 jaaren. L. Verm. het 179e jaar van *J. C.* RR. in *Goud*; R. in *Zilver* met den *Tytel van Caesar*, en in *Koper van de eerste Grootte*; doch *zeldzaamer in Zilver* met den *Tytel van Imperator*, en in *Koper van de tweede Grootte*. In *Koper van de derde Grootte* is'er een *eenige bekend in de Penningkassé van den voorgenoemden Haverkamp*, te *Leiden*.

24 **LVCIVS SEPTIMIVS SEVERVS PERTINAX**. Imperator. Caesar. Augustus. Pius. Parthicus. Arabicus. Adiabenicus. Britannicus. Maximus. Divi Marci Pii Filius. Tribunitiæ Potestatis XIX. Consul III. Imperator XIII. Pater Patriæ. Divus. Een *Afrikaan*, te *Leptis* gebooren. *Vader van Caracalla en Geta*; *zyne Vrouw was Julia Pia of Domna*. Reg. ontrent 18. L. by de 66. jaaren. St. het 211^e jaar van *J. C.* R. in *Goud*. vorders G.

III.
EEUW.

IVLIA Domna. Pia. Felix. Augusta. Mater Augustorum. Mater Senatus. Mater Patriæ. Mater Castrorum. Diva. *Vrouw van Septimius Severus*; *Moeder van Caracalla en Geta*; *Zuster*

van *Julia Mæsa de Grootmoeder van Elagabalus en Alexander Severus*. G. in 't geheel; behalven in 't Goud.

- 25 (LVCIVS SEPTIMIUS BASSIANVS) MARCVS AVRELIUS ANTONINVS. Imperator. Caesar. Augustus. Pius. Felix. Parthicus Maximus. Britannicus. Germanicus. Pontifex Maximus. Tribunitiæ Potestatis XX. Imperator III. Consul III. Pater Patriæ. Divus. *Bygenaamd Caracalla; Zoon van Septimius Severus en Julia Pia; Broeder van Geta*. Reg. ruim 6. L. 29 jaaren. Verm. het 217^e jaar van J. C. G. in 't geheel.

PLAVTILLA Augusta. *Vrouw van Caracalla*. G. in Zilver; Vorders R.

- 26 PVBLIVS LVCIVS SEPTIMIUS (ANTONINVS) GETA. Imperator. Caesar. Augustus. Pius. Britannicus. Pontifex. Tribunitiæ Potestatis III. Consul II. Designatus III. Imperator. Pater Patriæ. Divus. *Zoon van Septimius Severus en Julia Pia; Broeder van Caracalla; Reg. ruim 1. L. by de 23 jaaren; door zynen Broeder verm. het 212^e jaar van J. C. RR. in Goud. R. in Koper van de eerste Grootte. vorders G.*

- 27 MARCVS OPELIVS (AVRELIUS) SEVERVS MACRINVS. Imperator. Caesar. Augustus. Pontifex Maximus. Tribunitiæ Potestatis II. Consul II. Pater Patriæ. *Een Afrikan uit Mauritania. Vader van Diadumenianus*. Reg. ruim 1. L. Verm. het 218^e jaar van J. C. R. in Goud en Koper van de eerste Grootte; Vorders G.

- 28 MARCVS OPELIVS ANTONINVS DIADVMIENIANVS. Pius. Imperator. Caesar. Au-

Augustus. Pontifex Maximus. Tribunitiæ Potestatis II. Consul II. Pater Patriæ. Zoon van *Macrinus*. R. ruim 1; L. 16 jaaren; Vermoord te gelyk met zynen Vader het 218^e jaar van J. C. RR. in Goud en Koper van de eerste Grootte; R. in Zilver en Koper van de tweede Grootte; Den eenigsten, welke in Koper van van de derde Grootte bekend is, heeft de voorge-noemde *Haverkamp*.

29 MARCVS AVRELIVS ANTONINVS ELAGABALVS. Pius. Felix. Imperator. Caesar. Augustus. Pontifex Maximus. Tribunitiæ Potestatis V. Consul III. Pater Patriæ. Invictus. Summus. Sacerdos Dei Solis Elagabalus. Onegte Zoon van *Caracalla* (zoo als men zegt) by *Julia Soæmias* geteeld; Zyne Vrouwen zyn *Julia Paula*, *Julia Aquilia Severa*, en *Annia Faustina* geweest. Reg. ruim 4. L. 18 jaaren. Verm. het 222^e jaar van J. C. R. in Koper van de eerste Grootte; vorders G.

IVLIA (CORNELIA) PAVLA Augusta. Eerste Vrouw van *Elagabalus*. RR in Goud en Koper van de eerste Grootte, R. in Koper van de tweede Grootte. G in Zilver. in Koper van de derde Grootte Onbekend. Den eenigsten Griek-schen Koperen Pronkpenning (Medaillon) welke van deeze Keizerin bekend is, bezit de voorge-noemde *Hoogleeraar Haverkamp*.

IVLIA AQVILIA SEVERA. Augusta. Tweede Vrouw van *Elagabalus*. RR. in Goud. R in Koper. G. in Zilver.

ANNIA FAVSTINA. Augusta. Derde Vrouw van *Elagabalus*. RR. in Koper van de eerste Grootte; Vorders Onbekend. De voorge-noemde *Haverkamp* heeft den eenigsten Koperen Pronkpen-

penning (Medaillon) die van haar bekend is.

IVLIA MAESA Augusta. Diva. *Zuster van Julia Pia de Vrouwe van Septimius Severus; Moeder van Julia Soemias en Julia Mamaea; Grootmoeder van Elagabalus en Severus Alexander.* RR. in Goud. vorders G.

IVLIA SOAEMIAS Augusta. *Dogter van Julia Maesa; Moeder van Elagabalus; Byzit van Caracalla; Moeije van Severus Alexander.* RR. in Goud; R. in Koper van de eerste Grootte; vorders G.

30 **MARCUS AVRELIVS SEVERVS ALEXANDER.** Imperator. Caesar. Augustus. Pius. Felix. Pontifex Maximus. Tribunitiæ Potestatis XIV. Consul III. Pater Patriæ. Divus. *Zoon van Julia Mamaea; Dogterszoon van Julia Maesa; door Elagabalus tot Zoon aangenoomen.* Reg. ruim 13; L. over de 29 jaaren. Verm. bet 235. jaar van J. C. G. in 't geheel.

IVLIA MAMAEA Augusta. Mater Augusti. *Dogter van Julia Maesa; Zuster van Julia Soemias; Moeder van Severus Alexander.* RR. in Goud. vorders G.

SALLVSTIA BARBIA ORBIANA. Augusta. *Vrouw van Severus Alexander, en niet van Trajanus Decius, gelyk eenige staande gehouden hebben.* RR. in Goud; vorders R.

31 **(CAIVS IVLIVS VERVS) MAXIMIVS.** Imperator. Augustus. Pius. Germanicus. Pontifex Maximus. Tribunitiæ Potestatis IIII. Consul. Pater Patriæ. *Een Veeboeder uit Thracie. Vader van Maximus.* Reg. 3. L 65 jaaren. Verm. bet 238^e jaar van J. C. RR. in Goud; vorders G.

PAVLINA Diva. *Vrouw van Maximinus; Moeder*

der van Maximus. R. in Zilver, en Koper van de eerste Grootte. Vorders Onbekend.

32 CAIVS IVLIVS VERVS MAXIMVS.

Caesar. Germanicus. Zoon van Maximinus en Paulina. Reg. ontrent 3; L. 18 jaaren. Verm. het 238^e jaar van J. C. R. in Zilver; in Koper niet Gemeen; in 't Goud Onbekend.

IVNIA FADILLA Maximi Caesaris.

Bruid van Maximus. De eenigste Gedenkpenning, die van deeze Vorstinne bekend is, zynde een Zilverre van binnen Koper (suberatus) wordt bewaard in de Penningkaffe van den voorgenoemden Hoogleeraar Haverkamp, te Leiden.

TITVS QVARTINVS.

Dwingland (of Tyrann) nooit op Gedenkpenningen bekend; men heeft 'er altyd eenen van Titus, den Zoon van Vespasianus, met eene Straalkroone op het hoofd, voor aangezien, eer men wist, dat'er Penningen zowel van hem als van andere Keizers door Gallienus hersteld waren.

33 MARCVS ANTONIVS GORDIANVS

Africanus. Imperator. Caesar. Augustus. Pontifex Maximus. Tribunitiæ Potestatis. Consul. Pater Patriæ. Een Romeinsch Edelman. Vader van den jongen Gordianus Africanus; Grootvader van Gordianus Pius. Reg. 1 Maand en 6 dagen; L. 80 jaaren; Verhangt zig het 237^e jaar van J. C. R. R. in Zilver en Koper van de eerste Grootte; vorders Onbekend.

34 MARCVS ANTONIVS GORDIANVS

Africanus. Imperator. Caesar. Augustus. Pontifex. Tribunitiæ Potestatis. Zoon van den voorgaanden; L. ontrent 46 jaaren. Blyft in een Gevegt dood, naa eene Maand en 6 dagen met zynen Vader geregeerd te hebben, in het 237^e jaar van

van J. C. R. R. in Zilver, en Koper van de eerste Grootte; vorders Onbekend, uitgenoomen eenige Griekſche van de tweede Grootte, gelyk als van zynen Vader.

35 DECIMVS CAELIVS BALBINVS Imperator. Caesar. Augustus. Pius. Felix. Pontifex Maximus. Tribunitiæ Potestatis II. Consul II. Pater Patriæ. Pater Senatus. Een Edelman. Reg. ruim 1. L. 60 jaaren. Verm. bet 238^e jaar van J. C. R. R. in Goud, en Koper van de tweede Grootte. R. in Zilver, en Koper van de eerste Grootte. van de derde Grootte Onbekend.

36 MARCVS CLODIVS PVPIENVS Maximus. Imperator. Caesar. Augustus. Pater Senatus. Pontifex Maximus. Tribunitiæ Potestatis. Consul II. Pater Patriæ. Een Smids Zoon. Reg. ruim 1. L. 74 jaaren. Verm. bet 238. jaar van J. C. R. R. in Goud, en Koper van de tweede Grootte. vorders R. De eenigſte Ægyptiſche van de derde Grootte is by den voorgenoemden Haverkamp.

37 MARCVS ANTONIVS GORDIANVS. Pius. Felix. Imperator. Caesar. Augustus. Pontifex Maximus. Tribunitiæ. Potestatis VII. Consul II. Imperator II. Pater Patriæ. Zoons-of Dogterszoon van den ouden Gordianus Africanus. Reg. 6. L. 22 jaaren. Verm. bet 244^e jaar van J. C. G. in 't gebeel.

(FVRIA) SABINIA TRANQVILLINA Augusta. Vrouw van Gordianus Pius of den Derden. R. R. in Zilver, en Koper van de eerste Grootte; De voorgenoemde Haverkamp heeft den eenigſten Latynſchen, die in Koper van de tweede Grootte bekend is. als ook den eenigſten Zil-

Zilveren Egyptischen Pronkpenning; vorders is zy Onbekend.

38 MARCVS IVLIVS PHILIPPVS Imperator. Caesar. Pius. Felix Augustus. Pontifex Maximus. Tribunitiæ Potestatis VI. Consul III. Pater Patriæ. *Een Arabier van zeer geringe geboorte. Vader van den jongen Philippus; zyne Vrouw was Otacilia Severa. Reg. ruim 5 jaaren. L. Verm. het 249^e jaar van J. C. R. in Goud; vorders G.*

MARCIA OTACILIA SEVERA Augusta. *Vrouw van den ouden, Moeder van den jongen Philippus. R.R. in Goud; vorders G.*

39 MARCVS IVLIVS PHILIPPVS. Nobilissimus Caesar. Imperator. Augustus. Pontifex Maximus. Tribunitiæ Potestatis V. Consul III. Pater Patriæ. *Zoon van den voorgaanden Philippus en Otacilia Severa. Voor dat hy van zynen Vader tot Deelgenoot van het Ryk wierdt aangenoomen, was zyn Naam Gallus Iulius Saturninus. Reg. ontrent 5; L. 12 jaaren; Verm. het 249^e jaar van J. C. R.R. in Goud; vorders G.*

(PUBLIVS CARVILIUS) MARINVS. *Dwingland (of Tyran) in Moesia. Alleenlyk in 't Grieksch bekend.*

40 CNEVS MESSIVS QVINTVS TRAIANVS DECIVS. Imperator. Caesar. Augustus. Pius. Felix. *Uit Neder-Pannonie afkomstig; Vader van Herennius Etruscus en Hostilianus. Reg. 2; L. 50 jaaren; in een Moeras vermoord het 251^e jaar van J. C. R.R. in Goud; vorders G.*

HERENNIA ETRVSCILLA Augusta. *Vrouw van Trajanus Decius; Moeder van Heren-*

rennius Etruscus en Hostilianus. RR. in Goud; R. in Koper van de derde Grootte; vorders G.

- 41 QVINTVS HERENNIVS ETRVSCVS
MESSIVS DECIVS, Nobilissimus Caesar.
Zoon van Trajanus Decius en Herennia Etruscilla. Reg. 2 jaaren; L. Bleeft dood te gelyk met zynen Vader in den sryd, het 251^e jaar van J. C. RR. in Goud, en in Koper van de derde Grootte; R. in Koper van de eerste, doch veel zeldzaamer van de tweede Grootte; R. in Zilver; en wanneer men'er den Tytel van Imperator op leeft RR.

- 42 CAIVS VALENS HOSTILIANVS
MESSIVS QVINTVS. Nobilissimus Caesar. Imperator. Augustus, Zoon van Trajanus Decius en Herennia Etruscilla. Reg. weinig Maanden. L. St. het 251. jaar van J. C. RR. in Goud, en in Koper van de derde Grootte; R. in Zilver, en Koper van de eerste Grootte; doch zeldzaamer met den Tytel van Imperator, en in Koper van de tweede Grootte.

GNEA SEIA HERENNIA SALVSTIA
BARBIA ORBIANA. Augusta. *Vrouw van Hostilianus Messius Quintus. R. R. alleen in Zilver bekend.*

- 43 CAIVS VIBIVS TREBONIANVS
GALLVS. Imperator. Caesar. Pius. Felix. Augustus. Pontifex Maximus. Tribunitiæ Potestatis III. Consul II. Pater Patriæ. *Van een aanzienlyk Geslacht; Vader van Volusianus. Reg. 1 jaar en zes Maanden; L. 47 jaaren. Verm. het 253^e jaar van J. C. R. in Goud, en in Koper van de derde Grootte; vorders G.*

44. CAIVS VIBIVS VOLVSIANVS. Imperator. Nobilissimus Cæsar. Pius. Felix. Augustus. Pontifex Maximus. Tribunitiæ Potestatis III. Consul II. Pater Patriæ. Divus. Vandalicus. Finnicus. Galindicus. Vendenicus. *Zoon van Trebonianus Gallus. Reg. 1 jaar en 6 maanden. L.... Verm. bet 253^e jaar van J. C. R.R. in Goud; en Koper van de derde Grootte; vorders G; behalven met den Tytel van Cæsar.*

45. CAIVS IVLIVS AEMILIANVS. Imperator. Cæsar. Pius. Felix. Augustus. Pontifex Maximus. Tribunitiæ Potestatis I. Imperator. Consul II. Pater Patriæ. *Deeze Keizer wordt somtyds op de Penningen MARCVS AEMILIVS AEMILIANVS genaamd. Afkomstig uit Mauritania. Reg. ruim 3 maanden. L. 40 of 46 jaaren; Verm. bet 253^e jaar van J. C. R.R. in Goud en Koper van alle Grootens; R. in Zilver.*

46. PVBLIVS (AVRELIVS) LICINIVS (VALERIVS) VALERIANVS. Imperator. Cæsar. Pius. Felix. Augustus. Pontifex Maximus. Tribunitiæ Potestatis VII. Consul III. Pater Patriæ. *Een Edelman; Vader van Gallienus en den jongen Valerianus. Reg. byna 7; L. 77. jaaren. Door Sapor den Koning van Persie gevangen bet 259^e jaar van J. C. en lang in Slaavernye geleefd hebbende is by leevend gevild en met zoud bestrooid. R. in Goud; vorders G.*

MARINIANA Diva. *Tweede Vrouw van Valerianus; Moeder van den jongen Valerianus.*

R.R.

1 Zie van zyne Naamen hier boven, Bladz. 346.

RR. in Goud; niet Gemeen in Zilver, en Koper van alle Grootens.

- 47 PVBLIVS LICINIVS GALLIENVS. Imperator. Cæsar. Pius. Felix. Augustus. Germanicus. Maximus. Pontifex Maximus. Tribunitiæ Potestatis XVI. Consul VII. Pater Patriæ. Zoon van *Valerianus* en zyne eerste Vrouw, welke onbekend is; Halve Broeder van den jongen *Valerianus*; Vader van *Saloninus Valerianus*, en *Saloninus Gallienus*. Reg. 7 jaaren met zynen Vader en 8 alleen; L. 50 jaaren; Vermoord het 268^e jaar van J. C. R. in Goud; vorders G.

CORNELIA SALONIA. Augusta Vrouw van *Gallienus*; Moeder van *Saloninus Valerianus*, en *Saloninus Gallienus*. RR. in Goud; vorders G; behalven in Koper van de eerste Grootte.

- 48 PVBLIVS LICINIVS CORNELIVS SALONIVS VALERIANVS. Nobilissimus Cæsar. Divus. Zoon van *Gallienus* en *Salonina*. In zyne jeugd vermoord, en vergoed het 261^e jaar van J. C. RR. in Goud, en Koper van de eerste Grootte; R. in Koper van de tweede Grootte; vorders G.

QVINTVS IVLIVS SALONIVS GALLIENVS. Nobilissimus Cæsar. Tweede Zoon van *Gallienus* en *Salonina*. Tien jaaren oud zynde vermoord. RR. *Mediobarbus* haalt 'er twee aan, zonder te zeggen van wat Metaal of Grootte.

49. PVBLIVS LICINIVS VALERIANVS. Nobilissimus Cæsar. Pius. Felix. Augustus. Imperator. Deeze wordt gemeenlyk de jonge *Valerianus* genaamd. Hy was Zoon van *Valerianus* en *Mariniana*; Halve Broeder van *Gallie-*

lienus. Reg...L.... te gelyk met zynen broeder Gallienus vermoord het 268^e jaar van J. C. RR. in Goud, en Koper van de tweede Grootte; G. in Zilver; in Koper van de eerste en derde Grootte onbekend. De Penningen, op welke men COR. of SAL. of DIVO leeft, zyn niet van den jongen, maar van Saloninus Valerianus.

GNEA CORNELIA SVPERA. Vrouw van den jongen Valerianus; andere meenen, dat zy de Vrouw van Trebonianus Gallus geweest is. RR. in Zilver. Vorders Onbekend.

De XXX Dwinglanden.

MARCVS CYRIADES. Imperator. Cæsar. Pius. Felix. Augustus. Dwingland (of Tyran) in Syrie. Verm het 258^e jaar van J. C. RR. alleen in Goud bekend.

ODENATHVS. Dwingland te Palmira. Verm. het 266^e jaar van J. C. RR. alleen in Koper van de derde Grootte in 't Grieksch bekend.

SEPTIMIA ZENOBIA. Tweede Vrouw van Odenathus; zy heeft naa haaren mans dood, uit hoofde van haare drie Zoonen, Herennianus, Timolaus, en Vabalathus, het Palmireensche Ryk langen tyd bestierd; en is door Aurelianus in Zeegepraal omgevoerd het 274^e jaar van J. C. RR. alleen in Koper van de tweede Grootte in 't Grieksch bekend.

HERODES of HERODIANVS. Imperator. Cæsar. Pius Felix. Augustus. Zoon van Odenathus uit zyn eerste Huuwlyk. Verm. het 266^e jaar van J. C. RR. in Koper van de derde Grootte; vorders Onbekend.

HERENNIANVS. Zoon van Odenathus en

zyne tweede Vrouw Zenobia. Verm. het 266 jaar van J. C. R R. een eenige wordt 'er by Urfinus aangehaeld zonder te zeggen van wat Metaal of Grootte.

TIMOLAVS. Zoon van Odenathus en Zenobia. Verm. het 266^e jaar van J. C. R R. als de voorgaande. Zie Banduri Tom. 1. fol 398.

(HERMIAS) VABALATHVS (ATHE-
NAE) : VCRIMOR. Imperator. Cæsar.
Augustus. Zoon van Odenathus en Zenobia.
met zyne Moeder in zegespraal ongevoerd het 274^e
jaar van J. C. R. in Koper van de tweede en
derde Grootte; vorders Onbekend.

MAEONIVS. Volle Neef van Odenathus. Verm.
het 266^e jaar van J. C. R R. alleen in Koper
van de derde Grootte in 't Grieksch bekend.

(DECIMVS LAELIVS) INGENVVS. Im-
perator. Cæsar. Pius. Felix. Augustus. Dwing-
gland (of Tyran) in Pannonie. Verm. het 258^e
jaar van J. C. R R. Mediobarbus baalt 'er
eenen Penning van aan, zonder te zeggen van
wat Metaal of Grootte.

(QVINTVS NONIVS) REGILLIANVS.
Imperator. Cæsar. Pius. Felix. Augustus.
Dwingland in Pannonie. Verm. het 259^e jaar
van J. C. R R. alleen in Koper tusschen de
tweede en derde Grootte bekend.

MARCVS ACILIVS AVREOLVS. Impe-
rator. Cæsar. Pius. Felix. Augustus. Dwing-
land in Illyricum. Verm. het 268^e jaar van J. C.
R R. by is in Goud en Koper bekend, volgens
Mediobarbus.

PVBLIVS VALERIVS VALENS. Dwing-
land

1 Zie van VCRIMOR, of VCRIMPR, hier boven Bladz. 335.

land in Macedonie. Verm. bet 261^e jaar van J. C. R.R. alleen in't Grieksch bekend, zynde in Koper van de derde Grootte.

LVCIVS CALPVRNIVS PISO FRVGI.

Imperator. Cæsar. Pius. Felix. Augustus.

• Dwingland in Theffalie. Verm. bet 261^e jaar van J. C. R.R. in't Latyn van een onzeker Metaal en Grootte; als ook in't Grieksch, zynde in Koper van de derde Grootte. vorders Onbekend. zie Banduri Tom: 1. fol: 276 en 277.

(MARCVS FVLVIVS) MACRIANVS.

Imperator. Divus. Dwingland in Afie. Vader

van den jongen Macrianus en Quietus. Verm. bet 262^e jaar van J. C. R.R. van een onzeker Metaal en Grootte. Banduri Tom. 1. fol. 271.

TITVS FVLVIVS IVNIVS MACRIANVS.

Imperator. Cæsar. Pius. Felix. Augustus. Hy

wordt ook op eenen Griekfchen Penning Marcus Fulvius Macrianus genaamd; zie Banduri Tom.

1. fol. 273. doch Occo, Mediobarbus, en andere noemen hem Quintus Fulvius Macrianus. Hy was Zoon van den voorgaanden; en Broeder van Quietus. Verm. bet 262^e jaar van J. C. R. in Zilver en Koper van de tweede en derde Grootte; vorders Onbekend.

(CNEVS) FVLVIVS QVIETVS. Imperator.

Cæsar. Pius. Felix. Augustus. Zoon van

den ouden, en Broeder van den jongen Macrianus. Verm. bet 262^e jaar van J. C. R. in Zilver en Koper van de derde Grootte; vorders Onbekend.

(SERVIVS ANICIVS) BALISTA. Imperator.

Cæsar. Pius. Felix. Augustus. Dwing-

land in Afie. Verm. bet 262 of 263^e jaar van J. C. R.R. van een onzeker Metaal en Groot-

te. *Banduri Tom. 1. fol. 278.*

TITVS CORNELIVS CELSVS. *Dwingland in Africa. Verm. het 263^e jaar van J. C. R. R. alleen in 't Grieksch bekend, zynde van de derde Grootte.*

(**TIBERIVS CESTIVS**) **ALEXANDER AEMILIANVS.** *Imperator. Caesar. Pius. Felix. Augustus. Andre noemen hem Cajus Iulius Aemilianus. Dwingland in Egypte. Verm. het 261^e jaar van J. C. R. R. in Zilver en Koper van de derde Grootte; vorders Onbekend.*

SEXTVS IVLIVS SATVRNIVS. *Dwingland in Egypte. Verm. het 263^e jaar van J. C. Van hem zyn geen Penningen bekend.*

CAIVS (ANNIVS) TREBELLIANVS. *Imperator. Caesar. Augustus. Dwingland in Isaurie. Verm. het 264^e jaar van J. C. R. R. alleen in Koper, tusschen de tweede en derde Grootte, bekend.*

VLPIVS CORNELIVS LAELIANVS. *Imperator. Caesar. Pius. Felix. Augustus. niet L. Aelianus; noch A. Pomponius Aelianus. Zie Banduri Tom. 1. fol. 315. en 316. Dwingland in Duitschland. Verm. het 268^e jaar van J. C. R. R. in Goud, Zilver, en Koper van de derde Grootte; vorders Onbekend.*

MARCVS CASSIVS LATIENVS POSTVMVS. *Imperator. Caesar. Pius. Felix. Augustus. Germanicus Maximus. Pontifex Maximus. Tribunitiæ Potestatis X. Imperator X. Consul V. Pater Patriæ. Dwingland in Gallie. Vader van Cajus Junius Cassius Postumus. Verm. het 268^e jaar van J. C. R. in Italie; doch in Frankryk en alhier G in 't geheel.*

• IV-

IVNIA DONATA Augusta. *Vrouw vanden ouden, en Moeder van den jongen Postumus. RR. een eenige is 'er in Koper bekend, doch van wat Grootte blykt niet. Zie by Mediobarbus fol. 591.*

CAIVS IVNIVS CASSIVS POSTVMVS. Imperator. Cæsar. Pius. Felix. Augustus. *Zoon van Latienus Postumus en Junia Donata. Verm. tegelyk met zynen Vader. Zyne Penningen zyn zeldzaamer dan die van zynen Vader.*

SPVRIVS SERVILIVS LOLLIANVS. Imperator. Cæsar. Pius. Felix. Augustus. *Dwingland in Gallie. Verm. bet 268^e jaar van J. C. RR. in Goud, en Koper; doch van wat Grootte blykt niet; vorders Onbekend. Banduri is van gedagten dat men Laelianus, niet Lollianus leezen moet, en dat deeze de zelve Dwingland is, van welken wy hier boven behandeld hebben. Banduri Tom. I. fol. 316.*

MARCVS AVRELIVS MARIVS. Imperator. Cæsar. Pius. Felix. Augustus. *Dwingland in Gallie. Verm. bet 268^e jaar van J. C. RR. in Goud; R. in Zilver, en Koper van de derde Grootte; vorders Onbekend.*

MARCVS AVRELIVS PIAVVONIVS VICTORINVS. Imperator. Cæsar. Pius. Felix. Augustus. Pontifex Maximus. Tribunitiæ Potestatis III. Consul II. Pater Patriæ. Divus. *Dwingland in Gallie. Vader van den volgende Victorinus. Verm. bet 268^e jaar van J. C. R. in Goud; G. in Zilver, en Koper van de derde Grootte; vorders Onbekend.*

PIAVVONIVS VICTORINVS. Imperator. Cæsar. Pius. Felix. Augustus. *Hy is, volgens Mediobarbus en andere, ook Lucius Aurelius*

Victorinus genaamd geweest. Zoon van den voorgaanden. Verm. bet 268^e jaar van J. C. RR. in Goud, en Koper; doch van wat Grootte blykt niet; vorders Onbekend.

AVRELIA VICTORIA of VICTORINA.

Moeder, van den ouden Victorinus. Banduri meent, dat van haar geen Penningen bekend zyn, schoon dat Mediobarbus 'er eenen aanbaalt, die naar alle gedagten valsch is. Banduri Tom. I. fol. 324.

CAIVS PESVIVS TETRICVS. Imperator. Caesar. Pius. Felix. Augustus. Pontifex Maximus. Tribunitiæ Potestatis III. Consul III. Pater Patriæ. Mediobarbus noemt hem ook Publius Pivesus Tetricus. Dwingland in Gallie. Vader van den volgenden Tetricus; in Zeegepraal omgevoerd bet 274^e jaar van J. C. R. in Goud en Zilver; G. in Koper van de derde Grootte; vorders Onbekend.

CAIVS PIVESVS, PESVIVS, of PACVIVS TETRICVS. Imperator. Caesar. Zoon van den voorgaanden; in Zeegepraal omgevoerd bet 274^e jaar van J. C. RR. met den Tytel van Imperator, als ook in Goud; R. in Zilver; G. in Koper van de derde Grootte; vorders Onbekend.

APPIVS CLAVDIVS CENSORINVS.

Dwingland in Italie. Verm. bet 270^e jaar van J. C. volgens Mediobarbus is 'er een Kopere Egyptische Grieksche Penning van Censorinus bekend, zonder dat hy de Grootte uitdrukt, doch Banduri meent, dat hy valsch is. Tom. I fol: 355.

Het Laage Ryk.

50 MARCVS AVRELIVS CLAVDIVS. Imperator. Caesar. Pius. Felix. Augustus. Germanicus. Gothicus. Pontifex Maximus. Tribunitiæ Potestatis II. Consul. Pater Patriæ. Divus. Optimus Imperator of Princeps. Pië Meritus. *Hy wordt geloofd een onegte Zoon van Gordianus Pius te zyn; en was Broeder van Quintillus. Reg. 2 jaaren. L. . . . St. bet 270^e jaar van J. C. R. in Goud, en in Koper van de eerste en tweede Grootte; G. in Zilver, en Koper van de derde Grootte.*

51 MARCVS AVRELIVS CLAVDIVS QVINTILLVS. Imperator. Caesar. Augustus. Pontifex Maximus. Tribunitiæ Potestatis. Consul. Pater Patriæ. Divus. *Broeder van Claudius Gothicus. Reg. 17 dagen. L. . . . Verm. bet 270^e jaar van J. C. RR. in Zilver; G. in Koper van de derde Grootte; vorders Onbekend.*

52 LVCIVS DOMITIVS AVRELIANVS. Imperator. Caesar. Pius. Felix. Augustus. Deo & Domino Nato Aureliano Augusto. Pontifex Maximus. Tribunitiæ Potestatis V. Consul III. Pater Patriæ. *Somtyds wordt hy op de Penningen Claudius Domitius Aurelianus genaamd. Uit Pannonie afkomstig. Reg. ontrent 4 jaaren en een half. L. . . . Verm. bet 275^e jaar van J. C. RR. in Koper van de eerste Grootte. R. in Goud, Zilver, en Koper van de tweede Grootte; G. in Koper van de derde Grootte. Na de dood van Aurelianus is'er een Tusschenryk (of Interregnum) van ontrent 8 Maanden geweest.*

Dd 5 (VL-

(VLPIA) SEVERINA. Augusta. *Vrouw van Aurelianus. RR. in Goud; R. in Zilver en Koper van de tweede Grootte; G. in Koper van de derde Grootte; vorders Onbekend.*

LVCIVS DOMITIVS DOMITIANVS. Imperator. Caesar. Augustus. *Dwingland (of Tyran) eenige zeggen in Illyricum, andere in Ægypte. Verm. het 273^e jaar van J. C. RR. in Zilver; R. in Koper van de tweede Grootte; vorders Onbekend.*

MARCVS FIRMIVS. *Dwingland in Ægypte. Verm. het 274^e jaar van J. C. RR. Banduri haalt'er eenen Koperen Ægyptischen Griekschcn Penning van aan, zonder te zeggen van welke Grootte.*

53 MARCVS CLAVDIVS TACITVS. Imperator. Caesar. Pius. Felix. Augustus. Pontifex Maximus. Tribunitiæ Potestatis. Consul II. *Romeinsch Edelman; Broeder van Florianus. Reg. ruim 6 Maanden. L. . . . Vermoord, of, zoo als andere zeggen, gestorven het 276^e jaar van J. C. RR. in Koper van de tweede Grootte; R. in Zilver en Goud; G. in Koper van de derde Grootte; in Koper van de eerste Grootte Onbekend.*

54 MARCVS ANNVS FLORIANVS. Imperator. Caesar. Pius. Felix. Augustus. *Broeder van Tacitus. Reg. 2 Maanden. L. . . . Doet zig de aderen openen en sterft het 276^e jaar van J. C. RR. in Goud; R. in Zilver, en in Koper van de eerste en tweede Grootte; G. in Koper van de derde Grootte.*

55 MARCVS AVRELIVS PROBVS. Imperator. Caesar. Invictus. Pius. Felix. Augustus. Pontifex Maximus. Tribunitiæ Potestatis. Consul III. *Pater Patriæ. Uit Pannonie af-*

afkomstig. Reg. 6 jaaren. L. . . . Verm. bet 282^e jaar van J. C. RR. in Koper van de tweede Grootte; R. in Goud, Zilver, en Koper van de eerste Grootte; G. in Koper van de derde Grootte.

PVBLIVS SATVRNINVS. Dwingland (volgens 't gemeen gevoelen) in Ægypte. Verm. bet 280^e jaar van J. C. RR. in Koper van de derde Grootte, zynde een Ægyptische Grieksche Penning; vorders Onbekend.

TITVS AELIVS PROCVLVS. Imperator. Cæsar. Augustus. Dwingland in Gallie. Verm. bet 281^e jaar van J. C. RR. Mediobarbus haalt'er eenen Koperen van aan, zonder te zeggen, van welke Grootte hy is. fol. 592. vorders Onbekend.

QVINTVS BONOSIVS. Dwingland in Duitschland. Verm. bet 281^e jaar van J. C. Van hem zyn geen Penningen bekend, volgens Mediobarbus en Banduri; doch Urfinus zegt, dat 'er Kopere zyn.

56 MARCVS AVRELIVS CARVS. Imperator. Cæsar. Pius. Felix. Augustus. Deus & Dominus. Divus. Parthicus. Persicus. Zyne afkomst is onzeker. Vader van Carinus en Numerianus. Reg. ruim een jaar. L. . . . St. bet 283^e jaar van J. C. R. in Goud, Zilver en Koper van de eerste en tweede Grootte; G. in Koper van de derde Grootte.

MAGNIA VRBICA. Augusta. Vrouw van Carus, volgens Banduri. fol. 509. andere meenen, dat zy de vrouw van Maxentius geweest is. RR. in Goud; R. in Zilver en Koper van de tweede en derde Grootte; vorders Onbekend.

57 MARCVS AVRELIVS CARINVS.
No-

Nobilissimus Cæsar. Imperator. Pius. Felix. Augustus. Zoon van Carus. Broeder van Numerianus. Reg. 1 jaar met zynen Vader en 2 alleen. L..... Verm. bet 285^e jaar van J. C. RR. in Koper van de tweede Grootte; R. in Goud, Zilver, en Koper van de eerste Grootte; G. in Koper van de derde Grootte.

58. MARCVS AVRELIVS NVMERIANVS. Nobilissimus Cæsar. Imperator. Pius. Felix. Augustus. Consul. Divus. Tweede Zoon van Carus; Broeder van Carinus. Reg. een jaar met zynen Vader en een alleen. Verm. bet 284^e jaar van J. C. RR. in Koper van de tweede Grootte; R. in Goud, Zilver en Koper van de eerste Grootte; G. in Koper van de derde Grootte.

59. CAIVS VALERIVS DIOCLETIANVS. Imperator. Cæsar. Pius. Felix. Perpetuus Augustus. Consul VII. Pater Patriæ. Pronconsul. Iovius. Dominus Noster. Beatissimus. Felicissimus. Senior Augustus. Uit Dalmatie afkomstig; Vader van Galeria Valeria de Vrouw van Galerius Valerius Maximianus. Reg. sedert de dood van Numerianus 20 jaaren en 6 maanden; doet afstand van 't Keizerryk bet 305^e jaar van J. C. Leefde 70 jaaren. St. bet 313^e jaar van J. C. R. in Goud en Zilver; G. in Koper van de tweede en derde Grootte; in Koper van de eerste Grootte Onbekend.

LVCIVS AELIANVS. Dwingland in Gallie. Verm. bet 286. jaar van J. C. van hem zyn geen Penningen bekend.

CNEVS SALVIVS AMANDVS. Imperator. Cæsar. Pius. Felix. Augustus. Dwingland in Gallie, Metgesel van den voorganden. Verm. in het zelve jaar. RR. in Koper van de derde Groot-

IV.
EEUW.

Grootte alleen bekend. Banduri Tom. 2. fol. 87.

VALERIVS CARAVSIVS. Imperator. Pius. Felix. Augustus. *Dwingland in Engeland. Verm. bet 293^e jaar van J. C. RR. in Goud; R. in Zilver en Koper van de derde Grootte; Vorders Onbekend.*

ALLECTVS. Imperator. Caesar. Pius. Felix. Augustus. *Dwingland in Engeland. Verm. bet 296^e jaar van J. C. RR. in Goud, en Zilver; R. in Koper van de derde Grootte.*

MARCVS AVRELIVS IVLIANVS. Imperator. Caesar. Pius. Felix. Augustus. *Dwingland in Italie. Doodt zig zelven bet 292^e jaar van J. C. RR. in Goud, Zilver, en Koper van de derde Grootte; vorders Onbekend.*

TITVS IVLIVS MARIVS, of FVLVIVS MARINVS PACATIANVS. *Dwingland; alleen door de Penningen bekend. Banduri Tom. 1. fol. 542. en Morellius in zyn Specimen rei Nummarie pag. 110. RR. in Zilver; vorders Onbekend.*

LVCIVS EPIDIVS ACHILLEVS. *Dwingland in Egypte. Verm. bet 293^e jaar van J. C. RR. van hem zyn alleen Egyptische Griekſche Kopere Penningen bekend. Mediobarbus en Banduri geeven niet te kennen van welke Grootte zy zyn.*

60 **MARCVS AVRELIVS VALERIVS MAXIMIANVS.** Imperator. Caesar. Pius. Felix. Perpetuus. Augustus. Pontifex Maximus. Tribunitiae Potestatis VIII. Consul VIII. Pater Patriae. Proconsul. Herculus. Dominus Noster. Beatissimus. Felicissimus. Senior Augustus. Divus. Optimus. Fortissimus Imperator. *Uit Pannonie afkomstig. Vader van Maxentius, en van Flavia Maxima Fausta de tweede*

de *Vrouw van den Grooten Constantyn*; Stiefvader van *Flavia Maximiana Theodora de tweede Vrouw van Constantius Chlorus*. Reg. sedert het 285. jaar van J. C. te gelyk met *Diocletianus* 20 jaaren, legt ook met hem in 't jaar 305 de *Keyzerlyke Waardigheid* af; doch neemt op 't einde van het volgende jaar de zelve wederom aan; staat voor de tweede reize van 't Ryk af in 't jaar 309; voor de derde maal lust tot de *Regeeringe* krygende wordt van *Constantinus* in *Marseille* belegerd, en verhangt zig, naa het overgaan van de *Stad* in 't jaar 310, geleefd hebbende 60 jaaren. G. in *Koper* van de tweede en derde *Grootte*; zoo *Gemeen* niet in *Goud*; doch zeldzaamer in *Zilver*; in *Koper* van de eerste *Grootte* *Onbekend*.

GALERIA VALERIA EVTROPIA. *Vrouw van Maximianus Herculus; Moeder van Flavia Maximiana Theodora de tweede Vrouw van Constantius Chlorus, uit een voorgaande Huuwlyk; en by Maximianus heeft zy Maxentius, en Flavia Maxima Fausta de vrouw van den Grooten Constantyn gehad. Mediobarbus haalt van haar de Hoofdzyde van eenen Penning aan, zonder te zeggen van wat Metaal of Grootte.*

61 **FLAVIUS VALERIUS CONSTANTIVS.** *Nobilissimus. Caesar. Imperator. Pius. Felix. Augustus. Divus. Pius Princeps. Optimus Imperator. Bygenaamd Chlorus. Zyne Moeder Claudia was de Dogter van Crispus den Broeder van den Gottbischen Claudius en Quintillus. Hy was door Maximianus tot Zoon aangenoomen; by zyne eerste Vrouw Flavia Julia Helena heeft hy den Grooten Constantyn geteeld: en zyne tweede Vrouw Flavia Maximiana Theodora*

dora heeft hem *Hanniballianus den Vader van Delmatus en Hanniballianus*, *Constantia de Vrouw van Licinius*, *Constantius den Vader van den afvalligen Juliaan*, en *Eutropia de Moeder van Nepotianus* voortgebracht. Reg. van 't 292^e jaar van J. C. af, 14 jaaren en 5 maanden. L. St. in het jaar 306. R. in Goud en Zilver; G. in Koper van de tweede en derde Grootte; in Koper van de eerste Grootte Onbekend.

FLAVIA IVLIA HELENA. Augusta. Eerste Vrouw van *Constantius Chlorus*; Moeder van den Grooten *Constantyn*. RR. in Goud en Zilver; G. in Koper van de derde Grootte; vorders Onbekend.

FLAVIA MAXIMIANA THEODORA. Augusta. Voordogter van *Eutropia de Vrouw van Maximianus Herculus*; Tweede Vrouw van *Constantius Chlorus*; Moeder van *Hanniballianus*, *Constantia*, *Constantius*, en *Eutropia*. RR. in Zilver; G. in Koper van de derde Grootte; vorders Onbekend.

62 CAIVS GALERIVS VALERIVS MAXIMIANVS. Nobilissimus Caesar. Imperator. Pius. Felix. Augustus. Junior. Divus. Bygenaamd *Armentarius*. Uit *Dacie* afkomstig; door *Diocletianus* tot Zoon aangenoomen; Oom van *Maximinus Daza*; zyne Vrouw was *Galeria Valeria* de Dogter van *Diocletianus*. Reg. met zyne Ryksgenooten ruim 13, en alleen 6 jaaren; L. St. het 311^e jaar van J. C. R. in Goud, en Zilver; G. in Koper van de tweede en derde Grootte; in Koper van de eerste Grootte Onbekend.

GALERIA VALERIA. Augusta. Dogter van *Diocletianus*; Vrouw van *Gal. Val. Maximianus*.

mus. RR. in Goud, en Zilver; R. in Koper van de tweede Grootte. vorders Onbekend.

ALEXANDER. Imperator. Pius. Felix. Augustus. Dwingland in Africa. Verm. het 311^e jaar van J. C. RR. in Zilver, en Koper van de derde Grootte; vorders Onbekend.

DIVO NIGRINIANO. Dwingland in Africa. St. het 311^e jaar van J. C. RR. in Zilver, en Koper van de tweede Grootte; R. in Koper van de derde Grootte; vorders Onbekend.

63 **GALERIVS. VALERIVS. MAXIMIVS.** Nobilissimus Caesar. Pius. Felix. Augustus. Iovius. Filius Augustorum. Bygenaamd Daza. Zusterszoon van Galerius Valerius Maximianus, door wien hy ook tot Zoon is aangenoomen. Reg. sedert het 305^e jaar van J. C. agt jaaren; L. . . . St. in 'tjaar 313. R. in Goud, en Zilver; G. in Koper van de tweede en derde Grootte; in Koper van de eerste Grootte Onbekend.

64 **FLAVIVS VALERIVS SEVERVS.** Nobilissimus Caesar. Imperator. Pius. Felix. Augustus. Uit Illyricum afkomstig. Reg. sedert het 305^e jaar van J. C. twee jaaren. L. . . . Verm. in het jaar 307. RR. in Goud, en Zilver; R. in Koper van de derde Grootte; in Koper van de tweede Grootte niet gemeen; en van de eerste Grootte Onbekend.

MARCVS AVRELIVS VALERIVS MAXENTIVS. Nobilissimus Caesar. Imperator. Pius. Felix. Augustus. Dwingland in Italie. Zoon van Maximianus Herculus; Broeder van Flavia Maxima Fausta de tweede Vrouwe van Constantinus den Grooten; vader van Romulus. Reg. 6, L. 30 jaaren; wordt door zynen
Zwa-

Zwager by de brug Milvius verflaagen, en verdrinkt in den Tyber het 312^e jaar van J. C. R. in Goud, Zilver, en Koper van de derde Grootte; G. in Koper van de tweede Grootte; van de eerste Grootte Onbekend.

DIVO ROMVLO. NVBIS CONS. of NV. FILIO. of NVB. AVG. ¹ Zoon van Maxentius, naa zyne dood door zynen Vader vergood in 't 309^e jaar van J. C. RR. in Zilver; R. in Koper van de tweede en derde Grootte; vorders Onbekend.

65 CAIVS VALERIVS LICINIANVS LICINIVS. Nobiliffimus Caesar. Imperator. Pius. Felix. Augustus. Dominus Nofter. Iovius. Zyn Naam wordt op verfcheide wyzen uitgedrukt gevonden; buiten de Voornaamen, welke hier boven staan, vindt men fomtyds GAL. VAL. ook wel F. of FL. GL. of P. Uit Dacie afkomstig. Zyne Vrouw was Flavia Valeria Conftantia eene halve Zuster van Conftantinus den Grootten; by welke hy den jongen Licinianus geteeld heeft. Reg. ontrent 17. L. 60 jaaren; Verm. het 325^e jaar van J. C. R. in Goud en Zilver; G. in Koper van de tweede en derde Grootte; van de eerste Grootte Onbekend.

FLAVIVS VALERIVS LICINIANVS LICINIVS. Iunior. Nobiliffimus Caesar. Dominus Nofter. Zoon van den voorgaanden Licinianus en Conftantia de Zuster vanden Grootten Conftantyn. Wierdt 20 Maanden oud zynde Kroonprins (of Caesar) verklaard in 't jaar 317, en vermoord op 't bevel van zynen Oom het 326^e jaar van J. C. R. in Goud en Zilver; G. in

Ko-

i Zie aangaande zynen Tytel hier boven Bladz. 148. en 149.

Koper van de derde Grootte; vorders Onbekend.
MARCVS MARTINIANVS. Imperator.
 Pius. Felix. Augustus. Dominus Noster.
Door Licinius tot Ryksgenoot verklaard, het
324^e jaar van J. C. Reg. ontrent 2 Maanden;
is afgefet en het volgende jaar vermoord. RR. in
Zilver en Koper van de derde Grootte; vorders
Onbekend.

66 FLAVIVS VALERIVS CONSTAN-
TINVS. Dominus Noster. Nobilissimus
 Caesar. Imperator. Pius. Felix. Inuictus.
 Maximus. Augustus. Filius Augustorum.
 Pontifex Maximus. Tribunitiæ Potestatis.
 Consul VI. Pater Patriæ. Proconsul. Prin-
 ceptus Iuventutis. Victor. Debellator Gentium
 Barbararum. Exuperator omnium Gentium.
 Fundator Pacis. Optimus Princeps. Vbique
 Victor. B. R. P. NAT. *dat is Bono Rei Pu-*
blicæ Natus. Bygenaamd Magnus, dat is, de
Grootte. Hy is de eerste Christen Keizer geweest.
Zoon van Constantius Chlorus en Flavia Julia
Helena. Halve Broeder van Hanniballianus den
Vader van Delmatius en Hanniballianus, van
Constantia de Vrouw van Licinius, van Con-
stantius den Vader van den afvalligen Julianus,
en van Eutropia de Moeder van Nepotianus. By
zyne eerste Vrouw Minervina heeft hy Crispus
geteeld, en zyne tweede Flavia Maxima Fausta
heeft hem Constansinus, Constantius, Constans,
Constantina de Vrouw van Constantius Gallus,
en Flavia Julia Helena de Gemalinne van den af-
valligen Julianus, voortgebragt. Reg. 31; L. 66
jaaren; St. het 337^e jaar van J. C. G. in Goud,
Zilver, en Koper van de tweede en derde Groot-
te; van de eerste Grootte Onbekend.

FLA-

FLAVIA MAXIMA of MAXIMIANA FAVSTA. Augusta. Dogter van Maximianus Herculus en Eutropia; Zuster van Maxentius; Tweede Vrouw van den Grooten Constantyn; Moeder van Constantinus, Constantius, Constans, Constantina, en Flavia Julia Helena. RR. in Goud; R. in Zilver; G. in Koper van de derde Grootte; van de eerste en tweede Grootte Onbekend.

FLAVIUS IVLIVS CRISPVS. Dominus Noster. Nobilissimus Caesar. Princeps Iuventutis. Zoon van den Grooten Constantyn en zyne eerste Vrouw; Halve Broeder van Constantinus, Constantius, Constans, Constantina en Flavia Julia Helena. Vermoord op het bevel van zynen Vader, door zyne tweede Vrouw Fl. Max. Fausta daar toe zynde aangezet geworden, in het 326^e jaar van J. C. naa dat hy 10 jaaren Kroonprins (of Cæsar) geweest was. R. in Goud, en Zilver; G. in Koper van de derde Grootte; van de eerste en tweede Grootte Onbekend.

HELENA N. F. dat is, Nobilissima Femina. Vrouw van Crispus. Banduri Tom. 2. fol. 325. RR. alleen in Zilver bekend.

FLAVIUS IVLIVS DELMATIVS. Nobilissimus Caesar. Zoon van Hanniballianus den Halven Broeder van Constantinus den Grooten; Broeder vanden volgende Hanniballianus. Verm. ontrent het 337^e of 338^e jaar van J. C. met Constantinus, Constans, en Constantius eenige Maanden geregeerd hebbende. RR. in Goud, en Zilver; R. in Koper van de derde Grootte; vorders Onbekend.

FLAVIUS CLAVDIVS HANNIBALLIANVS. Rex. Zoon van Hanniballianus den Hal-

ven Broeder van den Grooten Constantyn; Broeder van Delmatius. Zyne Vrouw was Constantina de Dogter van Constantinus den Grooten, welke voor haaren tweeden Man Constantius Gallus gehad heeft. Vermoord in het 337^e of 338^e jaar van J. C. R. in Koper van de derde Grootte; vorders Onbekend.

67 FLAVIUS CLAUDIUS CONSTANTINVS. Iunior. Nobilissimus Caesar. Princeps Iuventutis. Dominus Noster. Pius. Felix. Augustus. Victor. Hy wordt somtyds ook Flavius Iulius genaamd. Zoon van den Grooten Constantyn en Flavia Maxima Fausta; Broeder van Constantius, Constans, Constantina en Flavia Julia Helena. Reg. ontrent 3; L. 25 jaaren; Verm. het 340^e jaar van J. C. G. in Goud, Zilver, en Koper van de derde Grootte; van de eerste en tweede Grootte Onbekend.

68 FLAVIUS IVLIVS CONSTANS. Dominus Noster. Nobilissimus Caesar. Pius. Felix. Augustus. Triumphator. Debellator Gentium Barbararum. Divus. Derde Zoon van den Grooten Constantyn en Flavia Maxima Fausta; Broeder van den jongen Constantinus, Constantius, Constantina, en Fl. Jul. Helena. Reg. 13; L. 27 of 30 jaaren; Verm. het 350^e jaar van J. C. G. in Goud, Zilver, en Koper van van de tweede en derde Grootte; van de eerste Grootte Onbekend.

SATVRNINVS Imperator. Caesar. Augustus. Dwingland (of Tyran) alhier geplaatst wordende door Banduri. Tom. 2. fol. 365. RR. alleen in Koper van de derde Grootte bekend.

FLAVIUS POPILIVS NEPOTIANVS. Pius, Felix, Augustus, Dwingland in Italic.

Zoon

Zoon van Eutropia de Halve Zuster van den Grooten Constantyn. Reg. 28 dagen. Verm. het 350^e jaar van J. C. RR. in Koper van de tweede Grootte alleen bekend.

FLAVIUS MAGNIVS MAGNENTIVS.

Dominus Noster. Imperator. Caesar. Pius. Felix. Augustus. Dwingland te Augsburg; Broeder van Decentius en Desiderius. Reg. 3 jaaren en 6 maanden; L. 40 of 50 jaaren; Dood zig zelven het 353^e jaar van J. C. R. in Goud, en Zilver; G. in Koper van de tweede en derde Grootte; van de eerste Grootte Onbekend.

(FLAVIUS) MAGNIVS DECENTIVS.

Nobilissimus. Fortissimus Caesar. Dominus Noster. Imperator. Pius. Felix. Augustus. Dwingland; Broeder van Magnentius en Desiderius. Verbangt zig het 353^e jaar van J. C. R. in Goud, en Zilver; G. in Koper van de tweede en derde Grootte; van de eerste Grootte Onbekend.

DESIDERIVS Nobilissimus Caesar. Dwingland in den zelven tyd met zyne Broeders Magnentius en Decentius. RR. Mediobarbus haalt van hem eenen Koperen Penning aan, zonder te zeggen van welke Grootte.

VETRANIO. Dominus Noster. Pius. Felix. Augustus. Dwingland in Illyricum, door Constantius den jongen gedwongen zig weder tot het Burgerlyk leeven te begeeven, in het 350^e jaar van J. C. RR. in Goud, en Zilver; R. in Koper van de tweede en derde Grootte; van de eerste Grootte onbekend. De Hoogleeraar Haverkamp te Leiden heeft den eenigsten Griekschcn Penning, die van Vetricano bekend is.

69 FLAVIUS IVLIVS CONSTANTIVS.

Ee 3

No. 2

Nobilissimus Caesar. Pius. Felix. Perpetuus. Maximus Augustus. Debellator. Triumphator Gentium Barbararum. Victor Omnium Gentium. *Tweede Zoon van den Grooten Constantyn en Fl. Max. Fausta. Broeder van den jongen Constantinus, Constans, Constantina, en Flavia Julia Helena. Vader van Constantia de Vrouwe van Gratianus. Reg. 24; L. 45 jaaren; St. het 361^e jaar van J. C. G. in Goud, Zilver, en Koper van de tweede en derde Grootte; van de eerste Grootte Onbekend.*

FAVSTA. Nobilissima Femina. *Dogter van Constantius den Halven Broeder van den Grooten Constantyn; Zuster van Constantius Gallus en Julianus den Afvalligen; Eerste Vrouw van Fl. Jul. Constantius. Banduri, Tom. 2. fol. 395. RR. alleen in Koper van de derde Grootte.*

FLAVIA MAXIMA FAVSTINA. Augusta. *Derde Vrouw van Constantius. Moeder van Constantia de Vrouwe van Gratianus. RR. Mediodarbus baalt van haar eenen Pemming aan, zonder te zeggen van wat Metaal of Grootte.*

FLAVIVS CLAVDIVS CONSTANTIVS GALLVS. Nobilissimus Caesar. Iunior. *Zoon van Constantius den Halven Broeder van den Grooten Constantyn. Broeder van Julianus den Afvalligen, en van Faustia de eerste Vrouwe van Flavius Julius Constantius. Zyne Vrouw was Flavia Julia Constantina Dogter van den Grooten Constantyn, voor haaren eersten Man Hannibalianus gebaad hebbende. Reg. ontrent 4; L. 29 jaaren; Ontbald het 354^e jaar van J. C. R. in Goud, Zilver, en Koper van de tweede en derde Grootte; van de eerste Grootte Onbekend.*

FLAVIA IVLIA CONSTANTINA. Aug. Dog-

Dogter van den Grooten Constantyn en Flavia Maxima Fausta; Weduwe van Hanniballianus den Broeder van Delmatius; Vrouw van Constantius Gallus. RR. Indien'er een Penning van bekend is; want Mediobarbus haalt maar eene zyde van eenen Penning uit Goltzius aan, op welken men niet veel staat kan maaken.

FLAVIVS SILVANVS. Dominus Noster. Pius. Felix. Augustus. *Dwingland in Gallie. Verm. het 355^e jaar van J. C. RR. by Goltzius wordt de Voorzyde van eenen Penning, tot deezen Dwingland behoorende, gevonden, zonder dat het Metaal of de Grootte is uitgedrukt. Zie by Banduri Tom. 2. fol. 422.*

70 FLAVIVS CLAVDIVS IVLIANVS Dominus Noster. Nobilissimus Caesar. Imperator. Pius. Felix. Semper. Perpetuus Augustus. *Bygenaamd Apostata, dat is, de Afvallige; om dat by, den Christelyken Godsdienst verlaaten hebbende, de Heidensche Goden gediend heeft. Zoon van Constantius den Halven Broeder van den Grooten Constantyn; Broeder van Constantius Gallus en van Fausta de eerste Vrouwe van Fl. Jul. Constantius. Zyne Vrouwe was Flavia Julia Helena de Dogter van Constantinus den Grooten. Reg. als Kroonprins (of Caesar) 6, en naa de dood van Constantius alleen 1 jaar en 7 maanden. L. 32 jaaren. Sterft met eenen pyl geschooten zynde het 363^e jaar van J. C. G. in Goud, Zilver, en Koper van de tweede en derde Grootte; van de eerste Grootte Onbekend.*

FLAVIA IVLIA HELENA. Augusta. Zy wordt op eenen Gouden Penning ook HELENA FL. MAX. dat is Flavia Maxima genaamd. *Dogter van den Grooten Constantyn en Flavia*
 Ec 4 Maxi-

- Maxima Fausta* ; Zuster van den jongen *Constantinus*, *Constantius*, *Constans*, en van *Constantina de Vrouwe van Constantius Gallus*. RR. in Goud ; G. in Koper van de derde Grootte ; vorders Onbekend.
- 71 **FLAVIUS CLAUDIUS IOVIANVS.** Dominus Noster. Pius. Felix. Perpetuus. Augustus. Uit *Pannonie* afkomstig. Reg. 8 maanden. L. 33 jaaren. St. het 364^e jaar van J. C. R. in Goud, Zilver, en Koper van de tweede en derde Grootte ; van de eerste Grootte Onbekend.
- 72 **FLAVIUS VALENTINIANVS.** Dominus Noster. Pius. Felix. Restitutor Republicæ. Uit *Pannonie* afkomstig. Broeder van *Valens* ; Zyne eerste Vrouw *Valeria Severa* heeft hem *Gratianus* voortgebracht ; en by zyne tweede Vrouw *Flavia Justina*, welke *Weduwe* van *Magnentius* geweest was, heeft hy den jongen *Valentinianus*, en *Galla de Vrouwe van den Grooten Theodosius*, geteeld. Reg. ontrent 12. L. 55 jaaren. St. het 375^e jaar van J. C. G. in Goud, Zilver, en Koper van de tweede en derde Grootte ; van de eerste Grootte Onbekend.
- VALERIA SEVERA.** Augusta. Eerste Vrouw van *Valentinianus* ; Moeder van *Gratianus*. RR. *Mediobarbus* haakt deeze zyde van eenen Penning aan, zonder te zeggen van wat Metaal of Grootte hy is.
- (**FLAVIA**) **IVSTINA.** Diva. Tweede Vrouw van *Valentinianus* ; Moeder van den jongen *Valentinianus* en *Galla de Vrouwe van den Grooten Theodosius*. RR. *Mediobarbus* haelt 'er eenen Penning van aan, zonder het Metaal of de Grootte uit te drukken.
- 73 (**FLAVIUS**) **VALENS.** Dominus Noster.

ster. Pius. Felix. Maximus. Perpetuus. Augustus. Restitutor Reipublicæ. Broeder van Valentinianus. Reg. ruim 14; L. 50 jaaren. Wordt in eene hut verbrand het 278^e jaar van J. C. R.R. in Koper van de tweede Grootte; Gemeen in Goud, Zilver, en Koper van de derde Grootte; van de eerste Grootte Onbekend.

(ALBIA) of AELIA DOMINICA. Augusta. Vrouw van Valens. R.R. Mediobarbus haalt deeze zyde van eenen Penning aan, zonder het Metaal of de Grootte te kennen te geeven.

PROCOPIVS. Dominus Noster. Pius. Felix. Augustus. Een Bloedverwant van den afvaltigen Juliaan; Dwingland te Constantinopolen. Regeerde 8 maenden; Verm. het 366^e jaar van J. C. R.R. in Goud, Zilver, en Koper van de derde Grootte; van de eerste en tweede Grootte Onbekend.

74 FLAVIVS GRATIANVS. Dominus Noster. Pius. Felix. Augustorum Augustus. Zoon van Valentinianus en Valeria Severa; Halve Broeder van den jongen Valentinianus en Galla de Vrouw van den Grooten Theodosius; zyne Vrouw was Constantia de Dogter van Fl. Jul. Constantius en Faustina. Reg. 16; L. wat meêr dan 24 jaaren. Verm. het 383^e jaar van J. C. G. in Goud, Zilver, en Koper van de tweede en derde Grootte; van de eerste Grootte Onbekend.

FLAVIA MAXIMA CONSTANTIA. Augusta. Dogter van Flavius Julius Constantius en Flavia Maxima Faustina; Vrouw van Gratianus. R.R. Mediobarbus heeft maar alleenlyk deeze zyde van eenen Penning, zonder te zeggen van wat Metaal of Grootte.

75 (FLAVIVS IVLIVS FELIX) VALEN-
E c 5 TI.

TINIANVS Iunior. Dominus Noster. Pius. Felix. Augustus. Restitutor Reipublicæ. Zoon van *Valentinianus* en *Flavia Justina*; Halve Broeder van *Gratianus*; volle Broeder van *Galla de Vrouwe van den Grooten Theodosius*. Reg. 16 jaaren en 6 maanden; L. 26 jaaren; Verm. bet 392^e jaar van J. C. G. in Goud, Zilver, en Koper van de tweede en derde Grootte; vorders Onbekend.

(**FLAVIVS**) **MAGNVS MAXIMVS**. Dominus Noster. Pius. Felix. Augustus. Restitutor Reipublicæ. Van den Grooten *Constansyn* afkomstig; Vader van *Flavius Victor*. Dwingland in *Engeland*. Reg. ontrent 5 jaaren. L.... Verm. bet 388^e jaar van J. C. R. in Goud, en Zilver; G. in Koper van de tweede en derde Grootte; vorders Onbekend.

FLAVIVS VICTOR. Dominus Noster. Pius. Felix. Augustus. Bono Rei Publicæ Natus. Zoon van *Magnus Maximus*. Regeerde zoolang als zyn Vader. L.... Vermoord bet 388^e jaar van J. C. RR. in Goud. R. in Zilver en Koper van de derde Grootte; vorders Onbekend.

76 (**FLAVIVS**) **THEODOSIVS**. Dominus Noster. Pius. Felix. Augustus. Bygenaamd *Magnus*, dat is, de Grootte. Van Spaansche afkomstige; By zyne eerste Vrouwe *Ælia Flaccilla* heeft by *Arcadius* en *Honorius* geteeld; en zyne tweede Vrouw *Galla* heeft hem *Galla Placidia* de Moeder van *Valentinianus* den Derden voortgebracht. Reg. 16; L. 60 jaaren; St. bet 395^e jaar van J. C. G. in Goud, Zilver, en Koper van de tweede en derde Grootte; van de eerste Grootte Onbekend.

AELIA FLACCILLA. Augusta. Eerste Vrouw van

van den Grooten Theodosius; Moeder van Arcadius en Honorius. RR. in Goud, en Zilver; R. in Koper van de tweede en derde Grootte; vorders Onbekend.

GALLA. Dogter van den ouden Valentinianus en Flavia Justina; Halve Zuster van Gratianus; Volle Zuster van den jongen Valentinianus; tweede Vrouw van den Grooten Theodosius; Moeder van Galla Placidia de Moeder van Valentinianus den Derden. Alle de Peminggen, welke Occo en Mediobarbus van haar meenen te zyn, Roomen haare Dogter toe. Banduri, Tom. 2. fol. 566. zoodat van haar geen Munten gevonden worden.

(FLAVIUS) EVGENIVS. Dominus Noster. Pius. Felix. Augustus. Dwingland in Gallie. Reg. ruim twee jaaren. L.... Verm. het 394° jaar van J. C. R. in Goud, en Zilver; Zeldzaamer in Koper van de derde Grootte; vorders Onbekend.

77 (FLAVIUS) ARCADIUS. Dominus Noster. Pius. Felix. Augustus. Zoon van den ^{v. EEUW.} Grooten Theodosius en Ælia Flaccilla; Volle Broeder van Honorius; Halve Broeder van Galla Placidia de Moeder van Valentinianus den Derden; Vader van den jongen Theodosius, en Pulcheria de Vrouwe van Marcianus. Reg. te Constantinopolen ruim 25; L. ontrent 31 jaaren; St. het 408° jaar van J. C. G. in Goud, Zilver, en Koper van de tweede en derde Grootte; vorders Onbekend.

AELIA EVDOCIA. Augusta. Vrouw van Arcadius; Moeder van den jongen Theodosius en Pulcheria de Vrouwe van Marcianus. RR. in Goud en Zilver alleen bekend. Banduri. Tom. 2. fol. 535. en 536.

78 FLAVIVS HONORIVS. Dominus Noster. Pius. Felix. Augustus. Triumphator Gentium Barbararum. Zoon van den Grooten Theodosius en *Ælia Flaccilla*; Volle Broeder van *Arcadius*; Halve Broeder van *Galla Placidia* de Moeder van *Valentinianus* den Derden. Reg. te Rome 30 jaaren en 7 maanden; L. 43 jaaren; St. het 423^e jaar van J. C. G. in Goud, Zilver, en Koper van de tweede en derde Grootte; van de eerste Grootte Onbekend.

FLAVIVS CLAVDIVS CONSTANTIVS. Dominus Noster. Pius. Felix. Augustus. Dwingland in *Britannie* en *Gallie*. Verm. het 411^e jaar van J. C. RR. in Zilver en Koper van de derde Grootte; R. in Goud; vorders Onbekend.

IOVINVS. Dominus Noster. Pius. Felix. Augustus. Restitutor Reipublicæ. Dwingland in *Gallie*. Verm. het 413^e jaar van J. C. RR. in Goud; R. in Zilver; vorders Onbekend.

SEBASTIANVS. Dominus Noster. Pius. Felix. Augustus. Broeder van *Jovinus*. Verm. het 413^e jaar van J. C. RR. alleen in Zilver bekend.

FLAVIVS PRISCVS ATTALVS. Pius. Felix. Augustus. Dwingland in *Italie*. Wordt de regterhand afgekapt en gehannen het 417^e jaar van J. C. R. in Goud, Zilver, en Koper van de derde Grootte; vorders Onbekend.

(FLAVIVS) CONSTANTIVS. Dominus Noster. Nobilissimus Cæsar. By zyne Vrouw *Galla Placidia* de Halve Zuster van *Arcadius* en *Honorius*, Weduwe van den *Gottische* Koning *Ataulphus*, heeft by *Valentinianus* den Derden en *Iusta Grata Honoria* geteeld. Hy wierdt door

Il-

Honorius tot Ryksgeuooot verklaard, en Stierf, ruim 6 maanden geregeerd hebbende, het 421° jaar van J. C. RR. Mediobarbus haalt'er eenen Penning van aan, doch Banduri Tom. 2. fol. 547 meent, dat hy tot Constantius Cblorus behoort.

GALLA PLACIDIA. *Domina Nostra. Pia. Felix. Augusta. Dogter van den Grooten Theodosius en Galla. Halve Zuster van Arcadius en Honorius. Weduwe van Ataulphus Koning der Gotthen; Vrouw van Constantius, wien zy Valentinianus den Derden en Justa Grata Honoria heeft voortgebracht. Wegens haare Penningen lees Banduri Tom. 2. fol. 566. RR. in Zilver; R. in Goud; in Koper van de eerste, tweede en derde Grootte Onbekend.*

79 (FLAVIUS) THEODOSIUS. *Dominus Noster. Pius. Felix. Augustus. Tribunitiæ Potestatis XXXII. Consul XVIII. Pater Patriæ. Deeze wordt gemeenlyk Junior, dat is, de Jonge, genaamd. Zoon van Arcadius en Eudocia; Vader van Licinia Eudoxia de Vrouwe van Valentinianus den Derden. Hy wierdt Ryksgeuooot byna van zyne geboorte af; Regeerde en Leefde te Constantinopolen 48 jaaren; St. het 450° jaar van J. C. De Penningen van den Ouden en den jongen Theodosius wel te onderscheiden valt zeer moeijelyk; zie derhalven 't gene Banduri Tom. 2. fol. 558'er van zegt. RR. in Zilver; in Goud, en Koper van de tweede en derde Grootte zyn zy zoo gemeen niet als de Penningen van zynen Grootvader; vorders Onbekend.*

AELIA EVDOXIA. *Pia. Felix. Augusta. Vrouwe van den jongen Theodosius; Moeder van Licinia Eudoxia de Vrouwe van Valentinianus den*

den Derden. R. in Goud, Zilver, en Koper van de derde Grootte; vorders Onbekend. Banduri Tom. 2. fol. 562 en 563.

IOHANNES. Dominus Noster. Pius. Felix. Augustus. Dwingland in Italië. Reg. ontrent 2 jaaren; Verm. het 425^e jaar van J.C. RR. in Goud, en Zilver; vorders Onbekend.

80 FLAVIUS PLACIDIUS VALENTINIANVS, Dominus Noster. Pius. Felix. Augustus. Hy wordt gemeenlyk Tertius, dat is, de Derde, genaamd. Zoon van Constantius en Galla Placidia de Halve Zuster van Arcadius en Honorius; by zyne Vrouw Licinia Eudoxia heeft hy twee Dogters gehad, naamentlyk Placidia de Vrouw van Olybrius, en Eudoxia de Vrouw van Hunneric Koning der Vandalen. Reg. het Westersche Keizerryk 30; L. ontrent 36 jaaren; Verm. het 455^e jaar van J.C. RR. in Zilver; R. in Goud; in Koper van de eerste, tweede, en derde Grootte Onbekend.

LICINIA EVDOXIA. Pia. Felix. Augusta. Dogter van den jongen Theodosius en Ælia Eudoxia; Vrouw van Valentinianus III; Moeder van Placidia de Gemalinne van Olybrius, en van Eudoxia de Vrouw van Hunneric den Koning der Vandalen. RR. in Goud alleen bekend.

IVSTA GRATA HONORIA. Pia. Felix. Augusta. Dogter van Constantius en Galla Placidia; Zuster van Valentinianus III. RR. in Goud allëen bekend.

ATILA. ATHILA. of ATEVLA. Koning der Hunnen. Begon de Romeinsche Wingewesten aan te tasten het 441. jaar van J.C. Stierf in 't jaar 454. R. alleen in Zilver, en Koper bekend; doch Banduri zegt niet van welke Grootte. Tom. 2. fol. 577.

FLA-

FLAVIUS ANICIUS PETRONIUS MAXIMVS. Dominus Noster. Pius. Felix. Augustus. *Dwingland in Italie, die Licinia Eudocia, de Weduwe van Valentinianus III, tegen haaren zin tot zyne Vrouw heeft genoomen. Reg. ontrent drie maanden; Verm. het 455^e jaar van J.C. RR. alleen in Goud en Zilver bekend.*

81 FLAVIUS MARCIANVS. Dominus Noster. Pius. Felix. Augustus. *Uit Thracie afkomstig. By zyne eerste Vrouw heeft hy Euphemia, die daarna met Anthemius is getrouwd geweest, geteeld; zyne tweede Vrouw was Pulcheria de Dogter van Arcadius. Reg. het Oostersche Keizerryk 6 jaaren en 6 Maanden; L. 65 jaaren. St. het 457^e jaar van J. C. RR. in Goud, en Koper, doch Banduri zegt niet van wat Grootte; vorders Onbekend.*

AELIA PVLCHERIA Augusta. *Dogter van Arcadius en Ælia Eudocia; Zuster vanden jongen Theodosius; Vrouw van Marcianus. RR. alleen in Goud, en Zilver bekend.*

82 FLAVIUS MAECILIUS AVITVS. Dominus Noster. Pius. Felix. Perpetuus Augustus. *Somtyds wordt hy ook Marcus Maecilius Avithus genaamd. Uit Gallie afkomstig. Reg. het Westersche Keizerryk ontrent 1 jaar. L..... Stont af van het Keizerryk, en wierdt Bisschop van Placentia, in 't 456^e jaar van J.C. RR. in Goud, Zilver, en Koper van de derde Grootte; vorders Onbekend.*

83. (FLAVIUS) LEO. Dominus Noster. Perpetuus Augustus. *Uit Thracie afkomstig. Vader van Ariadna de Moeder van den jongen Leo. Reg. het Oostersche Ryk 17 jaaren. L..... St. het 474^e jaar van J. C. G. in Goud; RR.*
in

in Koper; vorders Onbekend. Banduri haalt eenen Koperen Penning van hem aan, zonder te zeggen van wat Grootte: en leert vorders, dat alle Kopere, welke Mediobarbus bybrengt, niet tot deezen, maer tot eenen anderen Leo, die naa Heracilius geregeerd heeft, behooren. Tem. 2. fol. 587.

AELIA VERINA. Domina Nostra. Augusta. Zuster van Basiliscus; Vrouw van Leo; Moeder van Ariadna de Vrouwe van Zeno, die Moeder van den jongen Leo geweest is. RR. in Goud alleen bekend.

84 (FLAVIVS) IVLIVS MAIORIANVS. Dominus Noster. Pius. Felix. Augustus. Van waar hy afkomstig was is Onbekend. Reg. bet Westersche Ryk ruim 4 jaaren. L. Verm. bet 461^e jaar van J. C. RR. in Zilver. R. in Goud en Koper van de derde Grootte; vorders Onbekend.

85 LIBIVS SEVERVS. Dominus Noster. Pius. Felix. Augustus. Uit Lucania afkomstig. Regeerde in 't Westen byna vier jaaren. L. St. bet 465^e jaar van J. C. R. in Goud, en Zilver; vorders Onbekend. Naa hem is in 't Westen een Tusschenryk van ontrent twee jaaren geweest.

86 (FLAVIVS IVLIVS) PROCOPIVS ANTHEMIVS. Dominus Noster. Pius. Felix. Perpetuus Augustus. Vir Clarissimus. Te Constantinopolen gebooren; Zyne Vrouw Euphemia was de Dogter van Marcianus. Reg. bet Westersche Ryk 5 jaaren en eenige maanden. L. Verm. bet 472^e jaar van J. C. RR. in Zilver, en Koper van de derde Grootte; R. in Goud; vorders Onbekend.

- 7 (FLAVIVS) ANICIVS OLYBRIVS. Dominus Noster. Augustus. *Zyne Vrouw was Placidia de Dogter van Valentinianus den Derden en Licinia Eudoxia. Reg. in 't Westen ruim 3 maanden; L. St. het 472^e jaar van J. C. RR. alleen in Goud bekend.*
- 88 (FLAVIVS) GLYCERIVS. Dominus Noster. Pius. Felix. Perpetuus. Augustus. *Een Romein. Reg. het Westersche Keizerryk ruim een jaar; L. Deedt gedwongen assistant van de Regeeringe, en wierdt Bisschop van Salona, eene Stad in Dalmatie, het 474^e jaar van J. C. RR. in Goud en Zilver; vorders Onbekend.*
- 89 (FLAVIVS) LEO. Junior. Dominus Noster. Perpetuus Augustus. *Op zyne Penningen staet somtyds D. N. LEO ET ZENO PP. AVG. Zoon van Zeno en Ariadna de Dogter van Leo den Eersten. Reg. het Oostersche Keizerryk ontrent 10 maanden; L. 17 jaaren. St. het 474^e jaar van J. C. R. in Goud alleen bekend.*
- 90 (FLAVIVS) ZENO. Dominus Noster. Semper. Perpetuus. Pius. Felix. Augustus. *Uit Isaurie afkomstig, en daarom Isauricus bygenaemd. Hy heeft by Ariadna, de Dogter van Leo I en Verina, den jongen Leo geteeld. Op eenen zyner Penningen staat D. N. ZENO ET LEO NOV. CAE. zynde NOV. CAE. zooveel als Novus Caesar, dat is, Nieuwe Vorst. zie Banduri Tom. 2. fol. 600. Reg. in 't Oosten eerst een jaar, wierdt uit de Regeeringe gezet door Zeno, en herstelde zig het volgende jaar, waarna by nog 16 jaaren geheerscht heeft. L. St. het 491^e jaar van J. C. RR.*

in Koper van de tweede en derde Grootte. R in Goud, en Zilver; vorders Onbekend.

91 FLAVIUS IVLIVS NEPOS. Dominus Noster. Perpetuus. Pius. Felix. Augustus. Zoon van eenen Nepotianus. Reg. het Westersche Ryk 1 jaar en twee maanden. Wierdt uit de Regeeringe gezet en vlugtte naar Dalmatie het 475^e jaar van J. C. alwaar by vyf jaarendaarna om 'tleeven gebragt is; L..... R. in Goud, en Zilver; vorders Onbekend.

92 FLAVIUS ROMVLVS AVGVSTVS. Dominus Noster. Perpetuus. Pius. Felix. Augustus. Eenige Oudheidkenners meenen op zyne Penningen ook MOMVLVS of MOMYLIVS AVCVSTVLVS geleezen te hebben, doch Banduri Tom. 2. fol. 604. is van gedagten, dat hun gezigt hen misleid heeft. Hy wordt van veele Schryvers Augustulus genaamd, en is by deezen Naam het best bekend. Hy was Zoon van eenen Orestes; Reg. in 't Westen ontrent 10 maanden; wierdt van Odoacer, die den Tytel van Koning van Italie hadt aengenoomen, afgezet en gebannen het 476^e jaar van J. C. Leefde..... Het is aanmerkelyk, dat, gelyk dit Westersche Keizerryk met eenen Augustus begonnen is, het ook met eenen Augustus (gemeenlyk Augustulus genaamd) zyn einde genoomen heeft. Zyne Penningen zyn Raar en alleen in Goud bekend.

93 (FLAVIUS) BASILISCVS. Dominus Noster. Perpetuus. Pius. Felix. Augustus. Men leeft somtyds op zyne Penningen D. N. BASILISCVS ET MARC. P. F. AVG. Deze Marcus is zyn Zoon, welken by met de Keizerlyke Waardigheid vereerd heeft. Basiliscus is een Broeder van Ælia Verina de Vrouwe van Leo

Leo I geweest. Reg. het Oosterfche Ryk ontrent 20 maanden; Wierdt van Zeno, die door hem ontrent een jaar uit de Regeeringe was gehouden, en weder op den Troon geraakte, op de de vlugt gedreeven, gevangen, en weggejaagd, zoodat hy van honger en ongemak gestorven is in het 477^e jaar van J. C. RR. in Zilver; R. in Goud; vorders Onbekend.

94 (FLAVIUS VALERIUS) ANASTASIVS. Dominus Nofter. Perpetuus. Pius. Felix. Augustus. Bygenaamd Dicorus. Hy is te Dyrrachium gebooren; Trouwde met Ariadna ^{VI.} ^{EEUW.} de weduwe van Zeno. Reg. in 't Oosten 27; L. 88 jaaren. Wierdt van den blixem doodgeslaagen het 518^e jaar van J. C. G. in Goud, Zilver, en Koper van de tweede en derde Grootte; van de eerste Grootte Onbekend.

95 FLAVIUS ANICIUS IVSTINVS. Dominus Nofter. Pius. Felix. Augustus. Uit Thracie afkomstig; Oom van Justinianus. Reg. het Oosterfche Ryk 9; L. 77 jaaren; St. het 527^e jaar van J. C. G. in Goud, Zilver, en Koper van de tweede en derde Grootte; van de eerste Grootte Onbekend.

AELIA MARCIANA EVFEMIA. Domina Nostra. Pia. Felix. Perpetua Augusta. Vrouw van Justinus. RR. in Goud alleen bekend.

96 (FLAVIUS ANICIUS) IVSTINIANVS. Dominus Nofter. Caesar. Perpetuus. Pius. Felix. Augustus. Zusterszoon van Justinus. Reg. in 't Oosten 38 jaaren en 3 maanden; L. 83 jaaren; St. het 565^e jaar van J. C. G. in Goud, Zilver, en Koper van de tweede en derde Grootte; van de eerste Grootte Onbekend.

97 (FLAVIUS VALERIUS) IVSTINVS.

Dominus Noster. Iunior. Perpetuus. Pius. Felix. Augustus. Zusterzoon van Justinianus. Reg. het Oostersche Keizerryk byna 13 jaaren. L.... St. het 578^e jaar van J. C. R. in Zilver; G. in Goud, en Koper van de tweede en derde Grootte; van de eerste Grootte Onbekend.

98. TIBERIVS CONSTANTINVS. Dominus Noster. Perpetuus. Pius. Felix. Augustus. Uit Thracie afkomstig. Door den jongen Justinus tot Opvolger verklaard. Reg. in 't Oosten 8 jaaren. L..... St. het 582^e jaar van J. C. RR. in Zilver; G. in Goud, en Koper van de tweede en derde Grootte; van de eerste Grootte Onbekend.

99 (FLAVIVS) MAVRITIVS TIBERIVS. Dominus Noster. Perpetuus. Pius. Felix. Augustus. Uit Kappadocie afkomstig. Wierdt van Tiberius Constantinus tot Zoon aangenoomen, zyne Dogter Constantia ten huwelyk neemende. Reg. het Oostersche Keizerryk ruim 20; L. 63 jaaren; Verm. het 602^e jaar van J. C. G. in Goud, en Koper van de tweede en derde Grootte; in Zilver, en Koper van de eerste Grootte Onbekend.

VII.
EEUW.

100 (FLAVIVS) THEODOSIVS. Dominus Noster. Augustus. Zoon van Mauritius. Reg. ontrent 12 jaaren; L.... Verm. het 602^e jaar van J. C. Mediobarbus haalt 'er eenen Gouden Penning van aan, doch die behoort tot Theodosius Adramyttenus. Banduri Tom. 2. fol. 669.

101 FLAVIVS FOCAS. Dominus Noster. Perpetuus. Pius. Felix. Augustus. Uit Thracie afkomstig. Reg. het Oostersche Ryk 8 jaaren.
L.

B Y V O E G S E L. 453

L..... Verbrand het 610^e jaar van J. C. R. in Zilver; G. in Goud, en Koper van de tweede en derde Grootte; van de eerste Grootte Onbekend.

102 (FLAVIVS) HERACLIVS. Dominus Noster. Perpetuus. Pius. Felix. Augustus. *Op zyne Penningen leeft men ook somtyds DD. NN. HERACLIVS ET HERA.CONST. PP. AVG. Domini Nostri Heraclius & Heraclius Constantinus Perpetui Augusti, dat is, onze Heeren Heraclius en Heraclius Constantinus altydduurende Keizers. Hy was de Zoon van eenen Heraclius; en Vader van Heraclius Constantinus. Reg. het Oostersche Keizerryk ontrent 30 jaaren; L..... St. het 640^e jaar van J. C. R. in Zilver; G. in Koper van de tweede en derde Grootte; van de eerste Grootte Onbekend.*

B Y V O E G S E L.

Hier volgt nu eene andere Lyst, in welke de Beginletters of Verkortingen der Latynsche Naamen en Tytels, die men gemeenlyk op de Gedenkpenningen vindt, uytgelegd en ver-
taald worden.

A. Aulus.

ACIL. Acilius.

AD. of ADIAB. Adiabenicus. *de Adiabenische.*

AEL. voor eenen Vorst, Aelius. *voor eene Vorstinne, Aelia.*

AEMIL. Aemilius.

AFR. Africanus. *de Afrikaan.*

ALBIN. Albinus.

ALEXAND. Alexander.

AN. of ANN. Annius. *op Penningen van Florianus.*

AN. of ANIC. Anicius. *op Penningen van Petronius Maximus, en van Justinus.*

ANT. Antonius.

ANTON. Antoninus.

AP. Appius.

AR. of ARAB. Arabicus. *de Arabier.*

ARM. Armeniacus. *de Armenische.*

ATHIL. Athila. *deeze is de beroemde Attila Koning der Hunnen.*

AVG. of AVGVST. *voor eenen Vorst Augustus. voor eene Vorstinne, Augusta.*

AVGG. AVG. Augustorum Augustus. *Keizer der Keizeren. op Penningen van Gratianus.*

AVGVSTVL. Augustulus. *kwaalyk geleezen in de*

de plaats van AVGVSTVS, op Penningen van Romulus Augustulus.

AVR. of AVREL. Aurelius.

BEATISS. Beatissimus. *de Gelukzaligste.*

BRIT. Britannicus. *de Britanniſche.*

B. R. P. NAT. Bono Rei Publicæ Nato. *Tot nut van 't Gemeenebest geboren. op Penningen van den Grooten Constantyn.*

C. Cajus. *somtyds Cornelius, als op Penningen van Saloninus Valerianus. zelden Cneus, gelyk op Penningen van Trajanus Decius, en van Amandus. dikwils Caesar.*

CAEL. Caelius.

C. CAE. of CAES. Caesar. *is een Naam; en ook een Tytel, zynde zooveel als Kroonprins, of Opvolger in het Ryk.*

CASS. Cassius.

CEN. of CENS. Censor. *Tugtmeester.*

C. F. Caji Filius. *Zoon van Cajus.*

CL. of CLAVD. Claudius.

CLOD. Clodius.

CN. Cneus.

COM. COMM. of COMMOD. Commodus.

CONSTANT. Constantinus.

COR. of CORN. *voor eenen Vorst, Cornelius. voor eene Vorstinne, Cornelia.*

COS. Consul. *Burgermeester.*

COS. DES. of DESIG. Consul Designatus. *Voorgesbikt tot Burgermeester.*

COSS. Consules. *Burgermeesters.*

COSS. DES. of DESIG. Consules Designati. *Voorgesbikt tot Burgermeesters.*

COVINTVS. *voor QVINTVS.*

D. Decimus. *op de Penningen van Clodius Albinus, en Cælius Balbinus.*

D. DAC. of DACIC. Dacicus. *de Dacische. op Penningen van Trajanus, en Hadrianus.*

DEC. Decius.

DEO ET DOMINO NATO AVRELIA-
NO AVG. *Voor den gebooren God en Heere den Keizer Aurelianus.*

DES. of DESIG. Designatus. *Voorgesbikt.*

DESID. Desiderius.

D. F. Divi Filius.

DIC. of DICT. Dictator. *Hooggezaghebber.*

DID. Didius.

D. N. *voor eenen Vorst, Dominus Noster, Onze Heer. voor eene Vorstinne, Domina Nostra, Onze Vrouwwe.*

DOM. Domitius.

DOMIT. Domitianus.

FLAGAB. of ELAGABAL. Elagabalus.

EMIL. *voor AEMIL. Aemilianus.*

EMILIANVS. *voor AEMILIANVS.*

ETR. ETRV. of ETRVSC. Etruscus.

F. of FIL. *voor eenen Vorst, Filius, Zoon. voor eene Vorstinne, Filia, Dogter.*

F. of FEL. Felix. *Gelukkige.*

FELICISS. Felicissimus. *de Gelukkigste.*

F. *op de Penningen van Volusianus, Finnicus, de Finlander. andere zeggen, dat men Finnius, zyn- de een zyner Voornaamen, moet leezen.*

F. FL. of FLAV. *voor eenen Vorst, Flavius. voor eene Vorstinne, Flavia.*

FIL. AVGG. Filius Augustorum. *Zoon der Keizeren.*

FORT. CAES. Fortissimus Cæsar. *de dapperste Vorst.*

FVL. Fulvius.

G.

- G. voor eenen Vorst, Gneus; als op Penningen van Trajanus Decius. voor eene Vorstinne, Gnea.
 G. beduidt ook somtyds Germanicus, de Duitfcher.
- GAL. of GALER. voor eenen Vorst, Galerius. voor eene Vorstinne, Galeria.
- GAL. Gallus; op Penningen van Constantius Gallus. en Galla; op die van Galla Placidia.
- GAL. Galindicus, de Galindifche; op Penningen van Volufianus. andere willen, dat het Gallus, eenen zyner Voornaamen, beteekent.
- GALL. Gallienus.
- GERM. GER. of G. Germanicus. de Duitfcher.
- G. M. Germanicus Maximus. de Grootfte Duitfcher.
- GOTH. Gothicus. de Gotbifche, of de Goth.
- GRAT. Grata.
- HADR. Hadrianus.
- HELV. HEL. of HELVI. Helvius.
- HER. of HEREN. voor eenen Vorst, Herennius. voor eene Vorstinne, Herennia.
- HOS. HOST. HOSTIL. of OSTIL. Hoftilianus.
- II. Iterum of Secundum. Voor de tweede maal.
- III. Tertium. Voor de derde maal.
- III. of IV. Quartum. Voor de vierde maal.
- IIVIR. Duumvir. Tweeman.
- IIIVIR. Triumvir. Drieman.
- IIIVIR. R. P. C. Triumvir Rei Publicæ Conftituendæ. Drieman om den Staat vast te ftellen.
- IIIIIVIR. Quatuorvir. Vierman.
- IMP. of IMPER. Imperator. Bevelhebber. Gebieder. Veldbeer. Keizer.

F f 5 INV.

458 B Y V O E G S E L.

- INV. of INVICT. Invictus. *Onverwinnelyk.*
 IT. of ITER. Iterum. *voor de tweedemaal.*
 IVL. Iulius.
 IVLIAN. Iulianus.
 IVN. *voor eenen Naam Iunius. doch agter eenen Naam Iunior, de Jonge.*
 IVS. of IVST. *voor eenen Vorst, Iustus. voor eene Vorstinne, Iusta.*
 IX. Nonum. *voor de negende maal.*
 L. Lucius.
 LAT. Laticus.
 L. F. Lucii Filius. *Zoon van Lucius.*
 LIB. Libius.
 LIC. LICI. of LICIN. Licinius. *op Penningen der Valerianen, en van Gallienus.*
 LICIN. of LIC. Licinianus. *op Penningen zoowel van den ouden, als van den jongen Licinianus Licinius.*
 MAECIL. Mæcilus.
 MAG. of MAGN. Magnus, *op Penningen van Magnus Maximus. doch Magnius, op die van Magnentius en Decentius. MAGN. voor eene Vorstinne is Magnia.*
 M. *voor eenen Vorst, Marcus. zelden Messius, als alleen op Penningen van Trajanus Decius, en Hostilianus. voor eene Vorstinne, Marcia.*
 MARC. Marcia of Marciana. *op Penningen van Eufemia.*
 MAR. Marius of Marinus. *op Penningen van Patianus.*
 MAT. Mater. *Moeder.*
 MAX. MAXV. of MAXIM. *ook wel eene M alleen beduidt Maximus, de Grootste.*
 MAX. Maxima of Maximiana. *voor eene Vorstinne.*
 MES. of MESS. Messius.

MO-

- MOMYL. *kwaalyk geleezen op Penningen van Augustulus in de plaats van ROMVL. Romulus.*
 N. of NEP. Nepos. *Kindskind.*
 NER. Nerva.
 N. C. of NOB. C. of NOBIL. CAES. Nobilissimus Cæsar. *de Edelste Vorst, of Kroonprins.*
 N. F. Nobilissima Femina. *de Edelste Vrouw.*
 NOB. of NOBIL. Nobilissimus. *de Edelste.*
 NOV. CAE. Novus Cæsar. *de Nieuwe Vorst.*
 NVBIS CONS. of NV FILIO. of NVB. AVG. *op de Penningen van Romulus den Zoon van Maxentius, hier over wordt nog getwist.*
 OPEL. Opelius.
 OPTIM. of OPT. Optimus. *de Beste.*
 OSTIL. of HOSTIL. Hostilianus.
 OTAC. OTACI. of OTACIL. Otacilia.
 OVAL. *voer VAL. Valens.*
 P. Publius.
 PAC. Pacuvius.
 PART. of PARTH. Parthicus. *de Partische.*
 PER. PERP. PERPET. *ook wel P. of PP. Perpetuus of Perpetuò. Altydduurende.*
 PERT. of PERTIN. Pertinax.
 PESC. of PESCE. Pescennius.
 PE. PES. of PESV. Pefuvius.
 PI. of PIAV. Piauvonius.
 P. F. of P. FEL. *ook wel PI. FE. voor eenen Vorst, Pius Felix. voor eene Vorstinne, Pia Felix. de Godvrugtige, Gelukkige.*
 PIE MERIT. Piè Meritus. *Weldoender.*
 PIVE. PIVES. of PIVESV. Pivesus.
 PL. PLA. of PLAC. Placidius.
 P. M. of PON. MAX. of PONT. MAX. *ook wel PONTIF. MAXIM. Pontifex Maximus.*

mus. *Opper- of Hoogepriester.*

POP. Popilius.

P. P. of P. PATRIAE. Pater Patriæ. *Vader des Vaderlands.* PP. *beduidt fomtyds Perpetuus, Altydduurende; gelyk CENS. PP. Cenfor Perpetuus, Altydduurend Tugtmeeſter. en PP. AVG. Perpetuus Auguſtus, Altydduurend Keizer.*

PRAEF. ORAE MARIT. ET CLASS. Præfectus Oræ Maritimæ & Classis. *Bevelbeber over de Zeekuſt en de Vloot.*

PRINC. IVVENT. Princeps Iuventutis. *Vorſt der Jeugd.*

PRINCIP. Principi. *aan den Vorſt.*

PRISC. Priscus.

PRO. Procopius. *op Penningen van Anthemius.*

PROCOS. Proconſul. *Stadbouder van een Wingeweft.*

PRON. Pronepos. *Zoon van een Kindskind.*

PVPIEN. Pupienus.

Q. QVIN. of QVINT. Quintus.

QVAR. of QVART. Quartum. *voor de vierde maal.*

QVINT. Quintum. *voor de vyfde maal.*

SACERD. Sacerdos. *Prieſter.*

SACERD. COOP. IN OMN. CONL. SV-
PRA NVM. Sacerdos cooptatus in omnibus
Conlegiis Supra numerum. *Tot Prieſter ver-
kooren in alle de Genootſchappen boven 't getal.*

SAL. of SALON. Saloninus.

SARM. Sarmaticus. *De Sarmatiſche.*

SEMP. AVG. Semper Auguſtus. *Altydduurend Keizer, of Vermeerderaar des Ryks. op Penningen van den Afvalligen Juliaan.*

SEN.

- SEN. AVG. Senior Augustus. *de oude Keizer, of die afstand van 't Ryk gedaan heeft.*
- SEP. of SEPT. Septimius.
- SER. Servius of Sergius.
- SERVIL. Servilius.
- SEV. of SEVER. Severus.
- SEX. Sextus.
- SEX. of SEXT. Sextum. *voor de zesde maal.*
- SP. Spurius.
- SVLP. of SVLPI. Sulpicius.
- TER. of TERT. Tertium. *voor de derde maal.*
- T. Titus.
- TI. TIB. of TIBER. Tiberius.
- TRA. of TRAI. Trajanus.
- TREB. Trebonianus.
- TR. P. of TR. POT. of TRIB. POT. of TRIBVN. POT. of TRIB. POTEST. *ook wel TRIBVNIC. POTEST. Tribunitiæ Potestatis. Van de Gemeensmannelyke of Wykmeesterlyke Magt.*
- V. Quintum. *voor de vyfde maal.*
- VI. Sextum. *voor de zesde maal.*
- VII. Septimum. *voor de zevende maal.*
- VIII. Octavum. *voor de agtste maal.*
- VIII. of IX. Nonum. *voor de negende maal.*
- VA. *Op de Penningen van Volusianus, Vandalicus; de Vandaal.*
- VA. of VAL. *voor eenen Vorst, Valerius. voor eene Vorstinne, Valeria.*
- VAL. VALES. of VALEN. Valens. *op Penningen van Hostilianus.*
- V. C. Vir Clarissimus. *de Vermaardste Man. op Penningen van Anthemius.*
- VCRIMOR. *op Penningen van Vabalathus. hier over wordt mg getwist.*

VEND.

VEND. Vendenicus, *de Wend of Lyflander; op Penningen van Volufianus. andere meenen, dat men Vindex, zynde een zyner Naamen, moet leezen.*

VESP. VESPAS. of **VESPASIAN.** Vefpafianus.

VIB. Vibius.

VIC. Viétor. *Overwinnaar.*

VLP. Ulpus.

X. Decimum. *voor de tiende maal.*

XI. Vndecimum. *voor de elfde maal.*

XII. Duodecimum. *voor de twaalfde maal.*

XIII. Decimum Tertium. *voor de dertiende maal.*
enz.

XX. Vigefimum. *voor de twintigfte maal. enz.*

XXI. Vigefimum Primum. *voor de eenentwintigfte maal.*

XXX. Trigefimum. *voor de dertigfte maal.*

XXXI. Trigefimum Primum. *voor de eenendertigfte maal.*

XXXII. Trigefimum Secundum. *voor de tweendertigfte maal.*

E Y N D E.

BLAD-

B L A D W Y Z E R.

A . of AR. of ARL. 302	<i>Aelianus</i> is geen van de XXX
Aanbeeld 212	Dwinglanden geweeft; men
Aankomst 86. 141	moet <i>Laelianus</i> , niet <i>L. Aelianus</i> leezen 422
Aankondiging 95. 96	<i>Aelianus</i> . Dwingland onder
Aanspraak 86. 141	<i>Diocletianus</i> 428
Aardrykskunde, zeer nood-	<i>Aelius Caesar</i> 406
zaaklyk voor eenen Pen-	<i>Aelius Caesar</i> is in Koper van
ningkundigen 314	de eerste Grootte in Italie
A B 350	raar, en in Vrankryk niet
<i>Abbreviationes</i> , zie Ver-	285
kortingen	<i>Aemilianus</i> 417
<i>Abgarus</i> . ΑΒΓΑΡΟΣ 203	<i>Aemilianus</i> . Penningen van
Ἀβγόρων 207	<i>Philippus</i> den Vader ver-
<i>Abundantia</i> 231	momd in de gedaente van
<i>Acacia</i> ; in 't Grieksch ΑΚΑ-	<i>Aemilianus</i> 290. 291
KΙΑ 210. 211	<i>Aemilianus</i> . Een der XXX
<i>Acerra</i> 232	Dwinglanden 422
<i>Achaje</i> 238	<i>Aequitas</i> 94. 234
<i>Achilleus</i> 429	<i>Æra</i> , zie Tydbeginfel.
<i>Adfinis</i> . als, <i>Imp. Maxentius</i>	<i>Æsculapius</i> 208. 227. 250
<i>Drvo Constantino Adfini</i> 161	<i>Æternitas</i> . 82. 132. 235. 247
<i>Ad frumentum emundum ex</i>	249
S. C. 97	<i>Æternitati Flaviorum</i> . 153
<i>Adiabenicus</i> 131	<i>Affineur</i> . zie Louteraar.
<i>Adoptio</i> 86. 159. 161	<i>Africa</i> 237
<i>Adlocutio</i> 86. 141	Afvallige, die van Godsdienst
<i>Adlocutio Cohortium</i> 141	verandert, <i>Apostata</i> 125
<i>Adfertori publica Libertatis</i> 70	ΑΓΙΟΣ ΚΑΙΣΑΡ ΘΕΟΣ ΑΥΤΟ-
<i>Adventus</i> 86. 141	ΚΡΑΤΩΡ 151
<i>Ædiles</i> 97. 124. 219	<i>Agrippa</i> (<i>Marcus</i>) 399
<i>Æditua civitates</i> 92. 139. 270	<i>Agrippa Caesar</i> , derde zoon
<i>Ægypte</i> 238. 246. 248	van M. Agrippa 274
<i>Ægypto capta</i> 128	<i>Agrippina</i> , de Vrouw van
AEL. MVNICIP. COEL.	<i>Germanicus</i> , en Moeder
en COIL. en ANT. 363	van <i>Caligula</i> 237. 401
<i>Ælia Eudocia</i> 443	<i>Agrippina</i> . De Moeder van
<i>Ælia Eudoxia</i> 445	Nero 402
<i>Ælia Flaccilla</i> 442	Ἀγριππίναν ἐπὶ Σοπίτρῳ 127
<i>Ælia Pulcheria</i> 447	AKAKIA 210. 211
<i>Ælia Verina</i> 448	Ἀκρω-

B L A D W Y Z E R.

'Ακρωτίου of 'Ακροπόλιου	220	<i>Annia Faustina.</i> derde Vrouw	
<i>Alamannia</i>	240	van <i>Elagabalus</i>	411
<i>Alamannia devicta</i>	128	<i>Annius Verus.</i>	407
<i>Albinus</i>	409	<i>Anno</i>	94. 52
<i>Alces</i>	81	ANNO II. III. IV. enz.	
ALE. ALEΞ. of ΑΛΕΞ. 107. 108.		95. 304. 305. 308. 309	
	110. 299. 308	<i>Annona</i>	231
ΑΛΕΔΗ	350	ANT	110
<i>Alexander Severus</i>	412	<i>Anthemius</i>	448
<i>Alexander Æmilianus.</i> Een		Α'θούπαιτες	162
der XXX Dwinglanden		Antinoeia Corona	202
	422	<i>Antinous</i> HPOC	383. 406
<i>Alexander.</i> Dwingland.	432	<i>Antinous</i> van de Ægyptenaars	
<i>Alexandria</i>	238	onder de Goden geplaatst	
<i>Alim. Ital</i>	112		243
ΑΛΚΕΔΑΙΗΩΝ	CAΓΑΛΑCCOC	ANTIOXEΩN	101. 127
	369	Antiochie is door <i>Caracalla</i>	
<i>Allectus</i>	429	hersteld	355
<i>Alliage</i>	20	Antiochische Jaarrekeningen	
Aloude Gedenkpenningen. 3.		352. 353. 354. 255. en 356	
	4. 5. en 6.	<i>Antonia</i>	272. 400
Amandelen voor Geld ge-		<i>Antoninen</i> ; het 'onderscheid	
bruikbaar, waar	28	tusschen <i>Caracalla</i> en <i>Ela-</i>	
<i>Amandus</i>	428	<i>galabus</i>	287. 288
Amazoonen (de) hoe gewa-		<i>Antoninus Pius</i>	406
pend	211	<i>Antoninus Pius</i> heeft by <i>Fau-</i>	
AMK	333. 334	<i>stina</i> eenen zoon gehad,	
<i>Amor mutuus Augustorum</i>	121.	en hoe zijn naam was.	68
	158	<i>Antoninus Philosophus.</i>	406
<i>Amphitheatrum</i> of ronde		<i>Antoninus</i> bygenaamd <i>Caracal-</i>	
Schouwburg	80. 86	<i>la.</i>	410
<i>Ampliator civium</i>	133	<i>Antoninus Elagabalus.</i>	411
Ampten op de Penningen uit-		<i>Anubis.</i>	212
gedrukt.	124	A. O. M ΕΔΕCCA	364
<i>Anastafius</i>	451	A en Ω. wat deeze twee Let-	
A. N. F. F.	72. 345. 346	ters op de Penningen be-	
AN. of ANT. of ANTH. of		duiden.	210. 297. 298
ANTI. of ANB.	301	<i>Apamea</i>	358
<i>Ancilia</i>	217	<i>Apex</i>	67. 216. 219
ΑΝΔΙΚΥΡΕΑ	342	A. P. F	28
Anker (een)	223	<i>Abis</i> (de God)	243
			<i>Apis</i> ,

B L A D W Y Z E R i

<i>Apis</i> , wat hy op 't hoofd heeft	207	<i>Argus</i> in een Paauw veranderd	227
<i>Apollo</i>	213. 218. 224. 246. 251	<i>Armenia & Mesopotamia in Potestatem Populi Romani redactae</i>	128. 242
— hoe gekroond	205	<i>Armenia devicta</i>	340
— zittende op eenen Zetel, als een bergje met verlicheide gaaten doorboord	225. 226	<i>Armeniacus</i>	131
— (Spelen van)	225	<i>Armeniacus Maximus.</i>	156
<i>Apostata</i>	125	Armenie	241. 242
<i>Apotheosis</i> , of <i>Consecratio</i> . zie Vergoding.		Armenische of Phrygische Muts:	204. 206. 228
Appel in de hand van <i>Venus</i>	230		241
AQ. of AQ. P. S. of AQ. O.		ARNAZI	294
B. F	302	<i>As</i> , in 't meêrvoud	<i>Asses.</i>
<i>Aqua Martia</i>	135	30. 117. 118. 306. 307. 311.	312
AR. of ARL. of A	302	AΣ.	338
<i>Arabie.</i>	239. 245	<i>Asia</i>	237. 250
<i>Arcadius</i>	443	— <i>Subacta</i>	128. 237
APX. beteekent somtyds <i>Ἀρχιερέως</i> , Opperpriester; somtyds <i>Ἄρχων</i> de Eerste Overheid van Athene	93. 94	<i>Aspergillum</i>	67. 219
<i>Ἀρχιερέως διὰ βίην</i>	93	<i>Asses Scortei</i>	18
APXIEPATIKON	202	<i>Ajsum</i> en <i>Pionia</i>	368
<i>Ἀρχιερί</i> ⊕ <i>Ἀλιπαριανσίαν</i>	162	<i>Ajstare</i> of <i>Ajstaroth</i>	228. 371
<i>Archoleontes</i>	81	ACTAIOY	139
<i>Archontes</i>	93. 94	<i>Atila</i> , <i>Athila</i> , of <i>Ateula</i> . Koning der Hunnen	446
<i>Ἄρχοντος Ἀναφλυσίαν</i>	162	Athene	359
<i>Arcus triumphalis</i>	86	ΑΘΗ. ΑΘΗ. Σ. Α.	359
<i>Area</i> . 't Veld of Vlak van den Penning	88	<i>Atys</i>	204. 228
Arenden op de Penningen	81. 82. 86. 165. 213. 226. 243. 248	<i>Attalus</i>	444
<i>Argæus</i> (de Berg) als eene Godheid aangebeden	241	Averoone, eene bloem	207
<i>Argento Publico Feriundo</i>	28	Augsburg of <i>Augusta Vinde-licorum</i>	240
		<i>Augur</i> , in 't Meêrvoud, <i>Augures</i>	146
		<i>Augusta</i>	158
		<i>Augustinus</i> (<i>Antonius</i>)	320
		<i>Augustulus</i>	450
		<i>Augustus</i>	130. 131. 146. 149. 153. 398
		Gg	<i>Asi-</i>

B L A D W Y Z E R.

<i>Augustus</i> (het Zegelmerk van) was eene <i>Sphinx</i>	251	Zon, en in de andere dat van de Maan	235
<i>Avitus</i>	447	Beeldenissen (de) op de Ruggestukken	77. 78. 79
<i>Aulenaus</i>	291	— — zonder armen of beenen	233. 234
<i>Aurelianns</i>	425	— — (drie) met Fakkels, Pookken, en Slangen.	235
<i>Aureolus</i>	420	— — (drie) malkander by de hand houdende.	235
Αυτίον	353	— — (drie) een sluijer als eenen hoog boven haar hoofd houdende	235
ΑΥΤΟΝΟΜΟΥ	139	— — (vier kleine) verbeeldende de Getyden des jaars	235
ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡ	151	— — met het halve Lighaamboven'tWaterZwemmende	236
B.		— — (leggende) op eene Kruik leunende	236
<i>Babba</i>	360	— — op bedden leggende	236. 237
<i>Bacchus.</i>	215. 227. 246.	Beginletters 74. 77. van 291 af tot 312 toe.	320. van 330 af tot 339 toe
— — hoe gekroond	203.	— — op de Penningen van 'tlaagen Ryk.	298. 299. 300. enz.
— —	206. 227	<i>Bellerophon</i>	248
— — (Feeften van)	225.	Belofte (Algemeene of Openbaare)	79. 143. 144. 145
	251	— — (Vyfjarige. Tienjarige. enz.)	69. 143. 144
<i>Baduela flureus zemper</i>	72	Beloftepenningen	144
<i>Balbinus</i>	414	Beloftefchilden	216. 217
<i>Balifta</i>	421	Berg (de) <i>Argæus</i> als eene Godheid aangebeden	241
BAPNAT	72. 390. 391	Bergen op Penningen van Africa verbeeld	237
<i>Barbia Orbiana</i>	273. 412	<i>Berytus</i>	360
<i>Barcelona</i>	361	<i>Bes</i>	
ΒΑCΙΑΛΕΥC. Βαfileus	149. 150		
ΒΑCΙΑΛΕΥC ΒΑCΙΑΛΕΩΝ	154		
ΒΑCΙΑΛΕΥC ΡΩΜΑΙΩΝ	148		
<i>Bafilica Ulpia.</i>	135		
<i>Bafilifcus</i>	450		
<i>Bâton de Commandement</i>	223		
<i>Baudelot</i>	265. 321		
<i>Beatiffimus</i>	156		
Beeld (een) te paerd	87		
Beelden op de Penningen	120. 121		
Beeldenis (eene) te paerd zal nooit fpooren aan hebben	223		
— — houdende in de eene hand het hoofd van de			

B L A D W Y Z E R .

<i>mus</i>)	147. 152	<i>Centaurus</i> (cen) met eene	
<i>Cæsarea</i>	362	Harp in de hand.	275
— in Kappadocia	363	<i>Ceraunus</i>	154
CAI	338	<i>Ceres</i>	229
<i>Cajus Caesar</i>	399	— hoe gekroond	203.
<i>Cajus Caesar</i> , hygenaamd <i>Caligula</i>	401		206. 229
<i>Caligula</i>	401	<i>Certamen Quinquennale Romae Constitutum</i>	142
<i>Callinicus</i>	154	CES	334
<i>Calpurnius Piso Frugi</i>	421	CLP	334
<i>Camelopardali</i>	81	— onder aan CLPC	297. 298
<i>Cange (du)</i> 42. 144. 181. 319		<i>Champ de la Medaille</i>	88
<i>Canicula</i> , de Hondster	229	<i>Chimæra</i>	249
<i>Canopus</i> , Afgod der Ægyptenaaren 94. 207. 227. 228		<i>Chiron</i>	225
<i>Capita adversa</i>	62	<i>Chronologia</i> , zie Tydreekenkunde.	
— <i>aversa</i>	63	CIM ^s .	347
— <i>jugata</i>	62	Cieraaden en Zinnebeelden op de Penningen 197. enz.	
<i>Capricornus</i>	244. 245	— der Borststukken 208. enz.	
CAR	338	— der Hoofden 199. enz.	
<i>Caracalla</i>	410	— der Ruggstukken 213	
— hoe te onderscheiden van <i>Elagabalus</i> 287. 288.		CIHS	336
<i>Carausius</i>	429	<i>Circenses Restituti</i>	344
<i>Carinus</i>	427	<i>Circumscriptio</i> 69. 120. 162.	163
<i>Caritas mutua Augg.</i> dat is, <i>Augustorum</i>	158	<i>Circus</i>	86
<i>Carus</i>	427	<i>Civitates Æditua</i> 92. 139	
<i>Castor</i> en <i>Pollux</i> , wat zy gemeenlyk op 't Hoofd hebben	206	<i>Civitatibus Asiae restitutis</i>	126
<i>Cadavillon</i>	361	<i>Claudius</i>	401
CC. AVGVSTI	344	<i>Claudius Gothicus.</i> of de Gothische	425
CCR. beduidt <i>Ducentesima Remissa.</i> of <i>Circenses Restituti</i> 112. 134. 344		<i>Clementia</i>	85. 232
<i>Celsus</i>	422	<i>Clementia Aug.</i> of <i>Clementia Aug.</i>	130
<i>Censor</i> , in 't Meêrvoud <i>Censores</i> 124. 145. 147. 276		<i>Clementia</i>	129
— <i>perpetuus</i>	147	C. LEON PAMVLE	71
<i>Censorinus</i>	424	<i>Cleopatra</i>	377
		<i>Clodius Albinus</i>	409
			Cl-

B L A D W Y Z E R.

<i>Clodius Macer</i>	403	<i>tum</i>	134
<i>Clypei votivi</i>	217	<i>Congiar P. R. S. C.</i>	79
<i>Cognatus. als , Divo Constantino Cognato</i>	161	CONOB	102. 302
<i>Cohortes Speculatorum</i>	140	CONS	302
<i>Cohortes Pratorianorum Sep. tem</i>	140	<i>Consecratio of Consecratio. zie Vergoding.</i>	
<i>Coh. Pratoriana Philippis</i>	140	CONS. A. Δ.	102
<i>Collioure</i>	363	<i>Consensu Senatus & Equestris Ordinis Populique Romani</i>	
COL. FIA. P. BARCIN.	361		99.
COL. H. LEG. H.	344 en 345	<i>Conservation of Welgesteldheid van eenen Penning</i>	
COL. IVL. AVG. FEL. HEL	360	187. enz.	
COL. IVL. AVG. HISPELLIA	364	<i>Conservator Urbis suae</i>	133
<i>Col. Julia Traducta</i>	365	CONST	102. 107. 302
COL. L. IB. ΦΛΑ	362	<i>Constans</i>	436
<i>Colonia , Volkplanting</i>	52. 53. 279	<i>Constantia , Vrouw van Gratianus</i>	441
<i>Colonia Aurelia , Metropolis Sidon</i>	138	—	85
<i>Colonia immunis , Illice Augusta</i>	138	<i>Constantia Augusta of Augusti</i>	130
<i>Colonia Julia Augusta , Felix Berytus</i>	138	<i>Constantina</i>	438
<i>Colonia Prima Flavia , Augusta Caesarensis</i>	138. 139	<i>Constantino P. Aug. BAP NAT.</i>	72. 390. 391
<i>Columna</i>	87	Constantinopolen	220. 249
— <i>rostrata</i>	80	<i>Constantinus (de Doop van)</i>	72. 390. 391
<i>Commodus</i>	407	— <i>de Grootte</i>	434
COMOB	302	— <i>(het Huis van)</i>	388.
CON. 101. 102. 110. 294. 302.	308		389
<i>Concordia.</i>	437. 438	<i>Constantinus Junior</i>	436
<i>Consordia AVGG. dat is , Augustorum</i>	157	<i>Constantinus. Een Dwingland</i>	444
<i>Concordia Exercituum</i>	121	<i>Constantius , bygenaamd Chlorus</i>	430.
<i>Congiarium</i>	232	<i>Constantius, de jonge.</i>	437. 438
<i>Congiarium Populo datum</i>	112	<i>Constantius Gallus</i>	438
<i>Congiarum populo Romano da-</i>		<i>Constantius. Vader van Valentinianus III</i>	444
		<i>Consul , zie Burgermeester.</i>	
		<i>Consulatus</i>	84. 89. 125. 126
		Gg 3	Co-

B L A D W Y Z E R.

Corinthe	248	Dapperheid (de)	247
Cornelia Supera	273. 419	DD. EX CONS. C. C. I. B.	360
COR. NOB.	102. 302	DD. N.N. dat is, <i>Dominorum</i>	148
Cornucopia	214. 215. 216	<i>Nostrorum</i>	148
Corona Antinoeia	202	DDNNIOVLICINV AVG	293
Corona Laurea	200. 205	ET CAES	293
Corona Muralis, Eene Muur- of Toorn-kroon	201. 228	<i>Debellatori Gentium barbararum</i>	132
Corona Querna, of <i>Quercæ</i> , of <i>Civica</i>	201	<i>Decentius</i>	437
Corona Radiata	200. 201	<i>Decius</i>	415
Corona Rostralis.	201	<i>Decreto Urbano</i>	293
Corona Turrata, Eene Muur- of Toorn-kroon	201. 228	<i>Decursio</i>	83
Cor. Valerianus	290	Δ. E. wat het op de Pennin- ningen beduidt 69. 99. 100.	
COS	108	101. 143. 144. 169. 252. 293.	
— designatus	73	353. 356	
— III	70. 89	<i>De Germanis</i>	128
— IIII	123	<i>Delmaticis</i>	435
COSSVRA	373. 374	<i>Denarius</i> 30. 57. 117. 118. 305	
C. R.	117. 304. 336	<i>Deo & Domino Caro</i> 132. 148	
C. R. I. F. S.	281	<i>Deo & Domino nato Aureliano</i>	148
Crispina	408	Dertig (de) Dwinglanden.	5
Crispus	435		59
C. S.	336	<i>De Sarmatis</i>	128
Cupido	230	<i>Desiderius</i>	437
Curator Denariorum flando- rum	124	ΔΕΣΠΟΙΝΑ. <i>Despoina</i> 149. 150	
C. V. T. T.	135. 337 338	ΔΕΣΠΟΤΗΣ. <i>Despotes</i> of <i>Des- pota</i> 149. 150	
Cybele	228	Deugden (de)	129
Cybele, hoe gekroond	201	<i>Deunx</i>	118
	228	<i>Devise</i>	121
Cyclopen, wat zy gemeenlyk op 't hoofd hebben	206	<i>Deus</i>	132. 155
Cyriades	419	— <i>adjuta Romanis</i>	71
		<i>Dextans</i>	118
D.		Δημαρχίας Ἐξουσίας	69. 99.
Daaden (heerlyke) op de Penningen	126. 127. 128	Δημόσιαι Ἐπιχαί	101.
Dacius	131	ΔΗΜΟΥ ΕΥΧΑΙ	143. 144. 293.
Dacie	239	ΔΙ.	340. 350.
			Lia-

B L A D W Y Z E R.

<i>Diadema</i>	199	voet van <i>Apollo</i>	124. 221.
<i>Diadumentanus</i>	410	————	246. 247
<i>Diana</i>	229. 230. 245. 250	———— op welken een Kind	
———— van Ephese	229	zit	226. 227
<i>Dictator.</i>	67	———— (een) rondom eene	
———— <i>perpetuo</i>	67. 149	drietandige Vork of een	
<i>Didia Clara</i>	409	Anker gellingerd	246
———— is nooit in Koper van		<i>Dominica</i>	441
de Middeltaatige (oftwee-		<i>Dominus</i>	148
de) Grootte	285	<i>Domitia</i>	404
<i>Didius Julianus</i>	408	<i>Domitianus</i>	404
Dieren op de Gedenkpenning-		<i>Domitilla</i>	403
gen	242	<i>Domitius Domitianus</i>	426
———— (vremde) op de Pen-		<i>Domna</i>	158
ningen verbeeld 80. 18. 82.		Doozen of Lykbusfen, uit	
	251. 252	welke Palmtrakken koo-	
Dierenriem (de)	221	men, en het Offerkanne-	
<i>Diocletianus</i>	428	tje in 't midden	217
———— (De Aftant. van)		Drieman om Goud, Zilver,	
	386	Koper, te gieten, te slaan	
<i>Dionysus</i>	154	———— om den Staat vast te	
ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ	139	stellen	146
<i>Disciplina of Discipulina Aug.</i>	141	Drieman der Gezondheid	124
D. F. <i>Divi filius</i>	155	Driemannen voor de Volk-	
<i>Divis Parentibus</i>	160	plantingen	124
<i>Draco Pio.</i>	132. 136	Driemanschap, <i>Triumviratus</i>	
<i>Deus.</i> 132. 155. <i>Divia</i>	132		22.
<i>Deus Augustus Pater</i>	132	Drievoet (een) van <i>Apollo</i>	
<i>Deus Valerianus</i>	290	124. 221. 246. 247. 251.	
D. N. dat is, <i>Dominus Nof-</i>		———— (de) of Altaar van	
ter, of <i>Domino Nostro</i>	151	<i>Apollo</i> , met eene Kraai en	
D. N. C. dat is, <i>Domino Nostro</i>		Dolfyn	221
<i>Caesari</i>	148	Druiventros (een)	218
D. N. V. L.	293	<i>Drusilla</i>	401
<i>Dodrans</i>	118	<i>Drusus Caesar</i>	400
ΔΩΔΡΑΝΤΙΟΥ 'ΕΡΜΑΧΙΟΥ	100. 169.	<i>Drusus Germanicus</i>	400
	293	<i>Ducentesima Remissa</i>	112. 134
Dogter, <i>Filia</i> , op de Pen-			344
ningen	160	Duif (eene)	249
Dolfyn (een) by den Drie-		Duitschland, <i>Germania</i> of	
		Gg 4	<i>Ala-</i>

B L A D W Y L E R.

<i>Alamannia</i>	240	ΕΝΠ	332
<i>Duumviri Coloniis deducendis</i>	58. 124. 162	Ephese ('t Zinnebeeld van)	242. 245
Dwinglanden (de dertig)	5.	<i>Epiphanes</i>	154
	59. 419	Επι Δι. Ποσειδάων. Βυζαντίων.	361
E			
E. of ET. wat dat op de		ΕΠ. ΣΤΡ. ΑΦΦΛΑΝΟΥ ΒΑΡΑΤΩΒ.	
de Griekfche Pennin-		· ΣΤΕΦΑΝΗ	367
gen beteekent	94	<i>Epocha</i> ; zie Jaarrekening.	
G. op 't Veld van den Pen-		<i>Erinneis.</i>	235
ning	309	<i>Erizzo</i>	329
Edelheid (de)	233	ET wat dat op de Griekfche	
<i>Edeffa</i>	364	Penningen beteekent.	94
Eendragt	216. 234	ET. IE.	385
— tuffchen Man en		ET. Iε	385
Vrouw	251	ETME	350
Eer den Vorften beweezen		<i>Etmarcha.</i>	373
	131	ΕΤΟΥΣ ΔΕΚΑΤΟΥ	94
Eerbaarheid	233	ΕΤΟΥΣ Η	388
Eertytels	70	ΕΤΟΥΣΙΑ	380
Eeuwigheid (de)	82. 235	ΕΤΟΥΣ ΙΗ	378 381
	247. 249	ΕΤΟΥΣ ΝΙΞ Ιεξ	278
Eeuwfpelen	69. 80. 81. 143	<i>Etrufcilla</i>	68. 289 415
Eikenkroonen, of, kranfen		<i>Eudocia</i>	443
	201	<i>Eudoxia.</i> Vrouw van den jon-	
<i>Elagabalus</i>	411	gen <i>Theodofus.</i>	445
— hoe te onderschei-		— Vrouw van <i>Valenti-</i>	
den van <i>Caracalla</i>	287	<i>nianus III</i>	446
	288	<i>Evergetes</i>	154. 374
ΕΚΟΡΑΥ	340	<i>Enfemia</i>	451
Elanden	81	<i>Eugenius</i>	443
ΕΛΕΥΘΕΡΑC	139	<i>Eumcnides</i>	235
<i>Empire (le haut)</i> , zie Ryk		<i>Eumenyebis</i>	207
(het hooge).		<i>Eupator</i>	154
— (<i>le bas</i>) zie Ryk (het		<i>Europa</i>	238
laage.		<i>Europa.</i> Het is <i>Europa</i> niet ,	
— (<i>le plus bas</i>)	75	die op eenige Penningen	
Engeland	242	van Sidon verbeeld is	370
Enkele Penning	186. 274		371
			ΕΥ-

B L A D W Y Z E R.

ΕΥΚΕΒΙΑC... ΑΡΕΙΑC	363	— de Vrouw van <i>Marcus Aurelius</i>	407
<i>Eutropia</i>	430	— Derde Vrouw van den jongen <i>Constantius</i>	438
<i>Etruscilla</i> is waarlyk de Vrouw van <i>Trajanus Decius</i>	289	(<i>Annia</i>) De derde Vrouw van <i>Elagabalus</i>	411
<i>Exercitus</i>	86. 140	F. B	337
<i>Exercitus Britannicus</i>	141	F. C	330. 331
<i>Exercitus Dacicus</i>	141	<i>Fecundit Aug.</i> op eenen Penning van <i>Lucilla</i>	287
<i>Exercitus Reticus</i>	141	Feeften van <i>Bacchus</i> (Zinnebeelden der)	225. 251
<i>Exercitus Syriacus</i> ,	141	<i>Felicissimus</i>	156
<i>Exergue</i> (dans P)	88. 163	<i>Felix</i>	131 156. 158
<i>Expeditio Judaica</i>	141. 383	— <i>Processus Consulis Augusti nostri</i>	224
<i>Expeditio Parthica.</i>	141	— <i>temporum reparatio</i>	129
<i>Ex S. C.</i> dat is <i>Ex Senatus Consulto</i>	97	FEL. TEMP. REP	299
<i>Exuperator omnium Gentium</i>	133	Fenix (de Vogel)	82. 249
ΗΓΕΜΩΝ	162	<i>Festina lentè</i>	244
Ἡγεμῶν ἑσίων	127	<i>Fides Exercitus</i>	141
		<i>Fides mutua Augg.</i> dat is, <i>Augustorum</i>	158
		<i>Filamina</i>	219
F		<i>Filia.</i> als, <i>Divi Domitilla Divi Vespasiani Augusti Filia</i>	160
Fabelagtige Histori, zeer noodzaaklyk voor eenen Penningkundigen	314	<i>Filius.</i> als <i>Cajus Caesar Divi Julii Filius.</i> en <i>Divo Romano Filio</i>	160
<i>Fadilla</i>	413	<i>Finnicus</i>	346
Fakkel (brandende) met welke een hoop wapenen wordt in brand gestookten	231	<i>Firminus</i>	426
<i>Fasces</i>	216	<i>Fisci Judaici Calumniam Sublata</i>	112. 134
<i>Fasti Consulares</i>	58	<i>Flaccilla</i>	442
<i>Fausta.</i> tweede Vrouw van den Grooten <i>Constantyn</i>	435	<i>Flammeum</i>	207
— N. F. Eerste Vrouw van den jongen <i>Constantius</i>	438	<i>Flavia Julia Constantina</i>	438
<i>Faustina,</i> de Vrouw van <i>Antoninus Pius</i>	406	<i>Flavia Julia Helena.</i> Vrouw van <i>Constantius Chlorus</i>	431
			431
		Gg 5	<i>Fla-</i>

B L A D W Y Z E R.

<i>Flavia Julia Helena</i> . Vrouw van den Afvalligen <i>Julianus</i>	439	<i>Galba</i>	403
<i>Flavia Maxima Constantia</i>	441	<i>Galendicus</i>	346
<i>Flavia Maxima Fausta</i>	435	<i>Galeria Valeria</i>	431
<i>Flavia Maxima Faustina</i>	438	<i>Galeria Valeria Eutropia</i>	430
<i>Flavia Maximiana Theodora</i>	431	<i>Galerius Antoninus</i> , wie hy geweest is	65
<i>Flavius</i> , een Eernaam der Constantinopolitaansche Keizeren	153. 154	<i>Galerius Valerius Maximianus</i>	431
<i>Flavius Valerius Severus</i>	432	<i>Galerius Valerius Maximianus</i>	432
<i>Flavius Victor</i>	442	<i>Galla</i>	443
<i>Flora</i> , hoegekroond	203. 206	<i>Galla Placidia</i>	445
<i>Florianus</i>	426	<i>Gallia</i> . Gallie of Vrankryk	168. 177. 239
<i>Focas</i>	452	<i>Galliena Augusta ubique Pax</i>	322
<i>Fortissimo Principi</i>	148	<i>Gallienus</i> . Vader en Zoon	418
Fortuin (de Omstandvastigheid van de)	225. 233	<i>Gallus</i>	416
— of <i>Fortuna</i>	137. 233	<i>Gandalicus</i>	346
<i>Fortuna Augusta</i>	137	<i>Gaudium Republicæ</i>	133
<i>Fortuna Obsequens</i>	137	G. B. AMK	333. 334
<i>Fortuna Perpetua</i>	137	Geboortepunt van Keizer <i>Augustus</i>	244. 245
<i>Fortuna Redux</i>	137	Geborste Penningen	190. 264
<i>Fortunæ Felici</i>	137	Gedenkpenning van <i>Aulenaus</i>	251
<i>Fortunæ Manenti</i>	137	— (ieder) heeft eene Hoofd of Voor-zyde, en een Ruggestuk of Tegen-zyde	45
<i>Fortunæ Muliebri</i>	137	— (ieder) heeft twee Om-schriften	122
<i>Forum Trajani</i>	135	Gedenkpenningen, welker Ruggestuk in 't minst niet tot de Hoofdzyde behoort	290
<i>France (la) Metallique</i>	324	— zonder Ruggestuk	45
Friesch Paerd (een) met paalen'er tusschen	221	— hebbende een Latynsch en een Grieksch Om-schrift	169
<i>Fruste</i> , of gelchonden	189. 192		Ge-
F. J.	337		
F. T. R.	299		
<i>Fundator pacis</i>	133		
G.			
<i>Gesum</i>	239		
<i>Gajus Kaisar Ovis</i>	155		

B L A D . W Y Z E R .

Gedenkpenningen zonder	wanneer eerst by de Ro-
Om-of Op-schrift 165.	meinen geslaagen 65
166	— (Goude) 19. 20. 38.
— (Ouderdom der) 3	65
— (de Aloude) 3. 4. 5.	— van slegt Goud, of
en 6	die Hedendaagsche zyn 266
— (de Oudste) zyn niet	— (Zilvere 20. 21. 37.
altyd de dierbaarste 188	65
— (de Aloude) wier-	— (Kopere) 22. 23. 24.
den eerst gegooten en daar	39. 40. 41. 42. 43. 64 65
naa geslaagen 196	— van Groot koper (of
— der Alouden dien-	Kopere van de eerste
den zoo wel tot Beelden	Grootte) 23. 39. 40. 260.
als tot Zinnebeelden 120.	272. 306
121	— der Muntmeesteren
— (de Aloude) of zy	(Kopere) van de Eerste
gangbaar geweest zyn of	Grootte zyn Raar 285
niet 28. 29. 30. 31. 32. 33.	— (Kopere) van <i>Julius</i>
102. 103. 104 enz. 301	<i>Casar</i> van de Eerste Groot-
— met Teekens van de	te, op welke zyn Hoofd
Waarde, voor welke zy	alleen staat, zyn zekerlyk
eertyds gangbaar geweest	Valsch 286
zyn 30. 117. 118. 194. 212.	— (Kopere) van <i>Otho</i>
300. van 305. tot 312. toe.	268. 273
— (de Aloude) kunnen	— (Kopere) van de
in vyf Ordens gelegd wor-	tweede Grootte 23. 39. 40.
den 47. 48. 49	41. 306
— (de Hedendaagsche)	— (Kopere) van de Der-
3. 6. 7. 8. tot 17 toe. 43. 44.	de Grootte 39. 40. 41. 306
183. 184. 195. 322. 323.	— (Kopere Vergulde)
324	25. 26
— (Hedendaagsche)	— van Korintisch Ko-
waar die beginnen 17. 43.	per 23. 24
44	— van tweederley Ko-
— (de Hedendaagsche)	per 24
in wat Orde zy kunnen ge-	— van zuiver Metaal
legd worden 322. 323	23
— (Lofreden voor de	— van <i>Billon</i> 21
Hedendaagsche) 321	— (Yfere) 26
— (Goude en Zilverre)	— (Loode) 25
	Ge-

B L A D W Y Z E R.

Gedenkpenningen (de prys of waarde der)	321	nifche) 49. 175. 176. 177
— (welke) voor raar ge- houden worden	62. 63. 78.	— (Latynfche) 5. 63. 64. 65. 182. 183. 184
— (welke) voor Gemeene gerekend worden.	77. 78	— (de eerfte Romeinſche) hoe die geweest zyn
— met verſcheide Hoof- den zyn raarder dan ande- re	62. 63	65
— zonder Hoofd op de Voorzyde	46	— op welke Godheden verbeeld zyn
— (Enkele)	186. 274	61. 62. 65
— (Beſtempelde)	32. 76. 77. 194. 195	— (wat'er op de) geſlaa- gen wierdt ten tyde der Burgermeesteren
— (Geborſte)	190. 264.	65. 66
— (Gegoote) moeten niet alle verworpen worden	196	— (Burgermeesterlyke) 5. 55. tot 59 toe. 65. en 66.
— (Gerande) of <i>Nummi</i> <i>Contorniati</i>	35. 36. 37. 278	— (Burgermeesterlyke) van wie geſlaagen
— (Geſchonde)	189. 192	59
— (Gerande)	190. 191	— hoe beſtempeld ten ty- de der Keizeren
— (Ingedoopte of Verzil- verde)	21. 22	67. 68. enz.
— (Inwaartsgeſlaage)	193	— van 'thooge Ryk
— (Herſtelde)	164. 165	3. 5. 59. 398
— (Overtrokke)	22. 26. 191. 192	— van 'tlaage Ryk
— (Arabiſche)	174. 175	5. 6. 398. 425
— (Gothiſche)	49. 178	— van 'tlaagſte Ryk
— (de Griekiſche)	179. 180. 181	42. 43. 75
— (Griekiſche) zyn de Oudſte	4	— der Keizeren
— (Griekiſche) worden 'er genoeg gevonden , ſe- dert het zestiende jaar van <i>Diocletianus</i>	268	5. 6. 7. 12 59. 60. 61. 67. 68. enz.
— (Hebreeuwſche)	170 171. 172. 173	— naa <i>Heraclius</i> zeer ſlegt
— (Karthaagſche of Pu- niſche)	49. 175. 176. 177	41
		— der Weſterſche Keize- ren
		7. 12. 323
		— van <i>Aegyptiſche</i> Konin- gen
		48
		— der Koningen van Deen- marken
		323
		— der Koningen van En- geland
		323
		— der Gothiſche Konin- gen
		49
		— van Griekiſche Konin- gen
		49
		— der Koningen van Poo- len
		323
		Ge-

B L A D W Y Z E R.

Gedenkpenningen der Koningen van Portugal	323	53. 54. 55. 279. enz.
— der Romeinsche Konin- ningen	20. 56	— (Valliche) 252. 253. enz. 285. 286. 288
— (aloude Spaansche)	49. 50. 176	— (Vasche) op aloud Me- taal gemunt 259
— der Koningen van Span- je	323	— (Naagegoote) 255
— der Hedendaagsche Kon- ningen van Sicilie	323	— (Naagegoote) weegen minder dan die opregt en geslaagen zyn 255
— der Koningen van Vrank- ryk	13. 50	— (Naageslaage) 258
— van Lodewyk den Groo- ten	14	— (Veranderde of Ver- momde) 261. 286. 288. 290
— der Koningen van Zwee- den	323	— (Vermaakte) 257. 258
— der Duitsche Vorsten	323	— tot vermaak Verzou- nen, en die 'er nooit ge- weest zyn 254
— van Holland enz.	323	— (of alle de) geen ver- scheide stempel hebben 264
— der Spaansche Neder- landen	323	— met Letters onder aan zyn volgens eene nieuwe, doch kwaade stellinge, geen Munt, maar eene soort van Legpenningen 101. 102. enz.
— van Genua	323	— met de Teekens der Muntmeesteren of Munt- kameren 109. 115. 116.
— der Italiaansche Vorsten	323	117. van 300. tot 304. van 308. tot 312 toe.
— der Hertogen van Mi- lane	323	Gedenkteekenen (openbaa- re) 79. 80. 135
— der Groothertogen van Toskane	323	Geitevel (een) met detwee hoorns op 't hoofd van <i>Ju- no Sospita</i> 207
— van Venetie	323	Geld, wanner en van wien uitgevonden 1. 2. en 64
— van den Mogel, ieder met een der Heemelstee- kenen van den Dierenriem	175	— verhoogd en verlaagd ten tyde der Romeinen 118. 305. 306. 307 Geld
— der Pauzen 7. 8. 9. 10.	323	
— van Kardinaalen, Bil- schoppen, en andere Kerk- lyke Personen	12	
— der Aloude Vermaarde Mannen	56. 62	
— der Hedendaagsche Ver- maarde Mannen	17. 323	
— der Volkplantingen	52.	

B L A D W Y Z E R.

Geld waarom by de Romei- nen <i>Pecunia</i> genaamd 64	gen 310. 311. 312
— zie vorders op Ge- denkpenningen.	Getrouwheid (de) 645
Geleigeest (de) van den Raad of van het Volk hoe ge- kroond 205	Geval (het) of Fortuin 233
Geleigeesten, wat zy gemeen- lyk op 't hoofd hebben 206	<i>Gevarius</i> 318
Gemaatigdheid 85	Gezondheid (de) 250
Gemeentfman 145. 276	G. F. AMK 333. 334
GEMELLA 375	<i>Gloria Excercitus</i> 129
<i>Genetrix Orbis</i> 132. 158	<i>Gloria novi Saculi</i> 133. 391
<i>Genio Antiocheni</i> , <i>Apollini</i> <i>Sancto</i> 295 296 297	<i>Gloria orbis terræ</i> 133
<i>Genio Excercitus</i> 131	<i>Gloria Romanorum</i> 133
<i>Genio Populi Romani</i> 131. 132	<i>Glycerius</i> 449
<i>Genio Senatus</i> 131	<i>Glycon</i> 250
<i>Genius</i> 206	<i>Gnea Seia Herennia Salustia</i> <i>Barbia Orbiana</i> . De Vrouw van Hostilianus. 416
Genueefche Penningen 323	Godheden 61. 62
<i>Geographia</i> , zie Aardryks- kunde.	— op de Ruggestukken der Penningen 136. 137. 226 enz.
Gereedschappen der Wicche- laaren en Priesteren 86. 218. 219.	— die Landen en steden beschermden, hoe gekroond 201
<i>Germania</i> 240	Godvrugtigheid 232
<i>Germanicus</i> 131	Goedertierenheid 85. 232
<i>Germanicus Caesar</i> 400	<i>Goltzius</i> 51. 315. 317. 320
Gerustheid 224. 233	— hoe geacht onder de Oudheidkeniers 52
Gefchiedeniffen (aanmerke- lyke) 69. 70	<i>Gordianus Africanus</i> , Vader en Loon 413
<i>Geta</i> 410	<i>Gordianus Africanus</i> . geen van beiden de <i>Africaarsche Gor-</i> <i>dianen</i> vindt men ooit in Goud 285
Getalleters op de Penningen 81. 117. 118. 119 120	<i>Gordianus Africanus</i> (Griek- sche Kopere Penningen van) 273
— op de Penningen der <i>Philippen</i> 81. 252	<i>Gordianus Africanus</i> . Pennin- gen van <i>Gordianus Pius</i> vermoad in de gedaante van <i>Gordianus Africanus</i> 261. 288
— op het Veld of Vlak der Ruggestukken; wat die beteekenen 110. 111. 112. 304. 205. 306. tot 309 toe.	Got-
— onder aan de Pennin-	

B L A D W Y Z E R.

<i>Gordianus Pius</i>	414.	———— (byzondere) op de
<i>Gordianus IV.</i> is 'er nooit		Penningen uytgedrukt 134
geweest	289	
Gotthifche Penningen	49. 178	
Goude Gedenkpenningen	19.	
	20. 38. 65	
———— Munt, wanneer eerst		
by de Romeinen geflaagen	65	
———— Pronkpenningen of		
<i>Medaillons</i>	38	
<i>Γεμματιας 'Εφισιον</i>	162	
Granaatappel (een)	229	
<i>Gratia</i> (tres) of drie beval-		
ligheden	235	
<i>Gratianus</i>	441	
———— (Het Ryk van)	391	
	392	
<i>Grenetis</i>	162. 260	
Griekfche Gedenkpenningen		
zijn de Oudfte	4	
<i>Grifons</i>	240	
Groothertogen van Toskane		
	323	
GrootKoper (Penningen van)		
zie Gedenkpenningen (Ko-		
pere) van deeerfte Grootte.		
Grootte der AloudeGedenk-		
penningen 33. 34. 39. 40. 41		
———— (Eeerfte)	23. 39. 40	
———— (Tweede)	23. 39. 40.	
	41	
———— (Derde)	39. 40. 41	
———— en Dikte van eenen		
Penning ; <i>Volume</i> , in 't		
Franch	278	
<i>Gubernaculum navis</i> , 'tRoer		
van een Schip	216	
<i>Gueux.</i> oorspronk van dien		
Naam	323	
Gunften (algemeene)	133	
		H.
		H aan (een) 228. 246
		Haas (een) of Konyn
		248
		<i>Hadrianus</i> 405
		Hamer (een) 212.
		Hand (eene) uit den heemel
		de Vorftinne eene Kroone
		opzettende 204. 205
		Handen (in een gefloote)
		216
		<i>Hanniballianus</i> 435
		<i>Hardouin</i> 53. 54. 315
		Harp (eene) of Lier 213. 218.
		224. 225
		Harpye (eene) 247
		Hart (een) 245
		Harten by <i>Diana</i> 230
		<i>Hasta pura</i> 213
		Haverkamp (de Hooglee-
		raar) 37
		Hedendaagfche Gedenkpen-
		ningen 3. 6. 7. 8. 9. tot 17
		toe. 43. 44. 183. 184. 195.
		322. 323. 324
		Hedendaagfche Gedenkpen-
		ningen, waar die beginnen
		17. 43. 44
		Hedendaagfche Gedenkpen-
		ningen (Lofreden voor de)
		321
		Heemelschilden 217
		Heidensche (de) Godsdienft.
		wanneer afgefchaft 125
		Heirlegers 86. 140
		<i>Helena</i> Vrouw van <i>Conflan-</i>
		<i>tius Chlorus</i> 435
		<i>Helena</i> N. F ; Vrouw van
		<i>Cris-</i>

B L A D W Y Z E R.

<i>Crispus</i>	435	schelyk Lighaam	212
<i>Helena</i> . Vrouw van den Af-		Hondstar. <i>Canicula</i>	229
valligen <i>Julianus</i>	439	<i>Honorina</i>	446
Helmetten 203. 206. 209		<i>Honorius</i>	444
Helmet met twee Vleugels		<i>Honos & Virtus</i>	222
	206	Hoofd (een) tusschen drie	
<i>Hemelarius</i>	319. 329	Knietschenkels	240
<i>Heraclius</i>	453	— van <i>Jesus Christus</i>	205
<i>Hercules</i>	212	— van de Maagd <i>Maria</i>	205
— hoe gekroond	203	't Hoofd van Rome heeft ge-	
— <i>invictus</i>	230	mecnlyk een Helmet met	
<i>Hercules Romanus</i>	146	twee Vleugels	203
<i>Herennia Etruscilla</i> 68.	289.	Hoofdband (de) Koninglyke	199
	415	Hoofden op de Penningen	197. 198. 199
<i>Herennianus</i> .	419	Hoofden (de) op de Rugged-	
<i>Herennius Etruscus Messius</i>		stukken	78
<i>Dectus</i>	416	— op de Burgermeester-	
<i>Herodes of Herodianus</i>	419	lyke Penningen	56
<i>Herodes Antipas</i> ; van hem		— vercierd met de Hoorns	
is maar een eenige Penning		van <i>Jupiter Ammon</i>	203
bekend	274	— der Godheden	205
<i>Herodes</i> (de Huizen van de)		Hoofdletters	179
	373	Hoofdstad	353
Herstelde Penningen 164. 165		Hoofdzyde (de) van eenen	
Hertogen van Milane	323	Penning	45
<i>Hilaritas populi Romani</i>	133	Hooge (het) Ryk	3. 5. 59.
<i>Hippopotamus</i>	81. 248		398
Hittori (de Fabelagtige)		Hooggezaghebber	67
zeer noodzaaklyk voor eenen		Hooggezaghebber (altyddu-	
Penningkundigen	314.	rend)	67. 145
	315	Hoopjes geld aan de voeten	
Historien (Grieksche en La-		der drie Muntgodinnen	234
tynsche (zeer noodzaak-		Hoorn van Overvloed	214.
lyk voor eenen Penning-			215. 216. 233
kundigen	313. 314	Hoorns. van <i>Jupiter Ammon</i>	203
Hoed (een) met twee Vleu-			203
gels	206	Hoortjes voor Geld gebruik-	
Hollandsche Gedenkpenning-		lyk	
gen	323		
Hood (een)	245 246		
Hondekop (een) op een Men-			

B L A D W Y Z E R:

lyk, waar 28
Horoscopium; of Geboortepunt van Keizer *Augustus* 244
Hofilianus Messius Quintus 416
 Huive (de) of Sluijer 204.
 207. 232. 233
Hulsius 329
 Huuwelykenstaat (de) 246
Hyana 81
Hygiaa 227. 250

I.

I. op 't Veld van den Penning 305. 308
 Jaar (het) begon in de Oosterste Griekische Steden in den Herfst; doch te Antiochie onder het Heemels- teeken van den Ram 356
 Jaaren des Ouderdoms van eenen Vorst nooit op de Penningen uitgedrukt 91.
 384
 — van de Regeeringe der Keizeren 90. 300. 304. 305.
 308. 309
 — (de) der Kroonprinzen op de Penningen uitgedrukt 384
 — (de) van de Regeeringe met voordagt agtergelaaten 382
 Jaarrekening op de Penningen 69. 76. van 88 tot 95 toe. 145. 278. 300. 357. van 378 tot 385 toe
 — van *Augustus*, waar die zyn begun neemt 354

Jaarrekening (de) van *Claudius* op eenen Penning van *Nero* 378. 379
 — van *Devius* 385
 — der Grieken, waar die begint 354
 — (de Joodsche) 373
 — by het Opperpriesterschap 93
 — door 't Burgermeesterschap en de Gemeentmannelyke Magt 89. 90
 — by de Tempelbewaaringen 92. 93
 — by den Ouderdom van den Vorst 91. 383. 384
 — beginnende met den tyd dat een Vorstelyk Geslacht aan de Regeeringe gekoomen is 92. 378. 379.
 380. 383. 384
 — in het laage Griekische Ryk in 't Latyn: ANNO II. III. IV. VI. enz. 95. 304.
 305. 308. 309
 — der Volkplantingen 91
 — der Steden 94
 Jaarrekeningen, hoe die geteekend worden 94. 95. 304.
 305
 — van Antiochie 352.
 353. 354. 355. en 356
 — (versteelde) by eene en de zelve Stad gebruiklyk 91
 — van twee Boeken der Machabeen 372
Janus wordt gezegd de eerste geweest te zyn, die 't Geld gestempeld eest 64
Ibis (de Vogel) 238
 Hh IE-

B L A D W Y Z E R.

IEPAC	139	voegde Ruggestukken	260.
<i>Jesus Christus</i> op de Penningen verbeeld	149. 205		261
IKOYIC XPICTOC BACIAEYC BACIAEON	149	<i>Ingenuus</i>	420
IF _E in de plaats van FEL	117	<i>Inscriptio</i>	69. 120
II. III. IIII. wat deeze Getalleters op de Penningen der <i>Philippen</i> beduiden	81. 252	<i>Instrumenta</i> of <i>Vasa Pontificalia</i>	86. 219
II-S. of L-L-S. beduidt <i>Sestertius</i>	30. 117	<i>Invisus</i>	156
III VIR VALET V	124	<i>Johannes</i>	446
IIIVIR A. A. A. F. F.	28. 34. 124	I. O. M. <i>Jovi Optimo Maximo</i>	293
IIII VIR A. A. A. F. F.	73. 124	IONAΘHNA	359
IIII VIR A. P. F.	28	<i>Jovi Conservatori</i>	136
Yzere Gedenkpenningen	26	— <i>Crescenti</i>	157
I. K. M. wat die Letters op de Penningen beduiden	75	— <i>Deo</i>	136
<i>Imperator</i>	145. 151	— <i>Fulgeratori</i>	157
<i>Imperatore recepto</i>	135	— <i>Juveni</i>	157
<i>Imperium Superius</i> , zie Ryk (het hooge).		— <i>Optimo Maximo S. P.</i>	
<i>Imperium Inferius</i> , zie Ryk (het laage).		Q. R. <i>Vota Suscepta pro salute Imperatoris Caesaris Augusti</i> , &c.	70
<i>Imperium Infimum</i> , zie Ryk (het laagste).		— <i>Propugnatori</i>	136
IMP. VI. 70. IMP. IIII	123	— <i>Statori</i>	136
<i>Indictio</i>	95. 96	<i>Jovianus</i>	440
IND. II. VIII. XIII	95. 96	<i>Jovinus</i>	444
<i>Indulgentia Augusti</i>	96	IOYAEON KAI AAOAIKEON	365
<i>Indulgentia Augusti Moneta impetrata</i>	99	IIIIP	385
<i>Indulgentia Augustorum in Carthaginenses</i>	134	IS. of ISEL	347
INDVT. III	95. 96	<i>Isis</i>	229
<i>Insulati</i> (boves)	243	— wat zy op 't hoofd heeft	207. 229
Ingelegde of tegenaange-		<i>Isthmia</i>	202. 227
		IC. XC. NIKA	71
		Italie	240
		<i>Juba</i> (Penning van)	176
		<i>Judaea</i>	239. 249
		— <i>capta</i>	128
		<i>Julia</i> is <i>Livia</i> niet	376
		— of <i>Livia</i>	399
		— De Dogter van <i>Augustus</i>	400
		<i>Ju-</i>	

B L A D W Y Z E R .

Julia de Moeder van *Caligula* 377. 378
 — De Dogter van *Titus* 404
Julia Aquilia Severa 411
Julia Domna 198. 409
Julia Maesa 412
Julia Mamae 412
Julia Paula 411
Julia Pia of *Domna* 198. 409
Julia Soaemias 412
Julianus (*Didius*) 408
 — Dwingland onder *Diocletianus* 429
 — de Afvallige 439
Julius Caesar 398
 — heeft op ver-
 scheide van zyne Pennin-
 gen eenen Olifant 66. 247
 — krygt het
 Voorrecht van zyn Hoofd
 op de Penningen te slaen
 67. 286
Junia Donata 423
Junia Fadilla 413
Juno. 220. 227. 248
 — wat zy dikwils op 't
 hoofd heeft 207
Juno Lucina. de rede van dee-
 zen Naam 137
Juno Pronuba 207
Juno Sospita 207
Jupiter 213. 226. 231.
Jupiter Ammon of *Hammon*
 208
Jupiter Lapis of *Jupiter* de
 Steen 231
Jus Civitatis 283
Jus Latii 283
Justa Grata Honoria 446
Justaucorps 239

Justina 440
Justinianus 451
Justinus Junior 451. 452
Justinus 451
Justitia 129
Justus 136

K.

K. op 't Veld van den Pen-
 ning 305. 308
KABEPIA 142
 Kameel (een) 239. 245
 Kameelpanthers 81
 Kan (eene) in de hand van
Bacchus 227
 Kap (eene Vrouwe) op 't
 hoofd van *Tetephorus* 207
 Kapelletje ('t Vliegende) 244
 Kappadocie 242
KART 240
 Karthago 245
KATAΔΟΥΑΡΩ 340
ΚΑΤΑΝΙΩΝ 127
ΚΕΒΟΗ ΔΥΑΔΟΤ 71
 Keizer' (een Romeinsh-) zal
 nooit, schoon hy een
 Oorlogs gewaart aanheeft,
 met eenen Degen op zyne
 gevonden worden 223
 Keizers 5. 6. 7. 12. 59. 60. 61
 Keizerlyke Gedenkpenning-
 gen 5. 6. 7. 12. 59. 60. 61. 67.
 68. enz.
 Keizerryk. zie Ryk.
 Keurbanden 86. 140. 216
 — van *M. Antonius* 140
 — van *Gallienus* 140
Κ. ΓΑ. ΦΙΝ. ΓΑΛ. ΟΥΕΝΑ 346
KI 349. 350
 Hh 2 Kin-

B L A D W Y Z E R.

Kinderen der Vorsten	224.	<i>Serapis</i>	206
	225	— met Koornairen en	
Kleinzoon, <i>Nepos</i> , op de		Slaapbollen	218. 231
Penningen	160	Koornuitdeeling	86. 232
Knods van <i>Hercules</i> op Pen-		Koper; <i>Æs</i> , in 't Latyn;	
ningen	212. 238	<i>Cuivre</i> , eigentlyk in 't	
Koe (eene).	244	Franfch; doch in de Pen-	
KOINON KYΠPIΩN	73	ningkunde gemeenlyk <i>Bron-</i>	
Kolom (eene) of Pilaar	87.	ze genaamd	22
	224	Kopere Gedenkpenningen	22.
Kolommen voor <i>Trajanus</i> en		23. 24. 39. 40. 41. 42. 43.	
<i>Antoninus</i> opgerecht	136	64. 65	
KOMMOΔEIA	142	Kopere Penningen van de	
KOMMOΔΟΥ ΒΑΣΙΛΕΥΟΝΤΟΣ		Eerfte Grootte	23. 39. 40. 398
Ο ΚΟΣΜΟΣ ΕΥΤΥΧΕΙ	134	— Penningen van de	
Konyn (een) of Haas	238.	Tweede Grootte	23. 39. 40.
	248	41	
Koning. βασιλεύς. <i>Rex</i> .	150	— Penningen van de	
— der Romeinen	148	Derde Grootte	39. 40. 41.
Koningen van <i>Ægypte</i>	48	42. 398	
— van Deenmarken	323	Korenairen, zie Koornairen.	
— van Engeland	323	Korenmaat, zie Koornmaat.	
— (de Gotifche)	49	Korintifch Koper	23. 24
— (de Griekfche)	49	Kraay (eene)	124. 221. 246
— van Poolen	323	Krabbe (de) of Kreeft	244
— van Portugal	323	Kragt (de)	243.
— van Rome op de		Kranffen (een of meêr) met	
Penningen	20. 56	een Offerkannetje	217
— (de Hedendaagfche)		Kreeft (de) of Krabbe	244
van Sicilie	323	Krygsknegt (een Romeinfch)	
— van Spanje	323	zal men nooit, fchoon hy	
— van Syrie	48	een Oorlogs gewaad aan	
— van Vrankryk	13. 50.	heeft, met eenen Degen	
	323	op zyde zien	223
— van Zweedén	323	Krygsteekens	86. 140. 218.
Koninglyke Hoofdband	199	279. 280	
Koornairen op eenige Pen-		Krygsteekens in houden van	
ningen van <i>Sicilie</i>	240	Vrouwen	240
— (een Bosche)	224. 231	Krygsvaandel of Standaard	
	238. 239	216. 218. 241. 270 280	
Koornmaat op 't Hoofd van		Kring (ronde) om de Hoof-	
		den	

B L A D W E Z E R

den 205
 Kring (gestipte) of Rand om
 eenen Penning 162. 260.
 261
 Krokodil (een) 238. 246
 Kroon van Bloemen 203. 206
 ——— (Eiken) 201
 ——— (Eppe) 202
 ——— van Klimop 203. 206
 ——— van een Loof zeer
 het Klimop gelykende 203
 ——— van Koornairen 203.
 206. 229
 ——— (Laurier- of Lauwer-)
 200. 205
 ——— van het Loof van den
 Lotusboom 202
 ——— (Muur- of Toorn-)
 201. 228. 241
 ——— (Scheeps) 201
 ——— (Straal) 201
 ——— van Straalen 206.
 236. 238
 ——— van Wyngaardran-
 ken 203. 206
 Kroonen (de) 200
 ——— (Priesterlyke) 202
 ——— (Worstelaars) 202
 Kroonprins, of Erfgenaam
 van 't Ryk 147. 150. 151
 Kruisen in plaatse van Schep-
 ters 209
 Krukken (twee) heeft *Diana*
 van Ephese 229
 Kuikens (een of meer) op
 de Penningen 218
 Kuischheid 233
 ΚΥΡΙΣ ΒΟΗΘΕΙ ΛΑΕΖΙΩ, &c.
 71
 KYZ 110. 308

L.
 L. wat deeze Letter op de
 Griekliche Penningen be-
 duidt 94
 L (eene) zonder eenig Jaar-
 getal'er by 382
 Laage (het) Ryk 5. 6
 't Laagste Ryk, naa de dood
 van *Theodosius* 42. 43. 75
Labarum, in 't meêrvoud, *La-*
bars 86. 210
Laelianus 422
Lactitia fundata 133
Laodicea 365
 Latynsche Gedenkpenningen
 5
 't Latynsche Recht 283
Lavinium (de Stad) gebouwd
 op de plaats daar eene Zog
 haare jongen zoude werpen
 259
 Laurierkrans (een) met eene
 Harp en een Mes, Zinne-
 beeld der Speelen van *A-*
pollo 225
 Laurierkroonen, of, kranfen
 200. 205
 Laurierkroon (de) wordt zo
 wel op 't hoofd der Kroon-
 prinsen, als op die der Kei-
 zeren gezien 269
 Lauriertak 213. 215 232
 Lauwerkroon, zie Lanrier-
 kroon.
 Lauwertak. zie Lauriertak.
 Lazius (Wolfgang) 27
 LC 303
 L. ΔΩΔΕΚΑΤΟΥ 385
 Hh 3 L.

B. L. A. F. W. V. Z. E. R.

L. E	385	182. 183. 184
<i>Lechisternium</i>	236. 237	Letters (onbepaalde) op de
Leeuw (een)	237	Penningen van <i>Postumus</i> ,
Leeuw (een) op welken een		<i>Tetricus</i> en andere Dwing-
ne Vrouw zit, eenen Bli-		landen
xem in de hand houdende		177. 178
	228	— (de Romeinsche) 49.
Leeuwen by <i>Cybele</i>	228	175. 176. 177
— (witte)	81	— (aloude Spaansche)
Leeuwenhuid op 't Hoofd der		50. 176
Koningen	204. 212	— onderaan, wat die op
<i>Legende</i>	69. 120. 162	de Penningen beduiden 101.
Legers (de)	86. 141	102. enz. 300 tot 304. 310.
<i>Legio</i>	86. 140. 216	311. 312
<i>Legio I. II. III.</i> enz.	140	— op 't Vlak of Veld
<i>Legionis primae antiquae</i>	140	van den Penning uitgelegt
<i>Legionis XVII. Classicae</i>	140	117
<i>Legionis XX. Hispanicae</i>	140	— op 't Midden of 't Veld
<i>Legionis XXII. Primigeniae</i>	140	van den Penning, in 't laa-
<i>Legio I. Augusta, Sextum Pia,</i>		ge Ryk 304. 305. 306. 307.
<i>Sextum Fidelis</i>	140	308. 309
<i>Legio II. Adjutrix, VII. Pia,</i>		L. H.
<i>VII. Fidelis</i>	140	385
<i>Legio Aug. X. Gemella Pia</i>		LIB. III.
<i>Vidtrix</i>	140	123
Legpenningen	7	<i>Liberalitas</i>
— van Gildens of Ge-		223. 232. 241
nootschappen	115	<i>Liberalitas Aug.</i>
— van den Heere de Ga-		112
niere	17	<i>Liberalitas Aug. II. III. IIII.</i>
L. ENATOY	94	112
<i>Leo</i>	447	<i>Libertas</i>
<i>Leo Junior</i>	449	232
Letters (de aloude Gallische)		<i>Libertas restituta</i>
	177	193
— (de Gotthische)	178.	<i>Libertate P. R. restituta ex</i>
	184	S. C.
— (de Grieksche)	179.	70
	180. 181	<i>Libius Severus</i>
— (Hoofd)	179	448
— de Latynsche)	179.	<i>Libra</i>
		313
		<i>Licinia Fuldoxis</i>
		446
		<i>Licinianus Licinius.</i>
		Vader
		en Zoon
		433
		Lier (eene) of Harp
		213.
		218. 224. 225
		<i>Litterae Capitales</i> of <i>Majuscu-</i>
		<i>la</i>
		179
		<i>Litterae initiales</i> , zie Begin-
		letters.
		Li-

B L A D W Y Z E R.

<i>Litnus</i>	67. 218
<i>Livia</i> of <i>Julia</i>	399
<i>Livia</i> is <i>Julia</i> niet	376
Lydzaamheid (de)	243
Lykhoutstapel	248
L-L-S of II-S. beduidt <i>Sester-</i> <i>tius</i>	30. 117
<i>Locupletatori Orbis Terrarum</i>	132
<i>Lollianus</i>	423
Loode Gedenkpenningen	25
Loon (van). Beschrijving der Nederlandsche Histo- ripenningen door Mr. Ge- rard van Loon	16. 324
Loueraar, <i>Affineur</i>	20
LP	303
LVC	303
<i>Lucilla</i> , de Vrouw van <i>Æ-</i> <i>lius</i> ; en <i>Lucilla</i> de Vrouw van <i>Verus</i>	287. 406. 407
<i>Lucilla Aug. Antonini Aug. F</i>	287
<i>Lucius Caesar</i>	399
<i>Lucius Verus</i>	407
<i>Luckius</i>	324
LVCPS	107. 303
<i>Ludi Apollinares</i>	225
<i>Ludi Isthmici</i>	227
<i>Ludi Saeculares</i>	69. 80. 81.
<i>Ludi Scenici</i>	143
LVG	225
LVGDVNI	303
Luipaard	101
<i>Λυκάγαιος</i>	227
<i>Eunus</i> (de God)	94
	206. 211.
	228. 246. 371
E Z. L H. L ic	94

M.	M.
M. op 't Veld van den Penning	308 309
Maagchappen	159
Maau (de Halve)	211. 228.
———— (eene halve) Zinne- beeld van Constantinopo- len	229 220
<i>Mabilton De Re Diplomatica</i>	184
MAC. AVG. <i>Macellum Au-</i> <i>gusti</i>	80. 135 341
Macedonie, hoe verbeeld	238
<i>Macer</i>	403
<i>Macrianus</i> . Vader en Zoon	421
<i>Maconius</i>	420
<i>Macrinus</i>	410
<i>Magasins</i> , of Voorraadhuizen	220
<i>Magnentius</i>	437
ΜΑΓΝΗΘΙΟΝ in plaats van ΜΑΙΩΝΟΝ	367
<i>Magna Urbica</i>	427
<i>Magnus Maximus</i>	442
Magt (Gemeentsmannelyke of Wykmeesterlyke)	84.
———— (door de Wykmeester- lyke of Gemeentsmannely- ke)	89. 90. 276 69. 89. 90
<i>Majorianus</i>	448
Mandje (een) met Bloemen, en Vrugten	221
———— met vrugten op 't hoofd van <i>Diana</i> van Ephese	230
———— (een bedekt) met Klimop rondom, en een Rheevelletje	225
Manier (eene nieuwe) om Hh 4	de

B L A D W Y Z E R.

de Penningen te schikken door den Schryver verzonden	185	<i>faris Neronis Mater</i>	160
<i>Manlia Scantilla</i>	408	<i>Mater Castrorum</i>	132. 158
<i>Marcia Otacilia Severa</i>	415	<i>Mater Patrie</i>	132. 158
<i>Marciana</i>	405	<i>Mater Senatus</i>	132. 158
— is nooit in Koper van de Tweede Grootte	285	<i>Matidia</i>	405
<i>Marcianus</i>	447	— is nooit in Koper van de Tweede Grootte	285
<i>Marcus Annius Galerius Antoninus</i> was de Zoon van <i>Antoninus Pius</i> en <i>Faustina</i>	68	<i>Maurisania</i>	238
<i>Marcus Aurelius</i> Schoonzoon van <i>Antoninus Pius</i>	406	<i>Mauritius</i>	452
<i>Marcus Aurelius Antoninus</i>	406. 410. 411	<i>Maxentius</i>	432
<i>Mariniana</i>	417	<i>Maximiani</i> (De drie)	387. 388
<i>Mariniana</i> , nooit in Goud	273	<i>Maximianus</i> , bygenaamd <i>Heroulius</i>	429
<i>Marinus</i>	415	<i>Maximianus</i> , bygenaamd <i>Armentarius</i>	431
<i>Marius</i> . Een der XXX Dwinglanden	423	<i>Maximianus</i>	412
Mark (een) Zilver hoeveel waard	21	— bygenaamd <i>Daza</i>	432
Marktmeesters	97	<i>Maximus</i>	156. 157
<i>Maria</i> (de Heilige Maagd) op de Penningen verbeeld	149. 205	— Zoon van <i>Maximinus</i>	413
<i>Mars</i> heeft gemeenlyk een Helmet op 't hoofd	206	— is nooit id Goud	285
<i>Mars Victor</i>	137	ME	349. 350
<i>Martem Propugnatorem</i>	137	<i>Medaille Unique</i>	186. 274
<i>Martis Ultoris</i>	137	<i>Medailles antiques</i> , zie <i>Aloude Gedenkpenningen</i> .	
<i>Martinianus</i>	434	<i>Medailles Modernes</i> , zie <i>Hedendaagliche Gedenkpenningen</i> .	
Mastik of Ciment op Penningen gelegd	258	<i>Medailles du Grand Bronze</i> . Koperen Gedenkpenningen van de Eerste Grootte	23. 39. 40
<i>Mater</i> . als <i>Agrippina Mater Caji Gaesaris</i> . en <i>Agrippina Augusta Divi Claudii Ca-</i>		<i>Medailles du Moyen Bronze</i> . Koperen Gedenkpenningen van de Tweede Grootte	23. 39. 40. 41.
		<i>Medailles du Petit Bronze</i> . Koperen Gedenkpenningen van de derde Grootte	93. 40. 41
		Me-	

B I A D W Y Z E R .

<i>Medailles Contremarquées</i> , zie Bestempelde Penningen	21. 22	Metaalen eertyds toegewoogen in plaats van geld 2
<i>Medailles Saucées</i>	21. 22	— (de) verſcheide) uit welke de Gedenkpenningen bestaan 17. 18. enz. 34
<i>Medailles Fourrés</i>	22. 191. 192	— (de) moeten niet vermengd, dat is, de Goude, Zilverre, en Kopere Penningen moogen niet door malkander gefchikt of gelegd worden 18. 42. 275
<i>Medaillons</i> , zie Pronkpenningen.		METAL DELM 343
<i>Medallas desconocidas</i>	49	MET. NOR 343
<i>Mediobarbus</i> of <i>Mezzabarba</i>	55. 60. 318. 329	<i>Metropolis</i> 353
<i>Medusa</i>	249	<i>Mezzabarba</i> of <i>Mediobarbus</i> 55. 60. 318. 329
<i>Melicerta</i>	226	MHN is de Naam van den God <i>Lunus</i> 371
<i>Mercurius Aedilis Cerealia Primus fecit</i>	143	ΜΗΤΗΡ ΙΟΥΔΙΑ ΣΕΒΑΣΤΗ ΚΑΙ ΣΑΡΟΣ ΣΕΒΑΣΤΟΥ 378
<i>Memoriae Aeternae</i>	132	ΜΗΤΡΟΠΟΛ. ΑΝΚΥΡΑΣ. ΑΣΚΑΝΗΙΑ. ΞΩΤΗΡΙΑ ΚΘ. ΠΥΘΙΑ 142
<i>Memoria Eclix</i>	132	<i>Midas</i> 204
<i>Mercurius</i> 215. 245. 246		<i>Mieris</i> (Frans van) 76
— heeft eenen Hoed met twee Vleugels 203. 206		<i>Myter</i> der Armeniſche en Syriſche Koningen 203
— is Uitvinder van de Harpe geweest 225		M. I. K. wat die Letters be- duiden 74
— heeft ſomtyds eenen Hond, ſomtyds eenen Haan by zig 245. 246		Milddadigheid 86. 123. 132. 241
Merkjes op de Penningen ingedrukt 76. 77. 194. 195		<i>Minerva</i> of <i>Pallas</i> 206. 230. 247. 248. 250
Merkteekenen, of Naamteekenen 74. 75. 76. 77		<i>Minerva</i> , Beſchermgodin van Athene 359
Mertoecken van den Naam van Chriſtus 74. 210. 297. 298		<i>Missilia</i> ; wat ſoort van Penningen zy eertyds waren 34
Mes (het) of Offermea 219		Misſlagen en Miſpellingen door de Muntmeesters of Stempelsnyders begaan 291 309
Mefopotamie 241		H h 5 <i>Mi-</i>
<i>Messalina</i> 402		
<i>Misraïon</i> 127		
Metaal, Bronze in 't Franſch 23		
Metaale Gedenkpenningen 23		
Metaalen (het gebruik der) hoe oud 1. 2		

- Mora* 263
Mistrati (*boves*) 243
MKIA. MK 330
M. L. of **MLL.** 303
Moderatio 85
Moderationi 129
Moeder; *Mater*, op de Penningen 100
Moederstad 353
MOJA 367
Muliet (*du*) 324
Munnaangezicht 225
Murex, of *Murex*. *Augustulus* 450
Murex 246
Murex 246
Muts (*eene*) in de hand van de Vryheid 232
 — (*de Phrygische of Armenische*) 204. 206. 228. 241
 — (*Opperpriesterlyke*) 67. 216. 219
 — (*eene*) zonder rand betoekent *Vulkanus* enz 206
 — (*enke*) met *eene* Sterre ter bovenop is het Teeken van *Castor* en *Pollux* 206
Muur-of **Toorn**-kroonen 201
Mythologia, zie *Fabelagtige Historie* 201
N
Naagemaakte Ruggestakken 259. 261
Naagemaakte Vernis 189. 256. 258. 262. 263
 Naa-

B L A D W Y Z I E R.

Naagegoote Penningen	255	ningen	161
Naageilaage Penningen	258	Nemesis	234
Naam-aanneeming	161	Nemipos	92. 93. 139. 270
— van den Heere, onder wiens Regeeringe de Penning in Griekenland geslaagen is	162	Nes of Nemipos	377
Naamen (de) der Godheden staan op de Penningen, in 't Noemend of Geevend Geval, zelden in het Baarend of Beschuldigend Geval	137	NEOTHAEOC	151
— (de) der Steden op de Penningen	101. 103. 107. 109. 110. 300. 301. 302. 303. 304. 308. 309. 312	Nepos, als Germanicus Caesar Tiberii Augusti Filius Divi Augusti Nepos	160
— der Vorsten staan zelden op de Ruggestukken der Penningen	123. 124	Nepus (Julius)	450
— (de) der Vorsten of Vorstinnen staan gemeenlyk op de Penningen, in het Noemend, Baarend of Geevend Geval, zelden in het Beschuldigend Geval	138	Nepotianus	436
Naamteekenen; zie Merkteekenen.		Neptunus	208. 226
Nagtuil (een)	206. 230. 247	Nero	402
Naamef, zie Zoon van een kindskind.		Nerva	404
ΝΑΡΘΗΞ	209	Neushoorn	81
Naxikophori	209	Nicator	154
NAT. VRB. P. CIRC. CON	343	Nicephorus	154
ΝΑΥΑΡΧΙΔΟC	139	Nigrinianus	432
N. C.	108	Nyl (de)	246. 248
Nederlanden (Spaanfche)	323	Nyptang	212
Nect, Cognatus, op de Penningen		NIK	110
		ΝΙΚΗΦΟΡΟC	154
		NIKO	309
		Nimbus	205
		Nobilis of Nobilissimus Caesar	147. 152
		Nobilitas	233
		Nannius	309
		Noodmunten	18. 28
		NOV. CAE	449
		N. V. COS	349
		NVBIS CONS	348
		NV FILIO	348
		Numantia door Galba, herfeld	387
		Numerianus	428
		Numismata maximi moduli, zie Pronkpenningen.	
		Numismata Serrata, of Nummi Serrati	190. 191
		Nummi Aenei Prima Magni	

B L A D W Y Z E R.

<i>gutsudinis</i> . Kopere Gedenkpenningen van de Eerste Grootte 23. 39. 40	OECVM 347
<i>Nummi Aenei Secunda Magnitudinis</i> . Kopere Gedenkpenningen van de tweede Grootte 23. 39. 40. 41	Offerhanden, hoe verbeeld 243
<i>Nummi Aenei Tertia Magnitudinis</i> . Kopere Penningen van de Derde Grootte 39. 40. 41	Offerkan 67. 219
<i>Nummi Antiqui</i> , zie Aloude Gedenkpenningen.	Offernapje 67. 219
<i>Nummi Argentati</i> of <i>Argentati</i> 21. 22	Offerschaal, of Offerschotel 214. 219
<i>Nummi Bigati</i> 65	<i>Offic. Lugdunensis</i> 109
<i>Nummi Consulares</i> , zie Burgermeesterlyke Gedenkpenningen.	<i>Officina III</i> 109
<i>Nummi Contorniatii</i> 35. 36. 37. 278	<i>Officina Laurenti</i> 109
<i>Nummi incusi</i> 193	Ojevaar (een) 232. 246
<i>Nummi plumbei</i> 25	<i>Oiselinus</i> 84. 85. 318
<i>Nummi Quadrigati</i> 65	OKNIKOM 345
<i>Nummi Ratii</i> 65	Olifant op de Penningen 66. 82. 247
<i>Nummi Recentiores</i> , zie Hedendaagſche Gedenkpenningen.	Olifantskop en Snuit op 't Hoofd van <i>Africa</i> 237
<i>Nummi Signati</i> , zie Bestempeelde Penningen.	Olyſtrak 215. 231. 232
<i>Nummi ſuberati</i> 22. 191. 192	<i>Olyſtrius</i> 449
<i>Nummi Victoriati</i> 65	<i>Ὀλυμπια</i> 155
<i>Nummus Reſtitutus</i> 164. 165	OMONOIA 139. 234. 282
<i>Nummus Unicus</i> 186. 274	Omschrift (wat het) van eenen Penning is 69. 120. 121. 122. 162. 163. 264
N. XX. T. 312	———— (De plaatſing van het) 162. 163. 164
O.	———— (overeenkomt van het) met de Verbeeldinge 128
<i>Ob Cives Servatos</i> 70. 201	———— (het) moet men als de Ziel van den Penning aanmerken 121. 165
Occo 59. 60. 318. 329	Omschriften, die men op de Hebreeuſche wyze moet leezen 164
<i>Oſtavin</i> 402	———— der Steden, Wingewesten, en Stroomen 138
	———— (veranderde of naagemaakte) 261
	Om-en Op-schriften ('t onderscheid der Aloude en Hedendaagſche) 72. 73. 184
	On-

B L A D W Y Z E R.

Once, <i>Uncia</i>	30. 118	Orde der doorlugtige Man-	
Onder aan den Penning; <i>In</i>		nen	62
<i>imâ parte</i> , in 't Latyn;		— der Godheden	61. 62
<i>dans l' Exergue</i> , in 't Fransch		— der Keizerlyke Pen-	
	88. 163	ningen	59. 60. 61
— het Ruggestuk staan		— der Aloude Koningen	
dikwils Letters en Woor-			47. 48. 49. 50
den, als buiten het werk,		— der Romeinsche Stam-	
te leezen	101. 102. enz.	huizen	55. enz.
	163. 300 tot 304. 310. 311.	— der Steden.	50. 51. 52.
	312		53. 54. 55
Onstandvastigheid vande For-		— voor de Hedendaag-	
tuin	225. 233	sche Penningen	322. 323
<i>Odenatbus</i>	419	Ordens der Aloude Gedenk-	
ΩΑΕΑΞΕCCHNON	364	penningen, uit welke men	
Oorlog (de)	243. 250	de Opvolgingen te saamen	
Oosten (het)	238	schikt	47. 48. 49. 50. 55.
Opperpriester	67. 123. 124.		59. 61. 62
	125. 145	<i>Orgia</i>	251
Opperpriesterlyke Muts	67.	<i>Oriens</i>	238
	216. 219	<i>Ortbographia</i>	180. 182. 183
Opperpriesters voor hun lee-		Os (een) Schaap, of Zwijn,	
ven lang	93	door <i>Servius Tullius</i> op de	
Opperpriesterschap	93	Penningen geslaagen	64
Opschrift (wat het) vaneen-		— (een) of Stier	243
nen Penning is	69. 120. 121.		244. 279
	122. 162	Offen by <i>Diana</i>	230
<i>Optimo Principi</i>	70. 131. 136.	OZAN	377.
	156	<i>Ofris</i> , wat hy op 't hoofd heeft	
<i>Optimus Princeps</i>	156		207
Opvolging; <i>Series</i> in 't La-		<i>Otacilia</i> (of <i>Otacilla</i>) <i>Severa</i>	
ryn; <i>Suite</i> in 't Fransch	4.		81. 415
7. 26. 27. 39. 40. 41. van 47		<i>Otho</i>	403
tot 62 toc. 322. 323. zie		— heeft op de Zilver-	
vorders Orde of Ordens.		en Goude Penningen een	
Opzienders der Gebouwen, of		Paruikje op; doch op die	
Bouwmeefters	124. 125. 219	buiten Italic geslaagen zyn	
Orakel (het) van Delphos		heeft hy het niet	286
	251	— (Kopere Penningen	
<i>Orbiana</i>	68. 273. 412. 416	van)	268. 273. 274
— sook in Goud	273	— Kopere Penningen	
			van

B L A D W Y Z E R.

van <i>Nero</i> van de Tweede Grootte, vermoed in de gedaante van <i>Ozbo</i> 286	cierd met de Zinnebeelden van veelrhande Godheden 207. 208
Ouderdom van <i>Commodus</i> 383	ΠΑΦΗ ΣΑΡΔΙΑΝΩΝ 231
— van eenen Vorst nooit op de Penningenuitgedrukt 92. 384	Papier (gebrand) om Pen- ningen te verniſſen 262
<i>Oudinet</i> 38. 39	<i>Parasonium</i> 221. 222. 223
Overheidsampten 146	PARL 302
Overtocht des Keizers 141	<i>Pars averſa</i> ; het Ruggelstuk van eenen Penning 49
Overvloed 231	<i>Pars capitis</i> . De Hoofdzyde van eenen Penning 49
Overvloedshoorn 233	<i>Parte (inimā) nummi</i> 88. 163
Overwinning 86. 134. 215. 220. 224	<i>Parthia</i> 241
P.	<i>Partbicus Maximus</i> 131. 156
P. A 337	<i>Paruta</i> 329
Π. ΠΑ 349. 350	<i>Pater</i> . als <i>Divo Maximiano Pa-</i> <i>tri</i> 160
Paal. Goden 233. 234	<i>Pater Patria</i> 122. 123. 124. 132. 145. 192
Paauw (een) 227. 248	<i>Pater Senatus</i> , in 't Meêr- voud, <i>Patres Senatus</i> 157
<i>Pacatianus</i> , een Dwingland 68. 429	<i>Patera</i> , Offerschaal, Offer- schotel 214. 219
<i>Pacator orbis</i> 133	<i>Patin</i> 57. 60. 61. 318. 319. 329
<i>Pace P. R. serrâ marique por-</i> <i>tâ Janum cluſſi</i> . 80	ΠΑΤΡΩΝ 151
Paerd (een) 245	<i>Paulina</i> 413
— (een rennend of sprin- gend) 245	— nooit in Goud 273
— (een vliegend) 248. 249	Pauslyke Spotpenningen 10
— (een) en een Rijsje of Stokje verbeeld <i>Mauritania</i> 238	Pauzen 7. 8. 9. 10
Paerden (weidende) 245	<i>Pax</i> 231
Paerdmeſch (een) met eene Harp in de hand 225	<i>Pax ſuadota cum Perſis</i> 135
<i>Palemon</i> 226	P. B. M. V. N. R. P. 346. 347
<i>Pallas</i> . zie <i>Minerva</i> .	P. C. CAES. 347
Palmboom 239	Π. CΥΡΙΑC 370
Palmtakken 225	<i>Pecunia</i> van <i>Pecus</i> 64
Pannonie 240	<i>Pegasus</i> 248. 249
<i>Pantbeons</i> , of Hoofden ver-	<i>Pelamides</i> 249
	<i>Pella</i> 364
	<i>Pelta</i> 211
	Peur-

B L A D W Y Z E R.

Penningen. zie Gedenkpenningen.	<i>Pboenix</i>	82. 249
Penningkundige (een) behoort kennisse te hebben van de Historie, Aardrykskunde, Tydrekenkunde, en de Fablagtige Historie 313. 314.	Phrygische of Armenische Muts	204. 206. 228. 241
315	<i>Pia</i>	158
Penningmaakers, die te Padoua, te Parma, en in Holland, kunstig Valsche Penningen gemaakt hebben 253. 258	Piek (eene) Schuins tegen een Stoel aan	219
PER 347	— zonder yzere Punt	212
<i>Permissu Aproni Procos. III</i>	<i>Pietas</i>	232
100	<i>Pietas Aug.</i>	136
<i>Permissu Augusti</i> 99. 100. 282	<i>Pietas Cos.</i>	339
<i>Permissu Divi Augusti.</i> 96. 281	<i>Pietas mutua</i>	158
228	Pytkoker en Boog	219. 241
<i>Permissu Dolabella Proconsulis</i>	Pynappel	240
100	Pilaar (een)	224
<i>Perpetuus Augustus</i>	<i>Pisb</i>	421
147	<i>Pius</i>	131. 156
<i>Pertinax</i>	<i>Placidius Valentinianus</i>	446
156	Plankje (een vierkantig) met gatjes, op eene Steel, in de hand van de Milddaadigheid	232. 241
<i>Pertinax (Helvius)</i>	Planten op Penningen verbeeld	82
408	<i>Plautilla</i>	410
<i>Pescennius Niger</i>	P. L. C.	347
409	<i>Plebei Urbanae frumento constituto</i>	134
<i>Pescennius Niger, is, nooit in Goud</i>	PLIIVC	364
285	Ploeg (een) door Offen voortgetrokken en door eene Priester gemend	243. 244.
<i>Pescennius Niger (een Zilverre Pronkpenning van)</i>		279
274	PLON	303
<i>Petasus</i>	<i>Plotina</i>	405
206	— is nooit in Koper van de Middellmaatige (oft weede) Grootte	285
<i>Petronius Maximus</i>	<i>Plura Natalitia feliciter</i>	72. 145
447	<i>Pluto</i>	208
Π. ΠΗ 349. 350	P. M.	108
P. F. AVG 299		Pon-
<i>Philippus. Vaderen Zoon</i>		
415		
<i>Philadelphus</i>		
160		
Φιλadelphus		
159		
Φιλαχελσις		
160		
Φιλακλαυδης		
160		
<i>Philometor</i>		
160		
<i>Philopator</i>		
160		
Φιλοπατρις		
159		

B L A D W Y Z E R.

<i>Pontifex Maximus</i>	69. 123. 124. 125. 145	<i>Drui Augusti Pronespos</i>	160
<i>Pontificatus</i>	93	<i>Pronkpenningen</i>	4. 34. 37. 38. 87. 275. enz.
<i>Poppaea</i>	402	— (Goude)	38
<i>Populi jussu</i>	96. 99	— (Zilvere)	37. 278
ΠΟΡΦΥΡΟΓΕΝΗΤΟC. <i>Porphyrogenetus</i>	150	<i>Proprator Classis F. C.</i>	331
<i>Portumnus</i> of <i>Portunus</i>	226	<i>Proquaestor</i>	166
<i>Portus Ostiensis</i>	79. 135	<i>Proserpina</i>	229
<i>Postumus</i> . Vader en Zoon		<i>Providentia</i>	231
422. en	423	<i>Providentiae Augusti</i>	100. 220
— is raar in Italie, en in		<i>Prymnesia</i>	369
Vrankryk gemeen	285. 422	PSSC	331
<i>Pot</i> (eene) rondom met gaten, daar water uytkomt, hoven welke eene Beeldenis komt uitkyken	227. 228	P. T	101
<i>Potestas Tribunitia</i> , of Gemeentsmannelyke Magt	84. 89. 276	° 111	349. 350
<i>Potin</i>	21	<i>Pudicitia</i>	233
PP. of <i>Pater Patriae</i>	122. 123 124. 145. 292. 460	<i>Puella Faustianae</i>	79. 112 134
PP. AVG	292. 460	<i>Pulcheria</i>	447
<i>Prator</i>	219	<i>Punische Penningen</i>	49. 175 176. 177
<i>Pratoriani recepti</i>	135	<i>Pupienus</i>	414
ΠΡΕΒΕΥΤΗC	162	<i>Purpere Verve</i> door den Hond van <i>Hercules</i> ondekt	246
<i>Priesterlyke Kroonen</i>	202	P. XX. V	312
<i>Primi Decennales. Cos. III</i>	69	Q.	
<i>Princeps Juventutis</i>	152	Q. of V. beduidt <i>Quinarius</i>	30. 117. 118. 305
ΠΡΙΠ	351	Q. AR	302
<i>Priscus Attalus</i>	444	<i>Quadrans</i>	118. 305
<i>Probus</i>	426	<i>Quatuorvir Argento Publico</i>	
<i>Procopius</i>	441	<i>Ferundo</i>	28
<i>Proconsul</i> , in 't Meêrvoud		<i>Quatuorvir Auro, Argento, Ere. Flando. Ferundo</i>	124
<i>Proconsules</i>	125. 145. 276. 460	QVIES AVGG. <i>Quies Augustorum</i>	152. 386. 387
<i>Proculus</i>	427	<i>Quietus</i>	421
<i>Profectio Augusti</i>	141	<i>Quinarius</i>	30. 57. 117. 118. 305
P. ROM	107	<i>Quin-</i>	
<i>Pronespos</i> . als, <i>Cajus Caesar</i>			

B L A D W Y Z E R.

<i>Quincunx</i>	118	Renlooping	83
<i>Quindecimvir Sacris faciun-</i>		REST	164. 165
<i>dis</i>	124. 221. 247	REST. NVM	381
<i>Quinquatria</i>	247	<i>Restitutor Gallia</i>	133
<i>Quintillus</i>	425	<i>Restitutor Hispania</i>	133
		<i>Restitutor Moneta</i>	21. 134
		<i>Restitutor Urbis</i>	133
		<i>Restitutori Bitbynia</i>	241
		<i>Restitutori Galliae</i>	128
		<i>Restitutori Hispaniae</i>	128
		<i>Restitutori orbis terrarum</i>	132
		<i>Revers (le)</i> ; het Ruggestuk	
		van eenen Penning	45
		<i>Rex</i>	373
		— op eenen Penniug	
		van <i>Hanniballianus</i>	150
		<i>Rex Parthis datus</i>	127
		<i>Rhinoceros</i>	81
		<i>Rhodus</i> (het Zinnebeeld	
		van)	216
		Ryk (het hoogc)	3. 5. 59.
			398
		— (het laagc)	5. 6. 425
		— ('t laagste) naa de	
		dood van <i>Theodosius</i>	42. 43.
			75
		— (het laagste) verschaft	
		zeer slegte Penniingen	42.
			43
		Ryksappel	208. 209
		Rivieren of Stroomen	236.
			270. 271
		RO	303
		Roede (eene) op ieder Voet	
		afgeteekend	226
		Roer (een) van een Schip	
			216. 230. 235. 236. 237. 242
		Roest of Vernis op de alou-	
		de Penningen	188. 189
		— (den) moet men van	
		de Zilverc Penningen af-	
		li	doen,

R.

R. of RO. of ROM. of

RVPS 303

Raadsbesluit (door een) zie

S. C.

Raarheid der Penningen, waat.

in die bestaat 272. 273. 274.

285

Raazernyen (de Hellsche)

235

Rad (een) of Wiel 225. 233

234

Ram (een) op de Pennin-

gen van Antiochie 356

Rand (gestipte) of kring om

eenen Penning 162. 260.

261

REC. 373. 374

't Recht van Romeinche

Burgers 283

Recht (het Latynsche) 283

Rechterszetel (de) 219

Restor orbis 133

Reebok 81

REGI ARTIS 295

Regillanus 420

Regna adsignata 79. 127

Relief, zie Verhevenheid.

Reliqua vetera HS Novies

millies abalita 134

Renbaan 86

B L A D W Y Z E R.

doen, en waar mede	189	Ruggestukken (naagemaakte)	259. 261
Roest (naagemaakte) op de		———— der Pronkpenningen	87. 88
Penningen	262. 263		
<i>Rogus</i>	248	Ruiling der zaaken eertyds in	
Rolletje (een lang en dun)		plaatse van Geld	2
in de hand der Keizeren naa		RVPS	303
<i>Anastafius</i>	210. 211		
ROM.	303. 309		
<i>Roma & Augusto</i>	136	S.	
<i>Roma renascens</i>	133	S. beduidt <i>Semis</i> of <i>Semiffis</i>	
<i>Roma refurges</i>	133		117. 305. 306
Rome (eerfte beginselen van)		S. of SEN	386
	250	Σ. op eenen Penning van <i>A-</i>	
———— ('thoofd van) heeft		<i>myntas</i>	339
gemeenlyk een Helmet met		Σ. ΣΑ	349. 350
Vleugels	203.	S. A.	117. 337
't Romeiniche Burgerrecht		<i>Sabina</i>	405
	283	<i>Sabinia Trauquillina</i>	414
<i>Romulus</i> en <i>Romus</i> aan de		SAC	347
, Wolvinne zuigende	82.	<i>Sacerdos cooptatus in omnibus</i>	
	248. 283	<i>conlegiis supra numerum</i>	
———— Zoon van <i>Maxentius</i> .		<i>ex S. C.</i>	135
DIVO ROMVLO NV-		<i>Saeculares, Aug. dat is, Au-</i>	
BIS CONS.	348	<i>gusti</i>	143
	433	<i>Saeculares Angg. dat is, Au-</i>	
<i>Romulus Augustus</i> , of <i>Augu-</i>		<i>gustorum</i>	143. 251
<i>stulus</i>	450	<i>Sagalassus</i> en <i>Lacedamon</i>	369
Roos (de)	216	SAL	339
Ruggestuk (het) of de Te-		<i>Sal Amoniacum</i> , met Azyn om	
genzyde van eenen Pen-		Penningen te verniffen	189.
ning	45		262
———— (de fraaiheid van		<i>Sallustia Barbia Orbiana.</i>	
het)	69. 77	Vrouw van <i>Severus Ale-</i>	
Ruggestukken, in de Op-		<i>xander</i>	68. 273. 412
volgingen hoe te plaatfen		<i>Salonina</i>	418
	84. 85	<i>Sal. of Salon. Valerianus</i>	290
———— (van de Zinnebeel-		<i>Saloninus Gallienus</i>	418
den op de)	213. enz. 223.	<i>Saloninus Valerianus</i>	418
enz.	279. 280	<i>Salus</i>	227. 250. 339
———— (ingelegde of tegen		<i>Salus Generis humani</i>	70. 133.
aangevoegde)	260. 261		167
			Ja-

B L A D W Y Z E R.

<i>Saturnalia</i>	275	Schild uit den Heemel ge-	
<i>Saturninus</i> . Een der XXX		vallen	217
Dwinglanden	422	Schildje als eene halve Maan	
— Een Dwingland ten			211
tyde van <i>Probus</i>	427	Schildpadde	251
— Een ander Dwing-		Schip (een) in zyn volle vaart	
land	436		217
<i>Saturnus</i> wordt van sommige		Schoonvader, <i>Socer</i> , op de	
gezegd de uitvinder van 't		Penningen	161
gestempelde Geld te zyn		Schorpioen (een)	237
	64	Schotel om de ingewanden	
S. C. Somtyds EX S. C. wat		der Dieren voor de Offer-	
bet op de Penningch be-		hande in te leggen	219
teekent 69. 96. 97. 98. 99.		Schout	219
126. 169. 276. 277. 282. 286.		Schouwburg, of <i>Theatrum</i>	
293. 353. 355. 356		— (de ronde) of <i>Am-</i>	
de Anthiöchische Volk-		<i>phitheatrum</i>	80. 86
plantingspenningen	169.	Schouwspelen; zie Spelen.	
	353. 356	Schryvers (eenige) die overde	
Schaap (een) Os of Zwyn,		Penningen geschreeven	
eertyds op de Romeinche		hebben 16. 37. 76. van 315	
Penningen geslaagen	64	tot 324 toe	
Schattingen of lasten nooit op		<i>Σιβανίς</i>	155
de Penningen uitgedrukt		<i>Secespita</i> , het Offermes	219
110. 111. 112. 113. 114. 115		<i>Securis</i>	67. 219
Scheepscieraad (een ge-		<i>Securitas</i>	233
kromd) of <i>Ἀρπαγίλιον</i>	220	<i>Seleucia</i>	359
Scheepskroonen	201	— in Syrie	369
Schepen aan de voeten van		<i>Sella curulis</i>	219
eene gevleugelde Overwin-		<i>Semele</i> van <i>Bacchus</i> zwanger	
ninge	217	zynde wordt door <i>Cadmus</i>	
— aan de voeten van		in eene Mande gedaen en	
Beeldenissen met Toorn-		in 't water geworpen. 225	
kroonen op haar Hoofd		<i>Semper Augustus</i>	147
	217	SEN	386
Schepter (de) 209. 213. 214		<i>Senatus Consulto</i> , zie S. C.	
— (een) aan beiden de		<i>Senior. Senior Augustus. Se-</i>	
zyden rond gemaakt; <i>Para-</i>		<i>niores Augusti</i> 151. 152. 356.	
<i>zotium</i>	221. 222. 223		387
Schild (een)	209. 216	CEOYHPEIA	142
		Ii 2	Se-

B L A D W Y Z E R.

<i>Septimius Severus</i>	409	Slangestaf	215. 216
<i>Septanx</i>	118	Sluizer (de) of Huive	204.
<i>Serapis</i> , heeft eene Koorn- maat op 't hoofd	206. 208		207. 232. 233
<i>Series</i> , zie Opvolging.		S. M	33
<i>Seftertius</i>	30. 57. 117. 118	S. M. A	101
<i>Severina</i>	426	SMANTI	108
<i>Severus Alexander</i>	412	SM. ANT. of SM. ANT. S	301
<i>Severus (Flavius Valerius)</i>	432	S. M. A. Q. P	302
<i>Severus (Libius)</i>	448	Smits, wat op de Pennin- gen hun Hoofddeckfel is	206
<i>Severus (Septimius)</i>	409		
<i>Sextans</i>	118. 305	SMR. of SMRP. of SMRQ.	303
S. F.	117. 304. 337		
<i>Sic X. Sic XX</i>	144	S. M. T. S. B	303
<i>Sicilie</i>	240	<i>Socer</i> , als, <i>Divo Maximiano</i>	
<i>Sideribus recepta</i>	132	<i>Socero</i>	161
<i>Sidon of Saide</i>	370	<i>Sol Dominus imperii</i>	146
ΣΙΔΩΝΟΣ ΘΕΑΣ	370	<i>Soli invicto Comiti</i>	146
<i>Signa militaria</i> , zie Krygstee- kenen.		<i>Sols Tappez</i>	194
<i>Signis Parthicis receptis</i>	70	<i>Soror</i> , als, <i>Marciana Augu- sta Soror Imperatoris Tra- jani</i>	160
Sikkels	2. 171. 172	<i>Soter</i>	154
<i>Silvanus</i>	439	S. P.	337
SIRM	110	Spaanfche Gedenkpenningen (aloude)	49. 50. 176
SIS	110	Spanheim (Ezechiël)	83. 316
SISCPZ	117		329.
<i>Siffrum</i>	212. 229. 238	Spanje	238. 239. 245. 248
SIS. XX. II	312	Spelert	141. 142. 143. 217
<i>Sisyphus</i> insteller der Spelen van de Corinthifche Land- 227		— of Schouwfpelen , duurden meer dan eendag	81
Slagtbyl (de)	219	— in welke vremde Die- ren vertoond zyn	80. 81.
Slang (eene)	227. 237. 250.		82. 247. 251. 252
— (eene) by <i>Minerva</i> of <i>Pallas</i>	230. 250	— (tienjarige, en Eeuw- Spelen)	69
— (eene) Zinnebeeld van <i>Asia</i> en <i>Africa</i>	237	— te Ancyra in Galatie ter eere van <i>Aesculapius</i>	142
Slangen (twee) of eene dub- belde Slang	237. 238. 250	Spc-	

B L A D W Y Z E R.

Spelen van <i>Apollo</i> , hoe op de Penningen verbeeld	225	S. R. Op Penningen van Antiochie in Pisidie	282
_____ ter eeren van de <i>Cabiri</i>	142	Stadhouder van een winge- geweest	125. 145. 276
_____ ter eere van <i>Ceres</i>	143	Stadspoort (eene) of Toorn	220
_____ van <i>Commodus</i> ingesteld	142	Staf van Gebied	221. 222. 223
_____ ter eere van <i>Diana</i>	250	_____ (welriekende) op de Penningen van Arabie	239
_____ van <i>Minerva</i>	247	_____ (een) met eenen E- zelskop, er op	239
_____ van <i>Nero</i> ingesteld	142	Standaard	241
_____ in Sicilië ter eere van 't Huuwelyk van <i>Pluto</i> en <i>Proserpina</i>	142	_____ in de hand des Kei- zers	210
_____ van <i>Saturnus</i>	275	Standaarden 86. 210. 216. 218.	280
_____ van <i>Sept. Severus</i> ingesteld	142	Standvastigheid	85. 224
_____ van de Korinthische Landengte	202	Star (de Star) op de Pen- ningen van <i>Elagabalus</i>	236
_____ in de Korinthische Land- engte ter eere van <i>Apollo</i> aangeregt	142	_____ (eene) Zinnebeeld van Constantinopolen	220
_____ van de Korinthische Landengte ter eere van <i>Melicerta</i>	226. 227	_____ (eene) by Isis	229
Spelkonst (de. Aloude.)	180 182. 183	Starren beteekenen somtyds de Kinderen der regeerende Vorsten; somtyds afgestor- ve kinderen	224
<i>Ses Augusta</i> of <i>Augusti</i>	130	CTACIOC	351
<i>Sphinx</i>	251	<i>Statua equestris</i>	87
Spotpenningen (Pauslyke)	10	Steden. Meer dan eene Stad ziet men somtyds op de alou- de Spaansche Penningen verbeeld	270
S. P. Q. R. De Raad en 't Volk van Rome	70. 99. 293	Stedepeningen (Grieksche) de alleroudste	4
S. P. Q. R. A. N. F. F. Optimo Principi Pio	72. 345. en 346	_____ (Grieksche) vindt men naa <i>Gallienus</i> byna niet meer	284
S. P. Q. R. Imperatori Caesari, quod via Munitae sint &cct	70. 71	_____ (Grieksche) in koper gesneden	60

B L A D W Y S E R.

Tempeltje in de hand	232	Tiara der Perſiſche of Parthiſche Koningen	203
Templum Divi Auguſti reſtitutum	136	Tiberias	371
Termini	233. 234	TIBEPION MHN	371
TES. of TESS	108. 308	Tiberius	399
Teffera	232. 241	Tiberius Caefar	401
Tête (la); de Hoofdzyde van eenen Penning	45	Tiberius Conſtantineus	452
Tetrarcha	373	Tibi dajo claves Regni Cælorum	10. 263
TETPAKIC NEKOPON	139	Tydbeginſel van Auguſtus, waar het zyn begin neemt	354
Tetricus, Vader en Zoon	424	— ('t Griekſche) waar het begint	354
T. F.	117. 304. 337.	Tydrekenkunde, zeer noodzaaklyk voor eenen Penningkundigen	314
Θη	132	Typotus	324
ΘΕΑ ΛΙΒΙΑ	377	Tytels den Vorſten gegeven	145. 146 tot 159
Θία Ρώμη	155	— der Vorſten ſtaan zowel aan de eene als aan de andere zyde der Penningen; doch meest op de Hoofdzyde	123. 124
Θία Σύρακις	155	Timolaus	420
Theatrum, of Schouwburg	86	Tingis in Mauritanic	365
Theodara	431	Titiana	408
Theodoſius	442	Titus Quartinus	413
— de jonge	445	Titus Veſpaſianus	404
— zoon van Mauritiuſ	452	Tooncelfpeelen (Zinnebeeld der)	225
ΘΕΟΓΑΜΙΑ	142	Tourn (een) of Stadspoort	220
Theopator	154	— (eene) of Muur-kroon	201. 228. 241
ΘΕΩΝ ΑΔΕΛΦΩΝ	160	Tooverpenningen	173
ΘΕΟΦΙΛΕ ΑΓΓΟΙΣΤΕ CΥΝΙΚΑC	72	Tortelduif	251
Θεός	132. 155. 383	T. P. of TR. POT	292
ΘΕΟC ΕΠΙΦΑΝΗC	154	Trajanus	404
Θεός Καίſαρ Σεβαστός	155	Trajanus Decius	415
ΘΕΟC ΝΙΚΑΤΩΡ	174	li 4	Tra-
ΘΕΟC ΦΙΛΟΠΑΤΩΡ ΣΩΤΗΡ	154		
THEORO	304		
Θη Ίδις	155		
THEV. of THEVP. of THEORO.	110. 304. 308		
Thonynen	249		
Thuribulum	232		
Thyſis; in 't Latyn Thyſus	215. 227		

B L A D W Y Z E R.

<i>Trojectus Augusti</i>	141	Tugtmeeſter (of Cenſor)	276
<i>Tranquillina</i>	414	Tweedragt en Oorlog	250
— nooit in Goud	273	Tweemannen der Volkplantingen	58. 124. 161
<i>Trebellianus</i>	422	<i>Tympanum</i>	228
<i>Trebonianus Gallus</i>	416	<i>Tyranni (triginta)</i> zie Dwinglanden (de dertig.)	
TRIBVN. POT. of TRIB. POT. of TR. POT. of TR. P. of T. P. enz.		V.	
<i>Tribunitia Potestatis, of Tribunitiâ Potestate</i>	90. 108. 122. 123. 124. 292. 461	<i>Vabalathus</i>	420
<i>Tribunitia Potestatis</i>	90. 292	VABALATHVS. V. CRIMOR	335. 420
<i>Tribunitia Potestas</i> ; Gemeentmannelyke Magt	84. 89. 276	Vader, <i>Pater</i> , op de Penninggen	160
<i>Tribunitiâ Potestate</i>	69. 292. 293	<i>Vaillant</i>	37. 38. 47. 48. 54. 57. 315. 318. 319. 320. 329
<i>Tribunas</i> ; Gemeentsman, of Wykmeester	276	<i>Valens</i>	440
<i>Tribunus Plebis</i> , in 't Meêrvoud; <i>Tribuni Plebis</i>	145	— Een der XXX Dwinglanden	420
<i>Tridens</i>	226	<i>Valentinianus</i>	440
<i>Triens</i>	118. 305	<i>Valentinianus Junior</i>	441. 442
<i>Tripus Apollinis</i>	124. 221. 247	<i>Valentinianus III.</i>	446
<i>Tripus cum Delphino & Corvo</i>	221	<i>Valerianen.</i> 't Onderscheidtofschen <i>Valerianus</i> , den Zoon van <i>Salonina</i> en <i>Gallenus</i> , en tusschen <i>Valerianus</i> , den Zoon van <i>Valerianus</i> en <i>Marinianus</i>	289. 290
ΤΡΙΤΙΟΝ ΝΕΩΚΟΡΩΝ	139	<i>Valerianus.</i> Vader, Zoon, en Zoons-zoon	417. en 418
<i>Triflon</i>	319	<i>Valeria Severa</i>	440
<i>Triumvir, Auro, Argento, Aere, Flando, Feriundo</i>	28. 34. 124. 277	Valfche Penningen	252. 253. enz. 285. 286. 288
<i>Triumvir Reipublica Constituentia</i>	146	Valfchheid der Penningen hoe te ontdekken	252. enz.
<i>Triumvir Valetudinarius</i>	124	Varken (een)	249. 250. 283
<i>Triumviratus</i> , zie Driemannſchap.		<i>Vasa of Instrumenta Pontificalia</i>	86. 219
<i>Triumviri Coloniis deducendis</i>	124	VCRIMOR of VCRIMPR	335. 420
<i>Trophaea</i>	80. 86	Vc-	
Trouw (de) des Heirs	141		
Tubal-Kain is geen uitvinder van 't geld te ſtampelen gewest	1. 2		

B L A D W Y Z E R.

<i>Vebiculatone Italia remissa</i>	112.	Vernis. Het onderscheid tus-	
	134	schen 't Aloude en 't He-	
<i>Ve-jovis</i>	215	dendaagfche Vernis	262.
Veld (het) of Vlak van den		———— (een naagemaakt)	263
Penning	88	258, 262, 263	
<i>Velum</i>	204, 207, 232, 233	———— van Zout van Am-	
<i>Vendemicus</i>	346.	moniac met Azyn	189.
<i>Venerabilis</i>	158, 159		262
<i>Veneri Genetrici</i>	137	<i>Verus (Annius)</i>	407
Venetaansche Gedenkpenning-		<i>Verus (Lucius)</i>	407
gen	323	<i>Vespasianus</i>	403
<i>Venus</i>	230, 249, 251	<i>Vetranio</i>	437
<i>Venus Felix</i>	137	V. of Q beduidt <i>Quinarius</i>	
<i>Venus Victrix</i>	230		30, 117, 305
<i>Venus (de) te Paphos aangepe-</i>		V. I.	337
<i>beeden, hoe verbœeld</i>	230.	<i>Via Trajana</i>	134, 225
	231	<i>Vico</i>	329
Veranderde of Vermomde		<i>Victor</i>	442
Gedenkpenningen	261, 286.	<i>Victoria of Victorina</i>	424
	288, 290	<i>Victoria</i>	86, 134, 215
Veranderde Omschriſten	261	<i>Victoria Beatissimorum Caesa-</i>	
Verbinthenis	234	<i>rum</i>	156
Vergodig	82, 86, 132, 165.	<i>Victoria DD. NN.</i>	148
	204, 220, 224, 243, 248, 290	<i>Victoria Germanica</i>	69, 134
Verhevenheid, Relief in 't		<i>Victoria Navalis</i>	134
Fransch.	5, 195	<i>Victoria Parthica</i>	134
<i>Verina</i>	448	<i>Victoria Parthica Maxima</i>	70
Verkortingen; <i>Abbreviatio-</i>		<i>Victorinus, Vaderen Zoon</i>	423
<i>nes</i> , van 292 af tot 312 toe.		<i>Victorioso semper</i>	156
	320, van 339 af tot 352 toe	Vierman om Goud, Zilver,	
	454	Koper te Gieten te Slaan	
Vermaakte Penningen	257.		73, 124
	258	———— om het Openbaare	
Vermenging van Metaalen,		Geld te slaan	28
<i>Alliage</i>	20	Vyftienman om de Heilige	
Vermomde of Veranderde Ge-		dienſte te doen	124, 221, 247
denkpenningen	261, 286.	Uil (een)	206, 230, 247
	288, 290	VIII. wat dit Getal, op de	
Vernis van verſcheide ſoorten		Spaanſche Munten betee-	
op de Aloude Penningen		kent	75
	188, 189		

B L A D W Y Z E R.

<i>Vindicta</i>	232	<i>Volufianus</i> (de regte Naamen van)	346
Vinger op den mond, wat die beteekend	233. 234	Voorraad	231
<i>Virtus Aug. of Virtuti Aug.</i>	130	Voorraadhuizen; <i>Magafans</i> , in 't Fransch	220
Viffchen op Penningen verbeeld	82. 249	Voorfteve van een Schip	242
<i>Vitellius</i>	403	Voorzienigheid	206. 231
Uitreis des Keizers	141	Voorzigtigheid	251
<i>Vittati (boves)</i>	243	Vork (drietandige)	226
VI. XX. T	312	Vorften of Vorftinnen, fomtyds in 't geheel of zittende, of fttaande, op het Ruggeftuk van eenen Penning, in de gedaante van Godheden verbeeld	83
Vlak (het) of Veld van den Penning	88	Vorften (Duitfche)	323
<i>Uncia</i>	30. 118	— (Italiaanfche)	323
<i>Unicus Nummus</i>	186. 274	<i>Vota Decennialium</i>	144
V. N. MR	159	— <i>Publica</i>	79. 143. 293
Volkplantingen 52. 53. 216. 218. 226. 242. 244. 279		— <i>Sufcepta decennialia</i>	144
— (eenige) hadden 't Romeinfche Burgerrecht, eenige het Latynfche Recht	283	<i>Votis Multis</i>	145
— hebben nooit Pronkpenningen geflaagen	279	— <i>V. Multis X</i>	144
— (Italiaanfche) hebben nooit het Hoofd van den Keizer op haare Penningen geflaagen	281	— <i>V. X. XX</i>	69. 145
— in Ægypte door de Keizers opgeregt	269	V. P. of VOT. PO.	292.
Volkplantingspenningen 52. 53. 54. 55. 279. enz. 284			337
— (Spaufche)	283. 284	Vrankryk of Gallie, eertyds	
— vindt men naa <i>Gallienus</i> byna niet meer	284	<i>Gallia</i>	168. 177. 239
— (Kopere) Raar van de Eerfte Grootte	273. 279	<i>Urceus</i>	67. 219
<i>Volume</i> , of de Grootte en Dikte van eenen Penning	278	Vreede (de)	216. 231. 243
<i>Volufianus</i>	417		245
		Vriendfchap	159. 216
		Vryheid (de)	232. 245
		Vrouw, <i>Uxor</i> , op de Penningen.	161
		— (eene zittende) het hoofd op haar hand rustende	233
		— (eene) zittende op eenen Heemelskloot	240
		— met eene Werfpiets en een Schild	240
		Vrou-	

XV VIR SACR. FAC. 124. 221. 247
 XXI, onder aan eenen Penning 319. 311. 312
 XX. I. VI 312
 XL Remissa 112. 134
 XC 74. 336
 VI

Z.

Zakje (een) met Stof en Afliche wierdt de Grieksche Keizeren, by hunne Krooninge, in de hand gegeven 210. 211
 Zeegeboog 86
 Zeegepraal 224
 Zeegeteckens 80. 86
 Zeefteden 244. 249
 Zeldzaamheid der Penningen, waar in die bestaat 272. 273. 274. 285
Zemifces 204
Zeno 449
Zenobia 419
 ZEYC KACIOC 231
Ζεις Φιλιδ Συζυγοισιν 127
 Zilverre Gedenkpenningen 20. 21. 37. 65
 Zilverre Munt, wanneer eerst by de Romeinen geslaagen 65
 Zilverre Pronkpenningen; of *Medaillons* 37. 278
 Zinnebeelden op de Penningen 120. 121
 — en Cieraaden op de

Penningen 197. enz.
 — op de Ruggestukken 213. enz. 223. enz. 279. 280
 — der Wingewesten en der Steden 237
Zodiacus 221
 Zog (een) of Varken 249. 250. 283
 Zon (de) hoegekroond 206. 236
 — (de opgaande) 236
 — (de) zoo als zy van *Elagabalus* aangebeden wierdt 236
 Zoon, *Filius*, op de Penningen 160
 — tot Zoonaanneeming 86. 159. 161
 — van een Kinkskind, *Pronepos*, op de Penningen 160
 Zout van Ammoniac met A-zyn om Penningen te Verniffen 189. 262
 Zuilen voor *Trajanus* en *Antoninus* opgeregt 136
 Zuster, *Soror*, op de Penningen 160
 Zwager, *Adfinis*, op de Penningen 161
 Zweep in de hand van *Macedonie* 238
 — in de hand der Zonne 236
 Zwyn (een) Os, of Schaapecertyds op de Romeinche Penningen geslaagen 64

DRUK-

D R U K F E I L E N .

- Bladz. 4. reg. 28. *allesoudste*, lees *alleroudste*.
 Bladz. 9. reg. 21. Bladz. 32. reg. 32. Bladz. 196. reg. 32. *welkers*, lees *welker*.
 Bladz. 9. reg. 30. *staan*, lees *staan*.
 Bladz. 10. reg. 19. en Bladz. 263. reg. 15. *Calorum*, lees *Coolorum*.
 Bladz. 11. reg. 30. zeer ligt, in handen, lees zeer ligt in handen enz.
 Bladz. 12. reg. 9. *Gedenkpenningen*, lees *Gedenkpenningen*.
 Bladz. 21. moet voor aan den laatste regel van de Aanteekeningen een 3 staan.
 Bladz. 70. reg. 5. *Trajanus* lees *Trajanus*.
 Bladz. 71. de laatste regel van de Aanteekeningen, in 't Latyn, lees in 't Latyn.
 Bladz. 72. in de Aanteekeningen, reg. 4. *nieuwjaar*, lees *nieuwjaar*.
 Bladz. 74. in de Aanteekeningen, reg. 3. *Littera*, lees *Littera*.
 Bladz. 112. in de Aanteekeningen, reg. 2. moet in de plaats van een 4, een 3 staan.
 Bladz. 112. in de Aanteekeningen, reg. 8. moet even voor *De La-ffering* een 9 staan.
 Bladz. 112. de laatste regel van de Aanteekeningen. *ensomen*, lees *genoomen*.
 Bladz. 118. reg. 10. zoo dar, lees zoo dat.
 Bladz. 132. in de Aanteekeningen, reg. 1. *Helfeller*, lees *Hersteller*.
 Bladz. 134. reg. 17. *byzonde*, lees *byzondere*.
 Bladz. 135. in de Aanteekeningen, reg. 6. *Dativus*, lees *Dativus*.
 Bladz. 137. reg. 15. *Fortna*, lees *Fortuna*.
 Bladz. 169. reg. 16. ΟΣΤΙΑΙΑΝΟΣ lees ΟΣΤΙΑΙΑΝΟΣ.
 Bladz. 179. in de Aanteekeninge. *Majuscula*, lees *Majuscula*.
 Bladz. 191. reg. 8. *Munters*, lees *Munteren*.
 Bladz. 198. reg. 21. *hebben*, lees *hebben*.
 Bladz. 209. reg. 5. *verschuldig*, lees *verschuldigd*.
 Bladz. 251. reg. 11 en 17. *Sphynx*, lees *Sphinx*.
 Bladz. 282. in de eerste Aanteekeninge. Bladz. 96. 97. en 98. lees Bladz. 96. tot 101 toe.
 Bladz. 292. reg. 6. *Potstare*, lees *Potestate*.
 Bladz. 318. in de Aanteekening. 77, lees 57.
 Bladz. 328. reg. 29. *voorgang*, lees *voortgang*.
 Bladz. 391. in de Aanteekeningen, reg. 2. *Tytel*, lees *Tytel*.
 In den Bladwyzer moet agter *Barbia Orbana* 68. 273. 412. 416. staan.
 In den Bladwyzer moet op 't woord *Getrouwheid* 245 in de plaats van 645 staan.